

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LADİK (SAMSUN) AĞZI

DOKTORA TEZİ

Adalet Gül ÖZGÜL

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Prof. Dr. Funda TOPRAK

Danışman

Ankara, 2020

ONAY SAYFASI

Adalet Gül ÖZGÜL tarafında hazırlanan “*Ladik (Samsun) Ağzı*” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvan, Adı Soyadı	Kurum	İmza
Prof. Dr. Funda TOPRAK	AYBÜ, TDE	
Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM	İBU Rektör	
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN	TDK Başkanı	
Doç. Dr. Akartürk KARAHAN	AYBÜ, TDE	
Dr. Öğr. Üyesi Hülya GÖKÇE	AYBÜ, TDE	

Tez Savunma Tarihi:15.06.2020

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 01.06.2020

İmza

Adalet Gül ÖZGÜL

Fevzi ÖZGÜL'e...

TEŞEKKÜR

Doktora öğrencisi olduğum kibar ve sevecen tavırlarıyla bu çalışmada bana yol gösteren tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Funda TOPRAK'a, tez konusunun belirlenmesinde araştırma ve inceleme safhalarında danışman hocamla birlikte yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM'e, çalışmanın derleme aşamasında destek ve imkânlarından yararlandığım Ladik Kaymakamlığı personellerine, teknolojik ve teknik konularda bilgisine başvurduğum kardeşim Dr. Emre ÖZGÜL'e ve zorlu süreçte bana destek olan sevgili aileme teşekkür ederim.

Adalet Gül ÖZGÜL

ANKARA 2020

Özet

Ladik (Samsun) Ağızı

Dilbilimi alanında önemli bir yeri olan ağız çalışmalarına ülkemizde 1940'lı yıllardan itibaren başlamış ve tam olarak bitirilememiştir. Son dönemde yazılı ve görsel iletişim araçlarının en ücra köşelere kadar girmesi ve okur-yazarlık oranındaki artışlar sebebiyle ağız özellikleri giderek kaybolmaktadır. Bu bakımdan Anadolu ağızlarının en kısa zamanda derlenmesi ve dil özelliklerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu çalışmaların tamamlanmasıyla birlikte, dilimizin tarihsel gelişimi, değişimi, değişim yönleri ve yayılma alanlarının belirlenmesinin yanı sıra sosyo-kültür, millî ve etnik gibi diğer birçok unsur da değerlendirilebilecektir. Bu değerlendirmelere katkı sağlayacak olan ve ağız araştırması sahalarından derlenmeyi bekleyen bölgelerden biri de Samsun ilinin Ladik ilçesinin ağızıdır.

Daha önce dil verileri ve sözlüksel bağlamı yönüyle kapsamlı bir şekilde çalışılmamış olan Ladik, bu verileri ortaya çıkarmak için tez sahası seçilmiştir. Türkiye Türkçesi Ağız Gruplarından Batı Grubu Ağızlarının VI. Alt Grubunda yer alan Ladik ilçesinin, toplamda altmış yedi mahallesinden elli ikisine gidilmiş ve sahada ağız özelliklerine sahip insanların ses kayıtları alınarak derleme çalışmaları yapılmıştır. Elde edilen kayıtlar Ahmet Bican Ercilasun'un önerisiyle oluşturulan ve Türk Dil Kurumu'nun da benimsediği çeviriyazı işaretleri esas alınarak metinleştirilmiştir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci (giriş) bölümünde tezin konusu ve amacı, materyal ve yöntemine değinilerek Ladik bölgesinin coğrafi konumu, iklimi, bitki örtüsü, nüfus ve yerleşmesi, eğitim durumu, iktisadî yapısı, Ladik adının kaynağı ve önemi, gelenek ve görenekler ve bölgeyle ilgili daha önce yapılmış ağız araştırmaları hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ses ve şekil bilgisi incelemesi yapılarak örneklerle desteklenmiştir. Tartışma ve sonuç kısmında Ladik ağzının ses ve şekil özelliklerine değinilmiştir. Üçüncü bölümde derlenen elli altı metin çeviriyazı işaretleriyle yazılmıştır. Son bölümde ise sözlük ve tez için yararlanılan kaynaklar yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Ladik, Türkiye Türkçesi Ağızları, Sesbilgisi, Şekilbilgisi, Sözlük

Abstract

Ladik (Samsun) Dialect

Dialectology, which has an important place in linguistics, started in our country since the 1940s and has not been fully completed. Dialect features have been gradually disappearing due to the fact that written and visual communication tools have reached the farthest corners and the literacy rate has increased recently. In this context, Anatolian dialects should be compiled as soon as possible and their linguistic features should be examined. With the completion of these studies, besides determining the historical development, change, change directions and spreading areas of our language, many other factors such as socio-culture, national and ethnic can be evaluated. One of the regions that will contribute to these evaluations and waiting to be compiled from the dialectical research fields is the dialect of Ladik district of Samsun province.

Ladik, which has not been extensively studied in terms of linguistic data and lexical context, was chosen as a thesis field to reveal these data. Ladik district is in the 6th subgroup of the Western Dialect Group from the Turkey Turkish Dialects Group and has a total of sixty-seven neighborhoods. The data in this study were collected by taking audio recordings of people with dialect characteristics in fifty-two neighborhoods. The records obtained were transcribed and textualized based on the transcription symbols created by the suggestion of Ahmet Bican Ercilasun and adopted by the Turkish Language Association.

The study consists of four chapters. In the first (introduction) chapter, the subject and purpose of the thesis, the material and method, the geographical location of the Ladik region, its climate, vegetation, population and settlement, educational status, economic structure, the source and importance of the name of Ladik, traditions and customs and information about the previous dialectical researches about the region are given. In the second chapter, phonetic and morphologic properties are examined and supported with examples. In the discussion and conclusion, phonetic and morphologic properties of the Ladik dialect are mentioned. In the third chapter, the compiled fifty-six text is written with transcription symbols. In the last chapter, the resources used for the dictionary and thesis are included.

Keywords: Ladik, Turkey Turkish Dialects, Phonetics, Morphology, Dictionary

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	xiii
ŞEKİLLER	xvi
TABLolar	xvii
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ	xviii
GİRİŞ	1
1. ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI.....	1
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	1
3. BÖLGENİN COĞRAFYASI.....	3
3.1. İlçenin Yeri.....	3
3.2. İklim	3
3.3. Bitki örtüsü.....	5
3.4. Nüfus ve Yerleşme	5
3.5. Eğitim	9
3.6. İktisadi Yapı	11
4. TARİH	12
4.1. Ladik Adının Kaynağı.....	12
4.2. Ladik'in Tarihi	13
5. GELENEK VE GÖRENEKLERİ	16
6. AĞIZ ARAŞTIRMALARINDA BÖLGENİN YERİ	18
7. DERLEMESİ YAPILAN LADİK VE MAHALLELERİ	20
2. İNCELEME	24
2.1. SES BİLGİSİ	24
2.1.1 ÜNLÜLER	24
2.1.1.1. Ünlü Çeşitleri:	24
2.1.1.1.1. /a/ Ünlüsü ve Çeşitleri	24
2.1.1.1.2. /e/ Ünlüsü ve Çeşitleri	26
2.1.1.1.3. /ı/ Ünlüsü ve Çeşitleri.....	28
2.1.1.1.4. /i/ Ünlüsü ve Çeşitleri.....	29
2.1.1.1.5. /o/ Ünlüsü ve Çeşitleri.....	30
2.1.1.1.6. /ö/ Ünlüsü ve Çeşitleri.....	31
2.1.1.1.7. /u/ Ünlüsü ve Çeşitleri.....	31
2.1.1.2. Ünlülerde Uzunluk Kısalık.....	32
2.1.1.2.1. Kısalmış Ünlüler	32
2.1.1.2.1.1. ä ünlüsü:	33
2.1.1.2.1.2. ě ünlüsü:	33
2.1.1.2.1.3. ĭ ünlüsü:	33
2.1.1.2.1.4. ģ ünlüsü:	33
2.1.1.2.1.5. ū ünlüsü:	34
2.1.1.2.1.6. ū ünlüsü:	34

2.1.1.2.2. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Normalleşmesi.....	34
2.1.1.2.3. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Kısalması.....	34
2.1.1.3. Uzun Ünlüler.....	35
2.1.1.3.1. Birincil Ünlü Uzunlukları.....	36
Uzun /a/ Ünlüsü: /ā/, [ã].....	36
Uzun /e/ Ünlüsü: /ē/, /ě/.....	37
Uzun /i/ ünlüsü: /ī/.....	38
Uzun /i/ ünlüsü: /ī/.....	38
Uzun /o/ Ünlüsü: /ō/.....	38
Uzun /ö/ ünlüsü: /ō/.....	39
Uzun /u/ Ünlüsü: /ū/.....	39
Uzun /ü/ Ünlüsü: /ū/.....	39
2.1.1.3.2. İkincil Uzun Ünlüler.....	40
2.1.1.3.2.1. Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları.....	40
2.1.1.3.2.1.1. Erimeye Bağlı Uzun Ünlüler.....	40
2.1.1.3.2.1.2. Büzülmeye Bağlı Uzun Ünlüler.....	41
2.1.1.3.3. İkiz Ünlüler.....	41
2.1.1.3.3.1. Eşit İkiz Ünlüler.....	42
2.1.1.3.3.2. Yükselen İkiz Ünlüler.....	43
2.1.1.3.3.3. Alçalan İkiz Ünlüler.....	43
2.1.1.4. Dil ve Dudak Uyumu.....	44
2.1.1.4.1. Ünlü Artlaşması ve Ünlü Önlümesiyle Oluşan Dil ve Dudak Uyumu.....	44
2.1.1.4.1.1. Ünlü Artlaşmasıyla Meydana Gelen Dil Uyumu.....	44
2.1.1.4.1.1.1. Kelime Tabanlarında Meydana Gelen Dil Uyumu.....	44
2.1.1.4.1.1.2. Ek-fiil, Ek, Bağlaç ve Edatlarda Meydana Gelen Dil Uyumu.....	45
2.1.1.4.1.2. Ünlü Artlaşmasıyla Meydana Gelen Dil Uyumsuzluğu.....	46
2.1.1.4.1.2.1. Kelime Tabanlarında Meydana Gelen Dil Uyumsuzluğu.....	46
2.1.1.4.1.2.2. Eklerin Sebep Olduğu Dil Uyumsuzluğu.....	46
2.1.1.4.1.3. Ön Sıradan Art Sıraya Uyum Değişmesi.....	48
2.1.1.4.2. Ünlü Önlümesi.....	49
2.1.1.4.2.1. Ünlü Önlümesiyle Meydana Gelen Dil Uyumu.....	49
2.1.1.4.2.1.1. Kelime Tabanlarında Meydana Gelen Dil Uyumu.....	49
2.1.1.4.2.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda Meydana Gelen Dil Uyumu.....	49
2.1.1.4.2.2. Ünlü Önlümesiyle Meydana Gelen Dil Uyumsuzluğu.....	50
2.1.1.4.2.2.1. Kelime Tabanlarında Meydana Gelen Dil Uyumsuzluğu.....	50
2.1.1.4.2.2.2. Ek, Bağlaç ve Edatların Sebep Olduğu Dil Uyumsuzluğu.....	50
2.1.1.4.2.3. Art Sıradan Ön Sıraya Uyum Değişmesi.....	52
2.1.1.4.3. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu.....	53
2.1.1.4.3.1. Ünlü Düzleşmesi.....	53
2.1.1.4.3.1.1. Ünlü Düzleşmesiyle Meydana Gelen Dudak Uyumu.....	53
2.1.1.4.3.2. Ünlü Yuvarlaklaşması.....	55
2.1.1.4.3.2.1. Ünlü Yuvarlaklaşmasıyla Meydana Gelen Dudak Uyumu.....	55
2.1.1.4.3.2.2. Ünlü Yuvarlaklaşmasıyla Meydana Gelen Dudak Uyumsuzluğu.....	56
2.1.1.4.3.3. Ünlü Değişimleri.....	58
2.1.1.4.3.3.1. Art Ünlülerin Önlümesi.....	58

/a/>e/ değişimi:.....	58
/a/>[á] değişimi:.....	58
/a/>i/ değişimi:.....	58
/a/>[í] değişimi:.....	59
/ı/>i/ değişimi:.....	59
/ı/>[i] değişimi:.....	59
/u/>[i] değişimi:.....	59
/u/>[í] değişimi:.....	59
/u>[ó] değişimi:.....	59
/u/>ü/ değişimi:.....	59
/u/>[ú] değişimi:.....	59
/o/>i/ değişimi:.....	59
/o/>[í] değişimi:.....	59
/o/>[ó] değişimi:.....	60
/o/>[ú] değişimi:.....	60
o>[ô] değişimi:.....	60
2.1.1.4.3.3.2. Ön Ünlülerin Artlaşması	60
/e/>a/ değişimi:.....	60
/e/>[á] değişimi:.....	60
/e/>ı/ değişimi:.....	60
/e/>[í] değişimi:.....	60
/e/>[ó] değişimi:.....	60
/e/>[ú] değişimi:.....	60
/i/>a/ değişimi:.....	61
/i/>ı/ değişimi:.....	61
/i/>[i] değişimi:.....	61
/ö/>[ó] değişimi:.....	61
/ö/>[ú] değişimi:.....	61
/ü/>[ú] değişimi:.....	61
2.1.1.4.3.3.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması	61
/a/>[â] değişimi:.....	61
/a/>o/ değişimi:.....	61
/a/>[î] değişimi:.....	61
/a/>u/ değişimi:.....	61
/e/>[ê] değişimi:.....	62
/e/>o/ değişimi:.....	62
/e/>ö/ değişimi:.....	62
/e/>[ô] değişimi:.....	62
/e/>ü/ değişimi:.....	62
/ı/>u/ değişimi:.....	62
/ı/>[î] değişimi:.....	62
/i/>[î] değişimi:.....	62
/i/>ü/ değişimi:.....	62
/i/>[ú] değişimi:.....	62

2.1.1.4.3.3.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi	63
/o/>[á] değişimi:	63
/o/>[ê] değişimi:	63
/ö/>[ê] değişimi:	63
/u/ >/a/ değişimi:	63
/u/>/ı/ değişimi:	63
/u/>[î] değişimi:	63
/u/>[í] değişimi:	63
/ü/>[ê] değişimi:	63
/ü/>[í] değişimi:	63
2.1.1.4.3.3.5. Geniş Ünlülerin Daralması	63
/a/>[â] değişimi:	63
/a/>/ı/ değişimi:	63
/a/>/i/ değişimi:	64
/a/>[î] değişimi:	64
/e/>[ê] değişimi:	64
/e/>[é] değişimi:	64
/e/>/i/ değişimi:	64
/u/>[î] değişimi:	64
/o/>[ó] değişimi:	64
/o/>/u/ değişimi:	64
/o/>[ú] değişimi:	65
/o/>/ü/ değişimi:	65
/o/>[î] değişimi:	65
/ö/>[ô] değişimi:	65
/ö/>/ü/ değişimi:	65
/ö/>[ú] değişimi:	65
2.1.1.4.3.3.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi	65
/ı/>/a/ değişimi:	65
/ı/>[â] değişimi:	65
/ı/>[î] değişimi:	65
/i/>/a/ değişimi:	65
/i/>[î] değişimi:	65
/i/>[ú] değişimi:	65
/i/>[ê] değişimi:	65
/i/>[é] değişimi:	66
/i/>/u/ değişimi:	66
/u/>[ó] değişimi:	66
/u/>/o/ değişimi:	66
/u/>[ó] değişimi:	66
/ü/>[ó] değişimi:	66
/ü/>[ô] değişimi:	66
2.1.1.4.4. Ünlülerde Düşme ve Türeme	66
2.1.1.4.4.1. Ünlü Türemesi	66

2.1.1.4.4.1.1. Söz Başında Ünlü Türemesi	66
2.1.1.4.4.1.2. Söz İçinde Ünlü Türemesi	67
2.1.1.4.4.2. Ünlü Düşmesi	68
2.1.1.4.4.2.1. Söz içinde ünlü düşmesi	68
2.1.1.4.5. Ünlü Kaynaşması	68
2.1.2 ÜNSÜZLER	69
2.1.2.1. Ünsüz Çeşitleri	69
2.1.2.2. Ünlü Ünsüz Uyumunun Bozulması	72
2.1.2.3. Ünsüz Değişimleri	73
2.1.2.3.1. Ünsüzlerde Ötümlüleşme	73
2.1.2.3.1.1. Ön Seste Ötümlüleşme	73
2.1.2.3.1.1.1. Karakteristik olan değişimler	73
/k/- >/g/- değişimi:	73
/k/- >/ğ/- değişimi:	73
/ç/- >/c/- değişimi:	74
/s/- >/z/- değişimi:	74
/t/- >/d/- değişimi:	74
/p/- >/b/- değişimi:	74
2.1.2.3.1.1.2. Karakteristik olmayan değişimler	74
/f/- >/v/- değişimi:	74
/h/- >/v/- değişimi:	74
/s/- >/c/- değişimi:	75
/s/- >/z/- değişimi:	75
/ş/- >/c/- değişimi:	75
2.1.2.3.1.2. İç Seste Ötümlüleşme	75
2.1.2.3.1.2.1. Karakteristik olan değişimler	75
-/k/- > - /g/- değişimi:	75
-/k/- > -/ğ/- değişimi:	75
-/k/- > -/g/- değişimi:	75
-/ç/- > -/c/- değişimi:	76
-/t/- > - /d/- değişimi:	76
-/f/- > -/v/- değişimi:	76
2.1.2.3.1.2.2. Karakteristik olmayan değişimler	76
-/b/- > -/k/- değişimi:	76
-/h/- > -/g/- değişimi:	76
-/h/- > -/y/- değişimi:	76
-/k/- > -/v/- değişimi:	76
-/k/- > -/y/- değişimi:	76
-/s/- > -/c/- değişimi:	76
-/s/- > -/z/- değişimi:	76
-/ş/- > -/g/- değişimi:	77
2.1.2.3.1.3. Son Seste Ötümlüleşme	77
2.1.2.3.1.3.1. Karakteristik olan değişimler	77
-/k/ > -/ğ/ değişimi:	77
-/k/ > -/g/ değişimi:	77

-/ç/ >-[Ç] değişimi:.....	77
-/t/ > -/d/ değişimi:.....	77
-/p/ >-/b/ değişimi:.....	78
2.1.2.3.1.3.2. Karakteristik olmayan değişimler	78
-/k/ > -/v/ değişimi:.....	78
2.1.2.3.2. Ötümsüzleşme	78
2.1.2.3.2.1 Ön Seste Ötümsüzleşme	79
/b/->/p/- değişimi:.....	79
/c/- >/ç/-, [Ç]- değişimi:	79
/d/- >/t/- değişimi:.....	79
/g/- >/k/- değişimi:.....	79
/ğ/- >/k/- değişimi:.....	79
/k/- >/f/- değişimi:	79
/v/- >/f/- değişimi:	79
/y/- >/c/- değişimi:.....	79
/y/- >/ş/- değişimi:	79
/z/-> /s/- değişimi:	79
2.1.2.3.2.2 İç Seste Ötümsüzleşme.....	79
-/b/- >-/p/- değişimi:	79
-/b/- >-/f/- değişimi:.....	79
-/c/- >-/ç/-, -[Ç]- değişimi:	79
-/d/- >-/t/- değişimi:.....	79
-/d/- >-/k/- değişimi:.....	80
-/y/- >-/h/- değişimi:	80
-/g/-, -/ğ/- >-/k/- değişimi:	80
-/l/->-/s/- değişimi:	80
-/v/->-/f/- değişimi:.....	80
-/z/->-/s/- değişimi:.....	80
-/z/->-/ç/- değişimi:.....	80
-/ğ/- >-/k/- değişimi:.....	80
2.1.2.3.2.3 Son Seste Ötümsüzleşme.....	80
-/c/ >-/ç/, -[Ç] değişimi:	80
-/j/ >-/ç/ değişimi:.....	80
-/j/ >-/ş/ değişimi:.....	80
-/r/ >-/f/ değişimi:	80
-/r/ >-/h/ değişimi:	80
-/z/ >-/f/ değişimi:.....	80
-/z/ >-/s/, -[S] değişimi:	80
-/z/ >-/ş/ değişimi:.....	81
-/z/ >-/h/ değişimi:.....	81
2.1.2.3.3. Sızıcılaşma	81
2.1.2.3.3.1. Ön Seste Sızıcılaşma	81
/b/- >-/v/- değişimi:.....	81
/ç/- >-/ş/- değişimi:.....	81

/k/->/h/- değişimi:.....	81
/k/->/h/- değişimi:.....	81
/k/->/f/- değişimi:.....	81
/k/->/ř/- değişimi:.....	81
/p/->/h/- değişimi:.....	81
2.1.2.3.3.2. İ Seste Sızıcılaşma.....	81
-/b/->-/v/- değişimi:.....	81
-//->-/ř/- değişimi:.....	81
-//->-/s/- değişimi:.....	81
-/ğ/->-/v/-, -[v]- değişimi:.....	81
-/k/->-/h/- değişimi:.....	81
-/k/->-/h/- değişimi:.....	81
-/k/->-/h/- değişimi:.....	82
-/k/->-/h/- değişimi:.....	82
-/ğ/->-/y/- değişimi:.....	82
-/b/->-/v/- değişimi:.....	82
-/c/->-/z/- değişimi:.....	82
-/d/->-/z/- değişimi:.....	82
-/t/->-/h/- değişimi:.....	82
-/t/->-/ř/- değişimi:.....	82
-/h/->-/y/- değişimi:.....	82
2.1.2.3.3.3 Son Seste Sızıcılaşma.....	82
-//>-/ř/ değişimi:.....	82
-//>-[ř] değişimi:.....	82
-/ğ/>-/v/ değişimi:.....	82
-/k/>-/h/ değişimi:.....	82
-/k/>-/h/ değişimi:.....	82
-/t/>-/h/ değişimi:.....	82
2.1.2.3.4. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler.....	82
2.1.2.3.4.1. Ön Seste Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler.....	82
/f/->/h/- değişimi:.....	82
/h/->/f/- değişimi:.....	82
/f/->/v/- değişimi:.....	83
/l/->/n/- değişimi:.....	83
/n/->/l/- değişimi:.....	83
/r/->/l/-,[l]- değişimi:.....	83
/r/->/y/- değişimi:.....	83
/s/->/ř/- değişimi:.....	83
/s/->/z/-, [s]- değişimi:.....	83
/ř/->/h/- değişimi:.....	83
/v/->/f/- değişimi:.....	83
/v/->/m/- değişimi:.....	83
/y/->/ř/- değişimi:.....	83
/y/->/h/- değişimi:.....	83

/z/ > /s/ - değişimi:	83
2.1.2.3.4.2. İ Seste Srekli nszler Arasındaki Değişimler	83
-/ > -s/ - değişimi:	83
-d/ > -c/ - değişimi:	83
-f/ > -v/ - değişimi:	83
-h/ > -f/ - değişimi:	83
-h/ > -f/, -[F] - değişimi:	83
-r/ > -l/, -[l] - değişimi:	83
-l/ > -n/ - değişimi:	83
-l/ > -y/ - değişimi:	83
-l/ > -z/ - değişimi:	84
-n/ > -m/ - değişimi:	84
-n/ > -v/ - değişimi:	84
-n/ > -[ñ] - değişimi:	84
-[ñ] > -y/ - değişimi:	84
-n/ > -y/ - değişimi:	84
-h/ > -y/ - değişimi:	84
-s/ > -ř/ - değişimi:	84
-s/ > -z/ - değişimi:	84
-ř/ > -h/ - değişimi:	84
-ř/ > -s/ - değişimi:	84
-y/ > -v/ - değişimi:	84
-v/ > -m/ - değişimi:	84
-z/ > -d/ - değişimi:	84
-z/ > -s/, -[S] - değişimi:	84
2.1.2.3.4.3. Son Seste Srekli nszler Arasındaki Değişimler	84
-h/ > -f/ değişimi:	84
-r/ > -l/ değişimi:	84
-r/ > -y/ değişimi:	84
-n/ > -[ñ] değişimi:	84
-n/ > -r/ değişimi:	84
-n/ > -y/ değişimi:	85
-s/ > -z/, -[S] değişimi:	85
-ř/ > -s/ değişimi:	85
2.1.2.3.5. Sreklileşme	85
/b/ > /m/ değişimi:	85
// > [] değişimi:	85
/d/ > /n/ değişimi:	85
/ę/ > [ñ] değişimi:	85
2.1.2.3.6. Sreksizleşme	85
/f/ > /p/ değişimi:	85
/b/ > /g/ değişimi:	85
/b/ > /v/ değişimi:	85
/g/ > [g] değişimi:	85

/g/ > /ğ/ değişimi:	85
/k/ > /k/ değişimi:	85
/k/ > /t/ değişimi:	85
/l/ > /d/ değişimi:	86
/ş/ > /ç/ değişimi:	86
/j/ > /c/, [ç] değişimi:	86
/v/ > /b/ değişimi:	86
/y/ > /d/ değişimi:	86
/y/ > /g/ değişimi:	86
/z/ > /c/ değişimi:	86
2.1.2.3.7. Ünsüz Benzeşmesi	86
2.1.2.3.7.1. Kelime İçinde Ünsüz Benzeşmesi	86
2.1.2.3.7.1.1. İlerleyici Benzeşme	86
-ly->-ll- benzeşmesi:	86
-nl->-nn- benzeşmesi:	86
-rl->-rr- benzeşmesi:	87
-nb->-mb->-mm- benzeşmesi:	87
-ml->-mm- benzeşmesi:	87
-mn->-mm- benzeşmesi:	87
2.1.2.3.7.1.2. Gerileyici Benzeşme	87
-rl->-ll- benzeşmesi:	87
-zs->-ss-, Ss benzeşmesi:	87
-ls->-ss- benzeşmesi:	87
-lz->-zz- benzeşmesi:	87
-cz->-zz- benzeşmesi:	87
-td->-dd- benzeşmesi:	87
-ğn->-nn- benzeşmesi:	87
-hm->-mm- benzeşmesi:	87
-hb->-bb- değişimi:	87
-nm->-mm- benzeşmesi:	87
-rn->-nn- benzeşmesi:	87
-rm->-mm- benzeşmesi:	87
-sc->-cc- benzeşmesi:	87
-zc->-cc-, -cÇ- benzeşmesi:	88
2.1.2.3.8. Benzeşmezlik	88
2.1.2.3.9. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi	88
2.1.2.3.10. Ünsüz İkizleşmesi	88
2.1.2.3.11. Ünsüz Düşmesi	89
2.1.2.3.11.1. Ön Seste Ünsüz Düşmesi	89
2.1.2.3.11.2. İç Seste Ünsüz Düşmesi	90
2.1.2.3.11.3. Kelime Sonunda Ünsüz Düşmesi	91
2.1.2.3.12. Ünsüz Türemesi	92
2.1.2.3.12.1. Kelime Başında Ünsüz Türemesi	92
2.1.2.3.12.2. Kelime İçinde Ünsüz Türemesi	92

2.1.2.3.12.3. Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi	93
2.1.2.3.13. Göçüşme	93
2.1.2.3.14. Hece Kaynaşması	94
2.1.2.3.15. Hece Düşmesi	95
2.1.2.3.16. Kelime ve Cümle Vurgusu	95
2.1.2.3.17. Arkaizim Özelliklerini Koruyan Kelimeler	96
2.1.3. Ladik (Samsun) Ağzındaki Kıpçakça Unsurlar	97
/ç/ > /ş/ değişimi:	97
/ğ/ > /v/ değişimi:	97
/ğ/ > /y/ değişimi:	97
/ş/ > /s/ değişimi:	97
/y/ > /c/ değişimi:	98
2.2. ŞEKİL BİLGİSİ	98
2.2.1. Yapım Ekleri	98
2.2.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	98
2.2.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri	100
2.2.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri	102
2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri	103
2.2.2. İsim ve Fiil Çekimleri	104
2.2.2.1. İsim Çekimi	104
2.2.2.1.1. Hâl Ekleri	104
2.2.2.1.1.1. İlgi Hâli Eki:	104
2.2.2.1.1.2. Belirtme Hâli Eki:	105
2.2.2.1.1.3. Yönelme Hâli Eki:	105
2.2.2.1.1.4. Bulunma Hâli Eki:	106
2.2.2.1.1.5. Ayrılma Hâli Eki:	106
2.2.2.1.1.6. Vasıta Hâli Eki:	106
2.2.2.1.1.7. Eşitlik Hâli Eki:	107
2.2.2.1.1.8.	107
2.2.2.2. İyelik Ekleri	107
2.2.2.3. Çokluk Eki :	109
2.2.2.4. Aitlik Eki:	110
2.2.2.5. Soru Eki:	110
2.2.3. Sıfatlar	111
2.2.3.1. Niteleme Sıfatları:	111
2.2.3.2. Belirtme Sıfatları:	111
2.2.3.2.1. İşaret Sıfatları:	111
2.2.3.2.2. Soru Sıfatları:	111
2.2.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları:	111
2.2.3.2.4. Sayı Sıfatları:	112
2.2.3.2.4.1. Asıl Sayı Sıfatları:	112
2.2.3.2.4.2. Sıra Sayı Sıfatları:	112
2.2.3.2.4.3. Üleştirme Sayı Sıfatları:	112
2.2.3.2.4.4. Kesir Sayı Sıfatları:	112
2.2.4. Zarflar	112
2.2.4.1. Zaman Zarfları	112

2.2.4.2. Yer ve Yön Zarfları	114
2.2.4.3. Durum Zarfları	114
2.2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları	115
2.2.4.5. Soru Zarfları	116
2.2.5. Zamirler	116
2.2.5.1. Kişi Zamirleri	116
2.2.5.3. Belirsizlik Zamirleri	117
2.2.5.4. Dönüşlülük Zamiri	118
2.2.5.5. İşaret Zamirleri	118
2.2.6. Edatlar	119
2.2.7. Bağlaçlar	120
2.2.7.1. Sıralama Bağlaçları	120
2.2.7.2. Denkleştirme, Karşılaştırma ve Seçme Bağlaçları	120
2.2.7.3. Pekiştirme Bağlaçları	121
2.2.7.4. Nöbetleşme Bağlaçları	121
2.2.7.5. Açıklama ve Sonuç Bildiren Bağlaçlar	122
2.2.8. Ünlemler	122
2.2.8.1. Asıl Ünlemler	123
2.2.8.2. Seslenme Ünlemleri	123
2.2.8.3. Cevap Ünlemleri	124
2.2.8.4. Gösterme Ünlemleri	124
2.2.8.5. Ses Yansımaları (Ses Taklidi) Ünlemleri	124
2.2.9. Fiiller ve Fiil Çekimleri	125
2.2.9.1. Şahıs Ekleri	125
2.2.9.1.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri:	125
2.2.9.1.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri:	126
2.2.9.1.3. Emir çekiminde kullanılan şahıs ekleri:	126
2.2.9.2. Basit Çekimler	127
2.2.9.2.1. Bildirme Kipleri	127
2.2.9.2.1.1. Şimdiki Zaman	127
2.2.9.2.1.2. Geniş Zaman	129
2.2.9.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman	130
2.2.9.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman	132
2.2.9.2.1.5. Gelecek Zaman	133
2.2.9.2.2. Tasarlama Kipleri	134
2.2.9.2.2.1. Emir Kipi	134
2.2.9.2.2.2. Dilek-Şart Kipi	134
2.2.9.2.2.3. İstek Kipi	135
2.2.9.2.2.4. Gereklilik Kipi	136
2.2.9.2.3. Birleşik Çekimler	136
2.2.9.2.3.1. Hikâye Kipi	136
2.2.9.2.3.1.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi	136
2.2.9.2.3.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi	136
2.2.9.2.3.1.3. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	137
2.2.9.2.3.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	137
2.2.9.2.3.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi	137
2.2.9.2.3.1.6. Dilek-Şart Kipinin Hikâyesi	137

2.2.9.2.3.1.7. İstek Kipinin Hikâyesi	137
2.2.9.2.3.1.8. Gereklilik Kipinin Hikâyesi	138
2.2.9.2.3.2. Rivayet	138
2.2.9.2.3.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti.....	138
2.2.9.2.3.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti.....	138
2.2.9.2.3.2.3. Görülen Geçmiş Zamanın Rivayeti.....	138
2.2.9.2.3.2.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti	138
2.2.9.2.3.2.5. Gelecek Zamanın Rivayeti	138
2.2.9.2.3.3. Şart	138
2.2.9.2.3.3.1. Geniş Zamanın Şartı.....	138
2.2.9.2.3.3.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	139
2.2.9.2.3.3.3. Gelecek Zamanın Şartı	139
2.2.9.3. Ek-Fiil	139
2.2.9.3.1. Ek-Fiilin Geniş Zamanı	139
2.2.9.3.2. Ek-Fiilin Hikâyesi	140
2.2.9.3.3. Ek-Fiilin Rivayeti.....	140
2.2.9.3.4. Ek Fiilin Şartı	140
2.2.9.3.5. Ek-Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	141
2.2.9.4. Fiilimsiler	141
2.2.9.4.1. Sıfat-Fiil Ekleri.....	141
2.2.9.4.2. Zarf-Fiil Ekleri	142
2.2.9.5. Birleşik Fiiller	144
2.2.9.5.1. Zarf-fiil + Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller	144
2.2.9.5.2. İsim + Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller.....	145
3. METİNLER	146
TARTIŞMA.....	529
SONUÇLAR.....	530
4. SÖZLÜK	539
KAYNAKLAR.....	589

KISALTMALAR

ADNKS	:Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
Ar.	:Arapça
AYBÜ	:Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Az.	:Azerbaycan Türkçesi
bk.	:Bakınız
Bşk.	:Başkurt Türkçesi
C	:Santigrat
C	:Cilt
Çev.	:Çeviren
D	:Doğu
DLT	:Dîvânu Lugâti't-Türk
DTCF	:Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Erm.	:Ermenice
ET	:Eski Türkçe
Far.	:Farsça
Fr.	:Fransızca
Hlç.	:Halaç Türkçesi
İng.	:İngilizce
İt.	:İtalyanca
K	:Kuzey
Kaz.	:Kazak Türkçesi
Kıp.	:Kıpçak Türkçesi
km	:Kilometere

KTB	:Kültür ve Turizm Bakanlığı
OKA	:Orta Karadeniz Ajansı
l	:Litre
LB	:Ladik Belediyesi
LMEB	:Ladik İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
m	:Metre
mec.	:Mecaz
Mez.	:Mezuniyet
MÖ	:Milattan önce
MS	:Milattan sonra
NHBVÜ	:Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Orh.	:Orhon Türkçesi
OT	:Orta Türkçe
Özb.	:Özbek Türkçesi
Rum.	:Rumca
Rus.	:Rusça
S	:Sayı
s.	:Sayfa
SİKTGM	:Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Sn.	:Saniye
Tat.	:Tatar Türkçesi
TDAY	:Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten
TDA	:Türk dünyası Araştırmaları
TDE	:Türk Dili ve Edebiyatı
TDK	:Türk Dil Kurumu

TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
Türkm.	:Türkmen Türkçesi
TTK	:Türk Tarih Kurumu
Uyg.	:Uygur Türkçesi
vb.	:Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
Yak.	:Yakut Türkçesi
Yay.	:Yayın
YHKB	:Yeşilırmak Havzası Kalkınma Birliği

ŞEKİLLER

Şekil 1. Ladik’te mevsimlik yağış miktarlarının yıllık yağışlara oranı	5
Şekil 2. Ladik ve mahallelerinin ortalama nüfus bilgileri, 2007-201.....	9
Şekil 3. Ladik ilçesi genel okuma yazma oranları, 2008-2018.....	11
Şekil 4. Derlemesi yapılan Ladik ve Mahalleleri.....	22

TABLULAR

Tablo 1. Ladik'in standart yağış indislerinin dağılımı.....	4
Tablo 2. Ladik kazasının 1320 (Miladi 1904) yılı umumî nüfus bilgisi.....	6
Tablo 3. Ladik ve mahallelerinin erkek ve kadın nüfus bilgileri, 2007-2019.....	8
Tablo 4. Ladik'in cinsiyete göre okuryazarlık bilgisi, 2008-2018.....	10
Tablo 5. Derlemesi yapılan Ladik ve mahalleleri.....	20
Tablo 6. Ladik ağızındaki ünlü seslerin tablosu.....	32
Tablo 7. Ladik ağızındaki ünsüz seslerin tablosu.....	72
Tablo 8. Ladik ağızındaki kişi zamirlerinin çekim tablosu.....	116
Tablo 9. Ladik ağızındaki işaret zamirlerinin çekim tablosu.....	118

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

- [á] : /a/ile /e/ arası düz, geniş, yarı art orta damak ünlüsü
[â] : /a/ile /ı/ arası düz, art, yarı geniş ünlü
[ã] : /a/ile /o/ arası art, geniş, yarı düz ünlü
/ê/ : /e/ ile /i/ arası düz, ön, yarı geniş ünlü
[é] : /e/ ile /i/ arası düz, ön, yarı açık ünlü
[ä] : /e/ ile /a/arası düz, yarı art ünlü
[ê] : /e/ ile /ö/ arası geniş, ön, yarı yuvarlak ünlü
[î] : /ı/ ile /i/ arası düz, dar, yarı art ünlü
[ï] : /ı/ ile /u/ arası dar, art, yarı yuvarlak ünlü
[î] : /i/ ile /ü/ arası dar, ön, yarı yuvarlak ünlü
[ó] : /o/ ile /ö/ arası yuvarlak, geniş, yarı art ünlü
[ô] : /o/ ile /u/ arası yuvarlak, art, yarı geniş ünlü
[ö] : /ö/ ile /ü/ arası ön, yuvarlak, yarı geniş ünlü
[ú] : /u/ ile /ü/ arası yuvarlak, dar, yarı art ünlü
[b] : /b/ ile /v/ arası ötümlü, çift dudak ünsüzü
[ç] : /j/ ile /c/ arasında katı, yarı sızıcı bir diş eti ünsüzü
[Ç] : /c/ ile /ç/ arası katı, patlayıcı, yarı ötümlü bir diş eti ünsüzü
[F] : /f/ ile /v/ arası katı, sızıcı, yarı ötümlü bir diş-dudak ünsüzü
/ğ/ : Art ünlülerle hece kuran katı, patlayıcı, ötümlü art damak ünsüzü
/g/ : Yarı art ünlülerle hece kuran katı, patlayıcı, ötümlü orta damak ünsüzü
/h/ : Katı, sızıcı, ötümlü, hırıltılı, art damak ünsüzü
/k/ : Art veya yarı art ünlülerle hece kuran, katı, patlayıcı, ötümsüz, art damak ünsüzü
[K] : Ön ve art ünlülerle hece kuran, /k/ ile /g/ arasında katı, patlayıcı, yarı ötümlü ünsüzü
[Ḳ] : /k/ ile /h/ arasında katı, yarı sızıcı, yarı ötümlü bir art damak ünsüzü
[l] : Art veya yarı art ünlülerle hece kuran akıcı, sızıcı, ötümlü art damak ünsüzü
[ñ] : Art ve ön ünlülerle hece kuran akıcı, patlayıcı, ötümlü, genizsi /n/ ünsüzü
[P] : /b/ ile /p/ arası katı, patlayıcı, yarı ötümlü bir dudak ünsüzü
/r/ : Düşmeye yaklaşmış, gevşek boğumlanmalı /r/ ünsüzü
[S] : /s/ ile /z/ arası katı, sızıcı, yarı ötümlü bir diş ünsüzü
[Ş] : /ş/ ile /j/ arası katı, sızıcı, yarı ötümlü bir diş eti ünsüzü
[T] : /d/ ile /t/ arası katı, patlayıcı, yarı ötümlü diş ünsüzü

[v̥] : Katı, yarı sızıcı, ötümlü çift dudak /v/ ünsüzü

ˉ : Ünlüler üzerinde uzunluk işareti

˘ : Ünlüler üzerinde kısalık işareti

' : Hecelerden önce kelime vurgusu işareti

˘˘ : İki ünlü altında ikili ünlü işareti

˘˘ : İki biçim birimi altında ulama işareti

◦ : Ünsüzler altında erime işareti

// : Fonem işareti

[] : Alt fonem işareti

GİRİŞ

Ağız, Türkçe Sözlük'te 'Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili'¹ olarak tanımlanmıştır. Ağız terimi için Türk Dil Kurumu'nun tanımından başka şu tanımlar da yapılmıştır. Korkmaz tarafından "bir dilin veya bir lehçenin yazı diline oranla ve çoğunlukla ses, bazen de şekil, anlam ve söz varlığı bakımından birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimleri"dir.² Erdem tarafından "bir dilin içinde çeşitlenen varyasyonlar"ıdır.³ Vardar tarafından ise "Bir dil alanı içinde görülen konuşma biçimlerini, söyleyiş türlerini, kimi durumlarda da toplumsal özellikleri yansıtan kullanımların her biri"dir⁴ şeklinde tanımlanmışlardır.

Yukarıdaki tanımlardan hareketle ağızlar, bir milletin binlerce yıllık dil ve kültür birikimi olmakla birlikte tarihî geçmişlerine de ayna tutan bir araçtır diyebiliriz.

1. Çalışmanın Konusu ve Amacı

Çalışmanın konusu, Samsun ili Ladik ilçe sınırları içerisinde konuşulan yerli ağızdır. Çalışmanın amacı ise bu ilçenin ağız özelliklerinin tespitiyle birlikte dil özelliklerini ve kelime birikimlerini ortaya koymaktır.

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmaya, öncelikle çalışılacak olan bölgenin tespiti, bölgenin coğrafi özellikleri, tarihi, ekonomisi, sosyo-kültürel yönü, yörenin ağız ve bölgeyle ilgili yapılan çalışmalar ve araştırmaların incelenmesiyle başlanılmıştır. Bu aşamadan sonra çalışmanın özünü oluşturacak bulguların tespiti için derleme çalışmasının yapılacağı yerlerin belirlenmesi ve derlenecek malzemenin kaynağını oluşturacak yaş grubunun belirlenmesi, derlemenin

¹ TDK Sözlükleri https://sozluk.gov.tr/?fbclid=IwAR378pkol95AjKr-y0X0XkbqTLulBQBd7Ek4szagzEM-ybzO_vmq0MQcCdU 10.01.2020

² Korkmaz, Zeynep (2007) *Gramer Terimleri Sözlüğü*, 3. Baskı, Ankara, TDK Yay., s. 11-12

³ Erdem, M. Dursun (2013) 'Ağız Sözlükçülüğü Üzerine', *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8, s.95.

⁴ Vardar, Berke (2002) *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, 1. Bakı, İstanbul, Multilingual Yay., s. 14

yapılması için gerekli olan ses kayıt cihazının temini, kaynak kişilere ulaşım için gerekli olan ön bilgilerin elde edilmesi sağlanmıştır.

Derleme çalışmasında, derlemesi yapılacak olan mahallerde ve görüşmeye dâhil edilen kişilerde birtakım özellikler aranmıştır. Bu özellikler şunlardır:

- 1) Mahalleye göç yoluyla başka yerlerden gelip yerleşmeme,
- 2) Görüşmeye dâhil edilecek kişinin etnik köken bakımından Türk olması (Gürcü, Çerkez vb. olmaması),
- 3) Yaş aralığının 60 yaş ve üzeri olması,
- 4) Eğitim durumu bakımından okur-yazarlığının olmaması

gibi özellikler aranmıştır.

Daha sonra çalışılacak olan sahaya inilmiş ve derleme yapmaya uygun olan kişilerle yapılan konuşmaların ses kayıtları kaydedilmiştir. Bu teknikle yörenin ağız özellikleri ve dile sinmiş olan kelimelerde yaşamını sürdüren yöreye ait kültür unsurları da kayda geçirilmiştir.

Derleme kayıtları sırasında konuşmacılara ağırlıklı olarak soru-cevap tekniği uygulanmıştır. Soru-cevap tekniği uygulanırken hem genel hem de bölgesel durum göz önüne alınmış ve bu doğrultuya göre konular oluşturulmuştur. Oluşturulan konular ise şunlardır:

- 1) Mahallenin adı ya da eski adı,
- 2) Kaç haneden oluştuğu,
- 3) Köken olarak nereden geldiği,
- 4) Geçmişi,
- 5) Seferberlik dönemi,
- 6) Büyük kıtlık dönemi,
- 7) Ladik Depremi,
- 8) Ermeni ya da Rum hadiseleri,
- 9) Hikâye, ninni, mani,
- 10) Çocuk oyunları,
- 11) Kız isteme, düğün hazırlıkları, çeyiz,
- 12) Evlenme âdetleri (Kına gecesi, gelin hamamı, düğün),
- 13) Cenaze sonrası yapılan âdetler,
- 14) Geçim kaynağı,
- 15) Eğitim durumu,

16) Hıdrellez gibi gün geçtikçe kaybolan folklorik malzemeler ilgili bulgular derlenmiştir.

Derlenen metinler yazıya aktarılırken Ahmet Bican ERCİLASUN'un "Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni"nde önerdiği çeviriyazı işaretleri esas alınmıştır. Derlemesi yapılan çeviriyazılı metinlerde noktalama işaretlerinin haricinde dikkat çeken iki işaret de mevcuttur. Bu işaretlerden birincisi, metinlerde iki çizgi "-...-" arasında kalan konuşmalardır. Bu konuşma çizgisi içerisinde genellikle ses kaydı alınan ikinci konuşmacının veya konuya müdahil olan kişilerin anlatımları yer almıştır. İkincisinde ise ses kayıt cihazına olan uzaklık kapsamında ayrılma nedeniyle veya söylenenlerin anlaşılmasına bağlı olarak "...*" bu işaret çeviriyazılı metne yerleştirilmiştir.

Dil incelemesi yapılacak metinler oluşturulduktan sonra, ses ve şekil bilgisi açısından inceleme çalışmasına geçilmiş ve incelemeler örneklerle desteklenmiştir. Ayrıca ses ve şekil bilgisi bölümleri yazılırken gerekli yerlerde konuyla ilgili açıklamalarda bulunulmaya çalışılmıştır. Ses ve şekil bilgisi incelemesinin sonuçları ses ve şekil bilgisi sonuçları olmak üzere iki başlıkta değerlendirilmiştir. Sözlük kısmında ise bağlamsal sözlük oluşturulmuş ve yöre ağzına sinmiş olan kelimelerin yanında eskicil özelliklerini koruyan kelimeler verilmiştir.

3. Bölgenin Coğrafyası

3.1. İlçenin Yeri

Samsun'un 17 ilçesinde biri olan Ladik, il merkezine 80 km. uzaklıktadır. Rakımı 950 m. yükseklikte olması nedeniyle iklim ve doğal ortam yönüyle Samsun'un diğer ilçelerinde farklıdır. Ladik, Kuzey Anadolu fayı boyunca oluşan Ladik ovasının kuzeyinde, Akdağ'ın eteklerinde kurulmuştur. Doğusunda Taşova, batısında Havza, güneyinde Suluova, kuzeyinde ise Kavak ve Asarcık ilçeleri ile komşudur. İlçe koordinatları ise 40.912382, 35.894679- 40°55' 28"K / 35° 54' 49"D'dir.⁵

3.2. İklim

Samsun'un kıyı kesimleri ile iç kesimleri arasında iklim farkı vardır. Samsunun kıyı kesimlerinde yazları sıcak, kışları ise ılıman geçmekte olup yağışı ise en fazla sonbahar mevsiminde almaktadır. İç kesimlerinde ise yazlar sıcak, kışlar ise karasal iklimde olduğu

⁵ SİKTGM. <https://samsun.ktb.gov.tr/TR-231359/ladik-ilcesi.html> 30.03.2020

gibi soğuk olmakla birlikte en fazla yağışı da ilkbahar mevsiminde almaktadır.⁶ Ladik, Samsun'un iç kesimlerindeki ilçelerinden biri olduğu için iklimi karasal iklime benzer özellikler taşımaktadır.⁷ Ladik'te yıllık sıcaklık farkı 17°C'dir. Ladik'te yıllık sıcaklık farkı 17°C'dir. Coğrafi konumu itibarıyla kıyından içerde yer almasına rağmen iç kesimdeki ilçelere oranla yükseltisi daha fazla olması nedeniyle Ladik'te yıllık sıcaklık farkı da nispeten düşük çıkmaktadır.⁸

Ladik, 600-800 mm arasında yağış alan sahalar arasında bulunmaktadır. İç kesimlerde yer almasına ve daha fazla yükseltiye sahip olmasına rağmen Ladik'in yıllık yağış toplamı Kavak'tan fazladır.⁹ Ayrıca yüksekliği 2000 metreyi bulan Akdağ ve 1500 metreyi bulan Canik Dağlarının etkisi altında da kalmaktadır. Bu nedenden dolayı Ladik'te yazlar genelinde nispeten sıcak geçerken, kış mevsiminde de kıyı kuşağına göre daha soğuk geçmektedir. Ocak ayında ise sıcaklık ortalaması 1°C'nin altına düşmektedir. Ladik'in Standart yağış indis oranları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Ladik'in standart yağış indislerinin dağılımı¹⁰

İstasyon	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Max.	Min.	ST. Sapma
Ladik	-0,02	-0,32	-0,55	0,43	1,75	0,39	-1,13	-1,52	-1,21	1,09	0,95	0,14	1,75	-1,52	22,28

Ladik'te mevsimlik yağış miktarlarının yıllık yağışlara oranı ise Şekil 1'de verilmiştir.

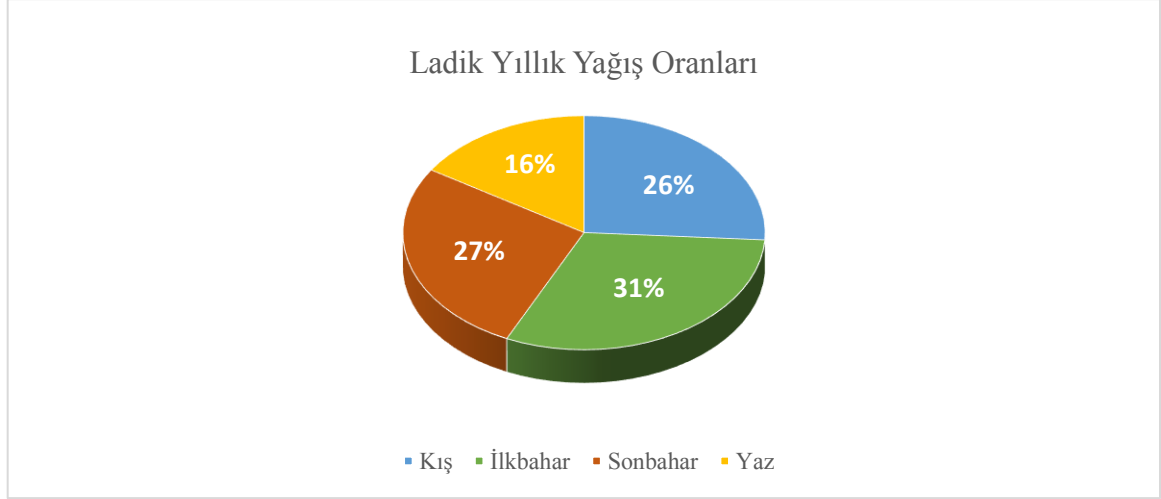
⁶ SİKTGM. (1997) *Geçmişten Günümüze Kültür Değerleriyle Samsun*, Samsun Kültür Müdürlüğü Yay., s. 39

⁷ Yılmaz, Cevdet / Zeybek, H. İbrahim (2016) *Samsun Coğrafyası*, Samsun, Canik Belediyesi Kültür Yay., S. 11, s. 3.

⁸ Yılmaz / Zeybek (2016), s. 33

⁹ Yılmaz / Zeybek (2016), s. 68-70

¹⁰ SGTHM. *2013-2017 Kuraklık Eylem Planı*, s. 57-59

Şekil 1. Ladik’te mevsimlik yağış miktarlarının yıllık yağışlara oranı

3.3. Bitki örtüsü

Karadeniz bölgesine hâkim olan bitki örtüsü Ladik’in bitki örtüsüyle uyusmaktadır. Kıyıda iç kesimde ve daha yüksekte yer alması nedeniyle iklim şartları değişiklik göstermektedir. Yükseltinin sebep olduğu, yağış ve sıcaklıktaki değişimlere uygun olarak, bitki örtüsü de yağış ve sıcaklık isteklerine göre; yapraklarını döken ormanlar, iğne yapraklı ormanlar ve dağ çayırları şeklinde bir sıralanış göstermektedir. 1700 metreye kadar olan yerlerde sarıçam, karaçam, meşe, kayın, ardıç, gürgen; 1100 metrelere kadar olan yerlerde ise meşe, gürgen ormanlarıyla kaplıdır. Yüksekliğin altında kalan kısımlarda ise gür çalı, yabancı meyve ağaçları, söğüt, kavak, defne vb. türler bölgeye hâkimdir. Akdağ’ın bölgenin bitki örtüsünü göstermesi bakımından ayrı bir önemi vardır.¹¹

İlçede 1.625,0 hektar mera ve 20.024,7 hektar orman bulunmaktadır.¹²

3.4. Nüfus ve Yerleşme

Ladik’in yüzölçümü 596 km²’dir. Ladik merkezde 11, civarında da 56 mahalle olmak üzere toplamda 67 mahalleye sahiptir. Oysa Ladik’in Miladi 1904 yılında verilen nüfus

¹¹ Coşkun, Selahi (2018) ‘Akdağ ve Yakın Çevresinde Bitki Örtüsünün Coğrafi Dağılışı’ *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, Vol:5, Issue: 25, p. 2367-2369. Coşkun, Selahi (1995) ‘Ladik ve Çevresinin Bitki Örtüsü’, (Yüksek Lisans), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 24

¹² Sarıoğlu, A. Arif (2018) *OKA Ladik Raporu*, s. 3

oranlarındaki listesinde toplamda 82 köy ve çiftliğinin mevcut olduğu görülmektedir. Ladik kazasının 1320 (Miladi 1904) yılı umumî nüfus bilgileri¹³ Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Ladik kazasının 1320 (Miladi 1904) yılı umumî nüfus bilgisi

Sıra No	Köylerin İsimleri	Müslüman Nüfus		Rum Nüfus		Toplam Nüfus	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
1	Lâdik Merkez Nüfusu	1822	1752	14	11	1836	1763
2	Arslantaş Köyü	49	48	0	0	49	48
3	Ayvalı Köyü	124	130	0	0	124	130
4	Ayvalı Sokağı Köyü	105	87	0	0	105	87
5	İhsaniye Köyü	43	30	0	0	43	30
6	Aşağı İnoz Köyü	176	149	0	0	176	149
7	Aktaş Köyü	128	107	0	0	128	107
8	Elfeli Köyü	181	199	0	0	181	199
9	İbi Köyü	160	150	0	0	160	150
10	Ahmet Saray Köyü	293	282	0	0	293	282
11	A’layurd-ı Müslim Köyü	54	36	0	0	54	36
12	Ağcakaya Köyü	101	83	0	0	101	83
13	İnekaraca Köyü	82	70	0	0	82	70
14	Akyar Köyü	183	161	0	0	183	161
15	Ustasaray Köyü	0	0	70	55	70	55
16	A’layurd-ı Gayr-i Müslim Köyü	0	0	109	105	109	105
17	Eğridere Köyü	0	0	48	40	48	40
18	Ermen Köyü	53	58	0	0	53	58
19	Aşağı Şeyhlü Köyü	26	28	0	0	26	28
20	Aladun Köyü	64	61	0	0	64	61
21	Bolad Köyü	254	237	0	0	254	237
22	Başlamış Köyü	136	109	0	0	136	109
23	Bergoz Köyü	55	67	0	0	55	67
24	Pelit Alaca Köyü	0	0	84	94	84	94
25	Pelitli Yarımcı Köyü	0	0	21	21	21	21
26	Tüfençi Dere Köyü	0	0	43	40	43	40
27	Teberoğlu Köyü	159	154	0	0	159	154
28	Tataroğlu ma'a Ömer Hafız Çiftliği	0	0	76	70	76	70
29	Terzili Köyü	0	0	116	100	116	100

¹³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi. DH.SN.M. 6/ 79

30	Cüce Köyü	126	116	0	0	126	116
31	Cüremen Köyü	62	74	0	0	62	74
32	Çakırgümüş Köyü	198	213	0	0	198	213
33	Çaki Köyü	201	191	0	0	201	191
34	Hamid Köyü	131	118	0	0	131	118
35	Hasırcı Köyü	90	91	0	0	90	91
36	Hamam Ayağı Köyü	0	0	108	104	108	104
37	Hızarbaşı Köyü	73	47	0	0	73	47
38	Deli Ahmetoğlu Köyü	93	107	0	0	93	107
39	Derinöz Köyü	58	41	0	0	58	41
40	Depedin Köyü	152	130	0	0	152	130
41	Söğütlü Köyü	79	77	0	0	79	77
42	Sarıksız Köyü	35	25	0	0	35	25
43	Salur Köyü	205	214	0	0	205	214
44	Sarıgazel Köyü	31	36	0	0	31	36
45	Soğanlı Köyü	104	75	0	0	104	75
46	Sarekçe(?) Köyü	0	0	185	176	185	176
47	Sokucak (?) Köyü	31	34	0	0	31	34
48	Sakarca(?) Köyü	0	0	264	270	264	270
49	Tatlucak Köyü	218	195	0	0	218	195
50	Doğanlı Köyü	0	0	56	50	56	50
51	Torasan Köyü	0	0	88	97	88	97
52	Taşlı Yarımca Köyü	0	0	67	59	67	59
53	Taşoluk Köyü	0	0	106	83	106	83
54	İsa Sohta Köyü	55	48	0	0	55	48
55	Hacı Ali Köyü	0	0	58	59	58	59
56	Kızıoğlu-yu Kebir Köyü	329	298	0	0	329	298
57	Kızıoğlu-yu Sağır Köyü	83	84	0	0	83	84
58	Kıranboğaz Köyü	128	139	0	0	128	139
59	Kışla (?) Köyü	0	0	96	81	96	81
60	Kavacık(?) Köyü	0	0	191	197	191	197
61	Karakoz(?) Köyü	0	0	52	53	52	53
62	Kocaoğlan Köyü	0	0	125	113	125	113
63	Kabacagöz Köyü	271	154	0	0	271	154
64	Karaabdal Köyü	167	157	0	0	167	157
65	Karamuk Köyü	0	0	90	86	90	86
66	Karakosta Köyü	0	0	60	62	60	62
67	Karık ma'a Haralar Köyü	0	0	85	98	85	98
68	Küpecik Köyü	209	177	0	0	209	177
69	Gevekse Köyü	221	211	0	0	221	211
70	Keşişoğlu Çiftliği	0	0	25	22	25	22
71	Kırashlı Köyü	68	66	0	0	68	66

72	Keçili ma'a Çömlekçi Köyü	0	0	45	41	45	41
73	Kürtlü Köyü	83	84	0	0	83	84
74	Kemal Köyü	0	0	107	93	107	93
75	Kıraşlık(?) Köyü	0	0	138	144	138	144
76	Meşepınarı Köyü	99	78	0	0	99	78
77	Mu'temed Köyü	83	87	0	0	83	87
78	Nusretli Köyü	67	63	0	0	67	63
79	Yukarı İnoz Köyü	55	45	0	0	55	45
80	Yukarı Boğaz Köyü	178	141	0	0	178	141
81	Yumaklı Köyü	53	43	0	0	53	43
82	Yukarı Şeyhlü Köyü	159	167	0	0	159	167
	TOPLAM	8443	7824	2527	2424	10970	10248

Yukarıdaki veriler incelendiğinde Ladik'teki Müslüman ve Rumların nüfus oranıyla birlikte o tarihte Ladik'e bağlı olan mahalle ve köylerin isimleri verilmiştir. Bu mahalle ve köylerden birçoğunun isminin tamamen değiştiği ve sayıca azaldığı görülür. Günümüzde ise Ladik'te Türklerle birlikte Kafkas Türkleri, Gürcü kökenli toplumların varlıkları hâlen devam etmektedir.

2017 yılı ADNKS sonuçlarına göre ilçe nüfus bakımından Samsun'un 2. en küçük ilçesi olup nüfusu 16.126'dır. İlçe dışarıya göç vermekte olup, nüfusu 2008'den bu yana %12,54 oranında azalmıştır.¹⁴

TÜİK¹⁵ verilerine göre Ladik'in kadın ve erkek nüfus bilgileri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Ladik ve mahallelerinin erkek ve kadın nüfus bilgileri, 2007-2019

Yıllara ve Cinsiyete Göre Ladik İlçesi ve Mahallelerinin Nüfus Bilgisi						
Yıl	Ladik Merkez			Ladik Mahalleleri		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
2007	4300	4340	8640	4785	4969	9754
2008	4293	4340	8633	4814	4991	9805
2009	4062	4254	8316	4721	4985	9706
2010	4205	4315	8520	4546	4783	9329
2011	4164	4343	8507	4389	4655	9044
2012	4214	4289	8503	4266	4505	8771
2013	8446	8784	17230	0	0	0
2014	8310	8669	16979	0	0	0
2015	8077	8397	16474	0	0	0
2016	8055	8335	16390	0	0	0

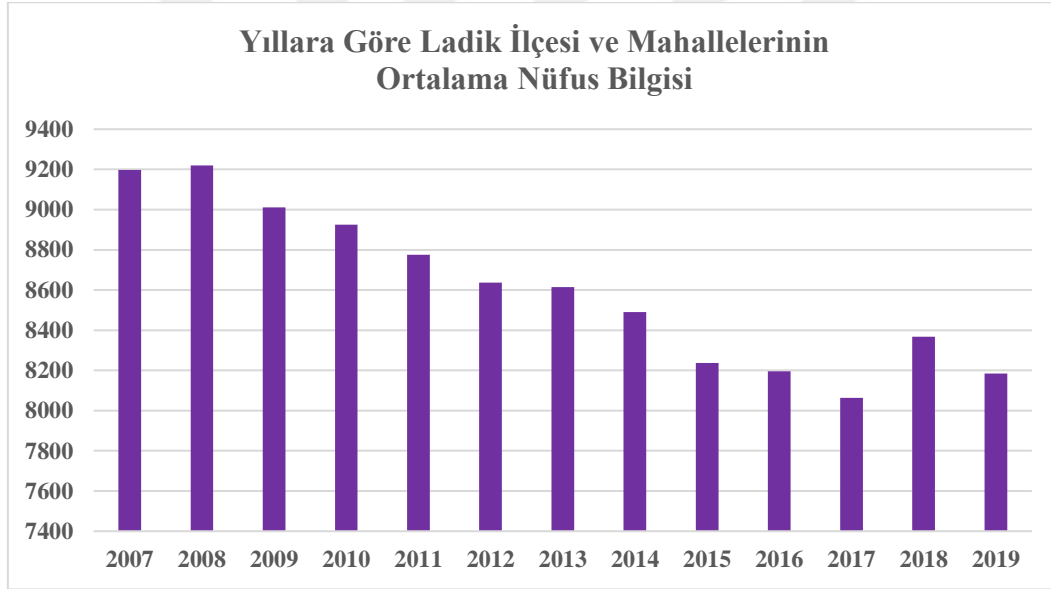
¹⁴ Sarıoğlu (2018), s. 2.

¹⁵ TÜİK. Nüfus ve Demografi verileri, Erişim tarihi: 15.02.2020.

2017	7889	8237	16126	0	0	0
2018	8243	8491	16734	0	0	0
2019	8109	8259	16368	0	0	0

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere 2013 yılından itibaren Ladik ilçesine bağlı köy ve beldelerinde yaşayan kadın ve erkek nüfusuna yönelik bilgilere ulaşılamamaktadır. Bu durum 2012 yılı sonlarına doğru yürürlüğe giren 6360 Sayılı Kanun ile birlikte ülkemizde illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılarak, köyler mahalle olarak değerlendirilmiş, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı buldukları ilçenin belediyesine katılmıştır.¹⁶

Ladik ve mahallelerinin ortalama (kadın ve erkek nüfusu toplamının ikiye bölünmesi ile elde edilen oran) nüfus bilgileri ise Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Ladik ve mahallelerinin ortalama nüfus bilgileri, 2007-2019

3.5. Eğitim

İlçede 6 okul öncesi, 3 ilkokul, 5 ortaokul, 5 lise olmak üzere 19 eğitim kurumunda toplam 223 öğretmen 3.604 öğrenci yer almaktadır. Derslik başına düşen öğrenci sayısı ilköğretimde 2.382, Ortaöğretimde 1.866 Mesleki ve Teknik Eğitimde 1.872’dir. Taşınmalı

¹⁶ Detaylı bilgi için bk. **Mevzuat Bilgi Sistemi. (2012).** “On Dört İilde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması Hakkında Kanun”. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf>, Erişim tarihi: 15.02.2020.

eğitim kapsamındaki okul sayısı 12 ve ğrenci sayısı 1.057'dir. İlçede 1 Fen Lisesi, 1 Anadolu Lisesi, 1 Anadolu İmam Hatip Lisesi ve 2 Mesleki Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere toplam 5 lisede eğitim gören 1461 öğrenciden 776'sı yurt ve pansiyonlarda kalmaktadır. Bu eğitim kurumlarının yanında ilçede Öğretmenevi ve Akşam Sanat Okulu ve Halk Eğitimi Kurumu bulunur.¹⁷

TÜİK¹⁸ verilerine göre Ladik'in kadın ve erkek okuryazarlık bilgileri Tablo 4'te verilmiştir.

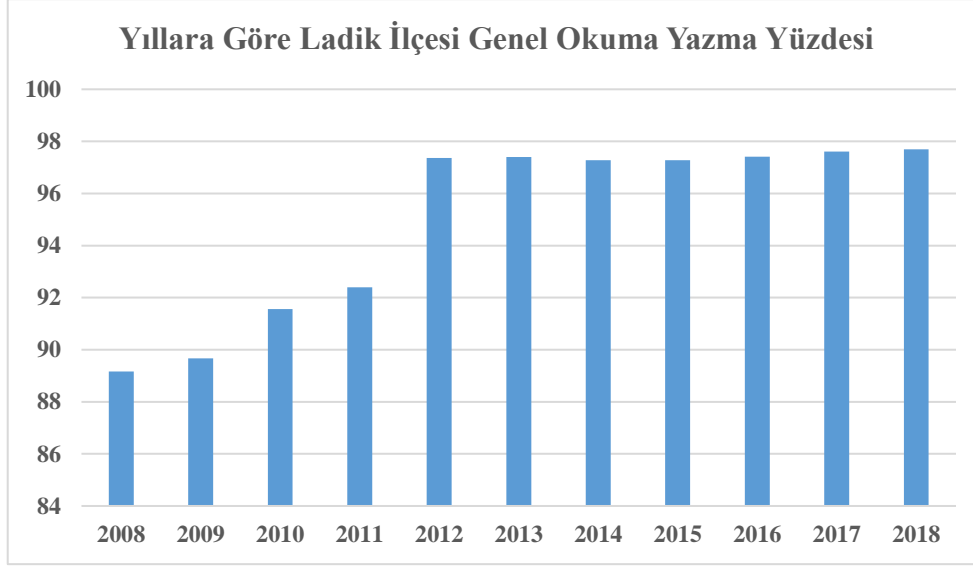
Tablo 4. Ladik'in cinsiyete göre okuryazarlık bilgisi, 2008-2018

Yıl	Erkek			Kadın		
	Bilen	Bilmeyen	Yüzde% (Bilen)	Bilen	Bilmeyen	Yüzde% (Bilen)
2008	7487	340	95,66	6740	1412	82,68
2009	7404	328	95,76	6851	1345	83,59
2010	7494	286	96,32	7033	1070	86,80
2011	7444	244	96,83	7131	975	87,97
2012	7781	86	98,91	7829	342	95,81
2013	7758	77	99,02	7793	343	95,78
2014	7669	79	98,98	7733	358	95,58
2015	7476	74	99,02	7556	354	95,52
2016	7487	67	99,11	7517	336	95,72
2017	7343	55	99,26	7425	312	95,97
2018	7654	58	99,25	7680	309	96,13

Ladik ilçesinin genel (kadın ve erkek okuryazarlık oranları ortalaması) okuryazarlık bilgileri ise Şekil 3'te verilmiştir.

¹⁷ Detaylı bilgi için bk. **LMEB**, <http://ladik.meb.gov.tr/> 05.02.2020. **Sarıoğlu** (2018), s. 2.

¹⁸ **TÜİK**. Eğitim verileri, Erişim tarihi: 15.02.2020

Şekil 3. Ladik ilçesi genel okuma yazma oranları, 2008-2018

3.6. İktisadi Yapı

Ladik'in genel olarak iktisadi yapısı, tarım, hayvancılık, nakliye, madencilik, çimento, tekstil ve turizm faaliyetlerinden oluşmaktadır.

İlçede tarım ve hayvancılık başlıca geçim kaynakları arasında yer almaktadır. İlçe bulunduğu konum neticesiyle karasallığın ağır bastığı bir iklim hâkimdir. Bu etkenden dolayı da ilçede tahıl ekimi ilk sırada yer almaktadır. İlçede 19.080 hektar tarım arazisi bulunmaktadır. Tarım arazilerinde buğday, arpa, yulaf gibi ürünlerin yanında, silajlık mısır, korunga gibi yem bitkileri ile mısır, şekerpancarı ve ayçiçeği gibi endüstriyel sanayiye yönelik ürünler de yetiştirilmektedir.¹⁹ Bu ürünlere ek olarak patates, fasulye de yetiştirildiği bilinmektedir.

İlçede hayvancılık genelde ihtiyacı karşılamaya yönelik yapılmaktadır. Hayvancılıkta ise sığır, melez sığır ve manda yetiştiriciliği küçükbaş hayvancılıkta koyun yetiştiriciliğinin yanında kümes hayvancılığı da yapılmaktadır. 2018 OKA raporuna göre ilçede toplamda 11.357 büyükbaş, 18.146 küçükbaş, 100.000 kümes hayvanı ve 840 arı kolonisi yer almaktadır.

Samsun'un metalik maden ve endüstriyel hammadde kaynaklarını karşılayan madenleri arasında kurşun-çinko, manganez yatakları ile tuğla-kiremit ve çimento hammaddeleri bulunur. Bu madenlerden manganez rezervi ve en önemli endüstriyel hammadde kaynağı olan çimento Ladik'ten temin etmektedir. Ladik çimento fabrikası için

¹⁹ Sarıoğlu (2018), s. 3

gerekli olan ham madde ihtiyacını ise, Ladik-Akpınar, Ladik-Körüklüdere ve Hasanağaç sahasından elde etmektedir.²⁰

İlçede nakliyecilik sektörünün gelişmesi nedeniyle 1990 yılında 99 işyerilik küçük sanayi sitesi kurulmuştur. 1998 yılında kurulan Ladik Tekstil Sanayi A.Ş. de ağırlıklı olarak ihracat yönelimli üretim yapılmaktadır. Tekstil sektöründe mobilya kaplama ve örtü ürünleri üretilmektedir. Bunun yanı sıra sanayi sitesinde Arı Tekstil adıyla faaliyet gösteren tekstil işletmesi ve 2016 yılında faaliyete geçen Şehitoğlu Tekstil işletmesi de ilçe ekonomisine katkı sağlayan kuruluşlar arasında yerini almıştır. Tekstil işletmelerinde kadın işçilerin yer alması, ilçedeki kadınların iş hayatına girmelerine vesile olmuştur.

Bunlara ek olarak turizm faaliyetleri de ilçe ekonomisine katkı sağlamaktadır. Akdağ'daki kış sporları ve kayak faaliyetleri, geleneksel el sanatları, Ladik Kalesi, Ladik Saat Kulesi, Bülbül Hatun Camii, Şeyh Seyyid Ahmed-i Kebir Türbesi, Sunullah Paşa Türbesi, Höyükler, Alibey Konağı, Eski Hamam, Hamamayağı termal turizmi, yayla şenlikleri faaliyetleri, Büyükkızıoğlu şelalesi ve gölü, Ladik Gölü ve Ahmetsaray ve Salur mahallesi arasında yapılan 19 Mayıs Göleti de turizm açısından önemli bir yere sahiptir.²¹

4. Tarih

4.1. Ladik Adının Kaynağı

Ladik isminin nereden geldiği hususunda çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Bu rivayetlerden ilki, (MÖ 131) Amasya Hükümdarı VIII. Mitrdat tarafından kraliçe “Laodike” için “Laodikeia”²² denildiği ve zamanla bu adın *Ladik*'e dönüştüğü rivayet edilir. İkinci rivayete göre Amasya'yı yöneten Hâvik isimli Roma emiri tarafından Ladik kasabasının inşa ettirilmesi bu nedenden dolayı kasabaya “*Hâvik*” adının verilmesi zamanla da değişikliğe uğrayarak “*Lâdik*” olmasıdır. Üçüncü rivayete göre ise Evliya Çelebinin Seyahatname adlı eserinde geçen olaydan aldığı isimdir. Bu rivayete göre, şehri fetheden Danişment Ahmet Gazi'nin emirlerinden Selman Gazi'nin “*kaleye sancağı dikmeyeyim mi?*” şeklindeki sorusuna Ahmet Gazi önce “*hayır*” manasında “*Lâ*” ardından da “*dik*” diye emir vermesi neticesiyle “*La-dik*” olmuştur. Bu terkip zamanla halk arasında söylenerek kasabanın ismi hâline gelmiştir.²³ Ancak Hüsamettin'in “Amasya Tarihi” adlı eserinde Lâdik kazasının

²⁰ **Yılmaz / Zeybek** (2016), s.6. **OKA**. <https://www.oka.org.tr/assets/upload/dosyalar/samsun-ili-mevcut-durum-raporu-2019.pdf> 23.03.2020

²¹ **KTB / YHKB**. (2010) *Samsun*, İstanbul, Sanat Çevresi, s. 122-127. **Sarıoğlu** (2018), s. 3-4

²² Laodikeia: Laodike adına kurulmuş kent anlamına gelir.

²³ **LB**. <http://www.ladik.bel.tr/index.php?page=icerik&id=139> 30.03.2020. Ayrıca Samsun valiliği tarafından hazırlanan kitapta bu bilgiler yer alır. Samsun Valiliği (1999) *Samsun 2000*, Ankara, Kültür Ofset Yayınları.

adının Ahmed Gazi'nin kızı olan "İldük Hatun" dan aldığını zaman içinde de "Lâdik"e dönüştüğü beyan edilmiştir.²⁴ "Meydan Larousse" ansiklopedisinde Ladik ilçesinin diğer bir adının "Gökçeli" olduğu ifade edilmiştir.²⁵

Gerek Evliya Çelebinin Seyahatnamesinde gerek diğer rivayetlerde Ladik'in adı ve kökeniyle ilgili verilen bilgilerin gerçekliği tam olarak kanıtlanamasa da antik çağda Ladik kasabası "Laodicea" adıyla bilinmektedir.²⁶

4.2. Ladik'in Tarihi

Ladik'in tarihi genel olarak bağlı olduğu Karadeniz bölgesinin tarihi ile örtüşmektedir. Karadeniz' de Türklerin varlığı MÖ 2500 yıllarında Orta Asya'dan göç eden ve Mezopotamya'nın kuzeyinde hüküm süren Kutlar / Gutlar adıyla bilinen Türk kavimlerine kadar dayanmaktadır. Bölgede Kutlar / Gutlardan sonra yine diğer bir Türk kavmi olan Kaslar / Gaslar'ın hüküm sürdüğü bölgedeki yapılan kazılar neticesiyle ortaya koyulmuştur.²⁷

Bir üst paragraftan hareketle Ladik'in tarihinin antik çağ dönemi yani milattan önceki asırlara dayandığını söylemek mümkündür. Tarihinin MÖ 3000-MS 375 yıllarına kadar uzandığı tespit edilen Ladik'in, 1940-1941 yıllarında Türk Tarih Kurumu tarafından Yük Tepe'de (Salur Tepe) yürütülen araştırma ve kazılarda elde edilen bulgularla ilk çağ devrine ait bir yerleşim yeri olduğu kanıtlanmıştır. Ayrıca MÖ 550-332 yıllarında Hititlerin, MÖ 550-332 yıllarında da Perslerin hâkimiyetinde kaldığı tespit edilmiştir.²⁸

8. yüzyılın sonuna doğru Samsun ve civarına Kafkaslar üzerinden Doğu Anadolu'ya giren Kimmerler'in bir kolu bölgeye yerleşmiştir.²⁹ Kimmerlerden sonra da Sakalar / İskitler yerleşmiştir. İskitlerin Samsun'daki varlığını kanıtlayıcı unsurlar Kimmerlere ait olanlardan daha fazladır. Terme / Ambartep ve Salıpazarı, Canik Dağlarının denize bakan yamaçlarda ve Ladik'te elde edilen kalıntılarda İskitlerin varlığına delalet etmiştir.³⁰ İskitlerden sonra

²⁴ Abdizâde Hüseyin Hüsameddin Efendi (1986) *Amasya Tarihi*, C. I, Amasya Belediyesi Kültür Yay. s. 314.

²⁵ Bu bilginin Tokat iline bağlı olan Lâdik kasabasının diğer adı olan 'Gökçeli'yle karıştırdığı anlaşılmaktadır. Bk. *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi Kro-Mag*, C.12, Sabah Gazetesi Yay., s. 172.

²⁶ Darkot, Besim (1955) "Ladik", *İslam Ansiklopedisi*, C. VII, İstanbul Milli Eğitim Basımevi s. 1-2.

²⁷ Demir, Necati (2018), *Tarihî Süreç İçinde Karadeniz Bölgesi (Tarih-Etnik Yapı- Dil-Kültür)*, 2. Baskı, Ankara, Altınordu Yay., s. 27-34. Telliöğlu, İbrahim (2012) *İlkçağdan Osmanlılara Samsun*, Samsun, İlkadım Belediyesi Yay., s. 37.

²⁸ Bk. LB. <http://www.ladik.bel.tr/index.php?page=icerik&id=139> 25.03.2020

²⁹ Kopuz, Kemal (2002) *Geçmişten günümüze Baflra*, Samsun Erol Ofset Yay., s. 15

³⁰ Telliöğlu, İbrahim (2014) 'Samsun'a Türk Yerleşiminin Tarihî Gelişimi', *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/4 Spring 2014, s. 1110. Telliöğlu, İbrahim (2010) 'Türklerin Karadeniz'e Çıkışında Vezirköprü-Havza-Ladik Hattının Önemi', *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences*, Cilt Volume 10/45 Aralık December 2010, s. 143-144

bölgede Kuman / Kıpçak, Kırgız ve Peçeneklere kadar birçok Türk boyunun varlığı devam etmiştir.³¹

Samsun'a Türk yerleşiminin ikinci aşaması Selçuklular Zamanında olmuştur. 1048 Pasinler zaferinden sonra Selçuklular kitleler hâlinde Anadolu'ya yönelmiştir. 1054'te Büyük Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey Anadolu'daki durumu keşfetmek için kuzeye doğru üç koldan askeri keşif birliği yollamıştır. Bu keşif kollarında biri Canik ormanlarına kadar ulaşmış ve o tarihten itibaren Karadeniz sahilinde bulunan Bizans'ı gözlemiş ve savunma gücünün zayıf olduğunu görmüşlerdi. Malazgirt Zaferi'nden sonra Türklerin eline geçirdikleri bölgelerden biri de bu bölgedir. Böylelikle Vezirköprü, Havza, Ladik ile Çarşamba ve Terme'nin güneyini içine alan bu saha 1071'den sonra Türklerin denetiminde kalmıştır.³²

Danışmendliler devrinde, Lâdik'in, Danişmentoğlu Melik Gazi tarafından Türk hâkimiyetine alındığını, bölgenin daha sonra Danişmentoğullarına son veren Selçukoğullarının kontrolüne geçtiği, sultan Mesut tarafından imar edilerek idaresi Kızıoğulları'na verildiği bir süre de Kubadoğulları'nın idaresinde kaldığı belirlenmiştir.³³

1243 tarihinde yapılan Köseadağ Savaşı'nda Selçukluları mağlup eden İlhanlılardan sonra Anadolu'da siyasal düzen bozulmuştur. Bu bozulmadan sonra Anadolu'da büyüklü küçüklü pek çok beylik ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Lâdik ve çevresinde II. İzzeddin Keykâvus soyunda gelen Kubadoğulları bir beylik kurmuştur. İlhanlı valisi olarak görev yapan, Keykâvus'un torunu Taceddin Altunbaş Gazi Çelebi tarafından kurulan beylik, Gazi Çelebinin ölümü nedeniyle (1340-1350) yıllarında ikiye bölünmüştür. Bunun üzerine oğlu Keykubad Samsun, Kavak ve Lâdik'e hâkim olmuş lalası Emir oğlu Taşan ise Merzifon, Havza ve Vezirköprü yörelerinde Taşanoğulları Beyliğini kurmuştur. Keykubad'dan sonra oğlu Ali başa geçmiş ve Amasya valisi Şadgeldi Paşa ve halefi Ahmed'i hükümdar olarak tanımıştır. Lâdik ise, Yıldırım Bayezid'in Amasya'yı fethetmesiyle birlikte savaşmadan Timurtaş Paşa'ya teslim olmuş ve Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bunun sonucunda Lâdik, XV. yüzyıldan itibaren Rum beylerbeyliğine bağlı Amasya Sancağının bir parçası olmuştur.³⁴

³¹ Demir (2018), s. 49-92

³² Tellioglu (2014), s. 1111

³³ Hüsamettin (1986), s. 316

³⁴ Öz, Mehmet (1997) 'XVI. Yüzyılda Lâdik Kazâsında Mâlikâne-Divânî Sistemi', *Vakıflar Dergisi*, XXVI, s. 66

Ladik kasabasının kökeni hakkında en sağlam bilgi Evliya Çelebi'nin "Seyahatnâme" adlı eserinde yer alır. Eserde Ladik'in Osmanlı'nın idaresine geçişi şu şekilde ifade edilmiştir:

"Lâdik Amasya kaysarlanndan Havik nam zatın binasıdır. Bir nice âdemler eline girdikten sonra Danişmendlüden Melik Gazi gelüb burayı feth ider. Ümerasından Salman Han "Sancağı kal'a üzerine dikmeyelim" der. Melik Gazi "La dik sancağı" der. Bunun üzerine bu muhavere kalem ismi olub Lâdik şehri ve kal'ası derler. Osmanlı vilâyetlerinde üç Lâdik vardır. Biri Konya Lâdik'idir ki Celâli ve zulmünden hâlâ bir kasabacık kalmıştır. Biri de Van Eyaletinde Kör Lâdik Sancağıdır. Diğeri de bu Amasya Lâdik'idir. Burası vakfullah olmağla harab olmamıştır. Yıldırım Bayezid Han Amasya kal'asını feth ettiği zaman bu Lâdik kal'ası da ceng ü cidalsiz Timurtaş Paşa'ya teslim olmuştur. Ehl-i zevk olub suleha-yı ümmetden âdemler vardır. Şehzade Bayezid-ı Veli Amasya'da mutasarrıf iken her sene altı gelüb bu kasahada yaylalanırdı. Bu cihetle şehirde güzel bir has bağçe inşa edüb bırakmıştır ki, hâlâ bostan üstadı, bostancı hüddamları, korucu ve tobalakçılar vardır. Çayırı büyük emir-i ahur ağa taratmdan zabt olunur. Merhum Sultan Han validesi (Bülbül Hatun)nin vakfi olub ahalisi tekâlifden muaf ve müsellemlerdir."³⁵

Seyahatnamede Ladik'le ilgili dikkat çeken hususlardan biri de mahalle sayısı ve adlarıdır. Seyahatnamede bu şu şekilde ifade edilmiştir:

"Bu şehir cümle on yedi mahalledir. Evvelâ Beğ Mahallesi ve Güller Mahallesi ve Yeni Câmî' Mahallesi ve Kavak Mahallesi ve Tekye Mahallesi ve Şehreküsdü Mahallesi ve Yarımca Mahallesi ve Dağ Mahallesi ve Polad Mahallesi ve Bahşi Mahallesi, meşhûr mahallâtlar bunlardır."³⁶ Evliya Çelebi, burada on mahallenin ismini saymaktadır. İlçede bulunan mahallelere bakıldığında Çelebi'nin saydığı mahalle isimlerinden birçoğu halen korunmuş olduğu görülür.

Osmanlı döneminde tutulan temettuat defterlerinde Ladik'le ilgili önemli bilgilere ulaşmak mümkündür. O dönemdeki halkın etnik yapısı sosyo-kültürü, iktisadi yapısı, meslek ve zanaat, tarım ve hayvancılık, taşımacılık, kamu kurum ve görevi gibi birçok bilgiye ulaşmak mümkündür.³⁷

³⁵ Çelebi, Evliya (1986) *Seyahatnâme*, C. II, İstanbul 1314, s. 390. Kurşun Zekeriya / Kahraman S. Ali / Dağlı Yücel (1999) *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, C. 2, İstanbul, Yapı Kredi Yay., s. 202-205.

³⁶ Kurşun Zekeriya / Kahraman S. Ali / Dağlı Yücel (1999), s. 202-203. Abdizâde Hüseyin Hüsameddin Efendi (1927) *Amasya Tarihi*, C. 4, İstanbul, Necm-i İstikbal Matbaası, s. 384 -390.

³⁷ Baydar, Sinan (2016) 'Temettuat Defterlerine Göre Lâdik Kazasında Sosyal ve Ekonomik Hayat', (Yüksek Lisans), Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 22-28

Yakarıdaki ifadelerde de görüldüğü gibi Ladik'in tarihi, Samsun'un genel tarihiyle örtüşmektedir. Ladik 1880 yılına kadar Havza ilçesine, 1880-1928 yılına kadar Sivas eyaletinin Amasya sancağına tabi olmuş, 1929 yılında ise Samsun'a bağlanmıştır.

5. Gelenek ve Görenekleri

Ağız araştırmaları açısından ayrı bir öneme sahip olan gelenek ve görenekler, özellikle iletişim araçlarının olumsuz etkisinden dolayı birçoğu sadece isim olarak hafızalarda kalmıştır. Bu olumsuz duruma rağmen bölgede bugüne kadar gelebilmiş gelenek ve görenekler elbette mevcut olmakla birlikte bayram, düğün ve cenaze gibi önem arz eden olaylarda canlılığını korumuştur.

Ladik'te bayramlar "arefe" gününden itibaren başlar. Bayram sabahında bayram namazından önce kimseyle bayramlaşmaz. Bayram namazından sonra cemaat sıra olur ve yaş sırasına göre herkes birbiriyle bayramlaşır. Bayramlarda aile eş dost sırasıyla birbirine ziyarete gider, büyüklerin eli öpülür, küçüklere harçlık, şeker diğer fertlere de bayram için hazırlanan ikramlıklardan verilir. Ladik'in bazı yerlerinde özellikle Ramazan ayında son iftar yemeği ve bayramının ilk gününde bayram namazından sonra cami önünde veya belde meydanında topluca bayram yemeği yenir.

Evlenme geleneği ise kız istemeye başlanılır. Oğlan evi ve yakınlarından birkaç kişi kız evine, kız istemeye gider. Bu kız isteme işini ve gelenekleri yerine getirmede görevi yürüten kişiye "dünüş" denir. Bu kişi ise genellikle oğlan evi tarafında bulunan abinin hanımı "yenge" yapar. Kız evinin ailesi, evliliği uygun görürse evlilik düzenine geçilir. Kız tarafının istekleri dinlenilir, bu istekler genellikle takı, nişan ve düğünde yapılması istenilen şeylerdir. Yapılması gerekenlerin anlaşması sağlandığı zaman söze geçilir. Bu olaya da "söz kesme" denir. Söz kesim töreninden birkaç gün önce hem kız evi hem oğlan evi hazırlıklarına başlar tatlı, şerbet, şeker, çay vb. ürünler hazırlanır kişinin gücüne göre de alışveriş yapılır ve kız evine gönderilir. Söz kesme töreni çok kalabalık olmamak şartıyla aile büyüklerinin de içinde olduğu bir grupta kız evinde yapılır. Ladik'te eski dönemlerde "başlık parası" veya "süt parası" altında oğlan evinden istenilen para vardı. Bu gelenek uygun görülmezle zamanla kalkmıştır.

Ladik'te düğünler tam bir düzen içerisinde yapılmaktadır. Düğünde organizasyonu yürüten ve her şeyden sorumlu olan bir kişi vardır. Bu kişiye "yiğitbaşı" veya "konakçı" denir. Bu yiğitbaşı veya konakçının seçilmesi ise genellikle "zarf usulü" denilen yöntemle yapılmaktadır. Bu usule göre kim zarfa daha fazla para korsa o kişi düğünden ve düğüne gelecek olan konuklardan sorumlu olur. Düğünlerde, "okuyuntu, okuntu" denilen bir

gelenek vardır. Bu geleneği yapan kişiye de “okuyucu” denilir. Bu kişi genellikle kapı kapı gezerek bazı yerlerde de şeker dağıtarak konukları düğüne davet eder. Düğün hazırlıklarından sorumlu olan diğer görevliler ise “oduncular”, “aşçılar” veya “ekmekçiler” adıyla anılan kişiler bulunur. Bunlar ise düğün yemeğinin hazırlanmasından ve gerekli olan malzemenin temininden sorumludurlar. Ladik düğünlerinde “konak usulü” denilen bir gelenek vardır. Bu geleneğe göre civar beldele düğün sahibi bir kaz gönderir ve düğüne davet eder. Ladik’te düğüne davet edilen bu konuklara da “konak” adı verilmiştir.

Düğünler genellikle Perşembe günü davul çalınarak başlar Pazar günü biter. Düğün toplamda üç gün sürer. Yörede düğünle ilgili diğer bir gelenek ise “soku dövümü” vardır. Bu gelenekte taş bir dibekte buğday dövülür. Düğünlerde eskiden yemek olarak ‘keşkek’ yapılırmış. Günümüzde bu gelenek zahmetli olduğu için kaldırılmıştır.

Gelin kız oğlan evine getirildiği zaman kapı eşinden bastırılmadan ve kapı üzerine yağ sürdürülerek içeriye girilir. Eve girerken bereket getirmesi için çerez, buğday saçılır, gelinin bir koltuğuna Kur’an-ı Kerim diğer koltuğuna mısır ekmeği verilir, eskiden bakıra bastırma, kaynanayı kucaklatma gibi âdetler de yaptırılırmış. Düğünün son gününde kadınlar arasında “duvak” adıyla bilinen bir eğlence tertip edilir. Gelin kızın yanında “çerçici” adıyla bilinen bir kişi yer alır bir nevi sağdıçtır. Bu kişi hem gelinle hem de gelen misafirlerle ilgilenir. Düğünden birkaç gün sonra gelin ve damat yiğitbaşıyla birlikte kız evine davete gider. Kız evinde çeşitli yemekler hazırlanır ve ikram edilir, damat nazlanarak bu yemeklerden yemez, yiğitbaşı devreye girerek “damat yemek yemiyor, gerekeni yapın!” diyerek kız evinden hediye verilmesini söyler. Damada hediye olarak ailenin gücüne göre koyun, düve vb. hayvan verilir. Bu hediyeyle damat hazırlanan ikramlıkları yer.

Cenazelerde ise yörede bazı yerlerde cenazenin ardından “kurban kesme” geleneği yapılır. Kurban eti yemek yapılarak cenazeye gelen kişilere ikram edilir. Cenaze evinde genellikle yemek pişirilmez hem o yörede bulunan hem de yakın yörede bulunan kişiler yemek getirir. Bunun haricinde ölünün ardından “cuması, kırkı, elli ikisi bazı yerlerde de yıllığı” yapılır. Bu sayılı özel günlerde cenazenin ruhuna mevlit okutulur. Yine ölen kişinin namaz ve oruç borçlarına karşılık olarak verilen ve “ıskat” adıyla bilinen sadaka verilir.

Ayrıca yörede unutulmaya yüz tutmuş geleneklerden biri olan Hıdırellez kutlamaları yapılır. Yörede önem arz eden diğer bir gelenek ise güreştir. Eskiden hem düğünlerde hem de tarihi Kırkpınar güreşlerine adam yetiştirmek amacıyla özel olarak müsabakalar düzenlenir. Yörede “öndül” adıyla bilinen bir gelenek vardır. Bu geleneğe göre yarışmaya katılan kişilerin hayvanlar koşturularak yarışma yapılır ve birinci gelene ödül verilir.

Ladik’te göçler ve kitle iletişim araçların yaygınlaşması ve kültür aktarımını sağlayan yaşlı nüfusun azalması sonucu gelenek ve görenekler canlılığını büyük oranda yitirmiştir.

6. Ağız Araştırmalarında Bölgenin Yeri

Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan çalışmalar oldukça eski bir geçmişe sahip olmakla birlikte dağınıktır. Bu alana ilgi ilk önce yabancı araştırmacılar tarafından, 1940 yılından sonra da yerli araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir.³⁸ Yerli araştırmacılarının katılımıyla Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ilgili çalışmaların hızı artmış ve ağızlarla ilgili çok sayıda bilgi ve derleme malzemesi gün yüzüne çıkarılmıştır.

Türk Dil Kurumunun teşvikiyle Türkiye’de büyük bir derleme seferberliği başlatılmıştır. Bu derleme çalışmasının ürünleri olan pek çok kelime Derleme Sözlüğüne eklenmiştir. Samsun ve yöresinden de birçok kelime Derleme Sözlüğüne alınmıştır. Samsun ağızı ile ilgili olarak ilk ciddi çalışmayı 2001 yılındaki “Asarcık Ağızı” başlıklı yüksek lisans teziyle Mehmet Dursun Erdem gerçekleştirmiştir. Ladik ağızıyla ilgili tarafımızca yapılan çalışmanın haricinde 1971 yılında Gülsün Kınık tarafından lisans bitirme tezi olarak hazırlanan çalışma da mevcuttur. Bu çalışma Ladik ağızıyla yapılan çalışmanın ilki olması bakımından önem arz eder. Gülensoy ve Alkaya’nın ortak çalışmasıyla oluşturulan ve ağız araştırmalarında önemli bir yeri olan “Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası” başlıklı eserde Samsun ağızıyla ilgili çalışmalar mevcuttur. Ayrıca son yıllarda Samsun ağızıyla ilgili tamamlanmış tezler de mevcuttur. Samsun ile ilgili olarak tespit edilen ağız çalışmaları şunlardır:

Lisans Bitirme, Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

1. Pekar H. (1960). Samsun Diyalektolojisi Üzerine Bir Derleme, DTCF TDE Mez. Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
2. Kınık, G. (1971). Lâdik Ağızı, Samsun, DTCF TDE Mez. Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
3. Dürüst, M. (1972). Bafra-Gazibeyli Ağızı (Derleme, İnceleme ve Sözlük), Samsun, TDE Mez. Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi
4. Öztürk, F. (1973). Çarşamba Ağızı, Samsun, DTCF TDE Mez. Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
5. Dengiz, M. (1974). Havza Ağızı, Samsun, TDE Mez. Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

³⁸ **Korkmaz, Zeynep** (2017) ‘Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar’, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. 1-2, Ankara, TDK Yay., s.1161.

6. Apaydın, İ. (1974). Samsun Kavak Kazasının Köyleri (Belâlan-Çukuralan-Çirişli-Alaçam) Ağızları, TDE Mez. Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
7. Uslu Y. Kaya (1975) Samsun Çarşamba Dil İncelemesi, TDE Mez. Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
8. Biber, N. Esmâ (1980). Bafra Ağızı Üzerine Bir Dil İncelemesi, Samsun, TDE Mez. Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
9. Düzgün S (1982). Samsun-Ahali, Balcalı, Kâhyalı, Ağacagüney Ağızı, TDE Mez. Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
10. Türkmen İ. (1984). Bolaman (Terme/Samsun) Ağızı, TDE Mez. Tezi, Elazığ: Fırat Üniv.
11. Erdem, M. Dursun (2001). Asarcık Ağızı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksel Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
12. Karasu, S. (2017) Kavak Ağızı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksel Lisans Tezi, Nevşehir: NHBVÜ.
13. Kemik, Fatih (2109). Alaçam (Samsun) Ağızı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara: AYBÜ.

Makale ve Bildiriler

1. Kâzım, M. (1940). Samsun Türkçesi Üzerine Küçük Bir İrdem. TDB, Seri II/1-2:53-55.
2. Doğan N. (2011). Vezirköprü ve Havza Ağızlarında Yabancı Bitki Adları. *Diyalektolog-Ağız Araştırmaları Dergisi* 2:7-13.
3. Erdem MD. (2008) Asarcık/Samsun Ağızı - I (Ünlüler). *The Journal of Academic Social Science Studies* 1, 1:3-24.
4. Erdem MD. (2009) Asarcık/Samsun Ağızı -II (Ünsüzler). *The Journal of Academic Social Science Studies* 2, 1:1-23.
5. Erdem MD. (2009) Asarcık/Samsun Ağızı - III (Şekil Bilgisi). *The Journal of Academic Social Science Studies* 2, 2:41-59.
6. Karagöz İ. (2012). Bafra Göçmen Türk Ağızları ve Bazı Özellikleri. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literatre and History of Turkish or Turkic*, 6, 1:213-2147.
7. Erdem MD. (2006) Samsun Ağızları. İçinde: Yılmaz C (Editör), *Geçmişten Geleceğe Samsun*, C 1:637-642
8. Aydın M. (2010). Samsun'daki Yörüklerin Ağızları, Hangi Ağızlarla İlişkilidir? *III. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı*, Sakarya.

Kitap

1. Sarısakal, B. (2002). Samsun Türkçesi. İçinde: *Bir Kentin Tarihi Samsun*. Samsun Araştırmaları Birinci Kitap. Samsun, Samsun Valiliği Yay., 51-64.

7. Derlemesi Yapılan Ladik ve Mahalleleri

Derlemesi yapılan Ladik ve mahallelerin isim bilgileri Tablo 5’te verilerek Şekil 4’te yer alan harita üzerinde işaretlenmiştir.

Tablo 5. Derlemesi yapılan Ladik ve mahalleleri

Sayı	Mahalle Adı
1	Bahşi (Hanpınarı)
2	İskaniye
3	Koğa (Zaviye)
4	Yenicami
5	Ağcakaya
6	Ahmetsaray
7	Aktaş
8	Akyar
9	Alayurt
10	Alıçlı (Ermen) ³⁹
11	Aşağıgölyazı (Aşağı İnöz Onus)
12	Ayvalı
13	Ayvalısokağı
14	Başlamış
15	Bolat
16	Budakdere (Gevekse)
17	Büyükalan
18	Büyükkızıoğlu
19	Cüce
20	Çadirkaya (Çaki, Çukur)
21	Çakırgümüş
22	Çamlıköy (Kocaoğlan)
23	Daldere (Kürtlü)
24	Deliahmetoğlu
25	Doğankaş (Aladun)
26	Eynekaraca (İnekaraca)
27	Günkoru (Elfeli, Çolak)
28	Güvenli (Mutemet)
29	Hamamayağı
30	Hamit Köy
31	Hasırcı
32	İbi
33	İsasofta
34	Kabacagöz
35	Karaabdal

³⁹ Derleme sırasında bazı mahallelerin eski isimleriyle birlikte kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle bazı mahallelerin yanına parantez içerisinde eski isimleri de eklenmiştir.

36	Kıranboğaz
37	Kirazpınarı (Kiraslı)
38	Köseoğlu
39	Kuyucak (Diyadin)
40	Küpecik
41	Mazlumoğlu
42	Meşepınarı
43	Nusratlı (Nusretli)
44	Oymapınar (Berguz)
45	Salur
46	Sarıgazel
47	Sarıksızoğlu
48	Şihli (Şeyhli, Bucak)
49	Tatlıcak
50	Yukarıgölyazı (Yukarı İnoz, Onus)
51	Yumaklı
52	Yuvacık (Cüremen)

2. İNCELEME

2. İNCELEME

2.1. SES BİLGİSİ

2.1.1 ÜNLÜLER

2.1.1.1. Ünlü Çeşitleri:

Ladik (Samsun) ağızında Türkiye Türkçesinin standart yazı dilinde bulunan /a/, /ı/, /o/, /u/, /e/, /i/, /ö/, /ü/ ünlülerin dışında, boğumlanma noktalarındaki değişiklikler nedeniyle farklılaşan ünlüler de mevcuttur. İncelemeler neticesinde elde edilen bu ünlüler şu şekildedir: [á], [á], [â], /è/, [é], [ã], [ê], [í], [î], [ï], [ó], [ô], [ô], [ú].

2.1.1.1.1. /a/ Ünlüsü ve Çeşitleri

[á]: Ladik (Samsun) ağızında sıkça kullanılan bu ses orta damak ünlüsüdür.⁴⁰ [á] ünlüsü genelde orta damakta /a/ ile /e/ ünlüsü arasında boğumlanan, yarı ön- yarı art bir ünlüdür. /a/>[á], /e/>[á] ve /o/>[á] değişmesi neticesiyle oluşmaktadır. Ünlü benzeşmeleri etkisi ve ünsüzlerin arthlaştırıcı ve önlüleştirci etkisiyle oluşan bu ses, yöre ağzının tamamında tespit edilmiştir. Özellikle /y/sesinin önlüleştirci etkisi ve ön damak /g/, /k/ ünsüzleri, art damak /ğ/, /k/ dış ünsüzlerinden /d/, /n/, /s/, /z/ ünsüzleri, ön avurt akıcı /l/ ünsüzü, ve akıcı /r/ ünsüzün yanında [á] ünlüsü oluşmaktadır.

/a/>[á]: yápmışlá (1/25), meselá (50/105), yásağlandı (14/185), hünKár (24/105) tariğátta (24/75), millár (38/18), yápiyösalá (43/14), illá (43/267), mekáél (36/72), biráz (54/119), öriyá (20/83) záte (30/61), sáña (1/18), galáylí (42/141), gadár (43/84), nikánín (15/83), hikáye (24/18), gáybétim (8/39), zátén (7/9), ámma (32/140).

Sistemli olmamakla birlikte bazı konuşmacıların kullanımında bu sesin tespit edilmiş örnekleri de mevcuttur.

göz gázdirij (46/202), dâl (33-34/23), áPdesini (3/55), ácajP (7/23), áteşledi (39/199), ádam (25/20), áslında (26/140), yáñner (51/130).

⁴⁰ Ercilasun, A. Bican (1983) *Kars İli Ağızları*, Ankara, Gazi Üniversitesi Yay., s. 51

/e/>[á]: meyvá (19/186), ğuvát (24/40), habár (1/37), máfatimiz (54/65) ölçáni (1/149), vérecán (56/142), toplařkáne (20/126), pāřká (27/145), táġā (36/82), bārabar (13/80), ná (19/158), ábu deccane (20/201).

/o/>[á]: Bu değişimde /y/ ünsüzünün etkisi oldukça etkilidir. Özellikle yöre ağzında Şimdiki zaman ekinin kullanımında [á] ünlüsüne rastlanılmıştır. Böyle bir kullanımın sadece yöre ağzında kullanılmadığı, yörenin bağlı olduğu bölgenin birçok ağzında da var olduğu tespit edilmiştir.⁴¹ Ayrıca [á] ünlüsünün Şimdiki zaman ekinde kullanımı sadece yöre ve bölge ağızlarında sınırlı kalmamış ve diğer bölgelerin yöre ağzında da var olduğu belirlenmiştir.⁴²

ęoyáġla (42/141), biliyám (4/57), toplařyáġarmıŐ (30/129) yáġalıyá (40/44) reķár (9/64).

[á]: Yarı dar, düz ve art bir ünlüdür. /a/ ile /ı/ arasındaki boğumlanma noktasının /a/ ya yakın bir yerinde boğumlanır. Gerek yanında bulunan ünsüzlerin daraltıcı etkisi gerek kendinden önceki-sonraki dar ünlülerin etkisiyle oluşur.⁴³ Bu ünlünün oluşumunda sistemli olarak /a/>[á] deęiŐimini görülrken sadece birkaç kelimedede /ı/>[á] değişimine rastlanılmıştır.

a/>[á]: başına (1/110), yána (1/138), uzun uzadıyá (2/79), aġırdıġá (5/23), hasdaġá (7/45), burtá (11-12/30), satáġla (25/66), ğoġaycılıġá (42/146), zámán (49/154).

/ı/>[á]: aydatına (1/119), aġŐamánan (20/80), aġġahán (20/205), padiŐáġán (24/134).

[á]: /a/ ile /o/ arasında art, yarı yuvarlak ve yarı geniş bir ünlüdür. Bu sesin boğumlanmasında ağız yolu biraz daralmış ve dudaklar az da olsa yuvarlaklaŐmıŐtır.⁴⁴ [á] ünlüsünün oluşumunda dudak ünsüzlerinin ve yuvarlak ünlülerin etkisi büyüktür. Bu ses /a/>[á] ile /o/>[á] deęiŐimini sonucu oluşmaktadır.

⁴¹ Erdem, M. Dursun / Dağdelen Güner (2012) *Karabük ve Yöresi Ağızları (Giriş-İnceleme-Metinler)*, Karabük, Karabük Valiliği Yay., s.128-132. Erdem, M. Dursun (2001) 'Asarcık Ağzi' (Yüksek Lisans), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.92. Aydın, Mehmet (2002) *Aybastı Ağzi (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Ankara, TDK Yay., s. 47. Öçalan, Muharrem (2004) 'Sakarya İli Ağızları C.1 (Giriş-İnceleme)', (Doktora), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.260. Acar, Ergün (2012) 'Kastamonu Yöresi ve Ağızları' (Doktora) Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.192. Silahşör, Ebru (2011) 'Amasya Merkez Ağzi' (Yüksek Lisans), Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Abaz, AyŐe (2004) 'Çorum-İskilip ve Yöresi Ağızları' (Yüksek Lisans), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.75. Karasu, Salim (2017) 'Kavak Ağzi' (Yüksek Lisans), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.73-74. Erdem, M. Dursun (2009c) 'Asarcık/Samsun Ağzi – III (Şekil Bilgisi)' *The Journal of Academic Social Science Studies* V.2 I.2: p. 49.

⁴²Börlük, Ramazan (2011) 'Serik (Antalya) Ağzi' (Yüksek Lisans), Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 18.

⁴³ Korkmaz, Zeynep (1994a) *Güney-Batı Anadolu Ağızları Ses Bilgisi(Fonetik)*, Ankara, TDK Yay., s. 9.

⁴⁴Korkmaz (1994a) s. 9.

/a/>[â]: bâbası (10/52), horâsan (39/83), ceyâp (56/23), Pâtatis (28/175), zivâr (37/186), gûlâuma (40/169), garşu garşuyâKen (43/108), govâla (49/173), burdâ (55/153), yâhut (6/47).

/o/>[â]: banyâyâ (13/200), gâParTmamış (40/32), varıyâ (48/30), isdemiâdı (52/55), hatıllıyâm (53/20), gâbârta (55/169).

2.1.1.1.2. /e/ Ünlüsü ve Çeşitleri

/ê/: /e/ ile /i/ arası düz ve yarı dar ve /i/'ye yakın bir ünlüdür. Ağız bölgesinde /e/>/è/, /i/>/è/ değişimleriyle ortaya çıkmaktadır. Kapalı /è/ olarak isimlendirilen bu ses üzerine birçok tartışma mevcuttur.⁴⁵ Bölge ağzında ilk hecede çok rastlanan sistemli bir /e/ ünlüsüdür. Bu ses, bazı eskicil kelimelerde varlığını sürdürdüğü gibi, daraltma etkisi olan /c/, /ç/, /s/, /ş/, /y/ ünsüzleri yanındaki /e/ ünlüsünde de görülmektedir.

/e/>/è: év (7/75), gêne (1/42), demirêlden (24/52), gëlme (13/112), gèri (13/150), kendinè (2/37), èlbisesini (14/147), èvel (19/122), èlli (23/153), bèlimden (23/87), èjtmende (3/16), nèrden (1/155), şèy (49/36), èkin (48/115), èyi (44/307), gôtürècân (1/14).

/i/>/è: hèç (20/6), èşim (43/214), hèkayé (1/94), èşde (2/84).

Tarihî dönemlerde /i/'li şekliyle kullanılırken, /i/ > /è/ genişlemesiyle meydana gelen kapalı è örnekleri ise şunlardır:

èrtesi “<irte ‘erte’ ” (49/58), vèricek “<bir- ‘vermek’ ” (1/102), yèdi “<yi- ‘yemek’ ” (4/77), èşiden “<işit- ‘işitmek’ ” (14/164), èdiceK “<it- ‘etmek’ ” (28/72), dèdim “<di- ‘demek’ ” (37/92), yèr “<yir ‘yer’ ” (14/40), gèce “<kiçe ‘gece’ ” (20/129), bèş “<biş~beş ‘beş’ ” (24/11), yèdi “<yiti ‘yedi’ ” (24/11), gètdü “<kèt- ~ kit- ‘gitmek’ ” (4/130).

⁴⁵Németh, J. (1939) Zur Kenntnis des geschlossenen e im Türkischen, *KCSA I, Supplement* p.518. Erdem, M. Dursun/Gül, M. (2006) ‘Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi’, *Karadeniz Araştırmaları, Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*, S. 11, (Güz 2006) Karam Yay., Çorum, s. 111-148. Erdal M. (2004) *A Grammar of Old Turkic*, Brill-Leiden-Boston p. 52. Kocaoğlu T. (2003) ‘Tarihî Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é/i Meselesi’, *Türk Kültürü*, S: 483484 (Temmuz-Ağustos 2003), s. 266-281. Akar A. (2018) *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, 3. Baskı, İstanbul, Ötügen Yay., s. 103-104. Özkan M. (2001) *Türkçenin Ses ve Yazım Özellikleri*, İstanbul, Filiz Kitapevi, s. 83. Tezcan S. (2004). *Süheyl ü Nev-bahar Üzerine Notlar*, Ankara, Simurg Yay., s. 52. Korkmaz, Z. (1979) ‘Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler’, *Türkoloji Dergisi*, C. VIII, s. 67-77. Arat, R. Rahmeti (1987) ‘Türkçe Metinlerde Kapalı e/i Meselesine Dair’, Makaleler, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.*, C. I, s. 334-341.

[é]: /e/ ile /i/ arasında boğumlanan yarı geniş, yarı dar, ön ünlüdür. İlerleyici ve gerileyici ünlü benzeşmeleri ve önlüleştirci ünsüzlerin etkisiyle yöre ağızında sıkça kullanımına rastlanılmıştır. Özellikle /y/ ünsüzü başta olmak üzere /c/, /ç/, /d/, /n/, /ş/ dış ünsüzleri, ön avurt akıcı /l/ ünsüzü bu ünlünün oluşumunda etkili olmuştur. Çoğunlukla /e/>[é], /i/>[é], /o/>e/>[é] ve /a/>[é] değişimleri sonucu ortaya çıkar.

/a/>[é]: néne (9/96), témam (10/125), şuriyé (5/122), yápácém (10/106), sıhışıncé (10/106), buruyé (11-12/104), istéşyöndán (17/103), olılmuyécez (39/177), dünyáyé (47/55), baıyé (47/205), bané (54/124).

/e/>[é]: ékonomik (1/106), şekil (2/61), çérez (5/141), zaté (4/125), sóyléjm (2/99), çéT (9/144), dédem (5/20), éyüP (7/20), kése (13/166), meséla (20/60), esgié (21/90), cébine (24/150), éza (27/51), tenéke (40/81), çéjz (41/116), ekseriét (51/120), çéşme (54/184).

/i/>[é]: birleşéle (3/93), éhdiyár (5/27), éynóz < inoz~ éynóz ~ onus ‘Aşağıgölyazi’ (7/121), fělan (8/25), gézím (13/215), isdedéy (15/66), déél (17/75), yééním (18/27), kétap (20/227), harétej (22/91), şēér (24/21), çéle (27/113), tadiléne (29/73), céhaniñ (36/32), ābém (40/54), deérmenin (47/67).

/o/>e/>[é]: bilemiyé (4/31), yetiyé (11-12/18), ohuyé (19/98), yápié (21/137), gétmiyé (25/130), eşidiyé (43/289), annatmiyé (47/200), gidie (52/120), suşunatlaşıyé (55/128).

[ê]: /e/ ile /ö/ arasında yarı yuvarlak bir ünlüdür. Dudakların yarı yuvarlaklaşması neticesinde boğumlanan bir ünlüdür. Genellikle /e/>[ê], /ö/>[ê], /o/>[ê] değişiminde birkaç sözcükte de /ü/>[ê] değişimleri sonucunda meydana gelmiştir. Bu [ê] ünlüsünün oluşumunda dudak ünsüzleri etkili olmakla birlikte ünlü benzeşmeleri de etkili olmuştur.

/e/>[ê]: évelisi (10/93), dévür (10/119), értesi~ún (13/196), kübecüê (16/52), éve (16/65), öté (17/33), dévlet (29/81), cêvap (39/11).

/ö/>[ê]: bêle (4/172), évliyé ‘öğleye’ (5/29), şêyle (11-12/18), êyle (11-12/28), êtekilenen (40/116), dêverimiş (52/147).

/o/>[ê]: oliyé (11-12/159), édiémüş (14/38), gösteriém (15/10), diyé (19/166), bilemiém (53/24).

/ü/>[ê]: bêyüg⁴⁶ (11-12/123), yêrüyémiyóm (31/44).

⁴⁶bêyüg, büyük <beyük <ET. bedük **Clauson Gerard** (1972) *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford, The Clarendon Press, p. 302-303, OT. bedük~bedük **Ercilasun A. Bican/Akkoyunlu Ziyat** (2015) *Divânü Lugâti't- Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)*, 2. Baskı, Ankara, TDK Yay., s. 580. Bu sözcüğün eskicil özelliği nispeten de olsa ağızda etkisini devam ettirmiştir.

[ä]: /e/ ile /a/ arası düz, yarı art ünlü olmakla birlikte /e/'ye daha yakındır. Fakat boğumlanma noktası olarak da /e/ sesinden daha geridedir. Bölge ağzında sistematik olmamakla birlikte /a/>[ä], /e/>[ä] ve /o/>[ä] değişimlerinde tespit edilmiştir.

/a/>[ä]: aḥmiān (7/19), äsgerlerig (25/119), ähañce (30/20), sorġuä (43/280), meräs 'miras' (56/71).

/e/>[ä]: harPdä (15/30), viḷäätimiS (15/133), än (20/82), eziät (21/76), geçeñä (24/200), üzerimizä (39/177), edäbiätci (40/202), atarKän (43/97).

/o/>[ä]: bıraġmiä (54/126).

2.1.1.1.3. /ı/ Ünlüsü ve Çeşitleri

[i]: /ı/ ile /i/ arasında /i/'ye daha yakın, yarı art bir orta damak ünlüsüdür. Yöre ağzında sıkça kullanılan bu ünlü, orta damağın /i/ sesine daha yakın bir bölgesinde boğumlanan ve /ı/ ile /i/ arasındaki ses basamağında bulunan önlüleşmiş bir /ı/ ya da artlaşmış bir /i/ ünlüsüdür.⁴⁷ Yarı önlüleşen bu /ı/ ünlüsü daha çok ön ünlü olma yoluna girmiştir.⁴⁸ Bu ünlünün oluşumunda da önlüleştirici özelliğe sahip olan /y/ ünsüzünün etkisi büyüktür. Yine /c/, /ç/, /ş/, /f/ dış ünsüzleri ve /k/ ünsüzünün artılaştırıcı etkisinden dolayı /i/>[i] değişimi oluşmuştur. Ayrıca ilerleyici ve gerileyici benzeşmeler [i] ünlüsünün oluşumunda etkili olmuştur. Yöre ağzında genellikle /ı/>[i], /i/>[i], /o/>[i] başta olmak üzere /a/>[i], /e/>[i], ve /u/>[i] değişimleri sonucunda oluşmuştur.

/ı/>[i]: yâşımıza (2/12), taḥîp (14/207), nikáníñ (15/83), yîḥılmađı (17/62), ġayıtları (35/34), hafızluġa (40/128), salı (42/111), baḥıcı (43/196), ġıyâfetini (46/172), subaġnı (56/105).

/i/>[i]: yáringı (1/20), bízim (2/84), arazıyı (6/63), yáḥ ġı (9/35), ġüleşci (10/45), bobasılde (11-12/39), faḥirse (14/201), gencine (17/19), çíf (25/37), muacırlara (27/194), misafır (32/5), çív (38/37) .

/o/>[i]: diyín (9/125), tanıyım (10/60), dayanmayı mí (10/133), alıyılā (14/41), oıyı (17/36), ġoyılā (17/67), dālıyı (26/59), oıuyı (49/34).

/a/>[i]: orayı (3/73), orıyá (10/89), tallıyá (9/59), çihıt (9/116), yánmıyán (15/49), marurānmıyácāñ (8/39), burıyé (16/32), çihıbilirúġ (49/163).

/e/>[i]: derıyá (9/83), ġóricān (49/12), èdilicē (24/174).

⁴⁷ Korkmaz, Zeynep (1994b) *Nevşehir ve Yöresi Ağzları*, Ankara, TDK Yay., s. 32

⁴⁸ Korkmaz (1994a), s. 7.

/u/>[i]: yímíşadılar (1/59), sohíysen (4/159), oyí (18/65), yílaf (38/37), doyardı (43/309), soríle (49/43).

/ü/>[i]: dünKí (9/125), dökülmüşdí (9/137), eyíp (38/107), dórdTí (48/18).

[i]: /ı/ ile /u/ arasında boğumlanan art, yarı yuvarlak bir ünlüdür. Bu ünlünün oluşumda bölge ağzındaki düzlük-yuvarlaklık uyumunun tamamlanamaması ve ünlü yanındaki dudak ünsüzlerin tesiri büyüktür. /u/>[i] ve /ı/>[i], birkaç kelimedede de /a/>[i], /i/>[i], /o/>[i] ve /ü/>[i] değişimiyle ortaya çıkar.

/u/>[i]: huzurında (2/115), toPlí (3/58), millon mıydı (2/106), alıahı tála (7/59), halbiki (7/95), yávrıııarım (8/6), öni (9/51), yáııt (10/31), aıayıTdan (10/84), ğabıl (24/252), karpıS (27/84), mısdafa (28/38), yılafları (32/154), mııdar (49/34).

/ı/>[i]: dadısın ‘dağıtırsın’ (5/163), yáılızım (6/76), sıhıntısı (7/16), cannı (8/21), ayrı (8/35), ūıııarımız (9/177), çarşambaıı (10/22), ğaşııı (16/61), vardıııdan (17/124), basııı (23/39), mısır (31/33), ğadıı (49/13).

/a/>[i]: orıya (2/74), burıya (4/26), olımıyan (35/67), andırıyum (39/39).

/i/>[i]: çıvar (2/93), kúpeçı (5/16), peıııvanı (10/45), sevdiı (10/57), şadıııı (10/97), tabı (19/128).

/o/>[i]: vėrııılar (14/43), náıııı (49/53).

/ü/>[i]: inónınııı (2/133), ğúci (18/51), yükı (18/62).

2.1.1.1.4. /i/ Ünlüsü ve Çeşitleri

[i]: /i/ ile /ü/ arasında boğumlanan ön, yarı yuvarlak bir ünlü olan bu ses yöre ağzında sistemli değildir. Bu ünlünün oluşumunda dudak ünsüzlerinin etkisi, yöre ağzındaki düzlük-yuvarlaklık uyumunun tamamlanmaması ve ilerleyici ve gerileyici benzeşmelerin etkisi büyüktür. Bu ünlü yöre ağzında /i/>[i], /o/>[i] ve birkaç kelimedede /u/>[i], /ü/>[i], /e/>[i] ve sadece bir kelimedede /a/>[i] değişimi olarak ortaya çıkar.

/i/>[i]: minübüşü (2/48), bildimüz (3/36), merdıveni (4/42), cümertesı (10/37), sevdiı (10/63), peıııvan (10/67), getırıp (15/72), işıı (19/46), sünnı (24/98), şreşbellıı (25/68), dirliksiz (31/53), eşitmişle (40/52), yétmiş (49/184).

/o/>[i]: sübürüım (9/42), ekilmüı (14/87), içıın (14/146), geçıı (28/230).

/u/>[i]: annatabılıóm mı (15/63), bı (18/8), biliy misııı (20/126).

/ü/>[i]: bıyúıler (18/64), ğüni (25/223), ğünkı (43/14), bıtün (52/98), iç (53/164).

/e/>[i]: étı (28/56).

/a/>[i]: őrıyá (20/83).

2.1.1.1.5. /o/ Ünlüsü ve Çeşitleri

[ó]: /o/ ile /ö/ arasında yarı art, yuvarlak bir ünlüdür. Yöre ağzında sıkça görülen bu ünlü, boğumlanma noktası orta damağa kayarak /o/ ünlüsüne yakınlaşmıştır. Yöre ağzında sistematik şekilde görülen bu ünlü şimdiki zaman çekimi başta olmak üzere /y/ ünsüzünün önlüleştirci etkisi ve [ğ], [k] art damak ünsüzlerinin de artılaştırıcı etkisinden dolayı bu ünlüye rastlanır. Yöre ağzında bu ünlü genel olarak /o/>[ó], /ö/>[ó], /u/>[ó], /ü/>[ó] ve /e/>[ó] değişimleriyle ortaya çıkar.

/o/>[ó]: edìyór (1/66), millón (1/171), eşitmiyóm (11-12/32), gèdiyóm (13/125), óyná (24/224), hatıllıyóm (30/33), sóhbet (31/98), rópórdaji (43/195), *ķóred*en (55/44).

/ö/>[ó]: górelim (1/5), *ķóyũn* (1/21), óňá (2/59), bóle (3/73), óğúzleri (10/105), *ķór* (17/15), *ķókúmúz* (20/12), órenecán (22/106), góbel (24/42), góňú (31/12), dórT (49/225).

/u/>[ó]: bówũn (9/13), mórem (47/108).

/ü/>[ó]: bówúg (10/98).

/e/>[ó]: dówũl (7/92), sóúdereK ‘seğirtmek’ (20/104), dikecóg (43/297).

[ó]: /o/ ile /u/ arasında yarı kapalı, yuvarlak geri ünlüdür.⁴⁹ Boğumlanma noktası /o/ ile /u/ arasında olan bu yarı geniş, art [ó] ünlüsü, bölge ağzında sıkça kullanılmıştır. Sistemli olmasa da genellikle sözcüklerin söz başında bulunduğu tespit edilmiştir. Bu ünlü yöre ağzında /o/>[ó] ve /u/>[ó], birkaç sözcükte de /a/>[ó] değişimleri sonucu oluştuğu belirlenmiştir. Bu ünlünün oluşumunda /y/ ünsüzü ve ilerleyici ve gerileyici benzeşmeler etkilidir.

/o/>[ó]: ó (1/16), ólsun (2/30), *mólă_ allex* (2/31), ekiyó (2/107), gamyónna (5/48), sómağlı (7/170), *taşóvuyá* (7/179), óhılda (10/13), sónadan (11-12/180), ótümada (18/66), çócu (19/126), bórular (26/74), teléfón (28/37), vagóň (37/43), atıyódun (55/23).

/u/>[ó]: çocóu (2/108), yáhód (2/118), şóğda (3/41), dówasıñı (3/55), az bóz (23/110), *gówycãñ* (24/35), dözehden (36/92), bórıyá (49/22).

/a/>[ó]: bi_özcuğ (11-12/70), bóbam (16/20), çuyól (23/36), apólóñ ‘hoparlör’ (24/13), ałacóh (26/99), *molló osman* (28/57).

⁴⁹Korkmaz (1994a), s.10.

2.1.1.1.6. /ö/ Ünlüsü ve Çeşitleri

[ô]: /ö/ ve /ü/ arasında boğumlanan bu ünlünün bölge ağızındaki kullanımı sık olmakla birlikte Türkiye Türkçesi ağızlarında da pek rastlanmayan zayıflamış /ö/ ünlüsü olarak nitelendirilmiştir.⁵⁰ Genel olarak /o/ > [ô], /ö/ > [ô], /ü/ > [ô] değişimi şeklinde ortaya çıkan bu ünlü sadece bir sözcükte de /e/ > [ô] değişimi sonucunda meydana gelmiştir.

/o/ > [ô]: ölüyô (2/23), üpürüô (7/175).

/ö/ > [ô]: ôle (1/15), kôyüñ (2/20), bôlügden (4/103), *dermenônü* (5/46), *inônü* (10/108), bôyle (13/119).

/ü/ > [ô]: môhürlü (2/128).

/e/ > [ô]: çôteler (13/214).

2.1.1.1.7. /u/ Ünlüsü ve Çeşitleri

[ú]: Art boğumlanmalı /u/ ünlüsü ile ön boğumlanmalı /ü/ ünlüsü arasındaki orta damak bölgesinde, dil sırtının orta damağın ön kısmına yükselmesiyle boğumlanan artlaşmış bir /ü/ ünlüsüdür.⁵¹ Genelde /u/ > [ú], /ü/ > [ú] ve bazı örneklerde de /i/ > [ú], /e/ > [ú], /ö/ > [ú], /o/ > [ú] birkaç sözcükte de /ı/ > [ú] ve /a/ > [ú] değişimleriyle ortaya çıkar. /ü/ > [ú] değişimi art damak ünsüzü /k/ ve /g/ artlılaştırıcı özelliğinden dolayı boğumlanma noktasını nispeten geriye çekmesiyle oluşmuştur.⁵² /u/ > [ú] değişiminde diğ ünsüzlerinin etkisi görülür. /o/ > [ú] değişiminde ise önlüleştirci ve daraltıcı etkisi olan /y/ ünsüzünün etkisi tespit edilmektedir.

/u/ > [ú]: diyósún (1/79), dúyduhlarımız (2/19), súyá (3/64), şúú (14/186), súfra (19/142), *rúsyádan* (23/41).

/ü/ > [ú]: dówşmüşler (1/61), gúPre (1/113), güzel (2/16), güç (2/105), dúún (5/82), dúñuş (6/155), húkúmetimiz (9/10), güleşe (10/58), *gúbúcúñ* (16/17), güccúğ (17/88), gücúsemeK (39/64).

/i/ > [ú]: dédúm (3/20), soy_ismúnú (6/81), dówıldú (9/13), yérdúğ (11-12/67), dipcúnde (16/146), tüfevú (20/81), gelú (37/201), dervúşlúğ (39/66), pólúslúye (40/146).

/ö/ > [ú]: dúvú (4/77), úduceklerdi (30/83), dúyellerimiş (37/130), güve <gögere ~ güvere 'yeşermek' (38/38).

⁵⁰ Sağır, Mukim (1995a) 'Anadolu Ağızlarında Ünlüler', *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, C. 43, S: 1995, s. 386.

⁵¹ Korkmaz (1994a), s. 7.

⁵² Erdem, M. Dursun / Kirik, Esra / Üst, Sibel / Dağdelen, Güner (2009) 'Türkoğlu Ağızı (Kahramanmaraş Ağızları-1)', *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/8 Fall 2009, s. 2528.

/o/>[ú]: diyúñ (8/38), yápíúler (29/109), dutuú (36/111), imzaııyúıı (37/97), èdiú (37/167), varıııyúı (39/214), yııanıyú (44/176).

/e/>[ú]: dúvú (4/77), *ıadü* (4/210), *ğúbúciñ* (16/17), neysú (20/41), iyúsúñden ‘eğ’e (39/48).

/ı/>[ú]: náPacõüñ (1/28), inaıdısun (9/146).

/a/>[ú]: *rusyúyá* (52/156).

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak Ladik ağızındaki ünlü seslerin bilgileri Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Ladik ağızındaki ünlü seslerin tablosu

	Düz				Yuvarlak			
	Geniş	Yarı	Yarı Düz		Dar	Geniş	Yarı	Dar
		Geniş	G.	D.				
Art	a	á	â, ê	î	ı	o	ó	u
Ön	e	é, é		ï	i	ö	õ	ü
Yarı Art	ä, á				í	ó		ú

2.1.1.2. Ünlülerde Uzunluk Kısalık

Söyleniş süreleri bakımından ünlüler uzun, kısa ve normal süreli ünlüler olmak üzere üçe ayrılır. Türkiye Türkçesinin ünlüleri daha çok normal süreli ünlülerdir.⁵³ Konuşmanın çabuk olması ve ünlülerin vurgusuzlaşıp bir başka heceye kayması durumunda ünlüler kısalma eğilimi gösterir.⁵⁴

2.1.1.2.1. Kısalmış Ünlüler

Boğumlanma süreleri, normal süreli ünlülerden daha kısa olan ünlülerdir. Ünlü kısalması, ünlü düşmesinin bir ön aşaması olarak genellikle dayanıksız ve dar ünlülerde meydana gelir.⁵⁵ Sözcüklerin söz içi, söz sonu, nadiren de söz başlarında veya sözcük

⁵³ **Buran, Ahmet** (2006) ‘Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler’, II. Kayseri Ve Yöresi Kültür, Sanat Ve Edebiyat Bilgi Şöleni, Erciyes Üniversitesi, 10-12 Nisan, Kayseri.

⁵⁴ **Doerfer, Gerhard** (1969) ‘İran’daki Türk Dilleri’, *TDAY-Belleten*, C. 17, s. 5.

⁵⁵ **Günay, Turgut** (2003) *Rize İli Ağızları (İnceleme, Metinler, Sözlük)*, Ankara, TDK. Yay., s. 45.

birleşmelerinde ve hece düşümlerinde meydana gelen vurgunun zayıflamasıyla ünlü kısaltmaları oluşur.

2.1.1.2.1.1. ä ünlüsü: Boğumlanma süresi normalden daha kısa bir /a/ ünlüsüdür. Bu ünlü kısaltması yöre ağzında genellikle vurgusu zayıf olan sözcüklerin söz sonunda, söz ortasında ve nispeten de söz başındaki /a/ ünlüsünde tespit edilmiştir. Ayrıca sözcük birleşmelerindeki ilk sözcüğün söz sonunda görülür. Söz sonunda /a/ ünlüsüyle biten bir sözcük, ünlüyle başlayan başka bir sözcükle birleşirken, birinci sözcüğün söz sonunda bulunan /a/ ünlüsünün vurgusunun zayıflamasından dolayı oluşmuştur.

móľă~ *alileş* (2/31), *aşă*~ *éynöz* (7/120), *ădam* (7/207), *uĉăĝľă* (8/31), *squňă*~*adar* (9/33), *hacămeT*(10/119), *ĝară*~*óz*(10/160), *băzi* (13/180), *dămadı* (14/167), *ĝaracă*~*amet* (23/115), *merabă*~*aľajim* (27/5).

2.1.1.2.1.2. ě ünlüsü: Boğumlanma süresi normalden daha kısa bir /e/ ünlüsüdür. Genel olarak bu ünlü vurgusu zayıf söz sonu söz içi ve birkaç sözcükte söz başında ve de sözcük birleşimleri sırasında birinci sözcüğün söz sonunda görülmektedir.

üzerinë (2/53), *işďe* (4/112), *ěmmum* (10/125), *dăĝermen* (11-12/49), *böľe* (14/124), *ĝişiněn* (15/78), *ěfendim* (20/12), *hěr* ‘her’ (14/274), *sevk*~*ěrkek* (29/120), *gelemiĝenner* (21/73), *sefěrĝ* (21/145), *déděmin* (23/44), *emině*~*aľmın* (11-12/117), *yěriňě*~*ětüreg* (39/211), *bilěmēm* (55/192).

2.1.1.2.1.3. ĩ ünlüsü: Boğumlanma süresi normalden daha kısa bir /ı/ ünlüsüdür. Genel olarak bu ünlü vurgusu zayıf söz sonu ve söz içi ve de sözcük birleşimleri sırasında birinci sözcüğün söz sonunda görülmektedir.

yániňa (1/5), *varımış* (1/25), *ĉanaĝľi*~*ăĝbaba* (3/38), *burayı* (4/49), *asarcın* (6/43), *aľışı* (8/43), *yěyörĝardıň* (10/26), *tarafı* (13/53), *sarı*~*ală* (18/10), *yıľıľó* (21/26), *aľıyoľarımış* (30/86), *batıl* (33-34/56).

2.1.1.2.1.4. ĩ ünlüsü: Boğumlanma süresi normalden daha kısa bir /i/ ünlüsüdür. Genel olarak bu ünlü vurgusu zayıf söz sonu söz içi ve söz başında ve de sözcük birleşimleri sırasında hem birinci sözcüğün söz sonunda hem de ikinci sözcüğün söz başında görülür.

děľil (1/27), *varıdi* (2/31), *ĩkinci*(2/131), *diyı* (5/15), *évimiz* (9/181), *iĉ*~*ıĉeymiş* (11-12/103), *birıni* (13/173), *ileriKi* (17/13), *şĩrde* (20/228), *emekliĝım* (21/140), *esĝi ĩsmi*

(23/15), bilemedim (23/21), geliy ken (23/102), *delilamed* (28/39), *ibil* (29/11), geldi- ibi (37/186), cimertesilun (49/58).

2.1.1.2.1.5.   unliis : Boğumlanma s resi normalden daha kısa bir /u/ unliis d r. Genel olarak bu unli s z sonu s z i i ve de s zc k birleŖimlerinde g r l r.

ġav rup (2/75), durur muŖ (3/24), oġduyd  (6/117), b  (13/162), onu - u un (17/10), baŖucunda (19/59),  oc n (21/49), y pd duġ (22/52), toplum m  (24/247), y vġ m (27/68), Ŗeyn n- utuyodu  (37/36),  n tm Ŗuġ (47/127), soġunda (56/109).

2.1.1.2.1.6.   unliis : Boğumlanma s resi normalden daha kısa bir /u/ unliis d r. Genel olarak bu unli s z i i, s z sonu ve de s zc k birleŖimlerinde g r l r.

y z (1/173), g n nde (4/201), g t d leŖ (9/50), d  n (14/132), g n  g ne (14/78),  l  m  (16/75), *emin n n * (23/156), g t d m (26/96), g td td le (30/214), tevel tl  (40/114),  n ne (42/44), g l d ġ (48/112),  b r  (55/99).

2.1.1.2.2. Alıntı Kelimelerdeki Uzun  nl lerin NormalleŖmesi

Aslında uzun unliyle g sterilen ve boğumlanma s releri normal unliilerden daha uzun olan unliilerin kısılarak normal s reli unliye d n Ŗmesidir.

acaba ‘acab ’ (7/129), m nasibet ‘mun sebet’ (8/38), alemde ‘ lem’ (13/56), adet ‘ det’ (13/75), cefa ‘cef ’ (27/75), cahil ‘c hil’ (39/31), dery yken ‘dery ’ (36/138), c han ‘cih n’ (36/138), duġa ‘du ’ (3/58), bazı ‘b zi’ (4/154), daveti ‘d vet’ (14/173), *aŖŖih* ‘ Ŗik’ (56/16), halinde ‘h l’ (2/139), idare ‘id re’ (14/50), *musaninġi* ‘m s ’ (24/268), m naġaŖa ‘mun kaŖa’ (36/32), m nafih ‘mun fik’ (36/47), s lale ‘s l le’ (28/19), hay td  ‘hay t’ (40/166), hay l mey l ‘hay l’ (44/115), padiŖah ‘p diŖ h’ (24/134).

2.1.1.2.3. Alıntı Kelimelerdeki Uzun  nl lerin Kısılması

T rk eye yabancı dillerden alınan kelimelerdeki uzun unliiler kısılarak normal s reli unliye d n Ŗ r. Y re aġzındaki alıntı kelimelerdeki normalleŖen unliiler, fonetik sebeplerden ve hızlı konuŖma sırasında vurgusuzlaŖıp daha da kısılmıŖtır.

/ / > / /

am  ‘amm ’ (1/169), mese l  ‘mesel ’ (6/126),  detimiz ‘ det’ (14/264),  dam ‘ dem’ (7/207), ves  ‘ves it’ (9/60), acaba ‘acab ’ (14/113), d madı ‘d m d’ (14/167), mus firinen ‘mus fir’ (14/244), fel  ‘ful n’ (16/41), k  tleri ‘k ġaz’ (22/9), h td  ‘hatt ’

(26/102), merabā~ aļajim ‘merhabā’ (27/5), biļādēr ‘birāder’ (27/90), meselē ‘meselā’ (25/246), hocā ‘havāce’ (5/117), cāminin ‘cāmi’(5/140), zamān ‘zamān’(6/142).

/r/ > /r/

rāzī ‘rāzī’ (49/12), ārazīmız ‘arāzī’ (55/92).

/r/ > /r/

yānī ‘ya‘nī’ (27/176), peŗışan ‘peŗışān’ (11-12/242), azīz ‘azīz’ (21/63), reŗisi ‘re’is’ (29/164), hīç ‘hīç’ (31/90).

/ū/ > /ū/

husūsū ‘husūsī’ (56/28), ķanūnūmuz ‘kānūn’ (56/102), musanīŋgi ‘mūsā’ (24/268).

2.1.1.3. Uzun Ünlüler

Boğumlanma süreleri normal ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha uzun olan veya normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanmalarını içine alan ünlülerdir.⁵⁶ Karaağaç ise, boğumlanma süresi normal bir ünlünün süresinden daha uzun olan ünlülerdir⁵⁷ şeklinde tanımlamıştır.

Dilimizdeki uzun ünlüler sorunu tam olarak çözülememiştir.⁵⁸ Yakutça, Türkmence, Özbekçe ve diğer modern Türk ağızlarında uzun ünlülerin varlığını dile getiren *Gabain*, uzun ünlülerin de genellikle ilk hecede olduğunu belirtmiştir.⁵⁹ *Gabain* gibi birçok araştırmacı da Türkçede uzun ünlünün varlığını dile getirmiş ve bu kalıbı genişleterek uzun ünlünün varlığını Irak’taki Türkmen ağızlarına, Afganistan Türkmen ağızına, Kabil Avşar ağızına ve Kuzeydoğu Bulgaristan Türk ağızlarına kadar uzandığını tespit etmişlerdir.⁶⁰ Türkiye Türkçesi ağızlarındaki uzun ünlünün varlığına ilişkin ilk çalışmayı ‘Batı Anadolu

⁵⁶Korkmaz (1994b), s. 37.

⁵⁷Karaağaç, Günay (2013) *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Ankara, TDK. Yay., s. 822.

⁵⁸Tekin, Talat (1975) *Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yay., s. 34.

⁵⁹Gabain, A. Von (2007) *Eski Türkçenin Grameri*, 5. Baskı, Ankara, TDK Yay., (Çev: Akalın, Mehmet), s. 33.

⁶⁰Tuna, O. Nedim (1988) ‘Göktürk Yazılı Belgelerde ve Uygurcada Uzun Vokaller’, *TDAY-Belleten*, C. 8, s. 213-282. Annanurov A. (2008) ‘Türkmen Türkçesinin Ersarı Ağızında Uzun ve Kısa Ünlülerin Kullanım Özellikleri’, *Türk Dünyası ve Edebiyat Dergisi*, (Çev: Erdem, Melek), S: 26, 7-12. Kara, Mehmet (1998) ‘Türkmen Türkçesinde Ünlüler’, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S: 6, s. 824-837. Coşkun, Volkan (1999) ‘Türkiye Türkçesinde Ünlüler ve Ünsüzler’, *TDAY-Belleten*, C. 47, S. 1999, s. 41-50. Coşkun, Volkan (2015) *Türkçenin Ses Bilgisi*, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yay. Nurmuhamedov, A. (2007) ‘Kaşgarlı Mahmut’un Divanı’nda Aslı Uzun Ünlülerin Gösterilişi’, *İlmî Araştırmalar*, (Çev: Sarıkaya, Yakup), S: 24, s. 117-128. Bozkurt, M. Fuat (1977) ‘Kabil Avşar Ağızı’, *TDAY-Belleten*, C. 25, S: 1977, s. 205-261. Bozkurt, M. Fuat (1979) ‘Afganistan’da Bir Türkmen Ağızı’, *TDAY-Belleten*, C. 26-27, S: 1978-1979, s. 39-79. Alkaya, Ercan (2008) ‘Sibirya Tatar Türkleri ve Dilleri’, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Fall 2008 Volume 3/7, p. 1-16. Buluç, Sadettin (1972) ‘Mendeli (Irak) Ağızının Özellikleri’, *Bilimsel Bildiriler* 1972, Ankara, TDK Yay., s. 181-183.

ağızlarında asli vokal uzunlukları hakkında' başlığıyla *Korkmaz* ortaya koymuştur.⁶¹ Bu konuya ilişkin daha kapsamlı çalışma ise *Erdem* tarafından yapılmıştır.⁶²

Ladik (Samsun) ağızında uzun ünlüler, birincil (asli) ve ikincil uzun ünlüler olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

2.1.1.3.1. Birincil Ünlü Uzunlukları

Eski Türkçede ve Türkçenin modern lehçelerinde birincil ünlü uzunlukları varlığını devam ettirmiştir.⁶³ Türkiye Türkçesinin yazı dilinde kaybolan bu uzun ünlülerin Anadolu ağızlarında da nispeten korunduğu belirlenmiştir.

Uzun /a/ Ünlüsü: /ā/, [ǎ]

aç: āç (1/40), (27/46), ās (2/74), (31/105), (31/105), (32/39), (32/39), (35/69), ācıhyó (35/69), āş (38/23), ācından (40/267).

ağ: āğına (40/239), āvını (40/244).

ağız: āğzından (50/218).

al-: ālıp (2/94), (40/45), ālın (16/66), (40/247), ālmadım (16/123), āldım (36/67), āl (36/163), ālıyo (40/48), ālduğ (40/81), ālmışım (41/27).

altmış: ātmış (24/11), (40/184), (40/257).

altı: āltı⁶⁴ (40/222).

aşmak: āşduh (40/224).

ayrı: āyrı (8/29).

az: āz⁶⁵ (2/107), (14/13), (14/55), (14/201), (25/218), (30/188), (41/51), (42/39), (43/68).

azık: āzziğ (36/107), (36/107).

⁶¹**Korkmaz, Zeynep** (1953) 'Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunlukları Hakkında', *TDAY-Belleten*, C. 1, s. 197-203.

⁶²**Erdem, M. Dursun** (2008) 'Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmâle', *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 3/6 Fall 2008 s. 251-276.

⁶³Ayrıca bk. Uzun Ünlüler dipnot. **Ligeti, Lajos** (1942) 'Türkçede Uzun Vokaller', *Türkiyat Mecmuası*, C. 7-8, s. 82-94. **Brendemoen, Bernt** (1996) 'Osmanlı ve Çağatay Şiirinde İmâle ve Asli Uzun Ünlüler', *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992*, Ankara, TDK. Yay., s. 435-456. **Azmun, Yusuf** (1990) 'Türkmencede Asli ve Dolaylı Uzun Ünlüler' *Journal of Turkish Studies-Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Volume 14, Center For Middle East Studies of Harvard University, p. 75-94. **Korkmaz, Zeynep** (2017) 'Eski Anadolu Türkçesinde Asli Ünlü (Vokal) Uzunlukları', *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C 1-2, Ankara, TDK Yay., s. 443-458. **Dallı, Hüseyin** (1991) *Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar*, Ankara, TDK Yay., s. 72. **İnce, H. Gamze** (2006) 'Aslı Uzun Ünlülerin Kelime Sonundaki Ünsüzlerin Tonlulaşmasına Etkisi', *Büyük Türk Kurultayı Bildirileri*, Ankara, Bilkent Üniversitesi Yay., s. 608-619. **Tekin, Talat** (1995) *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Ankara, Simurg Yay.

⁶⁴ *altı* "altı" Den. Tav. / Küt. Tavş. **Korkmaz** (1994a) s.20.

⁶⁵Balk. Gag., *āz* 'az', *āzlan-* 'azımsamak'. **Tekin** (1995), s. 66, 100.

dayı: dāyımı (27/211).
taş: dāş (19/59).
bağır-: bāyırıldı (11-12/124).
kalk-: ġāhdı (51/84).
kaç-: ġāşdı (20/158), ġācın (40/208), (40/208).
var: vār⁶⁶ (9/185), (27/215), (35/16), (35/19), (35/35), (49/116).
yaş: yāş (36/179), (48/18), yāşlılar (32/173).

Uzun /e/ Ünlüsü: /ē/, /ĕ/

de-: dē (7/98), (11-12/31), (13/163), (19/125), (21/27), (21/28), (28/70), (28/71), (28/107),
(30/214), (39/177), (52/77), dērsin (21/27), dēyán (22/83), dēy (49/232).
ev: ēv (2/53), (17/63), ēvde (39/238), (47/132), ēvlerinden (49/158).
el: ēl (36/227).
elli: ĕlli (5/129), (9/65), (9/164), (24/228), (40/184), (49/136), (49/170).
en: ēñi (21/145).
er/erkek: ēr (33-34/10).
er-: ēriġ (17/131), ērim (20/136).
eski: ēsgiden (3/19), (15/149), (18/22), (49/58), ēsgide (53/54).
eş: ēşlielim (40/123).
ben: bēndim⁶⁷ (7/18), bēn (53/128), (28/167), (29/68), (36/38), (36/91), (36/158), (49/22),
(53/128).
ne: nērde⁶⁸ (2/101), (9/111), (14/58), nēm (53/49), nē (10/77), (22/83), (27/171), (27/185),
(31/156), (35/69), (49/249), (49/254), nērden (24/22), nēy (32/41).
beş: bēş (17/71), (26/92).
bey: bēy (29/48).
geç-: ġēçin (56/5).
gel-: ġēl (48/5), ġēldi (39/119).
sen: sēn⁶⁹ (30/29), (36/91), (36/98), (50/28).

⁶⁶ Yak. *bār* ‘var, var olan’, Türkm. *bār* ‘var’ **Tekin** (1195), s. 40.

⁶⁷ Talat Tekin’in ‘Türk dillerinde Birincil Uzun Ünlüler’ adlı eser listesinde yer almamıştır. Gerard Clauson’da ise kısa olarak gösterilmiştir. Fakat Osman Nedim Tuna’nın çalışması olan birincil uzun ünlüler listesinde verilmiştir. Bk. **Tuna, O. Nedim** (1960) ‘Göktürk Yazılı Belgelerde ve Uygurcada Uzun Vokaller’, *TDA Y-Bulleten* 1960, C. 8, s. 253 ve 262.

⁶⁸ DLT’de *nē* ‘ne?’ (III, 214), *nēgü* ‘ne?’ (III, 215), *nē-mē* ‘ne, ne kadar’ (III, 215), Türkm. *nē* **Tekin** (1995), s. 104, 96.

⁶⁹ Bk. dipnot 29.

ver-: vērimli (27/83), vērsin (30/181), vēmiyēnner (2/110).

ye-: yēmedim (11-12/36), yēmen (11-12/64), yēčem (11-12/67), yēdūk (11-12/68), yēdüg (11-12/73), yē (14/117), (14/207), yēyceK (27/50), yēn (40/196), yēnen (46/94), yēr (50/137).

yer: yērmiş (24/22).

Uzun /ı/ ünlüsü: /ĩ/

yı-: yĩKayıp (2/75), yĩhamanı (25/156), yĩhama (35/57), yĩhanır (35/60), yĩhanacığsa (35/61), yĩkanır (41/125), yĩkanırdı (41/126), yĩkamağ (41/126), yĩhiyálá (43/90), yĩhanmış (43/200), yĩhiyála (51/59).

Uzun /i/ ünlüsü: /ĩ/

in-: ĩnmişle⁷⁰ (11-12/121).

iş: ĩş⁷¹ (2/107), (28/83).

iki: ĩki (24/221).

bir: bĩr (28/94), bĩr (2/83), (2/84).

gir-: gĩrelim (15/82).

Uzun /o/ Ünlüsü: /õ/

ocak: õÇağ (24/122), õcanı (40/236).

odun: õduna (40/43).

on: õn (2/73), (7/151), (21/144), (29/65), (40/241), (49/11), õnbaşı (43/85).

ol-: õlmuyodu (11-12/70), õlucağ (15/117), õlan (17/23), õlucağ (21/145), õlşun (23/162), õlmuş (24/43), õlur (24/121), õlacek (27/160), õlmaz (36/23), (49/78).

oyna-: õynama (11-12/81).

borç: bõrcu (2/115).

çoş-/çoş-: çõş (24/195).

çocuk: çõcudum (29/64), (40/79).

dolu: dõlu (53/54).

kol: gõlündan (29/70), kõltunda (41/101).

koş-: gõş (15/42).

⁷⁰Orh. *in-*, MK *ĩn* ‘iniş, inişli’, Türkm. *ĩn-*, Hlç. *ĩ^cn-der-* Az. *ėn-*. **Tekin** (1995), s. 181

⁷¹DLT’de *ĩş* (I, 256), *ĩş-ke* (I, 132, II, 315), *ĩşlen-* ‘kendini iş yapar göstermek’ (I, 297) **Tekin** (1995), s. 106.

sor-: sōr (9/106).

yok: yōğ (1/153), (2/107), (7/50), (9/176), (10/35), (14/60), (15/134), (16/39), (24/61), (24/142), yōķ (2/104), yōh (2/136), (3/91), (5/38), (9/56), (10/40), (13/38), (17/65), (18/68), (21/45), (24/151), (56/82).

yol: yōl (39/40), yōllarımız (14/50), yōla (17/76).

Uzun /ö/ ünlüsü: /ō/

dört: dōrt (11-12/86).

dön-: dōnmesiynen (23/32).

gök: gōkaļp (36/177).

söyle-: sōyle (49/14), sōylēřiz (36/193), sōylelleridi (44/97).

yön: yōn (7/72).

Uzun /u/ Ünlüsü: /ū/

uyku: ūhuyá⁷² (40/254).

bu: bū (2/137), (4/61), (5/154), (13/98), (14/64), (15/39), (24/11), (28/196), (30/85), (31/40), (36/53), (42/36), (44/20), (50/135), (52/23), (54/184), būnan (1/70), būnnarı (36/149), būni (46/82).

su: sū⁷³ (22/47), (49/131).

şu: şū⁷⁴ (30/34), (48/35), şūr da (2/97), şūniñ (49/12), şōrdan (30/37), şō (39/52).

Uzun /ü/ Ünlüsü: /ū/

üç: ūç (14/215), (15/109), (15/113), (31/174), (31/175), (36/141), (49/137), (49/226), ūçcüz (40/13) ūş (20/82), (24/30), (24/31), (26/147), (40/77), (47/160), (48/83), (48/84), ūşde (14/24).

süt: sūt (32/148).

⁷² ū ‘uyku’: ū-nı (III, 247), ū-đın (ūdın yerine) (I, 46, 200), ū-đun (ūdın yerine) (II, 193). **Tekin** (1995), s. 111.

⁷³ sūw ‘su’ (II, 4, 5, III, 246), sūwug (II, 212), sūf (III, 427). **Tekin**, (1995), s. 111.

⁷⁴ Türk. şū. **Ercilasun, A. Bican** (1991) *Karşılaştırmaları Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yay., s. 829.

2.1.1.3.2. İkincil Uzun Ünlüler

İkincil uzun ünlüler, ses olayları, vurgu ve tonlamaya bağlı olarak ortaya çıkar. Bu ünlü uzunlukları çoğunlukla da ses olaylarının sonucunda görülür.

2.1.1.3.2.1. Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları

Ses olaylarına bağlı ünlü uzunlukları erime, büzülme ve ünlü kaynaşması neticesinde ortaya çıkan ünlü uzunluklarıdır.

2.1.1.3.2.1.1. Erimeye Bağlı Uzun Ünlüler

Erime sonucunda oluşan uzun ünlüler /f/, /g/, /ğ/, /h/, /k/, /k/, /l/, [l], /n/, [ñ], /r/, /v/, /y/ ünsüzlerinin tamamen erimesinin sonucunda ünlü uzamaları meydana gelmektedir. /k/, /ğ/, /l/, /n/, /y/ ünsüzleri düştükleri ya da eriyerek ünlüleşip kayboldukları zaman kendilerinden önceki ünlüleri uzatırlar.⁷⁵ Ünsüz erimesi sonucunda oluşan uzun ünlüler şunlardır: /ā/, [ā]; /ē/, /ē/, [ē], [ā], [ē]; /ī/, [ī], /ī/; /ō/, [ō]; /ō/, [ō]; /ū/, /ū/, [ū].

felā (3/22), yābasanda (3/28), yāmaz (3/52), yāruḡ (5/14), gelecādūğ (8/18), çaldılā (9/49), yāñız (17/104), ğōmuşlā (17/105), sarī~alā ‘Sarıalan’ (18/10), soracāsañız (18/14), dāıldıkdā (1/15), ācaḡayā (1/50), rāat (1/107), āmet (2/6), vā (2/77), sonā (10/16), çā (11-12/51), şērimizde (13/8), nēé (13/21), ğōylülē (15/45), yēñp (19/131), ējn (20/112), ğōmmuşlē (49/111), dējl (55/79), birahīyā (55/91), işdilā (40/239), alī (13/30), devāmī (37/79), şıgıñ (52/116), bī (3/84), yīmi (7/9), çīt (9/145), ğurbetçilīle (14/28), geçīō (28/231), yō (40/107), çıñıyō. (2/60), sōudereK (20/132), esgisi~ibi (40/134), tōbe (53/31), ōle (55/83), dōülür (2/126), ēleymiş (48/61), ĩp⁷⁶ (14/65), būday (1/86), oļuyō (49/61), ōsun (62), dorūtaım (5/147), bölūá (8/11), dūñnere (10/10), ūseyín (10/55), dūñ (41/86), sūem (42/76), tūkiyēde (2/133).

Yöre ağzında erimenin tamamen gerçekleşmediği durumlarda da ünlü uzamalarının olduğu tespit edilmiştir. Bu durum erimenin işareti olarak gösterilebilir.

hızmāṭ (24/138), vëricāñ (25/271), orāları (1/5), bāhsederīdi (2/79), ĩrāḡmeddīg (10/81), elhamnāñ (36/172), dēymiyésin (13/123), pēñıuvanıñ (18/43), vëriğ (10/109),

⁷⁵Korkmaz (1994b), s. 38.

⁷⁶İp: Uyg. *yip* (jip), Tat. *cip*, Bşk. *yip*, Kaz. *jip*, Kır. *cip*, Türkm. *yüp*, Özb. *ip*, Az. *ip*. Türk lehçelerinde uzun olmayan bu kelime, Az. ve Özb.’den hariç diğer lehçelerde söz başında /c/, /j/, /y/ ünsüzüyle yazılmıştır. Yöre ağzında da bu ünsüzün izlerinin var olduğu, zamanla da eriyip yok olmasından dolayı bu ünlü uzunluğunun ortaya çıktığı düşünülebilir. *ip* (14/65), (21/113), (23/132), *ipe* (15/41). Bk. **Ercilasun** (1991), s. 394-395. **Toprak, Funda** (2002) ‘Kıpçak Türkçesine Ait Sözlük ve Eserlerde Geçen Alet-Eşya İsimleri’, *EKEV Academic Review Social Sciences*, Y. 6, N. 11, Spring 2002, p. 172.

yīḡmi (13/43), ḡōyde. (53/33), ṣōyle (11-12/190), ēyle (53/137), ṣūrda (2/97), oḡūr (5/105), *tūr*kçesini (52/195), *atatūr*hün (2/90).

2.1.1.3.2.1.2. Büzülmeye Bağlı Uzun Ünlüler

İki ünlü arasında kalan /h/, /ḡ/ ve /y/ ünsüzlerinin yanlarındaki ünlülerle birlikte büzülmesiyle meydana gelmektedir. Yöre ağzında büzülmeye bağlı ortaya çıkan uzun ünlüler şunlardır: /ā/, [ā̄]; /ē/, /ē̄/, [ē̄], [ā̄]; /ī/, [ī̄], /ī̄/; /ō/, [ō̄]; /ō̄/, [ō̄]; /ū/, /ū̄/, [ū̄].

gidecāñ (1/33), ayānda (2/37), *hamamayā* (3/86), bayā (6/46), yēmāni (13/78), örnāni (24/67), dāl (33-34/87), dirā (2/41), aḡacān (1/151), aṣāda (2/32), ēr (14/243), getürecēm (18/74), dēl (1/27), yēnim (21/242), getirecēn (24/195), dā (26/91), ekmā (32/141), hasdalī (4/17), aylī (31/166), yāpī (37/15), özelli (19/59), ī (/20), keṣfēdī (7/101), dōmum (3/14), tōmnar (10/76), dō mú (40/98), ḡōṣdan (43/280), aḡdün (4/158), çoḡlū (7/77), gezdū (11-12/17), dūn (19/31), dūnümde (41/59), yētersüzlünden (47/45), gitdū (1/36).

2.1.1.3.2.1.2.1. Ünlü Kaynaşmasına Bağlı Uzun Ünlüler

Yöre ağzında art arda sıralanan kelimelerden ilk kelimenin söz sonundaki ünlüsü ile ikinci kelimenin söz başındaki ünlüsün kaynaşmasıyla uzun ünlüler oluşmuştur.

nāryon ‘ne-arıyorsun’ (4/219), nārasın ‘ne-arasın’ (9/176), bölenner ‘bu-öğlenler’ (2/136), sekizinc-āyda ‘sekizinci-ayda’ (55/66), hac- ābi ‘hacı-abi’ (42/107).

2.1.1.3.2.1.2.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Ünlü Uzunlukları

Vurgu, konuşma ve yazı dilinde bir sözcüğe dikkat çekilip o noktaya yoğunlaştırılmasıdır. Yöre ağzında bu uzunluk, sözcüğün kuvvetli bir şekilde vurgulanmak istenmesinden dolayı ortaya çıkmaktadır.

bur'dā (1/119), *sām'sundan* (49/159), hā (43/33), ā'man (27/104), ba'bām (41/190), çēk (31/155), ge'cē (49/205), si'nēḡ (2/42), bōy'lē (4/42), yi'rēydi (4/202), aḡ'dī (21/150), ana'dīñ mı (28/44), ayrīl'miṣ (37/123), ṣim'dī (2/19), devir'dī (11-12/21), yōḡ (15/134), ohōy (19/132), sōn'adan (49/135), ō'teki (49/239), yōn (7/72), 'ōyle (9/91), dur'dū (9/121), bu'nū (15/129), ü'zūm (18/75), büyüT'dū (24/43).

2.1.1.3.3. İkiz Ünlüler

İkiz ünlüler (diftong), aynı nefes baskısı altında oluşan ünlü çifti olup, hece sonlarındaki /v/, /y/ ünsüzleri ve söz içindeki /ḡ/, /h/, /y/, /v/ ünsüzlerinin eriyip yok olmaları

neticesinde oluşur.⁷⁷ Ladik ağzında /h/, /ğ/, /k/, /m/ /n/, [ñ], /r/, /v/, /y/ ünsüzlerinin düşmesiyle ikiz ünlüler meydana gelmiştir. Yöre ağzında yaygın olarak görülen ikiz ünlüler üç grupta toplanmıştır.

2.1.1.3.3.1. Eşit İkiz Ünlüler

Her iki ünlüsünün de aynı sürede boğumlanması ve aynı türden olmasına eşit ikiz ünlüler denir. Büzülme olayı sonucunda oluşurlar. İki ünlü arasında kalan /h/, /ğ/, /k/, /m/, /n/, [ñ], /r/, /v/, /y/ gibi ünsüzler, yanlarındaki ünlülerle birlikte büzülerek bu ünlü türünü oluştururlar. Ağız bölgesinde büzülmeye bağlı ortaya çıkmış eşit ikiz ünlüler şunlardır: aa, ee, éé, u, ú, ü, oo, uu, úú, üü

aa

daa (5/32), baa (11-12/204), maalleë (11-12/230), maallenin (11-12/232), yollla (16/84), saa⁷⁸ (23/116), göcaarı (25/102), taam (28/48), saa (38/89), billaa (49/221).

ee

meersem (46/256), deerli (28/143), Çee ‘şeye’ (30/117), şe (30/170).

éé

türkiyéé (9/15), déél (10/93), görméén (27/157).

u

aclı (47/76), hañguSsa (50/147), yáñuzda (52/34), sırcılıh (55/95), baħdın (2/21), yunnarı (7/19).

ú

yátıú (17/80), alı (39/126), yıún (52/5).

ü

bilijm (9/186), cin~alilñn (11-12/39), esij (13/90), gèlij (13/110), birbijne (14/201), samimijm (14/224), inijm (20/101), sülalesijnden (24/213), gitmedijz (30/64), ladñn (45/68).

uu

ğuyruu (46/157), çoÇuu (49/220), unuu (1/114), şuu (32/148).

úú

úútdúK (33-34/76), dúún (37/26), billeşdiricúúğ (39/76), dúútdüdü (49/251), şúú (14/185).

⁷⁷ Korkmaz (2007), s. 227-228.

⁷⁸ saa (23/116), baa (11-12/204) kelimelerinde saña>sağa>sağ şeklinde bir gelişme olduğu düşünülebilir. Bk. Çağatay, Saadet (1954) ‘Türkçede ñ~ğ Sesine Dair’, TDAY-Belleten C. 2, s. 20. Aydın (2002), s. 26. Ayrıca yöre ağzında baña (9/156) şekliyle de sıkça kullanıldığı belirlenmiştir.

üü

öpüüm (31/174), bişirüü (39/196), götürüü (46/231), düüş (11-12/126).

2.1.1.3.3.2. Yükselen İkiz Ünlüler

İkinci ünlüsü daha geniş olan ikiz ünlü türüdür. Büzülme olayı sonucunda meydana gelir. İki ünlü arasında kalan /h/, /ğ/, /k/, /k/, [ñ], /v/, /y/ gibi ünsüzlerin yanlarındaki ünlülerle birlikte büzülmesi, yükselen ikiz ünlüyü oluşturur. Ağız bölgesinde büzülmeye bağlı ortaya çıkmış yükselen ikiz ünlüler şunlardır: **ıa/ıa, ía, ía, ie/ie, íé, ée, io, ua**

ıa/ıa, ía

yáyııa (14/42), sacıa (46/88), örıa (46/107), *sahızııa* (55/128), arabacılııa (17/125), *asarcııa* (55/137).

ía

dıanetı işleri (14/186), zıafet (14/220), sevKiıathaniyé (15/167), cıat (21/121).

ie/ie, íé

işgie (19/46), gelie (19/133), ilerie (19/156), dier (20/103), *ıadie* (21/29), şindie (25/292), dádie (25/293), bahıe (28/216), doıaşıé (37/189), *alıé* (39/139).

ée

şee (23/228), deerekden (53/49), yeécúg (48/31), deermenı (3/105).

io

bilmıom (40/143), hatııııom (47/119), bilmıoıum (47/173), gerekio (52/35), sölıon (16/66).

ua

buıııııııa (17/24), muacıı (17/117), sanduıa (18/64), buıazına (20/79), ğazuıa (23/60), muıabbet (28/221), çoıuıa (28/233), *puıar* (37/126), çoıalı (43/287).

2.1.1.3.3.3. Alçalan İkiz Ünlüler

Birinci ünlüsü daha geniş olan ikiz ünlülerdir. Alçalan ikiz ünlüler de büzülme olayı sonucunda meydana gelir. İki ünlü arasında kalan /h/, /ğ/, /n/, [ñ], /v/, /y/ gibi ünsüzlerin büzülerek kaybolmasıyla alçalan ikiz ünlüler oluşur. Ağız bölgesinde büzülmeye bağlı ortaya çıkan alçalan ikiz ünlüler şunlardır: **aj/aj, aj/aj, aj, aj, ej/ ej, ej eı, au, ou/ ou, öü/ ou**

aj/aj

yášımdajım (46/85), baıışlar (46/234), çayıı (47/89), sájıdı (47/201), sájıñızda (49/110), dájın (54/79).

aj/ aj, aj, aj

mütajti (5/72), buraj (7/20), tanımajm (8/7), maru!lanmajm (9/100), sajbın!n (14/200), ājn (19/65), yımıřājnı (27/112), *ahdā!n* (28/46), a!amājn (29/123), *ibra!jm* (36/123).

ej/ ēj, ēj, e!j

dejšdümüşler (48/42), ekmej (49/191), gitmejnci (50/122), dējn (3/57), dējp (9/47), de!şşdü (40/232), řede!j (51/47), demējn (31/38), déjl (38/81).

au

ba!aca!uğ (17/128), *da!uca!hdan* (28/207), a!ur (4/197).

ou/ ōu

sounda (5/32), çou (5/58), do!um (5/182), sōu (42/50), řōu (13/36).

öü/ óü

döülürdü (2/126), köün (14/82), döüşdürme (45/303), dóú! (46/230), řóú!n (47/155), óüne (47/193).

2.1.1.4. Dil ve Dudak Uyumu

2.1.1.4.1. Ünlü Artlaşması ve Ünlü Önlüşmesiyle Oluşan Dil ve Dudak Uyumu

Ladik ağzındaki dil ve dudak uyumu, ünlü artlaşması ve önlüleşmesinden etkilenmiştir. Bu nedenle dil ve dudak uyumu ünlülerdeki artlaşma ve önlüleşmeye göre ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

2.1.1.4.1.1. Ünlü Artlaşmasıyla Meydana Gelen Dil Uyumu

Ünlü artlaşmasıyla meydana gelen dil uyumu, kelime tabanları ve eklerde olmak üzere iki bölümde incelenmiştir. Eklerde belirlenen ünlü artlaşmalarına, ek-fiil, ek, bağlaç ve edatlar da dāhil edilmiş ve tek başlıkta birleştirilmiştir.

2.1.1.4.1.1.1. Kelime Tabanlarında Meydana Gelen Dil Uyumu

Kelime tabanlarında ünlü artlaşması, yazı diline göre daha ileridir. Artlaşma ilerleyici, gerileyici benzeşmeyle meydana gelmektedir. Bu uyum genellikle alıntı kelimelerde görö!ür.

2.1.1.4.1.1.1.1. İlerleyici Benzeşme ile Dil Uyumu

/a/-/e/>/a/-/a/: habar (29/158), bazan (50/127), ataş (20/139), avarā (51/94), *peyđambar* (39/35), heral!da (42/115), se!amat (37/88).

/e/-/a/>/a/-/a/: *cafār* (39/240).

/a/-i/>/a/-a/: va||laha (39/118), bi||laha (9/94).

/a/-i/>/a/-ı/: sabı (44/257), fakır (14/243), aramızız (32/78), faPrıKada (30/153), harıcında (26/82), hanı (35/72), hariç (44/217).

/o/-ö/>/o/-o/: şofol||a (44/270).

/u/-i/>/u/-[ū]: fuzulüşlü (47/105).

2.1.1.4.1.1.2. Gerileyici Benzeşme ile Dil Uyumu

/e/-a/>/a/-a/: maşagatlar (23/25).

/e/-a/>/o/-a/: comāt (35/68).

/e/-a/>/u/-a/: cuvap (49/218).

/e/-a/>/ı/-a/: hızap ‘hesap’ (1/42).

/i/-a/>/ı/-a/: *ısdambu*lda (22/5), isvat ‘ispat’ (10/97), zından (44/123), nişan (41/65), sığara (44/140), *sıvas*daki (35/20).

/ü/-a/>/o/-a/: gıyá (49/30).

/ü/-a/>/u/-a/: mubadele (27/16), mubadilesi (1/26).

/ü/-u/>/u/-u/: nufus (42/167).

2.1.1.4.1.1.3. İki Yönlü Benzeşme ile Dil Uyumu

Alıntı kelimelerde çift yönlü benzeşmeler görülür.⁷⁹

barabar (39/223), kámara (10/44), ceneze (17/92), *manısalı* (10/26), merhemete (20/209), kórodor (43/202).

2.1.1.4.1.1.2. Ek-fiil, Ek, Bağlaç ve Edatlarda Meydana Gelen Dil Uyumu

Eklerde belirlenen dil uyumu hem alıntı kelimelerde hem de Türkçe kelimelerde görülür.

Ek-fiil

Art ünlüyle biten kelime tabanına i- fiilinin eklenmesi sonucunda art tabanlı kelime, eki de artlaştırmıştır. Bu durum ek-fiilin bütün çekimlerinde mevcuttur.

va||ıtısa (4/104), varısa (5/174), yá||ıldısa (16/64), gá||dınısa (19/58), adamısa (28/203), tarafısa (44/73), bayánısa (44/176), fâ||hırısa (49/140), lazımısa (52/106), varıdı (4/205), duvarıdı (7/57), annatı||larıdı (7/83), *çilgız*lardanıdı (11-12/59), gáçmışıdı (11-12/76), fâ||hırıdı (16/20), yáramazıdı (16/50), atarmışıdı (20/95), ba||hamıyo||larıdı (21/112), sınıfıdı (21/127), varıdıñ (38/106), yá||hınıdı (44/153), muhdarımış (1/66), varımış (7/185), yı||hanı||larımıış (11-12/103), oturu||yó||larımıış (40/76), bıra||hmı||şımıış (46/112).

⁷⁹ Günay (2003), s. 49.

Zarf-Fiil Eki: -kan, -han

yıkarkana (27/203), savaşıdayhan (46/97), olağan (6/134), toplamışihana (15/58), yapıpahan (28/129).

Aitlik Eki: -gı, -Kı

yarıngı (1/23), zamankı (2/108), çobanınKılar (20/87).

İle Edatı: - la(n)

“ile” edatı yöre ağzında genellikle /n/ ünsüzüyle genişlemiş şekliyle kullanılır. Genişleyen bu şekil, benzeşme yoluyla çoğu zaman /l/ ünsüzünü /n/ ünsüzüne dönüştürür.

atlan (14/160), çuculan (14/244), nufusuhan (14/244), atlağan (22/25), ğartlan (22/97), oħuğlan (44/271), silahnan (1/38), ğorħuynan (1/44), toħucunan (1/60), paraynan (4/157), *ismāħnan* (10/47), davuħnan (13/57), baħtaynan (13/228).

2.1.1.4.1.2. Ünlü Artlaşmasıyla Meydana Gelen Dil Uyumsuzluğu

Ünlü artlaşmasıyla meydana gelen dil uyumsuzluğu kelime tablarında ve eklerinde olmak üzere iki bölümde incelenmiştir.

2.1.1.4.1.2.1. Kelime Tabanlarında Meydana Gelen Dil Uyumsuzluğu

Yazı dilinde uyumlu olan bazı kelime tabanlarında uyumsuzluk belirlenmiştir. Bu uyumsuzluk, normalde hem art hem de ön sıralı ünlülerin olduğu kelimelerde görülmekle birlikte bazen yanlarında buldukları artlaştıcı, önlüleştici ünsüzlerin etkisinde kalarak bazen de benzeşmelerden etkilenerek ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

seKız (26/164), belkí (37/156), dünKı (9/125), çünkü (24/200), ğögümedi (24/69), yetişdirdiñiz (10/77), öyla (4/41), ğuleşci (10/24), fasulle (43/130), emāmize (43/104), köşaları (47/69), doğdurarkené (8/30), öcedaħleri (50/66), ğazdirij (46/202), cerannar (4/42), maħniyé (22/50), asğariyé (4/221).

2.1.1.4.1.2.2. Eklerin Sebep Olduğu Dil Uyumsuzluğu

Yöre ağzında bazı eklerde ortaya çıkan ünlü artlaşmaları dil uyumunu bozmaktadır.

Şimdiki Zaman Eki: -yı, -yá

ğeliyig (37/169), geliyá (40/235), biliyāñ mı (11-12/77),

Gelecek Zaman Eki: - cák, -cá(k), -ca(k), -co(k), -cú(k)

Gelecek zaman eki bazen dil uyumunu bozabilmektedir. Bunda damak ünsüzlerinin etkisi söz konusudur.

gelecák (43/240), vèrécañ (54/141), èdicañũ (19/105), yèyécañ (21/152), geçürecadı (39/96), dikecoğ (43/98), gidecúh (43/216), gidecáz (43/217).

Görülen Geçmiş Zaman Eki: -dı, -dí, -du, -dú

giderduğ (17/129), gitdúğ (28/217), gèlirdı (13/42), vèreceglerdı (18/50), dèrlerdí (13/47), vèirdí (13/78).

Şimdiki Zamanın Hikâyesi:

diyemiyòTú (24/53).

Şart Kipi Çekimi: -sá

gelemesán (4/212), ekersán (26/129), vèrnessán (28/228), neysá (40/45).

Fiilimsi Ekleri

Sıfat-Fiil Eklerinde

- Aca(k), -éca(k)

ekica (55/91), ölecasen (13/49), gidecañız (13/226), yèyéca (21/152).

-díK, -dú(k)

dèñdúnú ‘dendiğini’ (16/160), èhdúm ‘ektiğim’ (17/105), dinnedíKlerimiz (23/50).

Zarf-fiil Ekleri -ıP, -úp

diyıP (24/274), gidúp (37/76), dèğp (8/36), emredıP (39/70).

Filden Fiil Yapma Eki: -dúr

ètdúrdúğ (39/42).

İsimden İsim Yapma Ekinde: -ca(k)

zencecañá (37/184).

Mastar Ekinde: -mağ, -mak, -maK

dèmağ (54/113), dèmak (55/103), yèmaK (32/113).

Şahıs Zamirlerinde: -um, -sın, -sún, -ñız, -ıs, íz

biliyrum (45/43), gitdimúz (7/69), dèdđumuz (9/138), dèdđú (24/89), gèlirıs (24/225), vèrmesún (14/214), dèmesın (1/163), ètdiñız (36/204).

Hâl Ekleri

İlgi Hâli Ekinde: -nfn, -nñ

devenñ (24/282), senín (24/133), galesmñ (39/15).

Belirtme Hâli Ekinde: -u, -ı, -í

misıru (38/36), denesiñı (17/67), hePsinı (18/65), efendıj (24/206), hePisinı (37/153).

Yönelme Hâli Ekinde: -a, -á, -é

on~ iki eylülá (20/149), évá (16/71), rúsyáyé (23/92), oriyá (40/207).

Bulunma Hâli Eki: -dá

işdá (6/106), zelzedá (7/49), üsdá (24/218).

Ayrılma Hâli Eki: -dán

içéydán ‘içeriden’ (40/249).

Vasıta Hali Eklerinde: - ile, -lan, -nan

şeylünan ‘şeylikle’ (33-34/32), misirnan (15/102), misirlan (41/101), fisatiyle (28/40).

İyelik Eklerinde: -í, -ú, -sí, -mız, -ñíz

diniñi (24/218), ismúnú (6/82), ilerisiñe (3/9), gövdesinde (3/94), vasıtasıyla (6/27), geşlimız (19/125), yêrdesiñíz (4/111), èdecãñíze (9/45).

Çokluk Eki: -lA(r)

bóléları (7/202), öldüğülarımış (4/66), söküylá (9/115), bilmiyéla (55/133), toplaşırler (14/191), girememişla (25/43), yáPmışle (25/47).

Bağlaç veya Edat Olan “ki”

Bağlaç veya kuvvetlendirme edatı olarak kullanılan ki’de uyumsuzluk belirlenmiştir.

dédi kı (15/76), zanneden kı (24/64).

Aitlik Eki: -ki

dayredeki (15/14), ötekı (24/99), *eminönündeKı* (44/154).

Bildirme Eki: -dur

Kuvvetlendirme, ihtimal ve bildirme işlevi yapan bu ek, eski yuvarlak şeklini korumaktadır. Bu ekin yuvarlak şekliyle kullanımı yöre ağzında oldukça fazladır. Ancak sadece iki örnekte art sıradan gelerek uyumsuzluğa neden olmuştur.

nedur (29/131), bildur (29/131).

2.1.1.4.1.3. Ön Sıradan Art Sıraya Uyum Değişmesi

Normalde ön sıralı ünlülü kelimelerde fonetik ya da benzeşme gibi etkenlerden dolayı art sıralı ünlüye geçmesiyle oluşan uyumsuzluklardır. Verilen örneklerin bazılarında ikili kullanımlar söz konusudur.

cızıyı (24/204), acızlıh (26/25), acızluğ (28/84), havasladılar (50/65), hızmattı (24/138), hızap ‘hesap’ (1/42), қородор (43/202), hayını (46/220), yunumu (36/224).

2.1.1.4.2. Ünlü Önlüleşmesi

2.1.1.4.2.1. Ünlü Önlüleşmesiyle Meydana Gelen Dil Uyumu

Ünlü önlüleşmesiyle meydana gelen dil uyumu, kelime tabanlarında ve eklerde meydana gelir.

2.1.1.4.2.1.1. Kelime Tabanlarında Meydana Gelen Dil Uyumu

Kelime tabanlarında ünlü önlüleşmesiyle meydana gelen dil uyumu ilerleyici, gerileyici ve iki yönlü benzeşme sonucunda meydana gelir.

2.1.1.4.2.1.1.1. İlerleyici Benzeşme ile Dil Uyumu

İlerleyici benzeşme ile meydana gelen dil uyumu alıntı kelimelerde daha yaygındır.
/e-/a/>/e-/e/: ezeni (40/230), mesele (46/25), mezer (7/153), tekrar (37/79), hilekellik (15/77).

/e-/u/>/e-/ü/: mektüp (40/24), *erzurümün* (21/114), memmün (11-12/19), memüresi (21/130).

/i-/a/>/i-/e/: kirez (55/103), haritede (22/75).

/ü-/a/>/ü-/e/: dünyeye (21/20).

/ü-/u/>/ü-/ü/: hücum (56/97), vücüdüm (32/113), nüfüsüne (51/74).

2.1.1.4.2.1.1.2. Gerileyici Benzeşme ile Dil Uyumu

/a-/e/>/e-/e/: zeten (16/149), dene (22/17), tezelerde (54/46), sandelle (11-12/10), nene (9/96).

/a-/i/>/e-/i/: yârebbîm (11-12/17).

/a-/i/>/i-/i/: hicizidi (52/183).

2.1.1.4.2.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda Meydana Gelen Dil Uyumu

Şimdiki Zaman Eki:

Türkiye Türkçesi yazı dilinde dil uyumunu bozan bu ek, Ladik ağzında bazen uyuma girdiği görülmektedir.

vériyi (1/115), gidiyi (13/94), diyi (13/183), giTmeyim (18/59), pişirié (14/254), dëniü (24/212), şeydiü (27/17), geliü (30/20), çivilü (50/83), diyün (33-34/75), ölüyü (49/126), geleyüsün (50/94), ölüyö (2/23), deşdiriyö (42/23), bilemiyém (43/27), kesiyé (43/162).

2.1.1.4.2.2. Ünlü Önlüleşmesiyle Meydana Gelen Dil Uyumsuzluğu

Türkiye Türkçesi yazı dilinde dil uyumuna giren ünlü önlüleşmesi Ladik ağızında uyumsuzluk gösterir.

2.1.1.4.2.2.1. Kelime Tabanlarında Meydana Gelen Dil Uyumsuzluğu

Kelime tabanlarında ünlü önlüleşmesiyle meydana gelen dil uyumsuzlukları, genellikle ekleşmeden sonra ortaya çıkar. Bu uyumsuzluğun sebebi, kelime içindeki diğer ön ünlülerin art ünlüleri etkilemesi, art ünlülerin /ç/, /ş/, /n/, /l/, /r/ /y/ gibi ünsüzlerle yan yana bulunması veya benzeşmelerden etkilenmesidir.

çalışıye (55/170), sóyümüz ‘soyumuz’ (54/109), balle ‘balya’ (25/296), buriyé (51/32), şuriyé (22/19), haritede (22/75), ğurdaliyégen (23/68), dälide (23/118), yáylim (23/237), kâmişi (27/110), yüzbaşı (32/56), önbaşı (43/85), suķunatlaşiyé (55/128), ğaçiy (9/77), *hanim* (13/199), sułaniy (13/203), taniĝ (15/168), tanimadim (19/74), ğayide (23/191), dişarié (32/117), karellemiş (29/69), sallencek (5/167), başlıyö (42/83), *ĝásim* (40/222), davesinden (40/138).

2.1.1.4.2.2.2. Ek, Bağlaç ve Edatların Sebep Olduğu Dil Uyumsuzluğu

Ön sıradan gelerek dil uyumunu bozan ekler şunlardır:

Şimdiki Zaman Eki: -i, -İ, -ya, -yé, -yi

oľmuyi (31/37), oľunuyi (31/156), ğonuşmayimiş (43/77), aħıyi (46/53), bāriyi (47/160), çıhmüj (7/95), yapışılıj (7/114), ısınmüj (13/95), ğalħıj (18/65), ulaşıj (37/15), durıdi (55/142), yapı (9/164), yaşaı (9/191), aliyém (45/18), baħiyé (47/20), oľuyé (53/63), uzuyé (53/83), çoalıyé (56/131), yátilderdi (29/95), ğatłaniydi (29/134), ānnadıj (49/92).

Gelecek Zaman Eki: -ca(k), -acek, -iceK

durceK (39/200), oľacek (27/160), durceK (39/200), oliceK (46/151).

Görülen Geçmiş Zaman Eki: -di

atıydi (29/48), candarmaydim (29/86), annadıyi (32/182), ğalırdi (42/56), oľurdi (43/123), oľdi (43/257), ğopdi (43/259), duymadim (44/73), yaşındaydim (44/171).

Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: -miş

yášımdaymişim (9/19), başladımişdi (28/133), diyámámış (7/208), ğatdimiş ‘katledilmiş’ (44/14).

Şimdiki Zamanın Hikâyesi:

aliydi (9/177), atıydi (29/48), ğatłaniydi (29/134).

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi:

başladımıŝdi ‘başlattırımıŝtı’(28/133).

İstek Kipi Çekiminde:

Yöre ağızında istek kipi çekiminde ünlü önlüleşmesiyle meydana gelen damak uyumsuzluğu, istek kipi 1. teklik kişi çekiminde görülür.

yápım (/3121), baħım (37/56), ānatım (54/131), çārım (55/123), napım (40/162), yápım (11-12/24), duyuyım (13/179), ğonuşuyım (48/99).

Şart Kipi Çekiminde: -se

odayse (7/78), faħirse (14/201), ayrıldıyse (40/142), dógulse (49/181).

Şahıs Zamirlerinde: -ım, -üm, -sın, -sún, -ñız

ğaldırarım (36/167), çıħaramıyörüm (46/133), açıyñız (9/115), yapacañız (9/117), ossún (37/115), baħarsın (43/204).

Fiilimsi Ekleri

Zarf-fiil Eklerinde:

annatmajP (21/58), çabaļajp (31/67).

Fiilden İsim Yapma Ekinde: -mA

ğarşulamiyé (43/113), ğaçmiyé (1/29), toplamiyé (2/139).

İsimden Fiil Yapma Ekinde: -IA

ğurdaliyégen ‘kurcalıyorken’(23/68), hatırlıyámıĝem (52/92).

İsimden İsim Yapma Eklerinde:

-II, -IŪ

çahalliyé (47/146), ğıstlı (1/167), devamlı (14/115), baļlı (23/205), *ķúķlüyéñ* (23/39), ğabacağózlüyüm (31/28), yúĝlüymüş (17/24), ķóylüydü (37/63).

-cA(k)

āhañce ‘ahacık’ (30/20).

-cİ

aħcimiz (45/33), zıratcisi (1/134), *baļtaci* (13/227), işatci (23/183).

Olumsuzluk Ekinde: -mA

dohunmī (32/114), yátamiyyé (40/180), konuşamıĝe (40/180), tanımiyé (43/194), annatmiyé (47/200), yazmiyé (55/116), olmiyé (56/130).

Yön Ekinde: -rı, -ri

örıyé (53/96), ŝuriyé (5/122), öriyé (19/60), burıyé (55/129), burıyé (22/21).

Çokluk Ekinde: -ıAr

misirıarın (15/103).

Aitlik Ekinde: -gi

burdaginin (55/130), *ğara~aPda*ldagine (55/156)

Bildirme Ekinde: -dü(r)

saatdü (28/117).

Hâl Ekleri

İlgi Hâli Eki: -nin, -nín, -nîñ

yaylaşınıñ (43/68), *apdu*llänin (14/175), öningi (25/294), *havzan*ıñ (3/34), bâbasınıñ (37/149), amcasınıñ (24/208).

Belirtme Hâli Eki: -i, -í, -ü, -ú

oni (49/49), manavrasını (8/15), sahasını (8/16), manasını (10/116), âynısını (21/61), günü (28/145), suyú (49/82).

Yönelme Hâli Eki: -á, -é, -í

dünyáyé (47/56), apoıyé (5/120), yarıyé (47/120), buruyé (11-12/100), orıyé (19/63), örüyé (23/28). örüyí (42/71).

Bulunma Hâli Ekinde: -dá

ķānınımüzdá (54/90).

Ayrılma Hâli Ekinde: -dán, -den

*ğadir*ından (20/155), irahden (43/95).

Vasıta Hâli Eki: -lan

misirlan (41/101).

İyelik Ekleri : -ı, -i, -ü, -im, -si, -mız, -nız

boyı (42/74), adamiydi (29/48), zamaniydi (29/70), adim (46/12), usdasım (46/13), hatılıım (24/230), gúlü (39/29), arabasi (27/44), dézasi ‘teyzesi’ (35/24), şansi (43/255), ğocasım (40/7), ğóyümüzüñ (22/15), sıkıntımızdēn (14/51), aslıñızı (24/117).

2.1.1.4.2.3. Art Sıradan Ön Sıraya Uyum Değişmesi

Kelimelerin tabanlarındaki art ünlülerin benzeşmelerin etkisiyle önlüleştiği ve bu önlüleşmeler sonucunda da dil uyumunun bozulmadığı belirlenir.

persen ‘perişan’ (11-12/242), mesele (3/9), cümertesi (53/112), hicizidi (52/183), zeten (16/149), dēne (22/17), tezelerde (54/46), sandelle (11-12/10), nēne (9/96), ezeni (40/230), mezer (7/153), tekrar (37/79), mühüdünü (24/109), cesür (6/22), hüçüm (56/97), vücüdüm (32/113), nüfusüne (51/74), feydesi (7/17), enteresi (13/118).

Kelime tabanlarındaki ünlülerin tamamının önlüleştiği de belirlenir.

hüdüt (32/49), cendermeler (37/178), misiri (16/82).

2.1.1.4.3. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu

Dudak benzeşmesi olarak da adlandırılan bu uyumda, bir kelimenin ilk hecesinde düz bir ünlü varsa sonraki hecelerde de düz, yuvarlak ünlü varsa sonraki hecelerde dar-yuvarlak veya düz-geniş ünlülerin kullanılmasıdır.⁸⁰ Türkçenin ilk evrelerinde itibaren artlık-önlük, düzlük-yuvarlaklık gibi genel bir kural olarak karşımıza çıkmaz.⁸¹ Bu uyum, Eski Anadolu Türkçesinde hızla gelişmeye başladığı tahmin edilmiş.⁸² Türkiye Türkçesinde kuvvetli bir şekilde kendisini göstermiştir.⁸³ Yöre ağzında yer alan kelimeler incelendiğinde yuvarlaklaşma eğiliminin olduğu görülür. Fakat yazı dilinde yuvarlak ünlülü olan kelimeler Ladik ağzında düzleşmiştir.

2.1.1.4.3.1. Ünlü Düzleşmesi

2.1.1.4.3.1.1. Ünlü Düzleşmesiyle Meydana Gelen Dudak Uyumu

Ünlü düzleşmesiyle meydana gelen dudak uyumu, çalışmada kelime tabanlarında ve eklerde olmak üzere iki bölümde incelenmiştir.

2.1.1.4.3.1.1.1. Kelime Tabanlarında Ünlü Düzleşmesiyle Meydana Gelen Dudak Uyumu

/u/>/ı/ düzleşmesi

yımırta ‘yumurta’ (11-12/52), *mısdıh* ‘*mustafâ*’ (20/233), *mısdıFa* (32/150), yımmıṣaḥ ‘yumuşak’ (7/45), mındar ‘murdar’ (29/89), hamırı ‘hamur’ (47/75), çabıt ‘çaput’ (50/80), çabıḥ ‘çabuk’ (32/6), *ısdanbıḥ* ‘İstanbul’ (47/50), yávrım ‘yavrum’ (11-12/61), *abdıllılar* ‘*Abdullahlar*’ (10/26), mıḥāt ‘mukayyet’ (24/107).

/u/>[ı] düzleşmesi

yılaf ‘yulaf’ (38/36).

/u/>[i] düzleşmesi

ğabiḥ ‘kabul’ (24/252), mıḥdar (49/34), qarpiS ‘karpuz’ (27/84), hālbiki (49/64), unıtdıḥ (49/64), yılaf (54/126).

/ö/>/a/ düzleşmesi

şofarā ‘şoför’ (37/183).

/ü/>/i/ düzleşmesi

eyıp ‘*Eyüp*’ (38/107), *ıḥp* ‘*Eyüp*’ (22/55).

⁸⁰ Korkmaz (1994b), s. 53.

⁸¹ Aydın (2002), s. 19.

⁸² Develi, Hayati (1995) *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, Ankara, TDK Yay., s. 49.

⁸³ Ergin, Muharrem (2009) *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Basım-Yayımlar-Tanıtım, s. 72.

2.1.1.4.3.1.1.2. Eklerde Ünlü Düzleşmesiyle Meydana Gelen Dudak Uyumu

Şimdiki Zaman Eki:

alıyıl̄ar (14/41), diyıl̄lar (14/145), satiyın (38/38), dāl̄ıyı (26/59), alıyı (35/92), ğalayı ‘kalyor’ (36/148), ğēliyı (38/102), yapılıyı (49/144), gidiyi (56/57), vēriyi (1/115), geĉiyidi (13/157), ānatı (23/30), eriyé (24/42), ğarald̄ı̄ (24/162).

2.1.1.4.3.1.1.2. Ünlü Düzleşmesiyle Meydana Gelen Dudak Uyumsuzluğu

Ünlü düzleşmesiyle meydana gelen dudak uyumsuzluğu, kelime tabanlarında ve eklerde olmak üzere iki bölümde incelenmiştir.

2.1.1.4.3.1.1.2.1. Kelime Tabanlarında Meydana Gelen Dudak Uyumsuzluğu

Yazı dilinde kelime tabanlarında düzleşme yönünde uyuma giren bazı kelimeler, ağız bölgesinde bazı ünsüzlerin tesiriyle dudak uyumu dışında kalmaktadır.

burıyá ‘buraya’ (24/190), şurıa (31/24), şuriyá (37/48), orıyá (37/59), ğocıyá (33-34/59), sonıyá (36/65), ğolıña (24/99), yoıı (39/70), yıh̄ıyup (24/273).

2.1.1.4.3.1.1.2.2. Eklerin Sebep Olduğu Dudak Uyumsuzluğu

Eklerin bazısında ünsüzlerin etkisi bazısında da eskicil özelliklerin korunmasından dolayı yuvarlak ünlülü kelime tabanlarında dudak uyumsuzluğu görülür.

Şimdiki Zaman Eki:

durıdi (55/142), oııyı (17/36), oııyõn (49/43), duriyé (22/26), sorılá (49/44), sorıylá (49/45).

Görülen Geçmiş Zaman Eki: -dI

oıdi (52/92), oıudı (25/256), öldı (53/164).

Gelecek Zaman Eki: -AcAk

sölicān (29/6), öpicān (28/114), söylicān (30/29).

Birleşik Fiil Çekiminde: I vēr-

ğoyıvērmiş (28/224), ğótúr ivērmiş (17/125).

Belirtme Hâli Eki: -i, -ı

buni (27/68), oni (49/49), õnı (9/51), bunı (43/234).

Zarf Fiil Eki: -uncı

duyuıuncı (7/174), oıuncı (13/238).

Olumsuzluk Eki: -mI

oımcıaĥ (16/184), oımıyá (31/113), öldüm̄ıyédim (36/38).

İsimden İsim Yapma Ekleri: -ünci

üçüncü (20/151).

2.1.1.4.3.2 Ünlü Yuvarlaklaşması

2.1.1.4.3.2.1. Ünlü Yuvarlaklaşmasıyla Meydana Gelen Dudak Uyumu

Ünlü yuvarlaklaşmasıyla meydana gelen dudak uyumu dudak ünsüzleri ve diğer hecelerdeki yuvarlak ünlülerin tesiriyle ortaya çıkmaktadır.

2.1.1.4.3.2.1.1. Kelime Tabanlarında Meydana Gelen Dudak Uyumu

/a/, /e/ > /u/, /ü/ yuvarlaklaşmaları

bubam (43/132), cuvap (45/24), söylüyô (36/135).

/ı/, /i/ > /u/ yuvarlaklaşmaları

furuna (11-12/148), cuvar (2/137).

/i/ > /ü/ yuvarlaklaşmaları

sünnülüg (50/189), münübüsçülüg (16/21), ünüverşdeyi (45/10), mümün (36/163).

2.1.1.4.3.2.1.2. Bazı Eklerde Ünlü Yuvarlaklaşmasıyla Meydana Gelen Dudak Uyumu

Şimdiki Zaman Eki:

oıuyu (9/92), oıuyu (11-12/243), yuyóm⁸⁴ (53/6), duruyú (44/131).

Şimdiki Zamanın Hikâyesi:

duyudü (35/58).

İstek Kipi Çekiminde:

Yöre ağzında istek kipi 1. teklik kişi çekiminde görülür.

duruyum (16/93), soruyum (23/144), soroyum (30/117), göyyum (32/202), buluyum (37/60), ğuyum (11-12/16), ğöyüm (11-12/16), oıuyum (43/196), oturuym (49/6), duyuyúm (13/179).

Fiilimsi Ekleri

Zarf-fiil Ekinde: -Inca

ğöyuncü (53/82), duruncu (15/162).

Ek-Fiillerde:

oımuşudu (43/101).

Vasıta Hâli Eki: -nun

Yöre ağzında sıkça -ile, -lan, -nan şekilleriyle görülür. Sadece bir yerde yuvarlaklaşmadan dolayı -unun olmuştur.

⁸⁴ yu-yó-m: -yó- şekil olarak şimdiki zaman eki olmakla birlikte işlev olarak geniş zaman işlevindedir.

zorunun (30/107).

2.1.1.4.3.2.2. Ünlü Yuvarlaklaşmasıyla Meydana Gelen Dudak Uyumsuzluğu

2.1.1.4.3.2.2.1. Kelime Tabanlarında ve Eklerde Meydana Gelen Dudak Uyumsuzluğu

Kelime tabanlarında ve eklerinde meydana bu uyumsuzluğun sebebi, hem yöre ağzındaki yuvarlaklaşma eğilimi hem de eskicil özelliğin korunmasıdır.

dervüşlúğ (39/66), açuğlayuP (24/163), yáruntuYu (30/69), ayucuğ (32/181), bolaşuğ (43/91), ğoğmuyá ‘kokmaya’ (46/140), yázuyu (50/169), meylütü (51/134), ayuğ (52/157), besú (56/55), ğalduruyó (35/61), ğalduruñ (36/211), balđuruğ ‘balđırak’ (52/148), getümüşüdü (25/60), yáturmuşum (38/18), temiz (1/27), tenüke (13/173).

Şimdiki Zaman Eki:

yátıyóğ (/218), çıhardıyoñ (26/17), ğapadıyo (30/105), biliyom (31/78), isdiyoğá (40/148), édiyoz (14/50).

Gelecek Zaman Eki: -AcAk

bilemicüğ ‘bilemeyeceğiz’ (43/79), verecúğ (43/76), náPacóğñ (1/28).

Görülen Geçmiş Zaman Eki: -dI

gelığdün (19/129), gitduğ (40/224), unutmaduğ (4/177), çevirdüm (16/118), dinerdüğ (21/60), ğırduğ (23/53), zannétdüm (9/137).

Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: -mIş

gitmişler (55/122), çığmuş (56/20), vèrmüş (25/18), gelmiş (29/9), yápamamuşlar (1/47), yázdımuşlá (8/10).

Geniş Zaman Ekinde: -I(r)

annatuken (43/84), yapığur (14/232), ğalur mı (33-34/17), gelüKen (30/83).

Öğrenilen Geçmiş Zaman Hikâyesinde:

ağmuşdu (33-34/63), ğaçımuşdu (21/24).

Geniş Zamanın Hikâyesinde:

annadurdu (50/23), çalışurdu (39/77), eşidüdüğ ‘ışitirdik’ (25/39).

Şimdiki Zamanın Rivayetinde:

ğazıyomuşdun (5/14), édiyómuş (5/45), yapıyomuş (6/21), diyomuş (13/123).

Geniş Zamanın Rivayetinde:

verürmiş (43/88), değşdirürmüş (46/142).

İstek Kipi Çekiminde:

andıriyum (39/39).

Fiilimsi Ekleri

Sıfat Fiil Eki: -An

durun~ oldu (11-12/87).

Sıfat Fiil Eki: -dİg

sevdüleriñden (24/59), geldüleriñi (29/12), gèldü~ibi (36/52), sóyledüüm (52/60).

Zarf-fiil Eki: -duḡda, -duḡça

ğaruşduḡda (43/316), cannanduḡça (28/45).

Zarf-fiil Eki: -IncA

çihıncu (55/191).

Zarf Fiil Eki: -Üp

gelilüP (28/18), yönelüP (39/38), èdüp (43/306), ğazanuP (49/257).

Fiilden Fiil Yapma Eki: -dU(r)

yáhdumaḡ (1/17), ğarşulaşdurdım (30/168), ğaydurdı (33-34/33), yápdur (39/191), basdurúım (39/242), ğayduruyödu (47/23), satdudun (13/206), serdürdiler (14/162).

Fiilden İsim Yapma Eki: -(ü)k

delüKden (30/50).

Şahıs Ekleri: -um, -uḡ, -uḡ, -sun, -(ü)ñüz

ğalmışum (20/39), ğılırsun (35/61), gèldiydüñüz (50/120), bildüñüz (55/99), atıyuh (37/167), çihıyug (37/172), yerigmemişüñüzdü (20/149).

İsimden İsim Yapma Eki: -IÜ

belirlü (28/16), *İadıklüdü* (28/111), emeklü (28/150), partilüle (28/156), datlucaḡ (53/137).

İsimden İsim Yapma Eki: -luḡ, -luḡ, -lüg

damızluḡ (55/58), hayvancılıḡ (56/53), ğuraḡluḡ (4/70), genellügle (55/94), *alevilüg* (50/188).

İsimden İsim Yapma Eki: -cuḡ

aḡmacuḡlar ‘elmacıklar’ (32/186).

Bağlaç Ekinde: -Kı

buyuruyó Kı (20/215).

Bildirme Eki: -dUr

nedur (29/131), bildur (29/131), fazladur (31/69), vardur (31/70), ḡaḡdur (39/155). dışardadur (56/42).

Hâl Ekleri

İlgi Hâli Eki: -nuñ, -üm

ğardaşıyuñ (46/34), *ğayá/muñ* (11-12/117), ğapınuñ (53/122), benüm (18/68).

Belirtme Hâli Eki: -ü

seksenü (33-34/13).

Yönelme Hâli Eki: -A

depuyu (21/142).

İyelik Ekleri: -su, -uyuh, -ümüz

döasunu (36/195), torunnaruyuh (28/44), bedesdenümüz (44/152).

2.1.1.4.3.2.2.1.1 Asli Şekillerini Korumalarından Dolayı Ünlü Yuvarlaklaşmasıyla Meydana Gelen Dudak Uyumsuzluğu

Eski Türkçeden beri devam eden yuvarlaklaşma, Eski Anadolu Türkçesinde eklerde de daha da etkisini artırarak günümüze kadar devam etmiş ve dudak uyumsuzluğuna neden olmuştur. Yöre ağzında bu yuvarlaklaşmanın etkisi devam etmektedir.

ğaduncuh (39/86), yuyóm (53/6), ğaşu ‘kaşık’ (53/83), aşırudur (26/101), ayru (25/294), alıtun (46/44), ğarşu (50/21), erük (29/34), artuh (37/175), demür (11-12/194), enünü ‘enük’ (24/239), kemük (19/154), saru (36/68).

2.1.1.4.3.3 Ünlü Değişimleri

Yöre ağzında görülen ünlü değişimleri, ilerleyici ve gerileyici ses benzeşmeleri ve vurgunun zayıflığı sebebiyle hem kelime tabanlarında hem de eklerde meydana gelmektedir.

2.1.1.4.3.3.1. Art Ünlülerin Önlüleşmesi

/a/>/e/ değişimi: Genelde ilerleyici ve gerileyici benzeşmelerin etkisiyle oluşan değişimdir.

zeten (16/149), tezelerde (54/46), sandelle (11-12/10), ezen (31/156), aħrebe (5/36), yárebbim (11-12/17), sedet (54/94), hilekellik (15/77), tenámiz ‘tanemiz’ (20/70), ötahílár (24/132), emmá (8/43), emme (28/93), mesele (46/25), mezer (7/153), tekrer (37/79), seļavat (52/35).

/a/>[á] değişimi: /a/>/e/ değişiminin bir ön safhası olan bu değişim yöre ağzında oldukça yaygındır.

biráz (44/305), sáña (1/18), náPacõúñ (1/28), hatdá (44/309), heraldá (5/22), beķarlarımış (20/125), meselá (25/281), çalışģán (26/9), *şaharcálár* (32/186), yáşım (32/17), camiá (32/47), árabasınán (32/39), gidiyála (40/43), diyámamış (7/208).

/a/>/i/ değişimi: Bölge ağzındaki bu değişim hem benzeşmelerin etkisiyle hem de sistemli olarak ekleşme sırasında /y/ ünsüzünün etkisiyle oluşur.

buriyé (22/21), öriyé (28/101), kiryá (29/109), şuriyé (29/121), binniriyá (38/41), çiriydi (38/60), liryá (54/133).

/a/>[i] değişimi: /a/>/i/ değişiminin ön safhasıdır. Bu değişimde de /y/ ünsüzü etkili olmuştur.

oríyá (14/114), yánmíyán (15/49), buríyé. (16/32), ğirmíyá (19/71), bayılıcağ (19/165), yápıjım (31/59), laflamıyí (16/33).

/ı/>/i/ değişimi:

yarıydí (25/278), varyò (36/49), hatırlıyámıjem (52/92), ğásim (40/222), kádi (15/173), misiri (16/82), atiyóm (16/167), burāj ‘burayı’ (19/60), toparlarıñā (19/128), mezallıkda (20/123), elazıde (21/122), hatiresini (22/43), sali (5/85).

/ı/>[i] değişimi:

sıkıntımızdēn (14/51), yášım (15/28), yáyılmış (15/102), hídirellez (19/20), ğarşıyáyığ (20/120), sırtında (21/98), ğalmışlē (23/92), hānımnañ (24/11), dışdan (21/13), ğardaşı (23/71), alışıy (31/67), çipçiplağ (20/88).

/u/>[i] değişimi:

duriyé (22/26).

/u/>[i] değişimi:

ālayıdā ‘Alayurt’a’ (49/112), yımışadılar (1/59), oyí (18/65), yılaf (38/36).

/u/>[ó] değişimi:

mórem ‘Muharrem’ (47/108).

/u/>/ü/ değişimi: Kişisel kullanımdan kaynaklanan değişimlerdir.

meçhü ‘mechul’ (9/10), cümiyet ‘cumhuriyyet’ (28/112), cümertesiün (53/112).

/u/>[ú] değişimi:

yápıyómúř (24/166), súyún (16/117), ökúlá (17/83), buçúğ (17/115), gidiyódú (19/58), oğunúó (19/86), yúsufā (2/31), fāsúle (2/36), rúsyá (2/133), ğúdüretí (3/81), dúydúydúk (7/57), súřlú (7/175), cümertesi (10/14).

/o/>/i/ değişimi:

geliyé (22/49), geliyéKen (23/92), geliyé (55/84).

Şimdiki zaman ekinde görülen bu değişim, ilerleyici ünlü benzeşmesinin sonucunda oluşmuştur.

biliyim (13/233), diyim (26/47), geliyi (13/181).

/o/>[i] değişimi:

alıyılar (14/41), diyılar (14/145), oıuyí (17/38), ğoyılar (17/67), oıuyí (49/34), ğorhuyí (49/206).

/o/>[ó] değişimi:

milyón (19/95), sađlanıyó (20/35), tansiyón (21/133), tođıuyó (24/109), ğalıyó (1/130), ól (3/57), kólezyóndagi (3/93), sórmuş (24/12), sóhbet (31/98), nóрмаđ (19/31).

/o/>[ú] değişimi:

oturuyúmuş (2/58), duruyú (44/131), buđuyú (50/57).

o>[ó] değişimi:

ólüyó (2/23), sóylüyó (35/135), görüküyóm (42/6).

2.1.1.4.3.3.2. Ön Ünlülerin Artlaşması

/e/>/a/ değişimi: İlerleyici ve gerileyici ünlü benzeşmelerin sonucunda oluşan değişimdir.

ķamaracı (1/5), ataş (20/139), ruşvatı (7/116), havaslıyııııdı (10/29), hızmata (24/138), habarını (29/132), talásésşine (47/128), ğóşaláre ‘kóşelere’ (37/48).

/e/>[á] değişimi:

vèrecámı (1/149), hacáT (3/49), tebelláš (36/33), zabahıláın (35/65), şeylář (33-34/7), yémáK (37/17), habár (37/51), heđalláşdıı (37/93), báraıar (13/80), iná ‘inek’ (38/7), ğalásında (39/123), cafar (39/240), ölçáni (1/149), eziyátına (11-12/77), gelán (15/79), gitmáđın mı? (21/135).

Bu değişimde hem kişisel kullanımlar hem de benzeşmeler söz konusudur.

neysá (40/45), peşembáyı (40/132), otururkená (13/181), deFáh (17/128), camáķanmış (27/200).

/e/>/ı/ değişimi: Kişisel kullanım nedeniyle sadece bir kelimedede görülen bu değişme, gerileyici ünlü benzeşmesinin etkisiyle oluşmuştur.

hızap ‘hesap’ (1/42).

/e/>[í] değişimi: Kişisel kullanım nedeniyle sadece bir kelimedede görülen değişimdir.

óteyiri ‘öteberi’(13/61).

/e/>[ó] değişimi: Yöre ağzında ‘değil’ kelimesinde sıkça ve ‘seğirtmek’ kelimesinde de görülen bir değişmedir.

dóúlıdúı (52/15), dóv mu (19/88), sóúdereK ‘seğirtmek’ (20/104), sórtu ‘seğirterek’ (36/118).

/e/>[ú] değişimi: Bu değişimin nedeni ağzda görülen yuvarlaklaşma eğiliminin gelecek zaman ekine yansımasıdır.

inecúğ (43/283), yèecúğ (48/31).

/i>/a/ değişimi: İlerleyici ünlü benzeşmesi sonucunda meydana gelen kelimelerde tespit edilen değişimdir.

vaļlaha (8/23), biļlaha (9/94).

/i>/ı/ değişimi: Bu değişimde benzeşmeler etkilidir.

dıkęat (16/99), geşlimız (19/125), vaht (52/19), fahırlığ (53/14), hızmát (24/106).

/i>/[i] değişimi:

geşdiñiz (15/127), kiremit (20/55), isdambul (23/154), görenergleriniñ (24/17), emmi (24/158), gardeşim (24/162), elfi ‘Ar. elfiyye bin’ (25/184), zevkine (31/18), hangisi (28/234), sıvasdan (35/31), geçiyiK (37/11), evlerini (38/54).

/ö>/[ó] değişimi:

gönderiyöla (1/27), bóyug (10/98), dóuşmuşler (1/61), óña (2/59), sóyljim (2/99), bóle (3/69), kóy (4/25), göre (4/37), derinóz (7/35), şöyle (17/40), bólúgbaşolu (10/140), dókerúg (49/83), dórt (49/225), góyercin (39/91).

/ö>/[ú] değişimi:

dúmúş (4/77).

/ü>/[ú] değişimi:

güPreyé (1/149), güzel (2/49), güç (2/105), túrklerden (3/31), müdülluh (4/51), görúkúya (4/105), cúceller (5/32), ókúzleri (5/63), çahırgúmüş (7/196), húkúmetimiz (9/10), súnğúleri (9/81), dúñner (10/10), dúcceli (10/47).

2.1.1.4.3.3.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

/a>/[â] değişimi: /a>/o/ değişiminin ilk evresi olan bu değişim, genellikle dudak ünsüzleri ve yuvarlak ünlülerin etkisiyle oluşmuştur.

bábaban (1/22), yâhut (6/47), baş (/24), çaruħculâ (25/90), Pátatis (28/175), horâsan (39/83), ğâParTmamış (40/32), ğulâuma (40/169), ğarşu ğarşuyâKen (43/108).

/a>/o/ değişimi: Hem dudak ünsüzlerinin etkisi hem de benzeşmenin etkisiyle oluşan değişimdir.

bonyóya (6/135), bobasılde (11-12/39), bobayıt (11-12/47), bobasını (25/37), âmon (28/201), mollo (28/58), çöurdulá (40/115).

/a>/[i] değişimi:

burıya (26/83), öriya (31/19).

/a>/u/ değişimi:

yápuruę (20/51).

Ünlü benzeşmesi neticesiyle zarf-fiil ekinde oluşmuştur.

vuruncu (13/236), oļuncu (39/17), ğuruncu (39/122).

/e/>[ê] değişimi: Bu değişimde, dudak ünsüzlerinin etkisi görülür.

cêvaplandırırsañ (39/139), êtöñ (9/66), êvelisi (10/93), êve (16/65), ôtê (17/33), êrtesi (19/35), çête (20/107), dêvlet (29/81).

/e/>/o/ değişimi: Ünlü benzeşmesiyle oluşan değişimdir.

ğoparatifi ‘kooperatif’ (1/178), puroTosda (28/170).

/e/>/ö/ değişimi: Sistemli bir şekilde olmasa da ‘çete’ kelimesincede daha sık görülür. Bu değişimin nedeni ise yöre ağzındaki yuvarlaklaşma eğilimidir.

çötelere (46/102), dövrüldü (11-12/115).

/e/>[ô] değişimi:

üpürüôr (7/175), çöteler (13/214).

/e/>/ü/ değişimi:

tenüke (13/173).

/ı/>/u/ değişimi: Hem yöre ağzından kaynaklanan yuvarlaklaşmanın etkisi hem de eskicil özelliğın korunmasıyla oluşan değişimlerdir.

ğırmızı (31/113), aır ‘ağır’(4/197), manaļu (46/225), çaruĥ (47/145), afurda (47/132).

/ı/>[î] değişimi: Yuvarlaklaşmanın etkisiyle oluşmuş değişimlerdir.

toplanır (3/58), dadısın (5/163).

Bu değişimde nispeten eskicil özelliklerini koruma söz konusudur.

bunı (43/234), öñ (43/311), ayrı (25/294), çarşambalı (10/23).

/i/>[î] değişimi: Yuvarlaklaşmanın etkisiyle oluşmuş değişimlerdir.

çivar (2/93), ğavım (2/104), iladive (40/130), tırıs (40/249), gidermiş (44/89).

/i/>/ü/ değişimi: Bu değişimde benzeşmenin ve yuvarlaklaşmanın etkisi söz konusudur.

bindürüğ (53/111), nürü (40/6), sülahlardan (13/218), gündümden (53/152), münübüsde (16/31), devrüşleri (46/171).

/i/>[ú] değişimi: Yöre ağzında tespit edilen ‘değil’ ve ‘seğirtmek’ kelimelerinde görülen değişimlerdir.

dóul (18/28), sóúdereK ‘seğirtmek’ (20/104).

2.1.1.4.3.3.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

/o/>[á] değişimi: Genellikle düz ünlülerin etkisiyle şimdiki zaman ekinde görülen değişmedir.

yáhiyálarđı (52/118), geliyádu (56/30), birađıyála (1/32), ekiyá (1/113), biliyám (2/26), sađııyán (11-12/122).

/o/>[ê] değişimi:

oliyê (11-12/159), eđiêmiş (14/38), gösteriêm (15/10), diyê (/166), gidiyê (22/23).

/ö/>[ê] değişimi: Bu değişim sistemli olmamak kaydıyla ‘böyle’, ‘şöyle’, ‘öte’ ve ‘öyle’ kelimelerinde tespit edilmektedir.

bêle (29/21), şeyle (11-12/18), êyle (11-12/28), êvliyê ‘öğleye’ (5/29), êteğiler ‘ötekiler’ (28/19), êtön ‘öte gün’ (31/39), bêyüg (11-12/123).

/u/ >/a/ değişimi:

sorayısın (49/45), sormayı (49/246), buruyı (4/154).

/u/>/ı/ değişimi:

yımırta ‘yumurta’ (11-12/52), *mısdafa* (32/150), yımmışah (7/45), mındar (29/89), hamırı (47/75), çabıt (50/80), çabıh (32/6), yávrım (11-12/61), mıhât (24/107).

/u/>[ı] değişimi:

yávrım (27/47), karpıs (27/84), huzurında (2/115), yávrım (8/32), doğı (10/95), ğabiğ (24/252).

/u/>[ı] değişimi: /y/ ünsüzünün etkisiyle oluşan bir değişimdir.

yımışadılar (1/59), yılaf (38/36).

/ü/>[ê] değişimi: Kişisel kullanımlardan dolayı oluşan bir değişimdir.

tèyyüP (17/20).

/ü/>[ı] değişimi:

ibní hali vèrsah (39/244).

2.1.1.4.3.3.5. Geniş Ünlülerin Daralması

/a/>[á] değişimi: Daraltıcı ünsüzlerin etkisi ve ünlü benzeşmelerinin sonucu meydana gelen bir değişimdir.

başıná (1/110), çalışácán (1/141), çanağlı-áğbaba (3/38), alırdıla (5/23), yánná (15/30), ağrâbağarımız (18/19), zâman (20/34), çarşâmbada (27/215), âşâma (31/187), bassâlıná (35/90), aylıılacâm (37/87), dışârdan (38/83), yâşımá (41/23).

/a/>/ı/ değişimi: Bu değişimde de hem benzeşmeler hem de /y/ ünsüzü etkili olmuştur.

burıyá (24/127), ałamıcān (1/176), oımcıaḥ (16/184), ıclıḥ (17/45), dayānamıcaḥsıñ (19/167), yápdumıyácaḥ (37/105), anayásıyá (39/48), havzıyá (43/58), yápdırıyım (24/168), orıyá (24/176), sırıyá (29/157), *bafrıyá* (32/210), ŧurıyá (37/48), *anKarıyá* (41/61), darıycaḥ (43/114), arıyán (46/217), sırıya (46/222), yáḥmıyá (48/22), ódıyá (48/23), annıyámadım (54/13), ğarıŧdırmıyálım (54/86), varıncıyá (11-12/181), burıyí (20/70), yánñı (22/29).

/a/>/i/ deęiŧimi: Benzeŧmenin etkisiyle oluŧan deęiŧimdir.

binnirıyá (38/41), isıyá (39/225).

/a/>[i] deęiŧimi:

orıyá (41/29), burıyé (43/11).

/e/>/è/ deęiŧimi: Yöre ağzında olduğa yaygın bir ses deęiŧimidir.

niyé (9/10), èvvelden (13/38), ğene (13/58), yeŧil (13/120), èlli (15/79), ders (15/112), yeñisiñiz (16/159), èhdúm (17/105).

/e/>[é] deęiŧimi:

ķoyleré (25/43), érzúm (25/120), vāddé (4/14), évet (4/37), zaté (4/125), dél (5/7), ŧekilde (5/97), dédem (6/21), séne (7/9), hacémin (7/32), esgidén (25/203), diérekden (26/117), ğeléken (27/21), éziléceK (27/135).

/e/>/i/ deęiŧimi: Hem benzeŧme hem de /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisiyle oluŧan bir deęiŧimdir.

imekliyé ‘emekliye’ (37/90), ğıyúğ ‘geyik’ (40/206), til ‘tel’ (43/91), derıyé (26/145), nèriyé (30/19), vèriyım (36/217), muğaberıyé (40/115), bahğıyá (51/78), mubadilesi (1/26), ètmicān (31/199), ğèlmicām (37/87), teggı (19/71), hāniyé (17/32), vazgeğmiñ (19/157), édinci (20/20), biıabár ‘beraber’ (40/116).

/u/>[i] deęiŧimi:

yāvrım (49/11), miḥdar (49/34), hālbiki (49/64).

/o/>[ó] deęiŧimi: Yöre ağzında genellikle ‘o’ ünlüsünün daralması yaygındır. Bu deęiŧim /o/>[ó]>/u/ deęiŧiminin ilk aŧamasıdır. Hem Oğuz lehçelerinin özelliği hem de Kıpğak lehçelerinin etkisiyle o>u deęiŧimi lehçe tabakalaŧmasının olduğunu gösterir.⁸⁵

önuñ (27/156), teléfön (28/37), öısun (2/30), örüyá (4/67), ğamyónna (5/48), ó (7/31), sómahlı (7/170), alıtınovasında (8/15), ğonuŧduğuyóñuz (9/93).

/o/>/u/ deęiŧimi: Kıpğak Türkçesinde genellikle ilk hecede görülen ünlü daralması ağzda etkisini göstermiŧtir.

⁸⁵Korkmaz, Zeynep (1965) ‘Bartın ve Yöresi Ağızlarındaki Lehçe Tabakalaŧması’, *Türkoloji Dergisi*, C. 2, S. 1, s. 227. Aydın (2002), s. 24.

unun (11-12/50), unnara (11-12/143), undan (16/106), ğuyardı (11-12/66), unu (53/80), u zaman (16/149).

/o/>[ú] değişimi: Benzeşme nedeniyle oluşan bir değişimdir.

oturuyúse (19/104).

/o/>/ü/ değişimi:

geleyüsün (50/94).

/o/>[ı] değişimi:

nápıh (49/6), verı̇lar (14/43).

/ö/>[ô] değişimi: Dudak ünsüzlerinin ve benzeşmenin etkisiyle meydana gelir.

köyüñ (2/20), bölüverén (2/114), böylē (4/42), bölüĝden (4/103), ħapıcıôzün (5/16), ôteberi (7/34), şöyle (10/23), ôñden (13/64).

/ö/>/ü/ değişimi: Standartlık olmasa da sadece ‘yürü-’ kelimesinde görölür. Bunun nedeni ise eskicil etkisinin devam etmesidir. Diğer örneklere görölün değişim ise hem benzeşmeden hem de dudak ünsüzünün etkisinden dolaydır.

büle (27/21), süleĝim (27/27), şüle (27/69), bölüşüP (27/128), düverdim (47/17).

/ö/>[ú] değişimi: Benzeşmenin etkisi bu değişimde de etkilidir.

dúurdüdü (49/251).

2.1.1.4.3.3.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi

/ı/>/a/ değişimi: Gerileyici benzeşme nedeniyle sadece tek bir kelimedede meydana gelen değişimdir.

fırtana (37/196).

/ı/>[â] değişimi:

babâñ (24/143), darası (27/122), ħaât (37/68), ałlahâñ (39/25), bayrânâñ (39/133).

/ı/>[ı] değişimi:

ĝadıñ (49/13), yazıcı (56/96), yáııızım (6/76), sıhıntısı (7/16).

/i/>/a/ değişimi:

vaııaha (20/230), biııaha (9/94).

/i/>[ı] değişimi:

ķúpecı̇ (5/17), cıvarında (7/90), tabı (19/128).

/i/>[ú] değişimi:

řédúó (50/80), dólúđú (9/13), pólúslúye (40/146).

/i/>/è/ değişimi: Eski şekillerin devam ettirilmesi nedeniyle oluşur.

bêş (9/16), êtdi (9/20), goyvêrdiler (9/50), yeyôrlardîñ (10/26), êyîsiñi (10/71), yetmiş (11-12/37), yeterli (11-12/230), gèri (13/22), êyime (13/35), yel (13/84), gètđiK (20/24), geyim (20/199), êşitdúme (25/35).

/i/>[é]: **değişimi:** Genellikle ‘yiğen’ kelimesinde görülen değişimdir.

êhdiyár (25/102), değmeni (3/106).

/i/>/u/ **değişimi:**

kirámuthanede (43/27), *suvaSa* (29/60).

/u/>[ó] **değişimi:**

yónús (43/28), *mórem* (47/108).

/u/>/o/ **değişimi:**

yonara (29/161), doğuna ‘duluğuna’ (9/133), torduyárah ‘turlayarak’ (54/97).

/u/>[ó] **değişimi:**

çocóu (2/108), şoğ da (3/41), dósasıñi (3/55).

/ü/>[ó] **değişimi:**

dóyná ‘Dünya’ (39/79).

/ü/>[ô] **değişimi:**

môhürlü (2/128).

2.1.1.4.4. Ünlülerde Düşme ve Türeme

2.1.1.4.4.1. Ünlü Türemesi

Seslerinin söylenişinin ve eklenmenin kolaylaştırılması ve de alıntı kelimelerin Türkçenin yapısına uydurması için türetilen seslerdir.⁸⁶ Özellikle /r/ ve /l/ ünsüzleriyle başlayan alıntı kelimelerin söz başlarında görülür.⁸⁷ Söz başında türeyen ünlü bazen kısa [ĩ], [ĩ], [ũ] olmuştur. Ünlü türemesi olayı üç bölümde incelenmiştir.

2.1.1.4.4.1.1. Söz Başında Ünlü Türemesi

Söz başındaki ünlü türemeleri /l/ ve /r/ ünsüzleri ile başlayan alıntı kelimelerin önünde meydana gelmiştir.

/l/ ünsüzü önünde türeme

iladiKdē (40/130), *ilazım* (51/82), *ilande* (53/79), *iladin* (7/156), *ilazım* (11-12/233),

/r/ ünsüzü önünde türeme

⁸⁶ Banguoğlu, Tahsin (2015) *Türkçenin Grameri*, 10. Baskı, Ankara, TDK Yay., s. 65. Karaağaç, Günay (2002) *Dil Tarih ve İnsan*, Ankara, Akçağ Yay., s. 37.

⁸⁷ Gemalmaz, Efrasiyap (1978) *Erzurum İli Ağızları*, C.I, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yay., s.143.

irecebiñ (9/133), *ılavaş* (30/110), *ireşbellig* (32/105), *ireşidi* (36/192), *ırahmetlig* (11-12/66), *ırahmeT* (39/204), *ırasim* (31/36), *urumnann* (27/179), *urusyadan* (28/130), *ırazı* (28/130), *ırabbil-alemin* (36/90), *ırametlig* (56/95), *ürum* (28/66), *ıramazan* (29/104), *uruf* (36/74).

Türkiye Türkçesinin yazı dilinin aksine bazı kelimelerde asli özelliklerini korumalarından dolayı oluşan ünlü türemeleri de mevcuttur.

ısıcah (11-12/24), *yalıñuz* (19/112).

2.1.1.4.4.1.2. Söz İçinde Ünlü Türemesi

Genellikle alıntı kelimelerde görülen bu türeme, Türkiye Türkçesinin yazı dilinde çift ünsüzle başlayan kelimelerinde ortaya çıkar. Ötümsüz ünsüzle bitip, ötümlü bir ünsüzle başlayan hecelerin arasında ve çift ünsüzle başlayan veya çift ünsüzle biten kelimelerdeki ünsüzler arasında ünlü türer.

2.1.1.4.4.1.2.1. Çift Ünsüzle Başlayan veya Biten Kelimelerdeki Türemeler

tireñ (56/20), *tırahyadaydım* (40/100), *tırahdór* (16/38), *ğirem* (30/111), *ğiredi* (38/14), *pirensipli* (56/121), *moderen* (2/52), *piñan* (2/52), *film* (5/174), *siter* (21/143), *sipor* (56/88), *puroramı* (42/138), *puroje* (23/153), *puroTosda* (28/170), *piröfösör* (20/169), *ıranvay* (23/155), *tıraPzóna* (37/161).

2.1.1.4.4.1.2.2. Orta Hecede Meydana Gelen Türemeler

titireme (21/136), *kilemetirece* (28/179), *ğısırañ* (7/58), *ğabirasdana* (50/155), *metire* (17/42), *hazireti* (20/220), *fitire* (5/144), *elehtiriK* (9/131), *rúsiyé* (2/132), *ğúdüretı* (3/81), *añılıma* (28/49), *emice*⁸⁸ ‘amca’ (40/169).

Yöre ağzında ek-fiilin korunduğu şekiller mevcuttur.

varıdı (14/27), *kimlerdenidi* (11-12/58), *néyise* (26/40), *yıñanıllarımış* (11-12/101), *varımış* (13/45), *varısa* (27/84), *çavuşudun* (28/167), *éyidi* (29/42), *ğonuşmayımış* (43/77),

Fiilerin birleşik zaman çekimlerinde de ek-fiilinin düşmediği görülür.

gitmişidi (43/95), *demişidi* (11-12/92), *annatırlarıdı* (11-12/145), *yapmışlarıdı* (19/17), *öldürülleridi* (30/88), *söyllelleridi* (44/97), *çıñmuşıdı* (40/138).

⁸⁸ Kelime içindeki bu ünlü türemesi Eski Kıpçakça ile bugünkü Kıpçak lehçelerinde görülen bir ses olayı olarak değerlendirilir. Bk. **Özgür, Can** (2002) ‘Doğu Karadeniz Ağızlarında Kıpçakça Üzerine Tespitler’ *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 13, s. 120

2.1.1.4.4.1.2.3. Bazı Kelimelerde ve Eklerin Sonunda Görülen Ünlü Türemesi

eveli (49/211), mevlüdana (45/23), oğünleride ‘o günlerde’ (2/131), diyuñu (40/199), gacıñıza (16/5), gitmemişidiğ (28/181), ğadarērim (20/136), ğadaraca (49/253), āncacı da (49/258), he mi (11-12/119), ellama (30/144).

-kAn zarf-fiil ekinin sonunda da ünlü türemesi görülür.

söhbetē ēderkene (46/173), geliKene (47/65), yatarKene (1/33), ołumuşuKene (7/14), çocūKene (17/84), toplarkāne (20/126).

2.1.1.4.4.2. Ünlü Düşmesi

Kelimelerin iç ve son seslerinde görülen ünlü düşmeleri fonetik sebeplendendir.⁸⁹ Yöre ağzında genellikle ekleşme sırasında orta hece vurgusunun zayıflığından dolayı söz içinde meydana gelen ünlü düşmesidir.

2.1.1.4.4.2.1. Söz içinde ünlü düşmesi

burda (24/230), şurda (25/160), urdan (28/51), nērdēn (29/11), duyuyoduğ (30/60), ğoyyum (33/202), ołannıñ (36/148), ğasde (41/190), parsını ‘parasını’ (14/209), bibinni birbirini (43/39), tirennin (50/46), saybiñē (4/35), ğağğeten (5/54), dağğa (14/52), sēydān (10/140), yim beş (3/71), arnının ‘alınının’ (9/93).

Eklerle genişletilen kelimelerde orta hece ünlüsü düşmektedir.

yāpcān (31/218), diycesen (36/24), diyçēğ (36/103), darıycağ (43/114), ēyce (44/307), buyrun (46/245), vērrim (24/156), çevirrüg (31/118).

Şimdiki zaman çekimlerinde /o/ ünlüsünün düştüğü görülür.

biliyrum (45/43), ekeméyrúğ (49/190), çıñıydı (17/136), ğacıydı (18/51).

“ile” edatının ekleşmesinde /i/ünlüsü düşer ya da yerini /y/ ünsüzüne bırakır.

kilimlerle (20/36), çötelerlen (20/109), onnarla (27/45), ğafaynan (27/169), ğarısıynan (30/110).

Ek-fiilinin ekleşmesinde i-’nin düştüğü ya da yerini /y/ ünsüzüne bıraktığı görülür.

ācısydı (25/60), mısırydı (26/125), başmühendisiydi (37/53), şeymiş (30/228), oraymış (50/72).

2.1.1.4.5. Ünlü Kaynaşması

Sıralı iki kelimededen, birincisinin son ünlüsüyle ikinci kelimenin ilk ünlüsünün kaynaşarak tek ünlü olmasıdır.

⁸⁹ Korkmaz (2007), s. 227.

hac̣ ābi (42/106), hac̣ āīn (43/24), onunc̣ ayda (55/61), hac̣ amet (7/92), ğaṛ āşmıř (29/55), noıdu (39/36), nasıı̣ oldu (4/135).

2.1.2 ÜNSÜZLER

2.1.2.1. Ünsüz Çeşitleri

Ladik ağızında Türkiye Türkçesinin yazı dilinde bulunan ana ünsüzden başka şu ünsüzler de bulunur: [b], [c], [Ç], [F], /ğ/, [g], /h/, [K], /k/, [K], [ı], [ñ] [P], [S], [T], [v].

[b]: /b/ ile /v/ arasında boğumlanan katı, ötümlü, çift dudak ünsüzüdür.

ğabacın (25/45), bangir ‘banker’ (27/169), barıdı (5/141).

[Ç]: /c/ ile başlayıp /ç/ ile tamamlanan ortak boğumlanmalı katı, patlayıcı, yarı ötümlü bir diş eti ünsüzüdür.⁹⁰ Yöre ağızında şahsi kullanımlar neticesiyle oluşan bu ünsüz sistemli değıldir.

kireÇ (1/16), meÇlis (5/101), Çöcu (7/5), dúcÇeli (10/47).

[c]: /j/ ile /c/ arasında boğumlanan, sızıcılaşma yönündeki ünsüz değışiminin ön aşaması durumunda olan yarı sızıcılaşmış bür ünsüzüdür.⁹¹ Çok yaygın olmamakla beraber yörede ağızında varlığı tespit edilir.

haçlardan (22/104), vılaçla (25/191), arabacılığ (27/80), açlın (28/61), baraça (51/5).

[F]: /f/ ile /v/ arası katı, sızıcı, yarı ötümlü bir diş-dudak ünsüzüdür.

saFura (52/23), eFendim (54/141), tuFanındağ (3/57), tüFeden ‘tüfekten’ (6/48), taraFına (7/33).

/ğ/: Art veya yarı art ünlülerle hece kuran katı, patlayıcı, ötümlü art damak ünsüzüdür. Yöre ağızında sistemli şekilde kullanılan /ğ/ ünsüzü, /ö/ ve /ü/ ünlüleriyle hece kurduğunda boğumlanma noktalarını geriye çekerek /ó/ ve /ú/ yarı art ünlülere dönüştürür.

ğocasından (8/10), súnğúnún (9/82), ayáğğabı (17/45), ğonağlamă (19/44), ğördük (20/59), ğürgenni (21/26), ğarağol (22/104).

⁹⁰ Sağır, Mukim (1995b) ‘Anadolu Ağızlarında Ünsüzler’, *TDAY-Belleten*, C. 43, S. 1995, s. 393-394.

⁹¹ Sağır (1995b), s. 393. Erdem (2001), s. 49.

[g]: Yarı art ünlülerle hece kuran katı, patlayıcı, ötümlü orta damak ünsüzü olan bu ses, ön ünlülerle kullanıldığında boğumlanma noktasını biraz geriye çekerek yarı art ünlülerin oluşmasını sağlar. Yöre ağızında kullanımı yaygın değildir.

günneridîñ (48/119), hangí (35/59), gúnah (36/92), gídecem (38/89), şeygíl (50/41), ógúzleř (23/132).

/h/: Katı, sızıcı, ötümlü, hırıltılı, art damak ünsüzüdür. Yöre ağızında sistemli şekilde görülen bu ses /k/ ve /h/ ünsüzünü /h/’ya dönüştürmektedir.

hağgı (8/34), çıhardıh (23/133), billeşirúh (24/87), ohumájncá (24/111), gelsáhañ (28/59), kúbúcúh ‘küpecik’ (28/194), sazağlıh (38/70).

[K]: Ön ünlülerle hece kuran, /k/ ile /g/ arasında katı, patlayıcı, yarı ötümlü ünsüzüdür.

beKçiliñi (38/86), hendeK (39/16), tüfeKcüdere (44/8), öKgüzü (48/51), beKledük (52/45), ĩadıK (53/32).

/k/: Art veya yarı art ünlülerle hece kuran katı, patlamalı, ötümsüz art damak ünsüzüdür. Yöre ağızında sistemli olarak kullanılan bu /k/ ünsüzü, /ö/ ve /ü/ ünlüleri ile hece kurduğunda bu ünlüleri geriye çekerek yarı art ünlülerin oluşmasını sağlar.

dāıldıqda (1/15), қошаııardı (2/68), kıoyú (4/22), gólkıoyünden (6/84), dúydúydúk (7/57), harekátııa (8/13), qadınnar (10/11).

[K]: /k/ ile /ğ/ katı, yarı sızıcı, yarı ötümlü bir art damak ünsüzüdür.

ğórdúK (25/11), çıharduK (25/119), yášamaK (32/38), geçiyiK (37/11), pekaKa (43/14), yáKııaca (44/62).

[ı]: Art ünlülerle hece kuran akıcı, sızıcı, ötümlü art damak ünsüzüdür ve sistemli bir şekilde yöre ağızında görülür.

noıucağ (1/103), dāırlar (3/55), gavuııardan (4/66), faııııar (5/141), bağğalıarı (14/28), aııımız (15/15).

[ñ]: Art ve ön ünlülerle hece kuran akıcı, patlayıcı, ötümlü, genizsi /n/ ünsüzüdür. Türkçenin eski dönemlerinden beri çeşitli imlalarla var olan ünsüzüdür. “Türkiye Türkçesi ağızlarında yaygın olarak görülen bu ünsüzde boğumlanma dil sırtının yumuşak damakta kapanması ile

oluşur.”⁹² Ladik ağzında [ñ] ünsüzü genel olarak iyelik çekiminin ikinci şahsında, fiil çekimlerinin ikinci şahıslarında, işaret ve şahıs zamirlerinde, ilgi hâlinde ve bazı kelime köklerinde kullanılmaktadır. Bunlardan başka bazı hâl eklerinde de kullanıldığı belirlenmektedir.

önuñ (15/23), biñ (15/28), öñüne (15/168), yalıñız (16/78), tarihlerdeñ (17/13), añadıñ (17/75), ğırhıñar (18/45), siñir (19/63), inceliyoñuS (21/86), hānımınañ (24/11), oradaña (27/60), şāngıdaña (49/83).

[P]: /p/ ile /b/ arası katı, patlayıcı, yarı ötümlü bir dudak ünsüzüdür.

Yörede ağzında genellikle alıntı kelimelerde görülen bu ünsüz söz içi ve söz sonunda kullanılır. /p/ ünsüzü ile biten bir kelimededen sonra ünlüyle başlayan diğer kelimenin söz başındaki ünlüsüne ulanmasıyla bu ünsüz oluşur.

heP (24/50), taleP~ eden (24/171), yáPmışlar (27/99), zeyneP~ aba (31/216), cePrajil (36/210).

[S]: /z/ ile /s/ arası katı, sızıcı, yarı ötümlü bir diş ünsüzüdür.

tanımaSsın~ örāy (37/112), Sateñ (38/10), bułacáñıS (39/33), yápáris (41/141), biS (11-12/72).

[T]: /t/ ile /d/ arası katı, patlayıcı, yarı ötümlü diş ünsüzüdür.

dörTdé (4/87), ałayuTdan (4/223), annaTıyım (6/19), gitTı (8/9), muhtarın (13/41), hamiT (15/148).

[V]: Katı, yarı sızıcı, ötümlü çift dudak /v/ ünsüzü olarak adlandırılan bu ünsüz, yöre ağzındaki yok denecek kadar azdır.

avā (24/74), ğovānı (15/103), övālamışla (15/103), dóver (25/294), dóverbişere (40/195), düverdim (47/17).

Ladik ağzında sayılan ünsüzlerin dışında yarı gevşek olarak boğumlanan ve düşmeye meyilli ünsüzleri de vardır. Bunlar: ğ ħ l̥ m̥ n̥ r̥ v̥ dir

⁹² Sağır (1995a), s. 402. Boeschoten, Hendrik (2000) ‘Avrupa Türkçesinde Anadolu Ağızlarının Yansımaları’: Özsoy, A. Sumru / Taylan, Eser E. (Hazırlayanlar), *Türkçenin Ağızları Çalıştay Bilidirileri*, İstanbul, Boğaziçi Yay., s. 96.

bâyırıldı (112/124), düyverdi (13/65), évermiyécem (13/178), alıyılağ (14/41), ğalımlılağ (23/92), añadıñ mı (24/18), alılağ (16/9), inşállılağ (41/12), déjil (41/198), évél (50/24), alđúğ (36/200).

Yukarıda açıklaması yapılan Ladik ağzının ünsüz seslerinin bilgileri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Ladik ağzındaki ünsüz seslerin tablosu

ÜNSÜZLER		Katı Ünsüzler							Akıcı Ünsüzleri				
		Patlayıcı			Yarı Sızıcı		Sızıcı		geniz si	Yana k	Titre k	Yarı Ünlü	
		Ötü mlü	Yarı Ötü mlü	Ötüm süz	Ötü mlü	Yarı Ötü mlü	Ötü mlü	Yarı Ötü mlü	Ötüm süz	Patlay ıcı	Sızıc ı	Sızıc ı	Sızıc ı
Dud ak	Çift Dud ak	b	p	p	v					m			
	Diş Dud ak						v	F	f				
Diş	Asıl Diş	d	T	t			z	S	s	n	l		
	Diş Eti	c	Ç	ç	ç		j	Ş	ş			r	
Dam ak	Ön Dam ak	g	K	k									y
	Orta Dam ak	ğ								ñ			
	Art Dam ak	ğ	Q	q					h	ñ	ı		
Gırtl ak								h					

2.1.2.2. Ünlü Ünsüz Uyumunun Bozulması

Türkçede bazı ünsüzler ön ve art damak olmak üzere iki çeşittir. Ön damak ünsüzlerinin ön ünlülerle, art damak ünsüzlerinin de art ünlülerle kullanılmasına ünsüz uyumu denir.⁹³ Ancak bu ünsüz uyumu Ladik ağzında /q/, /ğ/ ve [ñ] ünsüzlerinin yanlarında

⁹³ Ercilasun (1983), s. 104

bulunan ince ünlüleri belirli bir oranda artlaştırmalarından dolayı bu uyum bozulmaktadır. Özellikle /k/ ve /ğ/ art damak ünsüzlerinin /ö/ ve /ü/ ünlüleriyle birlikte kurduğu yapıda bu ünlüleri artlaştırmaktadır. Ayrıca /ğ/ ünsüzünün eridiği durumlarda da uyuma aykırı şekiller ortaya çıkmaktadır.

köyde (3/92), *ķúpecũ* (5/17), ğózúnũñ- óñũnde (28/90), dóķdú (43/240), ķóķúnũ (51/23), ğózel (51/130), ğúnner (53/69), marurłanmıyácãñ (8/39).

2.1.2.3. Ünsüz Değişimleri

Ünsüz değişimlerinde gerileyici ve ilerleyici benzeşmeler, ulama ve dar ve yuvarlak ünlülerle komşuluk etkili olmuştur.

2.1.2.3.1. Ünsüzlerde Ötümlüleşme

Ünsüzlerde ötümlüleşme ön, iç ve son seslerde olmak üzere üç bölümde incelenmiştir.

2.1.2.3.1.1. Ön Seste Ötümlüleşme

2.1.2.3.1.1.1 Karakteristik olan değişimler

/k/- >/g/- değişimi: Türkiye Türkçesi ağızlarının çoğunda kelime başındaki ötümsüz /k/- ünsüzü ötümlü /g/- dönüşür. Yazı dildende /k/ ünsüzüyle başlayan birçok kelime Ladik ağzında /g/ ünsüzüyle telaffuz edilmiştir. Ancak Eski Türkçe döneminde kelime başlarında bulunan /k/ ünsüzünün yöre ağzında “keli (13/164)”; “kibi (6/30), (15/7), (39/134)”; “kece (2/93)” korunduğu belirlenmiştir.

gişi (4/162), gendim (30/227), gi ‘ki bağlaç’ (1/22), geşge (31/46), güÇcümüz (32/167), gerbelada ‘Kerbela’ (36/147), gücüsemeğ (39/165), gübecüg ‘Küpecik’ (15/151).

Ön seste /k/ ünsüzünün yarı ötümlüleştiği durumlar nadirdir.

Kim (2/137), *Kübecüg* (16/60), Kíraz (31/180).

/ķ/- >/ğ/- değişimi: Yöre ağzında yaygın olarak görülen bir ötümlüleşme türlerindedir. Gerek Türkçe kelimelerde gerekse alıntı kelimelerde başta bulunan /ķ/- ünsüzü /ğ/- ünsüzüne dönüşür.

ğomutanı (15/175), ğaşşuh (16/37), ğocaları (17/35), ğonmuş (18/8), ğafasız (18/49), ğarşı (19/17), ğızdırırılarımış (20/78), ğara-ıpdal (20/106), ğonna ‘korna’ (16/31), ğoyunu (16/138).

/ç/- >/c/- değişimi: Yöre ağzında ön seste ötümsüz /ç/ ünsüzünün ötümlüleşerek /c/ ünsüzüne dönüşmesi olayı birkaç kelimeyle sınırlıdır.

çemberiñ (19/58), cizdi (23/153), cıplağ (47/148), cehizini (31/106), cocuğduğ (/43).

Ön seste /ç/ ünsüzünün yarı ötümlüleştiiği durumlar nadirdir.

Çebimizi (26/117), Çantağ (52/143), Çocum (55/173).

/s/->/z/- değişimi: Sadece birkaç kelimedede tespit edilen bir değişimdir.

zabağ (37/37), zebzē (39/8), zāñınan ‘sahan’ (49/57), zınıfdım (21/127), zopa (30/171).

Ön seste /s/ ünsüzünün yarı ötümlüleştiiği durumlar nadirdir.

Sabā (28/81), Sabahdan, ahıyō (54/179).

/t/->/d/- değişimi: Yöre ağzının genelinde yaygındır. Eski Türkçede kelime başında /d/ ünsüzüne rastlanılmazken Batı Türkçesinin başında ötümlüleşme eğilimi görülür.⁹⁴ Yöre ağzında bu değişim, Türkiye Türkçesinin yazı diline göre daha ileri seviyesindedir.

dutdu (/179), datlıyalım (10/54), darafdan (11-12/224), dağallardın (13/74), daşıyacam (15/97), duzlamıyā (24/26), depelere (9/111), dilki (46/230), dēne (51/58), daşıllağdı (52/145), dabanca (56/119).

Ön seste /t/ ünsüzünün yarı ötümlüleştiiği durumlar nadirdir.

Telefonunu (28/228), Tavaracı (28/19), Tabi (55/132).

/p/- >/b/- değişimi: Sistemli olmayan bu değişim Eski Türkçede görülen söz başı /b/-’lerde korunmuştur. Ancak Türkçe ve alıntı kelimelerde ötümlüşme görülür.

bişirirler (13/67), bek (16/81), bekmez (32/144), barmamu (46/225).

Ön seste /p/ ünsüzünün yarı ötümlüleştiiği durumlar nadirdir.

Param (1/20), Peşinde (9/41), Poyraz (13/84).

2.1.2.3.1.1.2. Karakteristik olmayan değişimler

Yöre ağzında şahsi kullanımlar sonucunda oluşan değişimler vardır.

/f/- >/v/- değişimi: vafriğāğlının (16/163).

/h/- >/v/- değişimi: vanī (14/206), vanī (49/121).

⁹⁴ Caferoğlu, Ahmet (1963) ‘Anadolu Ağızlarında Konson Değişmeleri’, *TDAY-Bellekten*, C. 11, s. 21.

/s/- >/c/- **değişimi:** cunğuyu (56/117), cülā (56/117).

/s/- >/z/- **değişimi:** zıhı (5/169), zeyfe (33-34/52), zabaha (4/99), zúlfundan ‘sulbünden’ (36/88).

/ş/- >/c/- **değişimi:** cubesinde (15/160), cey~ ét (9/152) cey~ oğarahdan (11-12/137) ceyde (49/120).

2.1.2.3.1.2. İç Seste Ötümlüleşme

2.1.2.3.1.2.1. Karakteristik olan değişimler

Ladik ağızında iç seste ötümlüleşme olayı ön sesteki ötümlüleşme kadar sistemli ve Türkiye Türkçesinin yazı dilinden ileridir.

-/k/- > -/g/- **değişimi:** /k/ sesinin ötümlüleşerek /g/ sesine dönüşmesidir. Hem Türkçe hem de alıntı kelimelerde bu değişim görülür.

esgiden (5/51), emeğlü (7/42), daşgöbrü (7/160), beşigde (9/127), geleneglerimizde (10/11), bildiglerimiz (10/62), netegim (13/71), bereget (14/163), asgere (18/29), memlegetimiz (27/83).

İç seste /k/ ünsüzünün hem kelime tabanlarında hem de eklerde yarı ötümlüleştiği görülür.

çekilmiş (106), içerkéne (32/120), bekir (39/42), girerken (41/105), gerçeken (42/42), burdakile (28/101).

-/k/- > -/ğ/- **değişimi:** Bu değişim kelime başındaki /k/->/ğ/- değişimi kadar sistemli değildir. Bu değişim şekli, Türkçe ve alıntı kelimelerde kelime tabanında veya ekleşme sırasında ortaya çıkar.

toprağmış (27/83), gafğasyadan (30/201), başğa (28/16), unuğanım (30/13), bağğal (32/172), sıcağlar (35/5), münağāşa (36/32).

Kelime birleşimleri sırasında bu değişim görülür.

ēyneğaracā (35/137), ğarağol (148).

Ünlüyle başlayan bir ek geldiği zaman ötümlüleşme meydana gelir.

hağğın (36/16), hağğı (42/94).

-/k/- > -/g/- **değişimi:** Yöre ağızında /g/ ünsüzünün kullanımı az olduğu için iç seste -/g/- ünsüzüne dönüşmesi nadirdir.

ógúzler (23/132), otus seğiz (7/89), otuz~ igi (9/30), hağimiyéTe (10/53).

-/ç/- > -/c/- değişimi: Yöre ağzında yaygın bir ses değişimidir. Bu olay kelime tabanlarında veya ekleşme sırasında oluşur.

céhizini (31/106), bahciyé (42/104), işilini (42/161), tüfeKciandéreli (43/29), arapçada (43/77), bekcisine (48/52), çölmehciyé (48/58), eşşeKci (13/62), elci (5/13), daçcíbaşı (10/25).

/ç/ ünsüzü, kelime tabanlarında ve eklerde yarı ötümlüleşmiştir.

inekÇilik (3/82), meÇlis (5/101), geÇsin (10/45), güÇcüg (11-12/83), ğonaħÇıdan (13/48), ğaÇömer (19/173).

-/t/- > -/d/- değişimi: En sık görülen ünsüz değişimidir. Yöre ağzında hem alıntı kelimelerin hem de Türkçe kelimelerin, kelime tabanında ve ekleşmesi esnasında görülür.

cürüddüm (9/103), çıhdıñı (10/153), yáhdıhııanı (11-12/45), bırahđım (11-12/93), tırahdór (16/38), fısdıh (16/130), üsdüne (17/32), harbdıymış (10/104), müfdü (10/116), hafda (14/170).

İç seste ötümsüz /t/ ünsüzünün yarı ötümlüleştiği görülür.

yéTmiş (18/20), bayburTda (21/121), araşTırdıh (24/36), şımarTdııa (28/119), aıayurTdan (42/208).

-/f/- > -/v/- değişimi: Yöre ağzında bu değişim sık değildir.

çıvt (47/156), sıvdaħ (49/48), daravı (49/72), deva (55/25), vuş vuş ‘fiş fiş’ (2/104-105), tüvá (6/30).

Yarı ötümlüleşmiş /F/ ünsüzü kelime tabanlarında görülür.

tuFanındağ (3/57), taraFına (7/33), mükāFet emme (49/214), saFura (52/23), haFsanın (22/6).

2.1.2.3.1.2.2. Karakteristik olmayan değişimler

-/b/- > -/k/- değişimi: tekdil Ar. tebdıl ‘değiştirme’ (46/141).

-/h/- > -/g/- değişimi: rágmeddíg (10/51).

-/h/- > -/y/- değişimi: sayibisiñiz (6/126), sayı (29/32), mayır (29/68), mütayıt ‘müteahhit’ (37/96).

-/k/- > -/v/- değişimi: sovaħdan (54/180).

-/k/- > -/y/- değişimi: yirēydi ‘yeğrek’ (4/202), hayvancılıfınan (14/71).

-/s/- > -/c/- değişimi: esgicıbi ‘eskisi gibi’ (25/297).

-/s/- > -/z/- değişimi: herkezi (42/164), tepós góyú ‘tepeöz köyü’ (33-34/40).

İç seste /s/ ünsüzünün yarı ötümlüleşmesi görülür.

suvaSa (29/60), iSar ‘ishal’ (32/119).

-/ş/- >-/g/- değişimi: yerigmemişüñüzdü (20/150).

2.1.2.3.1.3 Son Seste Ötümlüleşme

2.1.2.3.1.3.1. Karakteristik olan değişimler

-/k/ >-/g/ değişimi: Son seste ötümlüleşme, yöre ağzında sıkça birinci çokluk şahıs ekinin kullanımını esnasında görülür. Ayrıca kelime tabanlarında ve eklerde de ötümlüleşme görülür.

vuruđudđan (2/129), pancarcılığ (2/49), daşöluğ (3/27), ğırę (7/89), daracığ (7/174), gęcęcādúę (8/18), çocuğ (9/58), yáparıduę (10/15), sevduğ (10/19), esnafılığ (14/30), yetişemedúę (15/120).

Son seste ötümlüleşme, ulanma nedeniyle de ortaya çıkar. /k/ ünsüzü ile biten bir kelime, ünlü ile başlayan başka bir kelimeye ulandığında, ilk kelimenin sonundaki /k/ ünsüzü /g/’ya dönüşür.

çoğ_ āır (2/29), değişig_ oğur (5/171), fişeg_ atdım (9/76), ğalabalığ_ ođuyó (4/205), sulıyáluę_ işde (5/69).

-/k/ >-/g/ değişimi: Yöre ağzında yaygın olan bu değişimdir.

kepeg (2/101), asgerlig (4/97), bişireg (4/117), günnüg (6/68), sevdüg (10/68), senelig (15/142), münübüsçülüg (16/21), Kübecüg (16/60).

Son seste ötümlüleşme şekli de ulanmaya bağlı olarak meydana gelen ötümlüleşmedir.

büyüg_ āleleriñ (1/120), rahmedlig_ ođuyór (2/67), dërig_ orda (6/24), rametlig_ ayánbaşı (7/148), gelenëę_ ólaraę (10/75), çürüg_ evler (16/76).

-/k/ ünsüzünün yarı ötümlüleştii durumlarda da görülür.

ladıK (24/36), ézilëceK_ orda (27/136), gezdiK (27/217), ibiK (29/15), ğórdúK_ olum (29/75).

-/ç/ >-[Ç] değişimi: Yöre ağzında son seste yarı ötümlüleşme olarak görülür.

ğúÇ (2/107), saÇ (14/125), āraÇ (18/67), hëÇ (48/28), aÇ (39/103), hiÇ (40/126).

Ulama nedeniyle yarı ötümlüleşmiş şekiller de mevcuttur.

kireÇ_ usdası (1/16), hëÇ_ ekin (37/25), hëÇ_ ekmej (49/191).

-/t/ > -/d/ değişimi: Yöre ağzında Türkçe ve alıntı kelimelerde görülen bir değişimdir.

dörd (9/187), hard hurd (38/80).

Yöre ağzında alıntı kelimelerde aslını koruyarak görülür.

memed çavuş (2/72), keramed (3/47), āhmed (10/25), āmedsarayında (10/143).

Ağız bölgesinde ulamalarda görülen son ses tonlulaşma şeklidir. /t/ ünsüzüyle biten bir kelime, ünlü ile başlayan başka bir kelimeye ulandığında /t/ ünsüzü /d/'ye dönüşür.

rahmed~ uçun (3/63), seyd~āmedi (4/30), rāmed~ ètsiñ (10/98), derd~ atma (14/191), merd~ olman (46/144), derd~ olman (46/144), tard~ efendim (54/125).

Son seste /t/ ünsüzünün kelime tabanlarında yarı ötümlüleştiğinin görüldüğü gibi ulama sebebiyle de yarı ötümlüleştiği de görülür.

dörT~ erdaF (13/118), örT (20/32), dörT (43/59), ameliáT~ ètdilëğ (48/85), mēmeT~ èğgèl (24/9), mefāT~ ètdí (24/157).

-/p/ > -/b/ değişimi: Ağız bölgesinde son seste /p/ ünsüzünün ötümlüleşmesi daha çok ulamalarda görülen son ses ötümlüleşme şeklidir. /p/ ünsüzüyle biten bir kelime, ünlü ile başlayan başka bir kelimeye ulandığında /p/ ünsüzü /b/'ye dönüşür. Ayrıca kelime tabanlarında da bu değişim görülür.

çarab (25/80), hesab~ édécān (10/145), heb (17/60), ayıb~ètdin (31/37), heb~ önnar (37/113).

/p/ ünsüzünün hem kelime tabanları ve eklerde hem de ulama nedeniyle de yarı ötümlüleştiği görülür.

tükenüP (4/158), sāP~ olur (5/132), geliP~ alırmış (42/66), şediP (44/148), sāaP~ oluyó (44/197), ğariP (48/13), heP (48/33).

2.1.2.3.1.3.2. Karakteristik olmayan değişimler

-/k/ > -/v/ değişimi: Sadece birkaç kullanımda 'yok' kelimesinde görülen değişmedir. Bu değişim k > ğ > v ünsünün değişimiyle ortaya çıkar. Yöre ağzında *yok* (3/62), (41/107) şekliyle kullanımı görüldüğü için ötümlüleşme başlığında incelenmiştir.

yöv (49/41).

2.1.2.3.2. Ötümsüzleşme

Yöre ağzında ötümsüzleşme daha azdır. Bunun sebebi Batı Türkçesindeki ötümlüleşme eğilimidir.⁹⁵ Ötümlüleşmeler kısmında alt başlık olarak verilen karakteristik değişim başlığına burada yer verilmemiştir. Bunun nedeni ise şahsi kullanımlardan kaynaklanan ötümsüzleşmelerdir. Ancak ötümsüzleşmeye örnek verilen kelimelerden bazıları farklı yerlerde birkaç kez tekrar edilmiştir.

⁹⁵ Aydın (2002), s. 29.

2.1.2.3.2.1 Ön Seste Ötümsüzleşme

/b/->/p/- değişimi: Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi bölge ağzında da ön seste /b/ ünsüzünün ötümsüzleşmesi çok nadirdir.

poyzıbın (31/112), pıçah (47/109), püsgétden (49/218), Paşğa (37/167), pasdırahıadan (29/97).

/c/->/ç/-, [Ç]- değişimi: Yöre ağzında bu değişimin kullanımı oldukça sınırlıdır.

Çeketde (8/28), çami (16/11), Çan (54/61).

/d/->/t/- değişimi: Bu değişim yabancı kelimelerde tespit edilmiştir.

tohturdan (31/39), tomatisë (39/6), tükannar (44/153), taha (53/152).

Türkçe kelimelerdeki bazı kullanımlarda asli şekillerin korunmuş olduğu görülür.

tołmamaı (14/101), tohsan (39/82), tiken (43/164).

/g/->/k/- değişimi: Alıntı kelime tespit edilmiş olmakla birlikte kelimenin ötümlü şekli de mevcuttur.

küpre ‘gübre’ (165).

/ğ/->/k/- değişimi: kavurılar (28/98).

/k/->/f/- değişimi: Bu değişim birinci kelimenin son sesinin etkisiyle oluşmuştur.

zaf fādı ‘zarf kağıdı’ (29/212).

/v/->/f/- değişimi: furdu (37/192), fasıl ‘vasıl’ (3/24).

/y/->/c/- değişimi:

üç cüz (50/17), üç cüzüdün~ üç (32/50).

/y/->/ş/- değişimi: Benzeşmenin etkisi bu değişimde de görülür.

beş şüS (15/142).

/z/->/s/- değişimi: saten (16/124), sate (26/133), sannıTiyö ‘zannediyor’ (56/21).

2.1.2.3.2.2 İç Seste Ötümsüzleşme

-/b/->-/p/- değişimi: Daha çok alıntı kelimelerde görülen bir ses değişimidir.

apdes~ alıyóm (49/199), fapriğa (55/70), apdułlanın (14/175), ğara~apdaı (107).

Yarı ötümsüz [P] ünsüzü olarak da görülür.

faPriğáda (10/100), ğara~aPdaıdan (26/141), aPdułla (21/62), aPdes (32/178), aPdułmuhtalibe (36/126), tıraPzóna (37/161).

-/b/->-/f/- değişimi: vafriğālālıının (16/163).

-/c/->-/ç/-, -[Ç]- değişimi: Bu değişim hem kelime tabanlarında hem de eklerde görülür.

ōÇah (24/122), ğarışıÇah (25/284), meçhü (9/10).

-/d/->-/t/- değişimi: kıatášıyıla ‘kardeşiyle’ (54/33), ğattar ‘kadar’ (31/139).

-/d/- > /k/- değişimi: tekbişli (30/51).

-/y/- > /h/- değişimi: cehizini (31/106).

-/g/-, /ğ/- > /k/- değişimi: sışorta (22/9).

-/l/- > /s/- değişimi: ‘ol-’ fiili başta olmak üzere birkaç kelimedede gürülen bu değişim hem kelime tabanında hem de eklerde gürür. Bu değişimde benzeşmeler etkilidir.

işrar~ ossun (36/155), ossam (37/104), besseydiğ ‘besliyorduk’ (52/81), ğassıñ (6/145), assın (13/174), bissinner (24/203), bussam (28/159), gessen (31/46), getirebissé (5/118), *eyneğalacalısın* ‘eğnekaracalısın’ (1/59).

-/v/- > /f/- deęiřimi: mefTalarıñ (19/165), mefdayı (25/138), siFił (29/127), vesFesiyé (36/36).

-/z/- > /s/- değişimi: Yöre ağzında en sık gürülen değişimlerdenidir. Yöre ağzında hem kelime tabanlarında hem de eklerde gürür. Türkçe ve alıntı kelime tabanları ile geniş zamanın olumsuz çekiminde ortaya çıkan bu değişimin sebebi benzeşmedir. Ayrıca yarı ötümsüz şekilde de gürür.

yétmesse (1/88), ğapsesinde (16/109), ğurtulađmassıñız (16/136), órenemessiñız (49/28), édemesséñiz (52/64).

Yarı ötümsüz [S] ünsüzünün bu kullanımı kelimelerin kelime tabanında ve eklerinde gürür.

démeSsin (15/90), siSin (30/116), müSesi ‘mucizesi’ (32/196), dūrmaSsa (49/120), yáSsañız (52/37).

-/z/- > /ç/- değişimi: accuğ (16/125), accuğ (40/79).

-/ğ/- > /k/- değişimi: dékdine (17/119).

2.1.2.3.2.3 Son Seste Ötümsüzleşme

-/c/ > /ç/, -[Ç] değişimi: saÇ (14/125).

-/j/ > /ç/ değişimi: baraç (49/96).

-/j/ > /ř/ değişimi: sıtaş ‘staj’ (37/85).

-/r/ > /f/ değişimi: vaf ‘var’ (32/184).

-/r/ > /h/ değişimi: ğadağ (31/178).

-/z/ > /f/ değişimi: inkıraf ‘inkırāz’ (53/31).

-/z/ > /s/, -[S] değişimi: Türkçe ve alıntı kelime tabanları ile geniş zamanın olumsuz çekiminde ortaya çıkar ve yarı ötümsüz şekilde de gürür.

atsıS (9/7), biS (9/72), otus (7/93), biraS (14/13), yüs (25/262), ačilmaS (31/176), çalıřmaSđım (44/272), řarpıS (27/84), çeręeS~ isađ (30/115).

/z/ > /ʃ/ değişimi: yálnuř (24/130).

/z/ > /h/ değişimi: fáyh (14/78).

2.1.2.3.3. Sızıcılaşma

2.1.2.3.3.1. Ön Seste Sızıcılaşma

Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli nedenlerle sızıcı ünsüzlere dönüşmesidir.⁹⁶ Ön seste sızıcılaşma yaygın değildir ve kişisel kullanımlar neticesiyle oluşur.

/b/- > /v/- değişimi: velediyé (13/221).

/ç/- > /ş/- değişimi: şünKi (28/192).

/k/- > /h/- değişimi: harşie (39/222), hal (2/136).

/k/- > /h/- değişimi: halbuşlatdım (47/70), halbur~ ilān (4/76), himi (49/188).

/k/- > /f/- değişimi: fizdünci (27/76).

/k/- > /ş/- değişimi: şez (25/210).

/p/- > /h/- değişimi: haldür güldür (18/69).

2.1.2.3.3.2. İç Seste Sızıcılaşma

/b/- > /v/- değişimi: cedbeline (29/72), ísvat (10/97), ařřavá ‘Ar. maşraba’ (33-34/72).

/ç/- > /ş/- değişimi: Sıkça karşılaştığımız bir ses değişimidir.

papuřlardıñ (1/146), gençleri (2/59), ğaşdıysan (4/102), güşleri (11-12/149), reşbellig (23/167), öşdüle (26/62), boşluyuh (26/93), haşlımı (40/153), aşdı (43/44), aşlıh (7/89), súřlu ‘suçlu’ (7/175), ğaşşahcılıh (48/27).

/ç/- > /s/- değişimi: issene (19/61).

/ğ/- > /v/-, -[v]- değişimi: döver biçer (25/294), dúvú ‘döğerek’ (4/77), dúyellerimiř ‘döğerlerimiş’ (37/130), dövellerdi (43/244), düverdim (47/17).

/k/- > /h/- değişimi: Yörede ağzında bu ses değişimi oldukça yaygındır. Türkçe ve alıntı kelimelerin, kelime tabanlarında ve eklerinde görölür. Batı Grubu ağızlarının büyük bir kısmında /k/ ünsüzü iki ünlü arasında sızıcılaşarak art damak ünsüzü /h/’ya dönüşür.⁹⁷

çihyölar (1/18), yáhdıhları (2/40), ahřámdan (3/94), yumahlı (4/68), vahıtısa (4/104), yoharı (11-12/125), tirahdór (16/38), muhdara (18/34), çalhama (20/135), ğaymaham (24/186).

/k/- > /h/- değişimi: ehdúm (17/105), mahınıé (22/50), fihriné (36/55).

⁹⁶ Karaağaç (2013) s. 703.

⁹⁷ Karahan, Leylá (1996) *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara, TDK Yay., s. 128.

- /k/- > -/h/- **değişimi**: arhede ‘arkadaş’ (30/23).
- /k/- > -/h/- **değişimi**: behit ‘belki’ (37/112), *atatürhcüh* (9/22).
- /ğ/- > -/y/- **değişimi**: buyday~ ekerler̄ıdı (2/36), diyér (2/32), eytimci (24/214), eyér (44/248), iyúsúñden ‘eğesinden’ (39/48).
- /b/- > -/v/- **değişimi**: çarçavuğ (24/72).
- /c/- > -/z/- **değişimi**: ezzaneler (20/247).
- /d/- > -/z/- **değişimi**: cazusun (30/30).
- /t/- > -/h/- **değişimi**: ıhdıgat~ étmişler ‘ittihaz’ (50/73).
- /t/- > -/ş/- **değişimi**: yèşmiş (3/10).
- /h/- > -/y/- **değişimi**: sayi mi? (5/76), sayibisiñiz (6/126).

2.1.2.3.3.3 Son Seste Sızıcılışma

- /ç/ > -/ş/ **değişimi**: ğaş (1/166), *alışır̄ıyá* (4/22), üş (9/187), yámaş (43/99), avuş (35/23).
- /ç/ > -[Ş] **değişimi**: hèŞ (27/191).
- /ğ/ > -/v/ **değişimi**: dów mu ‘değil mi?’ (19/88), dév mi?⁹⁸ (13/131).
- /k/ > -/h/ **değişimi**: hayındaḥ⁹⁹ (1/18), annaşmaḥ (1/25), yáḥacuḥ (2/21), çōḥ (3/73), artıḥ (4/39), ğıtlıḥ (11-12/67), hırsızlıḥ (16/60), ğaşuḥ (23/118), ayáḥ (24/241).
- /k/ > -/h/ **değişimi**: deFáḥ (17/128), gitdiydiḥ (20/46), irát~ édeḥ (29/111).
- /t/ > -/h/ **değişimi**: hayáḥ (43/208).

2.1.2.3.4. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

Sürekli ünsüzlerin değişimine yöre ağızında oldukça sık rastlanılır. Değişimlerin büyük çoğunluğu kelimelerin iç sesinde gerçekleşirken, ön seste ünsüz değişimine de birkaç kelimedede rastlanılır. Bu değişimin bazılarında benzeşmeler etkili olmuştur.

2.1.2.3.4.1. Ön Seste Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

- /f/- > /h/- **değişimi**: ḥaḥırıduḥ (16/41).
- /h/- > /f/- **değişimi**: favzaniñ (3/100), foruzun (44/306).

⁹⁸ Kıpçak Türkçesi sözlüğünde *dögül* ‘değil’ olarak verilen bu kelimenin *degül*, *devül tegil*, *tegül*, *tögül* ve *tüyül* gibi şekillerinin olduğu belirtilmiştir. Bk. **Toparlı, Recep/Vural, Hanfi/Karaatlı, Recep** (2007) *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, 2. Baskı, Ankara, TDK Yay., s. 64. Ayrıca ağızda *dóú!* (53/55) şeklinin kullanımı da oldukça yaygındır.

⁹⁹ Ar. ḥā’in+ dak ekinin birleşmesinden oluşur. Bu ek Eski Anadolu Türkçesinde isim ve zamirlerin sonuna gelerek onlara pekiştirmelik kazandırır. Eski Türkçedeki ‘gibi’ anlamındaki *teg* son çekim edatıyla benzerlik gösterir. Bk. **Altuğ, Murat** (2014) ‘Eski Anadolu Türkçesinde İsimden İsim Yapma Ekleri Üzerine’, *Mütefekkir*, S. 1, Bahar, s. 216-217.

/f/->/v/- **değişimi**: vafrıgǎlǎlının (16/163), vahılları (28/38).
/l/- >/n/- **değişimi**: on millon nira (1/142), namba (43/263).
/n/->/l/- **değişimi**: löbetçi (39/134), lamazı (39/24)
/r/- >/l/-,[l]- **değişimi**: lahmetli (15/60).
/r/->/y/- **değişimi**: yás ‘rast’ (40/30).
/s/- >/ş/- **değişimi**: şılah (52/44).
/s/->/z/-, [S]- **değişimi**: zebzē (39/8), zanié (42/25), zabaḥa (4/99), zāñınan ‘sahan’ (49/57), zımıfdım (21/127), zopaynan (6/143), Sabā (28/81).
/ş/- >/h/- **değişimi**: himdi (3/85), hindişik (29/90), himci (32/70).
/v/- > /f/- **değişimi**: ‘vur-’ fiilinde görülür.
fura (37/145), furdu (37/192).
/v/->/m/- **değişimi**: Yöre ağzında ‘vefat’ kelimesinde sıkça görülen değişimdir.
mefat~ étđi (7/59).
/y/- >/ş/- **değişimi**: Benzeşme yoluyla oluşan değişimdir.
beş şüS (15/142).
/y/- >/h/- **değişimi**: cehizini (31/106).
/z/->/s/- **değişimi**: Saten (33-34/41), saten (46/87).

2.1.2.3.4.2. İç Seste Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

-/ç/- > -/s/- **değişimi**: üsden (9/34).
-/d/- > -/c/- **değişimi**: hindişik (29/90), hinci (42/178), hincigi (44/289).
-/f/-> -/v/- **değişimi**: tüvev~ atmışlar (6/23), tüvá (6/30), çivtiydi (26/125), nevsimize (39/46).
-/h/- > -/f/- **değişimi**: afuru (28/162).
-/h/- > -/f/-, -[F]- **değişimi**: saFura (52/23), daFa ‘daha’ (26/141), uruf (36/74), günaf (53/53), tarif (56/19).
-/r/- > -/l/-, -[l]- **değişimi**: Sıkça görülen değişimdir. Bu değişimi benzeşmeler etkilemiştir.
taļlālayı (4/55), selbese (36/101), ğuleşci (10/24), ğuleşde (18/45), selvet~ için (5/132), dallıhdan (7/78), pıtıl, lıhıl lıhıl (11-12/74), halb (39/128), ğurtardılıh~ işde (9/51).
-/l/- > -/n/- **değişimi**: Yörede sıkça görülen bir değişimdir. Başta vasıta hâli ekinin ekleşmesi durumunda, -lar çokluk ekinde ve kelime tabanlarında görülür.
énbise (25/108), cerannar (4/42), ğafaynan (27/169), edalıynan (31/40), rumnan (32/62), ölen~ adamnan (42/63), paļdır kündür (16/70).
-/l/- > -/y/- **değişimi**: Şahsi kullanımdan dolayı oluşan değişimdir.
haydé ‘halde’ (54/163).

- /l/ >-/z/- **değişimi**: Şahsi kullanımdan dolayı sadece bir kez görülür.
çohzar (46/116).
- /n/ >-/m/- **değişimi**: *isdambu*da (6/73), *ōmus* (24/183), *hısınımızda* (55/22).
- /n/ >-/v/- **değişimi**: *mevşe* (11-12/152).
- /n/ >-[ñ]- **değişimi**: Yörede sıkça görülen değişimlerden biridir.
dũñuş~ olur (6/155), ğayñbiñ (8/29), şāngıdaña (49/83), añğarada (49/240).
- [ñ]- >-/y/- **değişimi**: Kıpçak Türkçesinin etkisinde kalan yerleşim yerlerinin ağızlarındaki kalıntısı olarak karşımıza çıkar.¹⁰⁰
göynej (36/20), aynadam (48/32).
- /n/ >-/y/- **değişimi**: *öncedydi* (21/72).
- /h/ >-/y/- **değişimi**: *vaļlayın* ‘vallahı’ (41/80).
- /s/ >-/ş/- **değişimi**: *içerişine* (9/142), *aşger~ oldu* (9/103).
- /s/ >-/z/- **değişimi**: *suvazda* (29/60), *herkeze* (44/185).
- /ş/ >-/h/- **değişimi**: *aħcimiz* (45/33).
- /ş/ >-/s/- **değişimi**: *düssün* (20/131).
- /y/ >-/v/- **değişimi**: *yèviomuş* (15/60).
- /v/ >-/m/- **değişimi**: *memlüt~ okutuļu* (/184).
- /z/ >-/d/- **değişimi**: *faradesini* ‘farzısını’ (35/110).
- /z/ >-/s/-, -[S]- **değişimi**: Bu değişimde şahsi kullanımın ve benzeşmenin etkisi görülür.
ğapsesinde (16/109), *yúşlarım* (6/73), *satamassam* (13/164), *ğurtuļamassıñız* (16/136), *geSmiyé* (49/245), *çergesisteniñ* (30/116).

2.1.2.3.4.3. Son Seste Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

- /h/ >-/f/ **değişimi**: *salif* (49/204).
- /r/ >-/l/ **değişimi**: *tekral* (9/75), *beli* ‘beri’ (23/75).
- /r/ >-/y/ **değişimi**: *buraļay* ‘buralar’ (9/133), *çatıray* ‘çatılar’ (29/96).
- /n/ >-[ñ] **değişimi**: *ğassıñ* (6/145), *şindişiñ* (8/12), *bóúñ* (8/13), *yándañ* (38/103).
- /n/ >-/r/ **değişimi**: *uyğur* (43/226).

¹⁰⁰Karahan (1996), s. 115. Ayrıca Kıpçak Türkçesinin kalıntılarını taşıyan ğ>v, y>c, ç>ş, ş>s ses değişimleri de yöre ağzında tespit edilmiştir. Karahan’a ek olarak bu ses değişimlerini Kıpçak Türkçesinin kalıntıları olarak değerlendiren pek çok araştırmacı da vardır. Bk. Demir (2018), s. 79-81. Öner, Mustafa (1998) *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Ankara, TDK Yay., s. 14-15. Demir, Necati (2000) ‘Karadeniz Bölgesi Ağızlarında Kıpçak Türkçesi Özellikleri’, *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri-I* (24 Eylül-29 Eylül 2000) Ankara, 2007, s. 420. Akar, Ali (2011) ‘Türkiye Türkçesi Ağızlarında Oğuzca Dışı Dil Unsurları’ 38. ICANAS, 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 10-15 Eylül 2007, Ankara (Bildiri, 38. ICANAS Dil Bilim, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi, C. I, Ankara, 2011, s. 31-33.

/n/ > /y/ değişimi: erkeklerdey (49/175).

/s/ > /z/, -[S] değişimi: ğanaliSasyonumuS (19/73), dedimüS (20/80), şeyimiS (25/241), biliyö müsúnús (42/192).

/ř/ > /s/ değişimi: ölmüs (49/203), alıyömus (15/81), yömus (18/33).

2.1.2.3.5. Süreklileşme

Ötümlüleşme ve sızıcılaşma kapsamında tekrar edilen değişimlerden; /ç/ > /ř/; /k/ > /h/; /ğ/ > /y/ değişimi sürekli ünsüzler arasındaki değişimi de kapsadığı için tekrardan yazılmamıştır. Bu kısımda farklı olan ses değişimleri verilmiştir.

/b/ > /m/ değişimi: Sadece birkaç kelimedede belirlenir.

modur ~ elmayım (13/121), mehanē “bahane” (36/221).

Yöre ağzında bir değişimden ziyade Eski Türkçede görölen söz başı /m/-’lerin korunduğu belirlenir. Özellikle de zamirlerde korunduğu belirlenmiştir.

mu (22/25), (40/89) munnarı (29/90), munı (29/129), munnara (41/63).

/ç/ > [c] deęiřimi: ačlın (28/61), açlıh (47/62).

/d/ > /n/ değişimi: nidār ‘Far. dīdār’ (36/16).

/ğ/ > [ñ] deęiřimi: dónúřmúř (40/199), yáñırılı (49/117), būñaz ‘boęaz’ (2/133).

2.1.2.3.6. Süreksizleşme

Süreksizleşme, Türkiye Türkçesi ağızlarında pek yaygın olmayan bir değişimdir.¹⁰¹ Örneklerden bazıları şahsi kullanımlardan kaynaklı değişimler olduğu için bir kez görölür.

Yöre ağzında süreksizleşmeye yol ačan seslerin değişim sıklığı az olduğu için ön, iç ve son seste görölen süreksizleşmeler genel olarak verilmiştir.

/f/ > /p/ değişimi: tarap (43/201), opús ‘ofis’ (48/99).

/b/ > /g/ değişimi: halęiki (44/14).

/b/ > /v/ değişimi: mühübeT möhürü ‘nübüvvet mührü’ (39/105).

/g/ > [g] değişimi: ğún (27/152), óğúzuna (30/106), hangı (35/59).

/g/ > /ğ/ değişimi: hangı (40/200).

/k/ > /k/ değişimi: kóyde (25/39), kókú (9/96), ókúz (13/29), kıraşlar ~ işde (17/14).

/k/ > /t/ değişimi: totayı (54/123).

¹⁰¹ Aydın (2002), s. 32.

/l/ > /d/ **değişimi:** kūrtderden (9/75), rágmeddíg (10/51), peşderine (13/49), kılubádèri (27/108), gışdağar da (43/270), kótekdi (54/78).

/ş/ > /ç/ **değişimi:** góçúç ~ ortu ‘göçüş oldu’ (23/42), içcinin (46/215), açcısı (46/224).

/j/ > /c/, [c] **değişimi:** ciPnen (41/96), candarma (15/39), picama (2/38), vilacıları (25/192), pılaç (27/210), enerci (42/130).

/v/ > /b/ **değişimi:** babalı (9/106), baılahá (37/86).

/y/ > /d/ **değişimi:** ferdát ~ étmiş (23/118).

/y/ > /g/ **değişimi:** gelek (56/89), gine (28/193), gène (29/72), antekge ‘Antakya’ (47/119).

/z/ > /c/ **değişimi:** namcan ‘yabani bitki’ (53/38).

2.1.2.3.7. Ünsüz Benzeşmesi

Ünsüz değişmesi olarak adlandırılan bu olay, bir kelimedede yan yana gelen veya söyleyişte birbirini takip eden iki kelimededen birinin sonunda bulunan ünsüzle, diğèrinin başında bulunan ünsüzün birbirlerini etkileyip değıştirmesi olarak tanımlanır.¹⁰² Yöre ağızında ilerleyici ve gerileyici yönde olmak üzere ünsüzlerden birinin boğumlanma noktası diğèr ünsüzden etkilenerak değışmiştir.

2.1.2.3.7.1. Kelime İçinde Ünsüz Benzeşmesi

Yöre ağızındaki ilerleyici ve gerileyici yönde meydana gelen benzeşmeler bulunur.

2.1.2.3.7.1.1. İlerleyici Benzeşme

-ly->-ll- benzeşmesi: Boğumlanma noktaları farklı olan ünsüzlerin birbirini etkileyerek onları daha kolay bir şekilde söyleme gereğinin sonucunda ortaya çıkar.

millón (1/171), sandellénińi (3/87), balle (26/296), madellej (56/138), miıllar (38/78), mobilıa (50/196).

-nl->-nn- benzeşmesi: Sık rastlanılan ilerleyici ünsüz benzeşmesidir. Kelime tabanlarında ve özellikle ‘-l’ ekiyle başlayan eklerde görülür. Bu eklerden çokluk eki ‘-lAr’ başta olmak üzere isimden isim yapım ekleri ‘-ll ve -llk’, isimden fiil yapım eli ‘-lA’ ve vasıta hâl ekinin yöre ağızındaki kullanım şekli olan ‘-nAn, -nA’ın ekleşmesi sırasında oluşur.

annıcañ (1/161), annıyom (6/20), dinnedim (15/53).

dèrmenner (3/19), düzennerini (11-12/139), samannıh (11-12/130), yünnen (13/14), dúúnner (13/29), serinnedi (13/86), düzenneyó (14/142), geçenner (16/194), dedúın ~

¹⁰² Banguoğlu (2015), s. 78.

osmannı (55/190), canrı (56/20) ormannı (4/62), osmannının (7/144), ğannı (7/167), bahannından (11-12/9), tirene (18/38), zamanna (19/108).

-rl->-rr- benzeşmesi: şükürer~ ossun (21/153).

-nb->-mb->-mm- benzeşmesi: şeker~ ammarına (37/44), *ofis* ~ ammağlarında (48/109).

-ml->-mm- benzeşmesi: çammıkóy (7/172), devamı (13/130), çömmek (48/123).

-mn->-mm- benzeşmesi: memmün~ oliem (11-12/19).

2.1.2.3.7.1.2. Gerileyici Benzeşme

Kelimelerin kelime tabanında ve eklerinde görülür.

yánnız (2/29), sonra (2/35).

-rl->-ll- benzeşmesi: Kelime sonundaki /r/ ünsüzü ekleşme sırasında /l/ ünsüzüne dönüşür.

dèllerdi (3/24), söleller (3/32), öldürüyöllarmış (4/63), öşülleri (5/33), güdellerimiş (6/23), yèlliñ (7/194), işbillüg (11-12/40), öndellig (15/56), ğavullar (16/53), hatıllım (21/32), ohuryázaıllım (54/160).

-zs->-ss-, Ss benzeşmesi: Yöre ağızında oldukça sık karşımıza çıkan benzeşmelerden biridir ve genellikle geniş zamanın olumsuz çekimi esnasında ve şart fiil eki olan ‘-sA’da yan yana gelen /z/ ve /s/ ünsüzleri arasında gerçekleşir.

minasibetsüSse (13/150), satamassam (13/164), ğurtulámassıñız (16/136), diyémeSsin (18/66), tanımassın (26/55), yápmıssa (27/95), bilmeSsin (27/107), ölmessem (31/197), ziyárát~ étmeŞse (39/117).

-ls->-ss- benzeşmesi: Yöre ağızında, yaygın bir şekilde “olsun” kelimesinde görülür. Bu kelimenin haricinde verilen örneklerde şahsi kullanım söz konusu olduğu için azdır.

ossun (10/44), assın (13/174), oıabişsem (24/89), bissinner (24/203), gessen (31/46).

-lz->-zz- benzeşmesi: mazzememiz (21/113).

-cz->-zz- benzeşmesi: ezzaneler (20/247).

-td->-dd- benzeşmesi: ālayıddan (49/107), unudduğ (10/122), dördden (14/52).

-ĝn->-nn- benzeşmesi: inne (32/6).

-hm->-mm- benzeşmesi: memmedin (15/60), ámmet (28/95).

-hb->-bb- değişimi: rubban (39/12).

-nm->-mm- benzeşmesi: -mI soru ekinin etkisiyle oluşan benzeşmedir.

ıptem mi ‘ipten mi’ (31/42), anadım mı ‘anladın mı’ (54/52).

-rn->-nn- benzeşmesi: zunnıya (16/45), ğuşbunnu (42/194), ğannını (43/309).

-rm->-mm- benzeşmesi: vummuş (25/36), yimmi (26/120).

-sc->-cc- benzeşmesi: meccidi sâdetde (36/30).

-zc->-cc-, -cÇ- benzeşmesi:

dúcçeli (10/47), dúcÇeli (10/47).

Yöre ağzında ‘azıcık’ kelimesinde ses düşmesi nedeniyle oluşan gerileyici ünsüz benzeşmesi görülür.

accuḥ (40/79).

2.1.2.3.8. Benzeşmezlik

Benzeşmezlik, bir kelime içinde yan yana bulunan ve boğumlanma nitelikleri bakımından birbirinin benzeri olan iki ünsüzden birinin, kendi boğumlanma noktasını diğerinden ayırarak başka bir ünsüze dönüştürmesidir.¹⁰³ Benzeşmezlik, Ladik ağzında sıkça görülen bir ses olayıdır. Benzeşmezlik sebeplerini şu şekilde açıklamak mümkündür:

Benzeşmezlik sebeplerinden biri olan /r/ akıcı ünsüzünün tekrarını önleme çabasından doğar.

biłader ‘birader’ (5/116) *erzülüme* ‘Erzurum’ (29/133), tekraı ‘tekrar’ (9/75).

Ötümlülük ve ötümsüzlük bakımından ünsüzlerin uyuma girmesinden doğar.

beşde (21/93), millet~ işde (21/97), basdırıyım (5/105), gucaḥlatdııa (6/145), yátdıḥ (8/15), tarafdán (13/109), esgiden (14/111), böyütdü (53/45).

Kelime içinde /ç/ > /ş/ değişimi ekleşme esnasında benzeşmezliğe yol açar.¹⁰⁴

öşdüle (26/62), geşdi (55/137), āaşda (36/138), gaşduḥ (40/207).

2.1.2.3.9. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi

evelki (28/46), eveli (31/120), güvetlü (33-34/60), sünet (43/71), tükannar (44/153), müezinnik (30/222).

2.1.2.3.10. Ünsüz İkizleşmesi

Eski Türkçe döneminden beri var olan ünsüz ikizleşmesi, Türkiye Türkçesi ağızlarında özel bir türeme şeklidir.¹⁰⁵ Ladik ağzında /ğ/, /c/, /m/, /n/, /ş/, /r/, /y/, /t/ ünsüzlerinin kelime içerisinde ikizleştiği görülür.

ragğımimiz ‘rakibimiz’ (45/34), accuğ ‘açık’(16/125), güccüğ (9/85), hemmen (31/13), cammıe (49/148), namımı (52/177), missira (4/74), meccel (49/210), yánna (47/150),

¹⁰³ Korkmaz (2007), s. 42. Karaağaç (2013), s. 165.

¹⁰⁴ Erdem (2001), s. 69.

¹⁰⁵ Korkmaz (1994a), s. 82.

eşşé (48/114), başşına (49/56), aşşa (50/60), ğurra ‘kura’ (42/235), firrın ‘fırın’ (49/232), tēyyüP ‘tüyemek’ (17/20), yátamiyyé (40/180), muttaķabirimiş ‘mütekabil’ (20/165), ğattar ‘kadar’ (31/139).

2.1.2.3.11. Ünsüz Düşmesi

Anadolu ağızlarında olduğu gibi Ladik ağızında da oldukça yaygındır. Ünsüz düşmesi kelimelerin ön, iç ve son seslerinde meydana gelir. Bu ünsüz düşmeleri çoğunlukla dar ünlülerle yan yana buldukları sırada, ulama esnasında da ikinci kelimenin başında ve ekleşme sırasında ortaya çıktığı görülür.

2.1.2.3.11.1. Ön Seste Ünsüz Düşmesi

Bölgede ön seste /b/, /h/, /k/, /r/ /y/ ünsüzlerin düştüğü görülmektedir.

/h/ ünsüzünün düşmesi: āġġaten ‘hakikaten’ (43/133), apolyé ‘hoparlör’ (5/120), üseyin ‘Hüseyin’ (10/55), āvziyā ‘Havza’ya’ (40/232), aᵛaları ‘havaları’ (25/144), eP ‘hep’ (43/35), yerden~ işse ‘yerden hisse’ (27/153), bunnarı~ ürmeT ‘ bunları hürmet’ (27/172), atırılarım ‘hatırlarım’ (27/182).

/b/- düşmesi: illirayí ‘bir lirayı’ (27/168).

/k/- düşmesi: üpüş ‘güpüş <kopuş toprak kayması’ (47/126).

/m/- aşşavā ‘Ar. maşraba’(33-34/72) ~ aşraFa (33-34/72).

/r/- düşmesi: asım ‘Rasim özel ad’ (31/36).

/v/- düşmesi: İlayíTden ‘vilayetten’ (38/58).

/y/- düşmesi: üréjreK ‘yürüterek’ (27/27).

İki kelime arasında meydana gelen ulamalarda ses düşmeleri yaygındır. Bu ise ikinci kelimenin başındaki ünsüzün düşerek ilk kelimenin sonundaki sese ulanması esnasında görülür.

bu~eser ‘bu sefer’ (32/99), ö~adar ‘o kadar’ (46/117), safa~ ěđñ ‘sefa geldin’ (36/108), ġúñe~ atar ‘güne kadar’ (36/106), şehit~ erdük ‘şehit verdik’ (56/70), bu~úñġile ‘bu günkiler’ (17/43), perşembe~úñ ‘perşembe gün’ (19/36), ertesı~ún ‘ertesı gün’ (4/211), ġahbá~arú ‘kahpe karıyı’ (11-12/79).

2.1.2.3.11.2. İç Seste Ünsüz Düşmesi

Bölge ağızında kelime ortası ünsüz düşmesi sıkça karşılaşılan bir durumdur. Kelime içinde /d/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /k/, /k/, /l/, [l], /m/, /n/, [ñ], /r/, /s/, /t/, /v/, /y/, /z/ ünsüzlerinin düştüğü tespit edilmiştir.

-/d/- düşmesi: günüzüñ (20/88), efenim (6/52), dibinen ‘dibinden’ (15/69).

-/f/- düşmesi: çit ‘çift’ (48/115), çit (32/105).

-/g/- düşmesi: nargülün~ anasııl ‘Nargül’ün anasıgil’(11-12/49).

-/ğ/- düşmesi: óretmen (21/157), dējldi (42/216), ólenden (10/32), dūñner (10/10), dōrutduıarıđıñ (17/64), bāıaduıı (22/53).

-/h/- düşmesi: Genellikle alıntı kelimelerde /h/ ünsüzü düşer.

ķavaltı (42/138), yáıt (14/244), irametlig~ annem (21/27), saıPlerinden (30/86), memetgil (30/201), daa ‘daha’ (55/60), maallenin ‘mahallenin’ (11-12/232).

-/k/- düşmesi: böyüceg ‘büyük+cek’ (53/159), alırııı~ ölçänen ‘alırız ölçekle’ (30/192), ölecasen (13/49).

-/k/- düşmesi: āşamnayıñ ‘akşamleyin’ (36/98), yodun ‘yoktun’ (6/138), ğonuşucasoh ‘konuşacaksak’ (53/62), çalışacāsa ‘çalışacaksa’ (2/119), yōmuş~ işde ‘yokmuş işte’ (10/146).

-/l/- düşmesi: dineniııKene ‘dinlenirken’ (36/109), anatırııardı ‘anlatırlardı’ (46/64), añadın~ı? ‘anladın mı?’ (17/118).

-[l]- düşmesi: hamd~osun (11-12/29), ğahdı ‘kalktı’ (25/206), asfatın ‘asfalt’ (38/67).

-/m/- düşmesi: beniKi ‘benimki’ (45/67), biliyoñ~u (33-34/65).

-/n/- düşmesi: Genizsi /n/ ünsüzünün düşmesi yöre ağızında sıktır.

dilbet ‘tülbent’ (39/129), İsanın ‘insanın’ (47/207), işate ‘inşate’ (23/182), oısun~ işaııāh ‘olsun inşallah’ (43/216), geşlere ‘gençlere’ (7/184), hayvacılııı ‘hayvancılık’ (20/238).

-[ñ]- düşmesi: Genizsi bir özellik gösteren nazal [ñ] ünsüzü Ladik ağızında korunduğıu belirlenmiştir. Ancak bazı kullanımlarda da düştüğü görülür.

baa ‘bana’ (47/91), saı ‘sana’ (23/121), puıar ‘pınar’ (37/126), yáñıyıda ‘yanınızda’ (52/34), soıadan ‘sonradan’ (29/163).

-/r/- düşmesi: Akıcı bir ünsüz olan /r/’nin Ladik ağızında düştüğü görülür.

bindidilé ‘bindirdiler’ (49/68), yēdüseK ‘yedirsek’ (54/149), birbiııne (14/201), atıı ‘artık’ (19/121), yápdumaz ‘yaptırmaz’ (37/105), ğótüdüle ‘götürdüler’ (38/14), ğuban~ oıdıım ‘kurban olduğum’ (13/187), İmüğ ‘irmik’ (53/38).

-/s/- düşmesi: İkinci teklik şahıs ekindeki seste ve birkaç kelimedede düştüğü tespit edilmiştir.

bırağmışın ‘bırakmışın’ (27/47), hanım- etmişin ‘hanım etmişsin’ (31/192).

-/t/- düşmesi: dosları ‘dostları’ (43/199), çiftçilik ‘çiftçilik’ (43/233), apdesiñ- al ‘abdestini al’ (49/201).

-/v/- düşmesi: telezyonda ‘televizyon’ (5/174), dódüler ‘dövdüler’ (23/86), yëmiyé ‘yevmiyye’ (47/153), melit- oğuduruz ‘mevlit okuturuz’ (50/137).

-/y/- düşmesi: Kelime içinde yer alan /y/ ünsüzünün düşmesi çok yaygındır.

kóler ‘köyler’ (40/204), avarejiz ‘avarayız’ (23/187), befendi ‘beyefendi’ (47/18), böle ‘böyle’ (4/176), dijinci ‘deyince’ (6/7), şeñ ‘şeyi’ (14/36), subaını ‘subayını’ (56/105).

-/z/- düşmesi: Bu ünsüz düşmesi geniş zaman olumsuzluk ekindeki seste ve ‘azıcık’ kelimesinde tespit edilir.

gelemesán ‘gelemezsen’ (4/212), acıñ (26/87).

2.1.2.3.11.3. Kelime Sonunda Ünsüz Düşmesi

Bölge ağızında kelime içindeki ünsüz düşmeleri kadar yaygın olmasa da kelimeler incelendiğinde /ğ/, /h/, /k/, /k/, [l], /m/, /n/, /r/, /ş/, /t/, /y/, /z/ ünsüzlerinin sözcük sonunda düştükleri tespit edilmiştir.

-/ğ/ düşmesi: ça ‘çağ, çocuk’ (11-12/91), dā ‘dağ’ (50/55), sã ‘sağ, sol karşıtı’ (51/106), sã-ol ‘sağ ol’ (5/14).

-/h/ düşmesi: tembi- ederdim ‘tembih ederim’ (52/83), ğara- apduñla (11-12/156), aññah- allā (13/153), esdafurñla (1/60).

-/k/ düşmesi: otuS- ölçe ‘ölçek’ (25/282).

-/k/ düşmesi: bā- annatıyım ‘bak anlatayım’ (10/46), çō ‘çok’ (52/128), yō ‘yok’ (16/64), bardā ‘bardak’ (55/145).

-[l] düşmesi: ‘Nasıl’ kelimesinde sıkça düştüğü belirlenir.

nası (56/86), yī ‘yıl’ (52/92).

-/m/ düşmesi: beni (37/66).

-/n/ düşmesi: zate (6/36), nasıñsı (28/169), bíle (3/68), êkī ‘ekin’ (38/35), faña (39/25)

-/r/ düşmesi: Yöre ağızında sıkça görülen ünsüz düşmesidir. Genellikle şimdiki zaman ve geniş zaman eki ile çokluk ekinde bulunan /r/ ünsüzü düşmüştür. Ayrıca bazı kelime tabanlarında düştüğü belirlenir.

añyo ‘alıyor’ (1/129), va ‘var’ (11-12/77), atıñu ‘atılır’ (39/27), asğē ‘asker’ (56/70), yáñmıññla ‘yakmışlar’ (53/25), bi ‘bir’ (7/161).

-/ş/ düşmesi: ne olmu? ‘ne olmuş’ (53/36), asger~ arhadā ‘asker arkadaş’ (15/181), böylemĩ ‘böyleymiş’ (15/84).

-/t/ düşmesi: Son seslerinde ‘ft’ ya da ‘st’ bulunduran kelimelerde /t/ ünsüzünün özellikle düştüğü tespit edilir. Bu düşmede ulama da etkilidir.

apdes~ aldım ‘abdest’ (49/201), ras gel- ‘rast’ (43/261), çif çalğı ‘çift’ (13/56), dürüs ‘dürüst’ (2/104), serbes gir- (16/137).

-/y/ düşmesi: buda ‘buğday’ (25/72), şe ‘şey’ (20/6).

-/z/ düşmesi: satmā (54/149).

2.1.2.3.12. Ünsüz Türemesi

Bölge ağızında kişisel kullanımlara bağlı olarak kelime başında, içinde ve sonunda ünsüz türemesine rastlanır. Bu türemeler diftonglu kelimeler başta olmak üzere orijinalinde ayın ve hemze bulunduran alıntı kelimelerde ve şahsi kullanımlar neticesiyle ortaya çıktığı görülür.

2.1.2.3.12.1. Kelime Başında Ünsüz Türemesi

Ladik ağızında /ğ/, /h/, /m/ ve /y/ seslerinin kelime başında türediği tespit edilmiştir.

/ğ/- türemesi: Sadece bir kelimedede görülür.

ğızğarayı (20/94).

/h/- türemesi: Birkaç kelimedede görülür.

hambar (44/9), heyvah (20/142), hayva (13/126), hatlatturuḥ (39/76).

/m/- türemesi: Kelimelerin başına /m/ ünsüzünün eklenmesiyle yapılan ikilemede görülür.

oynadıllar muynadırı ‘oynadırlar muynadırlar’ (11-12/172).

/y/- türemesi: yésir (33-34/56), yerişemedik (55/82), yésgiler (23/65), yémeKlü ‘emekli’ (40/185).

2.1.2.3.12.2. Kelime İçinde Ünsüz Türemesi

-/b/- türemesi: ğastamboıuyá ‘Kastamonu’ (28/179).

-/ğ/- türemesi: şerigát: ‘şeriat’ (24/74).

-/h/- türemesi: muhdeberdir ‘muteber’ (36/151), sahaT ‘saat’ (37/203)

-[K]- türemesi: şepbaKda ‘sehpada’ (32/107),

-/r/- türemesi: senerdir (23/231), ğurtlarıadı ‘kutlarlardı’ (31/85), kimirsi ‘kimisi’ (36/68).

Çağatay Türkçesinde bilezik kelimesi ‘bilerzik’¹⁰⁶ şeklindedir.

bilerziK (50/106).

-v/- türemesi: suval ‘sual’ (39/140).

-/y/- türemesi: Yöre ağzında ‘ayın’ ve ‘hemze’ bulunduran altı kelimelerde /y/ türemesi gerçekleşir. Bu kuralın dışında kelime tabanlarında da /y/ ünsüzünün türediği belirlenir.

hayındaḥ ‘hain’ (1/18), ismayıl ‘İsmail’ (9/113), fayizini ‘faiz’ (26/109), ayleleri ‘aile’ (39/44), dayre ‘daire’ (49/226), ayit ‘ait’ (13/137), deréyden (38/27), mendīyresin ‘Menderes’in’ (48/92).

2.1.2.3.12.3. Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi

-/k/, -[K] türemesi: şimdik (1/67), şindiK (8/28), gelincik (44/223), gidişincik (50/27), terkédincik (4/46), hüçüm~ édinciK (56/97).

-/k̄/ türemesi: gönöncüḡ (50/54) kelimenin aslı /k̄/ ünsüzüdür ama ağzındaki ötümlüleşmeden dolayı /ḡ/ ünsüzüyle yazılmıştır.

-/m/ türemesi: burásım (3/17), belKim (17/42), çıkdım mı (43/115), vardım mıydı (46/103), ḡızḡun~ oıdum mıydu (47/24), belKim (17/42), çoḡ~ éycem (32/62), şurdam (23/73), daham (53/158).

-/n/ türemesi: vaıılayın ‘vallahi’ (41/80), esgidekin (53/55), diyin ‘diye’ (30/37), öylen ‘öyle’ (31/83), óylen ‘öyle’ (38/68).

-[ñ] türemesi: hanıñ ‘hani’ (38/32).

-/r/ türemesi: Yörede sadece bir kelimedede belirlenen bu türeme şahsi kullanım neticesiyle oluşur.

ímamer ‘imama’ (37/155).

-/t/, -[T] türemesi: behit ‘belki’ (37/112), bekiT (6/60), bebet ‘bebe’ (43/23), bekit (45/58)

-/y/ türemesi: ney ‘ne’ (46/80), ıraḡday (24/271), dahay (30/56), çanday ‘çanta’ (40/168), ĩney ‘iğne’ (40/175), ḡúıııy (40/50).

2.1.2.3.13. Göçüşme

Türkçede iki komşu ünsüzün yer değiştirmesine göçüşme denir.¹⁰⁷ Yöre ağzında göçüşme az olmakla birlikte birbirine yakın ve yakın olmayan ünsüzler arasında göçüşme meydana gelir.

¹⁰⁶ Clauson (1972), s. 345.

¹⁰⁷ Aydın (2002), s. 36.

- bl- > -lb-: ğablerinde (39/182).
- br- > -rb-: cerbajl~ aliyselam (36/97).
- rh- > -hr-: berhinde (40/207).
- ml- > -lm-: melmeKetde (14/31), çölmehciymiş (48/57).
- ln- > -nl-: naletlenme (54/113).
- pl- > -lp-: cılbah (31/46).
- Pr- > -rp-: kiPri (40/135).
- ps- > -sp-: tespīlerinen (49/59).
- rv- > -vr-: devriş (13/188).
- mr- > -rm-: *allahñ*~ erminden (39/71).
- mş- > -şm-: Bu alıntı kelimelerde komşu olmayan ünsüzler arasında uzak göçüşme olayı meydana gelmiştir.
şumtuñu ‘muştunu’ (36/134), dinayét ‘diyanet’ (14/208).
- ny- > -yn-: dúynadan (39/211).

2.1.2.3.14. Hece Kaynaşması

Erimeye elverişli ünsüzlerin yanlarındaki ünlülerle kaynaşmasıdır. Bölge ağzında hece kaynaşması daha çok ekleşme sırasında orta hece ünlülerinin düşmesi veya iki ünlü arasında /ğ/, /h/, /k/, /l/, /n/, [ñ], /r/, /v/ ve /y/ ünsüzlerinin erimesi sonucu ile oluşur.

ırmā (37/126), mālesi (9/166), eşitdūmuza (17/28), sār~ imam (30/216), öldūmúz (36/172), tōmnar (10/76), dūş (37/96), dē mi? (35/26), dūn (44/36), gelipdurū (51/5), kırtlūú (52/138), ayāmi (52/146), dāl mi? (55/157), isdimlān~ ōúñe ‘istimlağın önüne’ (1/19), küpecin~ adamı (5/47), ōsúzdúğ (17/84), dōdú (29/73), souh puar (37/126).

Hece kaynaşmasını iki kelimenin birleştiği durumlarda görülür.

náPacōúñ (1/28), bōún~ işde (1/33), nemben~ işde ‘ne bileyim’ (22/27), oıduçún (7/187), şelüş ‘şöyle iş’ (9/17), arħasına ‘arkası sıra’ (21/149), náPałım (55/186), noıacah (25/157), nariyék (7/170).

Kelime içinde komşu olan ünlülerin kaynaşmasıyla da hece kaynaşması oluşur.

sāt ‘saat’ (38/29), müsāde (48/98), meccidi sādette (36/30), şētdükleri (44/10).

2.1.2.3.15. Hece Düşmesi

Üç veya daha fazla heceli kelimelerde orta hecenin düşmesi¹⁰⁸ olarak tanımlanan hece düşmesi yöre ağzında görülür.

Fiil tabanlarında ve geniş zaman -Ur ekinde düşme görülür.

götdüle ‘götürdüler’ (30/138), götdüm (25/234), getdüm (28/162).

Şimdiki zaman ekinde hece düşmesi meydana gelir.

ğabuḫ édiliy (5/144), duruy (13/124), ğaçıydu (18/50), diy (13/184).

“gibi” edatının kendinden önceki kelimeye ekleşmesi esnasında edatın ilk hecesinin düştüğü görülür.

şindiKīḫ bi (18/28).

“daha” sözcüğü hece düşmesine uğrayarak “dā, da” şeklinde kullanımı oldukça yaygındır.

dā ilerde ‘daha ileride’ (1/81), dā nè (5/50), da ilerisine (3/23), da yâşıycān (52/33).

Bazı alıntı kelimelerde hece düşmesi gerçekleşir.

telezyonda (5/174), ğanalizon (23/189), mütayit (37/97), mahle (45/6), tāret (23/89).

Hece düşmesine örnek olarak verilebilecek diğer kelimeler de şunlardır:

ğulaḫa (43/18), çārīḫn amā (52/30), kādi (15/173), milliḫētimine (28/217), eviñḫ önde (44/177), yāndā (52/143).

2.1.2.3.16. Kelime ve Cümle Vurgusu

Vurgu, bir kelimedeki hecenin öteki veya ötekilerden daha fazla belirtilmesidir.¹⁰⁹ Ergin, kelimedeki diğerlerinden kuvvetli bir şekilde çıkarılan hece üzerindeki baskıdır.¹¹⁰ Bir kelimedeki hece üzerinde oluşan vurguya kelime vurgusu, cümledeki kelimelerden birinin diğerlerinden daha baskılı söylenmesine ise cümle vurgusu denilir.¹¹¹ Ladik ağzında vurgu, kelime vurgusu ve cümle vurgusu şeklinde iki başlık altında incelenmiştir.

İki veya daha fazla heceli kelimelerde vurgu genellikle son heceye doğru kayar.

de'pe (4/62), e'kin (7/94), gè'ce (9/147), güş'lü (39/96), ah'met (41/175), horo'sân ‘Horasan’ (44/164), erzin'can (20/57).

İki heceli yer isimleri, ilk hecesi kapalı diğerleri açık olan yer isimleri, zarfların çoğu, ünlemlerde ve soru kelimelerinde vurgu ilk heceye kayar.

¹⁰⁸ Banguoğlu (2015), s. 63.

¹⁰⁹ Üçok, Necip (2007), *Genel Fonetik*, İstanbul, Multilingual Yay., s. 126.

¹¹⁰ Ergin, (2009), s. 98.

¹¹¹ Korkmaz (2007), s. 56.

türk'çe (50/226), na'sı! (20/108), çün'gi (23/232), şim'di (24/7), an'gara (25/103), hey'vah (20/142), sam'sun (30/185).

Türkçenin yazı dilinde olduğu gibi eklerle genişletilen kelimelerde vurgu son heceye kayar.

öteki'ler (4/123), yáy!â'dan (4/132), bunna'rın (6/24), şahibiy'miş (20/70), ğuzuyá (20/97).

'-lAyIn', '-gIl', '-mA 'olumsuzluk', '-cA', '-mI 'soru' 'ek-fiil' ekinin eklenmesinde, şahıs eklerinin kullanıldığı kelimelerde, 'ile'nin ekleşmesinde, '-iken' ekleşmesinde vurgu kendinden önceki heceye kayar.

za'bahleyin (32/148), bâ'bamgil (44/117), gel'medi (46/257), ben'ce (23/19), olma'dı mı? (24/281), bölüne'cekdi (42/173), sürüne'cekmiş (27/139), yap'arsa (35/106), gi'derim (37/185), ba'bamnan (1/136), gi'derken (2/65).

Pekiştirme bildiren kelimelerde vurgu ilk hecededir.

'simsiyâh (8/22), 'bembeyáz (43/133), 'sapsâlam (28/201).

Sayı isimlerinde vurgu genellikle ilk hecededir.

'otuz (45/23), 'iki (45/25), yüz 'doğsan (45/58).

Yazılışları aynı anlamları farklı olan sözcükleri birbirinden ayırt etmede vurgu belirleyici olabilir.

aha burada da bi ev 'varmış (33-34/10). (Sahip olmak)

dedem bi ğün möpüse var'mış (48/59). (Ulaşmak, gitmek)

Cümle vurgusu standart dilden farklılık göstermez. Yükleme en yakın kelime vurguyu üzerinde bulundurur.

Fiil cümlelerinde vurgu, yüklemden önceki kelime üzerindedir.

çoh 'selamı geldi (29/164).

rumlar'cobudan geldi (47/76-77).

İsim cümlelerinde vurgu, yüklem üzerindedir.

ben asgerdeydim~ atatük ölüncü tabī (9/71).

Soru sözcüğünün bulunduğu soru cümlelerinde vurgu, soru sözcüğü üzerindedir.

kim keser bunu? (13/235)

"mI" sözcüğünün bulunduğu soru cümlelerinde vurgu, "mI" dan önceki sözcüktedir.

sejt~ ā bōban mı? (16/25)

2.1.2.3.17. Arkaizim Özelliklerini Koruyan Kelimeler

Yöre ağzında arkaizim özelliklerini koruyan kelimeler belirlenmiştir. Bu kelimeler ünsüzler başlığı altında görülen değişimlere dâhil edilmemiştir.

yörüég¹¹² (18/38), yörüüş (20/126), yórímei (9/59) yëriyémiyóm (31/44), óvey (49/241), gözél (51/128), gözél (24/231), úcún (1/62), yokarıyá (37/197), kúnğöru ‘günkoru’ (28/40), kúndehú ‘gündeki’ (39/118), meşepuñar (6/114), puñar (13/168), oħşaÇı ‘benzer’ (24/17), tinéñ ‘de-’ (35/27), siñil¹¹³ (19/64), keli ‘geliyor’ (13/164), kibi ‘gibi’ (6/30), (15/7), (39/134); kece ‘gece’ (2/93), bıldır ‘geçen yıl’ (31/175), donun~ içinde ‘< tön elbise’ (46/203), urun ‘< oğrı, gizli’ (23/152), mu ‘bu’ (22/25), (40/89) munnarı (29/90), muni (29/129) munnara (41/63), deñize (49/172), kendün (30/106), góñúl (36/23), goñşudan (31/223), buranın~ eñ (6/65).

2.1.3. Ladik (Samsun) Ağzındaki Kıpçakça Unsurlar

Ladik (Samsun) ağzında hem ses bilgisi hem de söz varlığı açısından Kıpçak Türkçesine ait unsurlar belirlenmiştir. Kıpçakça özelliklerini koruyan kelimeler ağızda görülen /ç/ > /ş/, /ğ/ > /v/, /ğ/ > /y/, /y/ > /c/ değişimlerine dâhil edilmeyerek Kıpçakça özelliğini koruyan unsurlar başlığı altında toplanmıştır. Bazı değişimlerde ikili kullanımlar söz konusudur.

/ç/ > /ş/ değişimi: şöñ ‘çok’ (28/231) ~ şöğ~ö (43/83), şapir¹¹⁴~ éderdüğ (40/89), hiş (1/135), iş ‘iç, dış karşıtı’ (2/38), öşdüle ‘ölçtüler’ (26/62), şekek¹¹⁵ ‘küçük sepet’ (37/75) ~ çekek (37/74), çey (24/253), çeyé (45/63), şaşdın (1/59).

/ğ/ > /v/ değişimi: avzına ‘ağzına’ (11-12/120), avu ‘ağı, zehir’ (25/59), dav kıoyú ‘dağ köyü’ (13/131) ~ tavlu (21/29), sav¹¹⁶ ‘sol karşıtı’ (26/145), sav~oğun ‘sıhatli olun’ (49/12), sav- ‘sağmak’ (47/155), avcağayádan (13/83), savduş (13/80), savduç~ o (13/81), dovan ‘doğan, yırtıcı kuş’ (39/92), avam ‘ağam’ (11-12/52), çívıdı ‘çiğ idi’ (10/105).

/ğ/ > /y/ değişimi: sıyułları¹¹⁷ ‘sığırları’ (19/14).

/ş/ > /s/ değişimi: bes (26/70), musmuła (28/178), dúsuñ (37/170).

¹¹² yorı-: Bk. Clauson (1972), s. 957. Yöre ağzında yórímei (9/59) şeklinde de bir kullanım söz konusudur. Böyle bir kullanımın olması arkaizimden kaynaklandığını gösterir.

¹¹³ ET. sigil, söğül OT. sükül, Türk. Sıñıl Clauson (1972), s. 820.

¹¹⁴ Kıpçak Türkçesindeki çapar ‘çapur, çaput,’ kelimesidir. Bk. Toparlı vd. (2007), s. 46

¹¹⁵ Karaçay-Malkar Türkçesinde çekek ‘kova’ Ufuk Tavkul (2000) Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü, Ankara, TDK Yay., s. 172.

¹¹⁶ Kıp. sav ‘1. Sağ, sol karşıtı. 2. Sağ, sağlık, sıhhat.’ Toparlı vd. (2007), s. 228-229; Kaz. sav, sav salamat ‘sağ - selâmet’ A. Tacimuratoğlu (1984) Kazak Türkçesi Sözlüğü, H. Oraltay, N. Yüce, S. Pınar (Çev.), İstanbul, TDA Yay., s. 237; Karaçay-Malkar Türkçesinde ise sav ‘sağ, canlı’ şeklinde kullanılmıştır. Tavkul (2000), s. 333-334.

¹¹⁷ sıyır ‘sığır’ ~ sığır, şığır, sır, şır Toparlı vd. (2007), s. 236; Tavkul (2000), s. 345.

/y/ >/c/ **değişimi:** cūnnara¹¹⁸ ‘yığınlara’ (28/71), *cunis* Yunus ‘özel ad’. (30/113).

Yöre ağzına sinmiş olan kelimelerde de Kıpçakça etkisini göstermiştir. Bu kelimeler ağızda bazen ses değişimine uğrayarak bazen de Kıpçak Türkçesindeki orijinal şekliyle kullanıldığı görülür.

savlı <savrı ‘deri’ (39/18), *çuvar-* <çuvla- ‘gürültü patırtı etmek’ (31/78), *şapır* <çapar ‘çaput’ (40/89), *çelek* ‘sepet, kova’ (37/74) ~ *şelek* (37/75), *süyém* <süyem, süyüm ‘1. Başparmakla işaret parmağı arasındaki uzunluk. 2. Bir dikimlik iplik.’ (42/76), *totu* ‘tuğ, sancak’ (42/226) ~ *todu* (42/226).

2.2. ŞEKİL BİLGİSİ

2.2.1. Yapım Ekleri

2.2.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

+cI, +çI, +cí, +cú, Çí, +Çü: Yazı dilinde olduğu gibi meslek ve uğraşı isimleri yapmada kullanılır.

hayvacılıh (20/238), çölmegci (20/91), çavuşculı (25/134), tüfeKcüdere (44/8), ortağçılıh (6/73), tarihçisinin (7/135), münübüsÇülüg (16/21), çöpçüler (55/120), nöbetçilerin (9/35), dağcibaşı (10/25), gurbetÇilih (14/12).

+cığ, +cuğ, +cılı, +cuılı, +cik, +ciK, +cüK, +cig, +cüg, +çüg, +cíg, +cí(k), +cúh, +cú(k): Küçültme, sevgi ve acıma ifade eden isimler türetir.

ğadıncığ (39/85), moturcuğ (46/223), sıçancıh (42/106), *ğavacuılı* (29/156), oracuılı (32/194), azcuılı (44/84), ayucuılı (31/181), *küPecikden* (54/45), biriciK (4/172), *küpecüKleñ* (23/39), ikicüK (31/57), memetcikleri (21/167), *küpecüglü* (30/99), tipçüg (54/53), gancacığ (46/223), *asarcıa* ‘Asarcık’a’ (55/137), *kúbucúh* (28/194), *atatürhcúh* (9/22), dipcúnde ‘dipçiğinde’ (16/146).

+cağ; +cah, +ceg, +cek, +ceK: Küçültme ve sevgi ifadelerinde kullanılan bu ek, eklendiği isme de “birlikte” anlamı katar.

yumurcağ (41/186), ısıcağ (25/200), *boğlancah* ‘Bulancak’ (37/57), *ğuyucah* (48/112), kóyceg (40/82), şeyyceg (27/17), büyücek (9/72) güceK ‘küçükçek’ (40/76).

+cek eki sadece bir yerde ses değişikliğine uğramıştır. Bu ekle pekiştirilmiş zarf üretilmiştir.

hindişik ‘şimdicek’ (29/90).

¹¹⁸ Kaz. *cıynağ* ‘1. Yekün. 2. Toplu dağınmak değil’ **Tacimuratoğlu** (1984), s. 102; Karaçay-Malkar Türkçesinde *cıy-* ‘toplamak’ *cıyın* ‘grup, topluluk’ **Tavkul** (2000), s. 152-153; Kıpçak Türkçesi Sözlüğü’nde bu kelime *yığ-* ‘Yığmak, biriktirmek, toplamak’~ *cıv-, cıy, yıy-* şeklinde **Toparlı vd.** (2007), s. 320.

+cāz, +cez, +cāz, +cáz; +cüvez: Küçültme, sevgi ve zavallılık ifade eder. /ğ/ ünsüzünün düşmesiyle uzun ünlülü şekilleri meydana gelmektedir.

yávru^cāzım (9/148), évcez (31/214), elcezlerne (45/27), adamcāza (46/46), géce^cüvez (33-34/58).

Yöre ağzında ‘şimdi’, ‘daha’ ve ‘sonra’ kelimesine bu ekin eklenmesiyle pekiştirilmiş zarf üretilmiştir.

şimdicāz (49/48), şimciüz (32/54), dācejz (9/76), sonracazım (31/130).

+cA, +çe, +Ça: Yapım eki olarak daha çok dil ve lehçe isimleri türetmede kullanılır.

türkçe (16/36), türkcesi (20/199), arapça (39/29), arapca (39/157), rumca (48/67).

+lık, +lıK, +lik, +luK, +luK, +lüK, +lük, +lığ, +luğ, +lıh, +luh, +lúğ, +lúh, +nık, +nik, +niK, +nig, +nüğ: Yöre ağzında en yaygın isimden isim yapma eklerindedir. İsimlerden yer, alet, topluluk ve soyut isimler türetilir.

ālık ‘ağalık’ (41/43), şahitlik (7/201), yoksuzluk (24/157), müdüllük (28/116), emeklülük (9/62), ālığ (41/43), yoğluğ (10/87), meza^llıh (10/128), gomşuluğ (14/247), gıtlıK (4/82), komşuluK (26/22) güzellúğ (32/119), müdüllúh (4/51), insanlık (27/169), müezinnik (30/222), şenniK (19/31), bennig (31/155), günnüğ (32/136).

+lik, +lık’ın ünlü ile başlayan ekler önünde erimiş şekilleri de mevcuttur.

ğaymağam^lı ‘kaymakamlığı’ (1/171), ço^hlı ‘çokluğu’ (7/77), böyüKlü ‘büyüklüğü’ (9/12), onuñ~ özelli ‘onun özelliği’ (19/59), iş birli ‘iş birliği’ (20/84).

+II, +nI, +lı, +lú, +ní, +nú: Yazı dilinde olduğu gibi addan ad veya sıfat türeten ektir ve sahip olma, üzerinde bulundurma ve o özelliği taşıma gibi anlamları kazandırır.

sı^hıntılı (1/75), huzur^luydu (1/76), düşünceli (1/135), yerlisi (2/107), kóylüyüm (5/8), çárşambalı (10/24), ilgili (15/15), emeKlı (4/159), ālayúTlıymuş~ örda (49/113), súşlü (7/175), kıanı (7/177), canrı (8/21), enni (11-12/198), samsunnu (14/273), bennü ‘belli’ (30/69), deliğannı^ım (47/89), giresúnnú (14/273).

+sIz, +sıS, +süS, +súz: +II ekinin olumsuz şeklidir. Bulunmama, içermemek ve kapsamamak anlamı kazandırır. Ünsüz benzeşmesinden dolayı kelime tabanlarının sonundaki /z/’nin /s/’ye dönüşmesine sıkça rastlanır.

adamsız (47/204), babasız (48/110), düzensiz (54/186), sebepsiz (56/148), susuz (2/74), yo^hsuz (4/111), münasibetsüz (13/146), merhemetsüz (13/238), atsıS (9/7), minasibetsüSse (13/150), ösúzdúğ ‘öksüzdük’ (17/84).

+duruh: Seyrek olarak kullanılan bir ektir ve araç ismi türetmede kullanılır.

boyunduru^h (7/34).

+mAn: Aşırılık ve benzerlik ifade eden bir ektir.

ğocaman (41/136), ğocaman (42/140), ğoğmen (43/6).

+la: Eski Trkçeden gelen ‘+la-g’ ekinin sonunda bulunan -g nsznn erimesi neticesiyle oluşur. Bu ekin kullanımı yaygın olmamakla birlikte genellikle yer adları oluşurmada kullanılır.

yylamız (55/90).

+laĝ, +lek: la+k ekinin birleşmesiyle oluşan bu ekin kullanımı yre aĝzında kullanımı yaygın deĝildir.

ĝiřlaĝarıñ rda (43/270), evlek (42/74).

+ah, (+ak): Seyrek olarak kullanılan bir ektir. Blge aĝzında sadece bir kelimedede tespit edilmiştir.

topah altunu (13/165).

+ĝan: İşlek olmayan eklerden biridir ve sadece bir kelimedede tespit edilmiştir.

bařĝanımız (21/101).

+ĝil, +(g)il: Akrabalık, aile ve topluluk isimleri yapar.

bbamgil (16/51), dedemgile (20/89), amcamgili (20/159), *narĝkn* anasl (11-12/49).

+(D)ncI: Asıl sayı isimlerinden sıra ve derece ifade eden isimler treter.

çnci (20/152), birinci (21/151), ikinci (28/168), ĝirnci (35/109), drdnc (41/171).

+daĝ, +dah, +daķ: Bu ek Eski Anadolu Trkçesinde isim ve zamirlerin sonuna gelerek onlara pekiştirmelik kazandırır.

tarımardaĝ oldu (20/220), hayındaĝ (1/18), szdaķ (20/109).

+sal: İşlek olmayan eklerdendir. Yre aĝzında sadece bir kelimedede grlr.

ĝırsa (55/76).

2.2.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

-maķ, -maķ, -maĝ -meK, -mek, -meg, -meh: İşlev olarak hareket ismi yapmaktır. Bununla birlikte bazı nesne isimleri de treter.

yķamaķ (41/126), doyuĝmaķ (2/75), çahmaĝ (16/120), ırmaĝ (28/59), ymeKler (3/8), dmeK (5/75), kesmeK (10/42), eKmek (28/61), ymeg (19/138), dmeh (37/94).

-mA: Fiil isimleri yapan bu ek bazen de nesne isimleri treter.

ĝavurma (45/58), ĝazma (9/135), ĝarřulařma (50/50), bayramlaşma (5/158), temizleme (35/55), ime (5/69).

-(y)İş: Fiile bağlı iş isimleri yapan bir ektir.

duyuş (46/20), gurtuluş savaşında (21/161), deşşine (50/143), gurluş (51/18), döüş (44/309).

-(I)m: Fiille ilgili durum ve işten etkilenen isimler türetir.

dikim~ işi (42/119), ğıyım (51/42), dömum ‘doğumum’ (3/14), dahımınañ (37/203), durum (43/36), ölüm (45/43).

-(a)ğ, -(a)h, -(e)k, -(e)K: Fiilin ifade ettiğı hareketi yapanı, fiilin yerini ve bundan etkilenen nesnelere belirtir.

ğonağ (14/137), bucağ (16/19), ğaçah (15/104), ğonah (19/44), uçağ (43/261), yatağ (43/260), pıçağ (25/189), ölçek (26/43), dileKler (36/167), gevreKden (48/39).

-(i)ğ, -(u)ğ, -(i)h, -(u)h, -(i)k, -(ü)k, -(i)h, -(i)K, -(ü)K: İşlek eklerdendir. Fiilin belirttiğı hareketten etkilenen isimler yapar.

yanığ (39/66), açuğ (35/119), ğırh (54/12), uyáníh (46/61), ayrılıh (20/187), bulaşuh (43/91), ğırh (43/74), ayuh (52/157), delik (20/194), delükden (1/42), deşih (20/194), kesik (25/174), bölük (9/80).

-(I)n: Fiilin gösterdiği hareketi yapanı belirten isimler yapar.

gelin (27/114), yün ‘yığın’ (33-34/32), satın~ aldıh (37/153), ekin (7/94), satun~ alduğ (49/189), tütün (54/119).

-ğı, -ğü, -gi, -gü: Fiillerden olma ve yapma ifade eden isimleri türetir.

sayğı (27/170), çağlılar (6/115), sorguyü (56/22), bilgiyi (39/7), içgi (19/47), sevgi (27/170), görgü (27/154).

-ğın, -ğun, -gin, -gün: Yaygın olarak kullanılan eklerden biridir.

yángın (47/6), ğızğun (47/22), başğun (53/25), bozğunnuında (53/69), soyğun (55/27), alğun (10/154), bilgin (41/8), bilgenç ‘bilgin’ (37/89), düzğün (13/94).

-ğan, -gen: Alışkanlık ve huy gösteren sıfatlarla birlikte alet isimleri de türetir.

unutğannıh (13/22), alışğanlı (24/232), çalışğan (43/155), ıssırğan (11-12/64), sergen (21/32), dirgen (23/71).

-(I)cI, -(y)ucu: Meslek ve uğraşı isimleri türetir.

örencisi (39/147), yazıcıdan (26/170), yönetici (43/196), okuyucu (41/86), öldürücü (14/37).

-ç, -ş: Fazla işlek olmayan bu ek daha çok yapan, yapılan ve hareket halini belirtir.

inanca ‘inanç’ (3/65), süreçde (42/114), yamaş ‘yamaç’ (43/99).

-aç: İşlek olmayan bu ek fiillerden araç ismi yapar.

toğucunan ‘tokaç’ (1/60).

-I: Bu eklerin bir kısmı Eski Türkçedeki -Iğ ekinden ortaya çıkmıştır.

taķılar (41/68), dikili (20/51), ğorĥu (52/140), ölü (11-12/170).

-tI: İşlek bir fiilden isim yapma eki olan bu ek, yapanı ve yapılan nesneyi belirten isimler yapar.

yárintıdan (30/72), sıkıntı (41/35), sölení (3/99), yáşantılar (1/74), yáruntu (30/69), oĥuyuntu (13/39).

-sI: Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan -AsI sıfat-fiil ekinin kalıplaşmasıyla oluşan ekitir. Sadece bir kelimedede görölür.

giysilerini (41/155).

-eneK: İşlek olmayan bir ektir. Sadece iki kelime görölür.

ğóreneK (6/106), geleneK (6/106).

-ge: Seyrek olarak kullanılan bu ek sadece bir kelime görölür.

bölgede (7/174).

-ce: Soyut isimler türetir.

ēlence ‘eĝlence’ (42/122), düşünce (40/260).

Yörede şahsi kullanımdan dolayı sadece bir kelimedede -çe(K) biçimiyle de kullanıldıĝı tespit edilmiştir.

ĝüvençeK (27/105).

-caĝ, -caĝ, -caĥ: İşlek olmayan bir ektir ve genellikle fiillerden araç isimleri türetir. Yöre aĝzında sadece bir kelimedede görölür.

saııncaĝ (41/149), saııncaĝ (42/123), saııncaĥ (42/127).

2.2.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri

+la-, +le-, +ne-: En işlek isimden fiil yapma ekidir. Ünsüz benzeşmesiyle /n/’ye dönüşmüş şekiller de mevcuttur.

toplamışlar (42/187), duzlandın (36/111), temizleme (35/55), izlemeK- için (46/142), dinnerdig ‘dinlerdik’ (10/146), düzlemedi (25/189), desdeklemē (30/81), beklemedi (37/178), köseledi ‘köteledi’ (37/173).

/y/ ünsüzünün darlaştıcı etkisi -lA eki üzerinde görölür.

pisliyécek (2/74), pumpaliy (13/196), inceliyoñ (21/85).

+(a)l-, (e)l-: İşlek eklerden birisidir ve isimlerinden fiiller türetir.

azaıtacaĥ (26/109), daraııyo (53/15), boşaldı (5/64), düzeldi (23/141).

+(e)r-: Renk isimlerinden fiiller türetmede kullanılan bu ek yeri geldiğinde olma ve yapma da ifade eder.

everdim (37/25).

+dA-: Ses taklidi isimlerden fiiller türetir.

kıpırda (44/229), gıcırdadı (43/286).

+ıh-, +ik-, +ük-: Oluş bildiren fiiller türetir.

acıhıyó ‘acıkıyor’ (35/69), dārihmiş ‘darakmış, daralmış’(28/106), birikiyálar (5/101), gözükīe (47/72).

+lan-, +len-: +lA- ekinin -n- dönüşlülük ekiyle genişletilmiş şeklidir.¹¹⁹

hasdalandı (46/236), yaşlandı (50/221), sebepleniyómuş (10/151), evleniyón (50/102), yeşillenmij (42/120).

+laş-, +leş-: +lA- ekinin -ş- işteşlik ekiyle genişletilmiş şeklidir.

bayramlaşma (5/172), goylaşdı ‘koyulaşdı’ (36/208), tokalaşır (42/135), yerleşiyola (55/129), ileşió ‘iyileşiyor’ (54/12), mekdüpleşdik (28/212).

+(ú)mse-: Alay etme, küçük görme anlamı taşıyan fiiller türetir.

gúcúsemek ‘küçümsemek’(39/64).

2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-(I)n-: Bölge ağzında yaygın olarak kullanılan bir fiilden fiil yapma ekidir. Bu ek dönüşlü ve edilgen çatılı fiiller meydana getirir.

geçiniyoh (3/19), arındıh (47/87), örendim (46/258), ısınmij (13/95), barındumadı (28/27), görünüyóm (15/66), dayánır (25/85), salınıp (36/169), alındı (42/65), yénir (6/98), çalınır (10/31).

-(i)l-, -(u)l-, -(i)l-, -(ü)l-: Bölge ağzında işlek bir fiilden fiil yapım ekidir. Bu ek dönüşlü ve edilgen çatılı fiiller meydana getirir.

ğatılmış (50/23), yáyıldı (2/99), ğaldırıldı (14/141), ayrılıyó (45/55), ğırılmışlâ (15/103), dikilmesine (42/120), içiliyóñ (44/37), çekilmişé (47/49), ekilir~ ay (55/63), ikram~ edilir (14/268), yorulmuş (42/148), görülmë (42/112).

-(I)ş- : İşteşlik ve oluş bildiren fiiller türetir.

dolaşır lá (14/197), karşılaşır (27/153), ğucahlaşdıla (28/223), icarlaşiyoh (33-34/81), çıhırsırsa (45/12), tanışırısın (45/58) ğırışır (48/48), toplaşıp (5/98), gelişdi (2/43), yerişmiş (49/106), yetişmiş (49/107).

¹¹⁹ Korkmaz, Zeynep (2009) *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 3. Baskı, Ankara, TDK Yay., s. 119.

-dir-: İşlek bir fiilden fiil yapma ekidir.

karışdırıP (2/40), tanışdırırh (16/27), atışdıralım (23/201), sardıramuyolar (50/55), indirüger (50/107), bişdirrig (6/64), deşdirildi (7/123), bindirir (56/135), serdiriyö (54/96), dönderirlerdi (13/66), doğdurma (41/75), ğayduruyödu (47/23), birleşdürü (35/53), döüşdürme (44/303).

-Ir-: Fiilden fiil yapma ekidir.

bitirenden (50/110), çıhartdı (37/26), ğızararağ (49/112).

-(I)t-: Bölge ağızında kullanılan işlek bir ektir.

bañıtmaduñ (4/177), kağdırtmış (10/117), oñutduña (24/249), otutdu ‘oturttu’ (31/203), ğaratmıyoñ ‘karaltmıyoruz’ (24/163), ğapatdı (30/141), ānatmış ‘anlatmış’ (46/88), getirtir (41/68), söletdürüdüm (40/249), böyüdü (53/45) durdurtmuşla ‘durdurtmuşlar’ (16/56).

-aļa-: Hareketin tekrarlandığını bildirir.

övaļamışla (15/103), ğuvaļamışlağ (17/109).

-re-: İşlek olmayan bir ektir.

depem (5/44), titireme (21/136).

2.2.2. İsim ve Fiil Çekimleri

2.2.2.1. İsim Çekimi

İsimler, cümle içinde başka kelimelerle olan ilişkilerine göre farklı hâllerde bulunurlar. Bu onlara gelen bazı eklerle belirlenir.¹²⁰ İhtiyaç duyulan eklere de isim hâl ekleri denir.

2.2.2.1.1. Hâl Ekleri

2.2.2.1.1.1. İlgi Hâli Eki: +nİñ, +(I)ñ, +nın: İsmın başka bir isimle ilgili olduğunu gösteren ektir. İşlev olarak yazı dili ile aynıdır. Ek sonundaki [ñ] ünsüzü ağız bölgesinde korunur.

kiraz puarınıñ~ orda (3/41), osmanlıınıñ (7/137), cenazeniñ (10/114), veliñiñ (10/116), ğayalımuñ (11-12/117), oñunuñ (28/144), sünnüsünüñ (36/51), üçünüñ (39/160), rumlarıñ (37/120), insaniñ (4/188), memleketiñ (41/43), nenemiñ (42/41), isdasyönuñ (18/39), aļtunuñ (20/79), bilimüñ (39/174), kóyümüzüñ~ adamļar (40/183).

Hece kaynaşmasına bağılı olarak ilgi hâli ekinin sadece [ñ] ünsüzünden oluşmuş şekillerinin olduğu belirlenir.

¹²⁰ Banguoğlu (2015), s. 326.

toprāñ (43/254), cuzrāñ~ irecebīñ (9/133), ladiñ (40/200), erkāñ~eve ‘erkeğin’ (19/38), çocūñ~ õretmesi (18/47).

İlgi hâli ekinin ikiz ünlü oluşumu içerisinde kullanıldığını görürüz.

çocuñ (49/117), duşmanıñ (11-12/176).

İlgi hâli ekinin kaybolduğu görülür.

peygamber~ efendim yánnarıná ‘peygamber efendimin yanına’ (39/213), tüfegcidere imamı ‘Tüfekçi derenin imamı’ (43/31), üç aylene otuğunu górdüm ‘ailenin’ (7/79).

2.2.2.1.1.2. Belirtme Hâli Eki: +(n)I, +(y)I: Geçişli fiile bağlanan ismi belirten ektir. Ünsüzle biten kelimelerden sonra +I, ünlü ile bitenlerden sonra +(y)I, teklik 3. kişi iyelik eki ve işaret zamirlerinden sonra zamir n’ siyle birlikte +nI şeklinde kullanılır.

õnnarı (38/93), daraFımızı (47/98), kóyleri (51/29), yönümü (36/207), ğarıyı (11-12/76), nebetÇiyi (23/53), yáruntuyu (30/69), ölüyü (49/126), başbahannını (30/172), elbisesini (14/147), bunu (30/224).

Ünsüzle biten kelimelere yükleme hâl ekinin gelmesi durumunda, bu ünsüzün düştüğü ve yükleme hâl ekinin de ikiz ünlülerin oluşumunda yer aldığı görülür.

deliğannı (28/224), yetersizli (46/20), çoÇu (49/220).

Belirtme hâl eki, hece kaynaşması sonucunda bir önceki ünlünün uzamasına neden olur.

türk bayrā (56/71), yüz~ ölçā (1/159), örnē (33-34/41), ay çiçē (34/125), çocū (28/15).

Bölge ağzında yaygın olmamakla birlikte belirtme hâlinin eksiz olarak da yapıldığı görülür.

noıuyo bu, çoñlı̇ ĩsan~ olmadundan ‘insanı’ (47/209), burā hacı burayı annatmiyé ‘burayı’(47/200) burā, belirtme hâl ekinin yokluğu ünlü uzamasına neden olmuştur.

2.2.2.1.1.3. Yönelme Hâli Eki: +A, +(y)A, +(n)A: Hâl, hareket ve nesnenin yönünü belirten ektir. Ünsüzle biten kelimelerden sonra +A, ünlü ile bitenlerden sonra +(y)A, teklik 3. kişi iyelik eki ve işaret zamirlerinden sonra zamir n’ siyle birlikte +(n)A şeklinde kullanılır.

ğurüşlara (28/33), ğavura (55/30), millete (1/63), evimize (1/90), ödıyá (48/23), havziyá (48/121), kóyē (1/65), ermeniyē (2/66), quıllarına (3/106), tapusuna (4/141), óna (4/206), dibine (1/41).

Yönelme hâl eki bazen ikiz ünlü oluşumunda yer almıştır.

çayırlıa (14/57), orıa (46/107), ladiē (1/37), hanıē (5/66), dorua (9/34).

‘ben’ ve ‘sen’ kişi zamirlerine yönelme hâl ekinin gelmesi durumunda zamirlerde bulunan /n/ veya [ñ] ünsüzü düşer.

baa (12/204), bāa (13/229), saā (23/116), sāa (18/15).

Bazı kelimelere yönelme hâl ekinin gelmesi durumunda hece kaynaşması sonucuyla oluşan biçimlere de rastlanılır.

sā (10/106), zabā (21/26), bā (208), *ġavā* (47/191), kimisini *seġanī* gönderdile ‘Selanik’e’ (40/239).

Yönelme hâl ekinin düştüğü tespit edilir.

aġġah, nuh o gemij yıptırdı. ‘Nuh’a’ (39/195). *ġazīm ġāyḡan* ikimizdüK, oġuz dayandıġ ‘öküze’ (7/97).

2.2.2.1.1.4. Bulunma Hâli Eki: +dA, +te: Fiilin bildirdiği hareketin yerini gösterir. Bulunma hâl eki sadece bir yerde ötümsüz şekliyle olduğu tespit edilmiştir. Yöre ağzında genellikle ötümlü şekliyle görülür.

samsunda (1/104), mezarlığda (3/38), hayatda (10/145), harpda (33-34/54), āġda (50/80), evde (16/193), elli beşde (4/165) asgerde (17/45), *ġadikde* (21/32), seferberlikde (21/76), herifteki (13/196).

Kişisel kullanımdan dolayı bu ekinin ötümsüzleştirildiği görülür.

yoġarta (37/102).

Bulunma hâl eki eklendikten sonra kendinden önceki ünlünün düşmesine sebep olur.

yoġarda (19/63), burda (19/41), šurda (23/24), urda (43/50), ördaymış (50/48).

2.2.2.1.1.5. Ayrılma Hâli Eki: +dAn, +tAn: Fiilin gösterdiği hareketteki uzaklaşmayı bildiren ektir. Bölge ağzında bulunma hâl ekinde olduğu gibi genellikle ötümlü şekilleri kullanılır. Ancak iki kullanımda ötümsüz şekilde de görüldüğü tespit edilmiştir.

rumġardan (1/19), *toġátdan* (3/9), *aġayuTdan* (4/223), kitapdan (20/229), harptan (27/186), hızmátdan (39/176), éhdiyáġdan (23/170), işden (37/104), geçmişden (52/22), erkekden (22/101), *seġanikten* (27/14).

Bulunma hâl ekinde olduğu gibi ayrılma hâl eki eklendikten sonra kendinden önceki ünlünün düşmesine sebep olduğu belirlenir.

dışardan (19/46), yoġardan (20/121), urdan (20/125), burdan (20/222), šurdan (24/31), ordan (20/147).

2.2.2.1.1.6. Vasıta Hâli Eki: +ġa, +le; +ġan, +len; +(y)ġa, (y)le +(y)ġan, +(y)len; +(I)n, +nA, +nAn, +(I)nan +(y)nAn: İsmi belirttiği hareketi kendi vasıtasıyla gerçekleştirdiğini gösteren bir ektir. Yöre ağzında vasıta hâl eki olarak ‘ile’ edatı ve bu edatın genişletilmiş biçimleri kullanılır.

Ayrıca yazı dilinde görülen ‘-ġa’ ve ‘-le’ şekilli kullanımı oldukça sınırlıdır.

rumlarla (7/191), *onnarla* (8/14), *mısırla* (25/73), *kilimlerle* (20/37), *zorlan* (7/98), *misirlan~ ekmek* (41/101), *seKizlen* (15/173), *elekdirih~ işşığlarıyla* (8/23), *ğadarıyla* (13/142), *yoıuyla* (270), *alııhan~ emriyle* (20/201), *kepçeyle* (25/183), *arabaylan* (9/112), *davsiylan 'davasıyla'* (5/65), *şeylen* (19/119), *ilkin* (7/120), *zamanna* (19/108), *filanna* (25/112), *tirenne* (25/110), *moturinan* (25/290), *hırsinan~ unnan* (28/108), *tahsilerinen* (32/205), *sāumunan* (19/95), *tartıynán* (21/145), *ğarısiynan* (30/110), *hadiceynen* (32/99), *sennen* (24/237).

Eski Türkçede kullanılan '-n' vasıta hâli eki Ladik ağzında görülür.

yáyán (42/198), *kışın* (14/6).

2.2.2.1.1.7. Eşitlik Hâli Eki: +cA: Eklendiği isimle fiil veya cümlenin başka bir ögesi arasında karşılaştırmaya dayanan birbirinden farklı niteliklerde eşitlik ilişkisi kurma durumudur.¹²¹

fazıaca (9/194), *insannarca* (28/85), *hafdaıarca* (29/135), *aylıarca* (39/200), *efendice* (1/173), *varıdın~ évelce* (49/24), *böylece* (9/134), *ölece 'öylece'* (11-12/149), *samimiyúğ~ aylece* (28/206), *éyce* (25/12), *epeyce* (44/25).

Eşitlik hâli ekinin yer adlarında sıkça kullandığı görülür.

ğaracaören (50/47), *ğabacagöz* (52/180), *eyneğaraca* (1/47), *çorumuñ~ alıaca* (47/60), *derināıaca* (47/87).

Eşitlik hâli eki genişlemiş şekliyle '+cene' ve bir örnekte '+cenen' kullanımı yöre ağzında tespit edilir.

şölecene (13/195), *böylecene* (37/197), *gizlicene* (23/152), *güzelcenen* (50/58).

2.2.2.1.1.8. +(g)arI: Eski Türkçede +ğaru, +gerü yön yapma eki olarak kullanılır.¹²² Ladik ağzında bu yön yapma ekin ünsüzünün düşmüş şekliyle kullanıldığı belirlenir.

ğarşın~arı 'kaşı yönün, tarafın, karşı tarafına' (31/110), *ordandıarı* (33-34/26), *ğarşıdan~arım*, (26/32), *burdandıarı* (8/31).

2.2.2.2. İyelik Ekleri

İsim tarafından karşılanan bir nesnenin veya varlığın kime ait olduğunu belirten eklerdir.

¹²¹ Korkmaz (2009), s. 324.

¹²² Gabain (2007), s. 65.

Ladik ağzında iyelik çekimi şu şekilde gerçekleşmektedir:

Birinci Tekil Şahıs İyelik Eki: +(I)m: Birinci tekil şahıs iyelik eki, Türkiye Türkçesi yazı dili ile benzerlik gösterir.

babam (2/71), annem (11-12/14), ahlım~ ermiyö (37/118), ğarındaşım (39/202), hêkayelerim (13/154), ebelerim (20/44), gücümü (39/151), tevelütüm (40/14), ölüm (15/178).

Bir kelimedede birinci tekil şahıs iyelik ekinden önce ünsüzlerin düşmesi sonucunda ikiz ünlüler ya da uzun ünlüler meydana gelir.

asgerlijim (51/39), kişijim (47/199), ğızlım (45/7), çocuım (27/104), çocüm (49/225), bacām (52/5).

İkinci Tekil Şahıs İyelik Eki: +(I)ñ: Ladik ağzında yazı dilinden farklı olarak ikinci tekil şahıs iyelik eki çekiminde nazal /n/ [ñ]'nin korunduğu görülür.

bābañ (11-12/77), arabaña (37/188), parañ (20/79), neneñ (18/59), yengeñ (37/55), başıñ (35/82), işiñ (4/160), tōnuñ (55/137), ömrüñ (53/5).

Üçüncü Tekil Şahıs İyelik Eki: +I, +sI: Yöre ağzında üçüncü tekil şahıs iyelik eki, yazı dilinde olduğu gibi ünsüzle biten kelime sonlarına +I; ünlüyle biten kelime sonlarına da +sI biçimiyle gelerek kullanılır.

misir sapı (28/126), insanın sırtı (13/95), aļļahān~ emriynen (36/46), ğúrcú milleti (15/62), onun göyununu (31/221), baba yüzünü (29/30), aļļah gendi vaļļını, gücünü, nurunu (39/227), demir parçası (11-12/199), fēññ ğaynatası (15/78), ğarı êlbisesini (14/147), mubadilesi (1/26), alevi felsefesini (50/179).

Bölge ağzında üçüncü tekil şahıs iyelik ekinin yuvarlaklaşma eğiliminde olduğu belirlenir.

babasu (50/104), dōasunu (36/195), hasamun cenazesü (33-34/35), işgisüydü (50/110), êtim görevlisü (24/112).

Hece kaynaşması neticesinde üçüncü tekil şahıs iyelik ekinin kaybolduğu görülür.

derinóz~ ırmānda (7/35), parmāndan (19/10), ğuļañızdan (31/210), çerkes çocū (29/128).

Yöre ağzında üçüncü tekil şahıs iyelik ekinin düştüğü görülür.

kóyümüzüñ~ adamlar ‘adamları’ (40/183), ó zaman kóuñ~ içden bi yáylime ‘içinden’ (28/72), çarşambanın fapriğa yapılıncı ‘fabrikası’ (55/70).

Yöre ağzında bazı kelimelerde söz içinde oluşan ek yığılmasından kaynaklanan genişlemeler de mevcuttur. Bu şekil kullanımlar, kelimeyi vurgulamak ve dikkati o kelimeye yoğunlaştırmak amacıyla yapılmış olabilir.

hePisini (31/181), yijit başısı (6/149), súnğúnún birisi (9/82).

İyelik eki /y/ ünsüzünden sonra +si olarak gelmiştir.

şeysi (41/173), şeysi (53/62), neysinî (40/39).

Birinci Çoğul Şahıs İyelik Eki +(I)mIz; +(I)mIS; +ımız, +ümüz: Türkiye Türkçesi yazı dili ile aynıdır. Yazı dilinden farklı olarak ek sonunda [S] ünsüzü görülür.

bacamız (11-12/115), imkannarımız (11/12/237), cenazemiz (9/141), esgi geleneglerimizde (10/11), çeşmemiz (10/149), oynumuz (14/154), önümüze (27/72), dayımıS (27/211), düünnerimiS (27/117), ğanaliSasyonumuS (19/73), üçümüS (29/68), peygamberlerimizin (39/211), kókümüz (20/13).

Birinci çoğul şahıs iyelik ekinin yuvarlaklaşma eğiliminde olduğu belirlenir.

aħımuza (23/201), sóyümüz (54/109), gendimüz (28/41), bedesdenümüz (44/152).

İkinci Çoğul Şahıs İyelik Eki +(I)ñIz; +ñıS, +(i)ñıS; +úñız: İkinci çoğul şahıs iyelik ekinde, ikinci tekil şahıs iyelik ekinde olduğu gibi [ñ] ünsüzünün korunduğu görülür.

imkannarıñız (1/118), ğulañıza (31/184), eliñizineñ (16/54), ismiñiz (22/57), ğoñşuñuzu (36/44), kóyúñüz (4/128), babañıSı (48/33), neneleriñıS (29/108), ókúzúñúzú (51/53).

Yörede +(I)ñız,+ñıS ekinde bulunan [ñ] ünsüzünün erimesiyle kendiden önceki ünlüyle bağlanmış biçimleri az da olsa görülür.

ölüleriñizi (47/109), yáñıuzda (54/34), hañğıSsa (50/147).

Üçüncü Çoğul Şahıs İyelik Eki +ları, +leri, +nArI:

aşıkları var~ önnarın hep (1/98), arabanın bandıroğlarına (1/165), köylünüñ hağları (1/168), başlığları (7/140), kemerleri (7/140), kóyüñ o zamanki gençleri (2/59), ğüleşleri (10/47), fırınları (14/28), ölenin yáğınları (14/225), kádınları (43/61).

2.2.2.3. Çokluk Eki : +lar, +ler, +la, +le, +nAr, +nā: Aynı türden birden çok varlığı göstermek için kullanılan bir ektir. Ekin Ladik ağızlarındaki kullanımı, yazı dili ile benzerlik gösterir. +lAr eki, aile, cemat, boy vs göstermede; şahsın bağlı bulunduğu aileyi, bir çevreyi veya bir kimseyi belirtmede; cins adlarda anlamı kuvvetlendirmede ve abartma anlamı katmada kullanılır.¹²³ Ladik Ağzında çokluk eki isimlere çokluk anlamı vermenin haricinde sınıf ve grup ismi yapma, kişi zamirleri üzerinde anlamı kuvvetlendirme ve abartı bildirme gibi işlevlerde kullanılmıştır.

Sınıf ve grup bildirir.

¹²³ Korkmaz (2009), s. 257-258.

esgi adamlar (10/21), almanlarda (9/188), muacirler (27/70), *gavurlar* (27/89), *gavur* ğarılarını (11-12/37), çilğizlardanıdı (11-12/59), ğocağarılardan (16/79), ğürcüler (28/86), çerkezler (28/86), bóbamla (16/27), rumnā (11-12/136), ermelilerin (28/148), deli sejt-āmetgillerden (11-12/59), ümmetlere (39/127), ahmetler (41/174), kürtlere (44/28), tağğáygille (40/211), rumnarnan (15/36), emminerne (29/31).

Kişi zamirleri üzerinde anlamı kuvvetlendirir.

bunnarı ānnadıñ baħalım bizlere (16/135), èvel yoħ bizlerde işde (19/123), atıħ orayı buraj sizler ben ĩ bilioñuz (7/20).

Abartı bildirir.

aydā işde āha bu aylarda (37/91), islami açılardan (11-12/175), yoħarılardan (23/205), ğara-ıpdallarda (29/53), amasyalarda (55/70), cobu derelerinde (15/39), gece bizim sātler aıafıranğa (43/181).

2.2.2.4. Aitlik Eki: +ki, +Ki; +kü, +Kü; +gi; +ġi: Eklendiği kelimeye bulunma, ait veya bağı olma anlamlarını veren ektir. Yöre ağızında aitlik ekinin hem ötümlü hem de ötümsüz şekillerde kullanıldığı belirlenir. Ayrıca iki kelimedede +ġi şekliyle kullanıldığı görülür.

şimdikiler (10/28), şindiKi (53/12), bu-ünkü (50/112), ğünKü (1/75), dünKü (9/158), türbedeki (35/27), içerisindeKi (42/31), başımdaki (39/133), bizimgi (15/34), benimgi (24/223), öningi (25/294), seningi (31/130), dönemdeki (2/83), ğeşmişdeki (15/5), ğannındagi (39/219), şimdiġi (10/29), ğarşıġi (37/132).

Sadece bir örnekte +ki(n) şekliyle kullanıldığı görülür.

esgidekin gibi dóul (53/55).

2.2.2.5. Soru Eki: +mI, +(m)I: Standart Türkçede olduğu gibi ismi, fiile soru şeklinde bağlamak için kullanılır. Yöre ağızında soru ekinin ünsüzünün düştüğü ve kendinden önceki kelimeye ulandığı görülür.

ānadıñ mı? (40/127), *türk* milleti dóul mı? (49/206), bilioñ mu sandalı? (43/170), bēş tane çocumu doyurabilün mü? (1/112), duymadın-ı? (48/14), ğannındagi dişi mi erkeğ-i? (39/219), *érzüm* soıħ-ı oluyó bilioñ-u? (25/120), ğórdúñ-ü? (11-12/38).

2.2.3. Sıfatlar

Varlıkları çeşitli yönlerle niteleyen ve belirten kelimelerdir. Sıfatlar, niteleme ve belirtme sıfatları başlığı altında iki bölümde incelenmiştir. Sıfatların kullanımları yazı dili ile benzerdir.

2.2.3.1. Niteleme Sıfatları: Varlıkları renk durum, biçim gibi yönlerden niteleyen sıfatlardır.

ufah çālar (49/121), ufah defeh dahımnaḡdan (49/227), fahır kıyü (4/110), ūındıKi dūınnere (10/10), baū pehlivannar (10/16), *sarığazel* (24/124), sarı toprağ (27/83), ğıl çadır (14/65), *güççükgızoļu* (28/199), güçüg çocuĥla (45/64), aynı isim (46/30), ğırmızı lırá (49/190), böyüg zelzele (53/29), zengin~ adamnar (16/138).

2.2.3.2. Belirtme Sıfatları: Varlıkları işaret, soru, sayı gibi yönlerinden belirten sıfatlardır.

2.2.3.2.1. İşaret Sıfatları: Nesnelere işaret yoluyla belirtir. Bölge ağızında kullanılan işaret sıfatları ūunlardır: *o, ō, u, ū, ó, ō, bu, bū, ūu, ūü, ūo, ūō*.

o ambarları (20/163), *o* günneri (27/68), *ō* dedem (13/127), *ō* gezginci *kütler* (14/62), *u* zat (35/23), *u* zaman (42/216), *ū* erKekler (15/82), *ó* kıy (55/27), *ó* *sahızlıĥ* (55/136), *ō* *kürt~* isyanında (42/175), *ō* derede (44/11), *bu* zerzele (30/67), *bu* *ūıĥlı* (52/98), *bū* *cobu* derelerinde (15/39), *ūu* barmāñı (52/114), *ūu* ev (54/60), *ūü* ğarūı (48/35), *ūo* *sarığadır* (24/196), *ūō* *hedeK ĥarpini* (39/52).

2.2.3.2.2. Soru Sıfatları: Varlıkları soru yoluyla belirten sıfatlardır. Yöre ağızındaki soru sıfatları ūunlardır: *hangı, hangi, kaç, ğaç, ğaş, nası, nasıl, ne, né*.

hangı dertleri soruyón (9/105), *hangı* kıyú isdersen (28/217), *hangi* bölümde oĥuyó? (40/201), *hangi* kıy yáĥın burıyá (4/206), *kaç* gün çalıūacāsa atıĥ (2/119), *ğaç* hane var burda (6/113), *ğaş* gün oldu (8/21), *ğaş* torunu var (9/160), *nası* bi ūeymiş bilmijm (50/79), yáni bu *nası* adalet, bu *nasıl~* annayıū bu (1/131), *ne* zaman (39/221), *ne* hayrı var (4/14), *né* yūnnen bilemiyóm ki (13/14).

2.2.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları: Varlıkları belirsiz olarak gösteren sıfatlardır. Yöre ağızındaki soru sıfatları ūunlardır: *baūga, baūga bi, bazı, bir, bi, birkaç, bıkaç, bıkaç, birğaç, biğaç, birğaş, biğaş, bilmem ne, bilmem ne, bütün, diğ, diğ, ğaç, her, her bi, hiçbir, hiçbi, hiūbi, fiĥan, kaç, öbür, öteki, öteki, ötegi, tüm*.

baūga ūey (45), *baūga* yer bulaman (51/121), *baūga bi* kelime ğonuūmadı (50/200), *baūga bi* ürünümüz (55/73), *bazı* kıylerde varıdı (5/109), *bazı* yerlerde (5/139), *bir* mōhendisden (2/53), *bir* yol var (2/59), *bi* sene ğuraĥlıĥ~ olmuū (55/83), *bi* sene doĥu vurdu

(1/80), **birkaç** deñe var (10/6), **bikaç** hâne varıdı (2/31), **birkaç** tane (42/13), **birğaç** ğünde (20/161), **biğaç** kiři (41/115), **biğaç** yátaḥ yollaadı (49/221), **birğaç** katlıam (3/29), **birğaç** senediğ (3/65), **biğaç** kóuñ (7/187), **biğaç** senedi (25/169), **bilmem ne** köyünde (/34), **bilmem ne** kararı alıyo (7/182), **bütün** atlar (47/16), **bütün** ğıyı köyler (6/122), diğer yerlerde (14/129), diğer çéjzlerini (41/116), diğer kóyleri (55/21), **ğaç** dönüm arazi (5/55), **ğaç** sandıḥ (9/106), **her** eve (5/87), **her** taraf (10/144), **her bi** yerde (13/56), **her bi** kóyden (17/70), **hiçbir** şeyini (44/31), **hiçbi** tas su (31/176), **hişbi** iş (42/114), **hişbi** kötülüğleri (16/59), **fiłan** añ evi (25/39), **fiłan** mezałın (25/75), **kaş** ğün (2/119), **öbür** horuzla (44/310), **öbür** dedem (51/151), **öteki** kóyde (24/99), **öteki** böyüğ (39/59), **öteği** arħadaşına (40/29), **tüm** imamların (14/206).

2.2.3.2.4. **Sayı Sıfatları:** Varlıkları sayı yoluyla bildiren sıfatlardır.

2.2.3.2.4.1. **Asıl Sayı Sıfatları:** Varlıkların sayısını adet olarak belirtir.

on beş senedü (9/177), **üş** ğişi (29/73), **sekiz** ğün (29/130), **iki** dönüm (30/184).

2.2.3.2.4.2. **Sıra Sayı Sıfatları:** Varlıkların sayısını derece veya sıra olarak belirtir.

birinci sınıf (36/181), **ikinci** cumayá (50/137), **beşinci** ğatdan (49/225).

2.2.3.2.4.3. **Üleştirme Sayı Sıfatları:** Varlıkların sayısını bir bölme, paylaşırma ve dağıtma ifade eden sıfatlardır.

birer bardaḥ (49/229), **üçer** dönüm, **beşer** dönüm (27/188).

2.2.3.2.4.4. **Kesir Sayı Sıfatları:** Varlıkların parçalarını belirten sıfatlardır.

dörtde birine mucur (2/92), üçde birisiñi (14/241).

2.2.4. Zarflar

Fiillerin, sıfatların, sıfat fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki kelimelerin anlamlarını çeşitli yönlerden etkileyen, onları belirginleştiren veya sınırlayan kelime türüdür.¹²⁴ Zarfların asıl kullanım alanları fiillerdir.

2.2.4.1. Zaman Zarfları

Kelimenin anlamını zaman açısından belirleyen zarflardır. Zaman zarfları, eksiz ve ekli ‘vasıta, eşitlik, ayrılma ve iyelik eki’ olarak kullanılır. Yöre ağzında belirlenen zaman zarfları şunlardır: *ahşam aşam, ahşamınan, sabah, sabahā kadar, sabahlan, Sabahdan, sabanana, zabaḥ, zabaḥa ğadar, zabaḥleyin, zabaḥlejn, zabanañ, ölen ölen, ölenden sonra, ölenden sona, ölenledin, óleñ ğadá, gece, gece, kece, gündüz, gündüz, gündüz, bugün, bugún, bóún, bóún, búún, dün, dün, yárin, yárinđı, geçen, geçen, imdiḥ, şin, şindi, şindik, şindiK,*

¹²⁴ Korkmaz (2007), s. 250.

şinci, şinciK, şim, şimdi, şimdü, şimdî, şimdik, şimdiK, şimdîK, şimdîg, şimdiyê gadar, hinci, hindişik, himdi, himdig; demin, teze; esgiden, esgiden beri, artıh, artıq, gâlan, bâz, bâzı, bazı, bazan, bazen; anca, ó ara, bi ara; êvel, êveli, êvelden, êvelsi, êvelce, êvelKi, êvvelden, evelâ, evel, evelce, evelde, evelden, eveli, eveliyét, evelki, êvelce, êveli, êvelisi; sonra, sonradan, sona, sōna, sōnadan, sōradan, soña, sonra, sonradan; önce, önceden, önce; bıldır, ileri, ilerlem, ilkin, daha, dâ, tâ, erken, hâlâ, hâla, haļa, hâle, hâlen, halen, hemen.

aḥşam (45/64), **āṣamnayīñ** yátdı (36/98), **ó aḥşamınan** da (43/89), **sabaḥ** da (42/200), **sabaḥā** kadar (27/89), **sabaḥlan** erken (14/236), **Sabaḥdan**~ aḥıyó (54/179), **zabanañ** gahdılar (36/99), **sabanana** demişler gi ‘sabahına’ (44/264), **zabaḥ** nè yeyêceg (48/107), **zabaḥa** gadar (49/178), **zabaḥleyin** (13/60), **zabaḥlejn** (35/69), **zabanañ** (36/98), **ōlen sona** (49/73), **ōlen** zamanı (44/184), **ōlenden sonra** (37/83), **ōlenden sona** (42/48), **ōlenledin** (52/53), **ōleñê** gadá yátmaḥdaım (38/9), **gece** (52/50), her gece (52/65), **kece**, **gündüz** (2/93), **gündüz** (25/41), **gündüz**~ oluş (39/32), **bugün** (32/151), **bugün** (35/69), **bóyın** gibi (40/280), **bóyın** memur geleceg (24/12), **dün** (36/43), **dún** (10/76), **yárm** (43/313), **yármı** (1/23), **geçen** sene (13/55), **geçen** (38/48), **imdîh** (43/62), **şin** (43/112), **şindi** yéniden dileş siñ (8/5), **şindik** dedim yá (11-12/147), **şindiKi** siyâset (11-12/158), **şinci** asvatı gelen (20/122), ev boş **şinciK** (4/152), **şim** (4/45), **şimdi** yáhuynan duruyó (20/244), **şimdü** (22/30), **şimdî** (24/111), **şimdik** derdimiz (25/181), **şimdiK** millet biraS gözünü aşdı (21/80), şimdîK (21/153), **şimdîg** deşmiş (21/112), **şimdiyê gadar** (10/47), **hinci** tanımıyânı yoḥdur (20/235), **hindişik** böle (29/90), **himdi** çarşıyá gidıyólar (3/85), **himdig** düşdü (5/66), **demin** asgerlig dediniz (7/164), onuñ da **teze** (17/86), **esgiden** gene aynı öleydi (56/40), **esgiden beri** (55/118), **artıh** hayvancılıḥdâ iyî (/48), yılaḥ yapıyoruS~ **artıq** (54/126), **gâlan** dedim ki (37/56), **bâz**~ êtdile ‘bazı yaptılar’ (1/63), **bâzı** (21/136), **bazı** sene zayıf olur (25/68), **bazan** şeyde çıḥayıḡler mi (36/215), **bazen** yardım~ êduḡ (25/12), **anca anca** yáni (46/99), **ó ara** yerde yūlıó (21/26), **bi ara** gonusdum (28/50), **êvel** tahsi yodu (31/107), **êveli** çoḥ faḥırılıḡ varıdı (53/14), **êvelden** öḡúz goşuluyódu (40/43), **êvelsi** gün (41/76), varıdın~ **êvelce** hanı (49/24), **êvelKi** (49/132), êvvelden (13/38), bizden evelâ (15/120), bi gün~ **evel** (28/220), **evelce** (49/36), yódu **evelde** (25/260), **evelden** öldürdüle (49/176), **eveli** varıdı (31/120), **eveliyét** (45/76), **evelki** senê (28/46), **êvelce** (49/47), **êveli** atınan geldin (31/110), **êvelisi** (10/93), sonra (27/199), sonradan (30/63), **sona** başlıḥ gahdı (13/31), **sōna** dönmüş gelmiş (2/76), **sōnadan**~ oluyı (49/135), **sōradan** (9/11), **soña** (17/124), sefêḡbelligden **sonra** (24/43), **sonradan** (15/160), bi gece **önce** (41/94), **önceden** (50/184), **önce** (9/117), **bıldır** (31/175), **ileri** sene (53/90), **ilerlem** (19/56), **ilkin** (7/120), **daha** beḡarlarımış (20/126), **dâ** kóyden çıḥmadı (23/43), **tâ** dededen gelme (28/24),

erken (14/236), **hālā** orada (2/23), var **hāla** (14/222), **haļa** da (50/152), *yunan hāle* da (27/76), **hālen** (42/93), **halen** satıyò (42/195), **hemen** (43/98).

2.2.4.2. Yer ve Yön Zarfları

Hareketin yönünü gösteren zarflardır. Ağız bölgesinde rastlanılan yer ve yön bildiren zarflar şunlardır: *aşşāyā, aşşāā, aşşā, aşşa, aşā, beri, burā bura, burāļ, öte, éteá, dōru, dışarı, içeri, ileri, geri, gēri, ğarşı, ğarşu, karşıda, óra, ora, öñüne, óñ, ön, şura, şorda, üsden, yoķarı, yuğarı, yoħarı, yoħaru.*

aşşāyā, aşşāā (10/75), ğayálardan **aşşā** (15/45), indik~ **aşşa** (5/44), **aşā** başdan (33-34/85), **beri** ğel az (5/116), bi de **burā** (48/42), **bura** tekge baħ (49/102), **burāļ** beKlicám (52/44), **öte** gidemeSsin (24/88), **éteá** mi gitdi (49/27), **dōru** *samsuna* (47/152), **dışarı** çıħdı (50/213), **içeri** girdük (23/53), **ileri** atarmış~ āyání (44/85), bir daha **geri** deli darama (8/19), hemen **gēri** çekildüm (16/105), **ğarşı** kōyde (46/90), *meşepınan ğarşu* (50/43), **karşıda** (11-12/231), **óra** yol~ üsdünde (22/62), mezellig~ **ora** (35/16), caminin~ **öñüne** (44/179), **óñ** ğapı (31/180), **ön** saçlarını (31/134), **şura** baħsana (4/155), **şorda** (50/213), **üsden** (46/177), **yoķarı** (54/102), **yuğarı** (23/178), **yoħarı** (55/35), **yoħaru** (16/44).

2.2.4.3. Durum Zarfları

Fildeki oluş ve kılışın durumunu bildiren zarflardır. Durum zarfları, zarf türleri içerisinde çeşit olarak sayısı en fazla olanıdır. Bölge ağızlarında kullanılan hal ve durum zarfları şunlardır: *aynen, böyle böle, bōle, böyle, bóle, büle, bēle, öyle, öylen, öle, ōle, óyle, óle, üle, éyle, éle, şöyle, şöle, šöle, šóyle, šüle, boyuna, devamlı, ayrı, bir, bi, beraber, báraber, berabár, aşşa yoħarı, aşşā yuħarı, aşā yoħarı, aşā yoħarĭ, aša yoħarı, birden, aniden, anide, ancaħ, ancağ, anca, dōru, doru, dōru dūrüs, eKseri, ekseriyétle, eKseriğde, egseri, hep, heP, heb, hiç, hiÇ, hiş, gene, gēne, gine, yine, yēñiden, yeniden, tekrar, tegrar, tekrār, tekrál teKrer, güzel, ğağğeten, ilk, ğarşı, ğarşu, ğısa, yáļıñız, yáļıñuz, zor.*

aynen (20/5), *ali kelle* **böyle** ava düşmezdi (20/142), **böle** ğalduħ (21/149), çatarah **böle** çıħartmışla (30/219), kim kime **bóyle** yūitliŷ yápar yā (24/147), yāv öle dēil de **bóle** diyecān ğardaşım yā (24/167), **büle** dātmişlar~ anādĩñ~ĩ (27/55), **bēle** dūr dēdi, (36/62), heP **öyle** oľuķ işde (22/5), **öylen** ‘o derece’ (31/83), **öle** yoħ (25/196), ğırħ birde **ōle** ğitliħ oldu Ki (43/118), **óyle** hızmátdá sınır oľmaz (4/227), ğúdureti oľan, adam~ oľan yápar~ **óle** (3/81), ğarpiS **üle** oľurmuş Ki (27/84), **éyle** bi amedéli atıydi ği ‘amedéli: taramalı silah’

(29/48), **ële** bājš yápdımıdı (35/45), esgi dúúnner **şöyle** olurdu (5/82), dedemi şimdi **şöle** bi annaTıyım (6/19), şimdi **şöle** adam (24/111), şimdi **şöyle** (23/108), şu **şüle**, adam bu büle işdē dērlēř (27/69), **boyuna** göyuñcułudu (28/24), **devamlı** gızın yánıda duruyó (31/105), benim~ olan ayrı bänden (28/242), **bir** burdā var bi de *gara~aPda*da vār (55/153), **bi** bu adam sұлane gēliyi yáni (38/72), işbilligcileriñeñ **beraber** (7/198), **báraber** oynuyoduñ (5/42), **berabár** yátduK (49/205), aşşa yoħarı yim beş~ otus sene önceydi (50/60), **aşşā yuħarı** on~ üç fēlan (8/25), **aşā yoħarı** işdē (17/89), **aşā yoħarī** on bēş yirmi (50/66), **aşa yoħarı** beş yüz metre yódu (56/75), **birden** böyle oldu yáni (24/6), **aniden** ğapatdı müdür (30/141), **anide** gıtdī (29/131), **ancañ** büyyó dēsene nesil (46/99), **ancağ** bilisen sen ānat (13/153), **anca** o ğadar işidebiliyoñ (46/86), *ermenden* **dōru** sıra (15/68), ama bi şeyi **đoru** söylüyo (31/198), **dōru dūrüs** kuruşun yōk (2/104), **eKseri** *ğavur* bozgunnu (11-12/143), böyle gençlik~ olurdu **ekseriyétle** (13/65), **eKseriçetde** böyle oluyó (35/93), **egseri** bu ğumar~ oynūna meraklı (14/122), **hep** çarıñ (23/138), babamız anamız **heP** harPdā (15/30), **heb** oruç yēyler (17/78), **hiç** olmadı (21/33), bóún **hiÇ** ğalħamiyom (31/54), **hiş** devmezlerdi (31/92), hafda sonu **gene** ordaydım (41/77), bu **gene** gelecek diyī (46/27), **gine** *allah* öle yápmasın da (48/119), emmā **yine** *urumnann* da biraz da şeyni yápardı (52/173), yēñiden sölicān (29/6), şindi yēñiden dileřsīñ (8/5), bi dā tekrar sürdüler (8/17), sona **tegrar** girdim~ işde (29/125), heP **tekrār** gelecek diyñī (27/32), **tekrāl** cumā aħşamı (35/95), **teKrer** gelmesi için (26/80), güzel~ olmuş (37/173), **ħağğeten** iydi (5/54), **ilk** çalışmam şey şeker fabrigādā (37/24), **ğarşı** çıñduñlar (39/226), ölmesine **ğarşu** gelmezdim (50/21), ādam annatamamış yáni. **ğısa** kesmiş yáni (7/207), evde **yalıñız** yátacañ dōñ (46/230), **yalıñız** umuñur (19/102), bi bardağ belki **zor** çıñar (9/119).

2.2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları

Azlık-çokluk, derece ve ölçü bildiren zarflardır. Bölge ağzında kullanılan azlık-çokluk zarfları şunlardır: *az, az buçuğ, azcıñ, çok, çoñ, çoğ, bayá, épey, epey, éyce, iyce, İce ğayét, fazla, biraz, biráz, daha, dā, tā, en, eñ, én, pek, peK, peg.*

deputyá **az** geliyó (11-12/239), **az buçuğ** taniç (15/168), **azcıñ**~ otuşdum ħā (49/7), **çok çok** yaşādım ben, **çok** gördüm yáni (27/176), **çoñ** çekdi (13/233), éza cefā **çoğ** yáPmışlar (27/51), **bayá** annatırdı (46/33), **épey** laflamışuğ (16/142), **epey** habár~ aldıñ (22/106), **éyce** saħlanañım dēdim diyó (16/102), sizinne **iyce** anaşicañ (33-34/64), esgi ālar **İce** annatmañP (21/58), **ğayét** ğüzel şu durumda (2/49), **fazla** ğonuşdı (28/238), **biraz** dōñşdı ó zaman (44/310), ben **biráz** ıraħaTsızum (39/230), vatandaş bundan **daha** huzurluydu (1/76), ne

soruyón yávrum **dā** söyle (9/61), başğa bi **tā** şeyceg soruları şelerin varsa (27/17), **en** zengiñi benim (33-34/80), **eñ** şeyi böyle suļu bizim~ aramız (6/65), **en** çoĥ asgellĭ (15/158), dējšikliK **pek** yoĥdu (2/84), **peK** qorqarlar (27/77), o **peg** geliyó tabi (26/167).

2.2.4.5. Soru Zarfları

Fiildeki hareketi soru yoluyla belirten zarflardır. Ağız bölgesinde tespit edilen soru zarfları şunlardır: **nasıl**, **nası**, **neden**, **neden**, **nerde**, **nerde**, **nēde**, **nerden**, **nerden**, **neyé**, **niyé**, **nē**, **né**, **ne**, **ney**, **néyle**.

nasıl ğırarıĝ (20/108), tariĝát **nası** oľuyómuş (24/169), **neden** hapis yátdını söylesene (43/270), **neden** öyle oľuyo dēsene baña (31/154), **nerde** ĝórdün muhdarı (25/11), bu ĝece ben **nerde** ĝalıřım dēmiş (29/55), **nēde** buluyóñ (17/67), **nerden** çıKı (24/147), bu adam **nerden** ĝeldi nere ĝetdi (36/42), **neyé** ĝeldi (24/111), **niyé** böle yápdınız~ oľum (28/141), **nē** yápacáĝ devlet (27/185), **nē** ānñarsñ, **nē** bilırsñĝ (27/152), **ne** bilejim~ işde (30/173), **ney** dēsün dēmiş (/64), **néyle** karşılaşıcız (27/159).

2.2.5. Zamirler

Varlıkları kişi, dönüşlülük, gösterme, soru ve belirsizlik yoluyla karşılayan ve onların yerini tutan kelimelerdir.

2.2.5.1. Kişi Zamirleri

Kişinin yerine kullanılan zamirlerdir. Ladik aĝzında kişi zamirlerinin çekimi Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Ladik aĝzındaki kişi zamirlerinin çekim tablosu

	1. Tekil	2. Tekil	3. Tekil	1. Çoĝul	2. Çoĝul	3. Çoĝul
Yalın Hâli	ben	sen	o/u/ó	biz	siz	onnar unnar ónnar/ ónlar
İlgi Hâli	benim	senin/seniñ	onun/onuñ unun ónun/ónuñ	bizim	sizin/siziñ	onnarın/onnarıñ ónnarın/ónnarıñ ónların
Belirtme Hâli	beni	seni	onu/oñu unu/uñu ónu/ óñu	bizi	sizi	onnarı/onları unnarı ónnarı
Yönelme Hâli	bana/baña/ baĝ/bāĝ/bā	sana/ saña/ saĝ/sāĝ/sā	ona/ oña/ una óna/ óña	bize	size	onnara unnara ónnara
Bulunma Hâli	bende	sende	onda unda ónda	bizde	sizde	onnarda ónnarda

Ayrılma Hâli	benden	senden	ondan undan öndan	bizden	sizden	onnardan önnardan
-------------------------	--------	--------	-------------------------	--------	--------	----------------------

Yöre ağzında kişisel kullanımdan dolayı kişi zamiri çekiminde farklılık gösteren durumlar söz konusudur. Bu farklılıklar yöre ağzının genelini kapsamadığı için tabloya dâhil edilmemiştir. Kişi zamirlerinde görülen farklılıklar şunlardır: bán (43/58), sán (20/106), señ (54/162), señi (40/149).

Eskicil özelliğini koruyan şahış zamiri de tabloya dâhil edilmemiştir.

men (41/23), (25/134).

Yöre ağzında belirlenen yuvarlaklaşma kişi zamirleri çekiminde de etkisini gösterir.

benüm (18/68), bizüm (44/177), sizüñ-üçünü (29/127).

2.2.5.2. Soru Zamirleri

Yerini tutduğu varlıkları soru yoluyla temsil eden zamirlerdir.¹²⁵ Ağız bölgesinde kullanılan soru zamirleri ‘kim’ ve ‘ne’dir.

kim bilir (46/62), **kim** keser bunu (13/235), *ğaduncuğ kim* (39/86), *mayıs* günneri **ne** zaman başlıyö? (42/82), ismün **nè** (39/102), **nè** diyö (39/232),

İyelik ekleriyle genişletilen soru sıfatları zamir olarak kullanılır.

hangisñi (47/58), hangisi o (31/172).

2.2.5.3. Belirsizlik Zamirleri

Varlıkları belirsiz bir şekilde karşılayan zamirlerdir. Yöre ağzında görülen belirsizlik zamirleri şunlardır: *bazısı, bazıları, başgası, biri, birisi, birileri, birbirini, birbiriniñiz, bi şey, bi şey, çoğları, çoğları, fağan, feğan, fiğan, hepsi, hepisi, hepimiz, herkez, herkes, herkeş, her şey, hişbi şe, hişbi şey, hiçbi şey, hiÇbir, kim kimi, kimi, kime, kimse, millet, alem, adam, öteki, êteki, şey, şeye, şeyi, şey, şeyé, şeyi.*

bazısı arpa êKer (25/66), **bazıları** gapının önünde yapardı (41/89), **başgası** aldıysa (44/254), **biri** diyö gi (46/175), **birisi** İadüklüydü (50/38), **birileri** ānatmağ lazım ‘birilerine’ (22/38), **birbirini** tanımyacağlar (36/98), **birbiriniñize** fesatlanıyoñuz (36/39), **çoğlarını**

¹²⁵ Korkmaz (2007), s.197.

buzını deşip~ öldürölüyömuş (20/80), **bi şey** şēydereK (49/109), emme **bi şey** vèrdi (49/214), **çoullarınıñ** ben de tanıım (49/168), **fañan** bī goyuñ alıyo (35/91), **feñan**~ adamda (46/157), **fiñanı** gösdet bu kimidi (46/201), **hepsi** bi sülaleden (3/18), **hepisi** de yolcu (11-12/72), **hePimiz** çekdük (28/187), **herkez** beni ğuma ğuma öpmek isdġ (33-34/6), **herkes** áteşledi (39/199), **herkeş** görevini yaptı (46/204), **her şeyimizi**, birbirimizi biliriz (15/121), **her şey** var (10/87), hişbi şe yapmadıñ (16/51), **hişbi şey** hatırlamıyon (46/38), **hiçbi şeyler** yōūdu yávrım (53/11), bunnarın **hiçbirisi** (40/46), **kim kimi** götürdi (46/191), ben **kimi** söylejim (43/296), **kime** ğaldıysa ğalmış (17/106), **kimse** gelmese ne yápañ (19/109), **millet** biraS gözünü aşdı (21/80), **millet** toplanıldı bi **alem**~ işde (13/70), bi **adama** giydiriyöla ğarı elbisesini (14/146), **ötekilerin** şahseti sañalları var (28/136), **èteki** öldü (28/168), **şey** yapılırdı (41/86), namazı ğıla **şeye** ğöre (19/81), **hatibin şeyi** yá (7/205), yáv biz lafinan **şey**~ étmediñ (9/118), babam **şeyé** gitmiş (13/133), on dönüm **şeyi** alıyoğardı (30/101).

2.2.5.4. Dönüşlülük Zamiri

Yazı dilinde ‘kendi’ dönüşlülük zamiri, yöre ağzında ötümlü ve ötümsüz şekilleriyle birlikte görülür. Ayrıca bu zamirin yuvarlakmış biçimleriyle de kullanıldığı tespit edilir.

kendim (46/13), kendimiS (41/138), kendimizin (41/22), gendi (55/60), gendini (55/80), gendim (46/210), gendime (1/40), gendimizi (8/7), gendiñiz (37/21), gendümden (53/152), gendüme (54/10), gendümüz (51/77), gendü (29/36), gendünde (39/164), gendüni (47/206), gendüne (51/74).

2.2.5.5. İşaret Zamirleri

Varlıkları işaret yoluyla karşılayan zamirlerdir. Ladik ağzındaki işaret zamirlerinin çekimi Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Ladik ağzındaki işaret zamirlerinin çekim tablosu

	Teklik			Çokluk		
	Bu	Şu	O	Bunlar	Şunlar	Onlar
Yalın Hâl	bu (1/17)	şu (3/76)	o (14/189) u (15/103) ó (19/58)	bunnar (31/115) bunlar (2/134)	şunlar (14/170)	onnar (15/40) ónnar (25/152)
İlgi Hâli	bunun (1/113) bunuñ (10/148)	şunun (13/181)	onun (23/204) onuñ (49/130)	bunnarın (24/131) bunnarıñ (40/123)		onnarıñ (35/42)

			unun (43/21) unuñ (54/154) önun (11- 12/67) önuñ (19/59)			
Belirtme Hâli	bunu (46/189) buñu (9/166)	şunu (14/163)	onu (2/118) oñu (3/63) unu (53/80) uñu (25/15) önu (22/37) öñu (23/136)	bunnarı (24/102)		onnarı (39/242) önnarı (47/90)
Yönelme Hâli	buna (25/277) buña (31/45)		ona (1/79) oña (10/145) öna (38/101) öña (47/151)	bunnara (24/282)		onnara (50/23) unnara (53/82) önnara (22/51)
Bulunma Hâli	bunda (7/17)		onda (35/100)			önnarda (47/133)
Ayrılma Hâli	bundan (10/94)		ondan (23/107) öndan (32/120)	bunnardan (35/126)		onnardan (1/94) önnardan (21/45)

Yöre ağzında birkaç kullanımda eskicil özelliklerini koruyan işaret zamirlerinin kullanımı söz konusudur, bu kullanımlar tabloya eklenmemiştir.

mu (40/89), munı (29/129), munnarı (29/90), munnara (41/63).

İşaret zamirindeki eklerde de eskicil özelliklerin korunduğu belirlenmiştir.

buni (27/68), bunı (18/62).

2.2.6. Edatlar

İsimlerden sonra gelerek, onları cümledeki diğer kelimelere bağlayan kelimelerdir. Bölge ağzında tespit edilen edatlar şunlardır: *beri, beli, diyé, dōru, doru, ğadar, ğadan, gibi, ğadar, kimi, kibi, göre, ilişkin, için, üçün, uçún, peki, sona, soñra, varı.*

çocuğlumdan **beri** (42/90), sobanıñ borusundan **beli** (23/75), yolđan **beli** ā bu ğarşığı dere (37/132), *seydil fuğara* evliyā ğablerinde āyrılı mı? **diyé** (39/182), istasyāna **dōru**, o tarafa **dōru** (2/43), yol boyuna **doru** ğeliyēgen (23/25), amca **ğadar** yaşlı mı ğörüküyōm (42/5), ğeçe zabaha **ğadar** (49/178), aha bu ğadan boyloğa varıdı (43/71), şimdi **gibi** tırahdörler yoh (42/68), ömrü alıncâyā **ğadar** doğunmamışlar (27/39), asgelliK **kimi** böle

mutlaḥ yapaḥlardı (4/98), yáni mis **kibi** (6/30), *rumi* tahvime **göre** (42/80), *nisan* ayına **ilişkin** bi (42/41), *allān* ayétini şe yápdı için (4/40), dün-**üçün** yāş varıdı (32/156), gidüp gēlmeḡ-**üçün** (37/77), **peki** dēdi bundan, bu kimden gelecek (36/87), tabi tabi öndan **sona** şey- olmuş (11-12/179), ondan **soña** duTdu dēdi Ki (36/58), dēdem **varı** ĩ annadı ‘dedem gibi’ (4/83).

2.2.7. Bağlaçlar

Kelimeleri, kelime gruplarını veya cümleleri şekil ve anlam yönünden birbirine bağlayan kelimelerdir. Bağlaçlar hem yabancı kökenli hem de Türkçe kökenlidir. Bu kısımda bağlaçlar sıralama, denkleştirme, karşılaştırma ve cümle başı bağlaçları başlıkları altında incelenmiştir.

2.2.7.1. Sıralama Bağlaçları

Art arda gelen kelime, kelime grubu ve cümleleri birbirine bağlarlar. **da, da...da, hem...hem hem... hem de, ile, yla, (y)nAn, kimi...kimi, ne...ne, olsun... olsun, ve, yá... yá.**

çay yáp içelim **de** galḥalım (13/215), ö yánnı **da** depe bu yánnı **da** depé (4/62), esgiden **de** yaparlardı, şim **de** yáparlar (14/178), vallı **da** górdüm yohḥü **da** górdúk yá (9/37), ġarısı **da** öldü gendi **de** öldü (4/151), bilen **de** yoh- alan **da** yoh (15/141), **hem** yátie, **hem** ohuyé, **hem** dini órēnie hem de ohullarda ohuyó (19/98), **hem** ékie **hem** dóyúó (25/294), **hem** amcaoluşuñ dēdi **hem de** dāmadısıñ dēdi ruhban o şeyde (39/14), mālūP **ile** maşruP- arasında (24/170), cumaynan seḥanın- arasında (42/111), cumanın iç ezanyı**la** *cuma namazı* arasında (42/113), erkenen kıızı bi odadá (44/38), **kimi** ġancacıġ **kimi** moturcuġ (46/223), **ne** ġaraborsacu var meydanda **ne** sítoḥcu var (43/75), *aḷayúrT- olsun saḷur- olsun, ibi- olsun (2/30), azrajl, meḡajl, ceprajl ve israfıl* (36/59), o öf **ve** adetimiñ (7/143), **yá** üç ġún, beş ġún- önce **yá** üç ġún, beş ġún sona (43/236).

2.2.7.2. Denkleştirme, Karşılaştırma ve Seçme Bağlaçları

Bu gruba dāhil olan bağlaçlar, cümlelerin iki unusurunu karşılaştırma, denkleştirme, oranlama ve seçme gibi işlevlerle bağlar. belirlenen denkleştirme, karşılaştırma ve seçme bağlaçları şunlardır: **da, yá, yá...yá, yá da, yáhuT, yáhud, yáhód, yáhut, yohut, yáhut da, veyáhut veyáhut da, veyágut da, veyá.**

ohuḷa gidiyosaḥ **da** gitmiyoh (44/185), perşembe dūñ- olursa **yá** pazar dūñ- olursa (10/32), onunc-ayda **yá** dokuzunc-ayda (/96), *şibilig* zengin **yá** oriyá oturuḷıġdı (13/211),

yá ğırh bir **yá** ğırh~ iKi (10/103), *gücüg* bizde kısa böylüç **yá da** güleg, *gücüg* gibi ifadelë (42/38), *yárisı* ğadar **yá da** bi buçuğ~ ölçek (42/73), çeyrek mi taħardı **yáhuT** lira mí Ki (44/63), *yárim*~ ölçek **yáhud** bi ölçek (44/141), *ārazi* veğgisidi **yáhöd** herhangi bir vergi (2/118), bin nira **yáhut** doħuz yüz lira (6/112), yemek ziyáFeti gibi bi şey **yoħut** mevlüt gibi bi şey (46/108), issırğan yënmesi **yáhut da** misir ekmā (11-12/65), yemek burda dökmüşüñ **veyáhut** yapmamışñ (5/133), *patişah*~ ossa tanırğ **veyáhut da** *patişahım* ben dër (46/185), cuma **veyáğut da** cuma olmadan çaşamba ğünü (50/132), çorğa feğan yemeK **veyá** bi şey ğaynatıyolarımış (23/29), bi çuval un vëricāñ **veyá** bi şey vër (25/271).

2.2.7.3. Pekiştirme Bağlaçları

Cümlede birbiriyle ilişkili iki ögeden birini diğerine anlamca üstün göstererek bağlayan bağlaçlardır. Bu gruba giren bağlaçlar şunlardır: **bile, bilem, da, dahi, hatda, hem, hem dë, hem de, hemi, gi, ki, Ki, mi, ya.**

arpa bile ekmiyoħ (32/141), *sātini* **bile** sāa sölüyóm. (43/182), onnū hağam hatılıy o toğmamağ **bilem** (14/101), *hanı* ben **de** *túrğum* (49/207), onnar **da** tüm şerKes (7/193), *atié* dondurucuyé yè **da** yè (14/255), bi bardaħ sū **dahi** içmesem mi (19/138), **hatda** cenazesı de *elazı* defnedilmiş~ öruyá (42/176), **hatda** onnar şeyde otururmuş (6/35), ğúve, **hem** yáyıħ ğúç ekin yáni (38/38), bëř řè aha böyle toğladım, **hem** manağu (46/225), **hem dë** ölenin yáğınnarı yápmío onu (14/225), ó, óda yúğlüymüş **hem de** órda (17/24), esği yapı **hem de** nasıl (44/159), çöħ çekdi yilık yilık **he mi** (13/233), **he mi** bunnarıñ sülale bizim sülale (14/29), babam daşlar getürdük **gi** daşlar (33-34/8), üle bināğar var **ki** üle ğocamān (27/191), öle bi adamğar varımış **Ki** zengin~ adamğar (46/117), baħdıħ **Ki** (20/61), damğayı vurdum **mi** dağ dörsuğ (5/26), orıyá gitdim **mi** ālamağ kesiyódú (19/52), bu dirā doğdudum **mu** öteki dirān dibine (1/41), cülā ğórdüm **mü** bölë bölë yüzüñguyu yátarğa (56/116), burıyá gitdüK **yá** (24/185), cami var **yá** ó camide ğırh tane asğer yandı (40/271), soğcuğa var **yá** soğcuğa (43/266).

2.2.7.4. Nöbetleşme Bağlaçları

İki öge arasında çeşitli yönlerden seçenekli bağlama işlevi üstlenen bağlaçlardır. Bu bağlaçlar şunlardır: **bazen...bazen, bazı...bazı, biri...biri, kimi...kimi.**

ğüleş **bazen** oluyódu **bazé** olmuyódu (19/41), **bazı** sene baħan ē olur, **bazı** sene zayıf olur (25/68), **birisı** *isdambuğda*, **biri** *anğarada* (21/157), **birisi** isafıymış **biri** de insafsızımış (30/229), **biri** şemşi, **biri** ğamer (39/156), **kimi** ğıruħ **kimi** sāğam çığardı (43/74).

2.2.7.5. Açıklama ve Sonuç Bildiren Bağlaçlar

Başlarında veya içlerinde buldukları cümleleri kendilerinden önce veya sonra gelen cümlelere açıklama ve sonuç bildirme işleviyle bağlayan bağlaçlardır.¹²⁶ Yöre ağzında açıklama ve sonuç bildiren bağlaçlar şunlardır: *ama, amma, ancağ, anadīm ğadarıyła, artıq, artıg, aslında, bi de şun dē, bi de şurası var, şu şekilde, belki, bekit, behit, ordan böle, çünkü, çüngi, daha dorusu, dēmek, dēmeK, dēmek Ki, dēmeK gi, elbetde, ān sonunda, biliyoruz ki, işde, meselā, meselá, meseļa, meselē, söyleyebilirim Ki, haļbuki, haļgiki, hani, hanı, tabi, tabı, veļasılı kelam, veļasılı geļam, veļasılı, yāni, yāni, yāní, zaten, zate, Sate.*

ama şimdiki düzende nē (50/121), *amma* diyola kilemetirece ğējšī diyo (28/179), *ancağ* bilisen sen ānat (13/153), benim *anadīm ğadarıyła* (13/142), artıq ĩ kötü yer~ aldılar (14/71), tekrar çürmüşlar~ *artıg* niyé çürdilerse (24/49), sona *aslında* şeler ğadar (28/84), *bi de şun dē* (19/125), *bi de şurası var* (24/62), *şu şekilde* (43/16), *belki* yemek yemedin (35/102), gelirim *belki* de (7/11), *bekit* tanışsın da (45/58), tanışsıñ *behit* tanımaSsın~ örāy (37/112), *ordan böle* (11-12/202), *çünkü* (42/14), *çüngi* (55/60), *daha dorusu* (6/157), boļat *dēmek* (11-12/194), *dēmeK* anca oldu ha (5/75), *dēmek Ki* (6/58), *dēmeK gi* (27/193), *elbetde* (13/189), *ān sonunda* (20/83), *biliyoruz ki* (14/246), *işde* öle bi konuļarda söylenti varıdı (46/42), bilmem~ işde bu şekil hadiseler oluyómuş (2/61), *meselā* (38/91), *meselá* (39/189), *meseļa* (41/50), *meselē* (44/161), *söyleyebilirim Ki* (15/147), *haļbuki* (46/182), *haļgiki* (44/14), *tabi* zaman dējşe dējşe (2/24), *hani* ıssırğan yēnmesi yāhut da misir ekmā (11-12/64), *hani* bizim~ eşitmez bu yāpuļan (19/155), *hanı* adam giriyó ortaļarına bilmeden giri (20/138), biz o zaman ufādıh *tabi* (3/69), bundan sonra *tabi* zerzelede ben ĩ biliom (7/49), *tabı* daha önce ālar varmış yāni (46/40), *veļasılı kelam* (8/13), *veļasılı geļam* (16/112), *veļasılı* (9/67), *yāni* (9/86), *yāni* (9/96), *yāní* (10/150), *zaten* (9/80), *zate* (21/152), *Sate* (38/18), *Saten* (38/44).

2.2.8. Ünlemler

Korku, heyecan, sevinç, üzüntü, şaşkınlık, nefret gibi ruh hāllerini etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya, seslenmeye, çağırılmaya ve göstermeye yarayan kelime türleridir.¹²⁷ Ünlemler, asıl ünlemler, seslenme ünlemleri, cevap ünlemleri ve gösterme ünlemleri olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır.

¹²⁶ Korkmaz (2009), s. 1124-1125.

¹²⁷ Korkmaz (2009), s. 1140.

2.2.8.1. Asıl Ünlemler

Sevinç, üzüntü, şaşkınlık gibi ruh hâllerini yansıtmada kullanılan ünlemlerdir. Bu gruba giren ünlemler şunlardır: *aman, amān yárabím~ allā, avradına üfülüüm, ē, ē hēy, eh, ēy gidi ēy, ēy, ha maşallah süPanálla, ha, hā, hēy gidi, heyvah, hīm, keşge, maşalah süpanī allah, o hōy, ō hō, ā hō, ō hōy, ōh, of, ōf, ułan, lan, vah, vay anasımı, vay hay.*

aman diyö (46/144), *amān yárabím~ allā* (9/112), uçah gibi uçuyá *avradına üfülüüm* (43/261), *ē*, bōbā beni yúgsek gısına (40/133), şimdi *ē hēy* (32/39), *eh!* evlaTlarımın hepsi de bir (11-12/21), *ēy gidi ēy* (40/255), *ēy* gulanı keser, ā şu barmāñı keser (52/114), *ha maşallah süPanálla* (11-12/15), *ha* orıá otur *ha* sen (11-12/29), *hā* bu illā ĩi gurtarır diyé bi şey yoĥ (19/111), *hēy gidi* (21/98), *heyvah ali kelle* vuruldu diyöğlar (20/142), o *kaşirler hīm* (9/40), *keşge* ğapınin otusaydıĥ (20/5), *maşalah süpanī allah* (54/55), evde yemāñı hazırlıon genele gidene *o hōy* (19/132), sona geldile burıyá *ō hō* (40/266), *ā hō* onnar dünKi dā (9/40), *ō hōy* dükgannār, mazālar böyle hāsar~ olmuş (20/61), *ō, ōh* dedı (11-12/79), *of* çeker mi (11-12/80), *ułan* bendüm (9/152), *ułan* ben devmişim řu yářına (9/195), *lan* beni biliceg bu dedim diyö (16/148), *vah~* quł vah (31/18), *vay anasımı* yá (16/179), *vay hay*, éhdiyáÇdan fazlası (23/170).

2.2.8.2. Seslenme Ünlemleri

Seslenme ünlemleri, hitap ve çağırmada kullanılır. Yöre ağızında tespit edilen seslenme ünlemleri şunlardır: *be, ey, ēy, ē, ha, hadı, hēy, hey, he, hiřt, hōp, hō, lan, ułan, yá, yáv.*

ğücenmá datlıyálım *be* cānım (10/54), nē yéyoñ sen~ *ey* quł (31/36), *ey* ğulum diyo (39/30), *ēy allahāñ* ğuıları ümmeTleri (39/33), *ēy* comāt (36/43), *ē*, gitmem mi? (55/139), *ha* baĥım (13/115), *hadı* (11-12/15), *hēy* yávrüm (9/74), yêrüyemiyóm *hey* oıuşu (31/44), *hey* yávrı (9/126), *he* iğerde sadellé getirsen (46/5), *he* quł ben oturamıyom (31/28), *hiřt* diyöğlar (36/41), *hōp* beri ğel az yáv (5/116), ařā başdan bařlarduĥ *hō* hō hō hadi (33-34/85), *lan* oıum senin ğözün ğór (15/178), *ułan véysel* dedim (9/66), *yá* o ğeliyö (38/102), *yáv*, bıraĥ~ *eyüp yáv* (22/89).

2.2.8.3. Cevap Ünlemleri

Cevaplama ünlemleri, onaylamayı veya kabul etmemeyi ifade ederler. Tespit edilen cevap ünlemleri şunlardır: **ē, evet, ha, hā, he, hē, hi, hayır, peki, tabi, tamam, ō hō, yá, yá yá, yo, yoḥ, yoğ.**

ē, napıjım, bişer olmājnci (40/194), **ē**, sen hiÇ arayıp sormadın (40/126), sıkındı görmedik~ **evet** (41/45), **ha**, sacıyág tabi (11-12/147), çatal gılıç **hā** öle yā (13/138), **hā**, esgi hemen bi çounu (13/149), **hā** hatıllıyábildim (16/78), **he he** yémek (32/147), **he**, bu adamcáza da boyuna sacırā dahmışlar (46/46), **he**, şahna gélirimiş (48/102), **hē** gırh dörTde oldu (40/98), **hi hı**, kendimiz teslim~ édiyòduḥ (7/101), yok~ onu **hayır** ben onu görmedim (41/107), **peki** demiş (46/109), **tabi tabi** bizim~ öle bizim de öle (51/85), **tamam**~ efendim geliyém (55/83), **ō hō**, gaş kere ekmeK yèdig (52/166), **ō hō**, yáḥın burda daıldı (9/37), basıyołardı **yá** çöte (13/220), *deli sejt~ āmetgilerden mi?- yá yá* (11-12/59), yo yo cuma cemisinde asger yákmış (40/278), **yoḥ yoğ.** öle bi şey yoḥ (40/285).

2.2.8.4. Gösterme Ünlemleri

Birini veya bir şeyi göstermek için kullanılan ünlemlerdir. Tespit edilen gösterme ünlemleri şunlardır: **ā, āḥa, aha, hā, ha, dahay, daha, da, dā, de, dē, işde, té, tē.**

depo olduydu benüm **ā** bura biliyòñ (18/70), **ā** baḥ ceketde şindi (9/161), **āḥa** bu şeyden (11-12/59), aḥa cámi hocasına çirmiş (13/45), **aha** gör *hamdı* dede (13/114), **aha** burda dav kıoyú varımış şurda (13/131), **hā** böyle gözleri açuğ gibi çıhdı diyó (16/119), óyün başına eşileceg **ha** ó depiyé (30/161), **dahay**, böyle iniş~ aşşa böyle (30/56), işdē **daha** şoruyá bi (4/108), burda *yáremca* varıdı **da** şurdā, órda çavuşudu (9/43), **dā** burda bi év (17/68), **de** baḥım, bağ şu aha bu iná (38/7), bağ **dē** şu órda bir~ āvaç (54/77), **işde** mezer (7/153), **té** órda evliyá da var (44/218), **tē** burdan sülük çıhdı (19/11).

2.2.8.5. Ses Yansımali (Ses Taklidi) Ünlemler:

Bütün varlık ve nesnelere ait sesleri benzetme ve taklit etmek suretiyle çıkarılan seslerdir.¹²⁸

lipil lipil yèduk yèduk (11-12/65), anam bir avuç un guyardı, bëyle **pitil, lıḥıl lıḥıl, lıḥıl**~ éderdi (11-12/74), altınám **küt küt** daḥıldıkene öldüm (31/62), **küt** diyé atarlar Ki kötü

¹²⁸ **Korkmaz** (2009), s. 1188. **Banguoğlu** (2015), s. 4002-408. **Zülfikar, Hamza** (1995) *Türkçede Ses Yansımali Kelimeler*, Ankara, TDK Yay., s. 92-106.

huy!ar (6/144), **pat** elinden hemen silanı alıyò, bilmem nè yápiyò (1/175), *rüs* uçā **dīn tīn** iki kere pat!ar (8/31), onnar şindi **toḥ toḥ** tesbih~ elinde (46/190), **lanḡıl lanḡıl lan~** indük (47/146), gomando oturumu **ḡacur ḡacur~** öterdi (56/116), bir davu! **güm güm~** ètdirirler (50/116), havada uşdu, **taḥ!** bi avuç toPrayu deryáyá saçdı (36/145).

2.2.9. Fiiller ve Fiil Çekimleri

Fiil çekimi, cümle içinde fiilin kip, zaman, şahıs ve sayı belirtmek üzere değişik biçimlere girmesidir.¹²⁹

2.2.9.1. Şahıs Ekleri

Şahıs ekleri, çekimli fiillerde hareketi, işi yapan veya harekete konu olan şahsı belirten fiil çekim ekleridir. Şahıs eklerini üç grup hâlinde incelemek mümkündür.

2.2.9.1.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri: Öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman çekimlerinin yanında istek ve gereklilik kiplerinde de kullanılan şahıs ekleridir. Bölge ağzında birinci tip şahıs eklerini şöyle sıralayabiliriz:

Birinci tekil şahıs: (I)m; -m

satarım (45/69), vèrmişim (54/131), vèremicem (55/165), söyleyebilirim (15/147), sörüyüm (23/144), mahcup~ èdersem (1/103).

İkinci tekil şahıs: -sİñ; -ñ

a!ırsıñ (15/127), òlmesiñ (31/177), gidecegsiñ (37/43), görúyořsuñ (37/198), yázıcaḥsuñ (31/96), görürsüñ (27/72), oḥducañ (40/136).

Üçüncü tekil şahıs: ø

yápar (24/147), çıḡacaḡ (24/269), gitmiş (29/27), oḥuyu (11-12/243).

Birinci çoḡul şahıs: -uḥ, -ḥ; -uḡ; -ḡ, -uḡ; -úḡ; -Iz, -z

ḡeliyoruḥ (20/168), ḡazıyòḥ (17/98), yázdıruḡ (54/124), bilmiyoḡ (28/210), çalışmışuḡ (38/46), bilmeyúḡ (49/189), āar!arız (20/110), bıraḥmicāz (26/129), gideriz (19/186), bilimiyoruz (11-12/202), görüşürüz (24/149), ekiyoz (26/126).

İkinci çoḡul şahıs eki: -ñIz; -sIñIz

tanışısıñız (45/40), dèrsiñiz (55/63), Tanıyácañız (24/186), bu!usuñuz (50/14), anatıyòñuz (50/148), diyosuñuz (55/108), ḡötürürsüñüz (26/31).

Üçüncü çoḡul şahıs eki: -!ar, -ler; -!a, -le; -!ar, -ler

¹²⁹ Erdem (2001), s. 90.

tanımıyacağlar (36/98), dómüşler (46/44), satağla (42/195), gidicekle (28/61), demişle (28/61), yapmışlar (48/71), katletmişler (44/10).

İstek kipinin birinci tekil ve çoğul şahıslarında -(I)yim; -ağım, elim, -ağ, -ek ekleri kullanılır.

annadıyım (50/180), diyim (50/81), söyuyum (23/144), öldürüyüm (36/95), ağağım (36/192), vèrelim (39/175), yapağ (40/211), diyéK (1/22).

2.2.9.1.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri: Bu şahıs ekleri iyelik kökenlidir. Görülen geçmiş zaman ve şart çekiminde görülür.

Birinci tekil şahıs: -m

ağdım (5/142), gitdim (8/40), oğdum (9/192), górdüm (11-12/126), gahsam (24/172), dèsem (24/259).

İkinci tekil şahıs: -ñ

añadıñ (49/190), ètdiñ (39/222), sorduñ (9/161), gitmedüñ (37/99), ağusañ (43/241), gèlseñ (49/89).

Üçüncü tekil şahıs: ø

yápdı (51/133), gitse (14/98).

Birinci çoğul şahıs: -ğ, -g; -ğ, -k; -ğ

oynardığ (14/131), ağduğ (24/239), gètdiğ (20/245), yèrdüğ (21/118), ağdığ (27/28), girduğ (29/71), yidik (42/186), çağışdığ (42/206), yaşaduğ (43/126), ağsağ (30/191), yapmassağ (16/184), açsağ (1/24), gelsek (46/32).

İkinci çoğul şahıs: -ñİz

ağdıñız (6/127), geldiñiz (46/73), nè olduñuz (43/264), otuğsañız (18/15), dèmezseñiz (16/141).

Üçüncü çoğul şahıs: -ğlar, -ler; -ğa, -le; -ğar, -ler

ağdığlar (17/107), goyduğlar (26/82), gèldiler (445/27), atdığa (40/227), vurduğa (40/223), dèdile (52/107), yormasağlar (55/9), vèrseler (19/138), çağhatdığlar (49/198), gòğmediler (9/108).

2.2.9.1.3. Emir çekiminde kullanılan şahıs ekleri: Emir çekiminde kullanılan ekler, diğèr iki grup şahıs eklerinden farklıdır. Bu ekler esas itibarıyla şekil ekleridir. Emirde her şahsın ayrı bir şekil eki olduğundan dolayı bu şekil ekleri şahıs da ifade ederler.¹³⁰

İkinci tekil şahıs: ø

git (13/227), bağ (13/227).

¹³⁰ Ergin (2009), s. 288.

Üçüncü tekil şahıs: -sİñ, -sİñ, -sİn

aħsıñ (49/83), gitsıñ (49/83), gelsıñ (49/83), vursuñ (10/65), getısüñ (49/219), gelsin (54/183), baħsın (54/183), ğomasun (23/121), düşsün (24/187).

İkinci çoğul şahıs: -(I)ñ

baħıñ (7/35), gidiñ (9/87), soruñ (18/14), sürüñ (20/99).

Üçüncü çoğul şahıs: -sİnlAr

etmesinler (2/96), getısınle (28/110).

2.2.9.2. Basit Çekimler

2.2.9.2.1. Bildirme Kipleri

2.2.9.2.1.1. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman eki, Türkiye Türkçesi ağızlarında değişik şekiller gösterir.¹³¹ Türkiye ağız sınıflandırmalarında esas alınan ölçütlerden birisi bu ekte görülen değişikliktir.¹³² Bu ek, Eski Türkçedeki ‘yorımak’ fiilinden türemiştir.¹³³ Ladik ağızında kullanılan şimdiki zaman ekini şahıslar bazında şu şekilde sıralayabiliriz:

Birinci tekil şahıs için: -(1)yorum, -(1)yom, -(1)yóm, -(1)yòm; -(1)yám, -(1)yém; -İm

biliyorum (5/32), yátıyorum (20/36), düşünüyom (13/126), çekiyom (20/39), soruyom (20/189), geziyóm (22/77), diyóm (23/180), gidiyóm (24/91), biliyám (4/26), tanıyám (4/184), bilemiyám (4/26), biliyém (11-12/68), diyém (43/73), bilim (17/126).

Yöre ağızında kullanılan ‘-yam, -yem’ şimdiki zaman ekindeki /y/ ünsüzünün düşmesi sonucunda ikiz ünlüler meydana gelir.

biliëm (52/142), baħiëm (11-12/19), çekiëm (24/227).

İkinci tekil şahıs için: -(1)yáñ, -(1)yoñ, -(1)yóñ, -(1)yóñ; -İn, -İñ, -iñ; -yosuñ, -yosun

¹³¹ **Korkmaz, Zeynep** (1999) ‘Ağızların Tarihi Devirlerle Bağlantısı Üzerine’, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Ankara, TDK Yay., s. 64. Bu konuda daha fazla bilgi için bk. **Gülensoy, Tuncer** (1985) ‘Anadolu Ağızlarındaki Şimdiki Zaman Eki’, *Türk Kültürü Araştırmaları- İbrahim Kafesoğlu’nun Hatırasına Armağan*, s. 281-295. **Karahan** (1996), s. 140-147. **Erdem** (2001), s. 91-94. **Akça, Hakan** (2011) ‘Ankara İli Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları’, *Turkish Studies*, Volume 6/1 Winter: 611-619. **Demir, Nurettin** (1996) ‘Güneybatı Anadolu Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki -ik gelir’, *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992* (26 Eylül 1992-1 Ekim 1992), Ankara: 43-56.

¹³² **Gülsevin, Gürer** (2002) *Uşak İli Ağızları*, Ankara, TDK Yay., s. 101. **Akca, Hakan** (2009) ‘Ankara İli Ağızları’ (Doktora) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 42.

¹³³ **Brendemoen, Bernt** (1987) ‘Trabzon Ağızlarındaki Zaman Kipleri Üzerine Bir Not’, *Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi*, C. II, İstanbul, s. 33.

biliyãñ (11-12/77), gèliyoñ (1/103), aļıyoñ (2/137), annıyoñ (20/166), inceliyoñ (21/85), beklıyoñ (39/201), dutuyõñ (5/179), diliyoñ (44/239), için mi (29/20) biliñ (17/36), biliñ (49/206), baļıyosuñ (47/150), aļıyosuñ (1/117), giriynosun (6/147).

Üçüncü tekil şahıs için: -(1)yá, -(i)yé, -(1)yor, -(1)yo, -(1)yö, -(1)yó, -(1)yó, -(1)yu, (1)yú, -(1)yü, -(1)yi, -(1)yí; -İ; -y

aļıyá (43/241), geliyá (43/108), diyé (9/190), yètiyé (55/76), giriyor (13/147), gidiyo (23/42), duruyo (41/173), yániyö (11-12/13), yániyó (11-12/13), oħıyó (19/97), baļıyó (20/134), ğonuşuyó (13/126), diyu (39/39), buluyú (50/57), gèliyú (50/177), gèliyü (35/68), gidiyi (56/57), görmüyü (22/21), diyı (1/23), dāļıyı (26/59), gitmı (40/47), gelıy (7/25), ermey (18/49), ğalmay (18/60).

/y/ ünsüzünün düşmesi sonucunda ikiz ünlüler meydana gelir.

biliğ (46/190), geliğ (4/153), duruğ (22/21).

Birinci çoğul şahıs için: -(1)yoş, -(1)yoş, -(1)yoğ, -(1)yúğ, -(1)yoh, -(1)yóh, -uh, -úh

yápiyoş (1/88), yátıyoş (44/117), èdiyog (39/169), bileméyúğ (17/10), samimiyúğ (28/206), bilimyoğ (11-12/110), eşidiyóh (55/153), hatırlıyoroğ (5/42), gèliyoğ (20/168).

Yöre ağzında birinci çoğul şahıs şimdiki zaman eki olarak kullanılan -(1)yóğ, -(1)yóğ, -(1)yóğ sadece bir veya birkaç kez görülür.

gidiyóğ (20/129), yáhamayóğ (49/232), ūraşıyóğ (49/6).

İkinci çoğul şahıs için: -(1)yósuñuz, -(1)yoñuz, -(1)yoñuz, -(i)yósúñuz

soħıyósuñuz (24/251), ğótürüyoñuz (24/274), geçiyóñuz (48/119), iniyóñuz (31/62), fesatlıyoñuz (36/39), gèliyósúñuz (1/104).

Üçüncü çoğul şahıs için: -(1)yolar, -(1)yolar, -(1)yálar, -(1)yoła, -(1)yála, -(1)yoła

giriyołar (23/45), ètmiołar (31/61), saħlıyołar (35/43), birikiyálar (5/111), ekiyálar (4/112), yáħıyála (43/71), yápiyoła (5/102), açılıyámıyoła (7/193), diyála (40/235), gidiyála (40/43), yáħıyoła (23/44), beklıyoła (7/106).

Üçüncü çoğul şahıs şimdiki zaman eklerinden -(1)yólar, -(1)yéla, -ılar, birkaç kez görülür.

gidiyólar (1/38), bilimiyéla (55/133), diyılar (14/40).

Şimdiki zaman eki, olumsuz fiil tabanlarından sonra geldiğinde -mA olumsuzluk ekini daraltığı görülür.

vèrmiyá (4/56), varmıyo (15/91), ermiyodu (23/110).

Ancak birkaç kelime daratmadığı tespit edilmiştir.

ğörmeyi (49/199), ermey (18/49), ğalmay (18/60), bułamayóğ (24/95).

Şimdiki zaman eki düşerken kendinden önceki olumsuzluk ekini hem daralttığı hem de uzatmış olduğu belirlenir.

gitmī (40/47), açığlaTmī (24/166), bilmī (40/18).

Yazı dilinde kullanılan –mAk fiil isminin ve bulunma hâli ekinin birleşiminden oluşan şimdiki zaman ekinin olduğu görülür. Ancak bu kullanım sadece bir örnekte sınırlı olmakla birlikte işlev olarak da geniş zaman görevindedir.

yátmağdaım (38/9).

Yörede şimdiki zaman ekinin geniş zaman işlevinde kullanıldığı tespit edilir.

tanışyoğ (6/87), gèlī (13/109), vèrmiyó (16/158), bilmeyim (18/18), gidiyóz (23/215), düşünmüyoğlar (27/135), kesiyò (35/92), satıyoğ (40/195), yapıyu (49/142), diyosuñuz (55/108), ekiyòğ (51/65).

2.2.9.2.1.2. Geniş Zaman

Yöre ağızında genelde -Ir ve -Ar geniş zaman eki olarak kullanılmakla beraber -u, -ü de aynı görevde karşımıza çıkar.

Birinci tekil şahıs için: -Ar, -ur, -ür, -r

annarım (46/177), yáparım (10/107), dökerim (27/38), giderim (40/159), oğurum (43/198), dörudurum ‘doğrulturum’ (13/172), bilirüm (24/121), gelürüm (39/6), öldürürüm (8/48), isderim (36/150).

İkinci tekil şahıs için: -Irsİñ, -usuñ, -üsüñ

tanırsıñ (37/112), ağırsıñ (15/127), afèdersıñ (44/40), zannèdersıñ (24/64), görürsüñ (27/72), getirürsüñ (5/124), duru musuñ (5/115), götürüsüñ (5/124).

Üçüncü tekil şahıs için: -u(r), -ü(r), -Ir, -Ar, -r

ğalı (31/106), gelü (31/106), oğ mu (40/274), annadır (27/29), karşılaşır (27/153), bindirir (53/135), vèrir (4/117), gurtulur (4/154), yapığur (14/232), umuğur (19/112), gelür (22/30), gidilür (31/223), oğur (5/135), dèr (36/211).

Birinci çoğul şahıs için: -Iz, -uğ, -úğ, -uğ, -uğ

bağarız (41/148), çığarız (42/94), dèriz (6/16), oğuruz (50/138), görüşürüz (24/149), yèdirürüz (39/171), yáharuğ (49/56), biçeruğ (49/126), dèruğ (32/120), èderuğ (39/139), alıruğ (49/82), yáharuğ (52/47), billeşirúğ ‘birleşiriz’ (24/87), èduğ ‘ederiz’ (25/13), yazdıruğ ‘yazdırırız’ (54/124).

İkinci çoğul şahıs için: -sİñIz

ğurtuğamassıñız (16/136), dèrsıñız (55/101), buğusuñuz (50/14), oğursuñuz (39/55), gótürürsüñüz (26/31).

Üçüncü çoğul şahıs için: Geniş zamanın bu çekiminde gerileyici benzeşmenin etkisiyle oluşan şekillere sıkça rastlanılır. Ayrıca ekte bulunana /r/ ünsüzünün düşmesi de yaygındır. Yöredeki kullanım ekleri şöyledir: **-arlar, -arla, -arlä -aılar, -alla, -erler, -erle, -eller, -elle.**

yáharlar (3/49), doıanırılar (3/74), çarırlar (6/121), yáparla (52/114), yátarla (56/117), ğırarlä (43/123), yápaılar (3/81), ğııaılar (4/34), yákaıılar (13/59), yáhaııla (16/56), daıhaııla (25/246), giderler (49/97), içerler (50/138), ekerler (55/50), söylerle (42/125), gezeller (3/92), gideller (27/124), edeller (31/106), düzelle (31/107), delle ‘derler’ (11-12/202).

Geniş zamanın olumsuz çekiminde, birinci tekil ve çoğul şahıslarda -mA, ikinci ve üçüncü şahıslarda -mAz eki kullanılır. Yazı dilinden farklı olarak -mAz ekinde yer alan /z/ sesi ilerleyici benzeşmenin sonucunda /s/ sesine dönüşür.

annamam (3/8), yátmam (13/197), bilmem (39/86), gitmem (40/166), boıaıtımassıñ (42/56), ğırtuıamaSsıñ (56/87), bilmeSsıñız (20/123), doıunmaz (52/151), dayánamaz (56/116), bilmez (10/150), bitmez ‘yetişmez’ (20/204), yápmayız (1/88), bilmeyúğ (17/104), düşünmezler (27/139).

Geniş zaman olumsuz soru birinci tekil şahsında yazı diline göre farklılık gösterir.

tanımam mı ‘tanımaz mıyım’ (46/51), gitmem mi ‘gitmez miyim’ (55/139), bilmem olu mu ‘bilmez olur muyum’ (40/274).

2.2.9.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman ekinin ötümlü şekli bölgede hâkimdir. Birkaç örnekte ötümsüz şekilde de görülür. Ayrıca yöre ağızında kendini gösteren yuvarlaklaşma eğilimi, görülen geçmiş zaman eki için de geçerlidir.

Birinci tekil şahıs için: -dım

aıdım (1/166), bıraıdıım (11-12/93), ğáybétđim (8/39), yétişđim (13/234), dutuıdıım (15/13), unutđım (15/170), götüğım (16/33), gördüm (17/12).

Bu zamanın birinci tekil şahıs çekiminde sadece bir örnekte ötümsüz şekiline rastlanılmıştır.

yáptım (50/37).

İkinci tekil şahıs için: -dıñ

añadıñ (24/210), bıraıdıñ (28/169), étđiñ (39/222), dèmediñ (49/172), sorduñ (9/161), duyduñ (10/76), gitmedüñ (37/99), döndüñ (37/189).

Üçüncü tekil şahıs için: -dı

ğalıdı (3/65), yıııdı (5/41), geldi (4/110), gitdi (9/58), dutdu (9/179), vurdu (10/95), dövrüdü (11-12/115), öldü (20/50).

Görülen geçmiş zaman teklik üçüncü şahıs çekiminde veya i- ek-fiilin görülen geçmiş zaman çekiminde /n/ veya [ñ] ile genişletilmiş örnekler görülür.¹³⁴

dêrdin (28/125), vardın (28/211), bâsederdin (33-34/62), varıdıñ (39/107), yâpıyollarıdıñ (44/74).

Görülen geçmiş zaman teklik üçüncü şahıs çekiminde sadece bir örnekte ötümsüz şekile rastlanılır.

yâptı (5/45).

Birinci çoğul şahıs için -dığ, -dığ, -duğ, -dúğ, -dih, -duh, -dúh, -dık, -duğ, -dúk, -dik, -dük, -dúğ

çıldığ (20/51), çalışdığ (37/84), gældığ (37/115), gitduğ (40/224), duyduğ (44/82), gördüğ (17/121), aldıh (44/277), acıdıh ‘üzüldük’ (45/44), galduh (47/85), çihatduh (47/146), gonusduh (52/185), girdüh (29/73), geçdüh (43/280), bırağdığ (27/194), yâğdığ (32/56), aldığ (47/85), vurduğ (20/246), gómduğ (23/76), bindüğ (25/110), ödedik (38/79), geldik (41/96), eşitdük (43/58), çekdük (47/50), gitdúğ (25/108).

İkinci çoğul şahıs için: -dıñız, -diñiz, -duñuz

yâpdıñız (23/57), atdıñız (36/44), geçdiñiz (16/135), yordurduñuz (51/10), duyduñuz (35/20).

Üçüncü çoğul şahıs için: Görülen geçmiş zamanın üçüncü çoğul şahıs çekiminde /r/ sesi çoğu zaman düşer. Bölgedeki kullanım ekleri şöyledir: **-dılar, -dıla, -duılar, -duıla, -diler, -dile, -düler, -düle**

aldılar (45/75), havasladıılar (50/65), aldııla (43/272), bāladııla (43/282), sorduılar (15/67), ğurtulduılar (16/113), vurduıla (40/223), gözlediler (52/86), dediler (1/5), geldile (11-12/38), yerleşdile (14/72), götördüler (44/31), sürdürler (55/32), götüdüle (16/90), öldüdüle (40/264).

¹³⁴ Leyla Karahan, görülen geçmiş zaman tekil üçüncü şahıs çekiminde görülen bu genişlemeyi “-n” morfemi olarak değerlendirmiş ve Orta, Güney ve Batı Anadolu ağızlarında görüldüğünü işlev olarak da farklılık olmadığı ifade etmiştir. Bk. **Karahan, Leyla** (2012) ‘Türkçede Bazı Ek ve Edatlarda “-n” Morfemi ile Ortaya Çıkan Varyantlaşma’, Türk Moğol Araştırmaları Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı, Gül, Bülent (Editör), (2012), *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü*, Ankara, s. 227. Yine aynı araştırmacının bir diğer çalışmasında ise bu “-n” ünsüzü türeme olarak gösterilmiştir. Bk. **Karahan, Leyla** (2003) ‘Türkiye Türkçesi Ağızlarında ş>s Değişmesi ve Çalış Beldesi (-Haymana) Ağzı’ Selçuk Üniversitesi, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.13, s. 51. Fakat bazı araştırmacılar bu “-n” ünsüzünü üçüncü şahıs iyelik eki olarak değerlendirmiştir. Bk. **Tekin, Talat** (2003) ‘Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine’, *Makaleler 1 Altayistik*, (Haz. Yılmaz, Emine/ Demir, Nurettin), Ankara, Grafiker Yay., s. 131-138. **Gülsevin, Gürer** (1990) ‘Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı’, *Türk Dili*, Ekim 1990, C. 1990/II, S: 466, s. 187-190. **Alyılmaz, Cengiz** (1999) ‘Zamir N’si Eski Bir İyelik Ekinin Kalıntısı Olabilir Mi?’, *Türk Gramerinin Sorunları II*, Ankara, TDK Yay., s. 403-415.

2.2.9.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zamanın kullanımı Türkiye Türkçesinin yazı dilinde olduğu gibi -miş ekidir ve çekimlerde genellikle zamir kökenli kişi ekleri kullanılır.

Birinci tekil şahıs için -mişim

ālmışım (41/27), ğalmışım (22/5), yemişim (31/191), ğelmişim (37/119), yāturmuşum (38/18), unutmuşum (50/127), düşmüşüm (24/91).

Yörede sadece bir kullanımda -missim şeklinde kullanıldığı da görülür.

dëmissim (7/208).

İkinci tekil şahıs için: -mişin

buñalmışın (17/21), vemişin (6/119), oñumuşun (39/145), vemişün (40/150), dëkmüşün (5/133).

Yörede sadece iki kullanımda -mıssın ve -missin şeklinde kullanıldığı da görülür.

ūramıssındır (35/138), çizermıssın (42/105).

Üçüncü tekil şahıs için: -miş

gitmiş (6/23), yapılmış (7/38), çılmış (9/61), demiş (9/145), ğetmiş (13/166), dizmiş (15/41), sormuş (16/34), ğonmuş (18/8), vurulmuş (19/10), ölmüş (24/265), bükmüş (28/178).

Birinci çoğul şahıs için: -mişüg, -mişuh, -muşuh, -mişig, -mişüg, -müşüg

çalışmışüg (38/46), laflamışüg (16/142), yazılmışuh (18/28), yapmışuh (43/275), duymuşuh (47/117), döremişig ‘türemişiz’ (55/136), ğelmişüg (47/56), yemişüg (55/86), üşümüşüg (1/35).

Öğrenilen geçmiş zaman birinci çoğul şahıs çekiminde az da olsa yazı dilindeki şekliyle de kullanıldığı görülür.

vermişiz (42/172), ètmışiz (50/176), ğelmüşiz (14/43).

İkinci çoğul şahıs için: -mişiniz, -mişiniz, -muşunuz, -mişünüz

oñumamışınız (24/117), ğelmişiniz (49/219), duymuşunuzdur (19/164), yerigmemişünüzdü (20/150).

Üçüncü çoğul şahıs: Şahıs ekinde bulunan /r/ ünsüzü çoğu zaman düşmüştür. Bölgedeki kullanım ekleri şöyledir: **-mişlar, -mişla, -muşlar, -muşla, -mişler, -mişle, -müşler, -müşle**

yapmışlar (44/25), ğonahlamışlar (46/21), ğaçışmışlar (46/61), yahałamışla (47/107), bulamamışla (4/75), bālamuşlar (13/235), ğurmuşlar (20/38), ğurtulmuşla (4/171), sokmuşla (7/179), demişler (20/72), ğetmişler (20/91), çevirmişler (23/66), ğelmişle (25/23), dikmişle (25/39), ūütmişler ‘öğütmişler’ (42/181), dómüşler (46/44), ğötürmüşle (26/17), öldümüşle (40/64).

2.2.9.2.1.5. Gelecek Zaman

Yörede gelecek zaman eki için -Icağ, -Icağ, -acağ, ecek ekleri kullanılır. Ekin sonunda bulunan /ğ/, /h/, /k/ ve /k/ seslerinin fiili çekimi esnasında düştüğü görülür. Bu düşme neticesinde büzülme meydana gelir. Bu büzülmeler ekte ya ünlü uzunluklarına ya da zamanla normal süreli ünlülere yol açtığı belirlenir.

Birinci tekil şahıs için -acām, -AcĀm, -AcAm, -icam, -ecém, -icem

véricām (10/65), gidecām (13/161), oļacām (20/197), daşıyācam (15/97), aļıcam (11-12/82), süzecēm (36/60), bilecem (50/143), gidecém (45/45), ödicem (1/155).

İkinci tekil şahıs için: -cağsıñ, -cağsıñ, -Acañ, -écañ, -icañ, -icañ, -ucañ, -ecen

aļacağsıñ (24/114), ğoyācağsıñ (46/152), yapacañ (27/68), yéyecañ (21/152), çihatmıcañ (19/157), beKlicañ (52/44), vèrecañ (19/118), oğuducañ (40/136), gidecen (45/24), vèricen (50/100).

Üçüncü tekil şahıs için: -acág, -acág, -ucağ, -acağ, -icağ, -ucağ, -acağ, -ucağ, -eceg, -ecek

yāpacág (10/118), oğuycág (24/112), yazılacağ (24/227), ūraşacağ (35/44), oğunucağ (19/153), yihııcağ (16/72), hazıııcağ (19/147), daļacağ (18/48), oļucağ (21/145), çıkacağ (14/40), oļucağ (15/117), ğelegeç (39/220), süreceç (42/68), dökeceç (43/116).

Birinci çoğul şahıs için: -ácāz, -acāz, -icāz, -acáz, -ecoğ, -acuğ, -ecúğ, -cuğ

suluyācāz (30/186), baħacāz (17/128), biraħmıcāz (26/129), yapacáz (35/22), dikecoğ (43/298), çıħacuğ (43/284), aļacuğ (25/182), inecúğ (43/283), yapacuğ (43/297), verecúğ (43/76).

İkinci çoğul şahıs -acağsıñız, -acañız, -acāñız, -ecañız, -icañız, -iciñız

doyācağsıñız (15/127), ğaynadacañız (39/115), soracañız (39/209), yazacañız (21/88), ğelegecañız (39/113), yapıcañız (16/139), geçiciñız (11-12/224).

Üçüncü çoğul şahıs için: -ucağlar, -icağlar, -acağlar, -acağlar, -acağlar, -ecegler, -ecekler, -eekle

vurucağlar (16/98), nāpıcağlar (27/102), tanımyācağlar (36/98), çaracağlar (45/12), doļduracağlar (45/27), vuracağlar (27/90), diKecegler (37/73), geçürecekler (20/155), gelecekle (22/39), gidicekle (28/61).

2.2.9.2.2. Tasarlama Kipleri

Tasarlama kiplerinde zaman ifadesi yoktur, sadece şekil ifadesi vardır.¹³⁵ Tasarlama kipleri bu çalışmada emir kipi, dilek-şart kipi, istek kipi ve gereklilik kipi olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

2.2.9.2.2.1. Emir Kipi

İkinci tekil şahıs: Standart dilde olduğu şekli ile kullanılır.

bağ (30/51), birağ (32/6), dur (49/200), yát (36/98).

Üçüncü tekil şahıs için: Standart dilden farklı olarak ekin sonunda [ñ] ünsüzü bulunur.

Yörede tekil üçüncü emir kipinin çekiminde bulunan ekler şunlardır: **-sİñ; -sİñ; -sİn**

ağsİñ (49/83), gİtsİñ (49/83), vursuñ (10/65), getİsüñ (49/219), gelsin (54/183), bağsın (54/183), ğomasun (23/121), düşsün (24/187).

İkinci çoğul şahıs için: -(I)ñ

bağİñ (7/35), gİdİñ (9/87), soruñ (18/14), sürüñ (20/99).

İkinci çoğul şahıs emir kipinin olumsuz fiil tabanlarında bu ekin sadece [-ñ] şeklinde olduğu görülür.¹³⁶

durmañ (18/14), bağmañ (18/100), unutmañ (24/102).

Üçüncü çoğul şahıs için: -sInI(r), -sInnA(r)

etmesinler (2/96), getİsinle (28/110).

Fiillerin çekimi sırasında ekte bulunan /r/ ünsüzünün düşme eğiliminin yanında // ünsüzünün de gerileyici benzeşme sonucu /n/ sesine dönüştüğü görülür.

saysınná (28/126), étmesinner (27/31), çeksinner (31/197), geçsinne (24/13), geçmesinner (55/28), duysunnar (48/12).

2.2.9.2.2.2. Dilek-Şart Kipi

Dilek-şart kipi çekimi yazı dilinden farklı değildir. Ancak ikinci tekil ve çoğul şahıslarda [ñ] ünsüzünün kullanımı devam eder.

Birinci tekil şahıs için: -sAm

hazıllasam (49/218), bağsam (52/191), satsam (1/90), yánarsam (23/46), ğütsem (24/144), dësem (24/172), gitsem (54/139).

İkinci tekil şahıs için: -sAñ

¹³⁵ Ergin (2009), s. 289.

¹³⁶ Bu kullanım Ladik ağzında sınırlı değildir. Bölgenin diğer ağzlarında da kullanımı mevcuttur. Bk. Erdem (2001), s. 99. Aydın (2002), s. 50.

doġansaň (49/119), sorsaň (51/99), yáraġansaň (56/90), gelseň (49/89), bilseň (49/178), dërseň (3/19).

Üçüncü tekil şahıs için: -sA

datılsa (45/68), çalūssa (37/83), ġalmasa (11-12/164), olmasa (38/32), vërse (43/215), gevşeTse (10/67), gitse (14/98).

Birinci çoġul şahıs için: -saġ, -saġ, -sek

aġsaġ (30/191), sorsaġ (51/138), aġsaġ (1/24), gelsek (46/32), verseK (25/158), söyleseK (35/136).

İkinci çoġul şahıs için: -sañız, -señiS, -señiz

yāSsañız (52/37), varsañız (55/171), sorsañıza (15/122), ölseñiS (31/62), girseñiz (50/14).

Üçüncü çoġul şahıs için: -saġar, -seler

bassaġar (17/110), annatsaġar (14/27), sorsaġar (51/145), yormasaġar (55/9), vërseler (19/138), kesmeseler (25/179), bilmeseler (45/72).

2.2.9.2.2.3. İstek Kipi

Fiile istek, arzu ve niyet gibi kavramları veren kiptir. Ağızlarla ilgili yapılan son çalışmalarda emir ve istek kipinin birlikte ele alındığı görülür. Bu çalışmada istek ve emir kipi ayrı başlıklar altında incelenmiştir. İstek kipinin sadece birinci tekil ve çoġul şahıs çekimi vardır. İkinci, üçüncü tekil ve çoġul şahıslardaki çekimi emir ve şartla ifade edildiği belirlenir.

Birinci tekil şahıs için: -ayım, -eyim, -yim, -yüm, -am, -ım, -im, -im

aġıyım (1/174), bājšlayım (9/90), durayım (13/118), yāpayım (27/173), arıTmayım ‘aġrıtmayayım’ (39/169), söyleyim (50/199), isdeyim (1/21), ġeyim (20/200), nè diyim (8/26), ölüyüm (31/159), baġam (13/117), baġım (11-12/14), nè bım ‘ne bileyim’ (49/63), bilim ‘bileyim’ (53/72), baġım ‘bakayım’(16/13), gelim (7/24).

-ayım, -eyim eklerindeki /y/ ünsüzünün düşmesi neticesinde ikiz ünlüler oluşur.

baġaım ‘bakayım’ (16/13), nāpaım ‘ne yapayım’ (27/24), ne deım ‘ne deyim’ (53/72), ġurtaraım ‘kurtarayım’ (27/25), ġonuşmaım (38/105), söyleim (9/171), demeim (13/169), kesmeim (14/171), gelim (16/32).

Birinci çoġul şahıs için: -aım, -elim

yápdıraım (28/61), yátaım (30/53), nãpaım ‘ne yapalım’ (30/228), oıaım (36/165), aıaım (36/192), gidelim (39/43), vèelim (39/180), dielim ‘diyelim’ (42/236), kesselim (48/54).

2.2.9.2.2.4. Gereklilik Kipi

Metinlerde yok denecek kadar az olan gereklilik kipi -maı, -maı -meli ekinin kullanımıyla yapılır. Ayrıca gereklilik anlamının ‘gerek’, ‘lazım’ ‘ilazım’ kelimeleriyle de sağlandığı belirlenir.

sormaı (4/19), ānaTmaı (40/205), çekemeli ‘çekişmeli’(50/30).

yápması lazım (23/209), söylemesi ilazım (26/67), ayarlamah ilazım (26/117), olmasi lazım (43/43), terKétmesi ilazım (55/181), geçmesi gerek (11-12/244), ğırsa gerekdir (20/209).

2.2.9.2.3. Birleşik Çekimler

2.2.9.2.3.1. Hikâye Kipi

Bildirme ya da tasarlama kipi eklerinden birini almış fiilden sonra ek fiilin çekimlenmiş hâli gelir.

2.2.9.2.3.1.1 Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Üçüncü çoğul şahıs dışında bu çekim ekleşmesini tamamlamış bir birleşik zamandır.

gidiyodum (20/250), biliyodum (28/200), tanımyödum (28/240), biliyoduñ (40/205), acıyoduğ (16/83), yátyoduđ (16/95), geliyádu (56/30), ğalıyoduğ (8/22), soruydun (10/8), aıabiliyoduğ (10/101), gidiyoıardı (4/73), baıamıyoıardı (21/113).

Görülen geçmiş zaman kipinde görülen /n/ ünsüzünün genişlemesi sadece bir örnekte bu birleşik çekimde de görülür.

veriyöıardı (44/191).

2.2.9.2.3.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi

Üçüncü çoğul şahıs dışında ekleşmenin tamamlandığı görülür.

giderdim (42/71), düverdim (47/17), yápardıđ (41/21), çııarduğ (56/77), oıurduğ (30/220), koyarları (41/99), annatııları (45/55), oıurdu (5/82), otururdu (31/130), vèürlerdi (56/89), getirürleridi (15/104), bulunuyöıları (44/175).

/n/ veya [ñ] ünsüzünün genişlemesi bu birleşik çekimde de görülür.

olurdun (6/115), yapııırdın (44/217), ğüleşdirirdiñ (10/15), yáparıardı (6/60), gitmezlerdiñ (10/42), yánaşamazıardıñ (10/12), dörutduıardıñ (17/64).

2.2.9.2.3.1.3. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Metinlerde genel olarak bu birleşik çekimin kullanırlığı üçüncü tekil şahıs ve birinci çoğul şahısta daha sıktır.

oıduydu (18/70), işitdiydi (13/14), dutduydum (28/106), duyduyduğ (29/9), bulduydu (50/53), çekdiydi (9/96), evlendiydi (11-12/131), gitdiydiğ (20/46).

Yörede sadece bir örnekte şahıs eki birinci zaman ekinden sonra geldiği görülür.

geldimidi (13/21).

2.2.9.2.3.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Bu çekimde ekleşmenin yanında ekleşmenin henüz tamamlanmadığı şekiller de mevcuttur.

yâpmışdı (46/68), geçmemişdim (52/15), demişdim (55/144), göymüşdu (16/100), olmuşudu (29/164), gaybolmuşudu (30/109), kaçmışdı (11-12/76).

Genelde -mİşdi olarak görülen bu birleşik çekim, sadece bir örnekte yazı dilindeki şekliyle de görüldüğü belirlenir.

bozulmuştu (24/82).

2.2.9.2.3.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Çekim esnasında gelecek zaman ekinde bulunan /k/ sesi düşer. Bu düşme neticesinde de kendinden önce gelen ünlüyü uzattığı zamanla da normal süreli uzunlukta olan ünlüye dönüştürdüğü görülür.

dēcādım ‘diyecektim’(49/233), gidecādım (17/20), oıacādı (9/154), dutacādıñ (24/137), diyécadiñ (50/204), oıacadiñ (7/24), içecediK (55/145), gelecadúK (43/198).

Yöre ağzında tespit edilen yuvarlaklaşma eğilimi, bu çekimde de etkisini gösterir.

ölecoduğ (28/141), ğalĥacoduđ (29/44).

2.2.9.2.3.1.6. Dilek-Şart Kipinin Hikâyesi

Yazı dilinde olduğu gibi kullanılır.

ossaydım ‘olsaydım’ (6/45), oısaydıñ (10/24), yâpmasaydı (18/50), otusaydığ (20/5), gelmeseydi (23/34), bilseydig (10/55), esirgemiseydim (15/189).

2.2.9.2.3.1.7. İstek Kipinin Hikâyesi

Sadece bir kelime görülür.

çay~ içeydim (55/7).

2.2.9.2.3.1.8. Gereklilik Kipinin Hikâyesi

Metinlerde gereklilik kipinin hikâye çekimi tespit edilmemiştir.

2.2.9.2.3.2. Rivayet

Bildirme ya da tasarlama kipi eki almış bir fiilden sonra -miş ekinin getirilmesiyle oluşan birleşik çekimdir.

2.2.9.2.3.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti

Üçüncü çoğul şahıs çekiminde ekleşmenin tamamlanmadığı görülür.

geliyomuş (46/29), yapıyıyomuş (55/36), çalışıyomuş (1/39), ohunuymuş (18/23), atıyomuşu (21/28), geçiyöllarımış (20/98), öldürüyölarımış (21/168), oturuyöllarımış (40/76), geçiyâlarımış (16/111).

2.2.9.2.3.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti

Üçüncü şahısların çekiminde ekleşmenin tamamlanmadığı görülür.

çıkarmış (27/27), yapıllarmış (27/80), verürmüş (43/88), gidermiş (23/221), oturmuş (6/35), yihaniılarımış (11-12/101), gızdırırılarımış (20/79), dellerimış (25/40), giderimmiş (28/66), getirürlerimmiş (44/20).

2.2.9.2.3.2.3. Görülen Geçmiş Zamanın Rivayeti

Yöre ağzında bu tür kullanıma rastlanmamıştır.

2.2.9.2.3.2.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

Bu çekimde ekleşmenin tamamlanmadığı görülür.

geşmişimmiş (23/206), yapmışımış (27/200), geçmişimmiş (52/196), doıdümüşümüş ‘doldurmuşümüş’ (9/136), gürmüşümüş (22/66).

2.2.9.2.3.2.5. Gelecek Zamanın Rivayeti

uçucâmı (23/95), soracâmı (24/18), yapıcamış (22/55), gonusucamış (23/97), göhıucamışım (31/181), êtmicâmı (31/184).

2.2.9.2.3.3. Şart

Yöre ağzında fazla rastlanılmayan bu birleşik çekim, genel olarak geniş zaman ve görülen geçmiş zaman ve gelecek zamanda sıkça görülür. Bu çekimde ekleşmenin çoğunlukla tamamlandığı belirlenir.

2.2.9.2.3.3.1. Geniş Zamanın Şartı

ohursa (3/62), olursañ (4/160), durursañız (16/141), bilise ‘bilirse’ (28/152), gelirse (51/8), verirsem (54/146), yedirsem (1/179), getirürse (13/165), düşürürse (44/232), duyârısa (13/75).

Yörede geniş zaman olumsuzluk eki -mAz eklediği zaman benzeşme nedeniyle sıkça -mAssA şekliyle görülür.

olmassa (4/188), satamassam (13/164), yapmassah (16/184), yo||lamassañ (40/134), çıhımassa (45/12), yétmesse (1/88), isdemessen (13/243).

2.2.9.2.3.3.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

ğaşdıysan (4/102), çıhdıysa (5/22), yáhdıysa (13/33), yápdıysáK (14/115), yapıldısa (16/64), doğduramadıysan (26/94), sordıysañ (39/11), ğulana dēdiyise ‘değdiyise’ (43/18), söyledimise (15/122).

2.2.9.2.3.3.3. Gelecek Zamanın Şartı

çalışacāsa (2/119) ölecasen ‘öleceksen’ (13/49), alıcasa (25/285), alacasa (44/140), ğonuşmucasoh ‘konuşmayacaksak’ (56/62), diycesen (36/24), içeceseñ (50/214).

Bir örnekte de yeterlilik fiilinin şartlı birleşik çekimi yapılmıştır.

bildürebilise (56/135).

2.2.9.3. Ek-Fiil

Ek-fiil, bütün isim ve isim şekillerinin yüklem görevinde kullanılmasını sağlar. Hikâye, rivayet ve şart çekimlerinde ek-fiil ekleşmesini tamamlamamıştır.

2.2.9.3.1. Ek-Fiilin Geniş Zamanı

Birinci tekil şahıs için

doumluyum (5/181), memuruyum (15/173), ırzayım (31/45), hasdayım~ işde (48/84), yaşlıyım (53/60).

İkinci Tekil şahıs için

dēli misiñ (8/38), memurusuñ (19/122), fakültedē misiñ (47/47), ğomşumsuñ (24/238), *samsumu* musuñ (1/158).

Üçüncü tekil şahıs için Yazı dilinde olduğu gibi -dır eki getirilerek yapılır.

vadır (11-12/185), öledür (44/102), yēdir (46/217), sabırlıdır (9/122), burasıdır (38/68), sūlalesidir (50/172).

Birinci çoğul şahıs için

boşluyuh (26/93), çadışih ‘çağdaşız’ (11-12/222), torunnaruyuh (28/44), ğardaşih (32/125), ümmetindenüg (39/214).

İkinci çoğul şahıs için

fahırsıñız (4/128), sayibisiñız (6/126), nerelisiñız (19/161).

Üçüncü çoğul şahıs için

*aḥyá*rdalar (20/74), *bursada*lar (4/119).

Olumsuz şekli ‘değil’ kelimesiyle yapılır.

sonaki seferbilliye dēl (17/48), *ḳóyúñ* yátrımı *ḳóyde* dējil (35/128).

2.2.9.3.2. Ek-Fiilin Hikâyesi

Birinci tekil şahıs için

asgerdeydim (9/71), yáşındaydım (11-12/22), yátaḥdaydım (16/69), éyidim (43/155), çobanıdım (43/73), dējlidim (43/155)

İkinci tekil şahıs için

sen dēlidiñ (1/18), āzımda mıydıñ (18/49), varıdıñ (38/107).

Üçüncü tekil şahıs için

yōudu (20/24), göyuñcuḷudu (28/24), yoḥudu (34/90), misafiridi (43/102), İyidi (43/156), ötuzdan āşşa dēldi (17/132), beK şey dējldi (3/35), dōúlúdu (48/118).

Birinci çoğul şahıs için

gişiydig (46/202), gibiydük (52/90), haneydüK (28/27), billjidik ‘birlikteydik’ (54/175).

İkinci çoğul şahıs için

nérdeydiñiz (51/10).

2.2.9.3.3. Ek-Fiilin Rivayeti

Birinci tekil şahıs için

aylīmışım (53/44), yáşımdaymışım (9/19), çocumuşum (31/77).

İkinci tekil şahıs için

burda dōúlumuşuñ (11-12/127).

Üçüncü tekil şahıs için

varımış (44/94), zenginimiş (51/131), emmizadelerimiş (52/128), *aşagólyáz*mımiş (52/174), muhdarımış (1/66), *rumumuş* (37/136).

2.2.9.3.4. Ek Fiilin Şartı

Yöre ağzında bu çekimde ekleşmenin tamamlanmadığı görülür. Bu çekim genellikle üçüncü tekil şahıslarda görülür.

esnafsam (43/274), bayánisa (44/177), fāhırısa (49/140), lazımısa (52/106), varısa (5/174), yoħusa (33-34/31), teneyse (15/49), çindeyse (39/33), nēyise (4/36), bendeysēñ (52/106).

2.2.9.3.5. Ek-Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Yörede sadece bir örnekte tespit edilmiştir.

fazlaymışdı (6/61).

2.2.9.4. Fiilimsiler

2.2.9.4.1. Sıfat-Fiil Ekleri

-acaħ, -eceg, -ecek, -eceK, -iceK: Bazı durumlarda ekte bulunan /k/ ünsünün düştüğü görülür.

yáPılacaħ bi meslek dēñil (51/93), yátacaħ yèrim (13/182), yeneceg bi şey (23/125) gelecek sene (26/115), yiecek maddeleri (44/168), ğış yáhacā (13/62), inecē zaman (14/162), dèrmen çevireceK ğadar (9/85), ğidiceK durumumuz (40/246), ğidecañız yèr (13/226).

-An:

eKliyén ğece (5/127), ondan doğan da çoħ ğüzel (23/233), ğurbet çekmiyén, ölü ğörméén~ adam (27/154), düşünen adam (46/160), ğonuşan dillerin (43/204).

-Ar, -ir, -r:

ğaynar saÇ (24/48), bilir ğışiler (6/93), èyñ geliri (30/185), oħuryázar (46/257), ben çıħar giderim (37/185), isder *merziFóna* ğótúř, isder *isdambuħa* ğótúř dèdi (29/127).

-dığ, -duğ -dıĳ, -duĳ, -dik, -dük: Ekin sonundaki /k/ veya /k/ ünsüzlerinin düşmesi sık olarak görülür.

tanımadığ bi ğarı (36/118), yıñılmađu, cenaze olmadığ yèr (20/48), olmadıĳ yèr (27/216), bulduĳ ĳuramadıñ~ı ‘bulduk ‘tanıdık, bildik’ kuramadın mı’ (13/123), dèmediK ĳaf (15/133), bilinmedik yèr (20/111), bildüñüz bildüñüz aylardan(55/99), tanımadım bir vatandaşın (15/7), gezmedim ĳarşılaşmadım insan yoğ (27/155), yapmadım iş yoħ (46/14).

-mİş: Geçmiş zaman bildiren bir sıfat-fiil ekidir.

ğazanılmış maĳ yèdilé (9/109), ğızmış sacıyáğ (11-12/147), ğèlmiş ğeşmiş *peyğamberlerin* (39/188), yèni dõmuş çocūa (14/209), sormuş oğdun soruların (39/8), esgiyi oħumuş (50/218), herşeyi ğörmüş ğeçirmiş (51/144).

2.2.9.4.2. Zarf-Fiil Ekleri

Fiillerden geçici zarflar yapan eklerdir.

-e, -(y)I: Yörede tekrarlarında kullanılan zarf-fiil şeklidir.

çeKe çeKe götürü (13/167), dúvú dúvú dúve bunu un halinde yapmış (4/77), diyé (1/146), diyí (3/31), uyuhlayı uyuhlayı (31/190), ğanaj ğaynaj ‘kaynaya kaynaya’(53/80).

-(y)Ip: Yaygın olarak kullanılan zarf-fiil ekidir.

ısdıp yèdüK (33-34/76), saşınıp gezer (36/169), gelip geçiyiK (37/11), arayıp bułacañıS (39/33), alıp ğelmedin (39/94), biraħıp ğaçıp gidiyólá (40/77), gidip alıp, toplayıp getirip evlerinde yèdiler (41/41), toplayıp, yİKayıp, kurutup, ğavürup karınnarın doyuşmaK (2/75), getirüp dołandırıyolar (3/44), diyíP düşünüp duruyódu (24/257).

-arağ, -arah, -arağ, -erek, -ereK: Sıkça kullanılan zarf-fiilerden biridir.

atarag giriyouun (6/147), ğomşu ołarağ (14/43), ğızı ałarağ (31/110), bułdum sorarah (28/230), çatarah çatarah bölle (30/219), ołarah ğalmış (33-34/54), kóylerde yatarah (40/80), inanarağ ğelenlerin (41/162), parke iş yaparağ (51/121), tegge ołarağ (54/75), sóúdereK indim~ aşıa (20/105), ezilereK ğelmişis (24/51), ğaraborsacı değerek geldile aldıla (43/276).

-arahdan, -arağdan, -ereKden, -erekden: Zarf-fiil+ayrılma hâli ekinin birleşmesinden oluşan birleşik zarf-fiil ekidir.

ğız başı ołarahdan (31/106), eş ołarahdan (36/120), bağarağdan zengin (35/127), yahman diğereKden (40/252), gidiyoh değerekden (53/49).

-ınca, -ince, -inci, -unca, -uncu, -üncü: Sıkça görülen zarf-fiillerdendir.

yaşlanınca dedi (8/43), piknik yapınca (42/130), éve girince (43/209), çekince nassı yuvalandı (9/84), zaman ğelince (39/113), açamağ diğinci (39/135), burdan girinci (40/138), ördan geçinci (44/128), mühür bozulunca (7/109), itilaf~ ołunca (40/257), harıl harıl ğoşunca (42/50), vuruncu düşürüyo (13/236), *ali kelle* vuruluncu (20/153), zerzele ołuncu (30/67), yáruntuuyu ğörüncü (30/69), babamgil ölüncü (31/25),

Yörede bazı kullanımlarda bu zarf-fiilin sonuna /h/, /g/ veya /k/ eklenmesiyle oluşturulmuş biçimlerinin olduğu da belirlenir.

bu kóy yánıncıh (40/206), postları çekilincig (39/111), onnara da şeydincig (39/111), altını kesinciK (48/52), düzenine gidişincik (50/27), gelin~ ānım ğelincik (50/122).

-duhca, -duhça, -dikce, -diKce, -dükce, -dükce, -dükÇe: Birleşik zarf-fiil eklerindendir.

bałtayı vurduhca (11-12/122) kışın ołduhça (14/50), devlet cannanduhça (28/45), gitdikce azalıyo (42/136), gitdiKce düşdü (45/75), aħlımuza gedükce (23/201), destek ğördükce (52/161), bunnar büyüdüKce (24/30), yörümedükÇe (36/228).

-dı̇da, -du̇da, -dı̇da, -dü̇de¹³⁷: Dık+da ekinin birleşmesiyle oluşan zarf-fiil ekidir.

aḥdardıḥda (46/89), doḥduḥda (33-34/59), ġaruṣduḥda ıḥar (43/316), dāḥdı̇da (1/15), ı̇dı̇da (14/160), sü̇dü̇de ı̇ardı (43/73), ġö̇dü̇de (46/227).

-dı̇da, -dı̇de, -dü̇da: Dık+iyelik eki+da ekinin birleşmesinden oluşan zarf-fiil ekidir. Yöre ağzında ses büzülmesi yaygın oldu için bu zarf-fiil ekinde etkisini göstermiştir.

apdı̇da gitmiş (20/56), kale fetēdildinde (42/21), sordūnda (28/228).

-dı̇dan, -du̇dan, -dı̇dan, -du̇dan, -dı̇den, -dı̇den, -dü̇den, -dü̇den: Dık+dan ekinin birleşiminden oluşan zarf-fiillerdir.

yāpdı̇dan sonrā (35/56), ı̇dı̇dan sona (44/174), dāḥdı̇dan (49/60), ayrıdı̇dan sona (55/127), doḥdu̇dan sonrā (35/68), namazı ġı̇du̇dan soña (36/41), yāratdu̇dan sonrā (36/71), yāndu̇dan sona (40/266), ı̇dı̇dan sonra (14/266), yapı̇du̇dan sona (26/76), gitdikden sona (5/155), yētişdigden sona (21/67), getirdü̇den sona (20/106), bitidükden sön (9/74), öldü̇den sona (17/118).

Kişisel kullanımdan dolayı sadece bir örnekte bu zarf-fiil ekinin ‘-cu̇dan’ olarak görüldüğü belirlenmiştir.

oḥmacu̇dan sona ‘olmadıktan’ (38/84).

-alı, -eli: Bölgede seyrek olarak görülen bu zarf-fiil eki, fiili daha çok zaman yönünden belirtir.

aḥalı (24/205), yapı̇alı (26/70), yātalı (36/142), ġeleli (37/172), bileli (47/43), öleli (53/63).

-mAdAn: Bu zarf-fiil eki, işlev bakımında yazı dili ile aynıdır.

bālamadan (48/107), oḥmadan (49/213), vurmada (55/33), yātmadan (4/100), oḥumadan (41/191), şeētmeden (44/78), ġörmeden (46/262), öldümeden (47/130), deşmeden (2/111).

-қан(a), -һан(a), -gen(e), -ken(e): Bölgedeki yaygın zarf-fiil eklerindedir. Bu zarf-fiil ekinin sonuna ünlü sesin eklemesiyle yapılan biçimlerine de rastlanılır.

yı̇arқana (27/204), oḥaһan ‘olurken’ (6/134), toḥlaḥıḥana (15/58), duymuṣaḥana (23/232), ġezergen (15/31), otururgen (16/152), ġirergene (16/83), aḥıgene (50/196),

¹³⁷ Kök Türkçeden beri kullanılan birleşik zarf-fiil ekidir. Fakat Talat Tekin, *A Grammar of Orkhun Turkic*’te vermemiştir. A. von Gabain de *Altürkische Grammatic*’te bunları sınıflandırılmamıştır. Bu ek daha çok Eski Anadolu Türkçesiyle ilgili çalışmalarda sıkça vurgulanmıştır. Bk. **Gülsevin, Güre/ Boz, Erdoğan** (2004) *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara, Gazi Kitabevi, s. 150. **Şahin, Hatice** (2018) *Eski Anadolu Türkçesi*, 5. Baskı, Ankara, Akçağ Yay., s. 74. **Akar** (2018), s. 197.

yátarken (42/200), annatuken (43/83), çıharken (43/256), dərken (46/61), sölenişkene (42/116), geliKene (47/65), dərkene (50/203), yerKene (52/143).

-siyé: Yörede sadece bir örnekte tespit edilen bu zarf-fiil eki, -AsI sıfat-fiil ekiyle yönelme hâli ekinin birleşmesiyle oluşur.

ölesiyé (26/55).

-üben: Eski Anadolu Türkçesinde karakteristik zarf-fiil eki olan ‘-UbAn’ yörede sadece bir örnekte görülür.

sürüben (39/173).

2.2.9.5. Birleşik Fiiller

Bölge ağzındaki birleşik fiiller, Zarf-Fiil + yardımcı Fiil ve isim + yardımcı fiille kurulan birleşik fiilerden oluşur. İsim + yardımcı fiille kurulan fiiller metinde en sık görülen birleşik fiillerdir.

2.2.9.5.1. Zarf-fiil + Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller

I + vér-, ü + ver-: Anlam olarak “tezlik, çabukluk, birdenbirelik; bir şeyi başkası için yapma; ihmal ve özensizlik bildirme”¹³⁸ işlevi katan birleşik fiildir.

aslıverdi (53/72), getiriver (11-12/11), diyiveriñ (24/232), çivilejveriyö (50/82), göyüveriyöla (40/47), göçüverdin (36/19), bölüverén (2/114), süzüveriyodu (32/120), düşüverijn-işde (20/243).

A + dur-: Bölge ağzında sadece bir yerde belirlenen bu kullanım, süreklilik anlamı verir.

çekedursun (31/196).

Fiil-(y)á + bil-, fiil-a + bil-, fiil-(y)é + bil, fiil-e + bil-: Yeterlilik anlamı verir.

dayanabilir misin (27/204), vérebilirim (36/163), geçinebiliyöm (38/101), gidebilir sem (45/47), diyébilirim (55/52), söyleyebilirim (15/147).

Fiil -(I)P + dur-: Asıl fiile süreklilik anlamı veren birleşik fiildir. Yörede kullanım sıklığı az olan birleşik fiildir.

gelipdurū (51/5), laf- edipdurudu (4/216), doyupduruyodu (21/59).

¹³⁸ **Demir, Nurettin** (1994) ‘Birleşik Fiiller ve Vurgu: iver- Şeklinin Görevlerini Tespitte Vurgunun Rolü’ *TDAY-Belleten*, C. 42, S. 1994, s. 90.

2.2.9.5.2. İsim + Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller

İsim + et-: İsim + et- yardımcı fiilinin getirilmesiyle oluşan birleşik fiillerdir.

teslim~ èdiyò (46/158), davet~ èder (14/173), devam~ èdijm (21/138), ğabuļ~ ètmiyolá (31/6), hesap~ èt (40/13), Őikât~ ètmiŐ (43/276).

İsim + ol-: İsim + ol- yardımcı fiilinin getirilmesiyle oluşan birleşik fiillerdir.

ğayboļduļar (24/268), hasda olmuş (17/118), Şahit~ olmadım (41/127), emekli olđum (27/175), ğabuļ~ ola (39/181), adet~ oluyò (25/238), Şükür~ ossun (45/10).

İsim + eyle-: İsim + eyle- yardımcı fiilinin getirilmesiyle oluşan birleşik fiillerdir.

raĥmet~ eylesin (56/103), dúĥn~ eyle (13/65), islah~ eylediyse (36/49), ĥalĥ~ eyledin (36/92).

İsim + kıl-: İsim + kıl- yardımcı fiilinin getirilmesiyle oluşan birleşik fiillerdir.

namaz ğıļaļlar (4/34), Őafât ğıļâr (36/170), müceze ğıļardı (39/83).

İsim + yap-: İsim + yap- yardımcı fiilinin getirilmesiyle oluşan birleşik fiillerdir.

iş yáparsın (55/57).

3. METİNLER

Yer: Samsun/Ladik/Ağcakaya

Ad: Şerafettin Erenler/Arslan Erenler/Dursun Uysal

Yaş: 47/35/73-77?

5 geç otur~ oraları yâniña kamaracı nêyi getirme bizë yénim. gezelim görelim mi nê? dèdiler şundan dèdüK yâni.

Size Ermeni, Rum hadiselerini sormak için geldik.

-üsdat söyleş.- -rumlan bilmezler~ önnar.- ğulam~ eşitmiyó nê diyón?

Eski Rumlar var ya, buralarda ne yaptılar biliyor musun?

10 -yáv dedeñi nêyi annatsaná hacı dayı sen~ işde. işde dedeñi yapmışlar da, annat.-

Yaşınız kaç?

yétmiş~ üç

İsminiz nedir?

dursun uysal.

15 -dedesiñi yapmışlar bunuñ.- şimdi *ğavurlar* burdan dāıldıkdā dāıldıđları sırada -öle mi?- dedem ev yapıdırıyómuş kireÇ~ usdası diyéreKdené ó, bunnarı dışarıyı sevk~ édiyołarımış yá. önnardan~ usda almış bi tane kireç yáhdumađ~ uçun. bu burdan gelüşkene dedemiñ~ ōúñde, isdimlāñ~ ōúñe beraber çıđıyólar. hayındağ sen délidiñ, bizim çitüimize amá sáña ras geldi diyólar. dedem~ órdan alıyólar, ötekileri saıyólar. gendileriKiynen *rumlardan* yá onna
20 *ermenilerden*. bunnarı saıyólar dedem diyó Ki, yáv ben Param yođ, pułum yođ. ólmasa kóyúñ~ içine ğadar gideK de para isdeyim diyó. -hĩmdi seni eşitdüKlerimizi dededen bābaban~ eşitdüKlerimizi soruyoñ ha mĩ sen?- ó zaman diyó gi, *ismağl*~ abiyé şimdi diyéK burāyñ tanıduğları *ermeniler* tabi. -şimdi diyé yáringı belediçe bize iyü mü éder diyı, saña öle soruılar~ açsağ diyı.- olmaz diyólar alduğlarını *cobu deresime*, yóğut~iç laf~ éden. burda
25 tabi bunnarın~ eli varımış. annaşmağ tarafdarı üç cüz biniyá annaşma şēj yapmışlá; Para şēj. parayı gótümüşler bi ğismĩ esgi yırtığ murtumuş tabi. esginiñ mubadilesi o zaman. para témam dēl diyéreKden para temüz dēđl yırtığ şey diyéregden geri gönderiyóla parayı. öyle ekmeK, ğoyun gótümenin hesabı yođ. náPacōúñ dēller~ óradaymış hejf~ esas bunun içinde bi de. dedem bi ó ğaçmiyé zolłamış yáhałamışla órda. ikinciyé önnarıñ tabi senin benim

30 maşımı sürmüşler~ ó vadin *cobu cobu deresi* dènen yèr. öyle bi yèr. órda başga gurup
bunnariñ getüdüü maşı almış. váy maşlarımızı, maşları almış da gótümüşler diyí önnarı öriyá
yáleKi gavur biraşıyála dedemin yánına. yáp pat ev yoħ~ ocaħ yoħ, derenin depenin~
içinde. órda yátarKene bõún~ işde şu gúngigila gidecãñ. toPláTı gidersen,~ ileri gidersen
vururuħ diyöla. dedemin yánında çounu vurmuşla *-türkleri-* yá yá. bi dā dedem~ örayí *türk*
35 bunna goymuşla hepsini. dedem ó yánıyá *ārif*diyí üşümüşüg diyò, ateşde gaçmış feñan diyò,
ses yoħ. dedem ordan gaşlıyò sonu. biraz~ işde tuvalet yèrine gitdū gadar gidiyòř ses yoħ,
az daha gidiyò ses yoħ~ ordan gaçıyò gèliyò buriyá. dedem *ladje* gèliyò, *ladik*den habár
veriyòlař bunnara. yáluñuz gèlemiyò burdan tüfegliler siñahnan gidiyòlar getiriyòlař şu dā
tarafdan. bundan sona şu zaman geçiyò évde çalışıyomuş gendi başına- -iradiyoñu çekme-
40 gendi gendime çalışıyomuş ámma dođduħ~ āç doğdurürKen bu évi yeñi yapıyò yá. tüfá
buriyá goyomuş bu dirā doğdudum mu öteki dirān dibine gidici öriyá alıyòmuş yánına tüfá.
ğorħudan -delükden alıñlar diyí.- hızap~ óyle óyle. *ladje* gidiyomuş gène burdan bi
ğomşunun~ iti *-selamü aleküm-* ğomşunun~ it ğomşunun~ iti depesi höpyá, ā beni gine
dudular diyò. adam ğırħ ğün yaşamamış yáni ölmüş. bu ğorħuynan~ ölmüş yá -ğorħuynan~
45 ölmüş dedem.

Buralara baskın yapmışlar mı veya köyünüzü sürmüşler mi?

bizim kóye bi şey yapamamışlar canım. yáñınız bu ğomşu *eyneğaraca* dèrüg~ ā burda. óra
öñnarı kóylerini dañtmışlar yáhmışlar. öñnar buriyá gelmişler bizim kóye.

Bu köyün ismi neydi?

50 -bu kóy *ācağayá- ācağayá* evet. buriyá girememişler~ öñnarı çalıncı.

Bu köyün nereden geldiğini biliyor musunuz?

-*sarıkóyden merzifönun sarıkóyünden* gelmiş. *öcerenlerde, erenlerde* ikiside *merzifönun*
sarıkóyden gelme. -temeli oradan gelme- evet. amcamın~ ilk~ ocā nèrelerde? artıħ
torpañlarnan bizimkiler bunnar sonaki gèldile. esas şeyler *celiden* gèlmüşler *havzanın celil*
55 kóyüñden. -dört ğabile zaten burası- he. -dört ayrı sülale?- evet.

Bu köy sünni değil mi, aranız nasıl?

sünnü. iyí. iyiz. -öle bi ğavğa yoħ hiç.- yoğ canım. -esgiden iy yáv görmem yaşamadum
ğünner *alevi sünnü* davalarını. bizim bunnar éy bilmiyoħ. -bunnar benim çocuğlum davası
ğonuşun ammá sona yımışadıñlar. -*eyneğalaca*lısısın sen- niyé bizinē ğarbi yápdırdın yá? -
60 bilmiyém ben hiç birini.- beni bilmiyöñ~u? töbe esdafurñla. orda daşınan toħucunan bilmiyön

mu harp yápdı. aha bizim bu milletinen. -dóúşmuşler.- onnardan naçarı yoĥ. nè yápu. bunnarın maĥlarını getürmüşlerimiş bizim kóylüle bunun~ úçún -kóylü arasında bi ġavġa canım o başġa ġav...*- onnar ġavġa dēĭl. bu adamlar bizim millete bāz~ ètdile. bu adamlar -yáni hacı o *urumnann* şeyini soruyò yá argadaş. *urumnar* diyé buralarda gezennē.- aramızda
65 onnar *rumnar* tabi birāz şe yapmışlar burda. kóye girmedüklerinin de şey beKci dutmuşlar~ ò zamannarı dedemden duydüm ĭaf~ èdiyör. -*ermeniler*- ò zamannarı dedem muhdarımış, ġelirímış~ işde bi adam şunu yapucān bunu èdicān *rumnar*. -yáni esgiden- ama şimdik dafā aynen bizim *alevî*lerden bizim hiçbi şeyimiz yoĥ sorunumuz yoĥ zaten. -*alevî* sormuyò- - sefer seferberlig şeyini yáni ha bu *rumnann* şeyini soruyo canım.- *rumnann* şeyini bi dafe
70 biz bilmiyoĥ tabi. -kaĥmadı bu adamlardan hiç yoĥ~ en yaşlısı būnan~ ikisi kóyé.-

Kaç yaşındasınız?

yétmiş yèdi yaşındaım.

Siz bin dokuz elli öncesini bilirsiniz. bize o dönemi anlatır mısın?

bilmem~ oĭu mu tabi ...* nèsini anadıcım. yaşadımız yáni èlliden~ önceki yaşantılar tabi
75 bu günkü yaşantılar gibi dēĭldi tabi. o zaman daha sıĥıntılı daha şeydi. ama vatandaş bundan daha huzurĭuydu. ben~ öle zannèdiyóm.

Bi dönem Asarcık tarafında bi kıtlık olmuş, insanlar somak ekmeġi yemişler. Siz de biliyor musunuz?

-dēĭlim~ ona ġırĥ~ üçlerde faĭan- ġırĥ~ üşlerdeki şeyleri diyósún dé mi? o zamannarı doĭu
80 böle ġuraġlıġ~ oldu böle. bi sene doĭu vurdu bi şeyler~ oĭdu. o zamannarı biraz biraz şey~ oĭdum mu somaġ devri daha ...* daha dünKi iş somaġ meselesi -dā ilerde- ilerde, oraĭarda yoĥ. ò bizim şelerimizde. o seferberlig şelerimizde o, o somaġ devrini esasında *ġastamonun* şeyi var tarihi şeyleri var. *ġastamonun*~ adamı çoġ suĭlu işleridi o zaman buralar dēĭldi. buralar yèmemiş ammā onnar yèmişler~ adamnar.

85 ***Tarım olarak buralarda neler yetiştiriyorsunuz?***

tarım~ oĭaraĥ. būday arpa, mısır, pancar hep.

Kazanç getiriyor mu?

yètmesse yapmayız, az çoĥ yapıyoz Ki.

Yoksa kendinize göre mi yetiştiriyorsunuz?

90 yoĥ satıyoz. satsam da bu feľanca ġarşıľıyo zaten. gendi evımeze alıyo ru z, bařġa kóyey yoĥ. -
hićbi řeyim yoĥ yáni. bařřa bař~ anca ġurtarıyo yáni- ġećiniyo ru z~ iřde nápicān. onu yápma
onu yápma...* baĥ hayvan~ olmasın acından ölüň kóyde. hayvan bi tek. sāde óyle.

Aranızda hikāye, mani bileniniz var mı?

yoġ nē biliriz. manileri de bilmiyo S. onnardan yoĥ hić yoĥ bizde. ben onnarı hēkayey varıdı
95 *rahmet~ aĥbař* da varıdı o da öldü. bin doĥuz yüz yim beş doĥumľuydu. o adam hēkayey
söylerdi. ama biz tembeli S. -onnarı da bilme S- şöle *alevler* onnar sohbetler~ adamlara bizim
gibi dējiler. *aľlah~* ućun bunnar otľuyor~ olřun bizde yoĥ~ öle sohbet. -tevekgeli adamlar
yāv.- bizde yoĥ. -ařıćları var~ önnarın hep.- onnarda davuľ ćalannarı da var. söleller. -ezan~
oĥunmaĥ üzere.-

100 ćarřıyā giderim arabanın da ićinden inmem. para veyen~ olırsa alırım veyen~ olmasa vurur
giderim. e ben herke Si tanıyom Saten herkez de beni tanıyi. bu da bi yoľcu arabası para
veyecek binıyo. ossa saten veyecek, olmiyāna dur ben, sen niyey paranı veymedin dērsem
mahcup~ e dersem noľućaġ. yáni herřey -oľdu zaman getirir- nēden ġeliyoñ, si S nēden
ġeliyosúñuz? *samsunda* duruyoñu S. iyı o zaman. yáni durumlar böle.

105 ***Köyün kúltürünü, ekonomik durumunu soruyoruz.***

eķonomik durumu zayıf. yáni zayıf da -yáni şu köyde eķonomik durumu düzgün pek de dējil
kendini rāat ġećinebiliyo m diyecek adam altı haneyey ćıķmaz.-

Ekip biçecek arazi yok mu?

var~ arazi ġeniř hocam. şimdi adam almış şimdi bu adam beş ġardař, ā ossun yüz dönüm
110 arazisi. adam başına yirmi dönüm düřüyó. -yedı ġardeři mi diyoñ?- yedı ġardař, ġızları
saymıyoĥ yáni saña. yedı ġardařa bugün on beşer dönüm yer düşer. on beş dönümmen dört
beř tane ćocumu doyrabilün mü? üç cüz~ ölćek buday ćıĥar buñKı paraynan bi bućuĥ
milyār. bunun zaTe bi milyarı masrafı gider. beş yüz bin niralıġ ġúPre gider. bu adam ekiyā,
süriyā, biçij bunnar heP masraf da. -e noľıcaġ ġarnın ā. unu zor~ alın- burda nē oľuyo
115 biliyó músúñ? sadece rećberliġdeki üretimde ćifliK desdekleme, desdekleme veyiyi. benim
tarľamın tapusu yoĥ tapu seniñ. ben seniñ yerine ortaĥ~ ekiyórum. seniñ desdeklemej
alıyo suñ bu elindeki nen ćekip gidıyo suñ. sen taľlamı isdedin gibi eki...* ġórdük yānnıřlı baĥ
benim onnar söylerim. bunnarı eġer iletme imkannarıñız var mı? -var- ha bunnarı ilediñ.
řimdi burdā ben ortaĥćılınan ġećiniyórum. iřin~ aydatına ġonuřuóm. -böyle de- böyle de
120 böyle dēdimiz gibi en az yimi hane var. ortasına ġećmem büyüġ~ āleleriñ~ arazisi var.

desdekleme pirimini alıyó -atıyó cebe- mazot parasını da alıyó. -alıyolar dējl mi?- tabi tabi tabi. daha yēni aldılar ben bi hafda on bēş gün biraz. dēmiyó gi yá ğardeşim ğel buruyı. baħ bunu desdekleme pirimi ekene vēriyolar taħla sabine dējl. sen bu ğadar yēr mi ekdın? ğel baħalım. aha burda bi ben otuz dönüm bi yēr~ ekdim. otuz dönüm yērden üç cüz~ elli millon nira para alıyom vērejim. ā üç cüz~ elli millon nira parayı ğel ğupreni al git ğupreni al. 125 yētmeyēn yērlerde yárisını sen vēr yárisını ben vērijim dēme yoh. alıyo lüp cebine. ğupre alacam ot parasını da hadise. o üç cüz~ elli millondan oña para da ğalıyo cebine. ben çüngi bi tarafını ben alıyom~ o seniñ bi tarafını da o alıyó. -otuz torba ğübbe alıyosa on bēşini bu alıyo on bēşini o alıyo.- o onun cebinde ğēne bi ğısmı ğalıyó. iki yüz millon nirasını ben vēr 130 iki yüz~ elli cebine ğalıyó. benim iki yüz millon nira cebimden gidiyó. yáħıt parası bir fıj ben haħdır, haħdır haħdır ben yáħıyórúm cebimden, o alıp cebine atıyó. yání bu nası adalet, bu nasıl~ annayış bu. bunu böyle dējl de bizim başımızdaki insannarın bunu düşünereg yápmıyólar. -düşünceli dātım yápmayılar- bizim her yērde, devletin her yērde bi adamı var dé mi? -zıratcisi de var mantırdı var hepsi var.- benim bi şeyim olımıyáragdan, bi kötü arabam 135 var. senede en kötü şartlar~ altında iki yüz millon lira vergi ödüyórúm. hişbi şeyim yoh bi tek~ arabam var. baħ nē maħ, var nē melaħ var. yápdığ -bobasıñ- babamnan ben -sēKiz ğardaş- yēdi ğardeşim zatı. ben burda alıyom, ğoşuyom niyé ğoşuyon dēmiyólar sen. bi teK ondan yána rātım. -hepsi *isdambu*da bi teg bu burda.- bana niyé ğoşuyon dēmiyólar çocuğlar. ondan yána rāħatım. yání ğoşuyosañ şim~ içerinin temizline baħalım~ aramızda 140 yá. diyēbilirler karını vēr dērler. ondan bi sorunumuz yoh~ *alla* şükür. baħ~ ondan yána rātım. efendim diğēr tarafdá bi arabaynan çalıścān, şurdan on bēş ğişi ğótürecān. on bēş ğişi de on millon nira para alacam, onu da on bēş ğişi ful para vēirse. on ğişi *isabiyé* tarafdan yēdi millon nira alıyórúm. -vērgisi çoħ vērgisi- yēdi millon niraynan da ben burda gidiyóm üç millon nirasını yáħıyom dört millon nira. üç sefer yáparım on~ iki millon. on~ iki millon 145 liraynan ben çołuma çocuma zebze mi alacám, sığara mı alacám? arabanın masrafı çıhdı mı tamam. bi teg emmi, dayı diyı artuħ harmana pancara diyé yálvıra yálvıra papuşlardıñ. afiden yátdıdım bilmem nē dēdiñ. harmanda ortada ğişiñ bēş yüz~ ölçek buday çıhatdıñsa ik~üzer, iki yüz~ elli tane ortası vēreñ, iki yüz~ elli ölçek buday saña ğalıyo. onuñ bize vērecanı yırma vērin yüz~ ölçanı de satacaħ. ğúPreyé nēyé vērdüm paraħar nē hariç, onnar 150 sıfır. onu da ğótürecān ğumbide borca daticān yētmiceK pancara. pancarda bēş dönüm yēr eKmişin, ordan alacān bin~ üç, bēş yüz lira para. onu da orıyá vērdiñ -yápdı hamballıħ nēy.- yárabbi şükür diyósuñ borcum bitdi diyósuñ amā, borcun bitdi ama ordan tekrar pancardan ğazana ğadar yēmiyé bi şeyin yōğ. tekrar borç yápmıyá başlıyósún. yání burda yēdimizi, aldıımızı gelmeden yēyórúS. şimdi harmanı beklıyórúm ben dört milyár borcum var.

155 harmanda ben dört milyár para ödicem nêrden ödicem. benim êlli dönüm yêr ekdim. ortağ. êlli dönüm yêrde bin. ölçeg buday çıhsın, bêş yüzünü verecek buday...* -ölçeklig ölçek hesabı arhadaş annamaz da, ton ton. oğaraKdan- tenike ölçeg -on sekiz kiloluğ tenikeyi bi ölçek.- *samsun samsumu* musuñ? şimdi bunu burda ben bi teg burdayım bazen yüz. ölçek toum ayırdım. zaten yüz. ölçek toum saşdın mı orayı teKrer. yüz ayrêden iki yüz. ölçã

160 oriyã gitdi. gèriyé gãlıyo üç yüz. ölçek buday. yüz. êllisini dé çołumun çocumun. ekmeklig budayı. satacam mı, ałıcam mı? annıcañ iki yüz tenike buday gãldı. iki yüz tenike budayın dã bi milyár yápar, bi milyár da samaniñdan ałsıñ iki milyár. iki milyarı ödedim, iki milyarı nêrden ödicem. bi de devirde ben bu işe girdim demesın tağır tağır iki yüz milyon. iki yüz milyon nıřã reddediyorum bi senede. -şimdi işin gerçelerini- benim. arabanın

165 bandıroğlarına gãlıñ -biliyó mısún küpre güpre çoğ bağalı gèliyo şeye.- yêdi tönüm tağla ağdım ben şimdi amcamdan. gaş lire vèrdim biliyo musuñ taPu masrafı? ałtı yüz millon nira. -tapu masrafı- evet yã. ałtı yüz millon nira. bu parã. bağ köylünüñ hağları nê gadar gıstli. -ha.- şurda bizim. arazide budaylarımız var domuzdan baş. edemiyoruS, domuzdan. ałamıyoruS. -yázımı domuz yèyó.- şurdan av tufe ałacaS av tufeni ağdım amã ruhsat.

170 isdiyolar ruhsata -tufegden bağalı- ruhsatın gendisi otus millon nira. iki yüz millon nira bizden vèrgisi ağıydı. gaymağamlı bilmem garağolu şurası, burası. iki yüz millon nira da öyle masrafı var, iki yüz. otuS millon nira. tufan kendisi saten yüz. êlli millon nira. bi av tufe yüz. êlli millon nira. iki yüz öndan. önã vèrin. efendice tufe alyıom yã ruhsat ałamıyóm Ki nası alyım ruhsatı. şurda ève varsan araziye çekeñ. garağol hemen depene

175 biniyóğ, pat elinden hemen sılanı alyó, bilmem nê yápyó. nê yápacağ taPurdeynen vurulur mu? ha benim. elimden. ałamıcañ bi teg tabanca var.

Hayvancılık durumu nasıl, süt fabrikası var mı?

var. sütçü goporatifi, ałayı doğlaşır. hayvancılığ ürün yoğ Ki. imğanlarımız el vèmiyo. -bi çuvağ yèm on dört millon nira.- şimdi ben tağladan üretdim ürünü mãla yèdirsem hayvancılığ

180 yápsam kendim ac gãlacam. ã, hayvancılığ yapmasam süte baKıyóm. -buday çoğ. ucuz tonu hemşerim- hayvancılığ yapmayã da hayvan. ałmayã gidinci de bu témam.

Yer: SAMSUN/Ladik/Ahmetsaray

Ad: Ahmet ÖZER

Yaş: 74

5 *İsminiz ne amca?*

āmet_ özer.

Kaç yaşındasınız?

yétmiş dörT

Dinçsiniz ama.

10 efēdim.

Dinçsiniz diyorum.

ğaylı yaşımıza göre.

Köylerle ilgili kitap çıkaracağız; Ladik'le ilgili. Bütün köyleri dolaşyoruz; kültürünü, geleneğini, göreneğini ve tarihiyle ilgili yaşlı amcalardan bilgiler alıp, bunları söyleyenlerin isimleriyle beraber kitaba geçiriyoruz. Çalışmamız bu şekildedir.

15

çoğ_ güzel.

Büyükleriniz bu köyün daha öncesini, nereden geldiklerini; şuradan geldik diye anlatırlar mıydı?

20

şimdī buráda bizim dúyduhlarımız gibi şeylerden, tā èveliyátından *tırabzondan* gélme var, zümriyétden gélme var. var, muhtelif yerlerden gélme var. ve köyüñ *aħmar* diyerek añılırmış burası. esgi ta şeyé göre; ansiglopiTilere baħdın ta zamanda *aħmar*. şu ilerīde *yáħacuħ* mevkisi dèrler; o mevkide bi *ğavur* varmış_ *aħmar* diyerekden. orda bir sarayı vaşımış tabi zamanla āam ölüyô, gidiyô saray yıhılıyô, hālā orada. bazı aramalarda yapılıyôř. altın gibi hazine varsa onuñ_ içinde. tabi zaman dèjşe dèjşe, dèjşe dèjşe bu *āmetsaray*_ oluyô köyüñ_ adı. o işde, bu gibi şeyler var.

25

Bu köy eskiden, senin çocukluğunun döneminde nasıldı?

hangi baħımdan?

Ekonomik olarak, kuruluş olarak nasıldı?

şimdî ekomiñ bahımından tabi çoğ_ āır şartları varıdı. bu bölgenin yāni. yānnız köyüñ déjl
30 dé. *aļayúrT_* ólsun *saļur_* ólsun, *ibī_* ólsun. bu havaıdıği *çadırkayá* fálan_ ólsun buđa
bikaç_ hāne varıdı. *mólā_ alileğ* dèllerdi ónlar, *yúsuř_ ā* dèrlerdi ónların durumları bi_ de
aşāda *mısdıñ dayı, kel mısdıñ* dèllerdi, ónların durumu iyıdı, diyér *halh* fakirıdı. yāni şöle ki
ben ilKohuļa gitdiñim zamanda burası oñuıdı. benim yètişdiñim zamanda altı yèdi yāşına
girdiñim zamanda burası oñuıdu. buđa oñuđum. *çadırkayá, başlamış, aļayúrT, saļur, ibī,*
35 *topdepe,* buruyu oñuļa gèlirıdı. beş sınıfıdı burası. işde dutdu. sonna dèdiñim gibi şey_
olarahdan, geçim_ olarahdan mısır_ ekerleğ diñ, arpa ekerleğ diñ, buyday_ ekerleğıdı, fāsüle
herkez kendine yètişdiğıdı. vatandaşın_ ayānda ayāhKabi yoh, çarıñla. afedèsin ben ilkoñuļa
iş kilotúyļa gideğıdim, uzun paçalı iş kilotları şimdiki picama şeklinde; bóle beyás. tabi
temizlig bahımından dā girişmişlik yohdu *türkiyede* ó zamanlağ. deterjan denen bi şey
40 yohdu. yāhdıñları odunun külúyle súyu qarışdırıP āñşamdan kül dibine inıP de ondan çıñan
súylá onu bir detèrjan_ olarahdan, yıñama olağahdan kabuı_ edelleğdi, onunļa ğaynatıııladı.
pıre, bıt, sinēğ_ evleğde. sıtma hasdası, vērem bu gibi hasdalıñlar varıdı bu bölgede. bóle
bóle işde tabiyātı. herkez şimdi gelişdi, köy. istasyāña dōru, o tarafa dōru.

Sanırsam buranın en büyük köylerinden bir tanesi burasıdır?

45 evet göyüñ_ en büyüğ göylerinden.

Köyün geçim, geçim kaynağı olarak durumu nasıl, iyi mi?

şimdî eskiyé nazaran çoK çoK_ iyı. bah tañşışı hemen hemen şeksen tane tirañTōrū var
köyüñ. tañşışı var, minübüşü var; üç dōrT tane öle. artıñ hayvancılığdā iyı cins hayvan
yèTişdirmeyé başladılar. esgisi gibi dèjl. bu vañıtnan pancarcılığ ğayét ğúzel şu durumda.
50 esgiden beri, benim_ añlım_ eđdi eğeli. pancarcılığ yapağdığ_ işde böyle hālā devam_
èdiyōğ. şu ileride gölet yapıldı; doñuz yüz yètmıř beşleğde, onun sayésinde suļama işlevi var
fañan. işde diyéceg ney evler hālā moderen_ olarahdan, piñan üzerine yapılıyōğ. şorda bizim
bi inşatımız var. *ladigde* bir mōhendisden pilim_ aldığ. piñan üzerinē ēv yapılıyō. muhat şişil
betonarmá oluyōğ. esgi āşap binālar yávař yávař ortadan ğalñıyōğ.

55 ***Burada Rum hadiseleri yaşanmış, büyüklerinden bu konu hakkında bir şey duyduunuz mu
“şöyle oldu böyle oldu, şunu yaptılar bunu yaptılar diye” siz?***

şimdî *rum* hadiseleri bābam üç yüz_ on duñuzúluydu anlatıııladı. ō *duraçlar* mevkibi
diyólar, orada *rumlar* oturuyumuş, köyé bazan başınlar düzenlemeg_ için gèliyōğ larımış ve

köyüñ o zamanki gençleri, onları bu mevkide; *duraḥdan* óñá gidi, şejne mevkine giden bir
60 yol var, gene anayoḷa çihiyó. tüm~ oḷarah̄ yáni anayoḷa bālanıyó bālı burada. gece nöbet
tutaḷḷarımış, bilmem~ işde bu şeکیل hadiseler oḷuyómuş, başınnar faḷañ.

Bu arada hiç öldürülenler veya bastıkları ev olmuş mu?

bastıḷları ev olmamış da yánnız benim dedemi öldürmüşler.

Öyle mi?

65 evet. benim dedemi *tanq̄u* diyóḷar, tā ileride *belaḷān* tarafında oruyá oduna giderken o
ermeniyé dedem şıḷah̄ ğullanıyór öldü baḥanasıyle yánına giderken ölmémiş, o da şıḷanı
çekiyór, dedemi orda vuruyór ve ölüyó, rahmedlig~oḷuyór. k̄anıḷar varıdı esgiden iki
tekerlekli; öküz koşallarıdı. oduna giderken oḷuyó bu hadise. órđan~ işde geri dönüyóḷar,
dedemi ğetiriyór lar, burda defnédiyóḷḷar, bu gibi hadiseler oḷuyó işde.

70 ***Seferberlik döneminde babanız seferberliğe katılmış mı?***

babam katılmamış büyü~amcam varıdıñ, o katılmış, o da kaçmış; seferberlikde kaçmış~
ēvet. yáğ bu kōde *memed çavuş* diyóḷlarıdıñ; o da rahmedlig~oldu, o da yáşlı kişiyıdin;
şeyde, *yēmente* on bēş sene ḷalmış. yáyán gitmiş, üç~ ay mı, dörT~ ay mı sürmüş yáyán
gitmiş. orıyá gitdikleri zamanda ās, susuz ayáğlarında yoğ. afedésin bi āt pisliyécek de
75 işinden çıKan taneleri toḷlayıp, yīKıyıp, k̄urutup, ğavürup k̄arınnarın doyuğmaK. ō dönem,
o şeکیلde on bēş sene ğalmış *yēmente*. ādam kaçmamış, on bēş sene sōna dönmiş gelmiş.
şó~ arda evleri faḷañ vā şu.

Size hiç Yemen'deki hatıralarından bahseder miydi?

tabı bāhsederıdi; uzun uzadıya bahsederıdi, neler çektiklerini, zorluKlarını ebehderdın.

80 ***Amca askerliği nerede yaptınız?***

ben *ğáyseri, erzurum*.

Peki o dönem askerlik nasıldı?

şimdī dāğ bızden evvelki dönemdeki asgerlik hemen hemen bī şey dejšémıyó, bızden bīğ~iki
devre asgere gidenlēde, bızim devrede bīğ dejšikliK pek yoḷdu. asgerlikde o dönemde eşde
85 ne oḷacaḷ. ben iki sene yápdım.

Sizinkisi dört senelik değil mi?

yoh~ üç senelik, bin dokuz yüz yirmi sekiz dōumluđlar üç sene yaptı. bin dokuz yüz yirmi dokuz dōumluđlar iki sene yaptı.

O zaman siz kıtlık dönemini yaşamışsındır?

90 *ā atatükden sonā şey atatühün zamanında oldu. atatürk ölmēden bin dokuz yüz~ otuz sekizlerde; atatürk bin dokuz yüzlü kısmında öldü yá. ondan evvel~ öldü şe oldu. kıtlığ, ama çōh büyü. insanlar oT topladı yēdi. terekeniñ dōrTde birine mucur derler, bizim toplumda bu halK~ arasında, mucur derler; gidip çivar kōyleđde kece, gündüz getirmek yōh; gece kaçır~ olarağdan ālıp satanlardan getirillerdi, o şekilde büyü bi kıtlığ~ oldu.*

95 ***Neden gece gidilip alınırđ?***

şimdi gidip ādam şōle; gidip de adamları şe~ etmesinler; hücüm~ edip, ādamıñ~ evini talan~ etmesinler bahımından kimden alındını söylemeg şartıylá şūr da da eve burđda bēriđi yáñın ev yōkarlarda birisi varıdı, *ibrāhim~* isminde; onun da durumu iyidi, bir gece birine buyday satarken ihbar~ ediliyór, efēndime sóylējm gece herkeS āızdan~ āıza yáyıldı, gece 100 yarıda herifin ābarını burđda talan~ etdiler. yá yá ó hadar büyü bi ayıP~ oldu Ki. kepeg, kepeg mısır gēdecek dē tanıdı kōylerde aļacađ da gizli getirecek āyenen~ ó nērede. ...* tā dādan oT topladı oT~ öle.

Bayağı günler geçirmişsiniz?

tabi yá noľuyá ğavim diyo yá nē yapacağsın? milletde dōru dürüs kırşun yōk. araziyi vuş 105 vuş~ ahıdıñ~ ama araziyi ekecek güç olaman kuğlandıKları öküz yođ~ at yoh, bilmem nē yoh millet oT yer. benim~ ahlımın~ erdiğ zamanda nüfus on~ altı millon miydi öle bi şeyidi, çōh~ āzıdı, on~ altı millon arazi kim ekiyó arazi, bomboş, iş yōđ, güç yoh, hatda yollar yapılarđken beş çocōu olannardan beş dayre o zamankı yol bir~ēđi yol parası bildig parđe verđi alınıdı; beş lirayıdı. beş çocōu olanlar verđi vermezdi, beş çocōudan düşük 110 olannardan alınırđi vēmiyēnner de bu esgi yol yāni şimdi *kamalı musdafā* derler~ adıyanan söylüyóm deşmeden, şimdi *ibmñ* üsdünden geçiyó, o yolā ben kāni ile büyü şōle şōle taşlar taşıp üzerine kum döküp; herkeze bir bölüm verirlerdi mesāla bir~ iki metre yá üç metre yer verillerdi, orayı taşlarla taşlar öređ üzerine kum örtmeK sūretiyle devletden, kazadan yer bölüverēn bahardı orayı, tamam olmuş~ olmuş da yēniden öle yapıldı. sırasıyla 115 bōrcu olan, vergi borcu olannar, veremiyēnner jandarma huzurında esgi çeltā gótürölüp, orda çalışırıldı.

Bu borç ne vergi borcuydu?

120 ārazi veḡ gisīdi yáhòd herhangi bir vergi. dolasıylá boḡşdan devlete onu veremiyénen esgi çeltá gótürüldü jandarma vasıtasıylá orda çalışırđı ıaş gün çalışacāsa atıḡ, dōnmüşüné gèliḡ. tarsıldar gèliřirdi bu vatandaşın éviñden eşyasını alışirdi, hayvanıñ~ alışirdi ahıḡdan, yátāni alışirdi.

O dönemi siz yaşadınız deḡil mi?

tabi tabī imkannar yóḡ neler.

Bu öşür o zaman mı?

125 öşşür hā öşşür davası, harman şe~etdiKden sonna, harman bitdiKden sona yāni dövülüp ökúze döülür, tabi böyle motorlu fálan, motor falan yoḡ, āt~ at yáhòd da ökúze döülürdü. aḡşam tanéyle saman ayrıldııḡdan sona bir memur gèliřirdi, onu toplarıdı bi yarıya yetiriḡdi her tarafından damḡa vuḡulurdu; mōhürlü damḡa büyüK damḡalaḡ. yāni bu damḡa vuḡulmadan~ evvel, vuruḡduḡdan sona çalıñmasın yáhòḡ alınmasın dèrler~ öle bi damḡa vuḡulurdu, dèriline göre o gèliřirdi o memur üş beş dene arpa buyday alışirdi bir yeḡe dolıurdu
130 o~únleriđe onnarı da ó oldu öle. dā heráldá *İkinci dünya* savaşı~ibi olduḡ kırkılarda fálan, otuz dokuz kırkılarda oldu. *almanar* ileriniḡ *rúsiye* ehbab déđildi. *rúsiye egedeñizine* gelip de *tūkiyede rúsiya* bünāz~ için yoḡ istediKleri zamanda rahmedli *inōnıñ* zamanındayđdı *inōnü* o zaman *reisicumḡurdu* onuñ döneminde oldu bunlar.

135 ***Siz gidecek misiniz, yolunuzdan sizi alıkoymamayayım.***

yōḡ. yoḡ canım. sen ḡal, gel otur ya, yāv bölenner sıcaḡda náPıcān~işde otur gel. -arḡadaşlar Kim? soruşdurdu sen, bilgi mi alıyoñ?- şimdig bū bu cuvar kōyleḡdē, kōyün esgi durumu, şimdiKi durumu, ne gibi hādiseler olmuş *rumnar* tarafından fálan ne gibi böyle basamaKlar basamaKlar neler geçirmiş onnarı bi kitap halinde toplamıye çalışiyollar.

Yer: Samsun/Ladik/Alayurt

Ad: Ali Köse

Yaş: 1932

- 5 ***Köyün tarihi, geleneği göreneği, kültürü; geçim kaynağı, ekonomisi; hikâyeleri ve değişleri hakkında sizin gibi kişilerden bilgiler topluyoruz. Bize bu köy hakkında bildiklerinizi anlatır mısınız?***

10 yēmeKler hepsini belki annamam da ben, kıoyúñ kúltür davalarında ilK devresi bizim buranıñ *toqátdan* gēldini söylerler. tabi bilmek, ilerisiñe belki ahlımız sarañ. biz mesele şurda atmış,~ atmış beş yeşmiş üç yaşındaım.

Amca isminiz nedir?

benim, *ali köse*.

Yaşınız kaç?

yaşımız bin doğuz yüz~ otuz~ üç doğumlu emmá ben ana dōmum otuz~ iki.

- 15 ***Okula gittiniz mi?***

girdim~ ilKohu~ üçde oğudum. üçüncü sınıfı içerde eğitimde oğuduñ.

oñdan sonra burasım *tohát*dan gēlmē, işde burası evelden gelmiş, sekiz~ on hané. buranıñ aşşa yoğarı hepsi bi sūlaleden gelme. iki hane vardır o dá gız üzerine gelme. şeyin geçim dērseñ çifcilikten geçiniyoğ. ēsgiden dērmenner vardı su dērmenneri, o su dērmenneri tabi 20 suğarı kesildi şimdi. su dērmenneri dēdüm~ yer, bizim köylün~ oralar~ işde. bu, buranın geliri bu.

Büyükleriniz sizlere Ermeni, Rum hadiselerini anlatırlar mıydı?

şimdi dēdeler felā *ermenilerin* davasını benim da ilerisine belki ahlım sarmaz da, bizim şu *kayış*ıdā *ermeniler* dururūmuş. *annasıl dombağ* dēllerdi, *fasıl*, *vasil* diyoğardı yáni herkes 25 söylerdi bizim~ ahlımız fazla érmez. ondan sonra işde orda durmuşlar dējrmeni beklemişler. te bizim bu teK köy dērmeni vardı, bi sene de burayı beklemişler.-bu şeyiñ şurdán girdimiz yer~ aşşá- ondan sonra işde buralardan buğda *daşoğ* var *saşsay* köylün~ oğda duruğlarımiş~ onnariñ. sonra buğda şeyde varmış *yābasanda* burağda duruğlarımiş

bunnar tabi *ermeniler*. işde böyle buralarda birgâş katlıam yapmışlar yâni işidişimize göre.
30 meselâ *mürselden* bi adam~ öldürmüşler *çuvuqlıdan*~ öldürmüşler götürmüşler~ aşşada.
ahmar tabi bunnarın~ arasındâ *ermeniler* diyî *tûrk*lerden de varımış üzerinde ğarişannar
benzer söleller hanı. kaçanı nè alıP götüdüm müydü öldürüyollarıdı. neyim *ermeni*
öldürdüm. tabi *ermenilerin* de çok ğatliyâmı olmuş, meselâ *daşoıuğdan* *aşásudan* bir kişi
öldürmüş. benim dedemî *havzanın*; anadan dedemi *havzanın* bilmem ne köyünde
35 öldürmüşler~ *ermeniler*. işde bunnarı işidiyöduğ, ğari öyle bi yâhından beK şey déjldi.
buralar~ işde bundâ bildimüz bunnar.

Burada türbe, yatır var mı?

bura türbe olarak bizim bi evde şu mezarlığda var. bi işde *çanaklı*~*âğbaba* diyolar bir
evliyâ var, emâ tabi buna bi hinci köylü olarak kendi köylümüz. diğerlerinin de böyle bir.
40 orđa, hayvannar Sabah fałan olursa onun yularını fałan getirürler. işde bunda başğa bi şey
buralar da yoğ. şorđa *kiraz puarmın*~ orda var bi dene *ayvalı tekge* diyolar, onnarî *muarrem*
sölemüştir. burđa duyücân~ orđan bi *samet* diyolar bi evliyâ derler.

Tekkede hayvanların sadece yularlarını mı bağlıyorlar?

yulâllarını getirüp dołandırıyorlar~ işde duâ oğuyolar bilmem yeşil erkân burama dolu mu?
45 hayvannar zabağ~ oğun muydu getiriyorlar~ işde ısdığat. her şey ıstırata bâlıdır valâ işde
öle yapałlarıdı, işde burdâ şey var. *çomahlı tekge* derler, ha şimdi nerden ğeldi, nè yapdı
veyâuT~ işde kerâmetinî işde bu kerameT~ o. yâni keramed şöle bizim bu kóúñ~ adamı
ordan bi çöp getirüp yâhamah. ordaki ormannarın açlar düşē ğurban murban kesdi zaman
hanı milletin dileyin hacâT durlarına çıkałlar~ orda yâharlar ğurbanı pişirürlē öyle alıp
50 getirmezler.

Bu ne için yapılır?

mesele yâmur yâmaz hacâta çihar meselâ köylü. bi araba bi ğurban keser köylü, ğönder
duâsındayıs.

Yağmur duasını bilir misiniz, nasıl yapıldığını bize anlatır mısınız?

55 şimdi dâlırılar çatlałan bi de meselâ. herkés âPdesini alır, hocası dōasını ođur. meselâ
ğalğarım, de ki yalvarım, yalvârır~ işde. bu rabbil~ alemin bu evliyânin yüzü ğözü hömeti
hağği için, sen rahmetimizi boğ~ ol. bizleri afatından, tuFaniñdan sağla değin millet çoıuğ
çocuğ toplanir duâ ederle. ğurban keserler bir toPlı halde yerle, pişirille yerler~ orda. ğelen
komşulardan da diğer köylerden de ğelen~ osa ğelirler. böyle bi şeyler.

60 *Samsun'un bazı köylerinde yağmur yağması için yetmiş bin taş dereye atılmış, yağmur yağdıktan sonra da bu taş dereden tekrar alınmış burada böyle bir âdet var mı?*

yok şimdi oħuyañ beller hoca oħursa oña yètmış bin taş vèrmézler de, ē şimdî taş~ atarlardı amá kaç, amá üç~ amá beş. meselá hoca oħur,~ oħur~ oħur~ oħur rahmed~ úcún oñu yèdi gün oħur~üş gün oħur. daşı atallaş~ işde súyá atallaş, diyém oñú rahmeT yásın diyé bu da bi inanca bālı. onu birğaş eráldá ufałtdı, birğaş senedir ğalħdı o. ondan sona o şimdi bizim buralárdan ğalħdı, birğaş sene ołdı, birğaş senedir çoħ~ oıdu.

Bunun nasıl yapıldığını bize anlatır mısınız?

nasılı işde, né yapacaħlar~ işde, gelir hoca oħur herkés tabi bóle bile bile yaşlı adamnár toplanırdı bóle, biz o zaman ufádıħ tabi. toplanár, oħurıar bilmem neler~ işde oñu gótürür deriyé biraħııar. ondan sona da o daşlar gériden, sonradan~ amā. o buşdan bi aşşá yoħarı yimmi yim beş senedir ğıbí daş ğalħdı, daş~ işi.

Bu taş âdetinden başka âdetler var mıydı?

başǵa taşlar var da çoħ işde şimdi orayı, evleri toplanıllar bóle ğomşu halinde bóle yaşlıla, oñden tekbir~ ałaraħdan dołanırlar Kí yárePbi işde bizi sen afadıñdan, tufáñıdan saħla, ráhmetimizi boı vèr. -dołanmanıñ sayısı var mı?- yōħ üç gere üç kere gidilirdi; üç gere, beş gere sayı ilła Ki sayısı şu değil. üç kere dołarlar yání üç gere oıdunu biliyöz, öle bi duā~ ederler.

Bu köyde ne yetiştirirsiniz, neyle geçinirsiniz?

yalıñız arpa buyday pancar, eKseri pancar~ oıur bizim bura sudur. şimdđi çifçilinen da başǵa bi bi şeyimiz, hayvacılıħ var zatē, hayvacılıħ da var. hayvancılıħ her tüllü bi şey böyle yáhut besi hayvacılıñı pas sat yápaııar var~ arada öyle. ğúdüretı olan, adam~ olan yápař~ óle. bi şey yápar, beş~ on dene alıyı yápařlar satarlar. yalıñız inekçilik var.

Burada Hıdırellez kutlar mısınız, kutlarsanız bunu nasıl yaparsınız?

hıdırellez öyle bī tā evelisini bilmiyörüm bi şey yápaııardı da, yápaııar da şey~ işde geşler çekildi gètdi. gerçi himdi çarşıyá gidiyolar bazara gidiyolar, hamama gidiyolar. şurda hamamayā var orıyá gideller geşler hıdırellez ğúnü. bi de bunnar iş görmezler, biz gibi yaşlııar da sandelléniñi alış giderlerđ bi şeyiñ kenarında bi yèrē āş dibinde falāğ, aylesiynañ beráber meselá oturur çay~ içer. bu adeti de çoħ~ éyí yèrine getirir.

Bazı köylerde yeşil koparmazlarmış veya suya bir şeyler atıp mani yakarlarmış, burada da böyle âdetler var mı?

90

ondan bizim burda yōh, yoḥ. tā esgiden varsa bilmiyorum benim āḥlım~ oña sarmi. yalıñız şöle bizim kóyde yoḥ mani falan yoḥ. bizim buḡda oturur, gezeller bóylé geşler~ ó yánní. şimdi kóleddagi ġaşdán deġ. o zaman dá sáten. āylesiní ałsá gider birleşéle bi āş gövdesinde, bi çayırdá çamelleñá. aşámá évleḡ, çeker aḥşámdan eviñe gélir.

95 *Aslen bu köylü müsünüz?*

köseolu ḥúsejn dedemiñ birinci ismi *toḥatñ* benzer ism demeleri, *irpit* benzeri de *reşádiyén* bilmem *bekin*nden heráldá *toġat*dan gélme de, amā *toḥatdá* *raşádiyé* de *toḥata* bālı. artıḥ *toḥatn* *irpit*den mi gélma, bi köy daḡa var yá? o benim hatırıma gélmiyó. oraḡardan hangisinden gélđú pek bilemiyóm yá. şey biḡ söleni. şinci urdan *toḥat*dan gélme, dedem gélme *köseolu* dedem. ordan gélđim mü bunnar, üç köy *aşşásızı fávzanıñ* *yoḥarısızı* bunnar gelmişler, dedem de onnarın~ içindeymiş búyú *köseolu* dedem. dedem köy piñarı deġ, iÇ Piñarı şey var, *havza* köylünüñ~ orda orıyá gélmişler~ üç köy. *aşsa sulár*ımış şimdiki *ġoıtuġġariyá* gitmiş, *yoḥarı suSulıyá* girmiş dedem de *yoḥarı suSulár*nañ beráber gélmiş. ordan da ayrılmış, dedemin dört~ oıu bi ġızı varımış, üç~ oıu bir ġızı burayı böle keşfétmiş, burıyá bir dērmen yapıdırmış. dērmeni yapıdırmış dedem burdan bi de *taygēldi* ĩḡġatları varımış. oullarına, ġarınıñ çocuḡlarını ġardeş yapımış deġmeni. heráldá onnar da çeKilmiş gitmiş. övey çocuḡları ġardáš yapımış. buranıñ yerlisi bir kişi benim, *tirebatlık* köyüñ gerisi, aḥrába.

100

105

Yer: Samsun/Ladik/ Alıçlı

Ad: Nazım Işıklı

Yaş: 70

5 *Nasılsın iyisin?*

iyim.

İsminiz nedir?

nazım ~ ışıklı

Yaşınız kaç?

10 yetmiş.

Dik duruyorsunuz.

işde öyleyim ~ azıcık. neye bahacān hanım yoħ. yolcu etdik çoħdan.

Hanım gitdi bakımdan düşdün. Yok mu evleneceğın birisi?

15 evet yoħ ~ öyle evlenmem. boş vāddé evlenmem torun. ne hayrı var, gērisi biraħıp gitdi hasdaħıħ.

Rahatsızlığınız var mı?

yoħ. niyē hasdaħı yoħ, ölesine sızı.

Camiyi yeni mi yaptırdınız?

20 yeni yapı. yeni yapı. şurdan bi saħdalle getirijm. -nasılsınız?- iyiz sizi sormalı? -hoş geldin?-
-hoş buħdum amca.-

Çok uzakta kalmışsınız?

uzah uzah *ladīn* en son kōyü burası. bura *gāvā yāħın*. -burdan *aħışlıyā* gidilmez dé mi? *aħışlı*
burası. *yuvacıħ* -şē *aħışlı* burası *yuvacıħ*.-

Bu köyün tarihini biliyor musunuz?

25 evet. tarīhī. bu *ġarāPda!* ġóyü gelmeymiş. bu kıoy burá yánmıř *ġara~aPda!*dan ġèlmemiz. kıoydeki dedelerimiz ġelmiř buriyá ġonmuř. öle biliyám ben bařġa bilemiyám. *ġarāPba!*dan gelmeymiş.

Karaabdal dediġiniz adam kim biliyor musunuz?

bu *ġara~aPba!* dènilen~ adam *ķara~aPda!* bu teKġè *ġúlapdan ġara~apda!* řèyè ki
30 *seyd~āmedi kebir ġara~abda!*~ *apda!* ġoymuřlar. bu *ġara~aPda!*n~ adını *ķara~aPda!*
ġoymuřlar. böyle biliyém ben bařġa bilemiyém.

Bunlar evliya mı?

evliyā. *ġara~aPda!* varıdı evliyā hep oriyā geliller. her taraşdan bu evliyā geliller. öyle rahatsız oľannar bi řèyler geliller, orda iki réKat namaz ġılaľlar, ġeçeller ġideller. oriyā bi
35 bāřiř vèriller~ o teKġecinin saybiñè. teKġe şinner dèller~ önnarā. önnarā bāřiř vèriller~
işde. ārısı, sızısı nèyise ġeçemedi diyi ġeçiniyoľar buriyā. anadıñ~ı bunnar~ işde böyle oľuyo işde. böyle biliyom~ önu. -inancına ġöre- évet inancına ġöre inaç inaç. inancına ġöre. -inanırsan- tabi ama inanmasan şimdik şuda var teKġeleri çoķları da dèfine arıyoġ dèerek, ġazma da yápiyoľa yápiyoľā. dèfine arıyoġ diyèreg. artıġ bu adamlar bunnar *alľān~* ayétini
40 řè yápdī için bi řèy de bilmem bī insannarımız. bunnāri bunnarı arıyā ġomucān, önnar~ işde öylā bi insan. benim bildim böylā. -merdiven burda mı yā?- bilmiyém uzun merdiven mi? – he, řè cerannar yoġ da- ö uzun merdiveni dün ařřā aľmıřlar ġórmā. işde böylè, ben bařġa bilemiyóm dā.

Büyükleriniz Rum olaylarından bahseder miydi?

45 siz şim *rum~* oľaylarında babaľarımız annatırdı. yāni buraľarı *ġavurľar* yāġmıř *ġaraāPda!* ġařmıřlar. öndan sona *ġavurľar; rumnar* burayı terkèdincik bunnar *ġara~abddan* ġořmüřler buruyā ġelmiřler. biz böyle iřitdúġ~ö zaman babaľarımızdan.

Bu köyü tamamen yakmışlar mı?

yāġmıřlarmıř burayī heP yāġmıřdı burayī. témamen yāġmıľar *ġara~aPda!* ġaçmıřlar hep.
50 *ġara~abda!* ġaçmıřlar zaten~ öra dā řèġin merkez *ġara~aPda!*n merkezimiş~ ördā. ġaraġoľ müdüllúġ, ġaraġoľ *ġara~aPda!*daymış~ èveli.

Evlerinden ayrılınca ne yemişler, içmişler?

nè yáPmıřlarmıř?

İşte evlerinden ayrılınca gittikleri yerde ne yemişler, içmişler?

55 işde oradā taḷḷaları taḷḷaları yapmış. herkez sen şu taḷḷalayı ek, ö, ö öña vèriyoḷarımış. şimdi toprā bi avuç topranı èlinden şeylerini vèrmiyā anadın~ı başğa öle, bu iş böle. ben bu gadar biliyām

Biz zaten bunları arıyoruz.

evet tamam tabi tabi.

60 ***Burada adam öldürmüşler mi?***

hayır bū *ğavurḷan* bu *cobu derelerinde* öldümüşler. *cobu derelerinde*. oradā *cobu deresi* dedüüm yèr böle ortadan ırmaK gider ö yānnı da depe bu yānnı da depé ormannıḷ. hani bi góy görüKüyó böle baḫdım miydí. orada işde *ğavurḷan* öldürüyöllarmış.

O zaman kadar gavurlar bayağı yapmış değil mi?

65 tabi tabi tabi tabi yáPmış. *ğavunlar~* işde bu *türkleni* öldürüları *türkler* bunnarı öldürülarmış. ben ben né bilim~ işde. *ğavullardan* da öldürmüşler~ işde. en sonda *ğavurḷar* buradan çıgmış gitmiş, *ğaybolmuş*. herkeS şimdik~ öruyā bina *ğurmuş*. başğa *cücemenneḷ*, *yumaḫlı* oḷlar~ öle herkez hane sabí oḷmuş.

Kuraklık dönemini hatırlıyor musunuz?

70 *ğuraḫlıḷ* dönümü oḷdu.

Neden oldu?

işde hava yāmadı, *ğuraḫlıḷ~* oḷdu èkinlerimiz~ oḷmadın çoḷ. *kıtlıḷ~* oḷdu bu *çarşambıyā* misir aḷmıyā gidiyoḷardı, ben biliyām~ onu. misirli dā oḷurdü buḷabilirse de aḷıyoḷardı buḷamassaḷa boş gèliyoḷardı. burada şu evde bi *ğocāarı* varıdı ölu *ğopdu* dèllerdi missira
75 gıtdiler *çarşambıyā* yā bū zāmān. misiri buḷamamışḷa boş gelmişle. boş gelmişler boş gelinincik tavana *çihmiş* misir somā buḷmuş. bi *haḷbur~* ilān misir somā buḷmuş. o misir somānı dümüş dUVú dUVú dUVú dUve bunu un halinde yapmış. sacda bişüdü bunu yèdi. ben biliyām~ onu górdüm. –öle mi yá?- evet. işdē *çarşambada* misiri buḷamaıncı boş gèlmişler aḷ açlıḷ muhanetdü. -o dönem açlıḷ vardı öyle ha- tabi. orda *ğıtlıḷ* varıdı yōdu. bu derelerde
80 iki adamda varıdı bi bu, *cüremende* *şekür~* ā dèllerdi bi de *ğara~aPdaḷda* *hatip* dèllerdi bu üç~ adamda denā. bunnarda işdē birine vèrdimiydi o da gelir diyéreK bunnar da

vèremiyolardı. yoĥ diyoĥardı kesip~ atıyoĥardı. Şimdi öle iki üş gere vèrmiŐim~ öle. ğıtlıĶ muhanet çoĥ muhanet~ oldu. dèdem varı ĩ annadı.

O dönemi yaşadınız öyle mi?

85 tabi tabi.

Askere ne zaman gittiniz?

ben otuz dörTdé otuz dötlüyüm men. otuz dötlü -bin doĥuz yüz~ otuz dört- evet. -o zaman èllilerde gitdin- evet.

İnönü döneminde mi, Menderes döneminde mi gittiniz?

90 *mendères* evet *menderes* döneminde gitdim.

Askerlik sizin zamanınızda kaç seneydi?

iki buçuĥ seneydi.

Nerede yaptınız?

turhalda.

95 *O zaman askerlik zor muydu?*

zorudu yã zordu. asgerliK zorudu çoĥ zorudu. asgerliK~ ó zaman zorudu. Şurası asgerde, Şimdiki asgerliK, asgerden ğelenlere soruyom da Şimdigi asgerlig ğolay diyoĥarĥ. o zamanKi asgelliK kimi böle mutĥaĥ yápaĥlardı. Şimdi öle bi Şey yoĥ diyoĥa. mutĥaĥ ğoca bi binā o patatisi ó soĥanı ó Şeyi etini dōrucān. zabaĥa ğadar böyle soĥan doradım. zabān zabānan ğaĥĥar giderdük hiç yátmadan da hemāĥ ğuşan eytime. evel böle zordu Şimdi ğolay diyoĥar. Şimdi öle bi Şey yoĥ diyoĥar. öle bi Şey yoĥ Şimci diyoĥar. -uyĥu muyĥu yodu- yoĥ. buĥún burayı bitirücān çavuş başında beKliyá. āy bütümen gitme yoĥ. hele bi ğaşdıysan yándın bar bar kōpürüyé. yárin sen bölügden alıĥla ğelille üç~ uÇan birini. çarıyá nè gidicān, bölüü yátmıyá gidecām. bölüü sabah oturuyá oruyá sayyolar bitiyo işde dā nè vaĥıtısa. öleydi önce öleydi Şimdi öle bi Şey yápmıyáĥar. asgellig yápannar gidenler ğelenner ğorúkúyá biliniyé. bu bu ğadar~ işde böyle.

Bu köyün ekomonik durumu nasıl?

bu kōyün durumu faĥır~ işde noĥsun~ işdè daha Őoruyá bi èkin~ ekdin~ işde o èkinini yiyécek. èkéceg yiyécek~ işde ó. baŐĥa bi ğeliri yiyécég hiçbi Şey yoĥ. hiç bi Şey yoĥ. èn

110 fāhır kıóy *ladın* en fāhır kıóyü burası. -öyle mi?- en fāhır. *dürK* ğaymaħam geldi, burda *ladıK*de annatdıriy fāhır kıóy muıtde çoħ fāhır çoħ. siz yoħsuz bi yêrdesiñız dèdi ğaymaħam da. -ekin~ ekiriız az- az az tabi tabi dā bazlıħ ekiyálar da işdē bizim~ arsa burası var. baħ her tarafı orman bi tarafında su az. kıóyün ğıtılanda şeydüm şullarda işde bu bu ğadar başğa bi şey yoħ.

115 ***Bu sene ürünlerin durumu nedir?***

bu senē zararı yoħ ammā işde ğene de yoħ. dat vèrmiyá yoħ ğene de yoħ. ğene de yoħ. hayırılısı *allah*dan nē yapıım. *allah* vèrir şunu yiyèceK onu bişireğ.

Köyde gençlerin durumu nasıl yoksa buradan gidiyorlar mı?

120 gitdiler ğeç yoħ hiç kıóyde. hep çalışıyoħa. benim şimdig beş dēne torum var *bursada*lar, belki on senedi ordaħar. işde çalışıyoħa. ā bu hafda birisi izinā ayrıldı. izine āyrılmış. ō kimisi birisi fapriğada bu şeın fapriğa dēn sen mahsulıēditde. orda imam hatıp~ oħudu çıħdı. orda gitdi, māsebiyé ğirmiş~ orda çalışıyoħ. öteKilerde işde şeyde çalışıyoħlar biri fablığada çalışıyo bi bez faPriğasında. ötekiler de marketdé faħan çalışıyoħlar.

Burada yanınızda kimse yok mu?

125 var bi dene var~ oħum var. oħum var bi tek~ oħum var zatē.

Bu torun mu?

evet torun. işde bizim kıóyümüz çoħ fāhır. dèdi derinniē ğirdim~ a ğaymaħam da geldi kıóyüñüz çoħ fāhır, çoħ düşğünsüñüz çoħ fāhırsıñız çoħ fāhır.

Suyu falan nasıl?

130 suyumuz~ işde bu suyu ğètdü az bi su. benim ā şu évĩñ~ öte yāndan işde bu su var daha da yoħ. az yāni işde ğecelerē ne doħarsa ğendim işden bi de tamir~ ètdim. -çoħ da iyi suyunuz yoħ~ o zaman- yoħ~ işde bu yāylādan ğeliyo. ō da ğelmedi doħutuyámıyom~ artıħ.

Köylünün durumu nasıl, tarım krediye borçlanma falan var mı?

135 *zirāt bangasma* tarım kırediyē boşlanan oldu. oldu dā onu bi şey yapıdılar af yapıdılar onu bi tahside baħaduħar~ onu da af var diyerek milletün yátumadı hesabını bilmem nasıl~ oldu orasını. bunu bilmiyám~ onu bilmiyám.

Mazot yardımı yapılmıştı buraya da geldi mi?

geldi aldıla. mazut yardımını aldıla.

Çifçiye faydalı oldu mu?

140 işde vèrdiler işde bès~ on gurus. vèrdiler~ işde bi mazut parası diyerek vèrdiler. -milletin tapusuna göre verdiler- evet tapusuna göre vèrdiler.

İsminiz neydi?

nazım ışıklı. evet.

Yaşınız?

145 yaşımız yetmiş.

Okula gittiniz mi?

hayır hiç oħumadım.

Buranın eski camisi nerede?

burdaydı. aynı yèrine yapduħ. aynı yèrine.

150 ***Bu köyde kaç hane var?***

bu köyde şimdi on dörT hane var. on dörT hane var. -çoh~ azalmış- azaldı yá işde. aħa bu ev boş şinciK. üç tene oħu oħu var, *samsunda* oturuyoħlar. ğarısı da öldü gendi de öldü, bi de ğızı öldü ev ğaldı böyle. ná~ğatlanın~ işde böyle ğaldı. -uħaħlar geli mi bari?- gelmiyoħa. bazı geliyála bazı gelmiyálaħ. buruyı gelen né yapıcaħ burıyá gelip de. orda ğaçan ğurtuħur şura baħsana ğólde. ekdümü aħamañ bi şey~ edemán bi geçim yapamañ ānadın mı? burada işde basáħda giden ğurtuħ emme çarşıyáĝi insannarı né yáPıcān ki. oda var eyiñ olmaz,~ ocān olmaz, yiyécek paraynan, buaz paraynan hePisi paraynan çarşıda. burada ĝene ekiyāñ biçiyāñ. altı ay yuyāñ, altı ay sona tükenüP de gidiyón çarşıdan alıyōñ aldün bir~ ay yetiyó. başĝa kimden né alacañ o yetmesse, niyé soħıysen? bi devlet~ işinde oħur sañ, bi emeKlı

160 oħursañ bi işiñ her bi zaman gidersin. ama işde yoħ.

Bu köyün en yaşlısı siz misiniz yoksa başkası da var mı?

var. yoħarda bi ĝişi var. burdan içeriyé *yusuf*~ ó benden büyüĝ en yaşlı o. o adam bi yetmiş~ ikili o civarda. aynı emsal- evet. -öyle yüz yaşında faħan yoħ- yoħ yoħ. yoħ yüzlüĝ bi adam yoħ. ó evelKi adamlar da hēP~ öldü gitdi. hep yimmi yaşında ĝaldı evet. -hepsi bu son

165 senelerde öldüler- tabi tabi. tabi tabi. bābam ēlli bēşde öldü bābam. ēlli bēşde öldü.

Babanız seferberliğe katılmış mı?

ğatılmış.

Anlatır mıydı?

annatıldın. işde onnarı annatırdım. bu hā bu *adam ada* vardı misafillerdi *eTem* bi kıyü
170 ğurtarır bunun. õñüne kesiymiş kıyü ğurtaran. bu adam hepsini. yāni milleti de
yāhacağlarmış. içinde. almışla ğurtulmuşla *ğara-aPdāḷa*. bunun bunun yānına tasvim.
etmişler. artuḡ bunu. bizim kıyü ğurtaran bunnan. ikisiymiş bēle annatırlardı biriciK
evelkiden de biliyon.

Babanızın nerede savaştığını biliyor musunuz?

175 bunu bilemiyām. işde. bu *ğara-abdaḷda* būda *ğavur* varımış, aşşalarda da *ğavur* varmış, bu
ğavur. onna savaşmışla. -onnara ğarşı savaşmışlar- evet õnnara ğarşı. yāni böyle ğonuşurlar,
böyle işidiyoduḡ yānnarında bu. münKünabı işde unutmaduḡ baḡıtmaduḡ, öyle evelki
acılışlar unuduḡmuyā. unuduḡmuyo.

Karaabdal'daki yüz beş yaşındaki Sait amca da bize bir şeyler anlatdı.

180 ğyle mi nē dēdi? -biraz yaşlı ama yine de bir şeyler. anlatdı.- evet o çoḡ yaşlı.

Yaşından dolayı kafası yerinde olmamasına rağmen bayağı bilgi verdi. Çok şey biliyor.

bilir bilir. bilmez mi? bilir. bilir bilir.

Tanıyor musunuz?

tanıyām tanıyām yātaḡda yātiyo öle yürüyüP ğalḡamıyo. yüz. on beş yaşında mı, öle yüz
185 beş miydi? öle bi şey, ben böyle bi şey duydum da.

Sizin babanızın yaşıtı mı yoksa babanızdan daha mı büyük?

bābamdan bābam ondan büyüK. büyükdü bābamdān bu çalışmadı bi zamān hiç çalışmaz bu.
baḡımı da. i, oulları da çalışdumadılar şimdi bi insanıñ bi yücelmesi için ğahır olmassa bi
yerinde irāt yaşar. amma şimdi ğahir bu cemāt bi şey. olursa insan tez geçer. bi de çoḡ
190 çalışmadan insanı çoḡ. ezer. çoḡ. ezer.

Buradaki köylüler orman işi yapıyor mu?

yāpiyoḷardı bu sene iki senedir vērmiyo işe.

Odununuzu nereden alıyorsunuz?

195 oduna işde para yátırıyoḡ, bi yér gösderiyo ordan kesiyoh getiriyoḡ yáḡıyoḡ. -öle oluyo-
evet. yoḡsa gitsen- yoḡ yoḡ yoḡ~ öle yoḡ. öle yápdımıyoḡa, öle yoḡ yásaḡ. ormanı dutuyoḡa
yáḡalıyan çoḡ~ ā var. orman işlerin çoḡ~ ā var. yáḡalandı mı buna bi eşyá yáḡalasan yédi
seKiz yüz millon para vérecen~ öyle. çoḡ~ aḡr ormanın~ işi, ormanın~ işi çoḡ~ aḡr. hā o
gün işde kesim vérdi de, yáv *yuvacm* bunnar. ó yándan kesilmedi de orıyá getümüşler.
önnar~ ordan götürüyoḡar~ işde onu. bu yıl kesil vémedi, kesim adı vémedi bize.

200 bālanmış amma -suyá gelmiyyó- bizim suyu yérinden gelen ġanaḡdan geleni deġşdirmiş. -
sandelyé getir- -sandalleyé gereK yoḡ yá- sandalyé bi tek sandalyé getir de. herif gününde
geldi de çoḡ yirēydi.

Camiyi bayaġı büyük yaptırıyorsunuz. On dört hane için büyük deġil mi?

205 çoḡ büyüK oldu, ē tabi büyüK. şimdi bizim burada cenaze oldu muydu, burası çoḡ ġalaḡalıḡ~
oluyó. bu *ġavaḡ* tarafı yáḡın~ olduḡa çoḡ ġalaḡalıġ~ oluyó. bu cami burda bi cami varıdı
sıamıyoḡardı ona da. -*ġavaḡ*dan hangi kóy yáḡın burıyá şindi?- yáḡın *dāḡı* yáḡın, *soḡumḡı*
yáḡın, *beKdémiryáḡın*, *ġarapuñar* yáḡın. daha ordan ileri yánnı var var şey *tabaḡlı*, *dursunnu*
bundandar var.

Ladik'e saydıġınız yerlerden daha az gidiyorsunuz deġil mi?

210 evel böleydi evelden *ladı* bi gün önce giderdüġ. meseḡa bizim önce *datḡıca* giderdüġ,
fasıḡlıyē giderdüġ, *tıran kóyē* giderdüġ bi gün önce. ertesi~ún *ladıe* çıḡardıḡ bazarı
yápardıḡ, hadi baḡalım yörü. yürüme gelebilüsen, gelemesán ġene bi kóyde ġalaḡcān
ertesi~ún gelēcen.

Gittiġiniz köylerde tanıdıklarınız var mıydı?

215 olmaz~ olu mu? var. vardı benim *fasıḡlı*de bi ġardaşım varıdı. *rasim* var *fasıḡlı*de düşmanı
varıdı onūn. düşündü düşündü ḡaf~ edipdurudu -ġúzünde miydi?- he.

Sizin ladik'e gidip gelmeniz iki üç gün sürüyordu öyle mi?

220 sürüyódu iki üş sürerdi yēen. yá atın olacadı *ladıe* gitmiyē, elbāsi, araba náriyór~ orda. araba
yoḡ, araba náriyó orada. yoḡ da yoḡdu yoḡ náriyon. ā buruyá pati getiri, baḡı yoḡ oluyodu. -
ormancı geliġ mi, olu?- geliyoḡa yáni. ormancıdan çoḡ asġariē geliyo -niyē- burda asġariē
yáḡalıyo şindi ormandan geleni asġariyē bi yáḡalıyo. asġariyē bu -siz buradan çoḡ odun
gösderiyó. ben *aḡayut*danım- *aḡayurt* mu? -he, hanı bū öncedenmiş da on beş sene faḡan~

öncelerden- şurdan götödü –bilemiyóm gi buraıları- āusdósdan bu yánnı *aıayurTu*dan otıaıı var,
şüKri orazlı, şe *idiris hacı idiris* varıdı bilirim gene orda -ğurban~ oı sen bizim~ ora sandım-
225 *mémmeT* var. -*memet* ha, évde duruy şimdī- kimin~ oıı *seiT*~ *amet* var. -*comboıı*- tanıyám
ben *aıayurTu* hep tanıyom. *aıayurdu* hep tanıyám ben. -ben şimdi ben çöcuııla
ilgileniyórúm.- buyur yā *aııāh*~ *aııā*. ayıp~ étđin tabi ğış bahçesinde yoııdun. -hêç- óyle
hızmatdá sınır oımaz. -peygamber~ efendimiz bile kendisi hizmet~ etmiş- evet -óylá- óle.

Yer: Samsun/Ladik/Aktaş

Ad: Süleyman Yılmaz-Recep Mısırlı

Yaş: 67-70

- 5 meraba, hoş geldin evát. şimdi siz hangi kıyden~ oluyósunuz? *ordu*lu musun? hā güzel. -bu da *samsumu* yá. bu da *samsumu* yá- *samsunda* *samsunda* gömşularım var benim. - *samsunun* neresindensin?- ğarşıda dél dél, *ordudan*. ben buralıyım da *samsunda* -ben burdayım bu kıylüyüm.

İsim nedir?

- 10 *recep mısıllı, mısıllu.*

Yaşınız kaç?

yétmiş. bin dohuz~üz~ otuz~ üç. māden bin dohuz~üz~ otuz~ üş.

aładımız bunnar da kıyún dışında elci dutuyodu on beř on~ altı yaşında -hoř geldin yénim sen de sā~oı yārum.- çuħur ğazıyomuşdun o beKmezdiK yerde dutardıħ diyı.

- 15 ***Bu kıyü yakmışlar mı?***

bu kıyü yáhmamışlar ğarşıda *küpecig* var~ oraynan burda *ķapıcıözün* burayı yáhmışlar. - yedi kıyünen *ķüpecin* yáhmışlar burayı yáhmamış.- *rumlar* burayı yáhmamışlar. -öldüme fałan da olmamış- yoh yoh burda olmadı olmamış annatıyólar.

Öşür devrini biliyor musunuz?

- 20 öşüri biliyoz -öşürü biliyoz~ öřür öřür. o annadır benden~ ĩ bilir.- öřür harmanı çıħardırdım, düvende sürerdik budayı ğordun~ ortıyá. artıħ buday esği şimdiK~ ĩbi yohdu ö zaman da işde arpa, buday ne çıħdıysa öşürcü sıraynan ğelirdi tartıda. heraldá on tenikedede bi tenike mi alıyódułar bilmiyorum artıħ aħlım~ eriyó benim. çuvalımı alırdıla giderdi mühürlerdı. -şimdi damğayı vururłardı.-

- 25 ***Buğdayı neden mühürlüyordu?***

yá onu. -şimdiK onun~ olıur bi şey vardır damğası. damğayı vurdum mı dağ dörsun, budāın yánına yánařamazdın. gendi öşürünü ałacaħ.- bi de şeyi varıdı -taħda- davarı var, hayvanı var. hayvanı sayılı ğelirdi *samsundan*. ğıyı hep gezerdi, ğaş tane hayvanı var anadın mı? ğaş

tane koyunu var bunnarı saymadan dışarıyı salamaz. bu hayvan evliyé gadar aç galır. ne
30 zaman bitirricek~ o zaman salacáz. bi de öle varıdı ó zaman.

Siz de öşür teslim ettiniz mi?

ben squnda biliyorum öndan sona daa öşür~ olmadı. *cúcelle* var yá *cúceller* bu öşürler óte
bu zamán sabıymış, ó zaman öşülleri topluyán *ladikde lazlar*. burdan mayásını dutuyómuş.
-hep denize dökdüler milletden aldını. burda *ladikde* deñize dökdüleç çürüdüle.- *ladje*
35 gelmişler *ladikde* talhundağ olmuş~ önnar. tē esgi zamanında ördan öndan sona düzēn bir
kötü olmuş. öyle anadıllar şeyler~ ahrebe.

Kavak'a gidip öşür vérdiniz mi?

-yöñ *gavañdan* almazlardı bizim burdan alıllardı.- burda kóylerden gezij canım -kóylerden
alıllar.-

40 ***Depremi hatırlıyor musunuz?***

ğırñdaydı -ğırñ dörTde, ñırñ dörTde ñırñ dörTde- ñırñ~ üçdeydin *erbā* fılan yıñıdı -ó *erbā*
fañan- önu hatırlıyoruñ canım *bāñil*~ emsalı bunnar. tabi tabi. sen~ öña sor bāñ.- bāraber
oynuyoduñ. valļa biz Çocuğduñ biz cocuğduñ~ işde. rametlig babam çoñ cesur görkmuyodu
biz hep indik~ aşşa. anadı mı ğaşdññ harmanda samanñımızı geç...* bundan sonra deprem
45 gene devam~ ediyómuş~ arada. babam çiftden bi baraña yaptı anadın nı, bi ğış ördá ğaldıñ.
óle altı, yedi yaşında ğız çödürdüm. barij āzını, āzı hiç yoñ. *dérmenönü* var yá ğarşıda ördá
binerdi. bu *şihli*, *ahdaş gabacaöz*, *küpecm*~ adamı ğamüyön gelir~ ördá binerdi. büyüğ
ğamyönna. *ladje* herhangi birisinin~ arabası vardı -yim beş ğuruş- yim beş ğuruşudu adam
başı anadın~ 1. üç kóyú dörT kóyün~ adamı bi arabayı binerdi. araba bi iki kere dönerdi
50 arña yoñ zaten. -yá öyle günneri biz yaşadıñ~ arñadaş. öyle günneri yaşadıñ biz. dā né diyon
sen- bu yoña hiç araba giremezidi. bu yoñ bóle bu yoñ esgiden *abduñdurañ* zamanında *samsuna*
gidildiñ yoñ, bu yoñ. -büyüğ zelzelede biráz urufu teslim~ étdik.- bu ó zor.

Gölden dolayı köyün geçimi iyi değıl miydi?

-sen buñaman- hağgeten iydi. ot bañımından gölden önce bu ova böle boşudu arazı çoñ~ ot~
55 oñıldı. tabi çayırın ğaç dönüm~ arazı var, on beş dönüm. on beş dönümden epey ot çılıyo
satıyoduñ anadın~1, bu yönden ĩ. şimdi çoñ böle olmuýó.

Bu köyün hane sayısı kaçtır?

dohuz yúz~ otuzda atmış haneydi. şimdikimizde sayı otuza gırh düşdü. bah evlerin çoı boş. ölüm var ölüm~ ölüm. öldü adamlar, ołanı dışarda gelmiyó. yeni nesil hiş hiş.

60 ***Alıçlı'dan geliyoruz da oradaki hane sayısı ondu. Burası Alıçlı'ya nazaran daha fazlaymış.***

alışlı neresi oluyó, *alışlı* neresi? şey mi yáv, *ermen* mi, *ermen* mi? ha ó *alıçlı* kıoyü. tamam *ğara~aPda*ın başı dā óra. órda sizin bi *bekir~ ā* varıdı. ottuS, gırh baş hayvanı varımış~ adamın hem de möyündül~ ókúzleri vardı bi de bu vardı. dedilimin dayfası duruyodu. hasdeydi ó. bizim buraıar hep boşaldı canım gençlerden hiç yoh. evler bu yol kenarları çoı 65 ęapaıı. ölüm davsıyılan bi de dışarı gitme davasından. -şimdi aşsa yoharı yetmiş haneydi bu ęóy. yetmiş hane. gırh haniye, elli hanje düşdü himdig düşdü. himdi evēlKi dönem yoh~ gitdi. yapabilis Ki esgisinden ī haliyle, hā vatandaş her yerde bóyle işini bilen için ī.

Burada sulama nasıl?

sulama yoh~ óle. -yoh~ su geliyó da içme suyu. bahçeleri sulıyáluę~ işde.

70 ***İçme suyu sorunu var mı?***

yoh. bizim yáylamız var yoharda órdan geliyo su. -bizim yáylamız var yoharda- ihaliyé verdiler *ıadik*li birisi yapıdıdı buranın mütajti bóúmú. *caıqun~ ismeın~* oıu varıdı. bilmiyóm *ıadik*de. órda duruyón dā *ıadik*de duruyósun. -yoğ *samsunda- samsunda* mı? hā. evet evet. bizim *ıayá* da *ıayá* hoca var yá óretim ęörevlisi *ıayá egici. memet, memet ıayá* 75 *egici*. -emekli oldu- oldu mu, sahi mı? bizim *kema*ın bacana yá. demeK anca oldu ha. - demek óretmensin sen he mi?- sayı mı? hā. ó da ęarşı kıoyden.

Biz şimdi kitap çıkaracağımız için köyleri gezerek yaşlılarla sohbet ediyoruz. Onlara eskilerden sorular sorarak bilgiler alıyoruz. Sizleri de bunun için ziyaret ettik.

evet duymadımız~ ileridir. duydumuz~ ó, bizden haber~ alırsa bizim duyduılarımız bóle. 80 esgiler annadın.

Eski düğünler nasıl yapılırdı?

esgi dúünner şöyle olurdu, bizim bildimiz. ęonaılı dúún diyé bi dúún varıdı. ęaz toplardı, yim beş~ otuz, gırh ęaz durumuña ęóre. şimdi herkesin çevresine ęóre tabi buña ęóre toplarsın. bir~ ay önce ó ęazları besi yapıdııar bizde. bundan sona ó ęún bi davuıcuıar davuı getirürler sali ęünü. davuı perşembe~ún~ aışsama ęadar ıalar. kıoylü güler~ oynar toplatıj 85 yer~ içer. órdan efendim, bu ęazları keserler ıarşamba~ún~ aışsamanın ęonaı diğ bi gelir. artığ her kıoyden bi on ęişi, beş ęişi, bi ęişi ęonaı gelir. ónnarı her eve tahsim~ ederler

90 davuľunan beraber. bu sefer dutar davuľ o Şey dıún sahibi adam tajn~  tmiŐdir. tepsinin~
iine o ęazi ęoy, ęor; ęaz hazırlanmıŐ d r. ę t r rl r ęonan~  n ne ęor. ęonah dutar zalfını
ıhırdır tepsiy  ęor, tepsiyi alır gidersin. bu ev sayıbı bu ęelen ęazi hazırlıcah y nı misafire
y direceg. ertesin~ n zabanana ilaľ~  deller minareden. herkes ęonana alsın, fılan y re ęuleŐ
y rine ęelsin.  nk  herkesi toplıyamassın davuľnan h  mi. ęuleŐ y rine ęeliller ęuleŐ~ olur.

Ciddi ciddi ęureŐ oluyor mu?

95 tabi tabi tabi. herkez k y n bi pehlivana varıdı hanı evresinde. - d ll - tabi  d ll  tabi
canım.   Şimdi sen dı ne ęelirK n  b le para fazla yoħduđ da hayvan getir rdiler kei, ęuzu.
b le bi alır ęelirdiler mesele.  nnardan v rirdiler ęuleŐennere. sona Şey bez v rirdiler bazı
ufaħ ęuleŐennere. bu Şekilde ęuleŐ~ olurdu. daħa sona perşembe~ n gelin getir rdiler
davuľunan. perşembe aħŐamı ęerd  atalılar, cuma ę n ęadınnar toplayıŐ duvaħ diy  bi Şey
vardı Şu, Şu Şunu yapardıılar.  ndan sona dı n biterdi.

Duvak usul  nedir?

100 duvaħ~ usulu Şeyle oluyor: ęadınnar birikiy lar gelini ortıya alıyolar bi melis ęuruyolar bi
y re  rda bi oyun yapıyola toplayıyolar~ işde. bi iki s t  ndan sona d liyolar mezdeki
alardıılar~  rda.

Gelin eve girerken “testi kırma” gibi  detler yapıyorlar bu k yde de yaparlar mı?

105 h  o bizde Şey~ olur. bahıra basdıryım d rler.  zerine kimisi para atar, kimisi  kin atar. kız
 yr getiriy  fılan d jn~   olur. esiresi gelinreğ atınan ęelirdi.  ndan sona at~ arabası ıhıdı
 ndan sona da tahsi ıhıdı y hın zamanda.

Sizde Hıdırellez kutlanıyor mu?

110 hıdırelleze biz gitmezdiK de bazı k ylerde varıdı bu. yoħarda erkez mahaľlesi var, anadın~ı
 nnar gidiyodu ęenŐler.

Bazı k ylerde Hıdırellez’de yaş ağa kesilmesi, tarla s r lmesi gibi  detler yapılmazmıŐ burada  yle bir Şey var mıydı?

115 o d nemlerde  K z ęoŐmuyolardı bizim. y nı bi Şey  kmek~ iin   gelmez d ller~ adamnar
 le giderdi anadın~ı! -sizde ufa olarak y nsımıŐ.- evet evet. bah Һac r hoc , ę l burıya ę l,
az ę l. ay~ iŐmiy  duru musuň, bi ayran get td r m? l ň recep ge burıya ę l.   da biraz
uyuŐuħ bizim bilader. h p beri ę l az y v -y v ęonuŐuyoluz~ işde- ęonuŐmayı birah. ır 

söyle de bi ayran yápsın. ayran~ ayran yürü. çabuḥ çabuḥ biráz çabuḥ~ oļ. hocā hoca fazla durmucaḥ ha. getirebilün mú? getirebissé duz getirsin.

Cenazedeki gelenekleriniz nelerdir?

120 cenaze şu olur şimdi. buḡún birisi öldü. apoļyé bārır, kıoylerde de apoļyé barır haber gider. sona dēlleḡ Ki o zaman hāberci yáyá giderdi, şimdi motur var. senin moturun var saña diyó Ki, sen fiļan kıoyü, fiļan kıoyü, fiļan kıoyü getiriceKsin dēr. meselá şuriyé yer kıoyleri seni gönderir moturunan. orda haber vērürsün, cenaziyé motura bindirürsün gelenleri buriyá getirürsüñ. cenazeyi defnédikden sona geri götürüsüñ~ adamları. yēdirirsin seni. cenaze
125 burdaykēnē namazı ḡıļmadan veyá ḡıļdıḡdan sona gelenlere yemek vērilir. kıoy ḡalḡı yemek vērir, evlerden yemek gider~ öriyá anadın mı. daha sona götürür defnédēller. ā buḡún pazartesi öldün önünde cuma var, cumayá eKliyén gece veyáhut da óbúr cuma var. duruma ḡöre dışardan gelen varsa bu cumā yemek dökerler~ ó ḡünneri. cumasını yápaḡ emmá vaḡıt dar dēļise óbúr cumā yápaḡlar. óndan sona bi de ēlli iki diḡer bi gece vardır. esgiden hale
130 geliyó. bi de ēlli ikisinde yemek yápaḡlar.

Bunun bir hikmeti var mı, neden bu günde yapılır?

bu cenazenin bir sāP~ olur bir hayrı için, işdē biraḡıp gitdī selvet~ için bi yemek dökerler yāni. vatandaşa usulu bu. yoḡsa gi o yemek burda dökmüşüñ veyáhut yápmamışın cenazeyi órda ḡurtarıcaḡ dēļ~ ónnarna ānadın mı. ḡırḡı diyé bi şey vardır. ḡırḡını da hociyá vērirler,
135 ḡırḡ ḡún hoca yāsın~ oḡur cenazenin~ için. ólen~ adam~ uçun ḡırḡ ḡún bi yāsın~ oḡur. ḡırḡını oḡur ó gēldi yere pará ódenir,~ usul bu.

Kefaret var mı?

varıdı. şimdī benim yētiřdimde biS ben esgi yāzı da oḡumuřum biraz. cenazelere giderdik yirmi ḡuruřudu cenaze. devir diyé bi şey varıdı. bu bazı yerlerde yoḡ, bizim bu *ladik*
140 mūhitinde varıdı. şimdi devire oturannar cāminin~ içine geçsin dērdi ḡalḡ~ içinde. ó hoca ḡısımaları geçerdi bi de faḡıḡlar geçerdi oruyá. ḡalḡa çevirirdiler ortada bi hoca oḡurdu bārıdı. cenazenin parasını bi cüzdanın içine goḡlar. cüzdanını aldım ḡabuḡ~ étduñ mı? diyé alır vērir saña sıraynan. ḡalḡhadaKilere diḡerlerine dēļ. şimdi ó ḡalḡadaki hem ó devirden ālıḡ yirmi ḡuruř óyle ḡabuḡ~ édiliy. bi dē şey parası alır, fitire parası cenazenin fitiresi için. yālımız
145 arḡadakilere bi tane düşer ótekiler iki tane alır. hocada artuḡ né alıyó *allah* bilir. tabi hocada ne ḡadar alıyó bilmiyórum. biz burda óleydi yālıñuz bunu ḡaldurdıḡlar. şimdi bū sav~uḡ dēļ. yāni dutma dorūtaḡım fiļan şeyi için şimdi şeyde dadıyoḡlar mezalḡıḡda mezalḡıḡda. işde isdién

Kaç yaşındasınız?

not- alıyon sen beni, gonusulđum ne bi Şey mi dutuyon?

Anlatıklarınızı kitap yapacağız onun için kayıt ediyoruz.

180 hā. hā ben *süleman yılmazım* atmış yedi yaşında; bin dohuz yüz- otuS- altı doymıuyum doym yerim *ladik*.

Tahsil durumunuz nedir?

ilKohul mezünüyüm. üç vardı o vahıt da ilKohul geçiyö. sonaKi ohumazıdan. otuS sene resmi dayrede çalışđım. ha buyur.

185 ***Bu köyün ismi neydi?***

ahdaş köyü, bu *ladik*den.

Yer: Samsun/Ladik/Akyar

Ad: Dursun Alaçamlı

Yaş: 60

5 ***Bu köyün ismi nedir?***

aħyár, *aħyár*da buranın mahalli olaraq *ortakóy*. yuħarısı *ġarapuñar*. burası *aħyár* köyü da- he, *aħyár* diñci hemen şeyde *aħyár* böyüh~ *aħyár*.

Sizin isminiz nedir?

dursun alaçámnı.

10 ***Burada muhtarsınız?***

muhtarım.

Yaş kaç?

yáš~ atmış. -yaşınız ileri-yaşımız var tabi yáy *aħħah*~ *aħħa*.

Siz buralardaki Ermeni, Rum hadiselerini büyükerinizden dinler miydiniz?

15 ben onu hiş hiş bilmem~ önnarı hiş bilmem yoħ. *rumnar* bizim burda dējlimiş dē bunnar *çamlıgöyde aħırdınıçi* geçidi dēriz buralardan yáymış. esgilerdēn babam annatmazdı da Saden dedemi *rumnar* vurmuş, ġavullar vurmuş yá.

Nasıl vurmuşlar?

dedemi şimdi şöle bi annaTıyım.

20 ***Şimdi biz bu anlattıklarınızı kitaba geçireceğimiz için bize nasıl olduğunu anlatır mısın?***

annıyom. şimdi dédem şurda şu ġavaħlarıñ dibinde orda suvadaħ yapıyomuş böle. dédem çoħ cesür bi adamımiş yáñı babamın~ annatması. bizim babamgil maħları ġoyun güdellerimiş, o ġavullar~ *erménler* alır ġótürürmüş. dedem de gitmiş tüvev~ atmışlar. bunnarın bi tanesine biz burayı *geçilü* dēriğ~ orda vurmuş.

25 ***Dedeniz mi vuruyor?***

dedem buluyò. ondan sona dedemin peşinde geziyòrlar. dedemi işde burdan elçilig vasıtasıyla yanda silah var mı yoh mu? gibisine. dedemi burda bize git de ehdiyâr bi ayran getir fañan gibisine söylüyòrlar. dedemi şurda vuruyòrlar. dedem yâni bu mañal kòyler dedemi yânına gelip çarşıya *ladje* bu *hamba! teresi* denen yerden geçemezlerimş burda. hep onun cesaretî gâdâ tüvâ atarımş toplu vazife giderlermiş yâni mis kibi bî öle annatıllardı. -yijit-
30 adammiş demek ki- tabi tabi çoñ cesürümüş. ...* dèrlerimş dedemi.

O devirlerde buralarda çok kıyım oldu mu?

o devirlerde benim duydum bi tek dedemi vurmuşlar. yâni daha başga adam burda birñin de ğulânı kesmişler o *rumnar* bizim yuñarı köyden. öle zengin kimselere varı geliyoğarımş,
35 mañını efendim yarıyân- eşyâlarını alırmış sessis suluh yoh. hatda onnar şeyde otururmuş heral *çamlıköyde*. *çamlıköy* zate *rum* köy. -öyle de mi?- evet. şu bizim *geçidî* dèrğ şurda köy yeri köşeye sınıltı. orda evleri varımş şurda.

Bu Asarcık yöresinde çok kıyım yapmışlar.

asarcın dèñil de o *cobu deresi* dèrler pek, *cobuda cobuda* da tabi -bunları sen biliyorsun.- tabi.
40 yâni söyler yâ bunnarı orda öle şedèrmiş yâni.

Buralarda milletin malını mı alıp götürürlermiş?

burdan alır gôtürürlerimş canım saten. saten merkez *cobu*muş heral. merkezî yer *cobu*. o *asarcın* bu yanda bu *ladm ğara- apda!* köyünün- altında o *cöbü*.

Dedeniz Kurtuluş Savaşı'na katıldı mı?

yoğ orayı bilmiyom savaşlardan. ossaydım bi emre çıhardım. işde hesap- et babam üç çüz yirmilü -bayâ yaşlı adam- tabi yaşlıydı. babam- o zaman on- üç on dörT yaşlarındaymış, yâñut on iki, ön- üç. silah sorduğları uçun- o ambardan. ambar dedemdén ğalma bu büyüğ- ambar. hatda bi tenike şey varımş yâni mermi varımş. iki tenè esgi tüFeden ğalmış onnarı ğalğ âteş- etmişler yâ boyuna gece. burda *sarığazelde ismaj!*- *ā* denen bi adam varımş o
50 da buranın mintıKa āsıymış. o adamın- oulları bi geldi. *ismaj!*- *ā* dèñilmiş de herkez her köyde bi alıñ şey yaparımş -o dönemde- he, o dönemde. o gelmiş- ebeme yâni ebem dedim dedemin hanımına sizi sulh- ederim- efenim dèmiş. ebem de dèmiş benim damatlarım varidñ *haci* köyünden geldi onnar silah ğullanamaz dèmiş. yâni hem dedemi vuruyor hem de sulh- olmuyâ geliyoğar burüyâ. bu ğadar- o zamanKi zamanda cerime ödenmiş- işde.
55 mazeme bu. efendim- işde babam annatırdı bunu dèr- evet. hatda ð, onnarın- işde bu *eynearcadan* varımş dedem- arñadaşları. işde *sarığazelde ismaj!*- *ā* denen- adam,

budağderede cibilig Kahyá dèrler bunnar o yöreniñ sayılı adamlardanımış yáni onnara dèmek Ki *rumnar*~ onnardan ilgilenirmiş yáni. onnara musavitleri oğabilirmiş.

Asarcık'da kadınlara tecavüz etmişler buralarda da olmuş mu?

60 bunū burda duymatım. böyle bi oğsa yáparlardın. işde ben bi tek bunnarı éy vağı. bekiT burda da yápmışlar, orda esgi dönem işdeydi ora daha da fazlaymışdı.

Bu mevsimde şimdi ne yapıyorsunuz?

65 biz bu mevsimde şimdī fasulyé ekilij pancar tomu ekiyoruz onnarı suğallar~ araziyi. on beş yimi gün sona orası~ ateşi var, ekinneri düverbiçere bişdirrig yáhut motullarnağ biçer harman yáparız. bizim buranın~ eñ şeyi böyle suğ bizim~ arazımız. mısır, patatés ufağ defeh yáparıñ.

Para getiriyor mu?

70 kār yoğ. bu bizim getise de öyle bir günnüg para geldiú yoğ yáni. başğasını almıyosağ ğadar yarıyó paran. patatısı boğ~ ekerdük o da ekdimiz zaman olmadı bu sene patadıS çoğ para oğdunu söylüyólar yáni. en fazla bizim buday bu yörede. pancar oluğ.

Masrafını çıkartıyor mu?

75 başbaşına anca geliyó yáni. ben zatán benim yétmiş seksen dönüm~ arazım var. ben hep ortağ vèriyóm. benim çalarım *isdambuğ*da. -ortağçılığ yapıyon- evet. ortamá vèriyóm yárisi onuñ yárisi benim oğuyó. ortağ dèdimiz o yáni. arazı benden meselá ğupresini beraber alıyorus. onun~ için benden ğayrı kimse yoğ. öyle hanım var hanım da *isdambuğ*a gitdi ben yáğlızım yazın. burda yáni.

İstanbul'da ne yapıyorlar?

çocuğlarım~ ordā. iki dene oğum var, onnarın durumları i. bizim bu köyde çoğ~ efēğdim. belki yétmiş seksen hane var.

80 ***Bu köyün nereden geldiğini biliyor musunuz?***

bu köyüñ şöle dèrlerdi yáni *sivasın ğoğkóyú* varımış~ ordan geldiñi bahsèderlerdi hatda bizi de biz kendi ğabilemiz *ağaçam* soy~ismúnú daşıyoruz. *ağaçam*dan geldimúzú söylerler. - *samsun*~ *ağaçam*dan- he sapa var -o taraflardan- tabi. yáni biz burayı yáni bu Sade hep ğabine ayrı ayrı ğönderiyolar. *ğoğköyden*~ o *sivasın*~ o *ğoğköyünden* gelmesini. başğa 85 yörelerden~ oğanlar var yénim burda bi toplum sālamiş yáni. biz *ağaçam*dan gelmişiz. hatda

aļaçam şeyleri var bölē çoh~ isim soy~ismi de ondan~ ismĩ -aħrabaħlar vardır~ orda-
bilmiyoruz hiç nē tanışıyor~ nē soruyor~ da bilmem ğaş sēnē ölmüş belki olabilir yānı.

Hikāye, mani falan bilir misiniz?

dā onlardan hişbi şey annamam ben bilmem.

90 ***Diğer köylerden farklı yapılan âdetleriniz var mı? Mesela düğünlerde, cenazelerde?***

biz cenázelerde şöyle efendim, bizim cenáze -kırklaşması, cuması- onnar var vār bizim de
var. tabi tābĩ var vār. şimdi cenázē şe yapıdı, cenáze öldü zaman bizim burda. bi eveļa
cenázeyi hocadan~ evel yānı yāhut bilir ğişiler taretlerlé yānı yıħarlar ayrışi özden ışımuż
bu. ondan sona toplum cenáze. tabi sadan soľdan cenáze ziyáret, misafirleri geldü zaman
95 bunnar toplum halde ğēne yıħanır. ondan sona biz ğabir ğurbanı dēriz meseļa hanğı cenáze
oľusa ossun yānı eşşá yuvarıħ. emma ğoyun emma adamın iki tane, bi tane, maddi yönüne
göre o musafirlere yēmeK vērilir. mezardan geldikten sona. cenáze defin~oľdu. hocalar
defnēder~ oħur; *ğuran*~ oħurlar geldükden sona yēmek yēnir. orda musafirler yānı uzaħ
yērden geldi dējn. bazı yerlerde bunu i saymıyolar. yānı bizim burda yōumuş~ oľuyo. senin~
100 adamların üç köyümüz~ üş maħalle oľdundan bizim de yānĩ bizim bu *alevi* köyleri de dēğlim
ğiriz~ étmiş. ğabir ğurbanı kesilir. ó yēmek vērilir. ondan sonna dēğlim ēlli ikinci yāhut
ğırhıncı -cuması da var mı?- şimdi ha onu dēğcem. ó zaman ēlli ikinci ğēcesi vērilir. ğēne
aynĩ meseļa ğoyun alır~ adam maddi yönü et alır, çeşitli yēmeKler yapıılır, bütün köyün
ħalħı çarıılır, hocalar ğelir oħur. bi lira vērilir.

105 ***Özel olarak yapılan bu sayılı günlerin özelliği nedir, ne için yapılır?***

yāv işde bu bi ğóreneK geleneK~ işdá burdan geliyó yānı. bu sangi bi ama sevabı var amma
ğünā var~ o da bi dürüsdü de yoh~ ama bu ölüñün niyétine ēdilir.

Size son bir soru soralım da sizi daha fazla rahatsız etmeyelim.

yoh esdavuļlah ğonuşuyoh~ oľu mü.

110 ***Eskiden düğünler nasıl yapılırdı, bize kendi düğününüzü anlatır mısınız?***

he dúñner he. benim dūñum şöyle efendim, o zaman biz sene ēllĩ sekiz gibilerde o zaman
başlıħ varıdı tabi. o zamanKi yöreynen bin nira yāhut doħuz yüz lira başlıħ vērilir. dúñde
biz ğonaħ yapardıħ~ o zaman. ğonaħ dēmek; ğaç hane var burda, mesela otuz ğırh. meseļa
sarığazeļ köyü bi ay size vērilir. meseļa başğa *meşepuñar* göyü başğa birine vērrig. ğonaħ
115 ğelir, o dúñde çalğılar çalınır. ğınā iddası oľurdun~ o zaman, ğınā iddası dērKēne kimin

parası fazla çıharsa zarfdân~ o köyün yanında yanarıdân. bu iddaı olırdı yâni çoğ~ iddaı oldu. bizim dúınner~ öyle oldu. -para fazla çıkınca ne oluyo?- tabi tabi para fazla çıhdı zaman yâ isder sende mi fazla para bende mi gidici. benim zafda para şu ğadar çıhdı yâ bizim köyüñ dúın~ étđüđ ğarağazeké. sen vemişñ beş yüz milyon meselâ. ben veymişim altı yüz, 120 altı yüzün yanında ğırğ ğına yânar. ğına yânar~ öriyâ da ğüvê damadın yanına, damadı çarırlar davul çalarah~ oynamah zıplamah yâni iddaı geçer yâni. -dünün sabı gibi bi şey oluyo- he tabi tabi. varmığ köyler~ ó bütün ğıyı köyler~ öleydi. zate hemên şimdi o işde bitdi artığ. o benim dúın zamannarında öleydi.

Daha başka neler yapılırdı?

125 ó zaman tabi her ğenê babam bayâ yâhut mađ yâhut sır neyse et kesilirdi. bođ~ olırdı o zaman ğaz alınır her ğona bi ğaz verilir, her köyé yâni. mesełâ siz ev sayibisiñiz, siz felanca köyü aldıñız. adam davulunan zurnaynan neyse o ğazı o dúúcüyé getirir. bayâ işgili olırdun, çođ masraflı olırdun.

Düğünler kaç gün olurdu?

130 üç gün sürer. cuma ğünü başlar cuma ğünü sofu dönür. cuma günü başlardın bu işde cumartesi günü bi ó çimer yâhut ğız çimer hamamına gider banyösuna geliriz. o ğece cumartesi ağşamınan ğonahlar gelir. pazar günü ğız~ almıyâ gidilir. o zaman tabi motur tahsi yödun at~ arabalarınnan~ atınan fiñan gibi. -silâh miñah- tabi tabi silâhlar olırdı o dama oturdu beş yüz dene. bu sona bu damat~ olağan ata binilirdin at yarışı yapallardın yâni 135 atınan hamama girerdin bonyöyâ.

Bazı yerlerde yapılan âdetlerde pirinç saydırma, baklava yedirme gibileri var. burada da böyle âdetler var mı?

bizde yodu. o yodun~ o yodun. bizim benim saydığlarımız~ işde dúúnedede bizim buydu yâni anadın. o o çeşitli olağabilir yâni o.

140 ***Gelin eve giderken başından bir şeyler saçılır mıydı?***

tabi gelin şimdi geldi burıyâ mesełâ dışardan ğeldi. ğeldij zaman üzüm, çerez, parâ atılır. damat şöle yüksek bi yerden oña elma atar, duđ atdımı zamân. damadı bu seferde at yapıdıđđâñ sona ğenşler onu zopaynan ğoşu yapağlar. işde evelin~ işi böyle. kaynanayı bi de küp ğırarlar yâni o huyu orda ğalsın deñ kırıp küp~ atağlar. küt diyé atarlar Ki kötü huylar 145 orda ğassiñ diyđ bu éysidiydin. ğaynanıyâ ğücü yetiyo diyin ğaynanayı ğucağlatdığ ğaldırı otutduru yere -öle yaparlar- yapağlardı orda da şimdi onnar yođ. esgileri şimdikilerde hişbi

şey yoh şimdi ā dün dún varışın~ ordan alıyo tahsiye binip nara atarağ giriyosun~ o ğadar oľuyo. dúnünden sona tabi aradan on beş yimmi gün geçinci damadınan gelin çarılr. çarıldı zaman onnar yemek vèrilir tabi ğız tarafı. evde yitbaşısı vardır o da gider~ onnan bábaber. 150 dèr gi, damat yemek yèmiyo küsmüş. nè o buña işde damızlıh düveñ, ğoyun, geçi yáhut sır istiytilir. tamam oñun~ için tamam dènir. o da öyle vèirse vèir vèrmese bi aľlaflã~ oľuyo arada.

Yiğit başı ne demek?

yitbaşı dèmek dúnún yöneticisi yáni. davulun~ öünde her yère gezmeg yitbaşı sayılır. o 155 dúnuş~ olur. onun hanımı da dúnüş~ olur yáhut başğa biri olur. dúnüşú ğına gècesi olan tarafından şeğ gidilir ğız tarafına gider. öyle olur. bizim duner böyle geçer. aynısı yáni bizim dèrken bizim bu yörenin yáni daha dorusu tã şeyden beri *suľovanın* bu *havza* şeyden beri aynı. hep benim~ annatdım gibidir. -benzer- evet. bazı belki deşiklig~ ossa da normal çoh~ az bi şey~ oľabilir.

160 ***Sadece bizim bu köyde yapılır diyebileceğiniz bir gelenek ya da âdetiniz var mı?***

yoh. yoh~ öle bi ayrı gelenámiz yoh yoh.

Buralarda sel gibi bir felaket oldu mu?

yoh olmadı. olmadı öyle böyüg bi felaket~ olup da bi öyle bi aşırı aTam ölücü bi şey~ olmadı.

165 ***Peki buranın bir efsanesi ya da bildiğiniz bir efsane var mı?***

yoh. yoh yoh.

Yer: Samsun/Ladik/Aşağıgölyazı

Ad: Ahmet Çalışkan/Ali Hançer

Yaş: 1929/1946

5 *isdambu*da çolu Çocu olmuyan hemen hemen -yoğ- yok bizde.

İsminiz nedir?

aħmet çalışgán.

Yaşınız kaç?

yaş bin doğuz yúz yĩmi doğuz yíl dõmluyúm. yètmiş sekiz āy mı zāten. bende ğırh séne
10 *isdambu*da çalışdı ōrdan~ emeklĩm. ben ōrda ōturuóm ğasım~ ayına ğadağ. ğassımda
gidiyödum, gelirim belki de.

İstanbul yaşanacak bir şehir değil, öyle değil mi?

ğórdumuz başga bi şey. dördünc~áın~ on sekizinde gelir bābam. iki millon nusufudu ō
zamanı *isdambu*/belediğ başganı oğumuşuKene. çoħ çalışgán. beraberit. *emirgán ğorusumun~*
15 açılışı yáParken, bēyle biğ *isdambu* iki milyón oğdudü, şindi on iki milyón. faħat ō batarı
taht, nè var ki iki milyón~ iken su sıhıntısı bilmem nè giderKená şimdi bolġuħ~ esgiden
daha fazla. bunda bi hizmet var, bu da ne, bu da ne? bu da çalışmadan feydesi. benim elli
tarihinde de gitdim~ ō *isdambu*la, doħuz yúz elli de aserđine. fağat ō ğún buğun dõrt senelĩ
bēndim yá aħmiān çeşmeler, osmannıda ğalan tarihi yerle, çöp yunnarı şimdi şarıl şarıyacaħ.
20 atıħ orayı buraj sizler ben ĩ bilioñuz. ben buraj heP yerleri *éyüP suġtan* nérde yapacıħ. vaġla
çalışmağ~ibi yoħ. -hāħ hacı dayı da geldi.-

Caminizin önü çok güzel gözüküyor.

ğışın yoğ düz arazıda heğ zaman çığması ğoġay~ ossun. bu yıl ácaıP vā. çoğ tatġa oġur, mis
gibi ğõħu vağ. -hah sen şóylā- gelim baħalıım. -demir baş- demir baş ik sen mi oġacadıñ
25 *ikram*~ı? -hah. ā hacı dayı da geliy. çārıım mi *ikram*?

Gerek yok, buradaki kişiler bize yeterli.

tabi tabi.

Dedelerinizden, büyüklerinizden Rum hadiselerini duydunuz mu?

nasıl?

30 ***Rumlar'ın buralarda yapmış oldukları olayları anlatırlar mıydı?***

şimdi bi mahkemije şahit yazdıla bizi bubam. hağgaten ó zamanı devirde bizim kıyden-
ahadaşın birisi de şahit. de burda *hac-émin*. şimdi esgiden bulılardan sava soła arabaynan
suľuova taraFına, *amasayá* taraFına ğanı oħu araba ilk geçdérici arabalağ. saban,
boyunduruğ, öteberi götürürlerimiş hasır. orada bizden iki tane ğadın iki tane erkā *derinóz*
35 şu baħıñ şu yánda aşsa ğitdik deġil mi? *derinóz* ırmānda *rumlar* tarafından çevrilmiş,
kesilmiş. hatdá o yetimlerin şejne ğitdüğ bu mahkemesine. bunnarı hatıllıyöħ işidiyoduğ
yáni. biz ğormüş deġlüg ama önnarıñ evlatlayınan beráber çalısuken annatıyołardı. bize
alıyołardı, *ġadinnen kel-amet* işde bi çāri. çoğ şeyle yapılmış bu *cobu* deresi buralarda
soygunnar, bilmem yángınnār *ġabicíóz*. yánnıyán ğöy çoğ az ğalmuş çaresiŞ, öle işidirdih.
40 -*aħmeT hafızın* babası dā- önnar şehit oılağ burda *cobuda* işde orda da işde.

Ahmet Hafız kimdir?

burda bi imamımız varıdı emeglü, önuñ babası ölmüş -*devrig* ğuran ğursunda- *ıadiK* ğuran
ğursundan emeglü, öldü bu adam geçen senē. bunun babası da bir yaşuynañ burda ğalmış.
hatda şu mezarı bizde ihdiyállar *dilmış-ā* ānadiyódu. bu mezar burdan sevgiat geçerken bi
45 hasdalıá yáħalanmışla, iki yūz tane asker o hasdalıħdan ölmüş. burası çoğ yımmışaħ arazı
oldü için ilk evelā mezaıllıħ buruyá ğazılımış. -ha buruyá darafda- urdan aşsası ha buruyá.
hatda bizim çocuħlumuzda buralar çevliydi maı mélağ içindeydi. -kimleri ğómmüşle burda
yá o zaman?- há? -kimler şe yapılmış bu ğüne ğadar, çoğ mezar var yá?- çoğ işde öle
dedile. bundan sonra tabi zerzelede ben ĩ bilıom on üç tane bizden zelzedá adam öldü.
50 buruyá hemen alelécele yōğ ki üç beş ğışıyenen.

Siz o zelzeleyi hatırlıyor musunuz?

tabi biz zerzeleden evliydim şimdi.

Bize zelzelenin nasıl olduğunu anlatır mısınız?

nasıı ānataım? zelzele, orda böyüg bi zelzelé oldu işde bi ğış.

55 ***Gece mi oldu?***

gece gece. -sāt on bir sıralarında- -ġırħ- üç, ġırħ- üçde.- gece sāt on bir, ġırħ- üç tarihinde
o şeyi dúydúydúğ. hatdá bizim evmiz daş duvarıdı on dört metre altı daş duvar, ğargaş.

yètmiş seksen göyülmüş, beş gısırահ neyse maļ melál varıdı on~ üç nufus. bir tane amcamın ğız çocu mefat~ étđi. yáni aļlahı tála şe yápmadı amma on~ üç tane cenaze çıhdı bu kıyden.

60 ***Bu kıyde kuvvetli yıkım oldu öyle mi?***

oļmuş canım~ oldu. témamen yıhıldı hatdá ó zaman -iki hane ğaldı yúz haneden- *samsun* valisi, ğaymaħam gelip muhtaş yápan çavuşudu *çóban ğuş*, gezillérkene geşmiş~ ósun. hış bi şey yoh dédile o yıhıntıyı ğóre. evleş birbinner āāç bina, geçiceg soħaħ yog öle déndi. bunnar da burada hatda ā buruyá cenzeleri. cáminiñ~ öñünde bi iki~ún ğaldı öle ğoduħ bi geće ğaldıla.

65

Diğer kıylerde cenaze sayısı daha fazlaydı. Burada yine az sayıda çıkmış öyle değil mi?

efendim. -evet hatıllıyom bunnarı ben- şu *tatlıcaħ* çıhdı -çıkdı onnardan. zaten *erzincandan* gelmiş bõle- hatdá şimdi meséla topraħ hatdı, şu, bu diyoļa ó zaman bi şey bilinmiyödu, bilmiyöduħ. bu ğarşıdan ğólđen bi şey yarıldı, üş beş ğün sona kıra gitdimúz zaman órdan geçilmiyodu. bi topraħ yūnı ortaııħ fiļan heP yarıldı. *asļandaşa* bu yıl tirenni yolun~ ortadan kesdini söyledi şeyde *havza* taraFındañ. yáñı demir hatdini hatdını. öle bi yarıldı bura senelercede ó yõn bu şekil şeétđi. sáde bi ókúz~ arabasına yol~ aşdı öle geşdüĝ~ órdan varıdı.

70

Burada evlerin tamamı mı yıkıldı?

75 -üş tane ev ğalmış- üş tane év ğaldı.

O zaman kıy kaç haneydi?

atmış beş yètmişe yáħın -yètmişe varıdı- faħat şõleđdi ó zaman atmış hanenin~ azlı çohlı, eñ~ az iki üş~ ayle daıııhdan bi hanede oturuyödu. meseļa iki ğóz~ odayse bi yánda ğardaşın biři, bi yánda biři o baħımdan. hátda üç aylene otüdü, üç aylen otuğdunu ğórdüm.

80 ***Babanız seferberlik dönemini anlatır mıydı, seferberliğe gitmişler mi?***

bábam gitmemiş faħat bábamgil biráz şe ölduna bu ğonşı kıyden bi dönem beráber bunnarı ğaçaħ değ yáħalamışla, *samsuna* götümüşleş. *samsunda* múene~ étđikden sönşa yörüme ğelmişle. tabi buruyá yörüme nérde şeden~ ó *ğavaħ*dan beli. önnarı annatıılarıdı.

Büyük kuraklık dönemini hatırlıyor musunuz?

85 efendim.

Bir dönem büyük bir kuraklık olmuş. Siz bu kuraklık dönemimini hatırlıyor musunuz?

ğurahlıg burda yāşlıg da oluyodu ğurahlıh da oluyodu.

Açlık dönemi olmuş ya onu soruyoruz?

90 aşlıh dönē ğırğ şede miydi yá otus seğiz? yoğ ğırğ- üş. õ ğırğ séneleriñ. -zelzeleden önce yáni.- -doħsan doħsan harbinde õ õ yıllar civarında olmuş. doħsan yáni *rus harb*inde olmuş.-

Peki hatırlıyor musunuz?

95 -yoğ yoğ canım onu yaşıyan. belKi *hac*-*amet* bilir.- -bu bilir- ĩ- yõ bilir dóul. yaşşadıh- õ devirleri de hatda şöyle bi de õ zaman öşür dēç bi şey çıhdıydı taııalara. otus seKiz, ğırh arasındaydı bu. -buday misir alıııarđı- ātınan geliõ böle geziyõlä burda şu ğadar ekin var, şu ğadar bilmem nē var. halbiki harman zamanı üş beş- ölçeg çıhmıj aħşamları. hatda iki arħadaş óküz tekledük bu *hasırc*dan şeden-aru gitdük- *ib*den. óğüzder dayandıh, böle yāmur yāyõ kilim var- üzerinde. ıslandı, *kazım çāynan*- ikimizdüK, óğüz dayandıķ. bunu niç ısladıñız dē isdasyõnda o tarihlerdeydi. zorlan teslim- ētdüg niyē ısladıñız diyālař gi? *aıılah* ısladı. şimdig-ibi naylon yoħ, vesait yoħ mohbiñne gidiceKsin. hatırlıcamız böle.

100 ***Kendiniz mi teslim ediyordunuz?***

hi hı, kendimiz teslim- ediyõduh. õnnarıñ keşfēdđ çıhmıyõdu gi zaten. meseıa burdan ēlli ölçeg buday çıkar. hāıbugi burdan çıkarca on- ölçeK.

Bir sefer mi gelip ölçüyorlardı?

harmanda da geliyõlardı mühür basıyõlardı.

105 ***Mühür basma nedir, adam buğdayı içinden rahatlıkla alabilir. Nasıl yapıyorlardı?***

110 efendim bekiyõla kıyde geziyõlä aħşam som savur oldu zaman ēkin bu yāna geliyõ. dutuyõñ bu ēkiniñ- üzerine mühürü basıyo bi iKi yērine. yá namaz ğııacaħsın yá yemek yeceKsin, bu mühürü ğazlar bozduySa sen burdan nē ğadar çaldıñ, õnõ da cezası var. evet evet. -ğörüõ mühür bozulunca o annama geliyõ.- bunnarı yaşaduħ biz. iki tane buday alısam aħa ğarın bozuldu.- halbugi dēıl yá ğaz gidi yá dana depdi bi şey- oldu. -sen de Pekledicañ.-

Şimdi adamlara bir yerde de hak vermek gerekir. Kaçırmayı önlemek için bu yöntemi kullanmış olablirler öyle değil mi?

115 ğaçıran da var tabi. bunnar da kimner şu ğarşı kıyden geliõ burıyá burdan gidı başğa kıyē. bu işler bitdikden sona *menderes* devrinde bu seferde õ adamların yāħasına yāpışılıj bu da oluyõ. sen geldin bāa şu tarihte şunu yāpdın, benden çarşaf aldıñ benden yorğan aldıñ. varā

bu *türki*niñ şeyi tarihi ruşvatı ırğınmaz hiç. -ha şimdi olsa aynı düzen gene olur yâni. mühür de bassan nöbetci dikmedikden soñra ò alınır yâni. nè oldu bu çaldı yâhut dana depdi.- tabi oluyó olmaz mı, neler çeKdük.

Bu köyün ismi Aşağgölyazı mı?

- 120 *aşajgölyazı* -*aşajgölyazı* evet- ilkin buriyá aş~ *éynöz* dedile, *inöz* dendi -*aşşanonus*- hanı dil din *aşşanonus*, *éynös* deller. ilk davada *éynöz* geçer. şimdi *aşşagölyazı* bu göl~ olalı.

Sonradan değıştirildi öyle mi?

evet. -evet sora değıştirildi.- bu *özalın* günde míydi öle -dâ yâhın zamanda- bi şedi yoğ canım bunda önce önce- göl~ olalı mı değışdi, yenden mi? -önce önce- *gölyazı* oldu şindı.

- 125 ***Büyükleriniz bu köyün kökenin nereden geldiğini sizlere anlatırlar mıydı, bu konuda bilginiz var mı?***

efendim bu kıyde eñ~ az üş beş gabile var. herkezin bi geldú yer~ işde, gezinin öñünen şeden gelmiş~ *elaslan*~ *ámasyá* darafu işdē *azağlı* var bizler *gavağdan* gelmiş. herkez böle gelmiş emmá acaba oriyá nêrden geldiler? onu bilen tabi.

- 130 ***Orasını tam olarak bilmiyorsunuz değil mi?***

tabi tabi.

Bu köy sonradan kurulma mı?

- 135 sönğadan dējl esgi kıyúñ. -sóradan gúruğma dējl yá okuryázar az öldündan, esgi dedelerimiş torunnarına yá da õullarına bu kıruğuş annatılmadından, *ladññ* bile geniş bi çapda tarihçisinin olmadıñdan-anca hağ *amasyádan* buğan buğunı bu- hiç, hep söylenti dedem şurdan gelmiş. belli dējl.- belli dējl.- kıokeni belli dējl, bu kıoyler~ esgi köylere dayalı. benim gánatime göre *osmanlı*niñ geri yáyılış yılılarına dayalı kıyde bu.

Bu köyün tarihi o kadar eski mi?

- 140 hayır şöle şunu biliğem ben, *osmannı*daki şimdileğ düne gadar bizimnen evlerimizde varıdı. *osmannı* ò simleri, o uzun fisdanarı çey kemerleri, fistan çeyleri başlığları, efendim kıadınnarıñ~ ò şē yapıdığları başlığları benim çocuğlümde bile varıdı. yēni yēni kıayboğdu. yâni şurda bi otus sene gırğ senesi tek tük~ olan şeyler gayboğdu. dēmek Ki bu kıoyúñ gógeninde bi *osmannı* yátıyo yâni. o öf ve adetimiñ hağğ hangi göğundan gelmiş~ *osmannının*. o bi onu bilen yoğ. ha dışardan gelen öğmuş ama tarihçisi tam ānaşılı bilen

145 yoh. ama benim şahsı ğanatim bi *oşmanlı*yá dayalı bi şeyi var yáni.- tabi. meséla *bulgaris*dan *ğırğharmana* girdi şu tarihde. bizim epey~ esgi esgi.

Bu köyün kuruluşu bi kaç yüz yıla gider mi?

gideğ. bura gider. -aslında rametlig~ ayánbaşı araştırdıydı ama oluñ~ o defderini bulmağ
lazı- valła yénim bah şöle tahmine eñ~ az iki yüz sene -fazladı iki yüz seneden yáv.- ben ét,
150 fazladı bura. -tabi yá. yã sen demişin seKsen yáşıña yáv. nè iKi yüzü yá.- -bi asırlığ sen
varsıñ- tabi bi asırlığsán.- -on~ asırlığ varsın~ on~ asırlı.-

Bu köyün eski mezarlığı var mı?

işde mezer.

Çok eski mezar var mı? Mezarlardan köyün tarihini çıkarabilirsiniz.

155 buladığ mezağğın tarihi yoh, taşı yoh. şimdiK~ibi hemen çaré yoh. -ğayboğmuş- heP
ğayboğdu. esgiden daşınan öryöğardı ğayboğuyódu şimdiK~ibi değil. -İğadin bi yöresel şey
bile yoh yáni oynu bile yoh.- yalıñız burası bu göyler; *çahırgúmüş*, *bolat* göy bizim burağar
heraldé hiç bu düzlükde *rum*, *ermen*i şeyi yóğmuş. heP *ermen*i tağları *küpectüğ* ó ğarşı
tarafğarıda bizim burağarda -şeyleri var ama bunnarıñ tarihi hamamğarı, böyle tarihi yerleri.
160 şimdi kağıntı yáni bi şey~ oğarağdan var- ónuñ~ oğmadı yer yoh. *daşğöbrü* dedimiz yer var.
-*daşğöPrü* dedimiz bi yer var~ oruğ. sù gelme hamam oğdú şöyleniğ. üsdünde de binā
temelleri var.

Buralarda yaşadıkları için kalıntılarının olması da normal bir şey.

tabi canım. demin asgerlig dediniz. zaten bizim asgerden dönenleri *rumnar* kesmiş~ abi.
165 şimdi avrupa bize *rum* kağtığami diyóğ. benim~ ebemin iki dene ğocasını kesmiş şu bōğazda.

Öyle mi?

ğannı bōğazda. -evet tabi tabi.- eñ büyüğ kağtığamı burda *rumğar* ve *ermeniler* yápdı. -órda bu
*derinó*zde burağarda çoğ- tabi bu *derinó*zda. burdan *amasya* hasır, oğ gótüremezlermiş.
esgidenkanı oğhu yáparğarımış hasır. satacağ da ğariban ordan ekin getüriceK burda çoğuna
170 çocuna yedimie. burda nariyek. ğıtlığ dönemleğinde işde rametlig~ ebem sömağlı ıssırğanı
kağırdırıP da yediK~ oğul dardı. o doğsan harbinin oğdú yıl, yáni *rus harb*inin oğdu yıllarda.
team mı? burdan sen nere geçiön? burda *sarığazel* var. *çammığóy* sen nere geçiyóğmuşuñ~
ordan yá! bayánnarıñ~ ırzına geçiliyóğmuş, erkekleri kesiyóğarımış bilmem ne. yáni şimdi
insannar şu daracığ bölgede bu *ermen*i ve *rum* kağtığamından annatığan duyuluncı insanığ

175 tüyler~ üpürüör. -onnar bizi süslü çıharyò haļā.- yá. rāmetlig~ ebem kocamiñ başlımı
tanıdım dērdi, tanıdım~ almiē erkek yoh̄ kóyde almiyá. yá bakıyò işde bu başlıg benim yáni
şu kıanı deresi dēriz hem~ orda çoğ gatlıam yápmışla abi. *küpecī* yáğmışla -*gabacaózü-
gabacagözü* yáhmışla. oñu dedem~ o zamannarda kóy bekcisiymiş dedem annatırdı bñu
bize. çocuğları firinnara soķmuşla *ğaramūñ*~ *ermenileni*, orda *taşóvuyá* baļı bir *ğaramuğ*
180 góyü var. yáni ben biraz hecannamışım gusura bağma, firinnara atmışla çocuğları. o ğadar
biz burda şey çekmişiz. şimdi de bizim~ efendiler bizi süşlüyòla şeyler peşinden
sürüklendimiz *avupa*. yoğ *ameriħa* bilmem nē kararı alıyò, en çoğ *ermenī* nē. abi kıatlıamnar
burālarda yášam, burda *ermeni* öldümüyé adam yoğ ki herkez gitmiş harbe. çocuğlara ğalmış
kóy, iki evlilere ğamış, çoħ çocuğluğara -yášlılara ğalmış- artıg geşlere ğalmış. burda o
185 zammanı çótelereinden geçilmiyormū. her kóyden de bi *ermeni* asıļlı varımış şeylere
yárdım~ étmiş, o *ermeni* şeletine. bizim kóyden varımış. ama ā olđucún bizim kóyé zarar
verememişle *ğadir*~ā olđucún. *bolat* kóyé de zarar vèrememişle. başga bigaş kóuñ töbe
eşdafulla āza alınmıcağ sölentiler~o ğúnún sölentileri.

O sölentileri biliyorsanız anlatır mısınız?

190 o şey meseļa kim varımış *uzunyázıdan* -*topaļ*~ *osman*- *nuri bey*, *nuri bey*- *nuri bey çerkeS*
rumlarla işbirli yápmış. bi tane dē bizim kóyé gelmiş o da *rumlarla* işbirli yápmış. ama bizim
kóyde ā olđu ũcún çaPaļıyámamış. bunnarıñ bu çevrede zarar vèrmedi yáni kimiñ ğarısı
güzel oña tecavüz~ étmişle. şimdi insannara açılıyámıyoļa başga -onnar da tüm *şerKes*
kendi yèlliñ- işde işde bazı şeyleri kıabul~ edilmez belki amā rāħmetlig~ *atatürKün kıurtuluş*
195 harbinden sonra istiklal mahkemesi ğurmuşlar~ amasyļa. bir ğün~ af, bir ğün~ idam. bu
çerkezi bu *çahırgümüş* góyünden bi kışi asdırmış. bu *tatlıcaħda*, *hasırcıdan* *çahırgümüşde* ne
bilim yáni ēlip de dokunmadı kıadın kıız kıalmamış. adamlar neler çekmiş bu *ermeni*, *rum*
şejnden ve bizimki içindeki işbilligcileriyeñ beraber. neticede o hoca asdırmış. onun çoğ
güzel bi gelini varımış, öle söyleller söylenir. tecavüz~ étadini bildi için hakim asacaħ~
200 adamı ama elinde bi delil yoğ kıardaşım. yáni biliyo bu adam süçlü amma en son o adam
şahitlik yápmış. -o adam diyór Ki *alļahdan* hayá senden utanıóm dēó söyliyémióm dēē.
ğözlerimi baļadī ğene söylemió. tamam anaşıldı dēē ğalemi ğırıó.- yáni bóléları annatsana
āmet~ *óz*, bunnarı bana rāħmetlig dedem, ebem. yáni kıadınnara tecavüz~ étadini böyle imā~
étmiş. ālamış~ ö alimmiş~ ó adam dā kendisi. *çahılgümüş* góyünden, kim dērlerdi *amet*
205 *çavuş?* -ò *molla aħmet* de şeyé giden- yoh̄ yoh̄ -fağat *hatibiñ* şeyi yá *şerafedī* dedesi-
şerafedın dedesi yá -*deli ğatip* dēllerdi- *deli hatip*~ işde çoğ şe yápmış yáni mahkemedede

hacínin dedî gibi öle annatmış~ ğadam annatamamış yâni. -ğısa kesmiş yâni *allahdan* hayâ
dèmissim ũtanıyom ben- geldî bize şunu yâpdı bunu yâpdı diyâmamış de.

Yer: Samsun/Ladik/Ayvalı

Ad: Muhittin Katmerlikaya

Yaş: 112

5 eFéndim tekrar şifa geldiñiz. -hoş geldiñ gardā- şindi yéniden dileşsiñ. yaşım biraz ilerledi. yání nêrdeyse torunnarıma dahı yávrııların siz kimlersiñiz diyı soruyúm. şu an içiñ yání baħ *allah* bir haĶğı úçun hiç tanımajım sizi. yání gendimizi esnaFā taĶdım çünki yáş çoħ ileride yávrıılar.

10 bābamdan sonrā annem beni bırakıp ğocıyá gitTı. ğocadan bi oĶan çocū ğazandı yéni ğocasından. beráber~ onu da baā eş yázdımuşlá yánnışlıĶla. bin dokuz yúz~ otuS sekizde beraber asger~ olduħ. beraber~ ikimiz burda duĶlandıħ yání asger āynı bölŪá aynı aĶayá yání aynı yání. ben altıncı mangada, ó doħuzuncu mangada. benden biraz isdiKbaĶ māş var vār. eksik noħsan ğeldi baħdırdı şeyé boydāħ. velasılı keĶam geşdim hareĶatıla bi vásıTāa iki defá, bir deFá doımdan doruyá. ikinci defasında eféndim şey yápdıħ tekerrer *atatırK*, 15 rahmetlíK *maraşal fevzi çakmah* ordu manavrasını el~ alış *altınóvasında* yátdıħ. onnarla yátduĶ bir uĶaħ tekrar gönderdi. bizim~ ó yátdıımız harp sahasını tekrar havadan bi, bi dā tekrar sürdüler. orda gine tekrar *kürtleriñ*~ ayáħlandıñi ğördüler takrar bizi urdan dorū betamıza ğelecādúĶ *elazizin*~ *altınóvasında*. bize tekrar *atatırK* ğeldúmúz yerden bir daha geri deli darama yápdıñu yápin dedı. işde o gündēn bugüne ğadar, aşşa yoħarı benim yaşım. 20 şindi benim yaşım yúzúñ~ üzerine çıħdı da yávrucázım zufuS yandı. hökümet zaten esgiden hökümet daha canñı canñı, daha cannar ğaş ğün oldu çıħalı? canñı bile el ĶambaĶlarıynāñ, ğara ĶambaĶarnán ömrümüz geşdi. yání böyle isden yání gendi simsiyáħ Ķalıyduħ. biz yání şindi yaşayúĶ~ elekdirih~ ışşıĶlarıyla. vallaha şindi ben yaşımı geçen, şindi benim yúz~ on~ iki yaşıma çıħarTduĶa beni. ben şindi yání nasıl tarif~ ediyım gendi mi? yétmiş kúsür 25 yaşında, yétmiş~ üç yaşında evĶaTıların var. yání aşşā yuħarı on~ üç fēlan evĶadım var. şindi şu durumda yání nē diyim de nasıl ediyim şindi.

Dersim harbine katıldınız mı, bize anlatır mısınız?

tabı canım āħa şinci diplomam var şindiK sañá şeyimı bi getı. āħa Çeketde yáħa ayrı yáħa ayrı bizim ehliyé şeyı. tabı yā. benim ğayıñbiĶā, benim dayım *sullazlı* benim~ anam asıl ve 30 dayımı şeyı varıdı ğayıçisi *bahri* isminde bir su doĶdurarkené orda *dersimde* iç şöle bi çeşmeden, *allah* ğöstertmesıñ. nasıl burdan~ ārı *rüs*~ uçáĶla hep atduĶları bize *rüs*~ uçā dın

tîn iki kere patlar. bi örda patlar bi yè doḥundü yèrde patlar. yã yávrım uçağlar tağla bizim yáni hep bir~ ordunun támara yáni, noḥsansız~ orduynán yápdıḥ harp yá. şindi rozetim var hiçbi şey de vèrmeḗler *allah* bir ḥağğı uçun. ayrıca meseḗa yáḥa rozetim ayrı nèy nèyí, şeyi 35 ayrı cüzdanı ayrı. amma şindi benim~ iç argadaşlarımñ~ içinde hep öldülé aşşa yoḥarı diyébilecámı dēḗp ben ğalsam gerek.

Siz orada savaşın içine girdiniz mi, savaştınız mı?

yáhu dèli misiñ sen yáv? nè münasibet yáv. benim yanımnda diyúñ bize. yáni marurḗanmíyácãñ benim~ atdüm boşa gitmez. yalıñız şu sã gözümü ğáybètdim bu sene. yáni 40 ğırg sene evvel gözümüñ~ içinde böle bi şey ğeldi sã. böle böle böle bi doḥdura gitdim *samsuna* üş deva beni otutdudu otutdudu ilaşladı yaşlı bi doḗdur. iki dane damar ğopmuş dèdi ortadan. ó dèdi seni dèdi, ó dèdım örümceḥ halinde ğórúyóñ~ ú dèdi? geşlín var daha dèdi. yáni şindi saña zarar~ étmez ğózün aşı emmá dèdi. tabí yaşlanınca dèdi ğormiyéceK dèdi. bu sene şindi ğüneşi ğórmeḗm yávrım. bi tek ğózúnen ğórúy. baḥ bi tek ğózüm. sonra 45 ben öle siḗah~ atarım ki, ā şindi maḗın şu yáni, baḥ gine siḗaḗım burda. şimcig benim benden ğuş~ aḡ bi şey ğurtuḗacā yoḥ yáni atdıḡdan sonã. yáñı tek ğózüm gine herãldá yètè.

sen beni şindi yáni nè dèsem yálãn. yáv baḗtanın~ āzını assan ğurşunu bóle ortaḗaḗp öldürürüm yáñı. sen beniyé benimle şindi ne bilüm. tabí tabí hatırãlarım nassı tarif~ édiyím? ğaFa şindi témamen ğidí.

Yer: Samsun/Ladik/Ayvalısokağı

Ad: Ahmet Atsız

Yaş: 115

5 -çöyle geç hacı hah, bu da böyük. -nasısın hacı?-

İsminiz nedir?

ahmet atsız

Kaç yaşındasınız?

10 ben mî? nè dëjm yaşımı, ben yüzü geçdim dëjm. -bu benden böyükdü. böyükdü, yalnız, yalnız bizim yaşlarımız meçhü niyè meçhü hükümetimiz yánincā oradaki nufuS katları sōradan doğdurduklar sümmedey. bu şindi benden şindi şu durumda bir yaş~ aramız var. benden bi yaş böüg. yáni bu şindişin bu dağıgada bi yaş böyük benden. şindi bu böyüklü var bunuñ. ha şindi haļbuđım bi yaş dōđldü fazladı emme şindi öyle. bóuñ öyle.

Amca siz de Dersim harbine katıldın mı?

15 şindi yávrum ben seferbilligde ben *urus harbini* bilijim. yánaļabili bilijim. *ingiliz, túrkiyēē* çığdı *samsunu* yáđdı. ben~ ó vakit aşşa yoħarı on beş yaşım yimi yaşımdayım. sen bu kıoy otuz haneydi. aha şelüş şu muhitde benden yaşlısu yoħ, ğasabada da yoħ. -yoħ devét bize hōrmeti çoħ.- tevelüdü sorarsañ bin~ üç cüz~ otuz~ iki niyē, sebep? baba yüzü ğórmedim, *balħamda* gitmiş. altı yaşımdaymışım. tarihten biliğ sen hesap~ ét yávrum? yā *atatürk* harp~ 20 étđi ben peşinde mermi çekdim çatır çatır çatır. āļmaħ~ āhret~ işi oldu vaļļaha hēş. nè diyim. *čanagģalede* harp var diyilé. bāħ *aTatürk* nasıl *samsuna* çığdı mıydı ben de *samsuna* gidijim mermi getümeyē yā. boğlu *yunan* patladı, *atatürhcúħ* varıncı -*vāhdeT*din dēllerimiş paşayá- ğaybına *tırabūda* namaz ğığdı. *ingiliz* çığdı buğā *túrkienin* beş, cüneydlerinín maħara içmesini topladı. emmá batıya vardı emmá varmadı. *atatürk* çıħarır ğótünde vida aħdardı 25 kafir. yā ben bunnarı bilijim yávrum başğa bilmejm. seferbilligde emminin maļļağını ğórdüm *yávrucugđá* iç ğōñúydeydi emmim de. emmim gitdi asğere amān yávrum neler~ oldu léler geşdi yá.

O seferberlikte savaşa gittiğini anlatır mısın?

nè ānadyım yāv. sefēr gitmedim ben bi yèrē tevellüt otuz~ iki dèdim sã biñ~ üç cúz~
30 otuz~ igí dèdim~ ā. gitmedim nuFusa geçmedim kī. nāsıl gi *atatürK* cumhūriyeti ğurdu ben
o yaķıt geşdim nuFusa.

İngilizlerin Samsun'u yakmasını hatırlıyor musun?

ā hā nè dējn sēñ! ölen soñu başladı dā ilkinTi souññ~adar yáhdı *samsun*. sen bāa sor~ onu.
gözümüle gódüm bunun~ asgerini doruça çıhartdı da *iládiK* üsden sonna. ey yávrum
35 başdan~ ömrüm ben şapġa. ikiyéde tüfeK çákdı. kafır yáh ġí, nöbetçilerin başı boyunlálına
birer balta, bahar~ ezmeleri topladı *ingiliS*. kıoylerá daıdı, ā buriyá da ġeldi. yá buriyá
ġelmedi mí? õ hõ! yáħın burda daıdı. ben bunnarı bilijm yávrum başġaca dā nè dējm. -
dēmiyon- vaıı da ġórdüm yoħlı da ġórdúk yá.

Rum olaylarını hatırlıyor musun?

èveT~ *urumları* mı? *rumlar* daha dünKi, ā hõ! onnar dünKi dā. o *kafirler* ġim! çeteci varıdı
40 Peşinde yá *sokraT* dèllerdi hınzır. onun çetesi varıdı èlli yüz çete peşindā, ġendini mermide
çekemej, yıtde dólúdu *ġavur*. *donutvelide* yèri sübürüm yá yá. -adam öldürdüler mi?-
burdan mı? burdan öldümedilè. burda *yáremca* varıdı da şurdā, orda çavuşudu. *ġavur*
çavuşumuş dá *hoda* çavuş dèrlerdi. dēmiş Ki bu kıoyé ġaharet yoħ, bu kıoyé ġaharet~
45 èdecāñize bāa edin dēmiş. õ *ġavur* bu kıoyú ġurtardı. *yáhoda* çavuş dèllerdi. belki hacı bilir
belki bilmez~ onu yá. -başġa kıoyerde adam öldürdüler mi?- bilemejm feıan~ adam öldü
dējp de ben şe dēmем bilemēm.

Çeteler ne yaptıklarını biliyor musun?

bu kıoyden iki dene adam çaldılā *ġavurlar*, ġötüdilā iki dene, tüfeK ġetürecāñ dèdilè. birini
50 ġoyvèrdiler birini ġoyvèrmedilè. iki dene adamı çalıncı egméK ġötüdüler *ġavura*. iki dene
mi, bi dene tüfeK ġötüdüle, öldürüj seni daha *ġavur*. ġurtardııħ~ işde õñ ġórdüm başġa bi
şey ġórmedim. āha bunun da enişdeciydi ā bunuñ yá. ben başġaca bi şey bilmejm yāv.

Bu köyün nereden geldiğini biliyor musun?

nēyī? -kıoyú- bilmejm bilmejm. bilmeK de.

55 ***Sizin zamanınızda bu köy nasıldı?***

nèrelè? otuz haneydi İyci nasıl~ oıacaħ amān yávrum~ amān. adam yoġ Ki kıoyde hēc yoħ.
heP seferbillig paħledi, hep paħledi kimse yoħ. nérde benim~ év? burda otuz, ġırħ ġişi yoħ
gitti hēc yoħ yávrum. *āııah* āderci çocuġ *atatürK* ne bu yaşama le bu yaşama, ne bu yaşama.

tallíyá git altında motur, şere git dolmuş altında, tahsi altında. -mağlar yórímej şindi
60 hayvannar bile yá- yá -hayvannar bile bazara gideğkeně vesă biněĭ, ne günner çekdük.- dā
ne soruyón yávrum dā söyle? -bağ yáni şindíK size emekli çıhmiş yávrüm.- bağ ben bu işe
el- aTıcam dur bi dinğejn gözleri görmejK. -siz emsağlar heP emeklülük, bizim- evlatlar
bize yáni vëceceK dé on nira elimize onunán tıraş- oğacāz. yáni hağígat gonusağ şindi.
yáluñuz ben reğar- ordum tabi niyē ğırdım. aç- ekdirdim dörT dane oğum vağ, on dörT danē
65 torunnarım var. ělli yēdi yášında torunum var. yáni ělli yášında torunum var. şindi *ağğah* bir
böle ětöñ sordum. uğan *véysel* dedim, ğaç yášındasın? dede ělli dedi. bi tane *mevlüt* var en
böyüg ğızımın- ölu, ó ělli, ó dā yáni dağa yoğarda. ělli yēdijm da dede. veğasığı çoğ yášı.-

Atatürk'ün ölümünü hatırlar mısınız?

ölmesini mī? nē diyón yā. ben yimbēş yášımdajım dā -dağa ğaş gün- oldu canım *atatük*- öme
70 yápdım *āğğaha* nalede şu oSuñ, birağ- onnarı. nē dējm de anadijm nē ānadijm yávrūğm ağığda
ğalmadı Kí atığ. -ben asgerdeydim- *atatük* ölüncü tabī. ben dağa *toğadın reşadiyēde* yáni
asgeridim- orda. biS tabutğā öle namaziñi ğılduğ, boş tabutlá. ēy böyügecek böle seğam
vēğdig- *altınovasında* bunnar böyüK kōşdeydi hepsi. önnarı biz yüzeğ ğişi, yüzeğ ğişi biden
rağ rağ rağ boğdım- ó nāvrasunū bitidükden sön. hēy yávrüm.- yā ğasabada da yoğ emsağım
75 ğasabada kóyleri birağ. yá. hep unuTduğ. -bizim bi de dirisi öldü tekrağ da *kürt*lerden sağam
var diyēregden keşfēdilé manavradan sona bi dāceğz taraduğ. on- altı fişeg- atdım bi *kürde*
ğacıy bu yánna bi ó yánna bi ó yána-āri yüzüñguyu ğapatdı.- *çorum* yoğğarında ömrüm
çürüdü *çorum* yoğğarında. ēy yāmur yāsın altından, -vabağı boynuña on dörT ğişi bir *kürt*
súñğüledilé benim yúram dayánmadı ben yáni bunuñ- arğasına çekildim. ben dedim amelim
80 dedim başçavuşā ben dedim dona mı işejm dijnce, önnar dá şinci on dörT ğişi zaten bölüK,
bizim manğa. şinci bunnar şindi on- üçü súñğüleri bunun böle ayáğ- üzeri súñğülediler.
súñğúnún birisi dipden- içerişinde ğaldı. -bunun mu?- yoğ canım súñğúnún. yáni oğum dedi
çekin dedi deriyá başçavuş. çekin de dedi súñğüleriñizi bu dedi çoğdan düşeceK de sizin
súñğülerden düşemeğ dijnce, hep çekince nassı yuvağandı yüz- aşşā. yuvağlanı yuvağlanı gitdi
85 aşşā yániğda bi güccüg böyüğ- ırmağ da dōğul. bñ hāliyle bi dērmēn çevireceK ğadar bir su
var- orda. suyuñ- içerişiğe yá düşdü, yáni bizi yoğladı peşiné bir türlü bunu af bulamayuğ.
nihayēt bāğrdı Kí bulamayınız mı? bulamayuğ çevirdiñ- aşşayá. çoğ- aşşā gidiñ, ğana bağın
ğan şindi suyuñ- içinde ğan görünü. nihayēt ölece yápduğ bulduğ bunu. sudan dışarı
çığarınca bize dēğ ki, beni öldümēn dedi. hağbuKi on dörT súñğúnúñ bi tek benimki yoğ, on-
90 üç súñğú súñğülendú hağda içinde de súñğú var daha dēğ ki para bāğşlayım size. para vēriyim
size diyē. hep altun para dā var. yáv bōğñk- ĭbi bilijm öyle dediğú hağda onu orada birağduğ.

şindi başçavuş bāriy cepeden nè oļuıy? yāv bize para vēriım size beni öldümén dēj dēj
bāırdıg. yāv dēdi daha mı gonusduıuyõnuz dēdi, arnının~ ortasına dēdi tūFā dutun da dēdi
bunda gırşun yarasıynan súnğúynen ölmedi. nasıl biıllaha böle biıllaha. nassıı şindi bizim
95 mangā çavuşu *mısdafa* nassı dem arnının~ ortasına namnuyu dayadı havanda dur da, nası
çekdiydi gabağ~ içerisi şu, nene gabā gibi yāni sesi, beyniıg kókú çııdı. yāni veıasııı neler
górdüK yāvrum, neler górdüm yāvrum. yāvrum neler górdüm yāvrum.

Kürtler ayaklandıklarında çokça kıyım yapmışlar mı?

yāni nè gadar yāv bütün zālıalarda, kóylerde nè davar godu nè mal godu erifler dālardā.
100 bizim~ önümüzde yāni maruıllanmajm üç cúz goyunu bi indirııg çobannar yā ēyt. neler
çekdük neler çekdü.- kóyüñ~ anasını~ āladan bunnar, üç giçi bunnar. bunnar~ üç gişi.
benim sırtımda mantar bitdi bunnarın sırtı da findııh gırdılā bunnar. -bu benden gaş sene sona
aşger~ oldu- vallā evladıım yēnim bunnar findııh gırdı kóyde. ben de ömrümü cürüddüm
sırtımda. söylemeh ayıp itin birinı aşsa birini yoharı *samsundan* çııdıım mıydı *merziFóna*
105 gadar bardahdan~ aıdarır gibi yāmur. aç, susuz *çorum* yollarıında ógúzleri bıraıarah. hangi
dertleri soruyón sen bāa babaıı boynunā gaç sandııh mecbür götürü sör? yā hep ben bu
ömrümü burda Çürüddüm ben. dāl o gazine~ eti yandı enişiıñ dibi dērlé. ógúzleri goıtuıı
goyduıı da topları çııartduıı. bunnār nè górdünüz lā? bunnar bi şey gógmediler Ki. bunnar
gazanıılmış maı yēdilé bunnar. üç gişi yāıan mı lān? néyse.

Cepelere kurşun mu taşıdın?

nē depelere mı? -bu benden- yoh canım *samsundan* yükleyúK *havza*, *merzifón*, *çorum* bēş
yüz~ arabaylan -ókúz~ arabası- yā ógúzlerin~ ayáıları deliniırdi. yol yōı~ amān
yārabım~ *allā!* aç susuzııı bi yāndan. burda bi eşiıyā vardı, *tembel* dēılerdi *ismayıl* adı
da. mermileri yıııyōıı *merzifón*da emmā āııbabııy aç~ ellerin sırtında gaııdu sanduııları
115 söküyla. dēdim asger~ ā niyé açııñız sanduıılara? oıum dēdi birisı *urus kafir* bize dēdi
paraynan veriyi, bize paraynan bunu dēdi. bāg cibimden üş mermi çııııy, iki mermi çıııt,
dörd mermi dēdi. sanduıı var dēdi. bunuñ~ uçun açııyoh dēdı. Saten ónce bi şey gēldinıı
yāpacañız siz dēdi. -yāv biz laıınan şey~ etmediñ çay yāpaı mı? yāni ben şindi senin
dēdııñ~ adam dóıulúm yāni. *allah* vērsin aha şindi şey var dā, bi bardah belki zor çıııar. yāni
120 şindi şey~ için doııapdan çıııaracām dı...*- bah bóıñ *başbahān* gēliymiş. dēmió gózler
górmez, gózler durdü, duman~ içinde eviñ~ içi duman. seni çēdim emmā zor seÇim seni de
yā. -bu sabııılidir.- bunnar on seKiz~ ay yāpdı ben dört sene yāpdım~ asgerlı. -gırıı gırıı
senediı bu beıar.-

Amca, büyük zelzeleyi hatırlıyor musun?

125 ē, nē diyin sen~ o vağıt ğaç sātđı bu oľunmadı mĩ bu ayğı? -daha dũn yāv o dũnki.- ā dũnKı,
atuh bunu da bu ānaTsin. -dũnki- ā bu ānaTsin~ onu. -hey yāvru! tabĩ tabĩ. āh ah! ēvleř
yihĩlmadı benim yālanĩ *aľľāh* sevmeS Şindi hēř. ğarının beşigde bi tek ocumuz var. ēy
ocunu birağmadı ben ğařđım. aşşa indim de o beřřĩ indũmenũn~ uun ocũ yānĩ ölũřsem
ben ölũyũm, ocuğda beraber~ ölējm dēj ğarĩ. yānĩ evlāđını -*āľľah* dosda bile vėrmiyė.-
130 arılar ğoľay ğoľay birağmağ yāvrum~ öle oľđũdu. -*āľľāh* ömũr vėrsin~ *aľľāh*.- ğāz yāĩ yoħ,
elehtiriK hi yoħ. ıřıĝ yoĝ ēvleřimiz ğarannuħda, ēv temine āřların~ altında ğaľannarı,
seşinyneğ sesiniñ sayāsında bulup bulup, āřları bēř~ altı adam omzumdan ğaľđĩduħ. Şimdig
bu *cuzrān*~ *irecebiñ*~ *irecebiñ*, *satılmışın* babasınıñ doľũna öKmũř daľlardan buraľay. iki
daľın~ arasından ğafasına devmeyėleg omuzlarıñıñ~ üzerinde bylece. bylece yānĩ
135 ökmũř. *yārābbi* bunu Şindi ğaľdumayācĩĝ ğaĝannuĝ. baľtayĩ buľaman, ğazma buľaman
miħlanmıř. nēler eKdũk yoħarıyā pekmez kũpleřini rahmetdiK~ anası doľdũmuřumuř
davanı. beKmezler dkũlmũřđĩ tavanı. Şindi bunun *satılmış* bende zannėtdũm Ki *satılmışın*
ĝanı zannėtdim. elim ble burıyā ğadar begmezleşe batdı. aşşa indũk Kĩ ĝan dēdiđumuz
begmezĩmiř mēyeř. velasılı nēleř ektũk nēler.

140 ***O zaman buralar yıkıldı mı?***

he canım Şindi cenazeler ıħđĩ ē hēy nādar cenazemiz, maľlar, tuz ğoyuñ. Şindi birisini otuz
ĝoyunu var, otuz ğoyunuñ ierişine aha bunnariñ Şindi burıyā ğelen bu ocuK var. bunnariñ
bi ėT ğoyuñda ruyā  aħřam ğazayle o aħřam ruyā gitmişimiş. tuz ğoyunuñ~ otuzu dá
ēvin~ altında ezilmış.  bi ocuĝ ğoyũnnā *cenabi aľľah* onun~ üzerini auħ birağmış. ğoyun
145 puf dēmiř tozun~ iinden doruľup bi ėt ğoyuñ ıħıy. bi ĩt mandası varıdı; mandası *āľľah*
seni inađđısũn adam ğorħuyũdu Tēy. bunnar ezilmış~ ēvin~ altında, bi ĝız ĝızını řēyė 
yāřatdıydı. bu da aħřine  ğee bābasınıñ yanına mũsafire dijn ğelmiřđidi, rada  da lmũř.
velasılı yāvrucāzım lũmũ var, nēler ğórdũk nēler, nēler ğórdũk.

Burada sizden daha yaşlı kimse var mı?

150 benden yāřlısı yoħ. -bizden yāřlı yoħdur. aha Şindi nuFuş ğādına baħ. aha bil dá.- bunnarın
birdĩ adını bilij byũĝdi. -daha fazla baħ fazlası da nuFus ğadı yle. yāľıñuz yāřı fazladı
bendēn.- uľan bendũm -benden yāřın fazladır canım.- hesabı bilirsen cēy~ ét. sylējm dējm
sā *balħan* harbinde altı yāřımdaymıřım~ eşiT, hesap~ ét bu yānnā. -esgi zamanında nērde
nē buľsa oľacādı. - beni yũz~ on~ ikiyė ıħatdıla *samsunda anĝara* da. vaľlā fazlasını bilmem.
155 *ātcı mısdaFa* vadum *ľādikde* bunun~ öľu, iki sene oľdu yũz~ on bēř yāřındasın~ emmi dēdi

baña. iki sene oldu oña da üç sene oluyú. yã bilmejm~ artuğ ben hesabı bilmejm. bunnan yızıyı oħuylá ben hęc bı bı işden başımı ałamadım Ki, ğózümü açamadım. -beraber~ oħuduħ hocadān bu da arħadaşımıS.- yã. bunnar dāħa dünKü çocuħ bunnar. -iki oħuduħ~ on altı sene oħuduħ.- şükür *allah*ma o~ únkú ğúnúnē. -şindi ğalanı dēĭ, bana şindi tanĭm valiyé
160 gidip bēfendi bunu bāa bu süş~ úçúñ~ u dahđıñız? hęc~ olmaSsa bi ħāşlıĝ vērın yāv. yāv bu nēdir yáni? ben şindi bunu ā baħ ceketde şindi ēy.- ğaç oĭu var ğaş torunu var bu sorduñ mu, ğaş torunu var bi sorsañē?

Kaç tane torununuz var?

nē yāpı? on~ ũş. eFendi on dörT tane oĭan torunum var, ğızları saymaĭm. yáni ēlli yēdi
165 yášında torunum var. yētmış kūsür yášında ğızım var, en böyüü ğız. yáni anadıñ~ĭ vełasılı kełam şimdi mālesi *allah* hanı gine önnardan ben ĭ yášaĭm. çünki ā baħ bi tēg buñu aldılar. baña dēdiler Ki baba biS seni ğóremeyō. biz seni ğóremicaS polis~ oĭum var, jandarma uzmançavuş~ oĭum var, óretmen~ oĭum var, *almanyá*da emeKli oĭum var. vāĭĭāhi bilĭāhi oĭumun bi taneden başĝasından bir ğuruş, baña yáni bir yárdım yoħ. işde baħ bizim yáni hıç
170 benim şindi. yalıñıS şindi marurĭlanmıyácāñ benim rızĝım böle havadan yāar. ama benim yāmasınñ da sebebini sölejm saña. ben kimseyi ekmeKsiz ğaldumadım. ben misafiri çoĝ severım. ben ğaviyé düşsem ben çay parası, benim vērilmış. kimse ğalımda vériř hepsin benim~ évimdé yátmışlar, ğelmişler misafir~ oĭmuşlar. torunnarımı tanımam. -yētmış yēdi yášında oĭum varđı şindi benim. yētmış yēdi yášında oĭacādı öldü başĝa yã.-

Devlet size aylık bağladı mı?

yōĝ canım, -yōĝ- nārasın diyō işde bi şey yōħ. bi şey yoħ bi teK atmış beşliK vērilerse *allah* razı ossun~ işde bu. -ōuĭlarımız āħā şindi bir pólis~ oĭum var on beş senedü aliydi māaş şindi cip kesdilēř parasıñı. bi nasıl~ oldu ğulanıñ~ arħasından biş ameliyát yápdılá bunu. vāĭĭāħā yáni şindi māaşını kesdi. şindi iki dene avĝat dutdu *anĝaradan*, şindi bilmejm né
180 yápıcaħ. işde ā bu év önuñ bunnara ben véřdim. birıSı de oĭu deresi ikisi önnar bi de ben burda üç. *isdanbu*da évimiz var, şeyde *bursada* évimiz var, *mersinde* évimiz var, *ısbartada* évimiz var vełasılı kełam şindi benim yáni saña saymayla yáni bitmez.- torunumum torununun torununu ğórdđm. torunumun torununun torununu ğórdđm. eveT torunun tabi onnar doĭu. ben yōĝadar hatırlıĭm Ki benden hıçbir doħdur para ałmaS.- *samsuna* gidiyım
185 dēĭm...* -atmıs sekiz torunum vār. dā óteĝileriĭ bilmejm daha var daha vār da bilejm~ óteĝileri. *almanyádā holĭān* né bilĭm bi yerden. ahā dede ğeldi izinde burada şindi *başlamuş*da torunum. onun ğaş dene evladı var bilmejm dā. var üç, dörd denē yá. *almanyá*da

gine. v r iki dene mi,  ş dene *almanlarda* gelir. buranın h ç haĝĝı yoĝ y . bi ŐiŐe bitdi
 zımızd  pir~ i gi d  aynı bir~ i gi de oturdu mu n  g zel d Őerd  k k  yoĝ k t  yoĝ y 
190 aslan muhidim. -ikimizde y Őıy c n~ ikimizde y Őıy c h~. n  diy  bu, n  diy ? -h ç
annamıy  Ki- bundan fazla kim var y Őıy n bu y Őa . vall ha bu y Őay billah  bu. ba a
y min d Őmez bunu g r y n~  bu? bu y Őın sabı o dum bundan y Őıy nı yoĝ. -yoĝ bi d 
yoĝ Şindi Şu k yde d  l *ladik*de dah  yoĝdur. daĝa Şindi k y n *allah* bir haĝĝı u un aha
Şindi Ő y n y ni Şeden  eKen- y nim ĝusura baĝma size fazlacaa ĝonuŐduĝ. Sadece bunnar
195 bunnarın vazifesi yo n. -hac  seni evereK, seni evereK- *allah~ all h, Allah~ all h* u an ben
devmiŐim Şu y Őına motor~ iŐleyceK motor iŐlemeSse evlenm m il a bu l f.

Yer: Samsun/Ladik/Başlamış

Ad: Ali Osman Tulum/Kurt Mehmet Süer.

Yaş: 72/73

5 *Amca isim nedir?*

gurT mehmeT süer. -genellikle bizim köyde birkaç deşe var.-

Yaşınız kaç?

yetmiş~ üç, ne soruydun, ne nē annaticāz?

Bu köyde düğünler nasıl yapılır bize anlatır mısınız?

- 10 vaļļā esgiKi dūñner şimdīg şindiKi dūñnere uymuyō esgi dūñner, esgiden kóylerde saļun diyé bi şey yohduñ kóylerde yáPılırdıñ bir, ikincisi esgi geleneglerimizde kadınnar erkeK müfdüsüne yánaşamazlarıdıñ kesinlikle kadınnarıñ yeri meclis yeri ayrī erkeKleriñ yazılısı oļursa dışarıda yapılır, ohulda yapılır toplu halde böyleydi. şimdi ama saļunnar var şimdi, saļunnarda dūñner yapılıy, esgiden güleş~ ederdīg. pazar dūñ~ oļsā cümertesi gün güleş
- 15 yaparıduğ. geşleri güleşdirir, çocuğları güleşdirirdiñ şimdi bunnar yávaş yávaş -bundan sonā daha büyüğ güleş~ oļursa, baş peļlivannar çarılırdıñ meselá tarihi ğırh pıñar- tarihi ğırh pıñar baş peļlivanı *ibráhim ğarabacaļ* dórT sefer ğırh pıñarda baş peļliyan oļdu bu kóyde başa güleşdi dūñnerde güleşdi. buriyā *sevduğ* peļliyan varıdıñ *müsTası* elli dórTde ğırh pıñar baş peļliyanı oļıncá buriyá *sevduğ* peļliyanıñ~elini öpmiyé ádam buriyā óz bi tesadüFen bi
- 20 dūñ varıdıñ, ó dūñ yerindeyken *çarşambalı misTafa saricá* geldi buriyá, *misdafá* peļliyan. esgi adamļar çoğ meraklıydıñ átinan tegrá~ onā adam gönderdiler *ğarabacāñ* kisbetiñe getirttiler, burda güleşdiridilé *çarşambalı misdafayı* altına aldı, iki sefer şöyle çoğdu *çarşambalı misdafaya*, elbiseleriniñ yanına varıncá āzınıñ~ úsdüñe düşdü, *çarşambalı misdafá*, *ğarabacag*. şimdī şu ānda *ğarabacag* baş güleşci oļsaydıñ say~ oļsa da *āhmed*
- 25 *daçcibaşı* adına güleşmezdiñ. -yoğ yoğ- *ādil atannar*, *irfan*~ *atannar* ō hōy *sırlár*~ *uļū şerifler* neler. *manısalı abdiļlılar* bunnar adamı yeyoğlardıñ bēfendi, yóbürken ayáhlarıñ~ alTında toprağ sarsıydin yüz~ otuz kiló, yüz ğırh kiló, yüz ğırh kiló adamļar. şimdikiler bayramı yapan ğurulumuS, -tabı tabı- ben evélgi Sene ğırh pıñurá gitdim bayramın peşine böyle şey, havaslıyımdı çoğ. ýanı böleydiñ şimdigi esKi şeyler káļmadı.

30 *Düğünler o zaman üç gün mü sürerdi?*

esgiden~ éveT çárşambá başlar perşembē biter yáħit sali başlar davuļ çalınır. perşembe dūún~ olursa yá pazar dūún~ olursa cumā gún ölerden sona başlar, pazar gún biter dūúnler.

Alevi köylerinde düğünler Cuma günü başlayıp Pazar günü bitirmiş, sizde de böyle kesin bir gelenek var mı?

35 yōğ, yōğ. -bizde perşembe dūúnúmúz~ olur bazar dūúnúmúz~ olur- pazar dūún~ olur, ikiside olur. perşembe dūún~ olursa sali gún ölerden söña gelir davuļcuļar, perşembē~ ũn biter. pazar dūún~ olursa cümertesı, cuma gún ölerden sona geliřler pazar gún biter. gelini getirrúğ tamam hePsi biter.

Hıdırellezi burada kutlar mısınız?

40 yōh hıdırellez dutmağ biz, yalıñız esgiden *hamāmāyánda hıdırellez* gún güleş yapılırdıñ, biz cırléyég çocuğ, çocūdúğ~ ó zaman giderdúğ. -hayır hayır bizim çocuğlumuz hıdırellez gún yáş~ āaç kesmeK yásağ dellerdi öyle bi şey yapmuydu öle dēil mi?- taļıyá gitmezlerdiñ gádına oT yáşırúğ kėsmeK yásağdı yá bunnar şimdi maziyé ğarışdı. ilā māşallaħ *memeT ğarahān* dá belediyé başğanı ölünca güleşi kóğden kaļdırdı. -kámara çekij háberi ossun-
45 çeKsin ğamará. *sevdig* peğlivanı gerçéKden güleşci olağ başlangıç~ olarağ kitápdá geÇsin bağ! şimdig bā~ annatıyım mí dağa dā? -bu götlú peğlivanıdı yanı bu- yā şimdi bağ, şimdi efendi, *dúcceli çolağ~ ismağhan havzada* bi güleşleri oldu. *dúçÇeli çolağ~ ismağh* şimdiyé ğadar kimse bilāñi bükememişdiñ ve *havzáda sevdúğ* peğlivan *çolağ~ ismağh* yendi, ben hēç bi güleşini ğaçırmam. *samsuna kárabacāñ* peşine; *ādil atan~ irfan atañ, sezayı*, gine bi
50 polis varıdıñ~ ismini unuTdum, bunnar sırf *ğarabacāñ* peşine gēldiler *samsunā -kór sezayı-* tamam mı? ráğmeddig *sevdig* peğlivan dēmiş gi babasıña, babası şuncāz bi adamıdı. bi biyúħTu górunmez *ğarabacān* bābası bi gülleşse çocū çatladı. ta ki net duymuş *ibrām ğarabacāñ* bābası hağımiyéTe. ādam şimdi sıF güleş yerinden ortadan giderken herkes baқыó yá *ğarabacāñ* bābası bu. -ğúlme canum, -ğúcenmá datlıyalım be cānım- *nızameddi*, -
55 bunuñ bābasınıñ~ adı bilseydig ráğmedliñ- *üseyin, üseyin*. bağ ölüm ó ğabár yetişmedi. niyē diyé soran olursañ yetişmedi. yalıñız *sevdig* peğlivan eyi gülesdi emme ğardaşım, fağıllığ var. ó zaman para nérde? *sevdig* pehúnúñ peşine gidenlağ, *sevdig* bøyúnān *órdudan, orduyá, giresúna* önnara güleşe gidilí, tāy getüdū, ben bilijm goç getüdū. ğaç sefer, öle dé mi hacı? *erbādā ğarameşéli mevlüdünen* başa alıyolağ~ ikisi burıyá geliyolağ. bi tāy, *necip*
60 peğlivan varımış burda, erden aşşuğ tanıyım~ adamı -ben tanıdım- bu dēmiş gi, bu tāyı buna ver, bunnān ğardeş~ oluñ yárin ayāma doļaşmasıñ. esgi adamnár~ işde ğardeş yáPmışlar bu tayı dé vemiş, almış gitmiş. -yá bildiglerimizi ānadırız da, bizim kóyde ā da varıdı öle dē

mi? āyá baḥacān- bu kóyde *nurí çavuş* varıdıñ şimdi *sevdig* peḥlívāñ ilK güleşinde
rahmeTdig bâbam güleşirimiş, bâbama demişler gī *sevdüg* peḥlívānı çāralım, sâ bi yârim
65 vursuñ yálğiz sen una yârim vur senin yârimından galḥabilise bi goyúñ vèricām demiş *İbrâ*
çavuş. rāḥmeddig *İsmâil*~ emmim, *hacî zâlif* bunnar böylé yaşlı adamnar; çāriyòlar, babam
sevdüg peḥlívāña yârim daḥıy tabi az gevşeTse de peḥlívān ömuzda galḥıy. ó zamanda
sevdüg peḥlívānıñ baş~altın yōduñ~ ó zaman. biyúğ, orta, baş. baş~altın sōnadān çıkdı
bâbam demiş gi, órda bi dā buñdan soña saña biyúğ ortıyá güleşmeK yoḥ. sen başá
70 gülecégısñ ben yârimimdañ hêş kimse sıyrırıp galḥamadı şimdiyé gadar. aḥşam~ oıncı
gōyúnúñ~ óñi çeviriyòllar; adamıñ~ iki yüz tane goyúñú var. içinden seçiyòlar eñ~ éyisiñi
kesiyòlar *sevdüg* peḥlívāna yèdiriyòlar.

Güreş oyununda kullandığınız yarım nedir?

peḥlívānlarıñ guıllandı bı oyn, altıña aldı zaman ayāñi şöyle daḥar~ óteKiniñ bacağılarından,
75 -gelenëğ~ oıarağ bunnar da güleşir yāni- témāmen aşşāyā, aşşāā bālıyò yāni bu tarafı
témāmen bālar. -şimdī dún siziñ~ ekdiñiz tōmnar dün *İadig*de āferim~ almış duyduñ mu?-
kim? *aıayur* dhan, *başlamış* gāyamaḥamdan. yètişdirdiñiz gōyunnārdān. bu gūngi nē? tamam
işde şey muḥāggāk óni çārdılar yârin şeyde; yāyladā *başlamışlá*, *alayıTıllar* oynasın diyé.
horanı öle çıhartmıs duyduñ mu acaba? bizi *samsuna* çārdılar *samsuna*. -bizi çārdıñ
80 zamanda- dayım da éy haıay çeKer.- yoğ~ işde dèdim yá vèdigleri toḥumlar kendi ekdim
yāni.- óretmen~ oḥuıı şeye *samsuna* gidıymış irāḥmeddig *sıhıyá āḥmet*~ ordacın~ *āḥmet*
gótúrdü bizi, irāḥmeddig *gara* şeFnēñ~ iKimizi *samsuna* gótúrdü haley öynamağ için. *murat*
çeKmişdüñ, başda *murad*miş, hangi *murat*? *yapılı* ó tesadúf~ étmiş. -aslıñda *başlamış* órda,
aıayıTdan *başlamış* demiş. *aıayıd* gine başa çağmış.- ossun ó da bizim yāḥın kóylú.

Kıtlık olan dönemleri ve bin dokuz yüz kırk-ellileri hatırlıyor musunuz?

şimdi her yerden önce éllide dēl de élliden öncē, éllide de varıdı ama şimdigi gibi dēildiñ
tabı. şimdī yoğluğ diyé bi şey yoḥ *aııā* şúkúller~ ossun, her şey var -her şey var- senē sene
gırḥ dōrT müydüñ biyúğ bi guraḥlıg~ oldu hā *yáşar*? yoğ segsen dōrTde oldu bu kadar
yoḥluğ~ olmadı atmış dōrTden~ ével. orıyá varmaḥ gūsura baḥma.

O dönemde halk somak falan yemiş hatırlayabildiniz mi?

gırḥ úşde dePrem~ oldu Saden hacı. témam mı hēc gūsura baḥmā, tā *zileden* bir~ ölçeK
misir gétidü benim gāyınçın. -aynēñ gırḥ dōrT, gırḥ~ üç gırḥ segsēñ ével- seKsen dōrden
évelisi yoğ yāni.- seKsen dōrd déél, gırḥ dōrd dā- -sen témam mī urdan gārişmā- -sen bi

baħ bundan ével óldú- -bundan ével miydiñ? ğırħ~ iki, ğırg~ üç bu arada işde.- -ötuz yedi,
95 otuS seKizlerde.- burdā órda seniñ dèdin zaman var yā doġı vurdu buraġarı yéenim. -seniñ
dèdiñ zamannarı doġı vurdu.- doġı vurdu Kí her zaman sāz~ İçindeydi benī dutacāı zaman
doġı vurdu ğı ísvat şaıtlıġ~ oldu bu taġlıyā ékin~ ekilmiş mi ekilmemiş mi? millet tam
hārmaniñ~ önünde bóyúġ bi sıhıntıyā düşdü. ó zamanıñ başbaġanı allāħ rāmed~ étsiñ~
ismeT~ inönü havzadan būday vérdiler ve ó būday parasını da aġmadı devlet. -būday misir-
100 ó bizi ğurtardı. bóyúġ sıhıntıyā düşmüştü millet. bir zaman faPrıġada çalışıydıġ bizim~ için
sıhıntı yōduñ her ay başını bi çōımız aġabilıyduġ. -mebüs toPġamaġ ġaşdaydı, mebüs
toPġamaları ġaşdaydı? mepüs mü? *hacı osman*, bir zaman şu yúsu ġaşdaydıñ~ acábā, ğırħ~
ikide miydi acábā? -ġırħ bir ğırħ~ iki- yā ğırħ bir yā ğırħ~ iKi, *aġmanla rusuñ* harbi varımış~
ó zaman, raħmeTlig~ inönü harbin nè demeg öldünü bilen kişi, -harbdaymış mı dèdiler-
105 şahnā dèdiler ó zaman şahnā ġúlú; būdayı topladılar, *samsunda* çívıdı deñize döküle. bizim
duydumuza ġóre *aġmānyıyā* demiş ġi, sā ben yārdım yāpácém. *aġmanyā* sıhışıncé aynı
yārdım ben asger yārdımı yāparım dèmedim sā, yiyēceK yārdımı yāparım demiş~ inönü.
aġmanyā tabi biz yol vérmēncé, yol vémedi~ inönü burdan. benim memlegetim harP sahası
olur dèdi yol vériřsem nè, hā harbe ġirmişim hā yol vémişim, benim için deġşen bir şeyı
110 ómas dèdi. raħmedlig~ adam yol vémedi. yoġsa *rúsyáyı aġmanyā* hallediyoñduñ tabi. -*lá
ilāhe ilġallāh muhammederre~suġuġlāh*.-

Cenazelerinde ne gibi gelenekler uygularsınız, -cuması var, kırkı var, elli ikisi var.- siz de nasıl anlatır mısınız?

bizde dā aynıSı cenazeniñ meselā kırħı, hatımı.

115 ***Bunların anlamını biliyor musunuz?***

bilmıyōġ manasını gelenegsel bi şey bu, haddı zatında şeyde *velñiñ* ġóunde bi müfdü var
bizim *tatlıcaħ*dan kendisi. bu adam bunu yèsir bulmuş, ve bunü ġaldırtmış bóyúġ~ aġın. -
ölümüñden itibaren annatsañ, ölümüñ belki de çāañ şey yāpacāġ.- ossun. nè baħan dèrlé.
dévür devir yapılıyā, ossun bi deġē *hacı memeT* dinneçig *hac~āmeT~ amcā*.

120 ***Türkü bilir misiniz, bize bir tane söyleyebilir misiniz?***

zahıdeyí zaħıde ġurbanım bunnarı söylerıdıK ġeşlimde. şimdi bunnarıñ hePsi unuTduħ
yéenim yā. heP unudduġ hePsini yā.

sen *İadiK*den misin, nèrde? -*samsunda*-

ben sóhbe açarım, elekdúrug çalmaq bilim canım. -sen merák~ étme, türkü mú? hā o olur,
125 olur.- manı sóyler témam~ oldu. ayşá, ěmmum tarihde sözleri vardır amā, -esgi şeyler dayım
dayım ġadar şédemeS.- benim bābam, baġ yéenim şurda tarihiñ bu kıoyuñ ġuruşundan bu
yānné ġól var; *başlamışçılığ* ġólú. māralar var~ órda şo yānda *galevlán ġalesi* diyé bi tekge
diyé geçö, hangi tarihi oldu belli déġ mezaılııġ var -tekge dérler, kıoruma altı dēller- -devlet
ġoruması altında yānnız- óndan bu yānnı.

130 ***O tekkenin bi efsanesi var mı?***

yöġ yoh ónnarı bilemezler -efsanesi yok.- yoh. -nası yoh- devamı şöle bi depede -*hacı~
ĩmmed* bilmez amā onnarı efsane ólarağ size dayānmayı mı? kıoġu buranıñ şeyi, efsane kıoġu?
tekgelerin.- bize dayānyö emā hangi tarihin óldunu né biluñ.

Sizin isminiz nedir?

135 *ali osman tuġum.*

Kaç yaşındasınız?

yétmiş~ üç. -dēġldi bunnar búyúg yā.-

Köyün nereden geldiğini eskiler size anlatır mıydı?

kóyüñ *buhār~* ayından mı? evet bu kıoy üç üç hane ólarağ *buhardan* ġelme *hacı seyíd~olu*
140 *tuġumnar bölúğbaşolu, séyd~án, súerleryāni.* -ónemli ólan bunnar yā.- *hacı seyíd~oġıllar* mıñ
varoġ, tuġum, tuġumlar ólan *tuġuh~ aliolu, súenné* var *bölúğbaşolu* órdan burıyá ġelmişler.

Köyün ismi neden böyle verilmiş?

başlamış~ ismünü burda *batdaġ ġazi savaşı* burdan başlamış. *āmedsarayında ahmar~* adında
bi *ġavur* varımış bunuñ beraber savaşımlá buşda tabi canım. -her taraf deġşdi ġsmi bizim
145 kıoġuñ deġşmeġ işde óña ġóre hesab~ édécāñ.- -óña işde çoğ tarihi iyı bilen adamlar hayátda
yoh,~ónnar ossa var yā.- çoġ~ ānnatırdı biz masaġ gibi dinnerdig heç ġafa yómuş~ işde.
adamlar annatıydı ama ciddġe alan yoh gi masaġ gibi dinnediñ~ ġin ó şeyinde ġalmıyö.- yoğ
şimdi *ali~ osman~* emmi çoġna girdi bunuñ, şimdi tarih~ ólaraġ ónneminé girdi. daġa
ġeirisini nédecēñ.- şimdi baġ şurda óġuluñ yānná ġel, çeşmemiz var; şurda ġuyu puarı diyé
150 ġuyu puarı diyé geçiyómuş, hangi tarihin~ óldunu bilmiyóruS. böyüġler de bilmez yāni
orda yüK yeri var aynu çeşmeniñ yerinde, órda adamlar yāni o çeşmeden sebepleniyómuş.
tabi buġayı yēllı bildiren bu çoġuġlar ġazdıġlar tabi bilenner yohduS bunnara yüz binnen

beraber -çam çıhışında mı, çamı çıhıdını mı sóylecãn, ğuyu puárınıñ~ altındaki puarı.- tabi öra alğun kóyúñ çıhışını bilmez alğun çıhatmışla esgi.

155 ***Algun ne demek?***

alğun ne? suylan meselá kenarłara dař ğoymaĥlıá ğapadiyólá suyu ğumuñ~ altına yürüy yá şimdiKi böyle alğuma alğun dەرler önce. lāvba dējl de yáni alğun. şimdi meselá şurda *elma puarı* diyé bi yerimiz var, suyu burıyá aldıĥ hangi tarihiniñ~ ođdú bélli dējl. ev, bina yelleri var -*anná puarı* ğavulları dēniliyó öra- bilmiyöz Kí, -órayı bilmiyóñ mu?- -*anna puarı, ğarã-óz, alan cuması ğavur* kóyleri- *ğarã-óz, ğarã-óz* daha dünkü, *ğarã-óz atatüřkún* zamanında. -tamam işde *anna puarı- anna puarı* daha ileride, *anna puarı* daha mı ileri?- tabi canım, *alma puarı* řey baĥ ulán *yüsüf çavuşĥiñ~* evleriniñ yánnarı *yüsü çavuşuñ~ amedñ* ā ó depe var yá, depeden bu zamannár böyle böyle ufah~ ufah ğúP ğiruhları çıhıyódu.

160

Eskiden buralarda Rumlar var mıydı?

165 -burda yoĥ var da.- bizde *rumlar* yoĥ. -yoĝ burda yoĝ- -çevrede var~ *ałayurTda-, ałayut* kóúñde var. *atatüřk* bu.

Rumlar buraya gelip eziyet etmişler mi?

valłā biz bilmiyóĝ -bizde emmá eziyeti yoĥ heralđā ben de daha böyüm de, benim de ayrı bizim böyüĝlerden eziyet yoĥ.-

Yer: Samsun/Ladik/Hamit-Bolat

Ad: Cemile İres/Rahmi İres/Kemal Karabacak

Yaş: 101/55/55

- 5 hêç duymuım yávrum hamđ-ossun şükr-ossun. içeri giriyém, dışarı çıhıyám, namazımı ğılıyám, apdesimi alíém. oldu ğadar ğüşuriém, yéyē. düřünüóm dé ordan geliē. önnar- ö ey bi tek evé suvadılar sohdula beni bi dā. işdē önnar uçşduruyo!la ğaynının- evinde yā. bu yıl atuh suva!la mı suvamazla mı? bilmíém. -şimdi bundā üş ğat yápdırđuh - sıvıycah mı? - şimdi imar ve isğan baĥannınandan da şey- etdúh, biráz ceza var- oturah ğeleşde de, - sandelleē otur sandelle *sultān* getir- hadi hadi çıhatma *ĥasaĥ* nápicān tohumumu varsa āS getirivér.

Yaz ğünü sobanız yanıyor.

- sobası yániyó.- -soban yániyö dēē baĥ. soban yániö diyö- iki deFa ğonuş şe *hamiet*- aha sındar- ét. -otu baĥım řuríá- ana otur- ana- -otu otu- -annem benim- annē- vāy- işimiz 15 var sennen- otu otu hadí annem- annem. ha mařa!lah süPaná!la. -ha otur- -āyāña sıcaĥ su ğöyüm canım.- é -āyāñā sıcaĥ su ğuyum dēyim buña. āyāña sıcaĥ su ğo -ha dik yoĥarı- caní sā-ossun *yárebbim*. sālını vesíñ- *a!lāh*, canı sā-ossun *yárebbim*. kóy- içinde gezdú de yétiē bāā. -ķaynanam ana!ıĥ o da ğızı- he kóy- içinde gezdú de yétiyé bāā řēyle. burdan baĥíém bölē tütünü dütdüğcé bi daha memmün- oliém yávrum.

- 20 *Damatınızı çok seviyorsunuz deĝil mi?*

eh! ev!aT!arımın hepsi de bir. *a!lāh* bundan ğeri ğomasın. yášını devirđí bu şimci. yimbēř yášındaydım ben buruā gelinci. bunun anası -*kema!* mı o?- -he *kema!*- *ĥaĥırā* yüklüydü anca yá. *ĥaĥıra* yá. -se!amú āküm, hoř geldiñí. otú otu ana otur- o!u mu? otur sen otu yávrüm - sen otu- gel otur yávrüm sen otur. āyāñı ısıcaĥ Tutı yápım.

- 25 *Nene bize yeterdi, amcayı rahatsız etmeseydik iyidi.*

buyur.

Amcanın işi varsa gelmeseydi diyoruz.

30 -yō bu burdaydı bu  yle geldī. -otur yāvrum  oy da. -onun kendi bizim oda kendi Őejim-
oľmaz.- onun Şej oľmaz-   daha. hamd-osun Őukr- ľsun. -ha orıa otur ha sen.- otur sen
otur - ana burıa otu ha- sāy- oľun canım.

Nene Rumlar’ın buralarda olduğu zamanı hatırlıyor musun?

 sitmiy m yāvrum benim. -esgi *rumnar* dije hatıllıyábiliy n- u dē?- -savaş Şej ana
 ayboľannaı,  avulları hatıllıyán mı?- tabī tabī.

Ne hatırlıyorsunuz bize anlatır mısınız?

35 on- iki. hemen hemen de on yášında varımuŐumdu. yā o vaħıt * avur* deplem Őeyleri āvam
gitti, misir getird  yēmedim. ben yemiym  oħuyo diyereg. benim bek cefa  ekdim.
d nk ni  azandıp, birini  ld  parasız yášie y tmiŐ yášında. -ana * avur*  arılarını  orT n m ,
adamnarı  ord n-  ?-  ord m herifē. -k y n ze geldi mi, burłara geldile mi?- geldile yá,
geldiler yá durduľ Şeyde o *cinalm*n Şeyde de *cin-alil n* bobasığde durduľa yā. *muħacir*ler
40 *muħacir*- oľduħ diyerek geldile. -muħacirle daŐındı- iŐbill  bildim. iŐbill  biliem iŐbill g
 nce  aldı. -*r s ħarbini* mi sorunuyo?- iŐbill  -iŐmarcalı- ārı ľafi iŐbirl yd  babayıt  arı. iki
uş sene durdu bizim k yde, * avur*  arısı *m s lman*- oľdu durdu yā. bek biliem- oraľarı
biliem- emma.

 avurlar gelip buraları yaktılar mı?

45 onu yáħdıľıľarını bilmiym yāv yáħduľıľanı bilmiem. -Őimđi meseľa bu k ylerde, bu *ľadik*de
hiĐ yáħduľarını duyduň- u, bu *ľadik*de k ylerde?- yoħ orda duymadım, orda duymadım.
yáľurt k y mden- adamnar gitti, sekiz dene adam-  ld  bizim k yde. bobay t adam-
 ld , kelle kesdilē.  nnar,  nnarı  ld   d ler,  nnar  nnarı  ld   d le. bizim *datľucaħlı* varıdı;
narĝ k n- anasığ Şeyde *Đaħınn c ce*, o diyorđi ki, dāermen daŐını  oydum diyodu bi Đanın-
50  sd ne vışhadan-  ld d m diyodu. onun- anası, onun- anası gelirdi. - nnar ne yápdı yá,
 nnar ne yápdı,  nnarı da s ylicán?-  nnarı biliem baĝ. adam-  ld d k, Đā  ld d k d rlerdi.
avam da dutardı yımırta getir rd ; sepediyne tavuħ, c c g getir rd  ondan. onu anam da
b Őurd  bi  azan tavuħ yımtasını. c rg m yďd  neydi hiŐ bilmiem- oraľarı andan.  ħursun
bi daha dđ. yımırtaı yılı altun ossa aľamiem- āzıma. o vaħıt diŐinmiŐim aħlım- eriy rd 
55 kocaķarıydı.

Rumlar bu k yden sekiz kiŐiyi mi  ld rd ?

 Ş, d rt dene ĝiŐi  ld ; *memet*-  ld , *sesi  ısuħ*  ld ,  ndan daha bi daha  ld , daha bi daha
 ld .  nnarı biliem heP biliem. -kimlerdenidi anā, *sesi  ısuħlar*, *sesi  ısuħ* kimlerdenidi?-

çilgızlardanıdı şeyden, āha bu şeyden -*deli sejt*~ *āmetgillerden* mi?- yá yá *sejt*~*a!* muhdarın
60 dedesiydi muhdarın -hā şu *gombeklerden*?- yā muhdarın dedesiydi. -*cürememi* gadını daha
ī biliş. çüngi *gırhgeçeden* gelme yá.- bilişem~ oraşarı hep bilişem yávrım.

Buralarda büyük bir kıtlık yaşanmış onu hatırlıyor musunuz?

-ğitliħ ğitliħ- -ıssırğan yēdi ó sene ısırgan- -ıssırğan oldu mu ğitliħ?- -olmaz mı oldu tabi.-
ğitliħ~ oldu mu, ıssırğan yēmen?- depreme de öldü iki kere oldu. -ğitliħ ğitliħ hani ıssırğan
65 yēnmesi yáhut da mısır ekmā böle ğitliħ?- amān ıssırğanı ekmekle ne lipil lipil yēdük yēdük.
ırahmetlig~ anam bir avuç un ğuyardı, ıssırğanadlar getirürdü dóyverdi, bişürürdü, aħdarurdu
ónun~ içine ğatardı yērdük. yēēm yērüg yēdük. -tabi ğitliħ varıdı- ğalduruħ~ ekmeKlerini
yēdük hep biliyem hep.

O zaman hiçbir şey yetişmiyor muydu?

70 -yāñi reşberlig~ olmuyó mudu ó zaman?- olmuyodu deplēm ölmuyodu bi~özcuħ *daşóva*
oľdu óndan. -yoķ yög reşberlig reşberlig. ekin~ ekilmiyó mudu ó zaman?- ekinneri ekinnenĩ
bilmiyem ki. ekinneri ekiliyóřdu da olmuyo mudu? bilmişem. yáni o, biS, hepisi de yoľcu.
bēyle ğitliħ~ oldu. ıssırğan~ ekmani yēdüĝ, ğaldıruħ~ ekmani yēdüĝ. anam bir avuç un
ğuyardı, bēyle pıtıl, lıhı! lıhı!, lıhı!~ éderdi.

75 ***Babanız seferberliğe gitti mi?***

bobam yōdu. bobam bobam, bobam ğarı ğaçmışıdı. ğarı ğaçmışıdı ğarıyı da anamı üsdüne.
anam beni eziyátına -seferberliğe gitdi mi bābañ, biliyāñ mı, babañı tanıyon mu?- yōv~a. ben
tanımışem bobamı -ölmüş dé mi?- ölmüş şeyde kiliSede ölmüş. anam da çıhmış bēyle étđi,
ō, ōh dēdi. ğaħbá~arıĝ getürđi yá dēdi oynadı bēyle biliyām~ oynadı. bēylē oynadı ğapının
80 ōñde. ōh dēdi, herkez ğocasına of çeker mi? ben da. ēyle dijnci iki çāĝ bi oľan, bi ğız ğalduħ
biz. bi oľan bi ğız ğalduħ. ōynama ōynama dēdi, *hatip*~ō dēdi anama. *hatip*~ōn ğızı dēđi
oynama dēdi. óndan dēdi ben seni *musuyá* alıcam *musuyá* dēdi. *musa* day ne bilişim ben
ĝüÇcüg bi şeydi haľbu. *eliF* gibi boyu varıdı emmimōnde. óña aldıľā işde óna da dutduľa
ĝene. óñ~ üsdüne de evledile ĝene. bābamı hiç bilmişem hiç. bābamı ĝórmedim. -seferberliğe
85 ĝidenneri biliyāñ mı? seferberliğe gidip de asgere, seferbirliğe asgerligde. seferbellig~ oľmuş
yá?- bilişem bilişem gitdiler dōrt beş sene durduľa, duran~ oldu. yā. dōrt beş sene, dōrt senej
beş senej dōrt senej durun~ oldu. āha şindik ölen de ölen de iki buçuĝ sene étđi. iki buçuĝ
sene étđi ölen de. beni biraħıp da ĝövar. yim beş yářında buruyá geldim ben buruy.

Daha önce neredeydiniz?

90 -hamit kóyú. şu ġarşı kóyde, ġomşu kóyden geldi- *hámiT* ġódeydim ben *hámiT* ġódeydim. *hámit* ġódeydim ben. ondan~ urdan u iki buçuġ sene durdú esġarda. üç çā var dēdim de ben, iki çayı biliem ben dēmiş. ondan çānın birini bilmiem dēmişidi. *yēterin* ġocası ēyle dēdi bāa. andan dēdi adam. iKi çāñ biliem ben öteġileri bilmiem dēmişidi. üç çāyı biraġdım, ben amāñ. ġayınnam dillig vērmedi yávrum. -bu taraFlarda meseġa *küpecüg* dēdü ġóylerde bunnar
95 *rumnar* ġalımıř tēmamiyle bizim burda bi teg şe var.- -essās o *küpecüg* vař yá, asıl *küpecüg* şey kóyümüş dé mi- -tabi- -ne dēlle cong~ o zamannarı *ġavur* dērler meseġa- -şimdi *rum* dēdiñ mi kimse tanımaz.- -orda çoġ vamiş yáni. o yáni çoġ~ olmuş bu yánnı dēñ de ořda. řindĩ bizim şurda bi hamam vaşdır bi de kóúñ~ içinde hamam vadır. aynı bi semból gibi yáni. orda dā *ters*~ *ayā* dēlle. essās şeñ o *küpecüg* tarafında. *küpecüg*de çoġ ġalımıřla heraldá
100 yáni bize.- yīm beş sene oldu ben buruyé gel. yim beş yaşındamışım ben buruyé geldim. - gelin olđumuydu burda yihaniġlarımıř yáni bu hamamda.-

Rumlar mı?

-tabi. *rumlar*, *türkler* hepsi de yihaniġlarımıř. yáni iç~ıçeymiş- doġuz sene ořda durdum. on beş sene de evlenmişümdü yim beş sene diñci buruyé geldim. orda da atmış, yētmıř sene
105 oluyomuş. yētmıř beş sene biliyó *çaġır çaġır*. yā. -bi de bi dā var kóyde yaşlı bi ġadın. bizim kóyé gelme o da gelüntü. o da biliyó. *cüremenden cüremen*. buranın *ermemi*; *cüremen*. esġi bi isim.

Yeni ismi nedir?

işde acaba *cüremen*~ *ermen* -*ġara*~*aPda*- *aġıřlı* olabilü mü? -*ermen* dēnen~ *aġıřlı*- tēmam
110 doru. *aġıřlı*. -biz bilmiyoġ meseġa *aġıřlı* şimdig.-

Buradaki depremi hatırlıyor musunuz?

-ġırġ~ üş depremi. ġırġ~ üş depreminde nerdeydin? ġırġ~ üş depremde?- büyüġ şeydeydi. -büyüġ ġırġ~ üşde deprem omuř yá, burda mıydın?- burdaydım burdaydım. -bizim~ eviñ başında yátdüñ, ó zaman burda dēl miydin~ ana? burdaydın.- burdaydım burdā yávrum.
115 depem şey bacamız dövrüldü bi teg bacamız düşdü. bacamız yihıldı bi teg burada. yá. -kóyde yihılan çoġ ödu mu?- burda kóyde işde ölen~ odü ölen~ öldü. ölen~ oldu *cebeciñiñ ġayá*!muñ ġayınnası öldü burda. ondan *asġam* biraġ, *asġamn* ġarısıñ öldü. ēteki *eminē*~*aġmın* ġocası öldü burda. şe ġocası ne oġu muydu, ġocası mıydı ölen? bilmiyóm. -o zaman beş,~ on dene ġayıp vērmiş he mi bu kóy çoġ.- ölen~ oldu burdan~ ölen~ oldu. bizim kóyde de
120 gitdimde ben aġamē ġoca şey döküldü düşmüş~ oġı avzına. bēyle iç oturumuna otumuş

bizim~ ev, b yle oturuy .  rdan  nmiŐle boh luĥdan bizimkile. gitmiş bizim *binnazgile*; * opegc le*. ondan ba tay  vurduĥca, kiriŐe vurduĥca c jirini sall y n *Őab n* c jirimi sall y n d rmiŐ.   b y g depremde burdaydım. neler~ oldu da neler~ olmad   y. g cc g depleme oldu bi dellal b yr rd , gitd K beşi alduĥ bi tarafından ben dutdum, bi tarafından adam
125 dutduydu. gitd k yoĥarı  ıĥatd ĥ. *samsundaki*  lan var~  rda  lan; bi olan. -sen bu  oyde g rmedin he mi, *hamit*  oyde g rd n?-d y Ő g oyde g rd m, *h mit* g oyde.  nda sona bi d  *h mit*  oydeKi bi  ay  b raĥd m. -g rĥ~ uş depreminde burda d y lumuŐuŐ sen.- burda g cc g deplemede mi? -yoĥ yoĥ yoĥ g rĥ~ uşde b y g bi deprem~ oldu.- b y de burdaydım b y gde burdaydım. -bu bizim~ eviŐ~  sd nde  ad llarda g lmaŐızda uş beş~
130 on hane  rda burda d ĥil miydi?- varuduĥ varuduĥ, varuduĥ y . samanniĥ var~ aĥada g piniŐ~  Őne otuduĥ y . otuduĥ y  samanniĥlara  ulluĥlara. *hacı g y * evlendiydi, *memeĥn mu ameĥn* g arısı.

B y kleriniz Rumlar'dan bahsederler miydi?

rumnardan bu y renin~ adam  bek fazla bilmezdi. bi dafa annem annat rd  annem *g eĥ*
135  oydenidi. *rumnan* geĥirene g ada bu geşdi. -ben  lu Şeyler senden b y g y z y Őında varım. varım da y l nuz fazlasını bilmiŐem.- burda bizim  oyde de *rumn *. *g puc zden* gelmeydi annem de bu  oye geş  ey~ olaĥadan o annat rd .   da  oĥ *rumnan* perişan annat rd . tabi bizim *t rklere* bay  bi Őeylerin y parımıŐ, y parlarmıŐ y ni.  nnarı  nat rd . b le  nat rlardı y ni deprem d zennerini bunnarı. Őind  firn   oc  firna y tmıŐla annemin annatdı,  oc 
140 firna s rm Őlerĥ. *t rk*  oculuĥlarını iĥeri, g zĥın firna, g Ő dene b yle diy . g Őduĥ diy  ordan bi iki y l oĥuy , y n  g Flet. *g puc zden* geĥm Őden  nat ldi. bu y reden d ĥlidi y ni.

Daha başka ne hatıraları vardı anlatır mısınız?

iŐd  eKseri *g vur* bozgunnu unnara. sonra işgence d zenne  y pa larımıŐ. mese a zina d zenneĥini  nnat rlardı.  l p g t r rl rmiŐ bi  Ki g Ő dene tecav ze geĥen b raĥullarımıŐ
145 y ni. y ni tecav z~  zellerine annat rlardı.

İŞkence olarak neler yapmışlar?

işgence bu işde. -sacıy ĥ geĥirirlerimiŐ- ha, sacıy ĥ tabi. g zmiŐ sacıy ĥ Şindik d dim y . Şey firna, g zĥın furuna, y anan firna  ocu b t n g ne ata larımıŐ y ni. onu y ĥa larımıŐ~  le. b yle g Őleri y tdimidi g ĥa larımıŐ firna  lece mese a. seKiz doĥuz y Őında g z  oc 
150 vey ĥut erkek  oc  bi ayrım yoĥ ki burda. sona senin benim  ocum d ĥil de bi konu yoĥ.

annemin annatdı böleydi. -küpecüg kóunde daha şey ānamlı- küpecüg, ğapucióz, şihli çüngi annem ğapuciózlu öldündan bunnarı ānatırdı. bu yörenin bu kóun mevşeleri şeşmez yāni.

Deperem zamanında da buralara çadır mı kurmuşlar?

bu depremde evlere girememişle, depremde dışarda ğalmış meydanda. bī çadır halinde
155 ğurmuşlar böyle iç~içe yátmışlar. çüngi depremde içeri girēmemişle en~ az on beş gün,
yirmi~ün ğalmışlar yāni. -şimdi aħmeT~ āynan, ğara~apduġla dēlle. ó adamı sevmēen bu
kóoye beg giremezlermiş.- çöte düzenneri tabi çöte esgi çöte. -üş dene adam vamiş bizim
kóoyde onnarın sebebine, o adamnarın sebebñē bu kóe beg giremezlermiş.- şindiKi siyaset
160 üzerinden mesela bi tepe dáğara cüce diyéreg gibi oliyē. onnar da şindik çöte düzennede söz
kesdirirmiş. bu kóydelermiş yāni kóoye giremezlermiş. -kóoyü ğorurlarımız- bāsmaSlarımız
yāni.

O zamanlar diğēr köylerde adam kalmamış hep savaşa gitmişler değil mi?

tabi tabi. bayā iç~içeymişüg düşünebilñon mu? baħ burada ğavur hamamı var. hamam şe
evet rumlar burda ğalmamış amā ğalmasa da ğomşu kóylerden devamlı geliyolarımız yāni.
165 ama ó kóylerde oturmuşlar. ğapucióz, şihli, küpecüg, cice kóoy. mesela ó seniñ demingi
şeştdün cüremen dēdümüz yer ó kóylerde. burdaki kadın, işde dēdim kadın~ ó ermenden
gelme. yirmi yāşında mı, ne gelmişidi. öyle annatıllardı büyüglē annatıyodu yohsa biz
bilmek yāni.

Depremde burada çokça cenaze var mıydı, büyükleriniz derler miydi?

dēřledi çoh~ ölü varımış yāni. on beş, yirmi tane ğadar ölü varımış. varımış. bir de ó
sacıyāħ~ olayını sordun yā sen. şindik burda senin benim ğız ğardaşımı alır götürürlermiş
oynadıllar muynadırdı tecavüz~ édellermiş. óndan sona sacıyāħa dahaġlarımız ġalħa halinde.
buralarını yāħalġarmış yāni. mesela buğün~ o işgence işde. işgencenin en böyü. anadan
dōma mesela bugün beş,~ on tane bir kadını şeştdiñ zaman düşünebiliyó musun yāni? bu
175 yāni isġami açılardan. ha, ne açıdan düşün tabi ne açı şeş. sona buğün düşün~ efēdimiz evġat
sahibi, doħuz, on yāşında bi çocū bir duşmanıñ çocunu isdiyēreK fırına atabili müsüñ? yāni.
duşmanıñsa Saten senin duşmanıñ.

Önceleri iyiymiş Yunan 'ın kışkırtmasıyla işler bu noktaya gelmiş öyle değil mi?

tabi tabi óndan sona şey~ olmuş. yoh işde dēdim yā, baħ asġında küpecüg kóoyünden faġan
180 bayā bi diyoloħ varımış. -ama sōnadan seniñ dēdin gibi bī bozğunnuħ~ olmuş.- aġım satıma
varıncıyā ğadar témamiyle şeşmişle.

Büyükleriniz bu köyün geçmişini sizlere anlatırlar mıydı?

bu góúñ~ esginin büyüğlerinin gonusdu kelime bu kóy gelinti oğdunu söylüyoğar. kimisi *sivas*dan gelmiş, kimisi işde böyle yerlerden diyoğar. amā biz kókenini bilmiyoğ. -şimdi şöle
185 önu da şöle bilen bilip de meseğa *gılbıyılı* sülalesi vadır bizde, *çitçi* sülalesi vağdır. yāv siz çingenelerden gelmesiñ, siz de *sivas*dan gelmesiñi. böyle gonusuyo ama bildikleri yoğ. bilgi esas kókeni bilen yoğ yāni. böyle bĩ- bu kóy gelinti olsa *hamit* kóúñ *damlanan* dibi bizim~ arazimiS. *bqazkóúñ damlanan* dibi bizim~ ārazimiz, *onuzlađuñ* tam samannığların gıyılıarı bizim~ arazimiz. -tabĩ zamanla ĩ, şe gelme vağ. ilāhi gelme de, tabi ilāhi gelme yāni. -ama
190 bu gadar çevreğ nası gāplamışla bi gelinti haliyle?- şimdi şöyle dēriđ bu, bunun dēđ var. *şaban*~ emmim vuğatı dērdi, buruyē gelmiş şu souğ yā suyun başında su içinci dēmiş gi adam~ilk geldikleri zaman. suyā bōđat gibi dēmiş su.

Bolat ne demek?

yāni súyā yāđı bōđat dēmek, hani afidērsin -demür gibi- demir gibi souđ. bağtalara bi bōđat
195 yāpdır dēri bizde. çapağara bōđat yāptırız yāni. súyā souđ diğinci bōđat gibi dēmiş sú içinci. kóyün~ isminiñ dē dēmişle bōđat gatağ. buz gibi ordan geliyó dērler yāni bilmiyoğuz~ ātıđ.

Çapalara bolatı nasıl yapıyorsunuz?

bōđat meseđa gōsderim çapađarın~ āzına şimdi gāynah şeđ kōrū sođdun zaman fazla enni
200 yāptırdı mı bōđat ođur böyle. gālın he. -parça gōđđar demir parçası- parça gōđđar böyle -bu şekil önu da yāzarđar- yāzađđar~ onun üzerine doru onu bōđat dēller. yāni şimdi bizim kóyün~ ismini ordan geldiği söylellerdi yāni. onnanĩ ilk geldi zaman dēmişle bu evde gūru şeğdelim, súyu da bolat gibi dēmiş. ordan böyle bu isim böyle geliyó delle bilimiyoruz yāni.

-ışığ parağarını vērdile mi saña?- ē -ışığ parasını vērdile mi?- vērdile. bāa dēdigi satde vērmedi bağ doru. *irecebin*~ adı, soyadı ne dēdi bilmiyēm dēdi.

Nenenin ismi nedir?

cemile ireS, cemile ires.

Yaşı kaçtı?

yüz yıl.

Eğitim durumu nedir?

210 yoğ canım, oğuma yoğ.

Bu köyün ismi Bolat değil mi?

bolat.

Amca sizin isminiz neydi?

kemaļ. kemaļ ğarabacağ.

215 *Sizin yaşıınız kaç?*

elli beş.

Eğitim durumunuz var mı?

var. ilköhul.

Muhtar bey sizin isminiz neydi?

220 *rahmi ires*

Sizin yaş kaç?

aynı. aynı çadışih.

Eğitiminiz nedir?

ilkohul. ne tarafa geçiciñiz? -üs darafdan geçeciñiz.-

225 *Bu köyün sorunu var mı?*

şimdi en çok kalızzasyon sorunu var bizde. burda kıyde bayá bi şeşimiz var yáñı. -âyánı ne tarafa- bu ğalızzasyon ölçüm yapıldı dé mu? yolun~ aşşasına. burası göl yá o da bi şey yapałım dedik~ efendim ğuyu yapałım.

Su durumu nasıl?

230 *bi de suyumuzu súmuza boru lazım. súyümüz yeterli gelmiyó bizim şu maalleğ sú yoh. şindi bizim depomuz baħ karşıda görúkúyó. he şurda. şimdi su yeterli gelmiyó yáñnız ordán şu fazlałı boruyu teKrer döşejp, şu maallenin başına alıp tegrár bu māalliyé vèrip bu maallej de sulandıрмаħ isdejm. bize üç kilometre bi boru ilazım. ...* depo karşıda baħ ĩ altdan görúkúyyó depo orası. o zamanında sus borusu döşenmiş~ işde. bu suyu da bi alt döşejg.*

235 *ben kendi imkannarımna ordan bizim yáyla varıdı üç kilometre yolumu şu dāa ğadar getidim yáñı. yánına ek ğorup. teKrer dāın~ üs ğismında üç kilometre yol var, bi yer ğaldı. ó üç kilometrej de boru alıřsaħ kendi imkannarımız.*

Suyun azlığı borudan dolayı mı?

240 şimdi depuyá az geliyó súyũ tam. boru geldĩ zaman -daha çođ gelecek- şimdi yáńına ek isdiyóm yáni.

Okulun durumu nasıl?

245 oğığ durumu peşışan çöle persen. ben zaten dileKce vèrdim~ oğığ her tarafı oğığ var. çocuğla oğığyuyu benim, ğapanmadı. yáńnız çatısı ađıyó ağdarma yapıyoğ ...* yáni bi onarıp bi elden geçmesi gerek. yáni isdedim yáni burayı taşımacı ālısın. yáni bunu da isdedim. beř sınıf bi odanın~ içinde.

Yer: Samsun/Ladik/Budakdere

Ad: Hasan Yancı/Salih Özturun/Hamdi Güvendi

Yaş: 75/78/1934

5 hoş geldiñ, buyür.

böle mi oturacın gël. otur şöyle. sen otur, sen otur, ben alırım~ otur sen. ayran mı içelim çay mı? hazır için de hazır~ olür.

şu evë tegrar hoş geldiñiz, merhaba. ben sizi şërimizde görmedüg.

10 *Biz Samsun'dan geliyoruz. Samsun'un kültürünü tarihini, âdetlerini köy köy gezerek yaşlılarından dinleyip derliyoruz ve bununla ilgili kitap çıkaracağız.*

hā evet. va||a işde kóyüñ yaşlıları işde sade ikimiz~ öle. -va||a nè diyék, nè dësin buña.

Büyüklerinizden Rum hadiseleriyle ilgili bir şeyler duydunuz mu?

va||ā bi bi şeyler~ oldu. a||ılda gālmaız ki nè yápdumuz. yëTmiş bësh yaşındayım meselá nè bi şey~ işitdiydi nè dedelerimiz, babalarımız nè yünnen bilemiyóm ki.

15 *Buralarada insan öldürmüşler mi, bir kıyım olayı olmuş mu?*

va||a öyle bi şey bi bi öldürüp de bi yere bi şey atılma yó hëç duymaduğ, var mı öle bi şey? kimse yápmadı ben bi şey görmedim yáni burada.

Siz eskilerden hikâye, masal, mani bilir misiniz?

20 belki *hamdu* dayı -*hamdi* dayımā çarıyım.- -o bizeru o.- ó bilü ó. va||ā işde a||ı başda gālmaı ki yaşlandı...* -yaşlandı mıydım ben şindik ba||ıma gidióm biliyóñ mu? ba||ın şunu getiriyóm diyom, oriyá variyám ünuduyom. ben nēé geldimidi, geri gëliyém~ aynı gitdiyüm yerden a||ıma geri gelir diyé ba||. unutgannı|| yávrum unutgannı||.

Siz kaç yaşındasınız?

yëtmis sekiz.

25 *İsminiz nedir?*

salih~ özturunnu ismim. bu da benim düñür yáni. bu da aynı bi emsalı|| yáni -yëtmis bësh de benim *hasan yancı*.-

Eskiden düğünleriniz nasıl oluyordu?

yáni şindi ben ğarasaban varıdı ókúz var onnara şiş...* başğa bi şeylé var. dúúnner o
30 dúúnner. dúún~ éderlerdi meselá dúún~ étdiler ğızı alı başlıh varıdı -başlıh parası varıdı.-
meselá esgi paraynan yüz lirā yéniden para ğıymetlüdü sona bēş yüze çıhdı. sona başlıh
ĝahdı, şimdik yoh yoh. o süt parası alıyóla şimdi anasına bi -anasına bi şüt parası al.-

efeñdim kimi yáhdıysa ğınayı parayı fazla vèren~ adam ğınayı yáhıy yáni. damadın~ elini
o vahıtda oynama dağma o yánna oyna bu esgiden~ öleydi şimdi öle bi şey yoh. -çoh ĝonah
35 ĝelürdün yáni. ĝonah meselá ben senı éyime ohuyom ó bir -onnar da ĝahdı- onnar da ĝahdı
şindişi. dúún salónnda yápyó çöu dünde bitdi.

Konah nedir?

kýoylerde évvelden bu yörelerimizde yáni *alevi, sünni* diyé de bi şey yoh yáni. bütün kýoyleri
ohurlar meselá. -ohurlar dúún benim dünüm var- *hasan*~ *anın* dünú var- şimdi ohuyuntu
40 ĝónderirdi. *hasan*~ *anın* kýóyünü ohuyunđuñuz meselá bu kýoyden de -bi hazırlıh yáparım.-
bu kýoyden de meselá muhtarın~ évine meselá *bayırlı* yáhut meseła *ĝaracáöñnü, sálanıh*~
éviñe. şimdi onnar ĝonahcı olarak ĝelirdi küme küme. ordan sona bizim~ evden dúún
sayibinden -yèrler~ içerler.- yĩmi tane ĝaz giderdi o tarafa. ĝaş dene adam yĩmi dene, orda
adamıñ~ orda ĝonā -yá yā öderdi şindi- yáv fılanın on~ iki ĝonā var yĩmi ĝonā varımış
45 otuz ĝonā varımış. -aħa cámi hocasına çırmış- bütün kýoyler yáni ĝonah~ oğarah~ ohunudu
yáni. yaşlı ve din...* - esgi tarih ,esgisi esgi şeyler.- ordan sonamāım şimdik zarf~ usulu şe
yapağlarıdı biş dúúncü başı. ordan sona dèrlerdi kí meselá hiç kimse ĝimsenñ haberi yoh.
meselá zarflar bildin- kireç bankıyı- zarfı ĝonnu alınmış. yáni her şeyden ĝonahçıdan da bi
adam gider peşderine -kapat~ ölecasen- bi de dúún sāyibinden ĝelirlerdi dúún~ évinde
50 açılırdı. meselá hanĝı kýoy fazla öbürü fazla vèrdiyse -ĝınayı o yáhar- dúún~ onun sayra aşşa
yoharı. ötekiler hēç sessiz sołuhsuz çeken gider. sapı yutdu. fılan kýoy ĝonā yáhmış bu
zararsız bu kýoyde elencé yáparlar sılah~ atarlar, gülerler -ĝınayı yáhdırılıh dēj- he ĝınayı
yáhdılıh öbür tarafı ĝaçar gider yáni. esgiden böle bi şey~ édiyorlardı -şindi onnar ĝahdı.-
şimdi tabi dúún salónnarında işde kýoylerde böle oluyo. şēr, şēr~ uçun bi ĩdiat çıhı. -şöle
55 şindi yıne dē yáni kýoyde ben geçen sene de şimdi şērin~ içine giden yol yápdım.- çoğ gine
alemdi bizim dúúnnerimiz işkili, -esgiden öle- muabbetli, çalgılı çif çalgı. -her bi yerde var-
evet~ evet. ünüvesdelileri ĝarşılamāyá davuğnan zurnaynā -esgiden dúúnner üş günnü.- üş
günnü. üş gün yápannar ĝene var bizim kýoyde. üş gün davuđ çalar. -cumā~ún başlar bazar
ĝünü biter emi.- evet. sohu yákađlar bizde. şimdi esgiden şöle cuma ĝúnú aħşamdan gelirdi

60 davuĭ. o gŭn zabaĭleyin sŏzŭm onă merkeplernen oduncu giderdi. yăni o ěvin meselă bişŭrecăni ōteyiri esgiden tŭp feĭan bŏle beK bĭ dŭzen yŏudu. hĕr~ evden aşşa yuĭarı bi eşşeKci giderdi. aşşa yoĭarı dŭŭñ yăpanın ĝiş yăĭacă çihardı nĕrdeyse. birer eşşeK bi merkep odun getirŭrlerdi. -dŭŭn yăpana bi ilazım oluyŏdu cahiliken getirŭrdŭK de yă.- ordan sona eşşeKciĝ ĝaynaĭ yăpardı en~ ōñden ĝelen. -yă- onnarı ōderdi. -davuĭcu ĝarşıl~ onnarı.

65 vura vura dŭŭn~ eyle. o eşşeKciler sohu dŭyĕrdi bŏle ĝenşlik~ olurdu ekseriyĕtle. yăni onna gidenner ĝenşlik yăni o atı bile ĝoşmazlardı hayvanı. ĝenşler bŏle dŏnderirlerdi -seteni- seten ĝuyı seteni. yăni buĭĝur şeyi aşlıĝ dŭverleĝdi. o zaman çorbă bişirirler şekerli çorba. şarĝıyă bŭtŭn kŏyŭ gezerler davuĭcular bŏle şeydĕ -keşgeK yăpardılar- keşgeK yăparlardı orda o ĝŭn bedava yĕmek, hanı dŭŭn sâjbinden. bŭtŭn kŏy gezilirdi. buyurun~ işde oĭumuz var,

70 yĕmămız var -dŭŭn sabına masraf- ěv, ev~ ev gezerlerdi. millet toplanıldı bi alem~ işde. onnar ĝaĭKdı nĕteĝim. sŏĝŭlay donadılar hamama ĝŏtŭrŭler~ atlarınan. ata biner bu yapı yŏdu heP buraĭar boşdu. cirit, atıla cirit~ oynardıĝ biS. yăĝ bu donandı yă ĝŭvayde ĝonduru ōtekilerden herkeSin atı varsa çihardı bŏle ciritTe. -işde bi tavuĭ alırlardı.- tavuĭ daĭallardın~ ata -başĝa kŏyĕ giderdiK~ oĝuyă, hamam~ ětmĭĝ. şimdi meselă şı oĭudu bu

75 yăvrıyı. o kŏydă hamam~ ěder arĭaban işidi duyărısa senin~ ata bi tavuĭ bāĭalardı adet ōleydi. ĝıyăĭ ĝıyăĭ tavuĭ at ĝondur gele. -ŏyleydin yăv- ōleydi adet. yă hamam yăpdıdan sona ĝeri geldin burıyă. oynar, ĝŭler săduş dĕrŭĝ biz, savducun~ ěvine iner~ ōrda giden~ adamĭlar. ō savduş masa yăpar ō nnarın boĝazı, yĕmăni ō vĕrirdi. işde adetler ōlesiñe geçer.

Saĝdıç nasıl olunuyor?

80 savduş damadınan bārabar donanıyŏ. săyduçı dutdŭ aynı elbise yăhut~ ōndan sona ōña da ĝiydirŭrlerdi aynı damat ĝibi savduç~ o.

-selamŭn~ alekŭm, cenāzeĝ gitdim~ oda bir -bizim kŏy hocası bu. cami hocası, evet bizim avcaĝayădan.

-burda hava çok ĝŭzel- bura da ōleydi de şimdi Poyraz yĕl çihdı biraz. bu~ŭnde çoh sıcaĭ.

85 iki~ŭndŭ sıcaĭ~ oluyo bura. sıcaĭ çoh canım bu sıra. aĭ yĕl eserse sıcă olur şurdan. şimdi boyraz çihdı serinnedi.

Bildiĝiniz hikâye var mı?

valla hĕkaĕ, -hikayĕ sŏylice~ adam himdi *hamdĭ* geliyo *allā* şŭkŭr.- hĕkaĕ o bilŭ. buranın sayibi çairdim~ onu.- hoca sende bi hoca yă, hĕkaĕ yoĭ mu? boyrazın haĭ başĝa yăvum. bu

90 aḥ yēli adamı buñaaldıyò bu taraflar esij bu ğadar. ondan sıcağ oluyò. bu şindi boyraz dējl bu.
-baḥ beni şe yápiyò hemen çaldıñı modeli- -çalar çalar.-

Burada soğuklar ne zaman başlar, ne kadar sürer?

nēy, soḡlār ēylülden sona başlar, ekimde marTa ğadar mart. -ğasım ğasım~ ayının orağarı
nisana ğadar gidiyi doru düzgün buralarda. hıdırellezinyen hıdırellez demeyinci bizim burda
95 insanın sırtı ısınmıj dērler. -gēliyò bizim bu ayı çap çup, ğuş oluyò.-

Hirellezi kutluyor musunuz, ne yaparsınız?

evet. hıdırellēzde işde genç -şēnnik yáparıñ.- genç bayánnar mani ğollar, -mani ğollar ondan
sona ğırlara gideriS- yēdi çeşmeden su ağılar -nēydi şimdi yá- işde işbū suyún~ içine bi
şeyini atardın. Saden şu tesbiḡimi atdım~ orda bi bayán dēr ki çekmeden bi mani söyler. -
100 yıl başladū uçun- meseła muhdarı gēldi uçun ona bi mani söyleler. işde gülerler, oynıyán~
oynar.

Sizin bildiğiniz mani var mı?

vağla ben hēç bilmiyordum bayánnar -onu ğızlar biliğler bizde- bizi bizi de bilmezdi işde o
hamdi dayım bili onu şindi. -ā şindi gēliğ~ ò.-
105 ğına gēcesinde deve kesen şimdi devej kesenden sonğa bunnarın~ üsdünde nē dērin nē
diyelim gereKise dēmişle ğalmış.

Burası daha önceden nereden gelmiş biliyor musunuz?

ordan burdan gēlmē yá. bizim dedelerimiz de, babalarımız *ağaçam*dan gelme hepsi. bizim~
o taraf, ayle hep o taraftan. -ğarsdan gēli.- *ğarsdan gēli*. kimi o yándan bu yándan işde hepsi
110 bi toprağ. -kimi *cenüpd*den gēli *cenüp*. evet~ evet. bu *cenüpd*den gēlmejk- *yēşilyurT*da
*yēşilyurT*dan gelmiş dērler. -meselá bu *ğúvendiler* bilmiyoğ bunnar nērden gēmişler.
hepsiden şikár, bunnar gēlme. -mezellende işitdimüz bu meselá fiğan yērde fiğan şe gelmiş
ğabile. fiğan böle ğabile gelmiş~ öle öle.-

hoş gēldiñiz. -aha gör *hamdi* dede.- -*hamdi*- efendim. -hanı hıdırellezde mani ğoyoğ yá
115 benim mani çıhdıj uçún bi mani söyle de bağam bana nē diyò? ha bağım.- nē diyēcek saña
yá? -yáv ben şindig ordan bağırın~ içinden çıhartdı, ben ğodumudu bi oğ bağam benim
talime nē çıhıyo. oğ bağam hadi.- ben mi oğuyácám? -he yá hā- bi dene söle bağım -bi
dene süyle yáv- enteresi dörT~ erdaF vaz mı geşdin yár benden usuh mu durayım bağ gibi
tenden. işde böyle -bi daha bi de bu ağhadaşa. bi dā atdır manı- oña, oña mı söylejm? -ha

120 oña da söyle bi de.- küpisinde burmayım yeşil gâtır turnayım senden ballı seversem geşTijm
modur~ elmayım. -haydísí gèldi işde baḡ. yémindim yā. içeriki ĩ yāv. -sen de bunnara şe
étmesen geşline doymuyò he mi. befendiyé de söle.- küpisinde kümeler, titiriyo memeleri
istedim beni vèmedi dēymiyésin pireler diyomuş bu da. -buldukḡ kuramadıñ~ı aḡgızın seni
burda, dēyam~ ét. - o dayı düşünceli duruy baḡ- yá aha bi de buña söle baḡıjım- saña da mı
125 sölejm? -*hamdi, gúvendi, gúvendi hamdi gúvendi.*- gèdiyóm her nè her nè bi elmam ḡaldı
sende hayva gibi saraldım din~ iman yoḡ mu sen de. -evèt ḡonuşuyò- düşünüyom ben -
ḡonuş hā- *allah~ allā*-esgi şeyleri, tarif şeyleri.- yā yüz yášında var mısın?- ò dedem hey.
onnar hesap çò da başḡa bi şey varısa.- sedá bu dèmeler~ uçún~ú?

Biz Ermeni, Rum meselelerini, buranın tarihini, kültürünü, âdetlerini araştırıyoruz.

130 *ermeniler* bunnarın~ orda hêç bi yèrde baḡ ḡomuyoḡarımış devammmı burda. bunnarın baḡını
yèyorḡarımış. -*sābatn* babasının zamanı dév mi? aha burda dav ḡóyú varımış şurda -
çamḡıḡóy- çammıḡóy dèrler. -*rumannar* oḡun.- -*rumḡar rumḡar*- şimdī hadiseleri rahmetliK
babam şeyé gitmiş. babamı dedem *çammıḡóy* diyoS, *çammıḡóy* de *çammıḡóy*é göndermiş.
orda niḡah varımış. niḡah niḡā papaz niḡā ḡıyyomuş, ortaḡarına ḡılıcı ḡomuş baḡ dèmiş yèdi
135 göbekden dışarı ḡuşaḡ çizmiyécāñi çizmiyécāñi dèmiş. bu çataḡ ḡılıç dèmiş gerdanına urasın
mı, urasın mı? üş kere dèmiş urasın mı? urasın. babam papaza dèmiş Ki yāv dèmiş çataḡ ḡılıç
hazreti aliyé ayit sışdıḡ. -nèyè āyit dèmiş?- *hazreti aliyé* ayit dèmiş bu çataḡ ḡılıç dèmiş. -
çataḡ ḡılıç hā öle yā.- *incilde* iy yāv dèmiş. bunnardan da acıḡ söyleseñiz *ilmi batundan, ilmi*
ādundan bilmiyém~ artıḡ var mı öyle bi şeyleriñiz~ araşdırmalarıñız yoḡsa tıngırtı mungırtu
140 mı?

Biliyorsanız söyleyebilirsiniz? Biz herşeyi topluyoruz.

váy şimdi benim anadım ḡadarıyla yöreleriñ kültürlerini, geleneglerini ḡöreneglerini
araşdırma yapılıyò benim bildim~ anadım ḡadarıyla. -esgi şelerini- bende burda en çoḡ işi
bilen sensin. heP kültürden nèyle nèyini ḡonuşacān kültürün?

145 ***Eski hikâyeler, masallar; maniler derlemeye çalışıyoruz. Bildiğiniz varsa anlatır mısınız?***

hiḡayéler. yāni *bekdaşi* ilkeleriynen ḡonuşaḡ mı yoḡsa? -münasibetsüz oḡmasın da- -
münasibetsüz batıla giriyor feḡan.- -şjür meseḡa-

Eski hikâyelerden içinde devlerin, cinlerin, perilerin olduḡu hikâlerden bilir misin?

hā, esgi hemen bi çoḡunu unuttum da bi aḡlımda bi *dursun hanım* ḡaldı yā o da minasibetsüz
150 minasibetsüz yāv. -minasibetsüSse anatma boşvèr- -annat gitsin gülerih yá, gèri de şeḡne

almasıñ hanı o da.- ğarıynan ğızınan, o da ğarıynan ğızınan oynuyò yāv. adamın biriniñ bi
o, babası bi òlu varımış babası ölmüş. -bu şēdiū fihra bi defa.- dur yāv fihra yá -tamam.-
babası ölmüş. -ancağ bilisen sen ānat, adama doħunma dā *allah*~ *allā*. öldü müydü -güzelise
alırılı ħirkinse biraħırılı.- ādan zeyé hēkayelerim çoıdu. fağat ğeldi ğeşdi onnar hepsi. ölüncü
155 annesi tabi Ki òlan yērişmiş. annesi dēmiş ği yávrūm. yávrum dēmiş ğet şurda bi tek
óküzümüz var onu sāt seni ēvereg dēmiş. öyle mi ana öyle. óküzü almış ğötümüş. oña bi
köse tebelleş~ olmuş. ğeçiyé nè isdiyōñ? dēmiş. baħ baħ ğardeş ğeçi dóul bu óküz. ğeçiyidi
óküzüdü, ğeçiyidi óküzüdü müfdiē ğetmişler ğadiyá. ğadiyá köse ğeriden tarif~ ēdiyomuş
ğeçi dē dēmiş. dēmiş ği, ğadı efendi dēmiş bu óküz mü ğeçi mi? dēmiş. ğeçi dēmiş. köse
160 ğazanmış şeyi óküz şeyi ğeçiyi óküzü. óküzü ğazanmış dēmiş ği, benim ğarı dēmiş yárin
fiñan yērin bazarı oriyá ğidecām, sen bu dēmiş~ óküzü dēmiş ğötürüyóm ben. bi çāv, köse
efendi sen bñ ğeçi diyodu şimdi óküz~ oldu dēmiş. dēmiş şey dēmiş bunu -ħağģımınan
ğazandım- ğağģımınan ğazandım bunu şē dē ğadı diyi söyledi bunu dēmiş. ğeçi diyò hēç.
ğarı dēmiş bāħ, ben dēmiş şurda bi kése kése altın var dēmiş. ben dēmiş óküzü satamassam
165 dēmiş benim bi şeyimden bi şey ğetirürse dēmiş, bu adama altunu, bi topaħ~ altunu vēr;
kése altını. nè isderse vēr bunu dēmiş hēç. ğetmiş bazarda uzāmış köse ğiderken ğiderken
tabi o atınan ğidiyo köse. *dursun hanım* şeynen çekiyò óküzünen çeKe çeKe ğótürü. köse
puñarın başına varıncı uyumuş. uyudum muydu bu ata binmesiynen kösenin ayáğģabısını
alıyò tñ eve. ğarıyá bariyò ğarı iniyò aşşā. ona bi şey diyi bāriyò emmá orayı da dēmejm.
170 ğarı iniyò aşşā diyi ği, seninen~ òsun dēdi. ē. senen~ òsun dēdi, bi kése altın da vērsin dēdi.
bi kése altını alıyo, ordan ğarıynan da yátıyò. yávrūm diyò ğocāğarı benimKi de esğidi diyò,
benimkine de baħ diyò? dur~ ebe diyò seninKini ben diyi. şindi dōrudurum diyi. şindik
elPisine direht yáparımış. birini bacānın o yánna bałamış biriniñ dē bi tenúke de su ğızmış, bu
ğalıbını assın ben aha şindi ğelirim diyi. ordān ata binmesiynen bu memlekete ğidiyò -ben
175 dēmedim mi size aha bu ğeçe ğañı yátıyòğ diyé.- -bi kere yápmış vaļļā çoğ mu?- hele dur
yāv bi. ondan sona ğediyi bu memlekete varyi. -ben bunu bilirim bu terbiyēsüzdü.- dur hoca
dur. -tamamlaşın yá- -òlu da cēvap vērmiş- ondan sona varyyò memlékete. nè ētdin yávrum?
diyò. anam diyóm~ o kösiyé ben bölē bölē ētdim. yávrūm diyò seni ğene ēveřmiyécem diyò.
bu ğadiyá da yápmāssan bunu seni ēvēmem dēj. dēğ bi ğarer bi sesi duyyúm mübareg *dursun*.
180 ğidij ğadının eviniñ~ òñe oturuyò. ğadı dēj ki, bāzı bu adam dēj, ğarı dēj ğelip ğelip orda
oturuvi diyi şunun, nè isderse vērin ğetsin diyi. nēyse orda otururkená ğeliyi ğızlar dēj Ki,
hanımēfendi dēj nè isdiyōn sen? dēj. benim ğocam öldü, ğocasuzum dēj yátacaħ yērim yoħ
diyi. ētme dēj beni misafir~ alın dēj. aħaħ maħaħ nè diyi böyle bölē diyi. ğadı buna suñanıyi
başı cemberlü. varyyò oriyá içeri alıyoğlar bunu. adın nè? diyoğlar, *dursun hanım* diyi peki.

185 böyüg ğız diyi Ki, üş tene ğızı varımış -ğadının- ben diyi bu gece dēj *dursun hanımnan*
yátacām diyò. èy. bācım münasibetsiz hoca -olsun banane ben ğarışmıyóm ānadın~1?- hocā
bah ğuban~ öldüm. *bekdaşiyé* dēmişler Ki, davşan ğaçıyomuş, anam dede gidij dedē
dēmişler *beKdaşiyé*. devriş baba dede gidij dede dēmiş. dede dişlesin dēmiş. yēdi sekiz dene
hocaynan hacı var dēmiş peşinde, elbetde ğaçacaḥ diyomuş. -örda da ğadı var ha.- o da
190 diyomuş -esgi tarihde müfdülere bile ğarışıyo- tamam işde. néyse bey buna dēj Ki, yávrum
niyé dēj seni bāban satmij? diyī. āh āh dēj, babam beni hep şu ğadar yim bēş yiğmi alti
yáşındaım. bi babam beni satmij. niyé satmij? satmij dēj. saña bi şey dējm mi? dē diyò. sen
döyá~ ét ben *allaha* amin diyim, ben döyá~ édijm sen amin dē. elbet birimizden birimize
çıḥar dēr. èy. ó döyá~ édiyò, ó amin diyò; ó dōá~ édiyò amin diyò. her kıızını keli, ğıza éllij
195 şölecene èy hēsapla. ödeKi dōá~ édiyò, o amin diyò. ē tabi böün sıram bu dā. olmuş bu bileg
gibi herifteki ğaldırıp çivi çiT duruyò onu pumpaliy. értesi~ún dēdi ki, ben dēj *dursun*
hanımnan yátmam diyé. dirliġsüz *dursun hanım* diyé. ortancı ğız dēj ki, ben yátarım dēj.
oña da. güçcüg ğız dēj ki oña da. -en son ğadıyá mı gēlij?- en son şeē gēlij ğarıyá. néyé
dirliġsüzümüS *dursun hanım*? dēj. ben yátarım diyò. ğadı efendinin bi şeyi var mı? dēj nárasīn
200 nárasīn dēj sen dōá~ ét ben amā oña da. bunnar banyâyá gidioḥar banyá vardı mıydı, bi ğaz
alıyálar. *dursun hanıma* diyo ġı, sen bunu ét ḥah~ ét. bunu ḥah~ édiyòr~ u *dursun hanım*
gēti doluyò küla, ila yáPıyò bişiriğ getiriyò. *dusun hanım* şeē ğadı, *dusun hanıma* sizi şeē dēj -
suḷanıyo- suḷaniy dönüyò. sen beni édecán édecán dēj. şurdan baña bi küleg kiraz var da, aḷ
da diyò ondan sonḡa balli ét dēj. kirazá şēdinci ğadının tesbiē çöküyò ğafasına pū arḥasına
205 geçij. buña iki dene şapuh diriyò ğadının~ arḥasına. bi canım gótü mü yoḥsa dēj. sen baña
diyò bi geçi ókúzú dēj geçi diyé satdudun dēj sen. ben de saña böyle yápdım dēj. ğadılar
ġarılar gēlij hamamdan gözelleşe. ben yéyémıyém diyò annesi, benim payımı *dursun hanım*
yēsın diyò onuñ~ öğüne ġoyo ğazın budunu. öteKi dēdi Ki, ben yéyémıyém bizim payımı
dursun hanım yēsıñ. āh yávrular dēj āh, size vuran *dursun hanım* baña da vurdu dēj. benim
210 payımı da *dursun hanım* yēsın diyò ġoyò.

-ebem annadıdı gelirlerdi çöteler dēğdi *şibilig* zengin yá orıyá oturuḷlağdı, ġısır ġoyuñ, ġısır
düve né keserler, yerler~ içerler dērdi babam *cibilin*~ ordan. giderkene kimiñ ġısır şeyi var
onu aḷıḷar. kimisinin düve inā var -inā var kimin ġısır ġoyunu var aḷır gótürüllerimiş.- aḷırar
ġoyunu var~ artıḥ onu bililer taḥır taḥır tıḥır babam aḷlardı zavaḷlı. *urum* çöteler -mecbur
215 mecbur- çöteler çöteler. -çay olduysa çay yáp, içelim de ġalḥalım.- né günner geçidüg gēzım.
şeFim, şindi bah bize rametli babam öküzü anatırđı- bedeva, benim küçüg meseḷā bi şeyim

var sūrım. onu alıp götürüyolar yemiyé. burda yéyołardı kesiyolar dèrdi damların~ üsdüná tahır tahır sülahlarnan dèrdi babam. -o sayár beli- çajr beleşde

Köyü basıyorlar mıydı?

- 220 basıyołardı yá çöte. hêç bi şey diyémiyoñ. *atatüK~ atatüKe* gadar hêç bi şe yapamadılar. *ladje* giderlerdi diyi babam ramelig, hökümetin velediyé raK gorlardı şundan fazla satamıácān çöteler. *ğavurlar* çöteler. yā vaļlahá böyle dèrdi. -şé yapmışlar raK burda niyé diyé *ğavuru* kesmişler yá- kimi? dolu kesmişler yá. bizim kóyé mi? -he- ğanılara ğoşduılar *ğavur* koşmuşlar *ğavurlar*. -annatsana?- şimdi burdan giderken tabi onnar giderkene -bizim
- 225 *derinözde* kimse yoñ- ğaymeşuru varımış *aşır~ā* biz nêrē gidiyoñ nêreyé dèmiş. ğañnara ğoşmuşlar~ onnarı. torpağ ğaliyé torpağ ğaliyé dèmiş. torpağ ğale nêre dèmiş, gidecañız yêr dèmiş torPağ ğale dèmiş yāni. kesdūğ yêr. *baļtacı veli* varımış bizim burda -*köseöļuna* git bañ.- *amasyadaki- amasyada* yögardan aşaj baļtaynan *ğavurlara* kellelerini cūğ, cūğ, cūğ düşürmüş hep kóyde keserek. bi teg çou da çatlıyomuş bāa sıra gelecek diyé diyennere
- 230 ğav...*

Buralarda Rumlar'la daha çok Topal Osman 'in çatıştığı söyleniyor.

- topaļ~ osman* satı çetesi varımış. emmá o gün *ğavurlan* kesen bizim bu kóylümü çoh çekdi, çoh çekdi. gözleri āma oldu çoh çekdi yilık yilık he mi. çoh çekdi ben biliyim, oña yetişdim. o içerin tilinen yetişdim ben. çoh çekdi. -adamın mı gözünü kör~ etmişler?- yoñ yoñ.
- 235 *ğavurlan* cócóñ souna masada bālamuşlar kim keser bunu? *baļtacíyá veli* dahmışlar~ adını -*veli, veli*- baļtaynan vuruncu düşürüyo vaļlā çatlıyomuş bāa sıra ğelij dej. *ğavur ğavur~* olmaynan -*isa* sen giden- emmá sona çoh çekdi bu adam. gözleğine ama oldu. -emmá onnar da bize çoh yaptı.- gelmişler beK de merhemetsüz olmuyécañ. -bir laf~ oluncı *ciciriK* gibi bilmem nê yaparım sāa diyoılar.- yā vaļlā baļtacı kötü olabilir. -hāfızan yānmış demek gi.-
- 240 hékeli var~ *amasyada* o baļtacínin. -temsil dā dölmez, eşşen generāli yāndımıydı atı ğaçar.- baļtacínin éykeli varımış.

Muhtar amca bize müsaade verin.

nê iş yaparcıg tavaF gibi de şiş yapacıg. isdersen müsade eden, isdemessen giden.

Yer: Samsun/Ladik/Büyükalan

Ad: İsmail Yüksel/Maksut Kaya

Yaş: 66/49

5 ***Bu köyün en yaşlısı sizsiniz galiba?***

köyün en yaşlısı şu anda burda oturannardan benim. gerçi gurbetçiler var~ ama. onnar kışın gidiyolar yazın geliyolar.

Siz şehir görmüş birine benziyorsunuz öyle değil mi?

buyur.

10 ***Düzgün konuşmanızdan anladığımız kadarıyla farklı şehirlerde bulunduğunuzu tahmin ediyoruz. Öyle değil mi?***

-gurbetçilik yapıdı ya.- gurbetçilik yapıdı biraz. valıa ne bilim bilmiörüm~ işde onü. melmeketden gelmeden burda dömuşuz yäni. biraS, äz bi şey gurbetçilik yapıdı işde.

Nerede yaptınız?

15 *istambuğda çalışdım~ o zaman. anğarada galđım~ az bi şey.*

Oralarda ne iş yaptınız?

ramedli enişde vardı işatçıydı işde onda pek şëetmedim. fırıncılık yaptım.

Biz ladiğın köylerinin tarihini, kültürünü araştırıyoruz. Özellikle köylerdeki yaşlılara çeşitli sorular sorarak anlattıkları olaylardan derlemeler yapıyoruz.

20 *valıahı ne bilim sorun, bildimiziñ cevabını verelim.*

Rum olaylarıyla ilgili bilginiz var mı?

esgi *rum*name ilgili hiş bī małumatım yođ. biz burié geli.

Hiçbir şey duymadınız mı?

25 *hayır. bin dokuz yüz~ otuz~ üşde gelmiş bizim köy burié. ben geldikten dört sene sonra dömuşım.*

Bu köye nereden geldiklerini anlatırlar mıydı?

yáv, annatsaılar da nası işde gelmişler. bizim bi rāmetli *cevdet* dayımız varıdı. ğurbetde zaten bizim mēlmeket ğurbetçilile geçinen kimseler. *samsunda* işleri varmış; fırınları baĝalları feıan varmış. kendi şahsi işleri. he mi bunnarıñ sūıale bizim sūıale, beraber zaten aynı köyden ğahmııız. *samsunda* bi zaman *samsunda* ğurbetçilig yápmıı herĝān. kendi işlerindē esnaflıĝ yápmııılar. ondan sonrā ne bilējm ben~ işde melmeKetde yıķılımmııılar. yıķılımmııılar da şöyle yáanı *samsunda* çalııııKen gelmiş buraları o *cevdet* dayı dedımız; ĝene o bizim köylü ordan gelmiş. ĝezmiş~ işde yer arıyór, rāmetli dedem. yáni babamın babası da dā henüz melmeKetdeler. yáni ordan ğalıķıp bi mekan ĝurmaĝ için yer ārarken buruyá ras gelmişler.

35 *Neden gelmişler?*

valıa bilmiyórúm orda sıkııııp çıĝıp baķıcānı -yoĝ yoĝ o zaman şeĝ hocam- bilmiórúm dá. - *samsunda* öldürücü sıtma hasdalı varmış- hava mūalefeti sıcaĝlıııdan bilmem sinekdir - dokdorlar da yáyıla tavsie ediēmmiş bunun bahsetdü *cevdet*~ amca da işde buraları ĝörmüş, bēenmiş, araııdırmış. *erbāyá* bāııymış~ o zaman burası. *toķatın*~ *erbā* ilçesine. orda malieyé soruııduruó, diyıılar Ki işde feıan yer satııa çıkacak haberin~ óıısun. satııı~ ihalesine gidıı, alıııılar baııılangıç~ o.- *tadlıcaĝ* köyülē bu úıı sene ĝalıııyolar buradı. *ıadın* bir *taTlıcaĝ* köyü var. onnar bi zaman yáyıla yápdıılar hāıa dá yeñi gelııı yáyıııa kendilerinden yoĝ da kirayá verıııılar. işde ordāki ĝomııu olaraĝ bu zāmana ĝadar gelmişiz řu anda. ĝavĝasız ĝüııltüsüz.

Burası şimdi yayla konumunda mı?

45 -yoĝ ónnarı yeri ónnarın yeri ayrı.- burası şimdi çeıvli yáni bölmüşle arazıııı bölmüşler~ ortadan. üç sene ĝalmıııılar yá. onnar yáyıla olaraĝ ĝullanmıııılar bu āna ĝadar. -bahārın gelmiş hāziranda faıan temmuzda ĝitmişler- iki ay~ iki ay en fazla iki, iki buçuıı~ ay ĝalmııı ĝitmişle yáni. buday bıçımına ĝadar ĝalmııııla ondan~ o yānnı.

Buranın kışı sert olmuyor mu?

50 kııııın olduııııa tabi biraz olııa da idare ediııyoz yānnı. -esgsi gibi dēıl yānnı.- yōıııarımız devamlı açılıór. -devleT hizmeti sürekli var olđü hiç sıkıntı olmiē.- tabi tabi. yáni bu sıkıntımızdēn - bi daĝıa da. seksēn dördden sonra *ıadıkde* köy hizmetleri řantiyésinin ĝuruıımasından sonra o sıkıntılar ĝahdı.-

Büyük zelzeleyi hatırlıyor musunuz?

55 -kırķ~ iki, kırķ~ üç- kırķ~ ikide hatırlamam. yá çoĝ~ āz bi hatırlamam ĝördümü. otuz yēdi, kırķ~ o ara. -onu bizim şey bizim *ĝülsün* haıan hatırlar ĝalıba- ĝalıba onnar onnar hatırlar he. -onnar annatıyolar şimdi yıķılımmııı buralar bizim o evin~ āıt tarafındaki çayırlııa,

çalışlardan ev yapmışlar~ orâyâ ondan çalışlı ev demişler. bilmem nê. haşam var burda da o, o annatıyô.-

60 ***Bu köyde zelzelede ölen olmuş mu?***

-yöğ.- ölen~ olmadı öle fazla bina da yıkılmadı. bigaş sene seren feşan yıkıldı. yıkılmış zaten~ o zaman. ô gezginci *kütler* var -*hemşinden* gelenner~ işde *hemşin*.- burdâ *akdâ* yâylâyâ çıkannar var, onların çadılların~ işde bize emanet bırakırılarımış~ o zaman. geri giderKen yük olmaması için. şu yukarı bu bizim ha bû yukarda harmannarımız vardı o zaman. o harmana o çadırı ğurduklarını î hatırlıyórúm. İp geniş çadır -ğıl çadır- ama sene hangi sene öldünü bilmiyórúm. dâ kırk~ ikide mi, -kırk~ üç, kırk~ iki- kırk~ üç, kırk~ iki olması lâzım. kırk~ iki, kırk~ üç~ işdê o yıllarda yâ-

Kütler neden geliyormuş?

70 yâylâyâ gidiódu *ahdâ*. -göçer. şimdî onların mekanı yokdu önceki yıllarda. yâzın *akdâda*, kışın *bafra*, *çarşamba* ovasında ahır kiralıyıldı hayvannanı bahıydıla- kışın *samsun*, *bafra* oralarda hayvancılıynan geçinen insannar dâda. -artık î kötü yer~ aldılar, yurt~ aldılar yerleşdile artık.- şimdi o çadıllar da tarihe ğarışdı. ğıldan örerlerdi onların -keçi ğılı- şimdi bi bölê şey pişastik, naylon, muşamba ğibi bî şey ğullanıyólâ.

Rizedeki eski yerlerinizi gidip gördünüz mü, akarabalarınız var mı?

75 gitdim. ben gitdim. akrabalar varsa yâkın~ akrababa yok yâni. aynı köylülerimizden dê yok. burda yok köylülejmizden var. zaten kışın peK kışın ğalan yok~ orda. orasıda şimdi yâyla yapmışla işde yâzın, yâz~ aylarında gidê. -genelde şey yâ ğurbetÇilig hocam. yâzın geliyór havadâ- orası burie burie ğöre dahâ geçim zor olan bi melmeKet -orası daha fâyılı- zıratın ora olmasa ekemeġh de. -orası dâ, bayır.- fasulle, misir; şu bu. ôle uzun boylu buday, zebze 80 feşan oldu yoğ. zaten her yıl aşşa yuharı ölene ğadar bahıyósun ğüneş her taraf düm şe alıyó ğüneşlig ğüzelliğ. ölendenden sona bi duman çıkar ırmağdan, dereden yukarı. her daraf olmasa da -yâmur yââr- çiçe yâmur. -bizim köün öldü yer~ ordagi yer mēşur furtına deresi.-

Burada şimdi ne yetiştiriyorsunuz?

85 burda işde dedim ğibi genellikle âllığ, hayvancılığ oldu için ot, âylesele olarağ buday~ eken mısır, fasulle, patates.

Şeker pancarı ekmiyor musunuz?

pancar~ ekilmüj̄i eksen oļuy. -yáni pek fazla randımanını oļmuyá da. biraz da zahmetli oldu için bizim milletimiz de peK zararlı karlı bayã burda ...* -ğantara uzak, ğantarın da uzak oļması, traktör faļan oļmayıncı oļmuyó.-

90 ***Emeklilik durumu nasıl, emekli misiniz?***

efēdim emeklijm. isdē bālı emekli.

Bu köyde kaç hane var?

şimdĩ bizim altı kilometre ilerimizde *ķarsdan* gelenneĝ var beş~ altı hane. onnarnan beraber süregli ğaļan yirmi iki. yázdán yáza gelenner oļuyó çōalıy. -yeñi nesil- yōĝ.

95 ***Diĝer köylerde olduĝu gibi burada da boş evler var mı?***

yoĝ bizim burda işde dedim gibi şu anda boş dēj̄l de -şu anda yoĝ- onunc~ayda yá dokuzunc~ayda oĝullarıñ~ açımından sonra üç, dört hane boşalıır. diĝerleri sürekli. -boşalıır yáni beg kim, kimse fazla giden yoĝ ki. yānĩ kendisi gitse dé maļı var, çobanı var~ adamın burda kışın ğalıyó.

100 ***Büyük kuraklıĝı hatırlıyor musunuz?***

yoĝ o tarihi pek hatırlamıyórum. -onnũ haļam hatıllıy o toļmamaĝ bilem, ne oļmamış bizimKiler inegleri *bafráyá* götürmüşler. haļam onu annatıyó bir bir.-

O dönemde insanların somak falan yediklerini anlattılar. Size böyle şeyleri anlatmadılar mı?

105 anatrıã onu ānatrılar ben o õ düzeni hatıllamıórum. sonrã bizim *rıfĝmın* rāmetli amcası vardı, o da annatıyódı. burdan *şeē toptepēē* buday götürúgmüş *şırm* orda teslim~ ederlerimış buday misir ne varıse. ĝānı arabalarıynãñ bunun rāmetli amcası anñatırdı. bu o zamana yētişmedi bē.

Sizin kültürünüz diĝer köylerden biraz farklı öyle deĝil mi?

-evet.- oļabilijm onnarĩ.

110 ***Hidrellez kutlar mısınız?***

esgiden yápaļlardĩ. esgiden yáparlardı. -var~ esgide.- esgide her sene yáparlardı. yukardakĩ açılıĝı var~ ormanın içerisinde. bi de bi bu súyúmúz var, bi dē *rumnardan* ğaļma harman yēri; *çamlık*köymüş. acabã götürdün mü o tarafã? -yoĝ~ çamlar böyümüş harman~ içerisinde

mesire yërimiz~ orādı. hidirellezde orıyá giderdíK her zaman için yáni. hër sene yáparlardı
115 bizim rametli esgilerimiz. bundan sonra biz yapıdıysáK da devamlı olmadı yáni.

O gün ne yapıyordunuz?

yá yē, yá ēleniyólár~ işde. -yē, iç; oynā, oynar, zıpla- afēdeřsin içen~ içidī, yēyēn yēdī,
oynuyán~ oynuyódu. bi ēlence oluyódu o gün~ artıg.

***O günde tarla sürülmezmiş, yaş ağaç kesilmezmiş bunun gibi bir takım âdetler varmış. Burada
120 da böyle âdetleriniz var mı?***

yoğ öle bi şey. hayır hayır öle hişbi şeımız yoğ. -o yoğ- öle hişbi şeımız yoğ. yánnız yēnirdi
içilidi, ēlenirdi büyüleriñ~ işde oyun~ onuñ oynardı. egseri bu ğumar~ oynūna merahlı
bizim milletimiz, ğumar~ oynardılar raħı içerlerdi, biz gençler etraflarında ne bilim hizmet~
ēderdig, yērdiK yēmeklenden bölē -piknik gibi- evet evet~ ē işde ğuzu kesilürdi, döner
125 yapılırdı, saÇ kebapı yapılırdı yēdi~annı kızudan ne oluşsa, pılav yapılırdı. yáni özel bi
kıtlama dējl dē -amacına uygun olusun diē yapılıyódu.- he.

Eskiden düğünleriniz nasıl yapılırdı?

esgiden düñnerimiz meselá bizim şimdi ananevi çağımız tułum var yā, ha oyudu bizim
çağımız. buralarda peK dutğuñ söylenir de diē yerlerde yáni diē köylerden ğalħip dá başğa
130 yerlere yerleşenlerde var. bizim şimdi uydúk yáni buralarıñ düzenine uyduğ~ işde davul,
zurna. işde önceki adetlerimiz böyle çoğ horon~ oynardıg biz meselá devamını tułumnan. -üş
gün sürerdi düñ- düñner sürerdi ařsa yukarı üř dört gün fełan süreldi. ğız~ evinde ayrı
düñ~ olurdu, ołana ğız, ğız gelin geldikten sonrā ayrı düñ~ olurdu. düñnerimiz~
esgiden çok~ İyī vuruğdu ānanevi düñümüz. meselá kendim ben de getirmişdīm~ o var
135 şimdi.

Sizde konak var mı?

-yoğ yoğ- ğonağ köümüzün bizim ğonağ yokdu işde -ğız~ evinde ayrı bişer, ołan~ evinde
ayrı bey. her iki tarafta yē, iç, horon~ oyna- ğonağlama tabi Ki düñ uzağdan gelenlere
düñ saıbi o ğonağlamā. -bu aşsa köylerdeki- yáħın zamanā ğadar yáħın zamana ğadar
140 giderdig bñ bizim yáħın ğomşu köylere. yáni bi ğonaħ~ olaraħ düne giderdig. fağat şimdi o
yáħın köylerden de ğaldırıldı. -ğaç para ētdi o işde- o gece sabāħā ğadar o ğonağ saıbi bize
-hizmet~ ēder- yēmē düzenneyó. olmadıg hizmeti yapırdı. meselá biz düñncú olarağ~ adam
ō düñ saıbinden bi tek bi et olarağ gönderilirdi o ğonā. o ğonağ diē masrafını hep
kendinden yapırdı o ğun. yáni bi düñ yápána bi yárdım ósun diē yapılardı. şimdi bunnar

145 hep tarihe garişdıılar. -şindi biz bi şey yér diyılar çizgiye ayarlamışla. genelde de çoü köylerde düün salonu yapıldı. gidüjn düün~ evinde yejn, içüjn götürüyolar. oraya bi adama giydiriyola gari elbisesini. köçeg bahşışin neyse veriyon~ ona bitdi gitdi.-

Konak âdeti size mahsus olan bir âdet değil mi?

yoh yoh~ esgiden de yohdu.

150 ***Güreş var mıydı?***

güreş de yoğtu bizde. -at yarışı- valla bizim buralarda ne at yarışı yaptığ biz geldikten sonra ne aklıml~ erdikden sonra. ne güreş yapıldı ne gonağ yapıldı işde. horon~ oynu horon.

Size has bir oyun düzeniniz yok mu?

155 yok. öyle özel bi öyü. yáv, düne gelenner bizde oyun~ oynardı da bizim kendi oynumuz horon~ oynuydu. meselá gomşu köylerden gelirdi adam, ne bilij ne bilirse onu oynarlardı - çiftetelli, haşay.- kendi öz~ adetimiz horon~ oynamağ, tulum.

Diğer köylerde gelin yeni evine girerken buğday, pirinç, çerez saçarlarmış veya bakıra bastırlarmış. Sizde de böyle bir gelenek var mı?

160 şimdi o bakır, bakıra basdırma yok. bizim~ evde meselá bizim~ üsülde esgiden gelin çıkdıkdá eve girice zaman, olan tarafına gelinın~ evi yakınsá yahut da at; esgiden atlan feñan gidilidi. o atdan indı zaman ev yakımsá o gelinin~ evinden damadın~ evine gadar yoła haşı serdürdiler, yani gelin atdan inecé zaman. tabi o üsüller neysé hedjeleri medjeleri onnar da varıdı da fağat bizim bu yerli köylüler gibi olé yoğ. gaynanası şunu vermiş, bereget versin; yoğ gaynatası şunu vermiş bereget versin deş öle bi barma çarma yöüdü. eşiden yödu erkez
165 ne verise. gaynanası takısını ne bilijim ben~ işde küpesini, yúzúnú, bilesini neyse öyle yaparlardı bizim~ esgiden. şimdi aşşa yoharı bizde yani bu aşşaj gomşu köylere uymuş vaziyétdejz. -valla onnardan galhdı- bu yıl var gene var. damadı damadı şe yapıyola ya hamamdan çıhardıp getiriolar~ işde. bariyolar feñanca şu gadar hedje vermiş bereget versin. bu yani aşşa yoharı bu -bizde o şe hocam şimdi, gız evlenir. olan~ evine gelin gittükden bir
170 hafda sona baba evine el~ öpmie geldü vakitte başış, şunnar bunnar olurdu. o zaman öleydi şimdi onnar da galhdı.- sonra muhdarın sözünü kesmejm. gelin meselá damat elinde hedje verilirdi. -bol bol sılah~ atılır.- hedje verilir. bütün bütün gomşular hep o gelini davet~ ederlerdi. hiç davetı séçecen davet~ eder hediyesini verir. öleydi şimdi pek o düzenner galhdı yani. hedje gene hediye işi var da o davetler mavetler. -dede bu bu uşşakla kim ya?-

175 hangi uşah? -ha ó kúçüg- uşahlar?- bizim- *apdu!!*änin çocuđları. -ölan mīdi?- biri ölan dađa ölan. -ölanı dā yeni görünüűüm neyse.-

Cenazenin ardından cuması, kırkı, elli ikisi gibi anmalar yapılıyor. Sizler de yapar mısınız?

var yáparlardı. esgiden de yaparlardı, űim de yáparlar. da ö űimdi tam günü güne yápmıyolar. esgiden -aqlına geldiü zamā- esgiden ilg cuması ołurdu ondan sonra elli ikı kırkı ołurdu, 180 kırkından sonra elli ikisi ołudu. elli ikisinden sonra ne biléim yıl dönümü falan, mevlütler ołurdu. ama űimdī ātıđ- o öle gün sayılı dējl.

Bu günlerin ne anlama geldiğini biliyor musunuz?

vałla ne bilüim. bi ancak elli ikisinin manasını dērler Kī, et kemikden ayrılımuű- elli ikinci gēcesinde. kemüün etden ayrılıp da ö sancıyı, ārıyı, sızıyı duymaması için. işdē memlüt- 185 okutuđu ğuran- okutuđu nembe öle dērler. -bu resmen yásađlandı o kırkı, elli ikisi űúú buyu dıanet- işlerī. sadece işlev- ołarak ölenē; yıkama, defin müsade belgesi tanzim- édilié bitdi. baűđa bi űey yog. hocanın- okuması űúú buyu para vércēceg.-

Sizde cenaze için devir, kefarete var mı?

devir vardı var. var da bizim bu milletimizde yođdu. o gene bu goműu köylerde. -bizde yog- 190 kendi milletimizde yokdu fađat hocałar yáparlardı. bizim kendi hocamız peK bulunmadı için bunu ...* -hámiç camimizde derd- atma, seksen dođuz- hocałar gelir toplaűırlar devrini yápałım- işde űu ğadar çıkatdıđ, űu ğadar kefareti, bu ğadar nembe-ı sayarłardı. bizim bi arıyá ałırlardı, dā sonra onı birbirleri arasında artık. ben bi defa sērettim de öle -aldım vérdim- ben bir bir defa ras geldim -onu bi de cāmıe girip yápyó- için bi müddet seretdim. 195 öle birbirleđine aldın mı? aldım, vérdin mi? vérdim böle birbirleđine atarlar. böylece o parayı bi yēre -çihının- içinde- çıkın yáparlar yāni. içine de çıkın dērler- onun. birbirleđine atar öle dołarıđlá. -öldürüleniđ ğünahıni affet.- űimdi ö ayrı ayrı bi iskata ğonunan ve ayrı bi mīKdar para var. neyse atıđ- o cenazenin -yétmiű bir kefarete- yetmiű bin kefarete dējl- o. - yá?- ö onun kendi űejn- ö adamın kendi -ğünahā bořű- kefareti de. ārıđetden bi ö devir için 200 bı mīhdar para ğonunüyü içeresine. cenaze saıbinin- atıđ durumuna göre veyá zenginse biraz fazla ğoyarlar. fahırse āz- işde norman neyse o parayı ordaki cemāt birbıjine aldım vérdim diyērlar ayrıđetel tahsim- éderler- onu. -onu űey dējl mi dede, dé mi? o yetmiű bir kefareti dātup ğalanı yápmıyolar mı, o aldım vérdim?- yođ onun hepisini ö massafın nēj varisa hepisini bir arıyá ğoyarlar, çihına ğoyarlar. onu aldım véđdim yáparlar. ayrıđetden o devire 205 girenneriđ bi hađđı var. yāni onnarı merāđ- étme meselá úű ğiűi giriyo, beű kiűi girió

icabında on giçi giriş. -şimdi vanī tüm imamların altında en süper- araba var.- neyse onu taħip- édiP içerden taKsim- éderleğ bölüşürlerdi o zaman. -öle yē papara öle ī bi a para.- işdē dinayét onu ğaldırdı şede devri ğaldırdı. -devlendi para- -imam gelip ğulanā ezan oħuyacak yeni dōmuş çocūa parsını ondan filan al.- yoğ mevlütlere bu şekilde yoK ki mevlüt adamın kendī.

Kuran-ı Kerim normalde para karşılığında okunmaması gerekiyor öyle değil mi?

evet okuyolar. -niyé vërdin dëdin dëdim mi? de adam dëğ ki ben vërdim- gönnümden bi ücret ğarşılı vërdim. evet. -hocam şimdī şindi bizim yeni yétme imamlara devlet bir ay māş vërmesün, *allāhū ħekber* dërlerse *allāh* bełasını. geçendē *şīl*da da dëdim, bi tanesinin gözüme gitdi. dëdim ki baħ ben örendim tarşū. üç buçuğ- ay ben devletden para ałamam, cepden götürdüm getirdim. hiç isyān- étmedim, hağ- étmişim bir gün vërecez -muħağğak tabi.- size dëdim bir- āy āl, para vërmesin devlet *allāhu ħekber* dërseniz *allāh* bełamı vëri. niyé dëjm diyé adam yá.-

Cenazenin defni sırasında kurban kesilme âdeti var. Böyle bir âdet sizde de var mı?

-yōğ- bizde yoğ. -o şeylerde var- *alevidē alevilerde*- ziafet dëjil dē, o köylerde vardı esgiden. çoh- ī bi şeydi meseła. ō ziafet dëjil de o gelen cemāt āç ğalmaması için bī ğoyun, ğuzu bi şe keserledi. sāde sāde et. -şindi o *alevilerde* var hāla.- sāde meseła böle sulū yáhnī dërler- onun- ismine. işde onnan herkezin tabana bir tabak ğonuó. ortıyá bi de çē neyi ğoyorlar ekmekle yerlerdi. -ben *alevilere* çok gider gelirim. çok samimijm, çou kez cenazelerinede gitdim. hem dē ölenin yáķınarı yápmıó onu. ölenin ēn samimi arķadaşı kimise ğüzüne göre iki ğoç yáhut bi dana yáhut bi inek kesio yemek yapılıj cenazáyé gelenlere vërilij. o hāla devam- édiij.-

Aleviler de çok iyi insanlar öyle değil mi?

-evet. çok ī insannar- evet. bizim bu *ladje* bālı *alevi* köyler gerçekden ĩdir.- bizim bu yáķın köyler şimdi meselá cemāt dışardan ossun, içerden ossun bütün mahałlē ğomşuları yemek çıkarırdılar yáhut evlerine götürürler cemāti. -cenazede- bizim burda cemātımız az öldü- için, hanī hanemiz az öldü- úçun ğene yemek yapılıur da çou mezaıııkda eKmek -ēlva, pide neyse o ğünün şartlarına göre bi şeyler verilir.- ğene yemek pişirir ğene yemek pişirir dē tabi herkez o yemeKden isdifade edemiyó. kimisi çekiniyó.

Kurban bayramını nasıl yaparsınız?

bi deşiglig yoğ- işde. ā muhdar annatsın. sabahlan erken gideriK.

Hayır o değil. Mesela bazı köylerde kurbanı özellikle caminin meydanında kesiyorlar. Kurbanın sağ arka budu fakir payı olarak ayırt ediliyor ve kimse buna dokunamıyor. Sizde de böyle âdetler var mı?

240 -bizde o yoğ.- bizde şimdi değil de esgiden mesela köyümüz sekiz on hane neyse. erkez gurban keserkenen gurban kesen. gurban evela üçe bölerdiler. üçe bölerdiler o üçde birisiniñ gömşular arasında parça yani özel oğarağ böle bi eşit şede taKsim~ ederle. erkez götürür gömşüsüne bi parça orıyá vèrirdi. bi parçasını er yakında bildi yerde fakir kesemegen fèlan varsa oruyá vèrirdilerdi. dijerinde evde çoluğ çuculan nufusulan yaüt musafirinen yer~

245 içerlerdi. fağat şimdi şimdi bu bü bizden de galğdı bu. şimdi kesdimiz gurbanı mesalá biliyoruz ki, bağ vatandaşın birisi gurban kesmemiş, bi pay ona gönderriz. kesmiennere bier~ özel bi parça neyse verriz en velâla. gömşuluğ arasında götürüp getirmeK gağdı öle.

Adam bir kurban keseyim çoluğum çocuğum yesin mantığıyla kurbanı kesiyor. Öyle değil mi?

-evet çönnuğda öle çönnuğda öle.- nufusu nufusu da galabalıh ossa. -tamam dá şimdi meselá

250 bizim burdá gurbanda kèsilip de şu anda dondurucıda eti olan var. ama bizim~ esgiden dedemler rāmetdig dedem dèrdi ki, gurban eti üç gündè gaybolacağ, bitecek. gurbanın ne ganını zaj ederdiler ne kemüni zaj, işgembesine varana gadar. benim ramedig dedemden bunu duydum. dèrdi öle yani. şimdi adam dediğın gibi biç, pişirié, gavurma yapij, atie dondurucuyé ye da ye.- o zaman ne dondurucucu vardı ne fondurucucu varıdı. mecburı

255 içinde ...* -ama abi o zaman iklim böle sıcaK değilidi ki, her evin bi bodrumu kileri varıdı. orası buzdolabı gibiydi.-

Ramazan Bayram'ında farklı bir âdetiniz var mıydı?

ramazan bayramlağında da ayrı bi şey özel bi şeyimiz yoğ.

Mesela Ramazan Bayram'ından önceki akşam, yatsıdan sonra meydanda halkla birlikte yemek yeniliyormuş. Ertesi sabah da yani bayram sabahı, yine aynı şekilde bütün halk bir araya gelerek sabah kahvaltısını o meydanda yapıyormuş. Sizde de buna benzer bir gelenek var mıydı?

260

yoğ. bizim~ âdetimiz yoğ. bizim~ âdetimiz benim aqlım~ erdi meselá her bayramda şe yaparız; gaymanın, ...* -kurabié, helva- helvâ, pasda gibi şey. herkez yapar, her ev yapar

265 camiden çıkdıktan sonra sabaylan herkez işini görür. meselá işi gücü olan işini görür. ondan sonra herkez mağledè komşucuna gider, komşunu bayramlaşır, komşuğunu ziyaret~ eder. o kurabiğeden, o helvadan ikram~ edilir gonuyá da, şekerden. millet~ öle meydanā sofrā

270 getirip medanda y mek y mek vey  hi ben bizim y remde oľmadı. y lınız herkez gider ɡomşunu ziyaret  eder bayramın k c  de gider b y  de gider. -heralde sizi n n bizim  aramızda *tıraPzon* var.- aşıya yoħarı *ɡarad niz* hep birbirine benzer de biraz d  bizim o tarafa gid ...* -bize *ɡaradeniz*de  ym en hocam girer. evet asgerde bile *rizeli*, *tıraPzonnu*, *orduľu*, *samsumu* bir  olurdu *ɡires nn * iimize almazdıĝ. onu ni d ğ ben meraĝ  etdim, deyiğ dile ki *ɡires nn *lar ɡalleş.- dayıı olan h r her yerde oľuy  d  -yoĝ  abi  yle d ğl y .-

Yer: Samsun/Ladik/Büyükkızoğlu

Ad: Bahri Sancı

Yaş: 85

- 5 -arhadaşlardan kıoyleriñ isdediñ geşmişdegi sorular nasıl. tabi kıoyé yorūlmiyé gerek yoh, dedem burda dedim. en yaşlımız~ o dedim.- e buyuruñuS ahlımızñ~ erdi ğadar ğonuşuruz. benim kibi tārīh kıoyúde caminin~ öñünde oturyom. sizin gibi tanımadım bir vatandaşın birisi geldi. ne memuru bilmem nereyné ilgili bilmiom. beni bi soruyá dutdū. dutdu cevap vèrdim, dutdu cevap vèrdim, dutdu cevap vèrdim, dutdu cevap vèrdim. bi piciñ biri ğeldi
- 10 öriyá. ben kıoyuñ şeklini biráz düşüĝ gösteriēm. o ğeldindegi bizim on~ iKi dane ināimiz vardı. ben hemen ğahdim~ ördan, bundan alın~ ifadej dedim buña. adam bāirdıysa da çardıysa da durmadım ben. aradan bi zaman geşdi üç sene mi, beş sene mi? ne geşdiyse geşdi. āyni yèrde ben ğene dutulđum birisine. adam soruyó bi şeler, yāv bu adamñ~ ifadesi bizim dayredeki āyni ifade dèé. bu benim esgi ifadem ó dayrej gitmiş, ó bey de ó dayreñin
- 15 demā ilgili memurūymuş. Pöle oldu. ahlımız~ ererse, ğeldi ğadarını sóyleriS, ğonuşuruz.

O zaman size ne sormuşlardı?

şim né biliğim arā aradan yirmi senelig yirmī beş seneliK bi iş. yiğmi yim beş senelig bi düzü ne bilim.

Nereden gelmişlerdi?

- 20 samsundan gelmişdi de. ben nerden ğeldini bilmiom, adamın kim öldunu bilmiem. ğuru ğuruyé şin~ İkimizde dutulduh~ ördá ó soruyá ben cevaP vèriem. adam kim, vazifési kim, nereden geldi bunu bildiğim yoh. adam beni yāhıladı suru soruó ben de cavap vèriom. -ó buruyé geleceg~ o, ó buruyé geleceg önuñ~ İçin burdajm. o da buruyé geleceg- kim ó? -*ħaĝđı ħaĝđı.*-

- 25 *Sizin isminiz nedir?*

benim~ ismim *bahri sancı.*

Kaç yaşındasınız?

ana yaşım seKsen dört, seKsen beş. tevellitün biñ~ üç cüz ĝırh seKsen olabilió. piñan bizim zamānımız *atatürKüñ samsuna* ğeldi ğünnerden beriki dōumum bū bu zamannarda. bir

30 babamız anamız heP harPdä şú yánna bu yánnà gitmiş, bizi yáza, yázdıran olmamış. soħahda gezeş gen ā bu çocuh ğaç yáşındasıñ, değ yazmışla bizzı. bizim önü~çuñ beş sene oynuj arada.

Burası büyükkızıoğlu değil mi?

-büyüggızolu.- böyüggızolu. bizimgi böyüggızolu.

35 ***Büyüklerinizden Rumlar'la olan hadiseleri işittiniz mi?***

rumnaman? evet.

Ne yaşadıklarını sizlere anlatırlar mıydı?

annatıyołařıdı. benim~ emmimĩñ birisi de o zamanĩñ değmiyle zapdiyeyĩmiş, zapdiyelere candarma. bũ cobu derelerĩnde fełan bu rum~ ermeni ğarışıđlāında çođ gezmişle. rum~
40 ermenĩ burdan Terkederkenelig onnar çoh şe yápmışlař. hatdā emmim biráz ğaTderimiş de. on tane ğavuru dizmiş bĩ ĩpe. baħıyım benim tufām ğaç denesine gelip geçio deēm. doķuzunu geçmiş onuncuda ğaS ğoş. böyle bi adamıdı o ğunneri söylelerıdı.

Rumlar köy falan yakmışlar mı, adam öldürmüşler mi?

yáħmışlař, öldürmüşle. hatdā bizim kóyē de gine gelmişle. kóuñ başında o ğayalaş var yá,
45 ğayá, ğayalardan aşıā bunnar siper~ almış~ emmimgil; zīā ämmimgil. siper~ almışla kópeK tipinde birisi tin tin, tin tin den ğeliomuş kóē. ğeliş Kené hem sunamā bi atıj. bi atıj vāħ değ adam. adammış rum ğelmiş. üst yánda da bunun ğaşali varımış, bunu urdan almışla ğaşımişla dā ğelemē. bu emmimĩñ ğuvetine bizim kóyú yáħamamış. amā bu şadik kóyleřinin~ içeride yánmıyán kóy iki teneyse birisi bizim. ğalanını yáħmışla yıħmışla. hā
50 burada şunu belirtim, seniñ milletin millietcĩni bilmem. bizim burda ğúrcüler var, ğúrcüler, rusyádan ğelmişle buruyá asger ğaçā. herkez cepiyē gitmiş onnar burda ğalmış. rum~ ermeniniñ~ oñú sıra bunnar kóyleri soymuşlaş, tuyał~ etmişleş, tałlan~ etmişle ğúrcüle. ben ğúrcú adı duydum mıñ huyłanırım biraS. o ğunneri böyüğerimizden dinnedim. ben yetişemedim~ o ğunneri. bu gerçeK.

55 ***Rum adı altında Gürcüler de mi yakmışlar?***

o rum~ ismi altında ğúrcüler öndellig yápmışla. kóyleriñ neresinden girilir, neresinden çıhılır, neresinden yáħılı şeklinde ğúrcúreř burda öndellig yápmışla. hālā işde atatúrk çıhıp bunarın dizginnerĩñ toplamışlıhana bunnar çoh~ aç ğaldıla. esaSıl aç ğaldıla, niyé? neyise aç ğaldıla, niyé? -hadi al. al~ al. tamam hadi ğoş.- çünkĩ vełasıl çalışmasını bilmiyo adamnaş,

60 hazırdan yemiye alışmış. İlahmetli *memmedin* malını yeviyomuş bi de. bu vaziyetde *atatürhde* bunnarın yollarını kesdi miydin, bunnar çalışmı bilmio. bi şey bilmı. bizİS. bunnar aç galdı, bu *gürçü* milleti buralarda, çalışmasını örenene gadar. çalışmasını örendikten sona bi parça maliz malı verdi. acaba bi şeler annatabilim mi?

Rumlar'ın, Türkler'e yapmış oldukları işkencelerden bahsederler miydi?

65 şindi nacağ gızdırıp, geçirer *rum- ermeninin-* işi dejidı. o nacağ dedimuz bu sacı gollar da böle üç bacağlı bi demiller var. onu gızdırıla, ben zengin görünüm geliP isdedey vermedim, sordular söylemedim benim boynuma geçürerlermiş bu *gürçüler*. gine *ermenden* dörü sıra, ben nöğurum *ermené* bunu yapacağ durumda dejl burda. bu *gürçüler* öndellig yapıp bu işleri yapıyolar. ben *gürçüden* dibinen dörüne gadar huyluyum.

70 ***Siz Gürcüler'den gelin de almazsınız öyle değil mi?***

ben yannışnınañ bi ğarı aldım ammā *gürçülerden*. ğarı on- iki sene yaşadı öldü de ğurtuldum. āha sepetlemek ādetim dejl, hoşuma gitmez. bi fağır i ālıp getirüp de bu sefer de yücüme sağ, bu benim işime gelmez. -namus saten- evet. *gürçülerden* bi ğarı aldım. *gürçüdü* benim göcağarı. -ninem?- hē. *gürçü* de oluyodu da *gürçülerin-* içinde ğalmamış.

75 ***Büyükleriniz sizlere seferberlik dönemini anlatıyorlar mıydı?***

annatıyolar dā, rahmetlig bobam dedi kı; *etembeyle* kıyden yüz- elli ğişi çıhdı. yüz- elli ğişide üç ğişi ğeldük geridē. siz niye ğeldi? bunnar da hilekellik yapıdıla. ğat, hırsız bi de öle ğurtulmuş ğelmişlá. yüz- elli ğişinē üç ğişi ğelmişim. birisi *ferin* ğaynatası, *otözleğ* birisi *şajın çavuş* birisi de bobam ğelmiş- üç ğişi. yüz elli ğişiden ğerı. -ğerı gelan?- he, ğerı ğelen. neymiş, o zamanın- erKekleri çoğ ğabadāymış. nerden ğabadağ, nası ğabadağ oluyomuş bunnar, neden ğabadağ oluyomuş? yāv bi adam üş beş ğarı alıyomus, sekiz ğarı alıyomus ĩ bağ. ū erKekler ğabadāyı dejidı de ğarılar namuslu, ğabadayıdı. ğirelim birisñ nikánin- altına da kimse bize bi şey demesin. ğirelim birisñ nikánin- altına da kimse bize bi şey demesin, bu böleymı. bobamın sekiz tane ğarısı varmış. bobam o- adar çalı bacağlı

80 pisin birisiydi. çalı, çalı bacağlı pisin birisıdı. o gadar yit mıdı? hā. ölmemiş ğelmiş de bunun nikánin- altında ğarı namusunu ğoruyó. yitli burda. neymiş, *ğorbālın* ğarısıymış kimse bi şey diyememmiş. *ğorbālın* ğarısıymı. sekiz dene ğarı bi adama ğideğmiş? ben niye birisini bulamıyom şimdı. ben niye birisini bulamıom? şimdi devlet üç ğuruş veriğ bunnara. bi şey kimse diyemiğ. devlet der ki; ğónunú yap dā o yoluñ ortasında işini bitir. ğónu

90 yapmadan ner- ādiyosuñ deşemeşsin ğariğ rızasız. şekil böyle çocuğlá. şimdi kimse ğocıyá

varmıyó, bekar da ğarı bulamıyó, üş ğuruş da para verió. aħa atmış beş, yetmiş beş naça||ıh ğaçal||ıh şeklinde.

O dönem erkek sayısı az olduğu için öyle olmuş öyle değil mi?

95 he ó dönem erKeksizlê. ortadâ dâ işde aha böle it ğırh, kópeh ğırıhları varımış kimse bi şey dëemesiñ dëe, ğarılar bilbilleriñin nikánin~ altına kóy nigāynağ gël. öbür nikah neredede. kóy nikáyınan girip başını ğurta|mağ şeKlīnen oluyó. benim beş dene ğarı, altı dene ğarı ben de öle yījtlig nariē beş~ altı dene ğarī daşıyacam. doyuramam bile. amma onnar gendi çalışp gendi yêó. acaba size bi şeyler annatabilióm mú?

Zamanında buralarda büyük bir kuraklık olmuş, onu hatırlıyor musunuz?

100 ğırh~ ikide. ğırh~ iKide öle ufaħ yol|lu bi yohsuzluħ, ğıt|lıh şeklinde bi şey gëldi geşdi ğırg~ ĩKide. dāa ó sefebellig zamanındaki böyüg ğıt|lıh ó zaman kimse ğalmamış~ eker diker. ekememişle misirnan böyüg ğıt|lıh~ olmuş. seferber|lig~ ó zamanda. millet ot yáyılmış bī misir|ların ğovanı somanı öva|lamışla yemişle, ğabiz olmuşla ölmüşle, ğırılmışla. u başğa dâ. bu ikincī ğıt|lıh ğībī şey ğırh~ ikide oldu. ó burda sōadan ğaçah buday getirürleridi bul|ā
105 gideller getirüler. ordan da duta||ardı, ellerinden~ a||ladı. bi şeyler yapa||arı köşgi gibi oldu otuS|lardan belli.

Büyük depremin olduğu zamanı hatırlıyor musunuz?

110 otus seKizde bilijim. bu ó otus seKizdeki olan *erbā* bñ ó böyüg deprem *erzincandan zile* éválki yihılması. ikinci deprem ğırh~ üç on birinci āy, ó da buraların yihılması. iki deFa sürdü. evelkinde buralar yihılmadı sonnaKinde buralar çoħ giderdi.

O zaman bu köyden cenaze çıktı mı?

hayır üş táne çocuğ. bir dërs dey, ölme |a dey diyé orda Çocuğlarınā anası yátıyómuş, tandırdan uşdu muydu daş bunnarın üzerini üç çocuğ öldü. başğa yoh. muhdar, muhdara çay söyle. -ben çay~ içmiem.-

115 *Bu köyden sonra küçükkızoğluna gideceğiz. O köydeki yaşlı erkek ya da kadınla sizinle yaptığımız görüşme gibi görüşme yapacağız. Acaba o köyde yaşlı birileri var mıdır?*

yáni işiñ tā esgileriñ mazarını bāhsi édeceK, orta|ğa bugün serebilecek bi ğuşde olucaK. -sizē *küçüğüzölü* hağındaKi bilgileri de düzem epsini bilir yā. çüñğü bundan yaşlı *küçüğüz oldu* da yoh tahminime. bu kóuñ muhdal|ı evelden biridi. -dedem hepsini bilir. ğani o muhadarı
120 da bulmuyá gereK yoh.- ó ğüne biz yetişemedüğ. bizden evelā o ğóy bizden ayrılmış.

ayrılmış~ amma aşşa yoħarı illig billigtelimi bi şey. yáni her şeyimizi, birbirimizi biliriz. ben ne söyledimise onnar da o sözün içindedille. oruyá sormuyá hış lüzüm yoħ. sorsañıza sizi tatmın~ édeceK kimse yoħ. bunnar élli yášfynañ on yášınñ~ araSında sıradan çoban. kelimelerinde amına goymuşuz gonusmazlaş ha. her kelimenin bałantısı amına go -evet-
125 amına goy -dedemiñ lafi dorüdur.- bizden bu yánna geşdi mi kıyleriñ hepisi böyle. kelime bałantısı amına goyum. yánñ af buyurun gaba gonusdum, temsili ołaraħ yapıyórum bu işleri. bu yánna geşdiñiz zaman bu kelimiye doyacañsınız. -bi çay dā alırsıñ dé mi?-

Bu köye neden Büyükkızıoğulu, Küçükkızıoğulu demişler. Bize anlatabilir misiniz?

bunū tarihÇiler de bulamadılar. çoh~ esgi bi tarih, çoh~ esgi çoh~ esgi. çoh~ esgi. tā
130 buranıñ *sivas* valilī viłayéti ołdı zamannardan *sivas*dan bile aradıla. bu *gızōlu* kelimesiniñ nerden dōma. ordan da bulamadıla. *gızōlu gızōlu* bu gadaş. kimisi piş dedi, kimsi aşığ. o gızın~ olı olmuş dedi, piÇ olmuş dedi. bunun babası yoħ babasuz bunnar, inegci işledile. bize dēmediK laf biraħmadıla, her şeyi söyledile. tā viłāatimiS *sivas*deyKen tā *sivas*dan arā, *sivas*dan az geldi *ánkar*adan aradıla. bunun dibini bilen ołmadı, yōğ.

135 ***Bu köy Sivas'dan göçme değil mi?***

sivas bizim viłāetimiz. *amasyá, sivas -sivas, amasyá* sonadan *samsuna* bałandı.- bi dē *samsunda. sivas, amasyá, samsun.*

Bu köyde evliya, tekke felan var mı?

uydumasyon bi şeyle. ā burası tegge, burası tegge diyoıla. āħa şuna.

140 ***Keremeti var mı?***

keremeti né yoħ bilen de yoħ~ ałan da yoħ. ā bizim~ evin~ üs yánıda bī gocā pelizádé ācı var. belki beş şüS senelig vardı. işde orda bi tarihe āaç var. bunu ne devlet bilic né devlete gósderen var, -*sajT*~ ānın~ eviñ yándaki mi?- he. né gormuyá görümuyá galħannar ołur. beş şüS senelig varıdı. tarihē bi tek bu āaç var başğa bi şe yoħ.

145 ***Köyünüzün tarihi o kadar eski mi?***

bizim kıy ó āāşdan da esgi, dālarıñdan da esgi dabı. aşşa saña şunu şunu da yarı ğanātlán söyleyēbilirim Ki *İadiK*den esgi bizim kıy. yarı ğanātlé söyleyēbilirim *İadik*den esgi. çoh~ esgi bi kıy. bi de ileride *hamiT*kıy dē bi yer var, bi de órası çoh~ esgi. bunnarıñ da. yoħarı *onus*, -hah üçü bir~ ēsgı góy- *hamiT* kıy üçü esgi bunnarın. diğelleré diğerleri sonadan
150 tēşeggül~ étmá diğellerē. *hamit, aşşagólyázı, bołat* kıy, *çahurgümüş*, bu bizñ yáħın

çevremizde *cüce kóy*, *kübecü gó* esgi dilide. *gübecüg* esgi dil. ora esgi dil. çayı yêñine. öyle dél.

Askerliğinizi kaç yılında yaptınız?

ğırh~ üç.

155 ***O dönemde askerlik kaç yıldır?***

dört sene. asgeş asger şubemiz burasıydı toplama. bize ğırh~ üçde asgere aldııa. bizim saşatlarımız iki sene, sālamlarımız ğırh~ altı ayda. *aľman harbide* ordā otus seKizde feľan başlamışlardı harbine. bu *aľman harbi* doľayısıyle en çoľ asgelliğ bu cumhuriyetden bu yāna bizim *ķupuľađı* yāPdı biñ~ üç çüz ğırh beşmiş bunnar. ğırh~ altı ay sālamlarımız, benim gibiler de iki sene. sonşadan řöle bi şey oldu; bizden bi arĥa sürđ *vezirgöbrü* cubesine götödüle, aldılar. ö gendisini zate belđliđ yapıııydı, bu bunun emirleri var şubelere gēlilimiř. ö orda bir ay ğadar duruncu gēldi sandııa aľayā geri. arĥadař dedi seniñ saşatdar durūm var mı? dedim. var dedi. vēr baĥıyım dedim. bu şubeden geri gelen saşat~ arĥadař. vērđi, sen altı ayā tabisin dedđ. niyē? rapurun dedi de-biř ğuruP~ iKide. ben senden evelā ğurtuluyóm dedim. nasıl? benim rapur de-biř ğurup birde. gózden saşat~ olannarı de-bir ğurup~ üçe ğadar dedi, altı ayā tabđ dedđ. benimKđ de-biř ğuruP~ iKiymiş. şimdi bölüg gomū bizi *samSunda* sevKiřthaniyé ayırdııa. aľaydaĥimiz ařřa. ben çıığım yoĥarı gitdim, bölü odasının~ öñüne durdum. bölüg gomutanını bekleim. o da beni az buçuğ tanıē. ne o dedi? böyle böyle böyleymiş hep. ben şimdi ordā ařřadaĥım yā *samsunda*, sarı mazaľarda. yārin gine gēl buruyā dedi. yārin oldu gine geldim, gine onu bekleş. unuttum ben bu iři dedi. yārin gine gēl dedi. yārin oldu gine gēldim. uľan çahāľ dedi, ben dedi bir bölüg gomūtanı olaraĥ dedđ, ben bunu bilmieim sen bunu nerden örendiñ bunū? aynđ size annatdım gibi böyle böyle böyle oldu. ben nufus kādi memuruyum bölē. otus seKizlen beni altı ay on bir günde tehriz~ etdi. burda bi arĥadařım varđı benim, çay bardanı bulamıyodu. iki senej yapıdı. bunun bölüg gomutanı önuñ ĥaĥgını yēdi. o bölüg gomutanıñın eline o emir gelsin bēř. geşdi yēdi ne āniyoñ onu bekletmeden? ondan sona ikinci bi böyüg gomutanı gēlmiř buña bölü odasının~ öñünderđ bi ĥaĥla hendekler var. urdan giderKen yuvaľlanmıř~ uşmuş. emirerine diyo Ki bö gomutanı çārin řunu diyō. bi asger çārđöľa getirđöľa. ľan ölüm senin gózün gór řiľamı góruyō řiľamđ. hadi góruř *aľlah* belañı vērđi. şeyde bitdi *amasyāda* -görmüō dese bitiyo.-

180 *gókbenin ķór~āmet* varđı āma bulalaşda durdü-he he hadi tamam- ha. ö ö da benim~ asger~ arĥadā. ö iki sene yapıdı, ben altı ay onbir gün yapıdım. bizim zamanımızda bizim

dört yuşardan fazla asgellig yápan oľmadı. otus sekizli de yapamadı ğırđ sekizli de yapamadı.

O zaman galiba yiyecek sıkıntısı varmış değil mi?

185 varıdı o yeyo orda gine. oľan da varıdı da oľmıyán da varıdır yiyecek sıhıntısı. bugün de aynı hal ortada. seniň yaşantını ben yapamıyóm, onuň yaşantısını ó yapamıyó, onuň yaşantısı o yapamıó dutmúyó. geçim seviyeleri ğademe ğademě. ğózüñúz dedı çığdı yoľdā. benden- aldımız bilgü önnardan size vereceg kimse yoľ. -vemez doru.- kimse yoľ. isdersen ben esirgemiseydim buyurun.

190

Yer: Samsun/Ladik/ Cüce

Ad: Ferhat Tiryaki

Yaş: 69

5 gacıñınıza baħaım, geçin bu yanna.

Burası Cüce değil mi?

cüce. hoş geldiñiz.

Nasılsınız?

sālun *allāh* razı ossun. buyurun. -gelin baħaım.-

10 ***Burası cami mi?***

evet. -çami-

Sizlerden köyle ilgi birtakım bilgileri alıp kitaba geçirmek için geldik.

bildimiz ğadarıyła vèririz~ işde. -hadı baħaım, hadı baħım dālın hadi yèter.-

Büyükleriniz sizlere Rum hadiselerini anlatırlar mıydı?

15 ēy *rumlar* evet annatıırdı. annatıılardı.

Ne anlatırlardı?

sirageçē varımış şurda, *ġúbúcūñ* şimdi ārazı. *ġúbúcūñ* bi sürü arazısı oldu. *sirageçede rumlar* vardı dèrdi babam. *urumlar sirageçe* zararı yodu dèrdi zenginnine. tefeler varımış, efendim *bucağ yeriş* varımış~ isim~ ołaraħ. *ġavaħluca* varımış~ *aħdaşın* yáyılası şimdi. uralar faħırıldı dèrdi. bóbam tanırđı adamı biliyón mu? hatda bi adam da *romanyá*dan mı nèrden bi yerden geldi bóbamı sordu *ladikde*. ben de münübüsÇülüg yapıyódum.

20

Öyle mi, o kadar muhabbetleri var mıymış?

he he. dèdi ği, *üsejn*~ ā nasıı, *sejt*~ ā nasıı? bóbamın~ ismi *sejd*. efendim *teKġayá* nasıı fełan böyle esgi birazcılı ğetemsi adamıdı ónnarı sorduğları yáni. dèdim fełan~ öldü, fełan~ öldü, bóbam duruyo dèdim. *sejt*~ ā bóbam mı? bóbam. è. biraz lafladuħ tabi ğavenin~ óndē, ğaveli çāy~ içereK. sona dèđim ği, senin gidècek yerin var mı, daħa bi yáħınıñ~ adamıñ

25

gidécân yér? dıdım. yoḥ dedi. bāa bi misafir~ oḷ öylese dı, bóbamla da tanışdırriḥ hem sizi dedim.

Adam yaşlı mıydı?

- 30 yaşlıdı ó zaman, bundan yimdörT sene oḷuó otuS sene belki de. yout öncedi. getidüm veḷasıḷı, yolcu varıdı münübüsde burdan bóbama gónna çaldım. bóbam evden aşşa indi burıyé. boba misafiri aḷ~ içeri dedı yoḥarı. ben yolcuları gótürüm geljim dedım. kóyé yoḥardan kóe hacı sırrı getire, yolcuları oruyá gótüdüm geldim. laflamıyı bařladıḥ~ adamınan tabi. bu önnu bu öni sormuş soruşdumuş, bóbam önu sormuş soruşdumuş.
- 35 lafladuḥ~ işde veḷasıḷ. aduyı *nezāri* isminde bi adam. *nézari*. önnar annatıḷlardı řinđi diḡnedim bölē. dedim gi, hatda *nezari* dayı dedim, öyle *türkçe* bili gi hiç başga dil bilmiē. seniñ dedım esgiden burda dedım ġap ġaşsuḥ, altın~ibi para gibi bi şeler gömdüñüz yerler vardı dedım. benim motur var, moturna gideK dedım, tiraḥdór varıdı. yeg moturna gideg dedım, buḷaḥ~ önnarı eşseg feḷan dedım çıḷaḷım. yög öḷum yáv yoḥ dedi yá, nārasın dedı
- 40 yáv. bizim dedı óküz ölüncü dedi danaḷıḥda dana varsa erkek~ ó, büyü yaşdan óküz aḷamıyoduḥ dedi. ḥaḥırıduḥ dedi yáni. féḷa böle lafladıḷa işde, bóbamınan da bende lafladuḥ yáni. è günneri geşmiş yá. hatda önuñ bóbası ó gelen buruyé geleniñ bóbası nemiş~ adı? bóbamın dúnunu çalmış. bunḡarı ānatıḷlardı bóbam dērdi bi ġınna şey çalıyordu dı zunna dērdi bóbam. bizim kóyé yoḥaru *ġaraāş* dēlli bi yere. ó *ġaraāci* yoḥarı gidergen dedi. kim
- 45 birisi dēmiş gi, yá son oḷaḷaḥ biḡ daha şu zunniyá çök baḷaḷım dēmiş. bi zunna çaldı gi dedi adamı āḷadıyodu bóbam dedi. *ġırma ġırma* onun bóbasiñin~ adı da *ġırmamış*. veḷasıḷ önnarı lafladıḷar~ işde. ne biljim hanı.

Sohbetlerinde savaş dönemine geldiler mi?

- savaşa geldilē. hafifden geldile. dedi gi, *kübücüñ* yáḥdıḷa bizimkiler dedıdı. yáḥman, etmen
- 50 dedük amḡa *kübecüġler* de dı biraz yaramazıdı dedı. sizin góy iyidi dedi bóbama. baḥ dedi siziñ góyé de biz hişbi şe yapmadıḥ dedı. sona bóbamgil áz hafif tüfeg dutar oḷmuşum~ ó zaman. yoḥarı çıḡmıřla yügsek yere urdan *kübecüē* doru tüfeg~ atmış bóbamgil. ġavuḷla ġaşsın dēn ha. ġavuḷlar da ellerinde çırā böle şeyler yáḥıyáḷarımıř *Kübücüñ*~ evlerini. *cüce* góylülē, *cüce* góylülēr ateşi eliñizineñ goyman evinize dējn bāmişla. sona bóbamdan
- 55 büyüġler varmış dedeler, önnar dēmiş gi, biraḥ~ atman, başımıza iş~ aşman şimdig feḷaḡ. geliller burayı da yáḥaḷla dēmişle bóbamgili durdutmışla yáni. öyle dērdi yáni. feḷan armudun dibinden dērdi ateş~ etdük dērdi *kübücüē* doru dērdi. *Kübücüġ*degi yáḥannarı evleriniñ alevine görürlerimiş şimdi. urdan beri görürlerdi dedı. yáḥın zatēn *KüPücüñ* bizim

60 k  n~ arası, c ce g y.  le  afladı a y ni. siSin g y d di  yidi bize  arşı hişbi k t l gleri
y du d di, bu gelen misafir. *K bec g* yaramazdı *K b c g* g liyodu d ği hırsızlı  yapıyodu
d ği,  ap  aşı lı  alıyolardı d di. bize d di bize r t bira mıyola dı d di. a ırn  ge eden
gelmişle y mışla.

O zamanda tacav zler, işgenceler yapılmış. Babanız bu gibi durumlardan bahseder miydi?

65 y .  le bi Şey de annatmıyodu. tecav z diy  bi Şey~ olmadı y . işgence artı  n   l  yapıldısa
da.   bazı daha ilerden hel l nde para varımış gidiyolar    ve sacıy  atıyolarımış sacıy h
 zdi h , s li on mu s lem on mu, paranın yerini? diy la ımış. y v varısa  lın  ard şim
diyomuş hani adam. y sa sacıy h ge imiē ne ger K, bilmem ne gerek. y g gi param
diyomuş~ adam  leli da ıyolardı y ni. bu da vardı. ve asılı b le.

70 ...* ben y ni  oh sa lardı.  bimne  beraber bi y ta daydım, bundan ufadım y ni. abim nen
sarıldı  bibişimize. anca b bam d di gi,  a ın durman! d di. b bam~ indi pa dır k nd r
merdivenden aşsa indi,  vi ~  nden b le ba ıe  v .  ve ba ıyumuş.  arannı  işişi yoh, bi
Şey yoh. Şimdi yı ılıca  Şindi yı ılıca  d rgene deprem durmuş. bi da de yı ılmamış teg r
biş senede.

O zaman bu k yde  ok  len olmuş mu?

75  l  m ? olmadı. vurmadı, hi   l  olmadı. ev yı ıldı  oken oldu     ev z ten do du u mo du u
direg  zeri fe an. evler hafifidi,  r g~ evler yı ıldı bi iKi emme  l  olmadı *alla* Ő k r.

B y k kuraklık d nemini hatırlıyor musunuz?

 nu hiş hatı ıy mıyom. h  hatı ıy bildim.  nu s ylellerdi y l niz. ben * arşambadan*  c~
 l ek misiri y klendim geldim diy nner vardı. ihdiy llardan hani  oca arı ardan.

80 ***Ni in kıtlık olmuş biliyor musunuz?***

y mur y mamış. işde va la a oraj bek hatı ıy mıyom. anca ihdiy llardan diy n o urdu gi,
fe an geldim y glendim misiri y meg~ u un. getidim getidim getid   ve  oy  y naşdım.
 oy  girergene candarma y ha adı beni, a dı misiri elimden diyodu. emm  o va ıt acıyodu 
 oy millete. y . t  getimiş * arşambadan* da buruy   adar meşla Şu yolla a gelinci
85 y ha anmış. candarma y ha amış~ a mış misiri. her  b le d llerdi y ni bu  oyde.

Babanız seferberliēe katılmış mı?

bóbamız seferbillā gatiłmiş hafif yolıu şöle. yáni şeyé dedi *Kübüciçe* dedi *rumlar* basğıyá gelmişle işde bi iKi. urdan ne bilim högümet mi daıtmış góyleri évlerini? veıasılı geıam teslim~ olmuşla *rumlar*. daıduı şey daıdııa dērdi óndan sona bizi de dedi eli túfađ~ elıne

90 tūfeg dutanı götūdüle dedi. de şeylere *sırageciT* taraFına. óndan ini bu deredē ğavullar dēdiler dēđi. bu derede işde on dene, on~ İki dene on beř dene nēyse ēle bi şey *ğavur* var dēdiler dēđi tūfeglıler. nerden nere, řimdī böyügle dēmişle gi, sen dē ó yánnıyá dur, ben řurıyá duruyum, siz de burdān gelin feıan. böyle bizi dēđi tahsim~ ētdiler dedi ónnara. dē asger de var ha dēđi yánımızda dedi. birer asger birer sivil vērdile dedi. óndan dedi bóbam

95 yátıyoduı dedi; sırt~ ařřa yátıyoı dedi. aşşadan dēđi adam tūfeg sesi patladı dēđi. bi de yoıardan patladı dedi. ó zamana ğadar dedi, biz de başladıı dedi. asger dedi gi, biz de ataı dēđi dē. biz de atduı dedi. ó zamana ğadar dedi birisi dēđi; asger dedi yánımdıydı dēđi. asgere dēdim gi dē; dayı çocum yá diyó hani, dayı di dēđi asger diyó. dayı bizi vurucaılar~ élıame dēdim diyó dığgat~ édek dēdim diyó. eme diyó şöle sırt~ ařřa yátıyoı yá,

100 bacalıarımın~ arasına ayáııarımı göymuşdu dē o diyó. atmiş~ ortala dējn diyó, tam řurıyá ğurşun mııılandı diyó gózüme geldi topraı diyó. yüzüme sışradı topraı diyó. ó zaman dēdim gi diyó, dayı bizi vucaıııa, yá ğaçaıım yá éyce saıııanaıım dēdim diyó. saıııadım dayıyı; o asgeri diyó. asger çohdan ólmüř baııdım gi diyó. yánımda vurulmuş diyó. nēyse diyón ó vaııt ğorııdum diyó. ğorııdum diyó hemen tūfanen diyó üř, dört kere atdı buruyá diyó. üř

105 dört kere átdım, hemen ğeri çekildüm yáıın diyiı. yoıarıısında bi ářma var dēe şimdilig söyle dēe. bu yándıydıı dē, bu yánna áldım hemen dēe. ğurtardım yáıayı dēj yáni. undan sona diyó aşşagiler basdıdııa yoıarı diyó. baııdım gi iKi dene asger ğaçıı diyó. tūfan~ ucundan dutmuş nunnunun diyó, tūfan burasında da diyó; şey sarılı diyó, tenike diyó. beyáz pııııa diyó, ğapsesinde tenike sarılı diyó, ónu bildim diyó.

110 *Türk asgeri mi kaçıyordu?*

yoı ónnār. bizimKiler yoı bizimgilerden ğaçıyalarıımış yáni. ónnardan da vurulmuş içerde aS. ğene de atıyoıa yá; ğara düzene atıyoıa ğórmese de. veıasılı geıam diyó iki denesi ğaçıyo baııdım diyó. atdıı~ ónnara amā vuramadıı diyó. vuramadıı ğurtulduıar diyá. üsden de basdıııyoıa üsdegiler de ğaşdı diyá. bu deredegile boşalıdı diyá. noıdı diyó on dört dēne

115 oııduna ğóre diyá, beş~ altı asger ğaşdı diyá řeá, *ğavur* diyó. bunnarı ğördük diyó. bu derede ólü var dēdiK di. gitdim diyá deriçe diyá. yoıarı gitdük bi feıan feıan dējg~ işde. baııdım gi diyó yüzünguyu yátmiř diyó, su bōunmuř diyó, derede diyó, súyún üsdüne ólmüřle diyó. saçlarından dutdum diyó çevirdüm şöle bi saçları uzunudu papaz mıdı nedir? diyá. çevirdim sırt~ aşşa diyá hā böyle gózleri açuğ gibi çııdı diyó. ó zamana ğadar ceplerini eşdim diyó; ne

120 var acaba şey mi? hayalledidim diyó. bi çahmaḥ buldum diyó, bi de yálan söylemejm on ğuruş mu dè, beş ğuruş mu? diyó para buldum cebinde diyó. tufani aldım diyó, çıhdıḥ yoharı bi da diyó. asger dèdi gi dè, vèr tufā dèdi diyá, benden tufa aldı diyó. bu mermilerini almadın mı? dèdi diyó. unuttum dèdim diyó, ālmadım dèdim diyó. önnarı da sen al dèdim diyó, git de dèdim diyó ölmüş saten dèdim dı. bāa dèdi dè, sen git dè melmilerini de al dèdi diyó. ben 125 gitmen bi da ğorḥuyom dèdim diyó. ölmüş ğózleri accuĝ çıḥmışdı dèdi diyó. gitmedim diyó böyle ğaldı diyá. bundan sona diyó bi iKi ğün geçmiş bu āra; ğafa buludu geşmiş, bizi *büklücè* çardılar bi da. yáḥın kōḥün araaları zaden. *Kübeciā* çaldı! emmá diyó, ğavulların ğaçahları çamışla dādakiler. bóbam bir bi dè *ĝoca şerif* isimli bi adam varmış~ igi. bi de *kazim* dèj bi dène dè adam varmış~ üç. üçümüzü çardılar diyó. gitdük diyé yánnarına diyó. nasılsıñız 130 nè yápdıñız? feḥan fısdıḥ biz geldi dè. dāda oturuyoduḥ diyó bi de ramazan diyó. bu zamana ğadar dè, *ĝavurun* birisi dèdi gi dè. netice arḥadaşlarının nejn orda beş~ altı ğişi varıdı dè. bizim şu işi èt dè. iKiñizi şundan alın gidin dèmiş hani. iKiñizi üsdümden alın gidin dèdi diyó. iKiñizi de şunnaḥ alın gidin dèdi diyó birisi dèdi. siz de benimne gelin dèdi dè bizimle. ayırıldı hePimizi de diyó. sen dèj bizden diyó bilgi isdiyoḥa diyó kóyleriñ; gizlisini, 135 gizliñ yerleri feḥan. bunnarı ānnadıñ baḥalım bizlere? diyó, elimize geçdiñiz siz dè. ğurtulamassıñız ānatmayıncı dèdiler diyó. ne ānadaḥ? dèdim diyó, yáv işde siziñ ğóyé nerden girilir; serbes girilir? efeñdim *KüPücüç* nerden serpes girilir? sizin ğóyde gitdikce zor~ adamnar kim? sizin ğóydegi zengin~ adamnar kim? èşde ğoyunu, ğeçisi olan kim? feḥan. böyle bi èpey lafladuḥ dèj. yáv var~ işde hergezde var. nè yápıcañız? dèdim dè, bizim 140 ğóyé niyé uruyoñuz? dèdim dè. bizim ğóyden size zarar ğeliyó mi hiç? dèdim diyó. bizden size zarar gelmeS, siz rāt durursañız, bi şey dèmezseñiz. sizden de bize gelmez öle biliyoḥ biz dèdim diyó. onu diyó bi da diyó èpey laflamışuĝ diyó gi biz. şeç seḥa vèrmie başladı dè. savura ğaldırıyo hani hoca. seḥa vèrilmie başladı dè, birisi dèdi gi diyó *aḥmet, memet* salın~ uşahları hadi dèdi dè. seḥa vèriyó bunnar oruç tutaḥla, savur yémā yecegle bunda dè dè. 145 bizi de dè bi da saldırama dè ha. o arada ğurşun atdıduḥ dereden ğaşdılar dèdi yá, sılan dipcúnde tenike varıdı dè ışladı dè. ó adam benim yánımda baḥdım Ki diyó. o vaḥıt ğorḥdum diyó, tufā şöle dayadı diyó baḥıjım gi dipcüg aynı tenigedè arḥasında diyó. o vaḥıt lan beni biliceg bu dèdim diyó, beni öldürecek dèdim diyó. unu bilemedim dèj tabi orda görmedi gi beni zeten diyó. veḥasıḥı ğeḥam ordagi ğaçan adamım~ öndan oña, u zaman 150 ğorḥdum dèj biraz dè. saldıla bi da bizi dèj gitdük~ evlerimize diyó.

Bayaĝı hatura biriktirmişsiniz.

yā bóbamın ānatmaları hani. otururgen böyle sobanın başında annatırdı yáni öle bi şeler.

Buraya neden Cüce demişler biliyor musunuz?

önu bilemişem, kimse de bilemiyó. yoh. çoh~ esgi kıoy.

155 ***Yeni kurulan bir köy değil, değil mi?***

yöh canım yoh. hatda *KüPücüg* yüz~ elli hane oldu bi ara. yüz~ elli hane oldu. bizim göy
ğırh~ elli hane, atmış hane né oldu yétmiş hane zor~ oldu, olmadı bile. siziñ göy *cüce* göy,
adı *cüce* göy. güç vèrmiyó diyoğardı bize *KüPücüñ*~ adamı. biz de esgiüğ eñ~ esgi biz, siz
daha yèñisiñiz feğan değ dahıllıllardı bizim kıoun esgi adamları yáni. biz esgi olduğumuz halde
160 bilen yōdu bunu *cüce* kıoyü. niyè deñdünü. siz hangi dayradasıñıS zirat dayrásında mısın?
-hocayım- ha evet. *İadıkde* mi, şeyde mi *samsunda*? tıpta.

Oraya geliyor musunuz?

geliyom. benim çocuğlar var~ orda şeyde; ne dèlle orıá vafrıgālālının orıá giderken -*atakom-*
atakom, *türkiş* fağan diyoğar yá. ordağa bizim çocuğlar. yáv şimdĩ sonadan biz de yèdidük. -
165 ağ- az var bi dene. ağ~ ağ.

Oralarda ne yapıyordunuz?

tüm orte gātlerini yáhiyom. atiyóm deri, kireş torbası gātleri, tüm ortá kāt doluyo.

Ne yaptırıyorsunuz ki?

tuğa örüyóz, doğar.

170 ***Ev mi yaptırıyorsunuz?***

he.

Eski eviniz nerede?

esgi ev omuzdān çürüdü.

Çocuklarınız burada değil mi?

175 burda yoh.

Neden bu kadar büyükçe ev yaptırıyorsunuz?

belgi gelirle, belgi gelir, bura güzel yer. güzel buranın havası İ.

Size bayağı masraf çıkar öyle değil mi?

ödüyóg~ işde biraz. -içe hiç güç yétmiyo- evet ölemiş. -geçer milyarı.- vay anasını yá. -beş
180 cam hemán hemán bi milyarı buluyo. beş cam bi milyár.- váy anasını. -o da yá dört yá ceP
beş, İkisinden birisi yáni. gözün görhutmajm bir~an beş dedim de dörtde oLABILIR yáni.- *allah*
ğoyını görüşñ. yol olsa dā ne, çamur atłaj sıçraj -evet- giderdi yoħardan aşşaj şöle yáparım
Çatısını bilī? şeylerini teri. yáv dērdi ördan ğoparamacaħ dērdi yáv bura cehennem dērdi.
aşşaya bi ev yápmassaħ olmicāħ biz dērdi. anideğ buriyé başladıħ hoca.

185 *Eviniz onun zamanında mı yapıldı?*

evet tabi tabi. sen ne diyoñuS çoħ~ ahıllı bi adamıdı. bura cennet dērdi yoħarıya baħaraħ
dērdi -evet.-

*Babanız size hatıralarını anlatıyormuş. Buradan önceki bir köyde bir kişinin babası
çocuklarına hatıralarını anlatmazmış. Toplum içinde konusu açılınca başkalarına anlatmış.*

190 *Sizin babanız o yönden iyiymiş öyle değil mi?*

ānatıyodu canım. allah~ allā hangi ğöy? bōbam çoħ annatırdı yá. bōbamin~ odası böle
ayrıdı, ğadınnardan hāriç, gelinnerden hariç. bizim evde otuS nufus vardı icabinde bizim
ēvde. önnardan hariçda oturūdu sohbet, çayı demler, semaver yánardı ortıya. öndan sona
başına gelenner geçenner, fełan nasıl? şu şöyle oldu, bu böle oldu. heP ānatırdı yáni.

195 *Allah rahmet eylesin. Bu memleketin sıkıntıları hep onlar çekmiş öyle değil mi?*

amin. yá yá sorma.

Küpecik köyü nerede?

KüPecüg iKi kilometre yoħarda. *KüPecügdē* doħsan yasında, yüz yasında adam var~ aşşa
yoħarı *KüPücügde*. bizden çoħ bilgili dā.

200 *Acaba bizlere bir şeyler anlatabilirler mi, akılları başlarında mıdır?*

aşşa yoħarı yerindedi yá bunahlamış.

Yer: Samsun/Ladik/Çadırkaya

Ad: İbrahim Keleş

Yaş: 77

5 -gél- āa böle otur.-

Şimdi biz köyleri dolaşyoruz ve köylerin geleneklerini, göreneklerini ve tarihini araştırıyoruz, kitap çıkaracağız. Sizden bu köy hakkında bilgi almak istiyoruz; bu köyün geçmişini, nereden geldiklerini bize anlatır mısınız?

10 vallā geşmişleriñi bilemeg ğayrı. buğ dā eKseri bizüm bildimúz kóyden yerişmiş- ōuļ. yāni dışardan ğelmeler yōh, önuñ- uçun beg ilerisini bilemeyúğ- işde. tabi ilerisi sādān soldan ğelenner vardı belki. benim ĩrāhmetlig- anam vardı şeyden gelme, ğúmúşānedēn gelme; seferbiřligdē babamıñ, babam- ehdiyārımış benim. ben babam- öldünü ğördüm bağ, işde ileriki tarihlerdeñ yım beş yaşındaymış- anam. bābam almış- anāma, bābam da yeTmiş beş yaşındaymış- aşā yoħarı. bir yer kırağar- işde. yım beş yaşındayken altına almış. öndan

15 sona benden bóyúğ bi ōlu olmuş; *ķór çavuş* dēlleridi burda bi ehdiyār vardı şu yoħallardā. o ehdiyārda; o ehdiyārınā şey muħdarımış- o zaman, o çardı anamı. ğōcası ğeliy şeyden seferbilligde ğaldıydı yā hanı. ğardaşı da zāten orda ğalmış- anamıñ. bu mezarlığda işde buranıñ mezaļında. ğardaşı çārmış bunnarı dēmiş sen bu şeyé niyé vardın bu ihdiyāra dēmiş. ihdiyāra varmasaydıñ dēmiş, ār bi ğencine varaydın dēmiş; seni burda seni de vuracādım,

20 bunu da vuracādım tēyyüP ğidecādım burdan dēmiş. yāvu şimdi, şimdi dēmiş sen dēmiş yaşlı adama dēmeg ği buñalmışın seni vērmişler burda dēmiş. dúnyā āħret ğız ğardaşım- ol dēmiş çeKmiş gitmiş. öñi öylece ğörüş yaşlı adamā; yaşlı adama varıy baħıy biliyōñ mı? hām de bu benden ēvel ōlan bi ōlu varımış, ölmüş- ō aynı da zamanda. nēyse ō, ōda yúğlümüş hem de orda. dúnyā ahrát arħadaşım- ol dēmiş. buğalmasa dá vērmezleridi bu

25 ehdiyāra da dēmiş çeĝmiş gitmiş. -işde vērdim- işde dōmadı ō!- adam öldi diyōrlār tabi ğardaşı mardaşı burda ölmüş- ā ğardaşı dā, ōña vērmişlá bizi bu ihdiyār ğörür diyēregden- ihdiyār. bābam da biraz varluğluymış yāni senin ānicān. bābamgillerde zāten dōrt ğardaşımış esĝi eşitdūmuza ğöre, dōrt ğardaş dōrdü de dede yētimi çıĝmış; esĝiden dede yētimi vardı, esĝiden dede yētimi varıdıñ. bunnar dede yētimi dá arıtıĝ tabi bābağarıñdan

30 ēvel ōuļları ölüy. bunnar dede yētimi çıħıyō esĝiden. dede yētimi çıħıy. bābamgil dōrdü de bir zengin ğarığarıñ- üsdüne varmış. ā bu zama seferbilli yā, seferbirligde zengin ğarığarıñ-

üsdüne, göcası ölenleriñ~ üsdüne varıy. dördü de birer hāniyé varıy. şurda bi bizim āşá
éviñ~ öte yānda bi ev dā var; *ömer*~ *ā* dēllerıdı, benim bābamiñ ğardaşı benim~ emmıcām
oluyó. bunnar dört ğardaş biri bi yere varıyó ā burda bir mahállede, biri de teKlál yoħarda
35 biriñe varıyó gine, biri biriñi buluyó evleniy. dördü de zēngin ğarılara alıylá yāni, göcaıarı
ölen biliñ mi? seferbirliğde ğaldı yá hanı. té dördü de, onnar yētişile dördü de bi zēngin oıyı.
kóyde mesel en birinci hāne oıuy bunnar. öndan sona işde yer üsülün ...*de bunnariñ~
qulları oıuyı feıan. *amasyáda* bābamiñ, *amasyáda* bi dene oıu varıdın, öni anca zor büyüden.
bu oıu bu işçi ğarılardan oımadı, bu örda muıallimıdı. muıallim~ oıdunu bilıym yá. kóye
40 ğelirdiñ. yāni öndan yııT~ ādam yódu şóyle kóyé ğeldiñ mi? ó zamangi adamıarıñ~ içinde.
böle biz çocuğ böyle, bu ğadar yóuğ dāħa çocuğduğ hani. bunnar öle yııT~ adamıdı Ki
efendim böle belKim yárim metire fazıaydı burda gezen, geÇen adamıarıñ~ içinde, öle yēni
bābayııñıdıdı yāni, dēmeg Ki bu~úngile hēP yııd~ adamımış. hatda bābama da yāni
gocaolan dēllerımiş~ *iPrahim*miş~ adı benim~ adım da *ibrahim*. buña gocaolan dēllerımiş,
45 öle öle yııT~ adamımış çoħ. asgerde önuñ~ ayána ıcıħ ayáğğabı oımamış; potin moTin
oımamış öle bābayııñımiş yāni çoğ.

Babanız seferberliğe katılmış değil mi?

seferbirliğe ğatılmış tabi, esgi zamanıñ seferbilligleriñe ğatılmış. sonaki seferbillie dēl. esgi
bu seferbirliğde bu esás ó *atatır* Kúñ yapılıu seferbirliğde önnar dā şeymiş, önnar
50 ihdıyárimış~ ó zaman dāħa ihdıyárimış~ önnar esgi seferbirliğlere ğarışmış~ önnar. yā yā.

Siz kaç yaşındasınız amca?

ben şindi yēTmiş yēdiyē basdım bu senē.

İsminiz nedir?

ismim~ *ibrahim* söy~imim *keleş*, ēvet *keleşler*deñiz biz.

Siz buradaki büyük zelzeleyi hatırlıyor musunuz, bize anlatır mısınız?

büyüğ Serzeleyı hatırlayım ben yā. büyüğ Selzelé, İy bi zelzele oldu yāni çoħ buralarda dāħa
fazla saııaııtı yapıdı. helé de bizim bu kóyde hePisinden fazla oldu bu arada yāni. bu kóyde
ötuz bēş ölü çııdı bizim kóyde. bizim~ ev yıııladı burada bunnariñ~ éviyñen biz bi
soğdayığ~ ā bunnan, bu muıdariñ~ éviyñen biz ördaydıñ. burda évimiz varıdı bizim böle.
60 bizim~ ev yıııladı, çatma başı diyóğ, heb böle āaşdan~ iri āaşlardan yapılmaydı bizim
böle. ğirdı mıydı bizim~ éve, āaşlar ğirdı mı. bizim~ ev yıııladı, tabi tabi ğışdimedden
dolayı yıııladı. efēndim burda āşa yoħarı şimdi évlerden, zelzeledenével ğalan évlerdeñ~

işde bizim~ ev galdı bi ev. bi de ā burda bi kótú ev, kótú ev yihılmadı efēndī. ā şimdi oğda
górdúg yā, oğa yihılmadı şaşıcām~ iş. damī káydı böle buñı dōrutduñarıdıñ ó da bi dākine
65 duğduğ~ ónnarı. gıyēcegden sonā otuz beş dene ölü çıhdı. çocúg biz~ama bu gadar yōh on~
üç yášında mı on~ iki yášındayım ben~ ó zaman. mezar gāzmayá gidiyōg, mezar gāzma nē
bim ben, iki úş denesiñı bi mezara gōyılár~ o zaman. öle hePisinī şey~ étmeyé nēde
buluyōñ? adam vā çalışan yōh yā. millet dümmül öldü. dā burda bi ev şó ev nērde bi ev dāha
varıdı, ó ev yihıldı. gōcā gōcā mandāları varıdıñ, mandāları altında gālmış binanıñ heb öldü
70 ónnar. mağdan çoğ ölen~ oğdı. adam da otuz beş dene çıhdı bizim kōyden yāni. her bi kōyden
bu gadar çıhmadı. sekiz~ on dene on bēş dene öle ölü çıhdı. yá ó gadar yoħ. bizim gōyde bu
mıntıgada bizim gōyden fazla şeyden~ olmadı. emme şundan bilīim bah şimdi, ó zamana
gadar bah biz dāa halā ĩramazan oruç yēdúmú bilmejm heb, on~ üç yášında on~ iki yášında
ben oruÇ Tutdum. şimdi ó senelerde dāa gidiúg çocúg biz dālara gidiyōg~ óndan sonası
75 senelerde. ó seneden evel dāda bayıruñ gōcā gōcā adamlar bizim yášımızda déél añadıñ
mı dāha yášlı adamlar heb oruç yēyō efēndi. burdan şöle çıhdım hemán yōla hadi yávrum
dalga geÇiler bi de. biz deleş~ efēndim~ öle şey dāa giden oruÇ tutmaz, şöle olur, böle olur.
heb oruç yēyler bu sene şó cahil~ aħlımla ben añadıım~ı? bizim bu kōyde bi hōca varıdır
rahmedlig *İAS* hocası dāyá şeyden gēldi, yá kōyden gēlme hatda bu kōyde öldü. bu gōyda
80 ölüsü de burda yátıj. emmā ē hocaydı, *allah* rahmed~ étsiñ. óndan~ az çoħ biz oħumáyá
başladıyduħ óndan sonā, işde zēzeleden sona bi dā oħuyamaduh. yalıñuz Sāten ben bi évde
yalıñuzudum ben, bi de gız gārdaşım varıdı. ó benden eveli oħan şeyler tabi ēsgi
gārılarıñdan~ oħanlar gēlmedi hiÇ~ ökülá *amasyáda* ó örtmen dēdimúz, *amasyáda* evlendi
galdı, órda. olañ bōyúg gārdaşım. burıyá çocúKene gēlirdi, biz ósúzdúg ayáħlarımızı
85 baPucım aldı. benim bi teK gız gārdaşım var burda duruj şimdi şeyde *sułucadā* añadın~ı?
ónuñ da teze, iki senē bi sene oħuy~ işde gōcası ölēlı.- ó da benden gúÇcúdü. işde benden
bōyúg~ oħan~ oħan da, ó zaman anamdan~ oħan ayıná gārıdan~ ó zam. ó iKimiz gālduğ~
işde bunnā. bu duruyı halā şimdi, bu da birāz hastaııgılı ama. benden birāz gúccúg~ emmā
hastaııgılı ó da. işde diyēceg nē, bu kōyde aşā yoharı işdē yēj depremden gālan~ év gālmadı
90 şimdi hiÇ. dümdüz~ oğdu sen nē goñuşuñ heP mağ, meıaı ölümleş.

O zaman halk ne yaptı?

baħdıħ Ki heb yihıldı náPıcaħ herkes, ceneze gāldumāynañ, mağ gāldumāynañ Kimseniñ
małı gālmışı dolmuşú az~ altına. gimisi cenezeyé mezar gāzıyōħ, çā çocuh gidip añadıım~ı
gāldırıyō işde böylecē mezeri de górdúg yāni.

95 ötuz,~ ötuz beşnen ó arda, -zelzelede- otuzdan aşşā gelir. -ğırh~ üçde, dohuz yüz ğırh~ üç.-
ğırh~ üç senesindeydi.

Büyükleriniz sizlere buradaki Rum olaylarından bahseder miydi?

önnarı bize ānaTmadımā işde, önnar gelmiş tabi buralára heP şey~ étmiş emmā gömuşlar
buralarıdan tabi.

100 ***Rumlar bu köyde eziyet, hırsızlık yapmışlar mı?***

bu köyde de yapmışlar, yapmışlar. bu kóylerde burlarda yapmış emmā yápdııarsa dā ó
zaman yaşlılar varıdıñ hani. bābam gibiler meselé daha yaşlıları bunnar birāz kóyde
dirayēdliymiş yāni. óraıarda beK şeyı yapmamışlar. hū şurda bi *yuvası ğápı*sı istésyóndan
beri dē, ta bu yānda *ğavur* talııları varıdı burda. yāñız ğavulları biz bilmeyúğ tabi. ó talııları
105 bizim kóylúler de ēhdúm talıılarıñ ğavullarıñ. bunnarı gömuşlá işde ó zaman seferbirliğde
órda. bunnarı göüncu buralar kime ğaldıysa ğalmış~ içi önnara. bu adamlar şimdi ğaç bu
ğaraca éfendiler felā aldılar órayı *ğúverciġl* felā. bunnar órda şimdi tabi dē başġa yerden nēre
girdilerse gitmişler~ işde. ğavulların burdan ğalhış ğaldırmişlar. būda bi *ğavuru*
ġuvaıamışlar, būda öldüş müşler şeyde şu derédē soñadan yērişenler~ ātuğ. felāğ işde önnarı
110 eşitduğ~ öylēce. ğavullar burayı bassaıar da şey~ ědememişler yāni beK. ó zaman şey~
adamlar varımış~ āğ buranıñ yāni sāyibi olan burıya íhdiyárlardan felān.

Babanız siz küçükken mi vefat etti?

ben bābamıñ~ oldunu bile zor bilim zaten. işde iki üç yāşında bi şeymişim ben. bi yāşında
bi ġız ġardaşım var, benden ufādı. ó bi yāş ğalmış~ işde ó bi yāşında yāşını geçmemiş, ben
115 de iki, iki buçúğ yāşında öle bi şeymişim~ işde. ó arada bābam óldú. hatda ben dayım varıdın
dayım da burda ğaldı işde anamıñ~ ġardaşı, önnar şeyden *ğúmúşān*eden gelme anamınañ
barábar muacir. bu dayım da būda ğalma bu mezaıııııda. óda işde hastaıuġııııı *elāz*da
hasda olmuş añadın~ı? ó şey~ ědi; öldüKden sona dayımıñ~ ólu varıdı būrda, dayımıñ~
ólu gidij şeyé -ğēndine ġúlġe- varıyó anası. ónuñ~ anasınıñ yānına gidiyó hatda. işde
120 anasınıñ yānında ġalıy~ ódā. ó da öldü şimdi hatda. *aııah* rahmeT~ etsin. bóylece işde ó
zamanları ġórdúğ yāni.

Buralarda bir kuraklık olmuş siz bilir misiniz?

bi ġuraıııığ~ oldu, ġuraıııığ da oldu. bóyúğ ġuraııııı da oldu dōru. anam diller, dērdi bāğ.
anam arabacıyā bile gitmiş~ írahmedlig~ anam, añadın mı? bābama vardııııdan soña.
125 arabacııııa gitmiş ó yāndan şey getürmemiş, *samsuna* ġótúř ivermiş boyuna. yāni biz ben bile

bilim şimdigi, o ara burdan iki uç günde bi araba geçerdı a bu yolda. bũñũ- óũne
çevirdũdũg çocũkene. şoye çeyé girer- o haK ěle yoħarda. bi araba geçerdı iki uş günde
bi. çocũg bõyle ufağ deFáh, túfeg dúKğanlara óũnden bahacağ, bahacáz diyá õnnara
giderduğ- õyle yáni. õyle gũnner de var, górdũg biz. hacı da bili biraS. -selámu alěkũm, hoş
130 geldin yěnim, gělin burda oturĩn. yõgsá yoħarı çıħaħ, vallá yoħarı çığalum.- bende de
çıħar- a buráyá yãv yáħĩn. ayran felán getiri mĩ. yěnim õnnara aħlĩmız- ěrĩj de. otuz
běşnen- o arada, otuzdan aşşá děldi. -ğırħ- uşde, doħuz yüz ğırħ- uş dějl- aşşá yoħarı
kõylerden bizim kõyden fazlá deñize věren õlmadı. -hasar burda çõdu, zěten běş- altı hãne
ğaldıydı yıħılmadıħ- õle yá a burda bizim bi ev vardı o yıħılmadı. -ã, a burdaydım dã- yáni
135 bu ěv bu şey yerindeydi õnu dějm dědim bunnarı.

-yá yá běş- altı dene zor çıħıydı.

Yer: Samsun/Ladik/Çadırkaya

Ad: Seyit Ahmet Baysal

Yaş: 71

5 **İsminiz nedir?**

sejT~ ahmed baysal.

Bu köyün geçmişi, öncesi hakkında size bir şey anlatırlar mıydı?

vállā hıç, öle bı şeylerini işiTmióm nerden gönmuş nerden gelmiş yalıñız rāḥmeTlih bóbam dərđiKıdı sārıñ ğarısı varımış burda sar~ālan on~ iki haniyé gelin gèldim ben bu góye dərđimş ğavvāñ kıóylũnden biliyóm mi sarı~alā? -sarlan biliyóm yā-, on~ iki haniyé gelin gèldim dərđimş, -yání on~iki haneymiş~ óra.- on~ iki haniyé gelin gèldim dərđimş~ ó ğadıncāz. -dörd haneymiş~ oıuy dā.- -ön~ İKi hāne demek on~ iki ev, ev varıdı demeK~ ó zaman.- bizim buıra altı hānemiş meselā,- öle öyle eşididik yáni bóbamızdan. burda durmañ sıcaḥ dā, ev burda benim, gelũñ gólğede soruñ nè soracāsañız yáni. aşşāda da oturşañız gine geliñ gólgiyé oturalım, gel yāv keleş gel. -dedim yá sāḥ ben dede yétimi çılmışlar ben saña. benim bābam diyi, dörT ğardaş dördü de dede yétimi çıgmışdı dē mı?-

Baysal soyadını nerden aldınız?

vállāḥa bu rāḥmeTluğ bubam~ almış emá ben de bilmeyim nerden aldunu yáni, -sizin baysal demeyi há mi mesel?- ā ğülerıdı şede bizim~ ahrábalarımız var yāv dərđim, bilıñ mı? ünüversite bilmem nesi, boıuda mıydı bi yerde? İzet baysal ünüversitesi falāḥ diyi dé dahılııırdum rāḥmeTliK bóbama yénim.

-bizim~ esgi İsmimiz ğaragóz~ oıunuydu emmá anamıñ~ aldıu şey bābamıñ~ aldıu ğarınıñ~ esgi ğarınıñ sülālesi ğaragózleđdenmiş~ ó.- keleş~ oıunuymuş bizimki, bizimki keleşmiş~ ó zaman~ işde deşđdümüş. -bunnardan~ ayrııma bābamgiller bunnardan~ ayrııma.-

Askerliği hangi devrede yaptınız?

asgerli ben yéénim elli beş, elli yedi arasında yáPdım. doıuz yüz~ elli beş doıuz yüz~ elli yedi arasında biraz ó zaman şindiKı~ bi dóúı az~ ufaḥ yazılımuşuḥ yáni biyũmuş yaşımız da iki yáš ufaḥ yazılımuşuğ. otuz dörd oıarağ asgere giTdim ben. doıuz yüz~ otuz dörd, otuz~

30 iki dōumlıyım ben. -biz dāha ufaħdıĝ- ó zaman Şimdiki~ bi dēl. Şindi ā benim sizin gibi
çocuĝlarım var memuriyétde iki uş tenā yā torunnaĝ morinnaĝ var ben yāluĝuzum. Şindi
ĝúnú ĝúnúne yázıylá hanı dōdu mu hemē, hemen buĝún dōdu mu buĝún ĝayıt. ó zaman öle
bi Şey yōmus. sona *JadiK* nufusu yāndı, nufus yāndı ó zaman. bu ĝóylere ĝeldiler defterīnen~
işde sordulá ā muħdara sorduláĝ bu ĝaç yāŐındaymıŐ Şu, tahminı yāz bunı işde. bizim *bıla*~
35 āyıdı rahmedliĝ *bıla*~ āyıdı yāz~ işde bu üssül böle ĝitdi yāni.

Askerliĝe ĝidiŐ Şartları nasıldı, araba falan var mıydı?

varıdı yēenim varıdı. arāba varıdı. ben burdan *zonguldān devreK* ĝazasına ĝitdim. sıvtah
tirēne ĝara tirene tirene. tirēne ĝadar yōrüyēĝ *toptēpiyé* çıħduĝ tabi ā burıyá dā,
isdasyōnuñ. órdan *erzuruma* gine tirennen ĝitdúĝ, ācemilimizī órda bitidúĝ *zonguldān*
40 *devreK* ĝazasında. órdan *erzuruma* ĝitdúĝ~ işde, *erzurumda* da asĝelli bitidúĝ. sonĝadan
sivillik devrinden Şeker fabıĝasıña ĝitdim, ĝirdim ben. óraħarda ĝezdig~ işde böle.
peħluvaniñ oħmadū yērde de on beŐ yirmi sene peħluvanlıħ yāpdım~ ēvet. ĝúlúPlerde
ĝaldım. işde óraniñ~ ekmāni yēyōĝ. devlete millet vērsin

Pehlivalıkta, ĝüreŐte ne gibi oyunlar vardır bize bahseder misiniz?

45 yāni ĝüleŐde óyun çōħ, óyun çoh da yāpana óyun çōĝ~ēvet. ben tarihi ĝırħpıñar dēl mi
bildiñ? burda telēzyōnda seyrēdiyim, baş peħlúvan~ olan çocuh var yá, -ó çocuh bizim, bizim
çocūñ~ őretmesi yāŐda.- Őimdi iKisi finaħa ĝaldılar ben seyrēdiyim. bu *Őaban*~ olan ufaħ
yāŐlu, yirmi altı yāŐında ó çocuh. óña bi~ ĭhi ĝere daħdı; daħ daħamadı. Şimdi bu bi dā daħacaħ
dēdim, baħ altında ĝaħacaħ. ĝafasız çocuh, dā aħlı ermey, āzımda mıydıñ hēmen. bi dā uzandı
50 doħanıvērđi ĝeri yānına témam. hāħbugi yāpmasaydı óteĝine ihtar vēreceĝlerđi ĝaçıydu,
ordu ĝaçıydı. ĝúci yētmeydi, usda ĝüleŐci ĝaçıydı. órdan mı ĝetidúñ~ oħum ayan? nēyse
burdan ĝetūmeñ yāvrim peKı. ben de muħdaħlıĝ yāpdım yēdi seĝiz sene yēenim. inĝılaPda
muħdarıđım ben seĝsende. işde dōrt sene diyı yēr ĝōĝ sekiz seneyē yāħın zor ĝurtarduh
paçayı.

55 ***Muhtarlık zor mu?***

yāvrim yāpanā zor. zor oħdū uçún milletin Őeyı boynuñda yúĝ boynuñda. yāpsan zor
yāpmaŐsan~ ār umurumda dēl dērsen ĝel ĝeç. -enişde su-, iŐmeĝim. āħħā Şükür~ işde. dēdin
gibi işde çocuhlarımız var memuriyétde *samsundalā*. uş dene oħum var yāni *āħħah* oħmıyāna
vērsin de, her biri bi yērde işde. bi neneñ varıdı öldü, ben de yāħuz başıma ĝitmeĝim bi
60 yēre. buraħarda duruĝım~ işde. ā torunnar var, Şimdi ĝelmiŐler ĝezmeyē de ĝaħmay, ölen

önuñ~ uçún *alī* issene çayını. muhdallıg bir~ āır mesleg yéeniñ bilene, mēmuriyetiñ hepsi āır bilene. paıayı góruñ~ emmā bilene āır. bu yükı alımıñ bu yük boynında. bunu yá éysini yápmıyá çalışacām. bizim, bizden daha önceki zamanlarda seçim bile yódu böyle. kóy halgı bıyúglar toplanırđı bu muhdaı kim yápar? *alī* yápar tamam. oy varđı da bir sanduğa doıdurullarđı oyı hePsinı tamam. bundan sona öle déjı şindi herıf, galhıj burıyég oturuy. 65 ötümada diyemeSsin hağgı var, işde şindi esgi muhdallıhlar şindi biraz dā, biraz dā şindi goıay~ aslında. aslında şindi goıay, āraÇ var gereÇ var, her şey var. İnqılaPda bi galduh yetmiş yédideydi benüm talıh seksen dördünden gaçınc~ayıña gadaş galdıh~ işde. bahān gece bi gelmiş müfrēze haldür gúldür, ne var? feıan burda mı, gaçağ şurda mı? hiç aslı yóh 70 aslanı yóh. bilmedüm işler. sılah toplama hā, depo olduıdu benüm ā bura biliyóñ. bi yer bellü edüıdü getiren atıj burıyá işde. -geceden mi atılerđı?- gece -hā gecēden kim atdı góruyóñ.- gece bellü olmaz mı, bellü oluyū adamıar gine. bellü oluy, yárin adamda silah var diyú biri sıhışduşsa ne yáPıcān. sen atdünu bilıñ gene öle yá. kóy yeri olur yá şıkat~ olur. ben atdım da öteKi atmadı diyén de olur yáni, göy yéeniñ~ önu da iç. -yoğ ölüm ā burdan 75 da getürecēm~ üzüm getürecādımda emme üzüm galmadı.- burda da çay yápdug.

Bu köyün adı nasıl verilmiş?

gelilē bahılē sizin gibi memullar, çadır gibi her taraf çiçeg, bu kóyüñ~ ismiñi deışdürelim bizim *bılal*~ āñ zamanındaydı, ne goyalım *çadırğayá* goyalım. *çaki* dellerđi esgiden, -esgi ismi, daha esgeri *çaki* goyú.- *çaki* dellerđi, sona *çadırğayá* oldu işde. -*çuhur* kóy dediler, 80 dellerđi kóyler~ arasında- *çaki*, *çaki*. gene yohardan gelüş sen góremeñ üs kóyé girersen. - kóyú góremeyin hā, dışarda şindi yeni yapılan evleri góruyó yolda- şimdi çıhdı, şimdi çıhdı birāz kóy dışarı açıldı dā.

İsminiz nedir?

sejT~ *ahmet baysal*.

Yaşınız kaç?

yétmiş birıñ~ içindeyih şimdi biz.

İlkokulu bitirdiniz mi?

üç, üçüncü sınıf varđı bizde işde. ilKóhul~ ö. başga sınıf yódu. yeni zāten bizden açıldı sıvtağ. -döru döru.- üçüncü sınıf çıhdı mı tamam, ilKóhul~ öydü işde. yalıuz şimdi 90 çocuılara bahıyım da ben örtayı da oıusa bi şey bilmeyó -örtayı oıuyánlar şimdi biz gadar

bi şey bildü yoğ.- önnar nêyi bilür tarihleri bilmem nêleri, bizde öyle ders yōdu ó zaman.
öyle bĩ des yōdu. öle tarih marih yoğ.-

Amca adınız nedir?

iPrahim keleş.

95 ***Yaşınız kaçdı?***

ó benden biyúğ. -yêTmiş yêdi benim. yêdmiş yêdiyê basduğ yáni.

Siz de ilkokul üçe kadar okudunuz değil mi?

hā hā êvet.

Sağ olun, teşekkür ederiz.

100 sizde sâç oлуğ yéenim, ğusura bahmañ, hādi ğüle ğüle, hayıllı yoļuçluğlar.

Yer: Samsun/Ladik/Çakırgümüş

Ad: şevket Gacömer/Ahmet Eroğlu

Yaş: 60/69

5 ***İsminiz nedir?***

şevket ğacómer. şevket ğacómer.

Yaş kaç?

atmış.

Büyüklerinizden Rum hadiselerini dinler miydiniz?

10 *rumnar* burālař da *rumnar* varımış~ işitdümüz. benim amcam hatda vurułmuř řu parmāndan burdan böle. tē burdan sülük çıhdı. *topa!*~ *osmamn* çetesini bi ğecede hepsini kesdünü fēlan dinnedük böyle.

Rumlar'ın yaptıklarıyla ilgili bir şeyler söylediler mi?

15 burdan sıyulları, malları çalıp ğeldükleşini, alıp gtdikleşini işidiödu~ öyle. büyüğlerimi işitilen~ o.

Bu köyü yakmışlar mı?

yoğ. bu kóy yáhma yoh da, ğarşı kóylerden~ öle bi şey yapmışlarıdı. yáhmiřlař yıhmışla öle bi şeler işidiöduğ yāni.

Eskiden Hidirellez kutlar mıydınız?

20 hídirellez ğün burda bađ ğutłuyān olmuyó dá, hidirellez ğúnú var yāni.

O ğünde ne yapıyordunuz?

bizim bu kóyé aıt hiçbi řey yapan olmuyódu. hídirellez ğúnú te bi řey~ ekilmez, bitmez~ ó ğün fełan. böle işidiyoh böyüğlerden. çit~ iřdē zamanı olmuyó zati dört ğúdümü biráz.

Hidirellez kutlamaya siz bizzat gittiniz mi?

25 yoh yerişmedim.

Düğünlerinizi nasıl yaparsınız?

dũñner~ işde õle ileđ den davuđlu fełan oluyõmuş, şimdi dāuđ olmuýór~ evelden.

Biz şimdiki olanı sormuyoruz. Eskiden nasıl yapıldığını soruyoruz?

eveğ tabi tabi.

30 ***Mesela sizin düğününüz nasıldı. Bize baştan başlayarak anlatabilir misiniz?***

ē bizim dũn davuğ çaldımaduğ amma nóрмаđ bi dũñ~ işde. üç gún dũñ şenniK. birinci gún dũñ başlar, ikinci gún odun getirürlerıdi. keşkek yāđ horuza sōđürtme varıdı.

Horoza söğürtme oyun mu?

yáni bi horuz goşu yápdırā geşlere -genşlere- aşşadan goşdu mu yoğarı önce kim gelişse
35 horuzu oña verıyõlardı. -dutan alıyõ.- he tabi önce gelen alıyõdu. õndan sonā ertesı gún
hammam gúnú oğurdu hamama gidellerıdi; gelin hamamu. dāđa üçüncü gún perşembe~ũñ
gelin çığar. işde o zaman~ āt, hāñı araba fełan yoğdu tabi. ātınan dũñnúşu dellerıdi,
bineğlerdi gadınnar, erkekler. gelin~ evine gidel, gelini alığ erkāñ~eve getirile dũñ bitmiş
oğdu yá.

40 ***Güreş yapılır mıydı?***

güleş bazen ođuyõdu bazé olmuýõdu. õbür kõylerde ođuyõ órúyá da burda -õbür kõyde
gonahlı.- gonahlı dũñ -bütün kõyler gider- ođuyõdu.

Sizde konaklama yapılmıyor mıydı?

burda olmuýõdu -yođ- beK. gonahlamā yápmıyõlardı gonah şimdı hañı işin ayátı büyügleğ.
45 bizim burası biraş şey devriş kõyü yáni üç gún fełan ođuyõdu. -şimdi işgiyē garşı bi kõy-
õnuñ~ uçun işgi garışıyõlá yá -işgiē garşı bura. şimdi dışardan gelende içiceK mecbur.- dũne
gelen ilđahi içicek hani. -he- burda da içgi ođdum mu olmuýõ yáni içgi.

Bu köyde evliya, yatır; türbe gibi yerler var mı?

var. burda *hasan dede* var şurda mezağlığda. burası *arap dede* diyoğ~ ora, burda yátıyõ *arap*
50 *dede*. garşıda var bi tane. bi tane kõún başında. sıtma tegKitı deggesi deller yođarıyá burasıda
bi kadın diyoğar. -çılđlıđ teggesi- çılđlıđ teggesi diyoğla evet. -āđlıyán çocuğları...*- çocuğ~
āđlıyán çocuğları orıyá götürüyoğla. há orıyá gitdim mi āđamađ kesiyõdu.

Bu tekke nerede?

şurdā ā şu górdún garşı āşların~ içinde.

55 ***Bunun kerameti nedir, biliyor musunuz?***

bunūn tā arap dede dērlendi esgiden. tabi ilerlem doḥdur hekim gıbı beK yōdu bizim çocuḥlumuzda. başım~ āriyo meseļa geliyōdum. bŭ erķase mendil doḥandırıyōlaḥdı başımdan. sar başına, başın~ ārisı gidiyōdŭ. ġadımisa cemberiñ doḥandırıyōlaḥdı ō gidiyōdŭ. öleydi yāni ōnuñ~ özelli bu. bunūn başŭcunda şey varıdı *rauf baba*, tomбу bi dāş var yā dā,
60 ō daş hatda burdaydı bu. bŭnŭn ŧimdi burāġ şe yapıncı alındı. ŧehre te nāşları dēniyō yā, ōriyé nahledilī. -bu da baş~ ārisına şey.- he baş~ ārisınā.

Sıtma tekkesi nerede?

sıtma teggesi yoḥarda. ısıtma dutan ōriyé gidiyōdu. burdāKi de siñir meseļa bazı insannar elinde fēlan siñil oḥuyō yā, orié gidiyōñ. urdan bi daḥ ġıryōla ōnŭ āġn ilk çarşambası ilk ġunŭ
65 āġn. ilk çāşamba giden urdan bi daḥ ġırācān, tabi daḥı temelli yŭzdŭmŭyōladı ŧöle hafif ġulaḥlı. daḥ ġuruduḥÇá o siñil de ġuruyōdu.

Bu işlem tekkenin orada mı yapılıyor?

evet~ ōrda. başġa yēde yoḥ. teggenin~ ŭsdŭnde dē bŭyŭġ bi āç var~ ōrda oḥuġ. -burda dōrt tane- dōrt tane evet.

70 ***Diğer yerlerden tekkelere ziyaret için gelenler var mı?***

tabi. siñir oḥan teggı daḥ ġırmıyā geliyō. başġa kōylerden de geliyōla yāni.

Köyün sorunu var mı, varsa nedir?

sorun vaḥḥāġ işde ġanaliSasyonumuS yōdu yapılaçaḥ~ inşaḥḥah bu yāz. dere yātā yapılaçaḥ dērken efendim buyurun *aleKŭm seḥam*, tanimadim mi? he sōle. dāmāḡ *çahırgŭmŭş* ġōyŭ
75 yā tamam yā.

Cenazelerinizde cuması, kırkı, elli ikisi gibi belirli günlerde anma yapılıyor. Bunlar sizde de var mı?

he var. cenaze başdan~ öldŭ. seḥa vērilirġ, cenaze namazı ġıḥınur, ...* para yapıḥı kefarete he.

Devir mi yapıyorsunuz?

80 devir evet~ ō. bu adam iligileniġ eKseri. -devir yapıḥur, maḥın yēmin yēmin ġonu. namazı ġıḥa ŧeye ġōre ā hoca da ānnadıġ.-

Devirin tam olarak nasıl yapıldığını bize anlatır mısınız?

ā hoca annat.

Biz hocanın anlatmasını değil, özellikle sizin anlatmanızı istiyoruz. Bize devirin nasıl yapıldığını anlatır mısınız?

85

evēt tabi tabi. tē içeri giriyoğa hocağa, oħuyoga bi hatim~ ölüç. otuz cüz~ oħunúó. -hatim~ ediyoga duasını yapıyoğa, devir yapıyoğa. hocalar başbaşa geliceg- hoca herkez birer cüz~ oħuyó camide. -devir ayrı- devir dów mu ó?

Hocam siz bu köylü müsünüz?

90

he yoħ yáħın kóydeyiS.

O zaman sadece amca konuşabilir mi?

95

devir var burda. sāum~ atmış bir sāum bu kefarete sayılış. şimdi nası ramazanda eñ düşük ne oluyor? -fitre- fitrē. fitiriç göre dört milyon neydiç? herkeş yoħarı söylēle üç millón. üç millón da atmış bir sāum gonuş, yüz seksen~ üç millón olur. yémĩñ şimdi yüz yemin golları bu dā üç cüz milyon yapar. üç cüz milyon olur. yüz seksen üç de ó; sāumunan yemin. üç cüz küsur yapar hā dörtyüz küsur yapar. bunnar fahıllara daşılır. fahır, duđ ğarılara, duđ~ erkeKlere, hocalara; para artar sa ğurslara verilū. şimdi bana kóyde deç yáħınıñıS ğızlar oħuyó -ğuran ğursu- *İadikdā* gine ō *süleyman*ların çocuğları; fahır çocuğlar hem yátie, hem oħuyé, hem dini óřenç hem de oħullarda oħuyó. buralara verilü durum böyle. yemin, sāum, devil.

100

Bu verilenler kefarete mi oluyor?

105

ó kefarete oħu. bi adam yĩmi dörT saetde dem *müslüman*ında iki ōñ~ üç yoħdur. iki ōñ bi aħşam bi zabaħ. buda verilen~ evet üç millóna bi adam bi aşam bi zabaħ doyması mümkün dól. yáni o tabi fitre hesabına gireç bi teg fitreden. devilde de ğaş ğişi otudū, onu da tabi hocağa oturū, fahır~ adamnar oturuó. on kişi oturuýse üçer de gine aynı ó fitiriç girer. ó da üçden. ha fitire yüselirse dörde de çıħar beşe de çıħar óña göre hesap~ edicañ. -parasına göre- parasına göre hesap~ ediyón bu böyle. bunnar fahılların ğađđı. hocalardan işitmiem derSem, *peğamber*~ efendimĩñ zamanında bu yómuş. cenazelerde herkes işdirağ~ ederimiş. en sōndan zamanna zamanna ne yapıyo, işdirağ azalıyo. cenazeler bi yerine göre hanı. şu kóyde seniñ cenazen olısa kimse gelmese ne yapañ? başında ğalı. o zaman ālimle münécimleř başbaşa geliç -para aħıdıyoğa- bunu ne yapağ? şu fahırın ğađđı, şú bu, yüz~ oħuyalım, devir yapaalım, yeminĩ şusu busu, bunnarı da fahıllara dādaalım. hā bu illā ği ğurtarır diyé bi şey yoħ bi mevTaj. ameli iyse zeten ğurtuluş. yalıñuz umuluş -tabi canım

paraynan- ha òlur her evi bi yèdĩ fahıra vèrdine üş millön. *allah* razı ossun dèr üş *gülfü*, bi *elham*~ oħur. yáñĩ bizim burada bu devam~ èder.

115 ***Şimdi de devam ettiriyorsunuz öyle mi?***

èdĩe èdi. -tabi canım.- befendi şimdi nası bilioñ~ü? cenazen var senin, mezarı bedava ğazmazla, kefini bedáva vèrmezle. benim cenazemi bedáva yıhamazlağ dóúlú mú? -tabi tabi iħla ħi.- bunnarı mecmur vèrecañ, bunu mecbur. ha bunun haricinde nè yáPıcān? yémindi, atmış bir sāum, yüz yémin, kefare şeylen devir yápaħla bi de bir hatim yápaħla. hatimñe öne
120 ikişer millón ğonuyó burada şimdi. bir cüz~ oħuyo iki millón vèreceK. ha otuz cüzün atmış millón. bunnar fazladan oħaraħ dóúlú~ işde bunnanda umulur, *cenabı allān* yánında bi. atıħ doğalı öluğ. sen nerelisiñ, ne memurusuñ? -*ğurani kerimi* hatim~ ètmeS- evet. èvel yoħ bizlerde işde. èşde öfleri adetleri bizim burası böyle.

Alevi köylerde cenazenin peşine kurban kesme âdeti var. Sizde de böyle bir şey var mı?

-yoħ yoħ.- yoħ. bizim şimdi bi de şun dē, bi iKi ğaç seferdi şöyle oħuyá, bizim geşlümüz
125 dışarda çoħ hepimizin çöcu dışarda. şimdĩ cenaziyé yáħın kóylerden geçen cuma~ún bi cenaze varıdı. buralara sūħmadı. geşler gendi araħlarında; hoca da bili yá muhdar. -abi tabi- para toparlanıā ğıymalı yápılı, tabi bu cenáze saħibinden çıħmaz, kóyúñ~ adamından çıħar. -tabi tabi.- gelen misafirler doyurúlu burada. hā her hanede ilerle yemek geliğ dün. yāv bizim ğarı bize yemā zor yápiyó hanı. -geşlerden yoħ- sen sufrağ alıp nası getüricān burıyá, kim yápacaħ bunu? gine onuñ haricinde tabi bizim çoħumuz çocumuz burda pide yēħp de doyacaħ dóúlú. gine evde yemāñı hazırlıon genele gidene o hōy. yalıñız burıyá heri *İadiK*den ğalħıp geliğ -dışdan çoħ geliyó- bilmem uzaħ yèrden geliğ, hep dışarıdan geliğ. *angara, sıçannı* her dafından, gece önnar da misafir. év~ ocā olmuyán doħu. hañi bizim kóylú oħaraħ ev~ ocā
135 yoħ. nè yápıcaħ senin yánına gidiceğ sená gidiceğ baħa gidiceğ. bunnar doyrulúó. tabi dışdan gelen misafirler burda öyle memmün~ oħuyá da hoca da bilğ hebimiz biliyoħ. biz bi kóylúyúħ ha. memmün~ oħaraħ geçip gidie. -tabi tabi canım.- ben bi yere misafir~ oħaraħ giTsem, bi bardaħ sú dahi içmesem mi ĩ? yemeg yèsem, ğıymalı vèrseler bi de meşrubat~ içsem daha ĩ dóúlú mú? -doru- bazı diyolla Ki, bu cenaze évinden mi çıħıyoħ? yōħ bu parayı
140 benim çocum vèriyó, bununKi vèriyó, bununKi vèriyó. *angaradan* geşler vèriyó yáni -geşler- ğomşuda yáni ğomşu kóyler dē memmün~ oħaraħ gider. *allah* razı ossun yāv. -bu kóyden başğa da yoħ yáni- bu kóyden başğa da yoħdur. hā süfre vèri getüre. -süfra vère de böyle camıħ~ ónde ğıymalı yoħ.- cenaziyé gelenleri ğolay ğōy da aç biraħmaz bizim *İadĩm*~ adamı.

145 *Her köyde buna benzer bir âdet vardır.*

-tabi her kıoyúñ~ adeti ayrı.- hâ bizim bi de şindi getidile bizim çoluğ çocukmuz yâv, bizim kıoyde evimizde bi anamız var bi bubamız, nası yemeg hazıllıcağ? herkez ikişerli olucağ. - zati êhdiyâr yâşlı hanı.- yâ düzen böyle.

Cenazenin ardından cumasını yapar mısınız?

150 -var var.- yõ gırhı cuması vardır. êlli ikisi de var.

Bunlar ne anlama geliyor biliyor musunuz?

yâv şimdi gırhındâ, gırh yâsin~ oñunué. bizim böyüçlerimizdene işitmemiz. ó zaman hoca gıg zabağ gırh yâsin~ oñu. -gırg gún~ oñunuyó, zate gırg yâsin~ oñunucağ- êlli ikisinde de hani mevlüt~ oñuduğ. êlli ikisinde kemük -etden kemük ayrıllıç dèrler.- etden kemük ayrıllı dellè. hani bizim~ eşitmez bu yápuğan. gırh yâsin tabi boşa gitmeS, êlli ikisinde mevlüt~ oñunuğ boşa gitmeS bu böyle. ha ilerde de dorı ilerçe doru herif tabi gi bütün geşmişlerde gine mevlüt~ oñuduğ. cennetden vazgeçmiş cehennemide ahlından hiç çıhatmıcañ, iki arada yâşıcãñ. bu yapıłannar da tabi Ki boşa gitmez. -evet- verilen parałar. ná gadar memmün~ olué fahır fuğara abi. bağ gırşlarında çocuğlar guran~ oñuyó boyunã. êlli dene çocuğ var~ êlliden fazla belgi de şindi bôazkıoyde. bunnar tabi oñuyóla işde bölè. seniñ melmeKet neresi, nerelisiñiz siS?

Burada evliya, tekke var mı?

burdan geçiyóla bizim kıoyden böyüç bi aliminen molła âhmedñeñ~ eşitdümüz bunu duymuşuñuzduğ. amet~ efendi diyó o evliyâ dedimúz~ adam. yum gózúñu diyó yumuyó aynı senin dedin gibi bütün meftaıarıñ o halde górdüm mü, bayılıcağ dereçe gelçe -buna her adam dayanıç mı?- dayanamıç hanı. aħmet~ efendi aç gózúñu diyè, sen bu işe dayanamıcahsıñ deç vurup gidiyóla. hanı sen annadın zate, ordan geldi şimdi. yâni bu mezaıllıhda oluyó ó. hac~ómer.

Burası Çakırgümüş değil mi?

170 -çahırgümüş- çahırgümüş. -bunnar biz diyéçiligde bizi de gótümesin è mi?- yâ noımuş bildiñü söyledig gelenini gidenini. böyüçlerimizden ne işitdig~ ó.

İsminiz neydi?

şevket gacömer -gaÇömer- gâçömer.

Okula gittiniz mi?

175 ilKohuľ mezunu -ilkoĥuľ-

Sizin isminiz nedir?

-āmet- aĥmet~ erōlu.

Sizin yaşınız kaç?

buyuĝ

180 *Yaşınız kaç?*

-yaşını?- yaşı atmış doĥuz.

Sizin okul durumunuz nedir?

ilKohuľluĥda ilKohuľ. -ilkoĥuľ bařĝa yoĥ.-

Bize zaman ayırıp bilgilerinizi paylaştığınız için teşekkür ederiz, biz kalkalım.

185 ĝalĥalım. bi ěve gidelim, ayran~ iĥelim bi řeyle -aľlah razı oľsun- ěv ěv řurda hemen. ěve gideriz, yěmeg bi meyvá, bi ayran~ iĥek.

Çok saĝ olun aĝzına saĝlık, kusura bakmayın.

yoĥ canım. sen ĝusura baĥma teřeĝĝülle. -bildimüzü sōlüyoĥ.-

Yer: Samsun/Ladik/Çamlıköy

Ad: Bayram Alaçam

Yaş: 1933

- 5 hoş gëldiñiz -yã aynen tēzē gibi yãv.- -keşge ğapınñ otusaydıñ yá!- he valļa dēşüg yere oturalım gël. òra da şē dējl hocam hēç bi şey yáni- bura serin diyüpdür ben.İ. a!!ah ve şifaF.éf.

Nasılsınız?

idare édiyöruS. işdē sāy.öluñ, emriniS?

- 10 *İsminiz nedir?*

bayram. alaçam

Alaçamla bağlantınız var mı?

- ëfendim, urdan gëlmejz kóqúmúz. aşlımıS kóqúmúz urdan gëlmiş soy.ismimizi de öle vërmişler yáni. ò dedelerimiz gëlmiş babam ānatırdı şimdi, babam anatırdı. dedem urdan
15 gëlmiş dedemlerimiS. alaçamdan. u soy.isimler çıhıncı meseļa aynı alaçam. ismini vërmişler. biz hanı şēj laħapcıyı

Yaşınız kaç?

yášım şimdi şu ānda nufusa yēTmiş. yáv daha fazla var -yirmilerden ğalmasın sen.- yog yirmi de yokum.

- 20 *Atatürk'ü hatırlıyor musunuz?*

atatürk mefát. édinci ben ökuļdaydım.

Okullarda o zaman ne oldu bize anlatır mısınız?

- ëfenim. öldü ëfendiñ, dā biz üçüncü sınıflara gidiyoduñ. yáni üçüncü sınıf varđı. bizim burda kóyde yōudu. ben ahyára gitdim.örđ da geç. ó yána geç. dedem urdan gëlme babam.
25 orıyá oğula gētdiK orda oğuduğ. işler yáni. zelzelenin böyüg zelzelenin. ó sıralarda yáni.

Büyük zelzeleyi yaşadınız mı?

yáşadım. bin doKuz yüz~ otuz sekiz dōumda sāt doKuzu beş geÇe *atatürK* öldüñü yázarđıg biS. bin doKuz yüz~ otuS sekizdē sahat doKuzu beş geÇē *atatürK* mefāt~ étđi diyéreg onu anardıg yáni.

30 ***Büyük zelzeleyi hatırlıyorsanız bize anlatır mısınız?***

şurayı pat sat. baĥ yá ğafıyá ğodu. ben yápāĬK. ben tā esgiden dili taraFını açmaĥ~ uçun - farĝ~étmez yáni, saġa baĥma.- isdeyēnner arıyábilir.- o zaman ğapıyı örT. şimdi bi tarafi böyüg zelzeleyi mi? böyüK zelzelede ben şimdi şöle bulundular, ben babam burıyá ğelmiş, babamgil dört ğardaşlar~ *ahyá*da. benim böyüg~ ebem dēriK biS bábamıñ~ annesine ebe 35 dēriz biz. şimdi böyüKanne diyōĝlar. ó zàman ben ordá ufaĥdım oĥuyōrdum, oĥurkene bir baĥdım suva torpaĥları dōkülüyōr böle saġlanıyó ben dōşşegde böyle yátıyorum yerde. el beni bıraĝmış ğaçmış gitmiş hanı. dışarılara ó çuġlar; esgi çuġlar, kilimlerle ğarı, kilimlerden çadır ğurmuşlar oĝ da yátıyōlar; anası babası, gendisi aslı başlı yoĝ. anam babam burda. ben dā topraĝ şindi üzerime dōküldüKce topraĥlar lan diyōm ben yorĝanı üzerime çekiyōm sade 40 ben yángıñ ğalmışum~ evde. hanı aĥlım~ ermiyōr hanı bu ğuz ne oġdunu bilmiyōrum. topraĥ üsdüme dōküldüKce ben ğafama yorĝanı çekiyōm, topraĥ usduĝca bu duvaġlardan dil suvaġlar düşüyōr yáni. hiç yıĥılmıyōr dā annaşılıĝ yáni. ó zaman neysú ben çekdim zabanán~ oġdı bī ğaĥdım Ki, yorĝanın~ etraflarına topraĥ yūġmış tabi ğaĥdım. önnar dēmişler gi, anām çocuĝ nōrde ğaldı dēmişler baĥ baĥ~alē. ó amcalarım, ebelerim çocuĝ 45 neĝ de ğalmış dēmişler. zabanın ğaĥdıĥ Ki bizim burası bütün topraĥ yápyıdı topraĥ. bildiün kiremit dēġildi. biz burda dört kişi gitdiydiĥ~ oĥumuyá, oĥumuyá gidince ğeldik dēdiK ki, bizim burda daş~ üsdüne daş ğalmamışduĝ *ladik* bütün ĥasar~ oġmuş. *ladik* yáni yıĥılmaduĝ, cenaze oġmadıĝ yer ğalmamış. o böyüg sātĥáne varıdı sātĥáne düşmüş~ aşā. biz burıyá ğeldüK ki bizim de yáni bizim~ evlerimiz de şöle daşdan yápılıyōr yá. burası 50 icarıdı yáni çifligdi yáni. babamgil burıyá hassassılıġa ğelmiş. dēdik Ki, anamız babamız öldü dēdúĝ biz ğeldik. şu ğarşıyá çıĥdıĝ ĝı şu çalıġıun~ orıyá bizim burdaki binaġarda şöle bi dikili daş düşmemiş dikili daş. burdan hiç şöle yáni ó da nası yámur yāp da üsdünde çoraĥ yápuruĝ~ aĥdı mıydı daşlar, yáş~ oġuncı bóle daşlar düşüyodu yáni. yáni ó ğadar telikeli iri daşlar. hēş bi şey düşmemiş, annemizné babamızın yánına ğeldúĝ. ha, noġdu anne baba? yoĥ 55 hēç bi şey yoĥ. *havza* kóylüñden *ĝayacuĥ* dēller bi *ĝayacuĥ* kóy~ oġduydu. orda háP gitmiş yáni ğaymış. ölen, yiten, evler, barK; kiremit~ evler, çapdında gitmiş. *ladġe* çoĥ hasar~ oġdu sona *erzincan* duyduĥ. *erzincan* mahfoġmuş maffoġmuş ó biz yándaKi televizyo basdıydı he mi. biz ancaĝ ğazeteden öyle duyuyorúS. bu ğadar da bilir başĝa bi şey yoĥ.

Deprem olduğu zaman siz Ladik'in içinde miydiniz?

60 ben *ahyá*rdaydım *ahyá*rdaydım. baḥ ben *ladīc* gitdim~ ö zaman gitdüg *górdüK*~ ö *ladī*. bizim meséla ejtmenimiz varıdı senden bu yáşında ejtmen. gitdüK, *górdüK*, baḥdih Ki ö hōy *dükgannār*, mazālar böyle *hāsar*~ olmuş, biḡ biḡ ine gātmiş. tabi ölenin, yitenin haTdi yoḡ né biliyim~ o tarihde hanı.

O tarihde burada okul vardı değil mi?

65 burda yoḡdu -sade *ahyá*rdada varıdı- *akýá*rdada varıdı. *akýá*rdada varıdı bi de *diyádīñ* *kýóyú* var, *guyucaḥ* *dérler* *kýóyé*. bi orda varıdı bi de orda varıdı. buralarda oḡul yoḡdu. biz yáni şey vā ben aḡrabālarımın yanında gālıyódum yáni. benim dedem ördáy, babam öralı yá -çōunnu *ahyá*rdan gēlmedi- haḡ öriyá yáni bura nası biliyó mūsún? burası *çifliK* bu *rumnar* burda otururmuş bu *rumlar*. yáni *érmeniler*,~ *urumlar* burda otururmuş. *amasyáda* *gayásıgūluná*
70 *çifliK*den o yānnar buranın *çifliK* saḡibiymiş. önnar ortaḡ ekerimiş. burdan *urumnan* sürüncü babamgil dōrT gārdaşımış ben babamgili laflıyorum. iki tenámız gidelim buriyí gēlelim birazımız da orda eKip biçeg *dēmişler* reşberlig baḡımına. ö zaman amcam da tabi beḡarımış *gúccümüş* biraz böyüdü müydú, babamí yálıñız biraḡmış gāşmış gitmiş. biz gālduḡ burdā. önnar haḡā *ahyá*rdalar anadīñ~? *kókúmúz* *akýárli*. yáni babamıñ gārdaşları.
75 bu bu gādar başga soracān bi şey varsa sorabilin?

Rum olaylarını hatırlar mısınız?

hatırlıyık~ı. şindi benim dedem varımış ben~ ebem anatırdı ilk hanī böyüggannem yáni. dedem zengin~ adamımış, çoḡ bir öflü bir~ adamımış *çeteler* gēlirimiş bu *urumnar* aḡşamınan~ öldü muydu seniñ maḡıñ, parañ, aḡtunuñ öldü muydu yoḡarıdan aşı sacıları
80 *gızdırır*larımış *sacıraḡ* *dēdimÜS* *gazan* *gāynıyān* *sacıraḡ* var yá onu buazına geçirirlerimiş. çoḡlarını buazını deşip~ öldürülüyömuş aḡşamānan~ öldü muydu maḡıñı, davarıñı sürer alır *gideller*imiş parañı da canıñı. *ahyár* *deñiziñ* *kýóyé*. dedemin üç tane *tüfevú* varımış üş sele *gúrşun* varımış~ üş sele. yáni biz sele *dēdim* biliyösuñ. öriyá hīç kimse basamazımış, hēç kimse. ān sonunda örda bi *ekiz* *dēninen* bi adam var. bu *çetelernen* *érmenilemen* iş birli
85 *gúrüyör*~ öriyá. ayni *kýóylü* bu bu. yáni *kýóyú* *gúrüyör* hēç kimse *dēmiyör* *diyör*. biz bunu nası elde *ēdelim* nası *vurduraḡım* *diyöllar*. dedemiñ maḡını davarını babamgil *ufāmiş*~ *amıca*larımnaḡ. yüz *goyunu* varımış yimi beş taná maḡı varımış *kömüşü*. *onus* *güderkená* *elbiselerini* soymuşlar babamgiliñ *günüzüñ*. *çobanınKılar* *çipçiplaḡ* saḡmışlar, davarı maḡı aḡmış gitmişler. bunuñ *dedesi* varıdı *tavuh* öldürülleridi bize aḡraba *çılıyöllar* *dedemgile*. ö
90 zaman dedem né yapmış; *bunnarıñ* yanında iki tane *göçmen* *yárarlanırımış* *dedemiñ* yanında.

yáni yárdımcı bekÇi. o vaħıt tüFegleri alımışlar gétmiřler. baħmıřlar Ki *İadın çölmegci* deninen bi yér var. bu *çadırtan ğızı* diyo -diyor~ ördelyi diyó.- *ğızıİ Őireden* gelen taraf var yá, orda bi tarafa, ordá depenin~ orda çobanı ğoymuşlar. davarı bi dene ğóre, o çeteler davarı ayırmışlar, bi kısır ğoyuñ kesmişler, ğızğarayı yáħmıřlar, bişürkene dedem demiş Ki, siz

95 ğoyuñu sürüñ. ó çoban biraħmıřlar ğoyuñuñ yánına. bİ dene átdiñıydı çobanı düşürmüş yáni *tiriyáğusda* atarmışıdın. ğoyuncu bunun dedesi anatıyóř~ ó zaman bana. diyór Ki ğoyuñ diyór nası ğuzuyá ğarşı sqıııdu meleKşeler. ğoyuñ bİ atdı mıdı *allah* tarafından kóy tarafına ğurşunuSda dutunuyóñ. óyle ğaçıyoııarımış kóyé ğaçıyoııarımış hepsi birden. *āaçbabanıñ~* óundejinci çöteler atlara biniyoıar çeteler. bu diyór Ki, ben yátıyım siz davara muħat~ oıuñ

100 sürüñ diyoıar. hā davar bu yánnı ğeliyór yá. yátıyór çeteler ğeliyó üş tanesini orda átdiñı~ı düşürüp vuruyoı bunnarı çöteleri. ğoyuñ ğeliyór kóyé sona *ahfer* deninen yoħarı kóy var~ orda depiyé çıħıyóıá bazı. ben de ordan~ inijm. aha *ali kelle* ğavulları vurdu davarı, maıı ellerinden~ aldı getiriyó diyoıar diyoıar. o düşman táraflarıda yáni bu dedemin düşman tarafları da áıdı ğavullardan getiriyó diyı yáni fesatlıħ yápiyóıarımıř hanı. sona diğer bunun

105 dedesi diyóř ği, ben sóıderek indim~ aşşa diyı. dedi Ki diyó biraz aħraba çalıyóıar óndan sona sán ğarışma sán sin dedi diyór. getirdüğden sona ó, ó tarafda nē yápiyóıar, *cobu deresiniñ; ğara~apdaı* tarafında *cobu deresi* var. *ğavur deresiniñ* bilinmedüğ çetelerinden bunnar, orayá çēte diyóıar. ónu nası ğırarım nasıı ğırarığ? ó zaman da *atatürK* hemán asger düzüp de hanı bu *sivasa Samsuna* çıħıp da oıaylarıñ tııfıs tııfıs söylenen sözdaķ üzerine,

110 ğeliyór. diyór Ki, biz nası yápaıım *ali kelleyi* nası āarlarız biz? ó kóydeki fesat çötelerlen bārabār iş birli yápiyó. bir asger yápaıım bilinmedik yér birağıP getirir. kefin giyelim dērdin. kefin ğiyóııarımıř, tüfegleri alıyóıar dā sıra, dā sıra, dā sıra doıanıyóıar yoııdan da dēil. dedem de ó ğún ējın yánında bu ējın ğapısında bi bahçe varımış. yáni dıřarıyá çıħmamıř, o tııfā almamış yánına. su çıħardıyómuř meséıa suıamıyá yáni yáħım diyéné ğündüz. bi dene

115 élçi ğónderiyóıar hēç bi çocuğ ğónderiyóıar mahsus bizim melegleri. *ali kelleniñ* yánında nē var, *ati kelleniñ* yánında nē yoħ. ğeliyór ó zamanda ğıtlııı~ oıuyór, arpaıarı ğavurup yeyóıarımıř arpayı biçip. ekmeK yoħ yá! arpayı böyle ütüyóııarımıř ğavuruyóıarımıř hēř ğñ. dedemiñ ğelmiş alt tarafından hām dedemiñ ekmāni yeyóıar hām de dedemiñ~ orıyá sinmiş bāħ, bāħ bah. arpayı ğırpıp ğavurup da ğeliyóıar. diyór ğidiyór diyó Ki, *ali kelle*

120 kóyüñ~ altında diyó túfeh yoħ. yánda bēlinde bi dabanca var, nē dabancasıysa hanı. orda diyór ğarşı ğarřıyáyığ bunnar yoħardan doıanıp daıanıp *meřepuñarmiñ~* urdan doıanıyóıā aşşa asvata iniyóıar. şinci asvatı ğelen yoııdan. orda bi kóyüñ yánında aşşa kóy var *órtakóy* diyóıar, bilmem bilirsiniız bilmem bilmeSsiñiz. -şimdiKi yeñi muħdarın o evi- *durmuş* diyoıar *dumuşun~* óriyá. ó *durmuş* benim amcamın~ oıı. buriyá ğeliyóıar orda mezallıkda

125 -önuñ~ ejniñ~ örda olmuş satén- ha. urdan geliyolar, geldi miydi orda benim iki dene babamın bacısı varımış,~ ó zamanıñ berhinde. yání daha bekarlarımış hanı. örda bildüññ madımañ pancarı topluyolar. madımañ biliy misin? madımañ pancarı toplarkáne ordan asker yürüñş şeklinde geliyó, böyle çöteler asger oluyolar. yürüñş şeklinde gumanda şeklinde çötelerin üsdüñe gidiyóg diyi bariyóñlar. biz hükümet tarafından geldik çöteleri. gızlara soruyolar diyolar Ki, gızım burda bi *ali kelle* varımış. çöteler sahlı duruyomuş, kóyleri gece basıyólarımış *rumlar*. onnar nérde babamı bul bize? babaña söle önümüze düssün de bu çöteleri burañardan sürecáz diyolar. *atatürK* hanı çıñıp da bo Pus sırlıydım~ õña ben. dıñardan sōudereK geliyór diyé. şē ba, babā. hükümet tarafından asger geldi hemán çötelerin öldü ev diyinci iSdibade yetdi. o zaman nè tūfā bahıyó nè bi şeyé bahıyó bu *fılaytāmi*. gızım diyór ebene söle annene söyle hemán git asgere bi yemeg çıñarsın bi yourt çalñama çıñarsın ikisini vērđi miydi orda tanışıyán~ adamları varımış. böyle gèriden doñanıyóğ çePeçevre emniéte alıyo. o zamana ğadarım diyolar. bī ātlar ğurtuñursa sizñ hepinizi hasar yápar diyór~ ó adam yání bile. bī dā aynı ataşa başlıyolar emmá. hanı adam giriyo ortalarına bilmeden giri ğafil~ alđanıyó. yá hanı ortalarına giri yání. hoş geldin hoş gitdin fıñan dēr. bi yáylım~ ataş yápi arnından ğóbegden haydī. *ācağayáynan* müftefig ğururlarımış dédemgil. bi tüfeg patłasa dedem yer süremiş bi tüfeg patłasa *ācağayá* yeri sürmüş biñbiñlerini ğorumañ~ uçun. bi tüfeg pāt, heyvah! *ali kelle* vuñuñdu diyóñlar. o dahā *ali kelle* böyle ava düşmezdi diyolar. *ali kelle* dúruyó *ācağayáyı* yürüyüp geliyolar dá hiç kimse dā, dere meceresi ğalıyór~ örda. hiç kimse yánaşamıyóğ. *ali kelle* bahıyór geliyó Ki, kim yápdı buñu? *ėkisil* yápdırdı diyolar ha mí. *ėkiS* biliyór yá hanı. hemán geliyóñlar amā *ikisñ*~ evinñ basıyóñlar, orda bi tenesi üç~ el tūfağ atıyór emá onu vuñmıyá. ñan böyle yñđı de ana doçurur mu, sen bunu nası yápdın? dñnci ordan bi denesi orda bi fesatın bi denesi hemán dutuyór onu ikisinñ örda uvuyó bāñ, bāñ bāñ. neyse *acáralınlar* geliyór dedemin cenázesini ğaldırıyóñlar. kóylüler de gelemıyo ğorñusundan çötelerden. kóylüler de gelemıyi bize hanı. bütün hanı bu *on*~ *iki eylül* siz yerıgmemişññüzdü, ha *on*~ *iki eylül* gibi herkesin~ evi saralıyór. ertesı ğún oluyo bizim~ ev basılyó. davarı ebem diyó Ki, davarı alđılar ğótüdüle, kömüşleri alđılar ğótüdüle, inegleri alđıla ğótüdüleñ. tamtañır ğaldıñ diyolar. üçünci de geldi miydi babamgil dörT ğardaşımış. bize *ali kelle* vuruñuncu bize burda tüfeg~ atannār oldu kimidī? yuğarđe çöteler basiy, biz bunnarı arıyóñ. babamgil şöle ufamış tábi ufamış, babamgili soyyolar, sacıları ğırdırıyóñlar babamgile. bunnarın buazına sacıra geçürecekler, *keñe ğadirından*~*ismajl*~ *ā* dèninen bi adam varımış, bunnarın yanında gelmiş. diyór Ki bunuñ *ğümüñhacı* kóyüñde, *amasyán*ın *ğümüñhacı* kóyünden bunun bi damadı varıdı yánında duruyódu. *ali kelle* vuruñuncu bu çocuğlar piğap ğullanamıy diyó. çocuğ bu o zaman

gāşdı gitdi memleketine diyò önnarı gurtarıyoḥ orda. yòsa babamgili, amcamgili heP
160 kesiyolarımış yáni. o zaman ēbem çocuğları alıyór *sarıgazele* gidiyór bi sene ğalıyór orda
önnarı böyüdüyór ebem, babamgili, amcamgili. birğaç ğünde çığsan sana bi ambar var bi
çéKmé amballar var önu bilir misiñ? -ekin ambarı ekin- ğara kórügden böle yapı gibi
amballar oğur, büyüğ amballar. o ambarları bu káyāSdé bunnar ambara ğediyollar ki ó,
önnarıñ çeteleriñ üş tane adamlar, ben ğótürecem sen ğótürecen diñci bunnar birbirine
165 giriyoğlar. ó *ismajl ā* diyór Ki ó zamanda o ğadār muttakabirimiş ğine bizim bu tarafı
ğoruyómuş yáni annıyoñ-u? siz diyolar bu ambarı bölüşemiceKsiniz birbiriñizinen, siz
birbiriñizi vuracığ. bu ambar burda böylece ğalsın firelüğ ambarıdı. işde ondan sona
babamnem ölüyó ölüdüyór. bu hale ğelioruḥ bu ğadar.

Bayağı ayrıntılı hatırlıyorsunuz.

170 benim ayrıntılı hatırlama baharsıñ ben esgi muhtarım baná bildiğim tarihde yáni piröfösör da
ğonuşamaz beni.

Rumlar burada köyleri basmışlar mı, çok adam öldürmüşler mi?

hāngi basmasını sorañ! çōğ, çōğ, çōğ sacırağları ğızdıрмаḥ, buyurmaḥ neler. -şimdi siziñeñ
bizim bayá şeyimiş yá, yáni bu şavaşda bayá direnmiş bu vādü.- ēfeñdim -bura vadiñ bayá
175 direnmiş yáni.- dedemden başğa direnen oğamamış. -tamam dedeniş deden işde kim
oğursa ossun heğal ossun adama.- dedem var yá bu memleketi ēn koruyan yalıñuz bu
pusluḥ olmasa var yá dedem bu memlekete kimseyi basdırmazımış öyleydi -diğer kóylerde
de dediler annatan yaşlılar *ali kelle* diyolları senin dedenimiş- işde *ali kelle* deninen nāmin
dedi miydi daha -yeter Ki adı *ali* ossuñ, vağğahi biğğaj.- hafız. -benim adım da *ali* de onuñ
180 uçun diyim.- şimdi baná sen ó reçeteğ oğuma. -vağğaha adım *ali*.- adın ali; *ali* misiñ, veli
misiñ? -*alim*.- veli misin? -ben velisini bilmem ben *alim* işde.- sen bi şeyden habarım yoğ
Ki anca āt. benim adım da *bayram* ben bi şey bilmiyórum ki. *ali* misiñ *alıy* misiñ yoḥsa
hacı bekdaş veli misiñ? dedim *hünkar hacı bekdaş* ve *alisiñ*. cümlemizin muradını vèrici
sensiñ. kıızı oğan etdin böyle bir velisin. *ali* demek nè demek? *ali* demek *hazreti*
185 *peğamberin* amcasının oğu, baḥ dinne. *hamza* sor? *hāmza* damadı. diyollar ki baḥ
ğızılbaş. ğızılbaş kim? ğızılbaş demek nè demek bunu bilen yoḥ yá ortalığda diyór tamām.
hazreti peğamber dünyadan ahrete ğutdu ğöşdü zaman bi göçümlüğ ayrılıḥ çığarıyoğlar
hilafet uçún hā. *āli* demek nè demeK? *ali* olmasaydı *hazreti peğamber* bu *islam* dünyasını
yáyabilir miydi soruyom saña? yáyamazdı, şimdiden mālar dór diy kenter öndan sona
190 ğonuşuñ. şimdi nè diyó yá *alevi* ğızılbaş. ğızılbaş diyé *hazreti peyğambere* dediler. nēyin

úçún dèdiler? *uhut* cenginde *hazreti peğamberin* dişi şehit~ oldu dişi. o zaman *cenabı aļļāhdan* emir gèldi, *cebrajl~ emin* gèldi dèdi ki, eđer senin bu ğanıyñ damıası bir toprā düşerse toprān damarı ğurur cannı maļluğat ac ğalır dèdi. o zaman *cenabı aļļāh* şöleliñe dutduvètdi, *ābū deccañe* üzerine ğapandı. delik deşih yāpdılar~ *ābū deccaneyi*. o zaman

195 *arapca* manasında şöyle ğullānyō diyór ki; *almin* ğózleri ārıyórdu o ğún diyór~ *uhut* cengine gèdemedi. *ābu deccane* isminde bir adam var değ yā *muhammeT musdafa* yā bugün şehit~ olacam yā ğazi olacām dèdi diyó. o zaman diyór maliP~ oldu *hazreti peğamber*. o zaman *arapca* manası şunu ğullānyō: *edrikni erişni* kelimesi ğullānyór ó *edrikni erişni* dèmek? yā *ali* daraıdım yèTiş diyór *türkcesi*. ó zaman diyó ği *fatma anamıza*, baban daraıdı ben zırh~

200 elbiselerimi ğeyim cenk~ elbiselerimi. sen zülceıalıñ dağımlarını buı ğevşatı. *cenabı aļļahan~* emriyle diyó ğırg ğurağlııh yèrde toprağ birbirine böle dūrüldü yèri sürüyór. ó zaman diyó bi bağdı ği, dişi şehit~ olmuş. ğuyyá düşürmüşler *hazreti peğamberi*. *ābu deccane* üzerinde delig deşig~ olmuş. *cenabı aļļah, cebraıle* ihsan~ ètdi dèdi ki diyór, ēer seniñ bir damıa ğanın yère düşerse toprān damarı ğurur nebi nigmet bitmez cannı maļluğat

205 ac ğalır dèdi diyór. o zaman başğa bi yèr buıamadı *hazreti ali* şöyle ğannı dişinden āzından aldı, başına sıvatladı. o zaman *cenabı aļļahān~* emriyle diyór *zúlfúğar* sā soıa, ğırh~ arşın sāa ğırh~ arşın batıyā dörT taraFa ğırh~ arşın uzadı diyó. ğannar gibi çāladı ğannar gibi. *incilde, taburda, zadurda* dèdiler ki diyó, biz ónu ğorúyoruz Ki ēer ğızııbaşlı bir *ali* gelirse tarihte bizim kóğúmuzu ğırsa gerekdir dèdi diyór. kóğúmuzu ğırsa gereKdir dèdi diyó. o

210 zaman diyór sabileri sürdüler sabi demeg çocuğları sürdüler diyór. merhemete ğelir dèdi. ğannar ırmağ gibi çāladı diyó. o zaman diyó *cenabı aļļah* yā *ali* aç ğözünü bi bağ de diyór. ğözünü açma diyó ğözünü yummuş~ *ali*. o ğadar hittete ğeldi diyó. o zaman ğadınnarı sürüdüler diyór. *cebraılden* emir geldi ki, dur dèdi diyór. o ğadar hittete ğeldi diyór dèdi ki diyór biz duramayız. durmuyó dóúp de bu *hazreti peğamberiñ* malip~ olup da dişi şeıt

215 oluncu. fu zaman dèdi Ki diyór cın peri biS *almin* ğözüne ğorúkúruS biz ađđımızı saıılar ónun~ ünden ğayboıuruğ boşa saıılardı diyór. o zaman *cebraıle, cenabı aļļah cebraıle* bi emir buyuruyó Ki şu kelimeğ ğullān: *ēúzúbilla himine şetaniracim bismillaahirrahmanirrahim ğuleuzu rabbil feıağ min şerri me feıağı vasiki izan veğap ve min şerri nefsatı fil uğudu min şerri hasadın iza hasat. ğüccüğ ğülevü böyüğ ğülemü. ğüccüğ ğüleüzütyü oıudu* diyór.

220 *bismillaahirrahmanirrahim la fete illa aııa seyfedin ilā zúlfúğar* diğinci diyór bunnar tarımardağ~ oldu diyó. o zaman ğızııbaşlııh manası *hazireti peğamber* ordan ğurtuluğ gelinci ğızııbaşlııh manası burdan ğalınyó. yōsa hepsi *isıam* dinini, *ali* olmasaydı, *ali* gibi cihana er gelmedi cihana diyó. óña da buıdular bir türlü mahana. *ali* ilg olmasaydı bu *isıam* dünyası, *isıam* yáradılmazdı. herkes puta, āca, inā tapıyo diyó. beni de fazla ğonuşduğmaın buazım

225 yořuľdu. -sen de bi aııľdın~ ı otomatig gibi gidiyon yání- iki daKğada ğonuşduşmağn dedim
yeter~ o ğadar.

Bildiğiniz şiiirler var mı?

bu ayet deder şirci dēil bu. ben şiiirden ğonuşmam, ben kētap da nē yázarsa onu
ğonuşurum. hep kitapdan ben şiiirde ğonuşmam şiiir ğonuşmam ben *ğurani kerim*~ oħurum.
230 ben şiiirnen alaħam yoħ. siz nērelisiñiz memleket nēre, nēresine? hadi baħalım bizimle kağnıci
ııığı benimile. -arħaba ıııđacān vaľlaha- hāydi *aybasdıľı*, *aybasdı*dan *feteli ismajl* tanır mısıñ,
başbuā, ha *başbuālar*, *başbuālar başbuālar* tanır mısıñ? onnar benim ehbabımdı ben
suľuovada oturuyordum onnar beni ğeti ben deg *fatsada* ğeldiydi. -kimin kimin nēsisıñ sen
fōnyā suľuovada mı oturuyó?- şimdi *ismajl* ğetdi *msdđđ msdđđ* diyolar -*suľuovayā* şöle
235 ğorum- ayıP~etdin *aybasdıľlar* beni *ordul*arın hinci tanımyanı yoħdur beni. beni
ğordünyüdü. -*ordulul*ar çoħ *suľuovada*- abōv hiş tanımyán yoħ beni.

Suluovada ne yaptınız?

ben *suľuovadā* atmıs sekizde *suľuovuyā* gitdim. besiciligde, hayvacılıħ beşicilig yapđım.
çocuħlar böyüdü bilmem faľan~ oldu sonadan ēr biri bi işe ayrıldı ben de işde -*bayram dayı*-
240 ēfendim -torunun acığ dışarı ııığsın diyo.- ğeliyorum.

benim Keşdi emmā şimdi yáħı yáruľıyodu. óyle bi feci kaıza atlatduğ başğa başğa bi yer.
úzerine düşdüüm yá taşın~ úzerine. düşüncü buraľarım~ acıdı ha buraľarım. filim faľan
çekdirdik -amá yoľda giderkene düşüveriñ~işde.- böle bi gitdim daşā daşā ğeldi yēnim.
buram daşā ğeldi buraľarım~ acıdı şimdi yáħuyunan duruyó, filim çekdirdig, ğáz~ aldıħ
245 doħdura ğetdig ondan sona da ben tabi peħľuvan yáħısı feľan vurduğ. óndan sona tabi óta
ğarasahız yáħusu oluyóř siz bilirsıñiz. karasahız yáħusu onu vurduğ buraľara. peħľuvan
vurdum bi hafda peħľuvan yáħısü peħľuvan yáħu yáħu hah, onu ezzaneler satıyo. ha onnarı
vuşdum bekıt biráz o ğadar reKdētmedi de bu ğarasahız yáħusu çekdi çoħ çekdi. yání kırııı
çıķııı ğaynadıyo yēnim. -nē zaman oldu bu?- on bēş, yimi ğún oluyó. yēni tabi tabi
250 onuñ~uçun ben ben şey yapı yōsa ben daş gibi gidiyodum~ öle. sen nērelisin yēen~ efendi?
ben *aľayurT*danım. o *ladik*den -ben buraľım- tamam ğüzel. -sormaħ ayıp~ olmasın dā bu nē
úçún oluyó abi.-

Yer: Samsun/Ladik/Daldere

Ad: Celal Şahin

Yaş: 80

5 *Amca isminiz nedir?*

ceļal şahin.

Kaç yaşındasınız?

seKsen.

Büyüklerinizden Rumlar'la ilgili bir şeyler duydunuz mu?

10 bunnar~ işde *rumnar* burada gömşuymuş~ önnar ėlermiş zamanında.

Önceden Türkler'le araları iyiymiş değil mi?

tabi. gelip giderlerimiş öle dellerdi babamnāņ, annemgil. öndan sōna işde bozulmuş tabi. birbirlerinē *türkl*ernen gidiş gelişi kesmişlē. dışdan hükümeti olunıcağ değereg ayā ğahmış~ işde. bunnarı duyyödum.

15 *O dönem buralarda ev falan yakmışlar mı?*

yápmışla. kōyü yáhmışla burayı. -yá yáhmışla.-

Köy halkı nereye gitmiş?

20 *şığlıyá* ğaçmışla. aşşa kōylüle *ġıranbuaz* kōyünē -dāıımişla ahrábalılarına ğaçmışla- hergeÇ aġr ábalıına ğaçmışla bunnarı biliōm. *mazlumōña* ğaşmış babam. ben örda dünyēe gelmişim. *ġıranbōazı*, *ġıranbōazı* ğaşmış. örda dünyēe gelmişim~ annem öle dērdi.

Buradaki bütün evleri yakmışlar mı?

orasını bilmiōm. yálinız cān, yánan evler var.

Buralara gelip eşya, mal soygunu mu yapıyorlarmış?

25 malları tamam~ olāh bilmiŷm. saybi sajp çıhamamış da ...* mallarını ğaçıran ğaçımuşdu. ğaçıramanıñ mallarıñ peK de soymamışdı malları. hazūııanmuşlarımış zaten şeyden ğürgenni ācından ğılıç yápmışla, hur dami yápmışla. ó ara yērde yūıııō. zabā ğarşı dēe

irametlig~ annem dërdi, bi hücum~ êtdile dërsin vër kûrsunu dëđ. siłah yãması dë. yihıyoıla kóyú dë. hem burdan atıyoıla bizim *türkler* önnara atıyomuş~ ónar bize. biz atıyómuşuñ biz. ó zamanı yáhmişla evleri işde. duramamışla tavlu şey gëlmiş tabur gëlmiş *ladie*. şe olmuş

30 ...* *ğavurlar* gëlmiş böle dëlledi.

Buradaki büyük zelzeleyi hatırlıyor musunuz?

-oıldı yá ğırh~ altıda mı olmuş?- evet hatıllım *ladikde*. bizim burda bi tek bı sergen yihıldı başğa bi şey yoh. olmadı hiç olmadı.

Diğer yerleri, Ladik'i falan gördünüz mü?

35 *ğiranbôaz* kóyünde var şeyin~ *ahdaş* kóyú, *datlıcah* kóyú; *ladm erba* üs dasından âlt tarafi témamen yihıldıydı. biliém~ önnarı.

Çokça ölü var mıydı?

bi varıdı çoñ çoñ. ölü de varıdı, zayıyat da varıdı kóylerde.

Buraya neden Daldere demişler biliyor musunuz?

40 bilmiém -esgisi *kürtlü*.-

Bu isim daha yeni mi oldu?

he he. yeñi yeñi- yeñi oldu. -esgisi *kürtlüyêñ- kürtlü kürtlü* dëllerdi. -he *kürtler* varmış yá *ğavurlar* varmış yá.-

Buradaki Kürtler'i biliyor musunuz?

45 yoh. -şimdî- hayır şey *kürtleri* varıdı, çadır *kürtleri* -çadır *kürtleri* geşdim *dersim kürtleri* vardı; *dersim kürtleri* *dersim* tabi. hatda ónardan ğalanlar var burda. *dersim kürtleri*nden de adam varğ burda.- *dersim kürtleri* varıdı, *dersim Kürtleri*. -mesêla bizim burda *âhmet* var, önnarın~ anası, babası *dersim kürtleri*nden. şey şey mi? dëđ. bu *tezi daymın*~ annesini mi? dëđ. demin sahatlu olan çocün. evet ó da *kürtlerden* fazla ğonuşamığ dëdin~ibi *türkçe*.-

50 sazan *kürtleri* baş ğaldudu yá *atatürk*, *ismet*~ *inönün*. ó zamannâr orda muacir~ êtdi buñara bize verdi. bizim kóye de vërdi de çoñ kóylere vërdi. *kortunnar* vardı bi da buñ şundá irametlig ...* annesi, babası.

Bu köyün nereden geldiğinden, kökeninden bahsederler miydi?

55 *ğavah*dan gèlmiş çöü. *ğavah*~ ilçesinden ğapile ğapile gèlmişle. *şehliden* gèlmiş. *hac*~*ömer* dèllerdi *şehliden* gèlmiş -öle mi?- *şehliden* gèlme, *şehli* kıóylerĩ. -esgiden burası bi yèrde de ālıĝ gibiymiş- he ālıĝ gibi.

Eski ağalar nasıldı?

esgi ālar -bu ĩ bilir ha.- esgi ālar ĩce annatmajP dē ezelde duruyòdu onnar. ezelde duruyòdu burdaydí dá kıóy~ odalarında. kıóy~ odalarında nerde ğapının āzında doypduruyòdu. sınar
60 geğer köşelere oturuğladı bunun~ ardına geğerdin. biz dinerdüĝ~ anca. işde fełan *ğavur*şöle yápdıydı, *kāfire* şöle yápdıdı -bizim kendi yèrli ħalkımız yápiyomuş~ āynısını- ėle diyó. - babam tallaj sürüyòdüm bađa *turabzondan* yerleşmiş, bĩjsi lazım~ oluđ; *aPduğla* dē. tallaj sürü fahırılı biz yá, ā bu *aPduğla* dayı işde. *havza* hangimis sürmüş bābam. ula *aziz hamit* bey ney dēsün dēmiş. ula benim dēdimi *havza* yılлада ekĩtiyò bi de imam~ olarağ gelmiş.- tabi
65 tabi. -bābam dē ađlıñ~ erje bi dağacam amma diyó. õlum senin ađlıñ~ ermez dēmiş babama, çılmış gelmiş talladañ. elinden~ alamamış. tabi alamadı sonadan tegrār çołuđ çocuğ yetişdigden sona şey yápmış. amma ĝene de dēdim gibi aırdan~ aldım zaman dē bilmem depje ĝadar benim dēdimĩ gelmiş. bu kıóyé de imam~ olarağ gelmiş.-

Askerliği kaç yılda yaptınız?

70 bin dohuz yúz ĝırđ dörTde gitdim, ĝırđ segizde geldim.

Dersim harbini bilmiyorsunuz değil mi?

yoh hayığ. biliom geşdi öncedeydi dağ. babam ĝatılmamış. burdan ĝatılannar vardı. -o harbe gidip de gelemeñner var- *dersim Kúrterini*.

Babanız veya dedeniz seferberliğe katılmışlar mı, size bu konuda bir şeyler anlatıyorlar mıydı?

75 ĝatılmış~ ānnatıyoıađ. çoğ~ eziāt çekmişler seferberlikde. çoğ~ eziāt çoğ. yiyéceg sıhıntısı, fahıllılığ~ ó zaman õleymiş. bunnarı heb söylēđ lèrdi.

Bu köy eskiden nasıldı?

esgiden de řimdiyé ĝöre zaıfdı bundan otuS, ĝırđ~ elli sene. elli sene önce, atmış sene öncesi zaıfdı. şimdiK millet biraS ĝözünü aşdı ēy. reşbellig yápiyó malçılığ yápiyó. ē
80 durum~ è.

Rençperlik o zaman mı iyidi bu zaman mı iyi?

şimdi ĩ oluyó. o zaman bir~ ölçeg buday eKsen, alacañ iki ölçeg buday -elinnen yoluyılarınmış böyle tırpanna adam yássi. olmuyomuş yáni.- hinci bi tenike bi teniKe buday~ assā on teniKe alıyo, on beş teniKe aıla. o zaman güce yolduca. nē inceliyoñ sen şimdĩ
85 bunnarı? niē inceliyoñuS?

Kıtap yazacağız, onun için eskide olan şeyleri derliyoruz.

kitap yázacañız.

Eski günleri sizden başka kimler bilecek öyle değil mi?

bilemeğ dōru. -tabi tabi canım~ öle.- tabi tabi. -esgiē yáşaTmađ isidyola araşdırıó, anı oıarağ
90 ğaıısın yáni.- tabi hatıra oıarağ.

Büyük kuraklık yaşanmış onu biliyor musunuz?

otuz~ altıda oldu -he- otuS beşde bālıyan sene oldu. otuS~ altıda. çoğ böyüg ğurağ~ oldu, yámur yámadı. -dayı dağ, doıu vurdü seneğ mi diyoñ?- de otuz~ altıdaKi ğıtlığ var yá doıudu yádı. peşinden doıu yádı evet. peşinden doıu yádı.

95 ***Bu kıtlık senesinde ne yaptınız?***

ne yápicāz, millet~ işde ó yándan gitdi sırtıyan~ olan yerlerden getirij şeyden *çarşambadan*. mısış getirenner sırtıyan, hēy gidi! çoğ~ eziyetler çekmiş. sırtında sırtından getidile, sırtında zoruna getirdiler boviyálarımış. sırtlarından da alıyoıarımış heP. ó zaman babam hocaydı benim. *daşovaniñ ğabadütemen* bi kıoyú varıdı, orada imam duruyódu biz
100 orie gitdük. ekin~ ekén yoğ, saman yoğ, beş~ on başđanımız varıdı bizim. hatda maı bile ğútdük bize maılarımız. sona ó unu hēy ögüz~ arabasıyan *cıllayuh* dēlle *cıllayığ* dēlle árabayúñ~ altında bi depe var *cıllayug* çeşmesi var~ ordá. órdan odun götürün ğaba dé arabaynağ. ónnarı biliēm heP. -çoğ yoğluğ çekmiş- çoğ yoğluğ çekdi ó zamam, çoğ çekdi millet.

105 ***Bu köy de somak yemiş mi?***

somağ dēl de kepek yēyén oldu. babam~ işde imam öldü için *taşovā* bura şeynen durduydı, budaynán. budaynán duruyódu orie babam. imam öldü için ēyđdi. -şimdi ónnarın durumu bi zāman babası imam óldundan İyimiş. bizimKiler yemişdir yáni somağ.-

Sizin zamanınızda askerlik kaç yıldı?

110 otuS~ altı seneydi, dört sene yápdım. *ismet~ inönüyódu*.

O zaman askerlik nasıldı?

agerliğ çoh̄ ē bahamıyoıaradı bu zaman. şımdıg deşmiş. papara dellerdi bi şeimize bāıardı
İp. asger yemezdi. mazzememiz gidēr dēn bamyá yedirir. ğarağomutanımız varadı, bi bi
tohadn kıoyúnde aşğaleli, erzürümün ğazası. benim̄ asgerimñ neden yemessñ şey bamyá.
115 bamyáyı yákdım hep tavadan hePsini. yemediydi milleT -yömuş zār- bayannarıñ yápdı
bamyádan dóul ği? elbisej úsdünde et oıacağ̄ onu. et yoı bi şey yoı doıdumuşıa.

Şimdi de askerler et yemekten bıktıyorlar öyle değil mi?

-süper yā gerçekden dā ne!- şu ğadar bi ğaravannā varadı aıdumuzdan̄ İp zahunada yerdüğ
biz.

120 ***Askerliği nerede yapmıştınız?***

Ben bayburTda yápdım. bayburtdan aıayı ğapdı. dört yūz yim beşinci cıat aıayıdı, elacıa
ğapdı elazıda dört dört yüz ğırh dört yátırımında ğalmadı hasda varııa yödu. elazide yápdım
órdan da tersis̄ oıdım.

Dört sene boyunca hiç izne gelmediniz mi?

125 ğeldim̄ izine. beni severdi órdaıar. ğalemde çalışdıım ben.

O halde sizde okuma-yazma var değil mi?

-tabı tabı- üçüncü sınıfıdıım. -ormancı, bu da ormancııardan- üçüncü zınıfdıım. üçüncü
sınıfdan ayrııımaydıım.

Ormancılık mı yaptınız?

130 orda depo memüresi. -öle mi?- evet. orman depo memürēsı. esgi dúruş ğonuşamıyoı bile
bahsaná.

Dinç gözüküyorsunuz ama sesiniz az çıkıyor, anlaşılıyor.

tansiyón yükselió, tansiyón yapıyo. pargisdon hastaıı.

Sizde Parkinson hastalığı mı var?

135 öle va. öle dērler nem. bi ye gitdim öle dēdiler bi da de gitmedim. -faKültiyé hēç gitmáđın
mı?- bi sefer bi sefer gitdim. unuttanıı yapıé sona ateş yapıyo bāzı. titireme yapıé
titiremenim benim fazla yoı da böle yapıé işde. ilaca devam̄ edđim dā. rapoııuyum ben
zaten, raPur̄ aıdıım. ilaşıları bedavá vėriyoıā.

Sağlık güvenceniz, sigortanız var değil mi?

140 devlet memuruım~ emeklğim.

Ormandan köylülere kesim hakkı mı veriyorsunuz?

tabi tabi kesim hağğı veriyoh. bunu üçretiyen getiriyölä depuyu teslim~ ediyola. depoda siter yápiyolađdı. siter parasını ná ğadar oldu getdüyse~ oña göre. bugünün parasını dayre öTüö buñā. siter bi metre dutdunu enini yüksekliğ bir. bi metre ön santım yüksege 145 ölucağ. bi metire ēni bi metre öle. ö zaman ilk sefeğ ilk senelerde tartıynán aldığ. kıantarınan.

Siz devlet memuru olduğunuz için çok sıkıntı çekmemişsinizdir değil mi?

çekmedim ben ğarđaşım. işe geşdüğden sona çekmedim de işden, girmeden önce de çoh çekdim. irametlig~ annem öldü. annem öldükden sonā bizlerde babam bir, bende iki bi de arhasıra ğardaşım orda üçe iki. ğız çocü bile yoh böyle ğalduğ. hemen bi hafdanın~ içerisinde 150 evlendim, babam ölencē evlendi. bābam iki sefe benden sona beş~ on, iki tene ğarı aldı. onu da ałasladı taļaları satdı satdı yēdi. orda diyē o birinci ğarı öyle bat. -sen yēmeni de ne oldu sangi hacı dayı?- yēmiyé geliyé zate. -yēyēcañ- tabi. -yēyēmiyoñ ne yēyēca- yēmiyó geliyó. -tabi- bunnarı ğordúđ~ işde. şimdiki *allā* şükürer~ ossun.

Kaç çocuğunuz var?

155 beş dene ğızım var, bi tane ölum var. bi tane. iki denēdi biri mefāt~ etdi. -*allah* rahmet~ etsin.- amin. beş dene ğızım var, beşi de ğocada. -beş de damat on denā- biri *samsunda* öretmen ğızımuñ benis. birisi de *ladikde*; o da emekliē ayrıldı. ötegi birisi *isdambuğda*, biri *anğarada* ...*

Ailenizin büyüklerinden seferberliğe katılan var mıydı?

160 bi tek daım ğalmış~ orda ğalmış *ğara~apdağdan*~ ölen daım, annem *ğara~apdağ*ydı. *ğurtuluş savaşı*nda ğalmışdı. geri gelememiş bi dá gelmemiş. bunu biliém~ işde onu söyledi. annem söylerdi hatda. -*ğaribanığ* dayımuñ öbür bi dene ğardaşın hangi savaşıda ğaldı?- ne savaşın douda ğaldı -ne?- douda ğaldı *aljel* paşanıñ zamanında. benim babaığ da gitdidi o yánna. *kıur*Tharbine gitdi -*dersim* harbine- he. -órdan nassı gelememiş ğışın naşın?- 165 bağ~ işde *squğda* çaruğları yohmuş~ ayáđlarında *allah* rahmet~ éyleyē- -ölüp de gelemedi dóđ mü bunnar yáni?- ölüp de gelemedi. -ğızııbaşlar mı öldümüş?- *aleviler* değil. o memetcigleri öldürüyölarımış sovüyálarımış. öle dellerdı bu iş~ işde bi tek daım gelmedi. *memet* ~isminde bi daım gelmemiş.

Yer: Samsun/Ladik/Deliahmetoğlu

Ad: Nurettin Aslan

Yaş: 70

5 benim~ ołannar *ısdambu*da. değelim Ki bi ben ğalımsım, heP öyle oıuğ işde. esas *samsumu* musũñũS başğa yerden ğelme mi? -*ordu*- neresiñden, *aybasdđdan* mı? *haFsanın* kıoylerini hep ğezdim.

Ne iş yapıyordunuz?

10 ben çavuşudum. banħalař da undarın sımtıraħ kıağtlerini sıķorta kıağtleri varıdı bende, bunnarı ğor ğarāħda gitdim hep, kıoyler hep.

Bu kıoyün ismi neydi?

-*deli~amedoıu*- esği kıoy burā bozulmadı hiş *deli~ahmeTöıu* kıoyú. -*deli~ahmetoıu*- ha. siz nērelüsũñüz yēen?

Burada o isimde kışi mi yaşamış?

15 şimdi şöyle oımuş~ efendim -bilemiyoħ ği adına ğóyũmüzũñ- uñu ānadıyım sāa. hep harbe ğitmişle mi, ó diyēerden~ órdā -řuř da yāzımız var, aha burda- órda hanesi varımış, şu yānda ambarı varımış ğani harşden. dōrt dēne ğelini varımış bunuñ. ēlli dēne çöte ğelmiş, ğelinneri teslim~ aııcuħ~ ōıılları harşde, asgerde. ğelmiş~ eve ālıyó, niyē ālıyón buba? diyoıa. ğelin şimdi yüz dēne erkeK sıralasan řuriyē, yüz ğiřinĩn içinde bi dēnesi yāpamaz~ ó işi. ālama 20 sen değ yā, beşer dağğa onar dağğa arayan sav ğezmiē durduķ diyē. ğelĩnin biri ğarřuyā duruğ biri de buriyē duruē. biri baħçelĩlerini ğeçerken unnarı hiç ğörmüyı yā oıu. öte ğarşudan ğelinin biri; ğel ğel çabuħ ben seni beklıyém. yoħardan baıtayı ğoydum muydu ó ğidiyē. ónu hemen sürüklüyoıa ó üs~üsde bunnarın hePisini de yıvıyoıa.

Bu yığılanlar Rum, Ğāvur mu?

25 biliyoħ mu ne oıdunu? atlaşlan ğelmişle, -ğelinci- ó zamana ğadar ó zaman ğadar ğelinci de bitiyē óndan sona bu biraz dā duriyē squna bu *edirnē* ğöçüç bu adam. ha quılları ğeliğ nemben~ işde quıllar moıllar burda bi dā ğaliyē emmā. adam, şimdi yüz dēne erkek sıralasan ó işi yāpar mı, ha? ğaħ~étmiř. -ēlli dēne dere boyũ- -*selamũ alekũm*, noıdu *ibrā?*- *azizi*

ğacırdıķ - İ yá. -aziz bu yánnı gitdi yá.- vaılla mı, nê yánnı gitdi? -dāħā oruyá gitdi- āħā oruyá
30 gitdi, gelür şimdü, -gelü mi?-

Eski Rum hadiselerini büyüklerinizden duyar mıydınız?

duyduħ he.

Onların buralara neler yaptıklarını sizlere anlatırlar mıydı, bu köylere baskın falan yapmışlar mı?

35 yapmışla yapmışla. -öldürmüşler mi?- ná ğadar -nê ğadaş- *atatırķ* bu kıyê ğadar gelmiş.
burda bi toplandı yapmış - urdan gitmiş *datlıcā*. *datlıcaħ*dan deve geSiyê, deve gezede bi
muhTarış - örda iki ay ğalmış, sivil - elbiseyner asger - élbisesi altında. onu ihdiyáın biri
ānatdı. -bi de sizin gibi birileri ānatmaħ lazım dālara ğaşmış.- ó da paytunna gelmişle neyne
gelecekle? ũ bu yolđā, *erbā* yolunun susası var dē depe var yá dā, daħa baħ, şorda baħ. urdan
40 *erbā* yolu öyle geçiyê. ó zamānından ó zamannaş urdan da yol varmış - urdan da. esĝi
adamnar çoĝ harp yapmış *rumlaş*la. bizim yēner tarafı da tā *çayĝaradan* gelmiş. ó zaman
rum mu? saldı nê bizi. şimdı *ĝıranbuaz* kıyede var, *motómó*da var her tarafda -demir deĝe
resul- geliyoła. *deli*-*aħmedin* hatiresini duydun dā nê arıyan başĝa?

Bu kıyede su sıkıntısı var mı?

45 nası?

Su sıkınız var mı?

var sū. suyumuz yoħ şindi hiç -ıç damla su yoħ - evlerde.

Su nereden geliyor?

-yáyladan geliyê- yáyladan burdan da şindı yeñiden bi dā eşim vèremedük dā işde eşime
50 vèrüp, maħınıé vèrüp, boru alıp suyu çoālduculħ. -bu *aħdādan*- *aħdādan*. -*aħdādan* gelir-
yètmıř ĝi, ĝoyê lirā dört ĝoyê tahsim. şindi *sqanni* kıyú vardı *çerkes*. önnara bi minare
yápdüduħ İki kıy. minareĝ teslim - etdük şindi tāmam. önnar da bize súyú vèrdiler, súyú
bāladuħ, eşmié vèrecüĝ - işde yoħuřa geçimi geçiremiyoħ da. şeırde öretmensin başĝa?

Sadece çocuklara öğretmenlik.

55 tabı tabı çoħ sāol, *allah* razı olsun. *ışp* ĝonuřma yapıcamış ĝórevli gelmişmiş. -tamam da
bubam yödu yá, bubam maıdaymış.- kimseĝ bulamamış? -depeden ĝeldiydim baħdım maı dā
şordā- bābanı demiyöła, bābaıñı diyoła. kıy muħdarını arıyo bunnar.- bóún burdā, ismiñiz

nè bilmem de. ha *memet* hoca bóún burda senin kimsej bulamıcān. şu arabayı durdur lan yèr varsa. -*ilyás* yáv-ó- kim ó? -burdaKi şeş getürí, *ilyás* dur lâ.- başga hangi kıoydē gonusma yápıcān sen şindi?

Alevi köylerini gezdik, diğér köylere de gideceğiz.

önnar bizden, önnar bizden fazla dutmağ dé mi? toplası. -evet, *saşura* gitdik- evēş óra yol- üsdünde. şimdi burdan buruyá adam geldú zaman, ğarşımızda *çerkes* kıoyú var *ğāvlu* isminde. urdā *işlam bey* varımış, óña çöteler tenbih- étmiş ğaç çöten var dēmiş- *atatürk*? seksen ğadar var dēmiş. yüze tamamlā ónu sen. ó *havza* yolundan da duğmadan *havzaynán* şeş *ingiliz*, *ingiliz* şeş ğurmuşumuş ğontacı. ar tuğ buraları teslim- alacağmış. ó da dēmiş,- ó zaman sen bi bize yüze tamamladım mıydı *havzı*ı hiçbi dene araba saşmamış. memur da vāmış isdiyómu- isdicah. depenin doruna durmuş, gelene -tefe basmasun.- ölüruk. ősem de çekecām, kimisi vurmuşlar, hep arabaları bi doğdumuşlar. *havzadan* bi telefon geli gi on beş gün sona; bize araba gönder, adam gönder. biz on beş gündü size araba gönderiyoh *samsuna* *ingilizler*. işde órayı öyle kesmişler. zaten *toPa-osman* çötesini duymuşundü. *toPa-osman* şeşle yápmış teşvıci varımış- adamın, gine adam ğafalıymış, kesviden- adam bĩ ádam da yomuş. ó zaman keşvicij dēmiş gi, *bandırma* vapuruynan harita götürüyómuş- *isdambuğa*. bu şeşre götürüómüş. üç- ayá ğadar dünyá yüzünde *türk* ğalmasın kıókünü dādın dēn, haritede öyle ğonusarahı gidiyolamış. aslında *toba-osman* duydum mudu hemen, şunun- öüne çıharın- az, gemij çeK, ó da öüne şeşydiú zaman dön, dönder bağım vapuru. önemli bi *samsunda* bi şeş unuttum. ben emirnen geziyóm, diyé dönemem. şu bałtáj çıhartdım mıydı *samsuna* ğeri getirir. diyévérmez gelmez hemen *samsun*un polisine haber verir Ki yeriden daretie almış, ónu yáhalar. yáhaladıhdan sona *samsunda* valiçe bildir orie burie, *atatürk* Ke bildiriyoła. *atatürk* diyi Ki, nè bu- aPağlar? şu anda *türkiye* yüz adam ğalmıcağ. bu da bi emir veriyé üş güne ğadar *rumnann* kıókünü ğaybediñ. ó zaman bizim burda evleri heP yáhmışla.

Buradaki evleri yakmışlar mı?

sen nē dēyán! bu depedē ó yánda ó yánda böle edırafımız böyle *rum* hep yáhmışlar. niyé yáhmışla bunnar- ambalğarı evleri dēñ ben ğızdım hani. büyüKleré söyledim. gece gelip gelip yatıyolarmış ğúnúzün adam öldürüólarımış- ó zaman- órda.

Bu köyde eziyet yapmışlar öyle mi?

-yápmışla- yápmışla yáhın yérde gène adamlarımızı vurmuşlar. sona önnara hep intigamlarını almışlar. *gavurlar* da yápmış. ēn~ aḡhanda bizim bu *haydar* ḡalanda şejimizi
90 yáhmişla –yáv, biraḡ~ *eyüp yáv*- ḡaraḡolumuzu ó dévirde.

Anlatılanlara göre buraları Topal Osman kurtarmış öyle değil mi?

canım~ ó harétej ó çevirmeseymiş *türkiyénin*~ işi bitmişmiş. ama *atatürk* zamanı kimsenin haberi yomuş. *atatürk*

İsminiz neydi?

95 *nureddin*~ *aslan*.

Yaş kaç?

yétmiş. ben şeydē burda çavuşluḡ yápdım, zirátde işçin başında. bunnarın şeylerini ó zaman ḡartlan daıtdım hep.

100 ***Köyün ismini sizden öğrendiğimiz iyi oldu. Köye neden Deliahmetoḡlu verildiḡi sayenizde anlaşıldı.***

şindi yüz dēnē erkek sürisiḡi alsañ, hepimizde ḡataḡ aḡa burda, cesaret yoḡ. yoḡ şindi bunun gēri yándan ēlli dā gelicin ḡorḡumuzu yápamóḡ. ḡarılar gēne -erkekden şahmış- erkekden şahmış. -bu depede cepane bile varımış depede, ā şu depede candaḡmaların yēri varıdı órda ḡulube.- ḡaraḡolumuz varımış~ órda canım -önnar şindi tabi gitdi, he ḡaraḡoḡ varımış-
105 *haçlardan*~ óra ḡalmış~ öndan, hep *haçlar* bi toplasıp *ḡavā* ḡadar *haçları* bizim ḡaraḡoḡ götürüyómuş. *haçlarda* óranın~ adı *haçlar* ḡaldı. haretede belli tā. *türkiyé* heretelende -telezonda feḡan- epey habár~ aldın, bunnarı hep sen not~ ét. -órenecān en~ èysi burası- hadi yoḡundan ḡalma, bi yēre dā.

Yer: Samsun/Ladik/Doğankaş

Ad: Süleyman Kayan/Abdullah Uğurlu

Yaş: 65/60

5 heP beraber dinnîyég nèymiş.

İsminiz nedir?

hacı aPduļļā, aPduļļā ūļļu - ūrļu- ūļļu.

Yaşınız kaç?

atmış vā.

10 ***Sizin isminiz nedir?***

süleymān ğayá

Yaş kaç?

atmış beş.

Burası musatlı mıydı?

15 yoĥ *doanĝaç* -yoĥ *doanĝaş*- *doanĝaç*, esgi ĩsmi, esgĩ ĩsmi *aĥadun* yèni ismi *doanĝaş*.

Eski ismi neydi?

aĥadun -aĥadun.- eveT

Bu ismi niçin koymuşlar biliyor musunuz?

vāla hiç tahmin~ edemiyoz yání bence. nèrden geldi.

20 ***Büyükleriniz bu köyün nerden geldiğini sizlere anlatırlar mıydı?***

-adam dolu dülük- hiçbir şeş varamadıĥ yání. bilgiyé bilemedim, varamadıĥ hani. -sizde de var mı?- -yoĝ böle bi şey yoĝ.- he he.

Büyükleriniz Rumlar'la yaşanan olaylardan anlatırlar mıydı?

25 annatıllardı. var şurda bi kóyü *begir çavuş* diĥ birisi *erzincandan* ĝaşmış~ asger~ oĥarahdan. gelmiş yoĥ boyuna doru ĝeliyègen çoĥ maşagatlar ĝörmüş yání yoĥ boylarında. burda dá

rum kóyú varıdı, şurda bi ay var~ orman böle. *şirmenñ deémeni* dèdi bi yèr. òrdā gizleniyollarımış *rumnar*. burdan eli silah tutanı yánına toplamış bu kóyden. gidelim bunnarı daıtalım burdan dèmiş mücadere étmiş~ örüyé. hücum~ étmişle tabī ğazan atmışla bölē ormanın~ içinde çorba feļan yèmeK veyá bi şey ğaynatıyolarımış. ellerinde nè silah
30 bulunduysá bi ateş~ étmişler yáni. darmadāın~ olmuşlar. kendisi ānatī, kendisinden dinniyòrum ben bunu. hē. dèdidi düşenleri ölenleri dèdi, para arıyòdum dèdi. bi tenesi yüzüñguyļu yátmış, ğamayı altına sahlamış dèdi. dōnmesiynen bārabār bi dene sapladı bağ ama dèdi, ğafama denk geldi dèđī. bundan ála ben o ğamayı bırāhdı dèdi. yògsá~mmé ğafama dek gelmeseydi öldüricādı beni dèdi hā. ğafama denk gelde dèđī ben de ğamayı
35 hemen sapladım~ oña dèdi. ve bi ğadında para gitmiş, para varmış *ĝavā* kaçmış ğadın. bi çuyòl bi yorganın altında, *ĝavur~ ósman* diyé bır isiynen evlenmiş. abı parayı ğaçıduh dèrdi. ha he. dúnú oldu mu *ĝavur~ ósman* dèrdiydi önnārdān yáni.

Bu köylere baskın yapmışlar mı?

bu kóylere basĝiñ; dedem burdan ĝoç~ étmiş gidiyomuş, *küpecüKleñ kúklüyéñ* burda bi ĝāş
40 kóyú yáhmışlar. dedem de burdan arabā almış, ógúz~ arabasını *ladĝ* gidiyomuş. *ĝarabaş* dèdiñ şurda bi *başlı sefer* var; *çerkez* yáni. *rúsyá*dan gelmeler bebeliyátı. hā. kóyé inmiş burda nérde *şējf~ ā* dèmiş dèdēme. *şerif~ ā* dèmişle ĝoçúç~ ortu, gidiyo ĝardaşlıh dèmişler. nérde? hemen dā kóyden çıhmadı dèmişler. şurda bi samanlıh var, samanlın yánında dèdēme ĝavuşmuş. dön *şerif~ ā* dèmiş, nère gidiyon? dèmiş. dèmiş gi, ĝardaşlıh yáhyòla kóyleri
45 felan giriyoĝlar dèmiş. biz de yárin geçiyé ĝalah~ oĝda dèmiş. neyse, sen geri dön dèmiş. ben yánarsam sen de yánañ dèmiş. sen dèmiş şu yēniñ yánında dursun bu yēen~ ayleninı bıraħmış dèdēmin yánına. yēenim yánarsa, yēenin dèmiş, sen de yánan dèmiş. kimse ĝılına doħunamaz bu kóúñ veyá çetebaşıymış yáni. *ekrem bey* fiļan varımış şuda *ĝarlıda* fiļan. önnar hePisi arħadaşlarımış yáni, o zamanın esgi adamnarna şelerle. dinnediKlerimiz,
50 bildiklerimiz yáni bunnar sırasıynağ.

O zaman çerkezler mi öndeymiş?

evet~ eveT. evēT~ evēT. sonā *mazlumòlunda* varıdı, *akif* diyé birisi. *küpecüg* yáni yēni içeri girdük, çoh şey ĝırduh dèrdi. *rum* ĝırduh dèrdi. nebetÇiyi dèdi, digmişler dèdi, gelen *rum* içeri geçiyò dèdi. parūlo diyò dèdi, ay çaruħ diyò. cevap vèrende geçmiş. çoh~ içerde
55 dèdi *rum* ĝırduh dèrdi. yáni öle ũraştırdumı anattırdı. -*rumlar* bāyá bi işgence yapmışla- evet, çoh~ işgencé yáPmişlar. hatda çocuĝların ĝózlerini dahi órda, *ĝocā~ amet* dēj birisi varıdı. soħmuşlar soħmuşla almışla. yalıñuz ó *begir çavuş* dèrdi gi, siz niyé böle yapıdıñız dēceğdir

de. siz olaydıñız daha kótu işgence yápardı, bunnarın yápdını görseydıñız. -*muñūun güceğı!*
mi diyó?- he, ha. öle bñ söylerimizde. ó *begir çavuş* dedi gi, *erzincandan* geliyégen ben
60 çocuñları ğazuña oturułtdunu ğórdüm, ğadinnarıñ ğazuña tañıldını ğórdüm, ğaz yáynan
yáhduñlarını ğórdüm. *rumnar* yápmıñla bunnar éveliyátından zalim. ē, yáni ónnarı ğórdúk
biz dērdi, bunnarı yáşaduñ. siz olaydıñız daha ğótú yápardıñız dērdi. yáni bunu bizim bildim
ğadar ~ işde. -o derece bi dahıñma oldu o dönemde- evet ~ evēt. yáni hepimiz nēñemizden
burdā cesürlerden, meseła burda diyélim gi, bunun dédesi varımış *hac ~ áPduññā, ğara şakir,*
65 benim dédem *şerif ~ ā*. meseła yésgiler böle buñda *ğadir ~ ā madir ~ ā* fiñan. *begir çavuş, ĩbā.*
ó *begir çavuş* şu azı ~ évñi çevirmiñler ğeçe, *begir çavuşun*. -bābasını vurmuñladı orda- há.
évi çevirinciK tüFeg varımış ama, *davut* dēñ bi ğardañı varıdı *begir çavuşun*. aĝam şöle
yápiyódu böle yápiyódu, tüfā ğurdaliyégen patlamıñ tüFeK. bilmiyomuş nası patlıcānı?
elinde patlamıñ he. o zaman évi de évi çermēlēm kırtarmıñla direK içerde silah var
70 diyéregden -patlamada- -patlamdan ğorñmuñla yáni- ha. atmasını da bilmiyomuş çocugen,
begir çavuş ~ ónun ğardañı. şöle yápiyodu aĝam böle yápiyo dirgen patlatmıñ ~ a -yáni
bābamı ónna tañlada vurmuñlar dērdi ğavullar herál *rumnar*- há. óndan sona dā yēdi tane
rum mu segiz tane *rum* mu? böyle bi kúçúĝ oda var getiñmişler şurdam şu yánde bi kóy vardı
ónceden. bi oduya ğoymuñlar ama *rumlar* öleceKleñini ānamıñlar. işde sobanıñ borusundan
75 beli içeri bi bomba ğoymuñlar, ónnarı orda öldümüşle. ha o derede bi meşenin dibine
ğómdúk dērsin ~ ilerde de. -onnar da çete miydi?- eveT ~ evet. çete eveT ~ eveT. -oyuna
getimiñle- he oyuna getimiñler.

Bu köyde bilfiil olaylar yaşanmıñ öyle deĝil mi?

yáñanma yáñam ~ olmuñ. bu kóy esĝidēn, yēdi hane segiz hane, on hane feñan ~ on beş haná.
80 biz yirmi hane yim beş hane olđunu biliyoñ yáni bu kóyün. -şimdi bayá ğağabañıñ- şimdi
yētmiş hane var ~ aşña yuñarı ama -dışarın yáñın gidiyó- yētmiş ~ üzeride dīşarda var bizim
hanemiz. vardır yáni.

Bu köyde de ğöç var deĝil mi?

var var -kóyden fazla dışardan ğöç vērir sādēn.- şimđi işdē esgi olannardan bizim ~
85 esgilēñden dinedimiz ğadar, mesēlá *rúsyádan* ğaçıp gelen éhdiyárlar varıdı. *batumda* çoñ
dóduñler beni dērdi *arif ~ ā* dēñ bi ihdiyár varıdı. böle çayıra oturuñduñ anatırdıñ, dóduñler
dóduñler beni emmá kemeri aldıñlar bēlimden dērdi. altından kemer varmıñ bēlinde. iki sene
mi iki buçuñ sene mi orda çalıñdıdıñ buñumde dērdi. tüveletē şışeyneñ su ğótürüñdúk

górdúkləri zaman bize eziyét- édeřler dèrdi. şişeynen kóúñ beK alışırdıh emmá -tāret
90 yáptumayın diyī- tāřaret yáptumayın dèr öle bi basđı yápiyořarmıř yānı.

Bunu yapanlar Rus'lar mı?

ruslar he. *rúsyáda* esir ğalımiřlè, *rúsyáyé* esir düşmüş, esir ğalımişlaş. óndan sona geliyéKen
de benı de *batumda* dèdi, kemeri vèrdim dèdi váy. çoğ dódúler beni dèdi. minaresi ucúř bi
adamıdı tē ó ğadaş ğuveTlı bi adamıdı ğuveTde. anatırdı ónнар dèrdi gi bize, óKúzsúz araba
95 yūcamıř dèrdi, biz nası yıhıyácađ dèrdük. havada acannar uçucāmıř, hePisi geldi meydana.
he hePisi geldi meydanā. bunnar şimdi *rúsyáda* ğór müşle bunı yá, bu da oşacağ burda dèdi.
varmımış böle dèrdi. adamnā havada uçucamış ğórúnećamıř. *angarada* adām ğonuşucamış
ğórúnacamıř böle dèrlerdi yānı biz çocúKen. aşa yoğarı ğırđ beş- èlli senelig bi māzi yānı.
biz daha ufacıduğ bunnarı yoğda ředelè. -sona da çığdı- çığdı hepisi oldu yānı. daha da
100 ořacāndan bařđa bunnar, hayıllışı *aşlahdan*.

Kuraklık dönemini yaşadınız mı?

efendim, ğurağlığ ğıtlığ varıdı zaten. biz ufacuduz emá beg ağlımız- ermije. yoğda geliyéğken
iki ölçeK missiri mi bi ölçeK misiri mi elimden aldı diyénner varıdı yānı. *çarşambadan* böle
teze geliyoğ yá, soyárlarmıř yānı. yoğda geliyéğgen bi ölçeK misiri getiriyomuş aramā
105 arřasında iki ölçeK misiri fełan getiriyomuř. elimizden misirimizi aldı diyénneri dinnedúK
yānı.

Burada da somak ekmeği yemişler mi?

şimdi řóyle; ebem dèrdi ki, somā çekdim dèrdi, eKmek yápdım yéyémedük dèrdi. pancarı
topladım yerden dèrdi bu otłardan. yárma ğatdım dèrdi, yármaynan sacdan ğaldıramadım
110 dèrdi. varıdı yānı az böz ulaşılış yānı. çocuduğ ama ben ağlımız- ermiyodu ama ğıtlığ varıdı.
-bizden önce yāřamıřla ó ğúnú.- yāřamıřla yānı. ben arpa tałlasından kèlle arpa kellesini
şimdi şu andā bi ğızarma var yá, ónнарıñ- içlerinde böle ğızarığ var, aldığ- aldığ. he,
yèngemner fełan varıdı, anam yōudu. anam ğaride inmiyó. ónнарı üfeledúğ üfeledúğ tavada
ğavurduğ he, pasda yápdıđ yèdüK ben bilióm yānı. ónнарı bölè bu şekilde ve hatda -az buçuğ
115 ğórdúk- öle řelerī- he, *ğaracā- amet* değ bi ořan varıdı, hadi oynamıyá gidelim dèdi. dur
ben pasda biřecek, pasda yèćamde öle oynamıyá gidicām dèdim. dèdi gi, ben sađ bi eKmek
getiriğim de birağ pasdayı dèdi. bağ gitdi èvden bi pıtı dèriğ cızlağ, ondan bi tene getirdi.
pasdadan da sıcaynan bi ğaşuğ alımışım dā yāngusu buramda durığ. ferdāt- ètmiř dālide bu
ğadar mücadele vèrmiř herađdá.

120 ***Köyün durumu şimdi nasıl?***

aļļahan bu ğúnüne Şükür. *āļļah* bundan ğeri ğomasun. yáni ben sağ değimĩ. cenabı *aļļah* o ğúnnęřĩ bi da getirmesin değim.

Biz o ğünleri yaşamadığımız halde Şikayet ediyoruz. Oysa ne zorluklar, sıkıntılar çekilmiş değil mi?

125 evet. Şimdi sen çaruĥ, çaruĥ değinci bilmeñ belgi yeneceg bi Şey zanneden. bilmeñ~ işde. -malların ğönü- malların ğönünden çaruĥ yápardıĥ Şöyle -meseļā ineklerin ğönü- bunñunu diKerduĥ Şöle Şöle ipnen bölē. altında çorap yoĥ bāļarĥ ayámız bóyle éderúğ. -ayámıza ğidik- altı esgirdi bi yáma daĥā ğořduĥ Şöle üsdüne, bi yáma dağ ğorduĥ~ ó Őekildē.

O ne kadar dayınır ki?

130 on ğún, on beŐ ğún bi hafďadā

On ğünde tekrardan almaya ğücünüz yetiyor muydu?

yētmiyodu amā burda ğoca óğúzleř kömüŐlerden alıyodun, kesiyolardı. -ip gibi getirende sırım dērdük, ip çıĥdı. ip de bunu yüzereg çıĥardıĥ yáma yápardıĥ- sırım yápiyoduĥ yáni en~ azımı bir~ ay dáyanıyodu.

135 ***Sırım nedir?***

sırım óñu Şeyden ğónden çıĥardırsıñ. maļımıza Şimdi ben sağ değim mi, yoğ ği bi Şey ļasdig yoĥ, ayáğğabı yoĥ. ayáğğabı ben bu devranda teg bi ğişide bulunuyódu. veyáĥut ğelende ğidende, amirde memurda ğóruyóduĥ. hep çarıĥ. nası bĩ ğırĥ~ altı élli Őeçimleri ğēldi, milletin Şöle ğózü açılıvęřdi yáni.

140 ***Ellilerden sonra düzeldi mi?***

düzeldi. düzeldi ama ipi de daĥdıļa boynuna. ipi de daĥdıļa yáni daĥdıļar. ben de asgerdim bu ipe daĥdıļa. -sen de hatırlıyon mu?- hatıļııyom. Őimdi esgiler çorahļardan çorahļardan, sen hangi kóyden nērdensıñ? ha *orduñın* nēresindensıñ? *aybasdı*. içinden mi? *aybasdı* içindeni hā, kimleri sörüyüm yáv. *ağubatları kemaļ bey* miydi neydi yá? -çoh~ esgileri bilmek- bilmen há, ben çoh ğitdim *perŐembelen* öresin. -perŐembe yöresinde ğüreŐ~ etdin-étidik, étidim étidim. ben Őimdi ó *aybasdıyá* çıĥıyá ğēldim, daha dünýada yódu. Őöle buña yoĥarı ğidiyódu yá, bu yánnı bayırdan ben bölē duvara baĥarah ğidiyodum. pırej ğórmeğim diyē oęus iki ğidij. -teneğ ğoŐumuŐ dé mi?- tabi. Őimdi onun~ uçun ben saę değim buğún,

devrannarı *alġah* bi da ġeri ġetirmesiñ. ondan sona da *mēnderesi* asdıġa. ben *yásdı* adıyá
150 ġidicekdım polis ġörevlidım~ *isdambuġ*da. polisin işi ġöndermedi beñi devriğ çáldıġar bi teg.
sen şimdi hemen ġalġarsın~ ayá dēdi, ġaġdı mıydı ġerġ ġelir senin birazdan satin dēdi. -
samsun yolundan *menderes* bu yolu ġizlicene eşđidi- váy bu urun, urun ġider ġetirirleridi. -
evet işde tabi tabi- ó yol témamen cizdi piġan puroje sōna ġeliyó. *isdambuġa* ben ēlli sekizin
155 dōrdünc~ayında indim. *isdambuġ* çöl halindeydi yġım halindeydi. *sirkeciğ*, *ġaraġóyē*
çġıġdım zaman ilk tıranvay bu ġadar bi ardan ġeçiyodu, başġa yáyán yodu yáni. ilk tıranvay
eminōññü, *ġaraġóyden*, yġıġdıydı yáni. dōrT ġabū.

Bu yolların yapımında sizler de bulundunuz mu?

-evet çalışdı.- ben çalışmadım da bunnar çalışdıydı.- burada burada çalışduġ,~ aşşada
çalışduġ biz. -bunnar çalışdı- çocudum ben~ evēt. çocudum teg bi dōzer mi ġíreder mi ne
160 varıdı. ġanaġları manalġarġ eşşiyoduġ, bi şeler~ oluyodu yáni -biz de küre küreg ġazma
elimizdē böyüg yáşları sürdürmedile, elimizle bizi uraşdımadı- küreg ġazma elimizde ġanaġ
manal açıyoduġ. şimdi önün~ uçun bi yárdım~ olşun diyereKden bi ġelir ġiderlerdi yáni.

Şimdi köyün geçimi nedir?

şu anda şindi bu ġóyúñ ġeçimi biraz maġcılıġ var.

165 ***Besicilik mi?***

besicilig. ġurbandan ġurbana bi şey~ olursa ó da yáni. sütcü öle bi şey yoġ. yáni kendi
ēhdiyácin ġadar üş beş tane inek büyüdüñ~ ölē bi şey. neysē taşınıyo. reşbellig yapıyoz
bazıları da. kendimiz ġoreciliK ġadar yáni.

Ürünlerinizden satış yapmıyor musunuz?

170 satıyoġ satıyoġ. buday satıyoġ, mısır satıyoz, arpa satıyoz. vay hay, ēhdiyáÇdan fazlası
olursa.

Şeker pancarı ekmiyor musunuz?

var var. onu da yapıyoS var. *ġladiK ġladiK. ġadię* ġöndeliyoġ, *ġladiK çarşambryá* ġönderir. -biz
ġadię biraġıyoS; ġantara vėrdük. *amasyá* da ġelinci ġelir alır.- he, ā ġantara biraġıyoS. şeğ
175 *ġladik* ġönderir *çarşambryá*. *ġladiK* ġönderir.

Şu anda bu köyde kaç hane var?

şu anda yetmiş hane var. -burası çok~ iyi- evet~ evët. evët annadım. aşşa yoħarı yetmiş haneĭ tэмam~ éder. -yoħ yoħ- var var. -şimdiĭ yuĭarı şeş atmış beş ancaĭ olduĭ. biz- genşleĭ heP dışarda ben şinci yalıñuzum, teg başımaĭm yá. soruyoĭlar şimdi. şimdĭ soruyoĭlar
180 şimdi çoĭun çocun var mı diyé? ben olmadı ĭi diyóm. niyé niyé diyolár? ben évde olmyán oluma ben nası benim~ olum dĕjm yá öle bi yérde. otutdumuyó ĭi durmuyó ĭi hiç birisi durmuyó. on yédi yáşında var birisi *bursuyé* ĭirdi işate. on yédi on seKiz yáşlarında. yá o iş sayibi, birisi loħandacı birisi işatci, öbürleri de parKe yapıyoĭlar~ *izmirde* çalıřıyonnaĭ yáni. yávaş yávaş bu kóy de küçülűcek- illa küçülűceK. -tabi- illa küçülűceK. ĭelmezle ĭi işde
185 buruyá. ĭelmezle.

Bu köyün herhangi bir sorunu var mı?

belirgin sorunu ĭanalizyon. su sorunu var ĭanalizyon, yoĭdan biraz avareĭz yoĭdan yoĭları - yá bizim bedavamız sú yoħ- burdan ĭeldiñiz heralde ĭeliĭgen -şe yapıyoĭ hendek yapıyoĭ su dutmuyó, bütün ĭeçce ĭannı súyún~ içinde. su dutmuyó hoca.- ĭanalizon sorunu -bu bĕyüg
190 sorun yáni- ĕn başda ĭelen bi şeş yáni saĭ dĕjm mi? ĭaymaħamdan ĭeldi dún~ adamĭlar suyá ĭeldi. -ĭaymaħama da öle annatduĭ. sen ĭayide ĭeçür burda- -her yérde deremiz var- bizim ó yánda dere bu yánda dere. bizim~ oĭĭun bu yánnı da var, bu yánnı da var. kóyún ó yánda bu yánnı da. -her yérinde var.-

Su durumu nasıl?

195 suyumuz şimdi var var. suyumuz da var yáylā ĭeldi suyumuz. -súyümüzde ĭitdi yáyladan- depo var yoħarda aħıyo şimdi. -nérden ĭeldi?- hah ĭarşıĭi yérden -*suannıdan*.- ha ó tepeden ĭeldi. otuz kilometre.

Bu köy akdaĭın arka tarafında mı kalıyor?

aħdā bu yánda. -burdaĭi, *aħdā* ónümüzde- şu şu tepe var yá, şu tepe *aħdā*, *ladik* yáylası. şimdi
200 bunun için şimdi ĭaĭħaĭım ĭidelim birāz loħma bi şeş yĕyélim. ĭine dĕ annatmuş oluyoh ĭinĕ dĕ anaturuĭ. aħĭımuza ĭedükce anaturuĭ~ az dā. ĭel birĭ~ iKi bi şeş atıřdıraĭım. ben bu yoĭları ben yapıdım ekinneri yárdum. ĭuĭam da işidiyodu söyüyoĭlardı baĭ. niye bizim tallālarımızı yárdırıyón yoĭ yapımyon dĕç. ha onu dĕçenneriñ şimdi münübüsleri var, arabaĭları var, moturĭları var. -yoĭ kenarında oldu~ uçun- evet evet. -onun aħımını cenabı *aĭlah*
205 ordan véreceK.- evet evet. -niyé biz yoħarĭardan almadıĭ.- hatda ben évde yodum -ballı ĭurnazlından ĭuyyá düşüyó öle adam- böyle birisi ĭelmiş bu kóyé birisi çocuKen ĭaşmıřımış kóyden *rumnardan*. *kütahyáda*. -baĭ işde baĭ ĭanizyon olřa hocam, bu suyu burda ĭórmez~

işde ğanizyon ossa çeker gider. bu iş yarıñ sineg oļacağ- şimdi bu su ğanalizona girse bu su. bu pislik yaratılmaz burda. su yoğ ama bu ğanalizona giriş yapması lazım. aha da suyumuz
210 gēldi. buralar buralar hep. -ğaymağam suyū getirdi-

Bu devlet su işleri değıl mi?

devletde, devlet su işleri. devlet su işleri burda. burda en çoğ kanalizon devletin.

Bu köy diğerköylere nazaran hane sayısından daha iyi durumdaymış. Diğerköylere de gidiyor musunuz?

215 kóyümüz ĩ. heP gidiyöz gidiyöz. gidiyöz da adam bulamıyoğ -iki araba talebe- tōbe de adam bulamıyoğ. -ortoğulu iki araba talebe gönderiyogh *şühlüç*. yá yá şühlüç gönderiyogh.-

Buralarda türbe var mı?

vār. bi dene kóun~ içinde var. *çamnıtepe*.

Kerameti nedir?

220 kerameti, esgi ehdiyárların dedine göre, şöle üzerine aş mās bi şeyler örterlermiş paļan puļun biri bi yere gidermiş~ ızcacığ. öle derlerdi yāni. onun~ uçun vatandaşlar gezmiş olurdu yāni. -ğaz geldi, ğaç çocuğ ğaç-

Ev nerede uzak mı?

hemen ā hemen~ ā a gótu. aşā kóunñ öte başında bi evimiz dağ var. ne diyon ğızım bi şey mi
225 diyon? há anamadım? eyiz yá hamd~ ossun. çocuğlarım için öle dedi. bizde beK dağ bu derece gelemedi. dönderecān yávaş yávaş. -şey mi diyon, bōa hanemiz yoğ. yētmış~ atmış kóy var burda, yāni etrafımızda.- bi boamız yoğ, boa hānēmiz yoğ. -inekleri dutmuyá yeriniz mi yoğ?- evet evet. he he. inegleri dējl de inā bu şeç çevirmie hayvannarı. öle bi -simenta- moderen boamız yoğ. moderen bi boamız yoğ.

230 ***Veterinerlikden tohum gelmiyor mu?***

getiriyolağ amma paraynan geliyōğ. tutmuyō da. ben bi söyle ā bi senedir, bi senerdir bi hayvan dağ duymuşağana geldi dāā ama satacağmısum~ artığ. çüngi niyé dersin -öle de ondan doan da çoğ güzel oļuyo- evet tabi. arħadağ geliyō arħadağ bizim *ladikden*~i? -evet- -sizin ora ğaļabaļıñmış yāv. *amet*~ *ürü* deñ birisi- annesi öldü, segiz~ on ğun önce.

235 şēde -aġmıř ġařmıřlarmıř burdadanı ġórmüř órda adam- ġúluṛ̌ ā bi daġġa bunu ben bilmiyórum ġi. ġúluṛ̌ ā ėvde. ġavurġarın řēġni dadırġar, kerevir dāında ġocamıẓ ebesi olur bubam. yáyliṃ ateşinde *begir řavuşā* bi ġama atmış, *ġavur*, ġafama doġundu dördüncü hamledē. *begir şavuş* dērdi ġi, siz olřańız dā ġótú ėdersińiz dērdi. -he bu ó ġadar çoġ çekmişler ġi, bunnarın enūnü de biraġmıyáġım dēmiřler- yá yá.

Yer: Samsun/Ladik/Eğnekaraca

Ad: Mehmet Evegel

Yaş: 65?

5 -yēmē de gereK vār mı?-, āl domatis, hoş gēldin de dēmediK, lán va||aḥā bi||aḥā ayiP mı oldu yā, va||aḥā hoş gēldin bē. yāv sebi sebi yeñi bi gişi, birden böyle oldu yáni pavlön.

şimdi ğonu ne, sen sor?

İsminiz nedir?

mēmeT- ēēgél, eynácānın muhtarı.

10 ***Yaş kaç?***

ātmiş bēs, atmiş- altı atmiş yēdi, başgá yāşlı bu|amañ. bũ hānımınañ bóún ben ğonuşdum. bōún memur ğeleceg dēdi, oña yārdımcı o| dēdi, beni bi apölönöñ burda sórmuş, *iladiK keçercāālı* apölön *iladiKİ* geçsinne. şimdİ sen söyle ben sāa cévaP vēriyim.

15 ***Biz şimdi bu köylerin kültürünü yaşayışını, ekonomisini, örfi, geleng ve göreneklerini soruyoruz, sen de bize bu saydığımız şeyleri anlatır mısın?***

ādetleri örflerini geleneg ğoreneglerini. şimdi şöyle bi şey şimdİg burasİ on- iki tenē *alevi* kóyú var burda. bunnariñ geleneg ğorenegleriñinñ hemen hemen hebisi bir, bir oḥşaçı hikáyé bende hikáyé bu|amañ, türkü de bu|amañ āñadıñ mı? amā tarihden bi şey soracāmışİñ ondan sana abartmaım. mahkemedem bi şey soracāmışım ondan sona, çüñgi hayátım oralardan

20 gēlē.

Köyün tarihi nereden geliyor.

nērdem gēldini, onu ben İnceledim. üç şēer deşmiş bu kóy, burası üçüncü yērmiş *havzanıñ bayát* kóyü var, bi oriyá gēlmişler. ordan *çamlıkóyé* gēlmişler, *çamlıkóyda* dedemin bi kömüşü ğaybolmuş; bizim sūlaledem birinñ kömüş ğaybolmuş. o kömüşü ararken burdā

25 ormanıñ- içerisinde bu suyuñ- ahdū yērde aşşada piñar vardıydı. orası ormanıdı kömüş- ordā bulmuşlarığı. balā bóyútmüş balaḥ duzlamıyá varmış. hayvan çılmamış, dēmişler gi yāv burasİ daha iy, gēlin burıyá ğöçeg dēmişler burıyá yērleşmişidİ. kóyé yērleşem bizim sūlalemiz bu.

Köyde sizden başka sülale var mı?

30 var, ũş dene sũlale var. onnar işde bunnar büyüdüKce onnar gèlmiş şey~ ètmiş. yèriden göpan, şurdan göpan, burdan göpan bunnar ũş tene sũlale.

Bu köyün ismi nereden geliyor?

isminî şeydemedim, buranîñ~ ismi de deşmedi hatda. bu *ēyneğaraca* ismi nèrden gèliyó bilemiyóS. çoĥ yerlerde araştıdım ben bunu. *guyucaĥ* şimdi hanî *guyucāñki* belli. *biyádin*~
35 ordaymış ordan geçmiş burda güyu var gèliñ buriyá yerleşeg dèmiş, *göyucāñ*~ óñná gèlmiş. ama bizim bu kóyúñ, *İadiK* şeyleriñi dē biz araşTırdıĥ *yúsúfbeyliĥ* faĥan. bu kóyúñ~ ismi nérde biz de bulamadıĥ.

Sizlere Rum hadiseleri falan anlatıldı mı?

şimdî benim dèdem *rus* harbinde gəlmış. bábam da şu kıatar biliyî, ā a burda daş yūyaĥarĥken
40 bábamda da domuz ġatar ġuvát var dèmiş babam, dèdeme sadē onu biliyódu adam. şeyinde de unuttum zaten zıPardun, unuttu babam dèdi. *rus harb*inden gəlmış, ebeme benim aĥım~ eriyé ebēm şura va doĥsan beş doĥsan~ altı yaşına ġadar yaşadı. bu dörT denē oĥanı góbel büyüTdü. o sefēġbelligden sonĥa ġavullarıñ gine basması bi şeyleĥ bi şeler~ oĥmuş, dóKmüş yáni. bi şeyler yaşanıŞĥlar bu memleKetde. bizim şeydekiler şimdî *ekin*~*ózá*nde varıdı
45 şurdā, onnar da bi çete oĥmuşĥar hinci *ġavumañ* bārabārcá. aTda adı ġavul, ĥaĥbugí basan~ onnarımış, soyán~ onnarımış *ekin*~*ózá*nden *milcan* dèrler. bu adam bizim buraĥarı *miÇ* soymuş. -kim~ o?- *milcan* dèrleridi *ekin*~*ózá*nden *havzanıñ* köyġü. *sarıġadırden*~ *ismaĥl*~ ā dèller zamanıñ zengin~ āĥarındañmış onuñ boynuna ġaynaĥ sacı, ġaynar saÇ yā geçirmış şu aĥtını çıĥarT baĥıyım, dèr. ũĥan *milcan* beni öldüĥdün de tanıĥm, tanıyám seni dèmiş bu
50 *milcaná*. beni öldüĥsen de seni tanıyám dèmiş yā. bizim çoĥ, biz heP *alevi* zümresiyiz. biz bu ġüne ġaTar ezilereK gèlmişis. heç āyā ĥaĥĥamaşıĥ ĥaĥĥamamış, bizim hanifemizĥ burda var şu ileride. hā şurdā *sülēman demirē*den sona ben *alevi*yim diyébildi vatandāş. o zamandā diyemiyóTú. asgere gidiyó asgerden ġalıyódu, iki sene asgelli édiġú ben ġızıĥbaşım diyemiyóTú. bu bi suçúdu, āĥr suç dēĥl~ áma suçúdu işde. emmá şimdi nère geçsen bunnarı
55 heç bi yaşaman. sen memurĥün yūlayétde yápiyósun *samsunda*. sen layétde ossan ben seni yūde yüz, öle yüzde doĥsan fiĥan dēĥl yüzde yüz tanımam zaten. ā bu bi köy bilüĥ ben~ ā bāa da bāriĥĥar āha ġızıĥbaş dèdiydí en sona da bāriĥ, bāa da bi küfūĥ~ étdiler~ adamĥar. -yoĥ saña şimdi bāriĥ ama niyé bāĥduñi ben bilim yáni.- yá tabi. -sevdüĥleĥünden bāriyĥar hā.- tabi sevdüĥleriñden yāv. -yoĥsa- tersine dēĥl, -tersine dēĥl- tersine ossa bārmazĥar zaten
60 hep sevgúynen

Alevi olmanıza rağmen bu köyde herhangi bir olumsuzluk yok gibi öyle değil mi?

yöğ kesin. -şu poçanı ye baħım.- bi de şurası var, şurda bizim ğomşumuz *ācağáyá* şimdi ğórúñ, benim~ aħlım~ erdi èrelì örtamızı ufaħ bi şey çıħmamışdır. çıħmadı hatda da dāħa èvel. dūnūmúz~ olur, bayramımız~ olur zanneden kı āynı bura bi kıy zannetersiñ. yāni
65 böyle bi şey kesin yoħ dersin yāni. biz rātıħ~ o tarafa bi şe yoħ. -önnar da yāpsalār~ ā sizden yā, şey önnar ğalmış būrda.- burda mī? ölüm seniñ~ aTıñ da ğızılbaş sen inkār~ ediyön başğā, lān *allāh*~ *allā*. senin~ aħlın~ı burda. sana örnāni vèriyim bi, hayvanda cevaP bile sor nèrden ğeldiñiz diyí? *fervārden* ğelme. *ācanıñ* yārısı *ğuyucaħdan* ğetme. -bunū ben bi yerden daħa duydum- hā öyle şindi baħ. *dōruyól ğöğumedi*, gine *torosuñ*~ óúñde bu mevzu
70 gine yāpıldı. bizim kıyümüz enèrjī tekdi. şindi kıyúnúñ~ içinde olşaydı bu kıy bu kıy minnetlig ğesin birleşiydi yālñız yāni başlarımızda *alevi* kıyleri çoħ da tariğát burda olmassa orda oluyū, gidiyö çarçavug orda ğórúyö onnarı.

Tarikat nedir?

bir bālılıħ, birbirñerine avā gidemiyöduñ. ğanı şeriğata nası sen namaz ğılıyösüñ, orucuñu
75 dutuyösüñ tariğátta aynı. emğā şimdi öyle olmadı, tariğata başğa yönnerè çekenler~ oldu. menfātinā çeken~ oldu. *hāyri* vèr~ o mantarı. tariğát demek cēm demek, cem demek birleşdirme demek.

Burada cemevi var mı?

şimdi şölē, āha bödüler bizim ayriyēten cemevi yōdu. benim evim yetiyōdu bu bayā bu kıy
80 otuz beş hanelğdí. bu kıyde ben bir~ ay tariğát~ ètdümüzü biliyöm. dedemiz ğeliřdī bir~ ay tariğát~ èderdük. *alevileniñ* zāten āħa bu arħadaş bizim~ içimizde yaşar āñādñ mı? *alevilèř*, şimdiler yüzde sèKsen bozułduysā *alevi* yüzde on bozułmuştu.

Bu dedelerin görevleri nedir anlatır mısınız?

dedeniñ ğorevi, imamıñ ğorevi nē? dedeniñ ğorevi de tariğatı yönètmèğ aynı şey. hayır yā!
85 nassı hōca camiye girdij Sana Saña bayırdı da *allāhāñ* yołlarını ğösenderir. āynısı hiş deşmez. *ladiyé* yol, ordan da gidiyō, ordan da gidiy, şurdan da gidij. sūnnile, şariğát~ üzerinē vardiyā ğelir biz tariğát~ üzeriné vardiyā ğelirüg. orda billeşirüh~ ama baħ. sonuç bi şede. *allāh* bir *muhammedaħ*~ aş *ğurana* baħ. dōru öte gidemeSsin. *alevi* mijm? ben şimdi *alevi* olamıyöm, ben *alevi* bāña biri *alevi* dedij zaman, ben diyim Ki, āh ben *alevi* olabişsem
90 ben seniñ~ ayāħlarınñ~ altını öpüim. ben *alevi* olamıyām. *alevi* yālān söylemez, hırsızlıħ~ ètmez, hoyğarlıħ~ ètmez, dedigodu bilmez. ben *hazretí almiñ* peşine düşmüşüm gidiyöm

amá *hazretí ali* ben gibi hırsız mıydı, yánkesici miydi? ben *āleviyim* nêrde *alevisin* sen, *alevi* nêrê sen nêrêsiñ *yá. almiñ* dedú yolđañ gidiyò mu? *atatürk* dedi Ki, beni sevmek demek benim yoluma işlerimi yapmağ demekTır, yoluma gitmek demegdir. *ali* dē dedi. gabağa *alevi* 95 dēmeñnē aláyırlı olmuyò. hā dedelerimiz bozuldu şindi esgi dedelerí de bułamayoh şindi. bozuldular~ onnar da, bozuldulá işde. bāğ onu diyòm *yá saña şükür tariğát* ölmüyò. belkī otüs sene oldu, dede gēlmiyò bu kóyê, kóyde kimse galmadí. ēn yaşlısı benim góruyòñ. kóy düşdü on yēdi haniyê. ē nē~ölöcağ imam da burda. dede gēlmiyê gelmiê bu kóy oldu *sünni* işdē eliñe goñña salıñ. ammā *alevi* kóyleri var dā, bu kóyde olmassa ötekí kóyde oñuy. hüsüsü 100 moturu çeKiyòm burda nêrde tariğát var, gēlensede. burdan milleti dođduruyòm, gótürüyòm tā. artı geleneKlerññi górenēñzi unutma bu ilerde size lazım~ olur diyereKden gótürüyòm, orda bunnara gösderiyòm, getiriyòm. unutmañ bunnarı yapamıyòñsañ unutman hiç olmaSsa. bağ sen gēldiñ bāa soruyòñ ben bunnarı yaşamıssam saña ceváp vèrebiliğ mijm, vèremem.

Bu dedeliğın geliş yeri neresi?

105 -bilin Ki *hacı bēKdeşden*.- ēvet *hünKár hací bekdeşin* gırg dene devrişi varmış. bunnár hací *bekdeşā* odun çekmiş, hizmat~ etmiş, çalışmış çōalmış bunnar artıg~ ermişler, ermişler~ ölüm. ben siziñ~ oşşúñúzu dālıyácām nêre düşerse o çevreyê sen miñāt~ olacāñ. bunnarı ölçüsünü salladı gēdiyí. nêreyê düşse herkeş orıyá varıyò orıyā bu tariğátınñi hiSmetini, mühüdünü orda topluyò tā ondan gēliyò. eveT yáluñuz şöle şimdí, *atatürk* bu paTişah ĩ bi 110 şey olşaydı, *atatürk* bunnarı tarafdırığlıg~ etmezdi. -olmadı- şimdi bu dedelin *ğırhıñ húsnaññ* zamanı gēldi. nêyê gēldi? şimdi şöle adam, şimdí bir öretmen on bēş sene oñumájncá öretmen~ oñabiliyò mu? en~ aşā on bēş sene oñuycağ. etim górevlisü. sen yòrułdün zaman, ondan sona işin bitdū zaman ben dedejm bu kóyde dedelig olmaS. dedemisí güccúğden bōzma dedemizi. etimiñi alacağsñ, terbiyeni alacağsñ dedeyim diyêcegsin. mesmele 115 çekmeyí bilmeyò sen, ben sana dede dé dēnēmem Ki. şimdi esgi zaman gibi dēñil, hejif adama av hayvatasını soruyò. -bundan sona aldığg.- ben öyle diyòm hiş biri gabil~ etmeyòm ben~ onnarı. siz ben gadargen tarih oñumamışıñız, aslıñızı nesliñizi bilmiyòn ben seniğ dedeliní gabil~ etmiyém diyim.

Alevilerin içinde has dedeler var, ilim sahibi olan dedeler çoktur.

120 ēvet~ ēvet. *yáv yoh dēñil*, dēr *yá yátağdan galğhan* dede olur. *yáteğden galğhan* dede olur. -geşlímde ben de dējm dedeyím bi ará olur mu óyle?- hayır. aslımı bilirüm ben sağ hele ben dedeyím demeyneğ olmuyò. bizim kóyde bi oÇağ var bī tane dağa yoh. olmuyò ben dedeyím demeyneğ. -benim zaten orda tuafima gitdi bunnar, adam dörT tene bóyyú dörT tene vağ mış-

baḥ *sarıgazel*, *sarıgazelde*, *sarıgazel*ñ kókú dedeydī. bunnar heP bī adamdan töreme
125 ğardeşim. *sarıazel* ğüller dā, bunnarī kókú bi adamdan. bunnar bi adamdan töreme yā.
bunnar da bi adamda töreme, bunnarīñ dā dedesī *çirāne* dējl *toḥaTm* bilmem nē? ben de
gitdim. orıyá ziyáretine dedeler de ordā. adam ordā ğalmış ondan sona burıyá gelmişler,
bunnar bī adamdan töreme bunnar yá. iş öle şeydī. e, bizim kóydegi şimdi ğırñ hane bi bóyú
burda, bi bóyú *adanā pir sultandan* ğelme bunnar da baḥ. bundā dıřlanıyólá hadī baḥıım
130 hayırlı olsun. yálnuř řunu řöle bil, bunnarīñ hePisi ben dedeım demeynen olmuýor. bi
bābaniñ çocuhlarınıñ hePisi óretmen. olabiliyō mu? olamıyō. bunnarın. İçinden biri biriñi
atáyýo dédelig ótahılár bořda ğalıyyō. bir ğeyseġ yāni óbūr ğeyninemiyollar, birine ğaydı. -
aġlah hāmd. ossun, sonuşda senin sóyledüñ dōru.- birine ğayár yā. -padiřaġlıġda zār mı var
dēelim gi padiřaġñ beş dene olu var, beşi de padiřaġ mı oluyō yāni?- beş. úř dene padiřaġ
135 mı oluyō? içinden bi tanesi oluyō.

bi bābaniñ bi evladı hePisi dede olmaz mı? biz dedeyıġ demeynen dede olmuýō gi. hadi
baḥıyım on. iki hışmat yürüdüñ baḥıyım birinden dutacādıñ. yá arḥandán, ğel baḥıım şu
on. igi hıřmāT. emá ben olacádım seniñ yānda. şu on. iki hışmatı baña buyur baḥıım.
dēcedén baḥıım āzını açıım. mesmele çekebiliyō mu baḥıım. dedeım demeynen dede
140 olmuýō, işde ben bölēġi reTđēdiyóm. ētim. alşın, bilgisiñi āsın vatandařıñ baġını ğandırsıñ,
sen ğaş tane talebe yētiřdiriyōñ ğóláy dējl bu işle. benim dédem varıdı bu emekli óretmeniđi
burıyá ğelirdü şimdi, bir. ay ğalırdı burda. şimdi ġaġ ğulları severdı, yōġ dēřdim déde
olmaz dede talıbden ġaġ ğulı alış mı yāv dédi. ġān babāġñ uřā mı var? dédi, ben seniñ
ġoyunuñ ġútsem sen benim. āyġımı vėrmıceK misin? dédi. ben *toġaTdan* çııdım ğeldim.
145 olım burıyá. saña ētim vėrdim ben bunuñ ġaġġını alacām. arḥādař dédi baḥ. doru bi şey
gine de. *toġaTdan* ġelecek gidecek mesarif. ēdecek de sen hiç parandan çeKip gideceK
nerden çıKi? kim kime bóyle yııtlıy yápar yā? -parāı biter.- tabi yá bitē yā. onuñ mesarifini
vėrecēn. bizim dedeyē de vėrdumuz ḥapur ḥapur hā, hāřlıj bi paraydı. -bāa bi şey diyō? ben
hā burdan gidiyōm.- ġetmem oluş mu? -ġörüřürüz gine de.- yāni nē dēr dede gendisi de bunu
150 baḥ. sā elıñ. ālduñu sol el duymuyacāḥ dēr bu hāġ úçundúr. bērekeT vėrsin dēr alış cēbine
ġor. senā üç vėrdin amel. üç vėrdin, yāni sınır yōh bu işin. işđē tariġatın en búyúġ şartlarından
bunnar.

Siz bayaġı biliyorsunuz diġerleri öyle deġil.

yāv ay adam ēytim ġormemiř, ben yiş mi senediġ muḥdarım. -bu adam yēr çey. adam yāv.-
155 sona benim çevrem çoh ġeniřdúr. ladiKde bana ġızılbař dēmem dā, daġa bařġa bi şey

demeñ. gèl ā çurda otur habár vèrrim s̄a. benim çevrem genüşdü. dün dóúl èvelkĩún bizim kóyde cenáze varıdı, amcamıñ çocuū mefāTú ètdi *dursun. İadñ* dünyá ğadar adamı ğeldi, nè öleni tanıyoġar nè ölenin ğadıynı tanıyoġar. muhdarın ğardaşıym yáhü. -emmi şeyiñe ğeldi adam.- baġ emmisinĩñú oġu dedim. ğelen benim yánıma, ğel yāv hasda ó, ölenin ğardaşı diyóm. adam bunnarı hiş tanımıyó -fiġan heP dèrmişú öle- muhdarın āmcasinĩñú oġu mefatú ètdi diyéregden çıġan benim yánıma ğeldi.

s̄ir saġlamıyácān. Őimdi Őöyle bi şey varıdı. yāv *aleviler* mūm ğaraldıġı, yāv ğardeŐim mum ğaratmıyoh vaziyét böle böle oġuyı diyip de saña açuġlayuP da seniñ bālĩñı ğandıramıyoġar yāv öle dèġil mi? onú iki hızmāTdá mum ğaratma da var. bizde ó cumā ğeceleġı *ġurāmān*ú *ayémen* mum yánaġ tariġátda. ondan sona mumu yānā Őóyécē ğor. cuma ğece başġa zaman yānmaz. adam saña bunu açıġlaTmĩ yá, ġızılbaşġar sizē mum ğaratması yápıyómuš. yāv öle dèġil de bóle diyecān ğardaŐım yāv. -há dē bóle dē tábu.- ğelme dēdí yāv bunun bi saġıncası yoh. ğel ben *samsuna cūmrıyét meydanñ*da saña tariġát yápdırıyım sen de buluñúorda. baġ tariġát nası oġuyómuŐ? tariġát tariġátá ğiremez ġannı ğiremez, ġatil ğiremez, hırsız ğiremez, yānkesici ğiremez. tariġátá ġirdĩñ zaman burda bi tariġátá ġirdĩn, māġuP ile maŐruPú arasında biri senden ġaġ talePú eden oġsa ġaġġıñú adı yóġ ğadar ġāzımsıñ dērdi de baġ. dúyanın bi úcúndán úcúñú. ben ġaġsam dēsem ġi, dede bu adamıñ ġıġancıyá vèrecā var dēsem, o adam o parayı vèremeyincē orda ġórúlemeS. o parayı vèrecēġú orda. isdesē *rusyáda* ossun āġacaġlı adam, o para dedeyēdi teslimú edilícē, dede o parayı yèrine yèrleŐdirecēġ. tariġát dēmeg oyuncāġ dèġil hā. -temiz ġelecān- temiz ġelécān bitdi, āpdesinĩ aġacān ġaġbiñde temizce ġirecēñ, ēr ġelme öle dēdiydi, ġelmeSsenú orıyá ġirme boŐa yāv. hırsız ğiremez, ġatil ğiremez añadın ġı, bunun şeyleri āġr. çāriġát ilKohuġ camiyé ġannı da ġirer ġavsıġ, hırsız da ġirēġ; hepsı ġirer camıé. tariġátá ġelincē ortóohuġ eler, baŐarı oġamıyán örencı ġeri dönerú ordan. bunnarın şeyleri çoh. özel saña bunnarı bi izahú èTsinnēġ de, sen bunnarıñ toPġarsinĩ ēysini aġırsinĩ kötüsü de ġaġdırú at, dōġ hepsinĩ céndē aġtı toPġama.

Diġer mahallelerde deyişler söyleyenler oldu, burada da var mı?

orda çohdu, ó kóyde çohdu. Őimdĩ *sarıġazelde* bĩ meylit var orda bulundum ben, ġiden savcıyá, ġaymaġam, ġaraġöl ġumandanı orıyá ġeldiler. *ōmus meŐepaġa* muhdarınĩ dā yá taniñ yá tanımañ, toPġuma çıġmadı, daniyámamañ. hēmen ġetdim ben, bunnara hoŐ ġeldĩnú ètdim ben. -tanıyamadı ben, sēnú ordan ġeldi burıyá ġitdüK yá.- öle mi, tanıyāmiyi, çıġmaz ġi bunu sizin ġarŐunuza çıġmaz, onū nè Tanıyācāñız. dēdim Kĩ ġaymaġā, ġaymaġam bey burıyá ġelisinĩ ġēTmeg elinizde dóúl, vatandaŐın bi ekmā var; sizin de ġursañıza düŐŐün nè

var dèdim. gèlin buyrun dèdim tamām muhdar dèdi yã. bunnarı gözèl heP doyurdum. tabı
burada yèmeKhanemíŞ de hoşuna gitdi, bunun~ üsdü nè dèdi? bunun~ üsdü cemevi dèdim
190 yã. yá buriyá da bahabilı miyüg āyíP~ ètdin ğaymaħam bey dedim. yá nè bahamaħ nè demeg
dèdim yá. tabi bahacān, anaħdar dá ondaymış *musdaFada*, habár ğónderdim anaħdarı
getirdiler. cemevini āşdıħ şimdı doľaşdı doľaşdı, şejn~ altındā, bu *ħazretı alınıñ*~ altında
şöyle bi lefa yazılı lā fete *illā ali illā zebecibbı* var, o āyet yazılı. muhdar bu neni? ben onu
çözemem benim tahsilim oriyá gètmeydi. bunu bile bi adam, bilen bi adamı dèdi sen alıp
195 benim yánıma getirecēn dèdi savcı. severi, çöş. varıdı, *sarığadırdan ħacı ēleze* dèdim gi, *ellez*
nede dèdim, o da dèdi şo *sarığadır* demiş. yāv savcı bāa böle böle dèdi, ben bunu çözemem
dèdim, benim tahsilim oriyá ğadāř ğavuşmuydı dèdim. dèdi gi barábar gideg dèdi, gitdūħ.
savcıyá bi izāħ~ ètdi, savcı ğahdı elni öpdü onuñ. -savcı ā bu yeñi giden savcı mı?- yōħ yeni
gide yá. işde ğağığı dede ben seni bilirim dèdi çıħdı gitdi. öyle bi izah~ ètdi Ki oñā, ğelene
200 geçēñā oħusūñ~ adam. çünku ō *esgi türkçe* de oħumuş, *yeñi türkçe* de oħumuş~ adam. adam
öle bi dedey. ardını çıħamaıP de dedejim diñci öle her adamı her yerden çıħıyó. -yámuħ dede
dè.- yámuħ dede.

esgiden *ħazretı aliden*~ on iki imamlaş dan sona meydana ğelen biz, er kişi. onu nè bissinner.
benzetmen işde ğonu ğonuyá benzetme durum. biri ğafadan cızıyı buñu nası ossa ğızılıbaşlar
205 bilen ayı, bunnardan aħalı daħaħda gine atda ğaldıħ daħdıħ gine. emmá biz o niyéTe daħdıħ.
sen onda sésdiħliħ -imam~ efendiğ ilgilendirmez.- benim hiç gidişim yoħdı hiç hiç hiç. -
emme yáħışuğlı adamsı.-

-yáħışıħlı cānım deliğanlı.- yāv baná bah baña, bu şimdı *ħazreti peyğamberiniñ*~ amcasınıñ~
oħu hem de damadı. *ħazretı aħbasi ħazreti peyğamberin*~ amcasınıñ~ oħu olur -tabi canım
210 bilijħ yá- hem de damadı, hem *allāħınıñ*~ *aslanı*. bunnar añadıñ mı? bunnarda zāten şey arama
bunnarda dèdi adam isdej. bı içerde añadıñ mı? nefis arama bunnarda yá. bunnar *allāħın* bi
vergüsü yá nefis yoħ. āha şimdi biz bunnara imam diyoh, bunnara hoca denij. imam,~ on
iki imamlarıynañ berü. bu *ħazreti peyğamberin* sūlalesinden on~ iki tane ğelir, onnar ĩ
mādem onnar hoca eytimci onnar. *allāħ* da bełasını vèrsiniñ~ aħa şimdı ğetdi añadıñ mı? bir
215 aydan mi ğelür~ on ğünden mi ğelür? nası ossa ğızılıbaş kóyú arayıP soran yoħ dèdi.
bunnardan adama hayır oħur mu?

Şikayet etmiyor musunuz?

ediyòm yā vaļļāḥa èdiyòm yá üsdá ayáhsuz~ üsda, diníñi seviyim seņin~ ayáhsuz yā,
220 *aļļāh*~ aļā. yáluņuz bek gótú yerde biz milli eñ~ ĩ raḥı içerúg, yalıñuz ufaḥ yerde. góze
çarparuğ bu veliyétúmũSdú mú, ben onnañ raḥı içerim~ içmeğ.

şimdī şöle bi şey~ oldu, -çay getiriüm.- getür süñ. burası ğızılbaş ayı ĩki tene seņñ şeKerĩñ~
üzeriñé bĩ bi şey yoḥ. *samsunda hanifi musdafayĩñ* deġşme davası varıdı, ğalabalıḥ õyudu.
iki ğaşşlıḥ át, onnar iki ğaşıg atáj benimgi nèyé bi ğaşşıg? ben de iki ğaşşıg. -ben bi ğaşşlıḥ
atıyom- öle mi? bĩden óyná bi gece óynā emnıéTiñ, cālanı nèyi ğırmışlar ğalabalıḥdan ğel
225 değse biz ğelirıS. bu zamañá ğadar üç cüz ğışı olduḥ, gece ordayı *ray sigortayı* açtıdum~
orda yátıyoğ biS. -*samsunda mĩ?*- *samsunda* yá, şimdi adamları toplaşdıg, ben dedim ği,
arḥadaş ben isda çekıem. birinci ğelen birinci yázılacaḥ, yirincı ğelen yırincı yázılacağ
ben şaıT de bu, -orası müümdú dē- yáSdı oldu üç cüz~ ělli ğışı. ğaḥdım ayā. ēy arḥadaşlar
dedim, ben size şunu söyleyim bi kótü bi iş oluyó. ļān bunuñ~ anası mı ğızılbaş babası mı
230 ğıllı~ ā şey böle bi kelime hatıllım, vaļļahi burda ğan ğóvdeğ ğótürür baḥ. herKeş bılaS
haberlig~ etsiñ ğózünüzē. öyle ğözel bi müābbeT~ etdig ği zabanen, deme bizi. bilen bilı
de bilmiyén bi tesPi şurdan buļ zābahleyiñ diyiveriñ. -õ dil alışğanlı bāā ğóre yā ha?- yoḥ
şöyle bi şe, laf söz İçinde yaşamiyán adam işiñ né oļdũnu bilmez. dayım~ óretmen *artvinden*
ğeldi ben burıyá getürüşden~ oļdũñ ğarasıñı da getüreşden, ğarımı ğótdüm *samsunuñ*~ óñe
235 ğarım. senden boşanacām diyı sen orıyá óretmeñe ğit ben de *artvine* ğeri gidecām dē yá.
orası ğızılbaş kóyümüş ben orıyá gitmem diyı ğarı yā. gitmem arḥadaş en sona burdan
ğeldim ğarıj ğótdüm. ğarı dēdi ğel ben ğızılbaş ğarısım dēdi yá. sennen benim né farḥım
var, benim ğomşumsuñ sen bācı. ğiné inanmadı, búyúg postānede; *samsun* búyúg
postānesinde *artvinli* biri varmış, onuñ orda oluyó bu olay. onuñ ğarasıñı alduğ yánımıza
240 ğeldiK burıyá, bir hafdá ğarı burda durdu. ğediğim ğaylı *hatma* ğit bari dēdi. on~ üç sene
ğadın memlegeteñe de ayáḥ basmadı. ğarıda ğābat yoğ, ğarı bilemiyó on üç senē ğaldı. õñu
başlamışlar dúrdu, āmcamiñ çocuğu cenazesine ğelmişı hinci *samsundā*. baḥ onuñ kendi evi
var~ adamıñ. hiş biraḥmij bizi. -*başlamışā* mı durdũ?- he şey *najim*.

Bu İstanbulda duran alevi çocukların geneli ateist oluyor, bu konuda ne düşünüyorsunuz?

245 şimdi baḥ ben ona ğarışmam. şimdi ben üç ğún şeyde ğaldım, *ġāzi* mahallesinde ğaldım~
*ısdanbu*lda. benim dũñülleğim orda dũñ~ etdi ben ğaldım. orda cemevine gitdim, oranıñ
dedesini buldum. toplumümü buldum. yalıñız yánımda adamlar var yoḥsa onnar beni
öldürüşlerdi orda. çüñgi hāyır, ğannı ossun ğatiļ~ ossun kimse cemevinden çıhamañ. burası
cemevi cenaze yeri dējl ğardaşım, *toḥat*da adamın iki túrlüsü cemevinden çıhatıyósun bu né

250 dèmeg? dèdim yá. cemevi dèmeK birleşdirme dème, birleşdirici dèmeg gendini. topluluğ
dèmeg. siz buriyá pekağayı soñuyòsuñuz, peħahaniñ bayrānı asiyòsuñuz, asgerine ğarşı
gèliyòsuñ. hāyır, ben bóyle *alevîyi* ğabıl~ ètmiyòrüm~ eveT. benim çocúm dá çoħ mücadele
vèrdiñ. isterşen ā şırda *álayuT*đā óretmen varıdı onuñ bābası yánımdıydı. yoğsa *vān* çey
tuncelide ğaybèdilerdi beni. adam nè diyo *ali*, *ałłāh* dè dèj *tuncelide*. hāyır ğardaşım,
255 peygamber dèdi ki cenge gètdi zaman *ali* orda şèhit~ oldu, *peygamber* eliyneñ~ orda
defnèTdi bunu. yołda gèlirken dèdi ki yá torunnarım *hasan ħúseyin* benim~ óñme çıħarsa
añadıñ? bizim babamız nèTdiñ dede dèrşe, ben nè diyècem? diyiP düşünüp duruyòdu. ondan
sona yèriñā yānaşncı çoban önüme çıħdı. dède babamız gèldi sen nèrde ğaldın? dèjm gi *ali*,
ałłah dèsem gèliP *piremaña* baħdından gèldiñi ğórdúm ben seniñ. *peygamber*. -nası nè
260 dèdü?- ana baħdından gèldiñi ğórdúm dèdi, yāni anadan dòdunu ğórdúm ben. *ałłah* dèsem
geregdir~ emmá, orda öldün ben seni defnètsem buriyá gèl dèsin. ben sana āvrat dèsem
geregdir~ emmá dèdi anadan gèldiñi ğórdúm ben seniñ. onuñ~ uçun *tunceli* nè diyo, *ali*,
*ałłah*dır, hayır yāniş. -bu olay ħağğadan öle mi ołmuş, öle mi ołmuş yāni?- yá hū bu tarihler
bunu böyle açığlıyò ğardaşım. bābağarınıñ ğaderş öle dèjil mi bizi. ceme gidemeñ tarihler böle
265 açığlıyò bunu. -peki sona nāsı ölmüş peki?- oña aħıl~ ermez, -bunnar ölmedi işiñ gerçā- yāv
bana baħ dur şimdi, şimdi nè gi resúl ołlarıñ, resúl bunnarın on~ iki imamlarıñ ēn sonāsı
mèhdi. mehdinin mezarı nèrde nèrde öldü? yòħ. *isa* nèrde *isanıñ* mezeri nerde? o da yoħ.
musanıñgi? o da yoħ. bunnar ğademe ğademe ğaybołduğlar lā, bizim bundan sona çıħarı ğoyā
hiş merak~ ètme. aħır zamanda çığacağ, mezār~ertesı ğelegeK, sana bunuñ hesabını
270 soracağ.

-emá muhdár, *ħazretí almiñ* mezarını ā bu *ırahday* diyiler- şimdi baña baħ şimdi şurası var
bizim tarihlerimizini açuħlaması *ħazretí alı* çocuħları; *ħasanna ħúseyi* zaten iki çocú varıdı.
beni yıħıyuP yuyacaħ, yıħıyacaħ taPutá ğoyacaħ deveniñ~ üsdüne bindürecèg alıp
ğötüreceg. onuñ~ óñne çıħıp da bizim bābamızı nère ğötürüyoñuz diyiP sormucaħsıñız dèdi,
275 tarihler böle açıħlıj. bābalı onnarıñ boynuna. ben óğütü ałmamışdıñm öle dèjil mi? -bi yèri
ğapıyòm aynı ğapıyá çıħıyò.- şimdī bunnarī adam hızmát yáp da ğötürürken, baħ *hasan*~
üseyniñ dèjil de *hasan*, *hasan* diyò Ki yāv nè yápdıħ? dèj. adam bābamızı ğötürü, biz bu adama
niyé sormadıħ. sen bunu nère ğötürüyön? diyeregden, deveniñ~ óñne çıħıyòlāğ. nèyé
diyòlar~ ārap, sen bizim babamızı nère ğötürüyön yá? bi el ğaldırıyòlar gi babağarī, *hasan*
280 diyò aşşığden mezarıñ belli ołmasın dè. *ħúseyiniñ* mezarı *imam ħúseyiniñ* mezarı daħa çeyde,
*hasanın*Ki yòğ ğardaşım. *üseyniñ* mezarında yoł ołmadı mı? dè. dül perdeyi ğaldırıy gi

hazretî ali gendisi devenîñ ōñde, bunnara ahlîñ ermez. bunnar *hazretî peygamberîñ* neslinden gèlen bi kişiler.

Yer: Samsun/ Ladik/ Günkörü

Ad: Osman Öngüç/ Satılmış Geniş

Yaş: 71/ 74

5 ney. sen *muharrem*in~ oļusun? -yōh- ben *muharemi* i tanırım.

İsminiz nedir?

osman öngüç.

Yaşınız kaç?

yétmiş bir.

10 ***İyisiniz dinç görünüyorsunuz.***

he, zaraļımı yoħ heral. ā sen nerde gördün muhdarı. nerde gördüK. *ladik*de gördüm ben oña telefon~ aşdı ö. *mörem* bey akşımaca gèlmek, ben dā eyce bilmiöm. sen sauna èdiyom bazen yárdım~ édük.

Bu köyün ismi Günkörü değil mi, bu köyün nereden geldiğini biliyor musunuz?

15 *gungörü*. şimdi bizim kıy ilk geleni bilmem de, ğarşıda *èlipeli* bi kıy var. *èlipeli* kıuşā ö aradı dīken var yá, ördan burıyá gelmişle. benim~ işitduma ğöre. işde burda ğóPrü ğóyde varımış biĝaç hane, biĝaç şu yánda varımış toplaşmıla buruyá. bura işde çoļahlı adam vèrmüş, çoļah~ adam ördan burıyá gelmiş. şindi bunu ğór~ oldu yeñi adı.

Köyün önceki ismi Çolaklar mıydı?

20 ha *çoļahlar* dèllerdi çoļah~ ádam gelmiş yá. daha evvel de *èlperi*. -*elpeli*- *èlipeli* kıyúñ~ adı kütügde yázar.

Anlamı nedir?

anlamı yeñiñ~ adı *èlperi* órası. orda adamla boyrazda duramamışla bu yánna gelmişle ğóşmuşle. duramamıS~ ö yándan boyraz çoħ~ esiyö tariFi ö *datlıcaħ* tarafından. sen
25 nerdensiñ yá, nereli? *ordun*un hā. işde öle.

Büyükleriniz sizlere Rum hadiselerini anlatırlar mıydı?

neyi?

Rumlar'ın yaptıkları eziyetleri anlatırlar mıydı?

30 *rumnar* varımış *rumnar* dışda dërüg~ ā örda bi yërde. bi zaman ilermiş *rumlamañ* sōadan~ işde azmışla yáni. basğın yáPmı, hırsızluğ māl çalmañ şu fełañ vesayre işidirüg yáni. sona asger gelmiş, dāldıla gitdiler gayrı önnar yáni. gitmişler ben bilü.

Buralarda adam öldürmüşler mi?

öldümüşle.

Öldürülenlerden tanıdığınız biri var mı?

35 benim tanıdım yoñ da eşitdúme göre öldürmüşle yáni. bizimkiler de önnardan vūmuş, önnar bunnardan vummuş. harP~ étmişler yáni. öle gitdile, böle orañ zamanı harP~ ét, işitdúma göre ölē ó óti yánnā. bi de şurda bi adam varıdı zamparañ bobasını vūmuşla çíf tañlasında. -bomuşla- yoğ vūmuşla yáni bābasını adamıñ. benim~ işitdúm öle yáni. önnarı işitdüm. *rumnaman*. bu kóyde fiñan añ~ évi benim, fiñan añ~ évi benim dēğ góz dikmişle, öle
40 eşidüdüğ yáni biz bilmiyoñ da. yā öle dellerimiş. sona da asger geldi. bizm kóyden de adamnar hep kóyüñ eTrafi şey yapıdlá mevzi beklemişle gece gündüz. gece ekseriçte.

Demek ki bayağı baskın yapıyorlarmış öyle değil mi?

ō gece geliyoña yáñı yapmışla çoñ kóyleré. bizim burayı yáhamamışla girememişla yáni.

Öyle mi?

45 yā ölē. çoñ góyleri yáñmışla benim duyduma göre. *kúbecüg* góyünü, *gabacım*~ öñlarımı yáñmışla öle. sen *gubücü* gètdiñ? hā öle, durum öle dèlle bilmıóm. işitdimúza göre öle *rumlar*. sona gızıp yáPmişle heP. önnar bize, bizimgiler önnar~ işde gızdımışla yáni. şitanı yènememiş náPicám~ öle deller.

Sizin çocukluğunuzda bu köyün durumu nasıldı?

50 esgiden bu kóyün hali nası olacañ? esgiden ókúz goşarduñ~ at goşarduñ. ógúz~ arabası arduna, at~ arabası vardı goşanTimıS~ öleydi.

O zamanda geniş arazileri bunlarla süremiyordunuz değil mi?

ārazí nerçe sürüön çoñ yāş oluñ~ esgiden. çorañ oludü dā sürülmezdi. yā çoñ yāş olurdu yáni. şimđi de gurañ oluyó araç feñan sürmeS.

55 ***Askerliğinizi ne zaman yaptınız?***

elli üşde gitdüm~ asgere, elli beşde gèldim.

Askerliğin bir döneminde sıkıntılı şekilde açlık yaşanmış. Siz o dönem mi askerlik yaptınız?

60 ö dönem ben bilmén yání. öle bi şey gıtılıh~ olmuşum. otuz beşde bi gıtılıh~ olmuşdur. osuS
aılda mı? nè meydana. öle dediler. ben ö zaman çocukum, arpa getirürdüñ arpa ekmā avu
gibi yènmiyodu, hangi ācısıydı ben önu bilióm yání. bóbam getümüşüdü arpa ekmā.
milletimiz namına somaḥ dúmúş yemiş dedile. arpaarı taılda kelle dómúşler bi müşdegi
işitdim yání ben bi şe yápan yemes sèñi.

Buralarda ne ekip biçersiniz?

būday, arpa yuıaf~ işde, mısır, şeKer pancarı ekiyoıa. fasúlyé, patatis féıaḥ ekiyoıa bazen.

65 ***Hangi ürünü daha çok satıyorsunuz?***

bazısı arpa eKer gendine getirir bazısı satar yání. ekseride buday satıla çoḥ.

Yapılanlar masrafinızı karşılıyor mu?

İreşbellig belli olmaz senesiñe göre. bazı sene baḥan ē olur, bazı sene zayıf olur. belli olmaz
reşbelligdin yaş olusa eKin ey olur yaış omassa omaz.

70 ***Bu köyün geçimi nasıl, durumu iyi mi?***

İ şimdi yání bunun üçün göz bu kıyan içinde ekin~ oluyá. anadabilióm mī gübre, ekin~
oluyı yání. esgide bizim zamanımızda heP arpa yerdúK. şimdi millet hep buda yeıo. arpayı
hayvana yediriyoıa māıa, goyna, şuna, buña böle müsadıf. mısırıa, arpayı goyuna maıa
yediriyoım. şimdi mısır çoḥ maı bu kıoy, elli atmış dene motur var baḥ. esgiden nerde moturu
75 yá, fılan mezaın şuru yá nerde. öleydi yá.

Şimdi durum daha iyi değil mi?

şindi i tabi durumıa yá. ayággabı narie çaruḥ giyerdüg çaruḥ. sūr maııarının da gönünü çaruḥ
giyerdúK.

Onu nasıl çarık, ayakkabı yapardınız?

80 böle geserlerdi burnunu, giyılarını da ipinen düzellerdi böle giyerdúK. dolar giyerdúK çarab
çorapıa giyerdúK. ben de giydim çoḥ.

Dayanıklı oluyor mu?

né oluyó mu?

Dayanıklı oluyor mu dayanabiliyor mu?

85 yoh yáv. daracığ gónden sāvunun, manda gónú ömüŝ oluşsa dayánır, sīr gönü dayánımazdı. on beş gün yirmi~ún bir~ ayda gider oldu yání. az giderdi az.

Bu kadar kısa sürede çarık dayanmaz ki, yetişmez öyle değil mi?

yoh yoh dayánmi ne dayánır.

Ne yapıyordunuz peki, sürekli alıyor muydunuz?

90 alıcān. ğasapdan kesir alır, çaruħcuġa var satıyoġa órda. giyim dēn iki tane. iki tanej biyīp vellerīdi biliōn mu onı? alır giyēllerdı giyērdúġ yání. ben de giyērdim çoġ çaruħ. ğoyun da ğútdúm, maġ da ğútdúm yānı ğúçcúKene.

İnönü, Menderes dönemlerini bilir misiniz?

95 menderesü biliōm canım ben~ ĩ. inönüyü de biliōm de ufādım~ ó zaman, ğırġ~ üşlerde fiġa ğırġ~ üşlerde. ğırġ~ üşde zelzele oldu burda.

Siz o zelzeleyi yaşadınız mı?

zelzelej biliōm yání. on yēdi tane bu kıyden şe~ oldu, çocukum on~ on iki yaşında varıdım, çocuġm. cenaze çıġdı bu ğóden on yēdi dē mi, on segiz dene mi? çocuġ, bóyüg~ adam~ işde. oldu oldu neler~ oldu.

100 ***O zaman bu köy dümdüz oldu öyle mi?***

yoh mahalle māāle aralarda varıdı. ŝimdi millet heP gitdi *ısdanbuġa* çōü evleriġ boş. bi ğocaarı bi éhdiyār çoü ġalan. élli atmış hane anca var bóle ŝe~ olan, çoġ~ olanı üř beř bi ğóz. mūsafir varah ŝurdan var~ amma yárisı, aŝsa yoharı yoh. *ıstanbuġ, anġara, izmir.* ŝimdigi geşler gidip durmuyó ki, buraları ğózü ğórmüyolar.

105 ***Sizin dönemde askerlik kaç seneydi?***

ben iKi sene yápdım. ġetdim çekdim~ *erzurum*da yápdım ben.

O zamanlarda askere nasıl gidiyordunuz, yürüyerek mi gidiyordunuz?

İadje ġadar yáyán gitdúġ. *İadik* ŝubuda énbise vėrdiler bizim kıye ġeldúm~ undan sona ġún vėrdile gitdúġ. *İadikli* biri vardı *başusda* dēllerdı, *haşem çavuşgil*. onnarın ġamyónu vardı ó

110 zaman. ó ğamyónunā bir silsilada gitdúk. iki sıra tirene bindúk, terene ğit, tirene gitdúk. üç ğún~ üç ğeçede *erzuruma* gitdúk. bu ğóydēn on~ altı, on yēdi ğişi varıdı aşıya yoharı. bi yēr taP~ ētdúk yēdi sekiz denesiniñ fiļanna gitdúk ğar, sāba asgere.

Askerlik nasıldı, ne yaptınız?

nē yāpah, ētim yāparduh~ işde. değs vērillerdi ētim vērilerdi nē yāpa.

115 ***Hiç operasyona, çıktınız mı?***

buyūr.

Hiç operasyona, çıktınız mı, çeteye çıktınız mı?

120 yōh, öle bi şey yoıdu. yoh yoh. ğeçe ētimine giderdüK ğeçe bazı şeļeļ. ğúnúzún de āsgerlerig. ğış ğúnúnde de içéride des vērilerdi, bazı dışarı çıharduK. ā bu *çarşamba, bafra* taraFıñ~ adamı soıā dayanamazdı. *érzúm* soıuh~ oluyó bilion~ u? lipi lipiş düşerdig al~ içeri, yáħ sobayı kömürü içerde dēs vēriler çavuşlar böleydi evet. yirmi ay ben órda ğaldım, üç~ ay dá *erzincanda* ğaldım yimi üç~ ay, bir~ ay da izine geldim burıya yimi dört~ ay yanı.

Babanız seferberlik dönemini yaşamış mı?

125 bōbam biliyodu bōbam~ únde çöcumuş ama önnar biliyolardı.

Babanız seferberliğe gitmemiş mi?

130 yoh gitmemiş bōbam da ufāmiş. bōbamın bōbası *çanağgalede* ālmış. *osman dedem çanağgale harb*nde. bi adam varıdı burda zampara dērdüK bi adam, ā şurda évleri. önünan bi ğaçmışla gelmişle asgerden. sonıadan ó adam bi da ğaşmış. ó demiş ği; ó *zarıf*di adı da ó zampara dēllerdi adama. ben gidiyom~ *osman* sen ğetmiön~ u? ben ğetmiyém yáv bu ara dēmiş. ó ğaşdı geldi ğurtuıdu işde, u gelmedi bi da gelmemiş *ıadá* duyduma ğóre. *osman* dedem yanı bōbamın bōbasına *osmān*, benim~ adı mı ğoymuş ğoymuşla.

Biz şimdi onların mücadelesiyle yaşıyoruz öyle değil mi?

135 öyle canım öle işidiK. men *erzincanda* üç~ ay çavuşculı geldim. *erzincanda* ğaldım~ órda. *erzurumun* dadaşları çoħ temiz yanı *erzincanıñ*~ adamı bek~ ĩ dējl emmá. heP alevi edırafı ekseriētde.

Dedeniz için madalya aldınız mı?

yoh almadıh bi şe almadıh. bilmiyoh gi nerde ğaldını mefdayı nêĭ. bilmiĭ bi şey de araşdumadıh da biz bı bi şey de ałaım yání hiç.

140 ***Askeriyeye araştırılması için dilekçe vermeniz gerekiyor.***

eveT vermedúĝ nê yáPaım. iki tane oļu varıdı; biri amcam varıdı, bi de bóbam varıdı, bi de ğızı var~ üç taneydı.

Buralarda Hıdırellez kutlanır mı?

145 hıdıreleze bazán avaları ossun dēĭP gider aılı dālara çıhaılar. çay may bi şe içelleĝ. -piknik yáparlar- evet pignig.

Eskiden yaş ağaç kesilmezmiş, çift sürmezlermiş bunun gibi eylemleri gerçekleştirmezlermiş. Burada da böyle âdetleriniz var mı?

150 ha yaş~ āş kesmezlerdı hıdırelez ğún dēllerdi yání. işitdümüze ğöre öleydi. gine kesen oıuyodu hepisi hepsi bi oıur mu, beş barman beşi bi dene mi? yine oıuyodu. öle dēllerdi yaş kesilmez bóún dēllerdi yáprah, aş yemezdín dā dāa ğavuşuyó dēllerdi.

Alevi köyler hâlâ kutluyorlar.

öle mi? bize yáhında önnar hep. işde öle.

Cenaze yıkama aracını yeni mi aldınız?

bu sene aldıla.

155 ***Bu daha mı iyi?***

ĝışda souhda işde yīhamanı içerde yıhıyoıla. bu sene aldıh ĝışın yimi millara yēdi millara. yēdi millara yá. ē noıacaĝ yēdi millar, yētmiş seKsen dene emeklı var bu kıoyde. yā yüzer millon verseK ó ğadar para yápıé yá.

Bu köyde emekli sayısı çokmuş. Bu kadar çokça emekiniz nasıl olmuş?

160 çalışdı çalışannar var yání. bundan fapriĝalaĝında şurda bu çalışannaĝ sigortası varımiş. onu da gerisiniñ ödedile. hani ğóyü çıhıduh sıra bi yer faıa var yá, ödedile işde onu oıduıar yání işde. faPrıĝadan var şu bucadan inşatı içinde dóúñnúşu faPrıĝada. şeger faPrıĝasındā he, suıúova. çarşambadan var çarşambada da var dā ayrıılan~ işde öle.

Diğer köylere nazaran durumunuz iyidir o zaman, öyle değil mi?

165 tabi hepsi bir dólú yáni. İysi de var kötüsü de var zayıfı de var. hepsi bi olabilü mü, beş barman beşi dējl. bizim burada małcılıh yáparsañ ĩ, yáni yèrimiz ĩ. yoħarı doru *ğavur* kóyleri var órda çoħ var. -*sełamü aleküm*- kóyún~ ałtnada -hoş geldin.- bŭa nè vèrdi devlet. mondufòn~ inā hep bizim~ adam bu kóyde yánı. seKiz~ on senedi duruyó kóyún şeyi yèmini fełañ. biğaş senedi biraħdıla. bi da hePsini dutduła bir yáylına, görúyó hem małların

170 görúyó adam. ó arada aşıada bi év var.

Suyunuz nasıl iyi mi?

súyümüz birāz dü nādir. yáz zamannarında bi süre ĩ de.

Suyunuz Akdağ'dan mı geliyor?

aħdādan geliyodu emmá biğaş gündü gelmiyor he mi súyú? -kesiK diyecāñ kesildi yáni-
175 *datlıcaħlıla* kesmişle, camiye doru başıyonnā -ó yánnıda serbes- ó su bizim sudan basamazla yá -*aħdādan* bizimgi bu yánda su- *aħdādan* geliyó *aħdādan*~ amma *çaħırgümüş* góyü var~ orda gitdin mi bilmiyóm? ha órda önün başında bizim su. órda *ğizoļu* yáylası emmá *çaħırgızın* başında. urdan geliyó. su şimdi yázın birāz súratlanıyó ğışın ĩ de. óra oldu muydu bilion~u? -kesmeseler sú ĩ de kesiyó bizim góyleğ, dört senedi ĩ bu sú.-

180 ***Bu köyün başka sorunu var mı?***

şimdik derdimiz bi su aldıh bi yèrden, *sqannı* kóyü var~ ó yáylanın etānde. órayá minare yápdı ó kóyde iki kóy; *deli~amedın* kóyünen bizim góy. urdan su alacığ baħalığ. -boru ilazım sorun- ha? -boru ilazım boru- sorun bu. boru vèriceK devlet~ işde kepceyle ğaħlıcaħ yèrine ó ilazım elfi ekserıetde. sörüm ó yáni şekilat ğaħıncı.

185 ***Tek sorun su mu?***

su derdi hā.

Yollarınız nasıl?

yollarımız ne bim idare édiye işde asvat yoħ ámma. gel görmüşündüğ. *hasırcıdan* mı geldiñiz buriyá? *hasırcı* góyü he. -dozer açdı da bi da pıcaħ vurmadı düzlemedi dā.- vurdu vurdu
190 pıcaħ vurmuş ĩ olmuş. vumuş vumuş pıcaħ. biz geldik~ ötöñ, perşembe ğúnú gelmiş pıcaħ vurmuş ĩ olmuş. -éliyéce baħ bunnar dorutsa da- dozer geldi diydi dorutsu bı ĩki~ ún, vilacıla vağ vilacıları.

Biz diğer köyleri gezdığımızda cenazelerin ardından belirli günlerde anma yapıyorlar. Mesela onlarda cenazenin cuması kırkı, elli ikisi, yıllığı gibi anmalar ve cenazinin peşine kurban kesme gibi âdetleri var. Burada da böyle âdetleriniz var mı?

195

-bizde âdet madet yoĥ bizde- öle yoĥ. -bizde hani yemek vërüle, biS cumayı feĥan yapaĥlar da ilā gonmaz.- bi hafda sona yeri dëlle yeriné yapaĥla. –çalışannar, mağdul maĥ satan hesabına gaçan iki gat şükürle yemek vëürle.- adamĥar bi tas getirür yāni gomşularımıS ve adamĥarı, memurĥarı fiĥaĥ getirürleĥ. öndan sona dā atuh~ emme ĥırĥ günde yāpar emme elli günde yāpar. bi da yapaĥla mevlüt~ oĥuduĥla -hazı ısıcag sūyū yemek vëirle, mevlüt~ oĥudur.- mevlüt~ oĥuduĥla mevlüt~ oĥudur ha. bizde de var aynı matemı gün var. bilmjem şimdük kimisi ĥırĥı diyé kimisi elli ikisi dëĥ bilmem bi şeyle öle bi şey diyöla yāni bilmjom. -mēēle oĥurmuş~ esgidén beri. bi mesele iki ĥişi ö işi yāpıyö.- ámme iki ayda yāpar elli üç~ ayda emmā ĥırĥ günde yāpıyoĥla yāni.

200

205 *Cenaze gömülmeden önce kefarete geleneği var burada o var mı?*

ö yoĥ~ ö ĥahdı şindi. esgiden vardı

Eskiden var mıydı?

varıdı -varıdı- mezaĥlıĥda vëriyoĥa şimdi de parāy ha.

Nasıl yapıldığını anlatır mısınız?

210

ismāt dëllerdi şeyé devadı ıĥat yapaĥlardı. bu paraĥarı ĥoyduĥaĥ devir yāpardı bu şez. yapaĥlardı işde. atmış bir savım yapaĥlarımış ē bi de on yémīn dādıĥa yëtmiş bir dene oĥsun. öle dādıĥla hocaĥar. -ö üçü de üç fitire şeklinde vërilir fitre vërme zamanı yā fiĥan. faĥıra fuĥarayā heP vëirle yāni.- şimdi esgiden camide vëirlerdi şimdi mezaĥlıĥda vëriyöla. arĥalarına vëriyoĥa faĥıĥlara alımıyö alımıyān~ alımıyö. evelden gine aynı varıdı. mezaĥlıĥda vëriyöla yā. ö kıyĥlar oĥdu yā ö zaman oluyösa ö zaman vëriyöĥar parayı. esgiden camide vërillerdi. esgiden devir yāpardım devir devir yoĥ şindi- devire girerlerdi böle yoĥluĥ var erciyās. şimdi millet ī de bek para da alımıyö yāni. ī durumu esgisi gibi dëĥil alım yā parā çoĥ~ āz alan var. ölünün hayrına -hayrına- tabi tabi. onun ruhuna, geşmişlerin ruhuna işde önnara dādıĥa.

215

220 *Düğünlerinizde değişmiştir öyle değil mi?*

-dúunde de bizim burda davul oĥmaz. biz mevlüdan oĥuyöĥlaĥ bizim dúunde. esgiden davul vardı. ö gün davul çalardı böle. şey baziyésin perşembe önce biterdi cuma~ ún üş, dört gün

225 çağardı.- esgiden hafda dúúnú yapañlar şimdi pazar günü yapıyoñla herkez. hani milledĩ, milletimiz~ arhamı dışarda yá, hani memur~ āmir gelenner bazar günü anca gelebiliē. başga~ún gelemiyō yání ...*de. onun~ uçun Pazar gün yapıyoñla eKseriēde. -burda mevlüt~ oñunur bizde davuñ çağmañ yoñ.- cumartesi~ún mevlüt~ oñuñlar pazar gün gelin~ aññla.

Şimdi değil mi?

şimci, eveT.

230 ***Peki öncekinde kaç gündü?***

önceginde bi hafda dúún~ oñurdu bi hafda.

Düğünlerinizde ne yaptınız, at yarışı falan yapar mıydınız?

235 -at yarışı bizde yoñ- at yarışı bizde yoñ. yoñ olmaz. at yarışı bizim yalıñuz -öñdül, at yarışı bizde olmaS- güleş~ oñurdu -saten olmaz bizde fañlı güleş yapañlardı- bi de horuz çevirdilerdi başcı varu. ha bu izdañññlar bilmem başcu varı, horuzñ biri horuzu beri tutañlardı. -işde öñce kim geçerse ö alır.- çevirirdin kim geçerse ö añrdın horuS. horuzü kim geçerse yarışda horuzu ö añrdı. veyāut horuzun yerine -para vèrilerdi- para veriler veyāut horuz verirle. -bi adet~ oñuyō işde ö ğadar dúñl- bi şey vètürleđ di yání.

240 ***Yeni gelin damadın evine girerken kötü huylar bu eve girmesin diye testi kırarlarmış. bu âdet var mı?***

-bizde yoñ böle bi şeyimiS.- nè yoñ diyō? -kötü huylar diyō, öle küp öle bi adet bizde yoñ.- yoñ~ öle bi şè yoñ.

Eskiden var mıydı?

245 -yoñ. esgiden de yoñ yéniden de yoñ. dñer kóyler davuñ çağar biz çağmañ.- bizim epey zaman oñdu mevlüt~ oñuduyoyñ hoca işde. ö bennuñ, bennu sābı yèmek yapar kóylú misafirle gelir yer ölen~ namazımı. -ö yèmā yèmā yèmeden şimdi meselē dañu dañañla damada, herkez adetini vèrīse vèrir dúún öle. yání davuñ~ işi bizden ğağmış, epey zaman oñdu.-

Eğitim durumunuz nedir?

250 *İadñ* ö şeyden ğeligene -aқыar yoñu- ördā bi ejtmen bizim kóyden bi ejtmen ördā oñutduñ. ö ejtmenden oñudum ben üş sene. şaden de óbürü añamadıñ bi şey.

O zaman ilkokul yerine üç senelik okul mu vardı?

üş sene oħuĭ -üş senelig bahsedijK- yoh başğa yoh. bizden sona oħuĭ yápdılađ ódan sona oldu bi dā. -óndan sona bēyle çıhdı- yoharıyá oħuĭ yápdıla beş beş oldu beş.

Sizin zamanınızda nerelerde okul vardı?

255 burda oħuĭ ā burda -burada kıoy mekdebi varıdı mekdepde oħuĭ~ oħuyódu- burda mekdep varıdı ā órada. üç odası varıdı birinde biz oħuduĭ. birinde ayrı bir hoca oħudi. órda da oħuduĭ -bu yáħın góylerde oħuĭ yódu. en ğalaabalı bı ólcu varıdı bizim kıoy ğalaabalıĭÇısı ó zaman bi taneydi.- üçe ğadar oħudum yání.

Eskiden köyünüz kalabalık mıydı?

260 ğalaabalı var~ içindé. öncé dışarı giden yódu evelde. óndan sona millet hep dışarı çıhdı. en başda aşı yoharı gitdi. yalıñuz bu góyüñ içi sef, óle bi şey. -yáridan fazla gine díşdaki kıoyden fazla şimdi- sade *isdambuĭ*da yüs hane fazla var diyoĭa.

Sizin çocuklarınız da gitti mi?

265 heP hep hep böyle ayledé hiç kimse yoh. évleđ ay, ā bu adam gibi bi yerden bi cepe böyle duruyó işde adam~ éhdiyáđ yáşlı adamlar.

Yanınızda işinizi yapacak, size bakacak bir çocuğunuz var mı?

-ónuñ var~ óluĭarı burda bunuñ- bizim var çálarımız burda. icar vérij kimisi óle şey véri - borç hađđı- borç hađđı üş sene ekdiriyóĭa.

İcar nedir?

270 icar yání -icar burda para yoluyla ğaç şeyé razı geliğse.- meselá bu talıayı ekiyó ğaş dönüm bu talıa beş dönüm, élli vérij, yüz vérij neyse yalıñuz bi çuval un véricāñ veyá bi şey vér de icar ónu vériyó işde şeyé.

Yani siz adama para veriyorsunuz o da tarlayı ekiyor mu?

275 hayir hayir. talıasını ekmē icar vérir. -hayır yoh. talıa sáıbı alıyó parayı, bu óden parayı véren ekiyó. parayı véren ekiyó.- parayı véren talıa sabına véricāñ. -ódetécem diyó adamı yoh talıası boş ğalmış, dört ğurúllúĭađ diyo gi, şuna bi iş vere de şu soruları bahı hem de bi yēp icar dēn buna diyóruS yání.- veyáut da ortaĭ véri yá. ortaĭcılıĭ da var. -ortaĭcılıĭda şimdi esgiden yáriydi şimdi üşde biri yápiyó *ladik*~ ólē bi şe. maĭ sabını işine ğarışmıyó éken~ adam. ne bim ó talıara adam bi şe ğarışmaj, ne çıĭmış yüz~ ólçeg, otuz beş~ ólçē gendi 280 alıyó çıĭyóđ dışarı. ha yáricılıĭ~ ó.- ikisini éken alıyó birini ó alıyó işde. -hacı dúr. birini

üşde biri, meselá ben sayyóm; gúPbesi olıcah, şú nassı olıcah, tóm mu olıcah? óña ğarışmıyó adam. üşde biri alıyó, yúzu çıhsa otuS~ ölçeg, otuS~ ölçe gine alıyó çıhıyó çıhana. ékenneĝ.

Diĝer köylerde yarı yarı yapılıyó. Burası yine iyimiş.

285 yarı yarıyá yoh bizde. yarı yarıyá éKen herşeyé ğarışıÇah. maĝ Sabı da ğarışıÇah. gúpre alıcah tōüm vérecek yárisını alıcasa. yá yoh noĝuyo şinci ötegi üşde biri alan hişbi şéé ğarışmıyó dómesine, biÇmesi hiş ğarışmıyó. her bi şé ékene āyit.

Bunların biçme zamanı ne zaman?

-házez~ ayı. bi şekilde oĝuyó. saden on, on beş gún sona biçilir.- arpaĝar oĝdu, budayĝar oĝu işde. -ha on beş yimi~ún sona olıcah biçilir.- on beş yimi~ ún sürmez bi hafda bi.

290 ***Neyle biçiyorsunuz, tırpanla mı yoksa başka bi araçla mı biçiyorsunuz?***

kimı kimisi moturnan biçı, kimisi tırpannan, kimisi oranan herkeSin kendi -biçerler var biçerin biçer- biçer aldı millet şinci iki, úş tane var góyde. -biçer bālar var- şindiĝe ĝadar yóduñ. -gène var canım biçer vaĝ burda. türüdüKce fazla biçı.- biçer biçiyó dādıĝe biraĝıĝe. ayrı moturnaĝ dóúliĝe. óningi ayru -ayrı ó ayrı- ó dóyer biçerleĝ dóver biçer hem ékiĝe hem 295 dóyúĝ. dóver biçer var yá o derece yání. -ékin biraĝıyó ĝalıyó saman ĝalıyó biraz.- saman braĝmıyoĝa saman yoh samanı alımıyó. balle makinesi, balle makinesineĝ balle yapıyoĝa. balle yapıyoĝa balle. otómatiK ó balle makinesi -şimdi herşey fenneşdi dā, esgic~ibi dēĝil.- otu bilē esgiden tırpanna biçerdük. şimdi hem maKineyñen, böyle dōne dōne dön, pıçahĝar bi şey. -ĝavut.-

300 ***Amca sizin isminiz nedir?***

satılmış ĝeñiş ĝeñiş.

Yaşınız kaç?

yétmiş dört.

Sizin eĝitiminiz var mı?

305 yoh. biz oĝuĝa gitmedi biz. bizden ufaĝlar gitdi. marimıĝ babam yoĝan góndermedi işde. haĝbugi adamın cahilli.

Allah razı olsun, çok saĝ olun.

-cümlemizden aĝlah razı ossun.- cümlemizden aĝlah razı ossun, sen de sa~ oĝ.

Yer: Samsun/Ladik/Güvenli

Ad: Kasım Çetinbaş/Seyit Ahmet Çalışkan

Yaş: 56/78

5 ekseride şimdi anide bu.

İsminiz nedir?

buyur.

İsminiz nedir?

ismim sējd~ āhmet çalışgán.

10 *Yaşınız kaç?*

yétmis segiz

Yaşınıza göre dinçsiniz.

işde ...* yápıcān~ işdē. bunda gelende don lazım olu.

Seyit Ahmet ismini neden koymuşlar?

15 buyur. bilmiyom~ artıh.

Burada Seyid Ahmed-i Kebir adında bir zat varmış ondan mı acaba?

támam, çıhardıyoñ bah. annemin çocu durmuyomuş da örüyá götürmüşle işde onnara bi gurban adamışlar~ işde. cenabı *allah* gine dudutma yání gène alır da işde bi da öyle kalmış~ işde. ha burda oturuyoñ şöyle bi gölgiye oturah ā şuruyá havluyá girsen. -yöñ yöñ hadi gelin
20 éve çıhañ- he. -sen né diyon yáv, dur bu ambarın~ óñú gölge.-

Büyükleriniz size Rum olaylarından söylerler miydi?

söylellerdi emmá ó zaman tabī kómşuluK yapıyolarımış yání bunnar sonradan tabī şe~étmişler, te onnarı galdırmışlar da.

Buradaki Türkler'e yaptıklarından bahsederler miydi?

25 yok. buranıñ şeylerinden bi acızlıh yapmadan burdagiler çekilmiş gitmiş.

Köyü yakma, basama falan yapmamışlar mı?

yápmışlā, yápmışla. burda hatdā bizim evimiz burdaymış ğoĝ me yápmışlar, burdā yáhmışlar gelmemişle öle şey mî? bi şeyle yápmışlā arada.

Burada adam öldürmüşler mi?

30 adam fiĻan da öldürmüşler. burda ginē gine ö benim~ emmim oluyó. basĝın yápmışlā ğoyunnarı ğótüriceglermiş. ğótürsüñüz ğótüremezsiñiz hani fiĻan. adam dā çarşıda da yine onnariñ çöteleri varmış, çöteleri ĝarşıdan~arım emmime şeē ateş~ étmişler, emmîmi yáralamışla. kıyden gelmişler tabi ğoyunu vermemiş~ emmā ē, öyle bi şeylelerde olayı yápmışla yání.

35 ***Sizin evinizi de yakmışlar mı?***

yáhmışlā, burda emiz ĝaybolmuş yáhmışlar.

Kuraklık dönemini hatırlıyor musunuz?

otuz~ altıdā otuz~ altı senelerinde. -ben hatırlıyom canım.-

O zaman köyün hali nasıldı?

40 nası olucah~ işde cenabı *allah* ĝurah gitdi. masuĻatī hanı mısır, arpa nēyise biraz nöĝsan~ oldu tabi. -biz *samsundan*- savdan soldan tā *çarşambryá* buruyá mısıra gitdile yání. arĝalarıynán ö zamanKi~ibī vesajit yoĝdu. böyle ĝenşlerden tabi biz gidemedük emmā ĝeşlerden gitdiK. bir~ ölçek iki ölçek. arĝasında anca getirebiliyódu öle. öyle gelmişler ĝeçmişlerdi yání önnarı işidiyoĝ, yání hatıllıyom.

45 ***Sizin köyünüzde de somak ekmeĝi yenmiş mi?***

ebelerimiz dērdi. önu hatıllıyámıyom ben de. yalıñuz ebem dērdi yání şinci arĝadāş. somah~ekma bildiüm~ işde somā diyim

Büyük zelzeleyi hatırlıyor musunuz?

50 büyüĝ zelzeleyi hatıllıyom ben. büyüK zelzelē ĝırĝ~ ikide mi, ĝırĝ~ üşde mi? oldu. ĝırĝ~ iki, ĝırĝ~ üşdē. ĝırĝ dördde. biz asgere gitdük ĝırĝ~ üç, ĝırĝ~ iki, ĝırĝ~ üç sıralarda. ĝırĝ dördde ben asgere gitdim. ĝırĝ yēdi de geldim üç sene asgellig yápdım, -sünet~ olunduşum.-

Buradaki yıkım şiddetli olmadı mı?

bizim burda olmadı. diyecem böyle çatı üsdülerinden~ azıcılı şöle bōş ĝoy. yalıñız bu ĝarşı köyleri var bu yánda bu *mazlumoĝu*, *ĝıranķóy*, *hasırcıoĝları*, tarĻapulī emmā tanırsın emmā

55 tanımassın yánĩ. işde buña böyle yihıntı oldu *datlıca* ğaydına. bizim burdā olmadı ölesiyé ğada hani.

Bu köyün sorunu var mı varsa nelerdir?

sorunu sivtah dā ğağuzon şeyi. derdimiz var. -köylü açmıyor mu?- yoh. -kuyu var kıyu.-
60 kıyuular var herkes herkez yapıdı emmá kıyunar tapenniK yáni. dālıyı çıhıyo bi şeyler oluyo yine olmuyo.

Şimdi kanalizasyon yapım çalışması var mı?

dilegce dilegce veridiyúh. dileKce veridiyúh -şimdi burayı da ğeldile, öşdüle.- bi şeyler
yapdılar bi dā da hā bu seçim hani bi şeyler~ oldu yá -vadeleri oldu yá.- -vade made- ama
65 bi dā de bi şey ğelen de olmadı giden de olmadı. şimdi tabi bilmióm emmá gitdi hanı doıuyá fiıan direg muracat. emmá etti emmá etmedi.

Biz söyleriz ama köylünün de söylemesi lazım.

tabi tabi. esas kıyüñ söylemesi ilazım. yine birázdan söyleñ bi sefer söyleñ bi dā ardından
...* tabi tabi. -tabi yá-

Burasının su durumu nasıl?

70 su durumumuz şimdík iyidi. yirmi bes sene oldu yapılaı bu *ahdādan* ğeliyödu. bunuñ poyraıarını yapıdan düşmüş, şimdĩ mütaıt yapımyá devam~ ediyó bağalım. -tam dā önce gördü yer ha- daha faliyete geçip de bi düzen~ almadı dā.

Suyu şimdi nereden alıyorsunuz?

gine *ahdādan* alıyoS. -aynı súyün borularda hat deşmiş~ oldu bõrular deşmiş~ oldu. yáni
75 bu.- -yine de yeterli dēil- -evet. şimdi dā èvel bi çalışma devam~ ediyó. şimdi yeterli bi súyümüz da yoh~ aşşada. yáni ileride ha bu yapılduğdan sona ayarladığdan sona artuğ
randımanı ahar mı, ahmaz mı? bunu bilemek. onun şe içerde şimdi şu anda çalışma devam~ ediyór. işde randımanı su yoh. bizim en fazla sorunumuz bura. şu köşideği pislın ğayboıması.
80 biz burıyá dilehce vérdüñ maliyede çalışan burıyá *amet* geldi burayı öşdü bişdi gitdi tekrar *samsuna* mı bildirmiş. e ordan piıan pöreje isdemiş heralda buranın teKrer gelmesi için. bilmiyom muhdar da söylemiş piıan yándā. emmá cizdirdi, emmá cizdirmedi yoharı -yapdıla
hatda işareti faıan ğoyduıar bu hafda -ò dēil onuñ harıcında ğuy~amedin şe yap öşdüne burıyá piıan Pöreje isdemişle. bu deşileceg bu eşiniceg dēı bura *amedı* bize baıım dēı. aşı

85 yoharı dört bucuḥ beş milların~ üzerindemiş vınş parası çıḥmış. Piḥan pörejesiz ol̄muyómuş,
yáni Piḥan ciziliceKmiş.

Bunu nereye kadar yaptıracaksınız?

-aşşayá ğadar çeKě inecē~ aşşa kıóyúmúz aşşada acıḥ.- aşşa kıóyúñ~ al̄tı neräyşe işde oruyá
bi –örüyá ğadar iniceg bālıḥ~ artıḥ o sıra- -dere yoh dé mi?- var say tarafında iy her
taraflarında dère var. -var dère var- ēn fazla böyüg sorunumuz bu bizim.

90 ***Köyün geçim durumu nasıl?***

geçim dā normal orta bi bilsen. -ortalama diyim yá ortalama- biraḥırsa kesin. ekiyórsún~ úş
alıyosun bēş reşbelliK konusunda bu. burda mısır, buday, pancar; şeker pancarı ekiyoh. oña
da bi kıotay~ uyguladıḥlar bu sená hepimiz boşluyuh. yoh olmadı, havālar da ğurah gitdi
zaten. kıotayı doḥduramadıysan dā cezaḥısuñ, aşırırsan da cezaḥısuñ. devletimiz geçen senē úş
95 dönüm yazıldım *allah* bāa on beş ton, dēñ ton pancar vèrdi. beş ton ğontanjam varıdı. beş
tonunu götüdüüm yátırdım. on tonum ğaldı meydanda. geti yatır, isdersañ yatır isdersán
yátırma. yátırıyósañ para yoh dèdi, yátırmasam ben~ on ton. bi ton ol̄sā maḥına dorar
vèrirsin. ē nè yapıḥım ben~ on tonu? bi ğontanjan çıḥatdıḥlar meydanā, noḥsan al̄ırsa
témamḥicān diyoḥla bizē -tamamḥicān tamamḥicān- fazla ol̄uḥsa parasız al̄acóḥ -tamamḥicān-
100 öyle ol̄ur mu bu yá? -noḥsan~ ol̄anlara verseydin.- noḥsa ğalanḥāḡ yoh Ki. -zaten herkesin
aşırudur- *allah* vèrdi yáni yámura bi vèrinciK. -*cenabı allah* geçen sene çoḥ baḥlı- götürdüm
de *suḥovayá* vèrdim birisinin hātdā hātdā parasını al̄amadım. herif isderse vèriceK isderse
vèrmiceK. nē yapıḥım ben on ton pancarı ben buḡda. daha da parasını al̄amadım.

Burada tarım krediye falan borçlanan oldu mu?

105 oldu. -oldu- önnardan oldu. vardı tahside baḥlandı bi ğısmı. heP baḥ tahside baḥatdıḥ. bi ben
de var, bu da var, öteKi de var faḥlı taside, tahside baḥıyoh. ödüyón yá naPıcān. şimdi
bilmiġem bir af düzeninden bu bizim son ğalan tahsitler afa gider mi gitmez mi? bunu
bilemiyoh. devletin bi yáyınḥaması var. tarım ğiredi vaḥfeTdiñiz af veyá daha yüKlülere üşdē
ikisi birinimden al̄mıca ikisini tahsit yápacaḥ. fayizini azaltacaḥ bilmiġem biz baḥladuḥ
110 tahside. öle afdan bi şey vurursā ikişer tahsiT mi ğaldı ekime? -iki- İkişer tahsit al̄massa
bundan ğurtulmuş~ ol̄uyón yáni. al̄ırsa zaten ödüyón nápicān. -bi dā af yoh- bi da yoh de
mi? borcu da ödüyoh zaten, tahside baḥı Saden -tahside baḥı al̄tı aydan~ al̄tı ayá- daha öylece
ğaldı. -bildük merkezden mú?- -zirát-den- tabi tabi. -tahside baḥatTıdını bundan~ af yoh
yáni?- -öyle af maf çıḥacaḥ diyē beklemeyin- yók canım zaten ikişer tahsidimiz ğaldı. -

115 dönemine göre.- doru. biz üç yıl mı lān? gelecek sene dördünde şeyde bitiyo emá iki bin dörTde. İki bin dörTde bitmiş oluyo doru. -üş senede- üş senede bitmiş oluyo. daha olacağı diğerekden. -biz onuncı ayın- on beşinde ey Çebimizi ayarlamak ilazım ğardeşim. başistani yoh. yāni burda ğurtuluşluh yoh.-

Köyün hane sayısı kaçtır?

120 hane sayısı otuz, yimmi doħuz veyá otuz arası. şinci boş, boş- işde onnar çoı yeni yeni nesil yoh. yeni nesil burda yoh. adam evlendi mi aġasmadıh nérde ekmek bulsa öriyá gideceK- ekmek peşinde. -adam- áz ğaldı-

Bu mevsimde ne yapınız?

125 orah- ayı. şindi şu annarda orah- ayı geliyó diycán yāni. şimdi budaylar ārmıyá başladı. ondan sona zaten orāydı, mısırydı, pancarıydı, çivtiydi. daha durma yoh ğışa ğadar. -ekimde tekrar buday- ekiyo- -tabi tabi.- tabi ĩla ekimde ekiyóz tabi.

Karın altında çürümüyor değil mi?

130 çürümüyó. erken- ekersen iyı oluyo buday. -bu şimdigi ekilen buday yāşını vereceK. on birincı ayda ekersán- on birincı ayā da biraħmıcāz. onuncı ayda ekebiliyoñ- u -ekim ayı gelinci ekini ekicán.- ekim ayı diñci ekini ekecen. ekñ nē ğüzēl iş. bizim burası ğış günümü dedim mi ğış günümü ortada erken- ekeriz.

Kışlar eskisi gibi oluyor mu?

olmuyo bizim çocuklumuzdaki-ibi derin ğış olmuyo. fazla oluyódu. sate onu *cenabı aġlahıma* bilir de ııġ fazla vėrir noħsan vėrir bi kelemde.

135 ***Gezdiğimiz köylerin birkaçında yaşlı insan sayı çok az sayıdaydı. Mesele Alışlı, Yuvacık, Karaabdal gibi köylerde yaşlı insan sayısı çok azdı.***

alışlı, ermen mi oluyo?

Bu köyler Türk köyleri Ermeni yok bu köylerde.

140 *türk* dē senin *alışlı* dedin yeni ismi. -şimdi biz esgi ismine *cüremen* dėrdük.- hemē on- iki hane diyincü áşında oranın- ismi *ermen* olaraK geçiyó da şimdi şimdi -*alışlı- alışlı* -ha doru *ermen* demek ği.- ha orası *ermendi*. bi de siz daFa yoħarı çıhdınıs dé mi? *ġara- aPda*dan geldiñiz zaman tamam. -sā yoħarı sapdıñız- yā *ermen* diyoħar- oriyá *zaten*.

Bu çevrelerde de Rum yerleşim yerleri var mıydı?

bu çevrelerde yoh da bu arhada var. -arhada var- bu arhada da var. vésajt burdan gelegéne
145 derä, deriyé inmiyon yéterden. sav tarafında varmış *rumnar*. āynen bu kóyler gibi çoh kóyler
varmış buralarda canım her tarafda. -benim~ işitdüme göre bir bi de çalışdılar iki, beráberce
çalışdı ūş yerde şēotdunu biliyorum, diyoılar yāni esgilerin dēmelerine göre *rumlar* otururmuş
burda esgiden. -çoh bazı esgiler tarafına ā *busdarlı* oturdu dēdiler bu ğavullarlarla- tabi
ğavullar ta oña doru gidiyo tabi. olmaz mı? tabi.

150 ***Köyler hakkında gerekli araştırmaları yapıyoruz, bir de gelip sizleri soralım dedik. Kitap
çıkarcacağımız için sizlere sorular soruyoruz.***

sāo! yénim. tabi.

Bu köyün ismi neydi?

ğúvenni.

155 ***İsminiz neydi?***

kasım çetinbaş.

Yaşınız kaç?

ĝırh seKiz doğumlu; elli altı olmuş~ olum yénim.

Tahsiliniz var mı?

160 var.

Sizin isminiz nedir?

seļamet çalışĝan.

Sizin yaşınız kaç?

yétmis seKız.

165 ***Sizin de tahsiliniz var mı?***

var.

dāa bundan sona hepsinin en fazla yúKúmúz~ oradan. boş~ ev bóyle lām~ o peg geliyó
tabi. alıp dēre götürüyó illaki ó şekilde daşıyo tabi. onun~ için burada şurdan geliyó şimdi
bizim. bi de sizin~ aşşa iniyoh şurda bi viraj var, bu virajıda nası yapah bilmiĝem -şu arabayñ
170 sonunda- hāh. şimdi ben bi yázıcıdan aşşa. dur yénim ben ā bu tahsiden.

Yer: Samsun/Ladik/Hamamayağı

Ad: Nedim Değişen

Yaş: 79

5 hoş geldiñiz bāhım *selamü aleKüm*. merabā~ aļajm.

Nasılsınız?

iyim canım, teşeKgür~ ederiz. siz nasısıñıS~ i misiñ? -hoş geldiñiz bēfendi, nasısıñ?- -eyiz aļlaha şükür siz naSıñıS~ iySıñıS?- yā amān biz de iyİS. ācıg baçe suładım da.

10 *Amca, biz bu köy hakkında bir kitap hazırlıyoruz. Bu yüzden köylerin geçmişni, kültürünü, geleneklerini öğrenmek için sizin gibi kişilerden bilgi alıyoruz ve size bunlarla ilgili sorular soracağız. Bu bilgileri sizin gibi kişiler bilir.*

evet. tabi tābī yāşlılar bilir. tabi yávrum tabi.

İlk olarak bu köyün geçmişi nereden gelmektedir?

15 biS şındı yénim şeyden gelmejs *seļanik*ten. -ē bu Saden küçük gelmiş Ki ordan.- eveT. *seļanik*den *ķayálar* varmış vilā şeimiS kazamız. *seļan*ın kazası *ķayálar* varmış, *ķayá*lardan geldik. işde mubadele yápmış~ ó zámán bizim ó yáni çıkarmışlar getirdiler. erāzi verdiler~ işde onar dönüm bi şeyle bize. bunnarı şeydiş işde, başga bi tā şeyceg soruları şelerin varsa onnardan sülerim saña.

Büyükleriniz göç zamanını size anlattılar mıydı, sıkıntı çekmişler mi?

20 çok sıkıntı çeKmişler yávrum. ó zamannar ā bu şeñ *ercamn* bi dedesi vardı öldü. onun bi ān şeyi varmış -gız ğardaşı- kız ğardaşı varımış, ğamilemiş gelékene yoļlarda büle arabaļar~ üsdünden geçmiş bırağmışla herkes kendi canına düşmüş. can kırtaran şeyde çocuğlarını atannar. sana süylem bıraķannağ çok~ olmuş büzü. rāhmetlig babam, amcamıñ çocuğları varımış küçük, ātmış. annesi demiş nereye atarsın demiş vay~ atılır mı çocuğ? nāpaım
25 dedİlēr kendimi götüremem dedİ, bi dā olur canımı ğurtaraım. bābam almış, bēline bālamış tabī -dörT çocuğ bālamış ğaynatam ğayışinen~ omuzları vār- bi tarafiña bunnarı bālamış. bābam yİtdir kendisi de ó zámán, ē sülejm bunnarı üreĵreK çıkarmış getirmiş bu yáni atmışlar çok dav çocuğlarımızdan aldıķ çıkarmışlá. ó fajzde de bunuñ şey dedesi ālardı bülece kız ğardeşini andım diyİ. o memleketden geldiKleriñi annadır büle dē ālardı. büle

30 çatır çatır~ édër~ üsdünden geçer dër, diri adamım dërmiş,~ üsdümden arabaılar geçer dër.
çè herkes kaçır dër, şe~ étmesinner diyé dè. sonra iyî şeyli adamlar, paraılı adamları
çarırlarımış gël burayı, götürürlemiş orda kaybedellerimş heP tekrâr gelecek diyñĩ.

Oradan gelirken Türkler'i öldürmüşler mi veya eziyet etmişler mi?

-tabi tabi- yã yapmışlar canım. -ğulağlarında küpeleri, gulaynán beraber kesip~ alıyılar mış.-
35 sona camileré kıpamışlar. -è, be yáıındaydı da bize bile ānadiyödu. nè bilijm şeyini.-
cāmileré kıpamışlar hēP dūmüşler. bunnarı öldüreceglermiş şeler sona *atatürk*, burdan bi
haber göndermiş bunnara, benim demiş bi tane *türkümü* burnunu ğanadırsañız demiş. bu
yándaKi demiş *urumnann* bi tanesi birağmam. hepsini denize dökerim demiş~ örā. ondan
sona ömrü alıncaya kadar dokunmamışlar millete dūmemişler, birağmışlar serbes. çok
40 ānadırlar yávrum çok.

Oradan ayrılınca Trakya'ya; Edirne'ye geçmişler öyle değil mi?

tabi tabi.

Arabayla gelmişler dediniz, bu araba kağı arabası mı?

-tabi tabi yük~ arabaları var yá- kağni arabası at~ arabası ó zámán onnar var şimdi vesayit
45 yoğdu ki. onnarla gëlmişler. bülēce annadırları, ne anasıñı arayan var dēđđ, ne babasını
arayan var ne çocuı arayan herkes canını kırtarmağā çalışırídı. āç susuz āy neler, çok
perişannıg çeKmişler yávrım. öldü gibi evimizi ocamızı yerini birağmışın gëlmişin bu yánnı,
yã mal mük öldü gibi her bi şey. -çimdi yarıya ğadar gëlmişler, yarıdan sona gine bunnar
tekrrer çürmüşlar~ artıg niye çürdilerse. ğavullar bunnarın evlerinin yerlerini hep yáhmışlar,
50 ékinnerini yáhmışlar. bunun nenesi ālarmış, çırpınırmiş benim çocuğlarım nè yēyceK
diyerek. hepisini yáPmişlar.- éza cefā çoğ yáPmişlar kaçıp bu yánnı gelecāmız zámannarı.
çoğ cezalá yáPmişlar verijm bi adamları toplamışlar dūmüşler~ öldürmüşler.

Buraya yerleşmeniz nasıl olmuş, anlatırlar mıydı?

burayı yerleşmemiz ēer işde burayı gëlmişler bunnar büle heP her tarafa taKsim~ étmişler.
55 gëlmişler *İadéy* şu şu adamlar *İladā*, şu şunnarı *amasyıya*, şunnarı *vezirköprüye*, *avzaya* büle
dātmişlar~ anadıñ~İ. *merzifona* yerleşdiğmişler hepsini büle şey yürüt. hep löP postā
tosyıya her tarafda var şimdi bizim mazi milletĩ olmaduğ yer yok bi keğe yá.

Ladik'te sadece bu köy mü muhacir yoksa başka köylerde de var mı?

evet sâde bu kôyde var muâcir. var dâ *alayut* dereden~ orda olan *îlâdî* çekildi *îlâde*
60 girdiler~ oradaña da *alayurda* vemişler. onnara tarla tapan vemişler~ ordâ onnar
durmazlar. -*aslandaşın*~ altına, sen bu çevrenin çöcû musuñ? *aslandaşnan gürciler* var,
gürcilerin~ altındaydı. oranın~ altındaydı onnar *ladî* çekildiler.- òrda da varmış vemişler~
on beş yirmi hane ondan sona sâtmişlar, kaçmışlar, çekilmişler~ işde *îlâde* gelmişler. -bu
sebzeciler mi? sebzecilik yâpiyô dâ- yâ yâ -i*Ssetbaşanın* caminin ilerisinde.- *paşaninciler*
65 fiilan var~ orda. ordan gelmişler yânnıS.

İnsanlarımız ne çok zorluklar çekmişler öyle değil mi?

yâv cannı gurtaracân dá, televizyónnarda görme misin bi şey oldu mu nasî? can, millet şunu
buni nê yapacañ. -sen *ladikde* mi oturuyón?- *allâh* o günneri gösdermesin yâvğüm çok kötü
çoğ. şindi burdaKiler dèrler Ki bazi, yâ adam~ işde şu şüle, adam bu büle işde dèrlèr. gör
70 de bi kere nê varmış şèdisin. hemen şu *innaz* kôyü bize hêpsî *gavur* muacırlar, *gavur*
muacırlar dèrlèrdî. ulan *gavur* dèjm siz kendinziñ dèdim mî de kızıyô dâ bânâ. siz dèdim
bi şey görmediniS, bağ diyom şu şeyi önümüze alñ *irâ*. önünüze alın nası görürsün, nası
kaçallar, nasıl şè~ ediler. nê çocuğlar nê adamlar kırılıms. aynı biz de üle éza, cefa yâpmışlar
yâvrum. ha *iraha* nası yâpdılar~ üle yâpmışla bizi de. başı yérâ basdılar ötekine~ i şeler
75 kavğaj şiş~ eden yène dè éza cefa yâparlar nê kadar şè olşâ. *gavuru* dâ muâcir mî acımaz.
amerikağların acır mı? yâ. hînci şöle yâvrum acımaz, *yunan* hâle da bize fizdînci *yunan* bizi
bulşâ bi qarış suda buar. *yunan* halâ dağa öle bize diş biler~ ama geçiremezler peK korqarlar.
selanikde evde.

Büyükleriniz orada ne yaparak geçiniyorlarmış?

80 ordâ bâbamlar arabacılığ yapağlarmış at~ arabasıynañ. orda vişayétmiş mî, kaza mı? işde
kozağa varmış bilmem nê dèrler~ orâ yâv. tarihî vişayét varmış orayı götürlermiş, o yândan
getirirlermiş bize arabacılığ yapağlarmış. çifçilig yapağlarmış aynı burası gibi. amâ
memlegetimiz çok vèrimli bi toprağmış yâ. mîs toprağ, sarı toprağ Ki nê bilejm her bi şey
deresi kavun, karpîS üle oluğmuş Ki orda nasıl. dere varısa toprağ yèrler, toprağ yèl toprağ
85 nâdar dere orda. çok temizmiş yèrlerimiz.

Savaş başladığı zaman mı Türkler'e eziyet ve kıyımaya başlamışlar?

yâ yâ. işde bu yânda şèdinci yâni nası işler qarışdı yâ bî dè bizim. işde bizim de bu yânda o
yânda garşinciyâ gadar bizim de bura başlamışlar şè~ ètmèe, bu *lazlar* ānadırdî. silahlarla
yâtırdı deTbil~eder *gavurlar* dèr gelmesin diğ èdereğ. kôyde dèr sabağâ kadar korqardık

90 şedeceKler bizi vuracaklar diğ diyò. biładèr silahlar elimizde gezerdiK dèrler şede dolaşalar.
urumlan hepsini toparlamışlar sürmüşler~ o tarafa git. -şimdi burdaki rumlar eşgiyalığ
yapmış- yá yá yá. yög cānīm türklerde öle hêç bi şe yok diyom~ işdè. burdakiler büle
yapıncâyá kadar. sona onnar da başlamışlar orda bizim şeé, aynı bunnar nāsī burayí çaķallığ
yapaılaş onnar da başlamışlar~ işde vurma, kesme, türkleri kaçama, dümēe. o vağıt şeé
95 dümemişler. atatürk~ işde ben bī el mi çekmiş nè yapmıssa. demiş benim demiş türk
milletiminin bi tenesinin burnünü kanadırsañız demiş, burdaki urumnann hêş birisiniñi şu
tarafa göndermem.

Oradaki Türkler'e topluca kıyım, yakma falan yapmışlar mı?

yög üle yáPmamışlar dümüşler çok. éza cefa yáPmışlar. üle yakmağ filāñ bi şe yokmuş.
100 sēmişler~ insannarını öldürmüşler nè~ékitim. düşmanı varsa şej varsa hemen
ğaybédirlermiş -dağa nāpmışlar kesmişler~ işde daha nāpacağ, dağa nāpácān kesmiş yá. -
da nāpıcahlar diyò.- -ğolayılmañ gelmediñiz búunnere- yá sen nè dèrsin yávrum çoğ.
denizlerden gèlikéne perişannıg çekmişler çög. rahmetlig nenem var, beni kucakda getimiş,
amān çocuğum düşe düşezēli, āman denize düşüvecen, āman denizde düşecen, āman tutun. -
105 güvenceK mi vamiş görüyön mu!- yā, öle. ē yávrum neler çekmiş~ onnar. o fayıg dedenin
de anatdığları çıkmadan ālayası gelişdi kendisi de ālardı. -heP ālardı hem ānadırdı
annadırdı.- gelmişin burayí yábancısın bilmeSsin eş bi şejñ yög. buraf işde gelmişler kötü
kötü bi evlá kuşmuşlar yáPmışlar~ işdè kulubádèri. -sen bī aha şurdā dedemiñ evler var, o
evlere bi gitsen. hep bākıdan şeyler gāmişden. tavannar gamişden hāsılı toprağ her yeri.-
110 toprağ. -ordan gelinci bu şekil yapmış- he o şekil yapmışlaş. kamişi örmüşler büle şey gibi
āssıř gibi -tavannāř heP gamiş.- duvar yapmışlar tavannara çağmışlar, suvamışlar. görüşü
aynı burası gibi beton gibi durudu. -yámur yādın mıydı çamurdu, ay yımışājncı tutar mı?
patır patır patır dökülürdü.- çéle édiyò işde -onnannan beraber biz de çile çeKdik~ o evlerde
çoğ zaman.- küçüklüünde mi?- -küçüklüüm dēil evlendim zaman.- -bu bizim köyde gelin
115 geldi.- bu aıayur Tıu -bu bizim köyde- hē.

Sizin düğünleriniz nasıl olur, kız istemeden başlayarak anlatır mısınız?

bizim dúunnerimiS çok masraflı oluşmuş, çok masraflı olur.

Bize kız istemeden başlayarak kendi geleneğimize göre nasıl düğün yaptığınızı anlatır mısınız?

-gız istemiyé mi?- kendi gelenegleri yáPmāmışlař bunnar. bizim muacırlar bi yémek yápan
120 yāni kesmetē...* -gız isdemejz diyò?- yoğdu. āynı bizim de géne buralar gibi dúun

yapağarmış biracığ şedellermiş. yá ayrı arabalağla getirüllermiş gelini, darası āna getirüllerimiş davuğlar, zurnağ. ordan aynı büle şéé şedellermiş de *ğavurğardan* kórkarğarmış bi şey~ oğumazğarmış. -*ağğan*~ emriyneğ dünür gideller~ óyle- hē *ağğan*~ emri. -bunun sölediklerini de biz söleğK.- hē yávrum né bilem~ işde kafada kağmayıncı né

125 ānnadırdıñ.

Başlık parası sizde de var mı, muhacirlerde de alınır mıydı?

vağmış başlık parası. adamğar bülüşüP bizim burası gibi iki~üz bin nira üç cüz bin nira yávrum né bu şé dēğl yá. çğz yapmağ~ için mesēl bi üç cüz beş yüz néyse ağığarmış onu da getirür çğz yapağarmış özēy çğzler çğni çekdi. sandığ, eşyá daşğajP yápdırağ dēse. bunnarı

130 yapağarmış -giné mūacığğar gağdırdı bu şey heral başlığ parasını tabi- yá yá muacığğar gağdırdı. -bu meydanda gelini gezditdiriridın- yávrum hāğā ağığğardı bunu. yáv sen mağ mı satarsın yá hu? halá dahı var. -o sappah kóylerde var dağa yiné. öteki néyse yáğı dutmağp da gağdıysá yandı.- sen evğadının ora git vēriysin rāğat~ étmek~ için. o evğadın çekecek perúşannı orda. o gağdar masraf yápdın dahı üle dé mi? bunnar onu düşünmüyolar yávrum.

135 emá evğadının rāğatlını düşünecán, evğadın ézilēceK~ orda evğadın çeKeceK~ o ézğyēti. biz öle para mara ağmağ yok, şimdiK ana südün parası ağığğar~ iki, üç beş néyse. onun çğzini mğzini yápsın dēriK çok fāğır~ olannar. -yine gıza harcarğar- tabi Ki heP gıza harcarğar. bunnar né yapağğar, ağığğar yerler. düşünmezler kız écat çekeğimış, sürünecekmiş, aç kağacağmış bunu düşünmüyollar yávrum. ama üle dēğl işde. -ben üç tane dörT tane gız

140 vērdim, beş gurus para ağmadım.- hēÇ bi tanesinden bi gurus para ağmadım. -sizin memleKet nēre? *aybasdı*. *aybasdı*'nın gağdıırımğarını bu adam döşedi.-

Amca Aybastı'ya geldin mi?

aybasdıyá gitdim, *ğumruyá* da gitdim, *ğölğóyá* da gitdim órayá dā kağdıırım döşedim. ben onun~ usdasıım. pāğká dağ yápar döşerdim. orağarı gezmediK né bileğim ben~ o işlerđ

145 *aybasdı* bilmem *ğürgentepe* fağan~ orağarı çok gezdim benđ. gezmediK yerim yok *ordımun* her tarafını gezdim. *balşērden rizeden* bu *ğaradeñiz* sahilini büle gēldim. tā *anğarayá* bu mūhüdü bu *ičanadoğuyđ* gezmediğim yerim yok yávrum -*hopa* gağdar gitmiş~ işde- bu *ičanadoğuyđ* gezmediğim yer kağmadı. *niksan*, *erbāğı*, *taşóvası*, *vezirköprüsü*, *amasyası*, *osmancđ*, *çorumu*, *sunğurlusu* ağ bi boyut~ işde *anğarayá* gağdar gidiğğ. *ğırığğaleler*

150 *mırığğaleler* hepsđ. bu mesleKde çoğ yerleri gezdim. ben bu işleri hincđ çok gezen mi bilir çok yáşğyan mı bilir? sen bütün gún yáşá böle bi şé duymāyığđdan né ānğarsđn, né bilirsđğ? sen elli yüz sene yáşá o gezen~ adam her bir şeyle karşığğar hēr bi yerden~ işse kağpar, bi

akıl kıpar, bi görgü kıpar. ne insannarla konuşdum ben yávrum ne memullarla, ne ámirlerle,
ne binbaşılarla ne ğaymakamlarla o imtiláf zámannarında benim gezmedim, karşılaşmadım
155 insan yoĝ yávrum. *aļlahıma şükürler*~ *öSun. onuñ*~ için řindiñ insan ğaderiñi, insan
kıymetini bilirim. yoksuzluk çekmiĝen, ğurbet çekmiĝen, ölü görmėen~ adam, adam kıaderi
bilmez yávrum. adam kıymeti bilmez. amā hepsini ben başıma ĝeli ĝelmedik hal kıalmadı.
benim başıma ĝelen Çin şeytan bi loĝma bile sürmez. her řeręe baĝan daha neyle karşılaşıcız
yá bugún? ne oldu demėen ne oļacanı düşünceyé de baķam ne ĝelecek başımıza ne oļacak~
160 anadıñ~i? onun~ için de şindiK fāķırım beñ zengin deĝilim~ amā kine acı yürėm sızlar bi
fāķırı ĝördüm müydü. yok ne yápsın yokdan ne biter? heÇ bi şey~ oļmaz. baķ şindi ben şu
şede anamlarla tuyaleti beklerim, orayı ne insannar ĝelir yávrum. şindi bile ĝerėĝdi tā amıca
burayı iki buçuk yap, üç yap derler. oļur yávrum yapayım ben burayı iki, üç amā sen verirsin,
ama dedim ben veremem. ben verim dediñ mi sen veremeSsin yáv. bi çeşit türü insannar var.
165 yokdan ne biter. parasını çaldırır, düşürür, kıaybedir. arkadařlarınnañ ĝelir sana sülejm çoluĝ
çopundan para almām yoksa almām. ne verirse onu alırım; elli verirse elli alırım, yüz verirse
yüz alırım yüz~ elli verir yüz~ elli alırım. il lirayı iki buçuk yapıp da herkezden iki buçuk
alseydim řimdiñ ĝangir~ oļurdum bu ĝafaynan. anadıñ~ ı yávrum? insannık onu ĝótürür.
ĝelen yábancı misafire sayĝı, sevgi ĝösterėen. ĝelmiř yábancısı da burayı ĝeldim mi bi şe
170 bilmez bi türüñüzü. meselā ābim burası ne yářın, ne yápyör? yáv yávrum aha burası şu,
burası bu. bunnarı ĝöserim bunnarı~ ürmeT duvar~ ederim, ĝelen adamnara - óteyiñ
*isdanbu*dan ĝelmiřlerdi bi otobús, burıya nerden ĝeldin, burıya ne diyoılar?- ne yapayım
yávrum *aļlahıma şükürer*~ ossun bugünKü ĝününe *allah* bundan ĝeri biraĝmasın. ben yedi
viļayėden emekli oldu, yedi viļayėt. bi kıazahna dadım, yedi viļayėden topladığım da
175 emekli oldu. çok çok yářadım ben, çok ĝördüm yáni.

Büyükleriniz buraya ilk yerleştikleri zaman ne yapmışlar?

ĝelmiřler yerleşmişler buralara burda *türklerin*, şelerin ĝavulların~ evleriñi yıĝmıS bu yáķın
köyler heP ĝötürmüşler neyi varsa bi řeleriñi *urumnann*. pāy buçuĝ yapmışlar heP almışlar
řeleriñ. āařlar varmış, fidannar varmış, cevizler vamiş hep kesmişler bi şe biraĝmamıřlar
180 burda. almışlar ĝötürmüşler bi yáziyí işde. bizim İy~iş çıbığdan mıbığdan çarpmışlar evleri
kıulubazıSıymıS, kıuluba gibiyin. kendim de atırarım yáni ĝeldim burayı ev yapmışlar.
kimisinin duvarı yárim kimisinin duvarı.

Devlet buraya geldikleri zaman yardım etmiş mi?

nē yapacáğ devlet, devlet zaten fākırdı o zámán yávrum. gerçekden de yüzün zámandı anca
185 yápsın nē év yapıcáğ. harptan çıkmış, her taraf berbat~ olmuş, büÇcede bi şey yoh, nufus
az. işde elinden gelen gēldĩ gēleş~ orda *urumnanñ* yerlerini bunnara tağsim~ etmişler~ işde
üçer dönüm, beşer dönüm nufusa göre vèrmişler yáni.

Rumlar buradan gidene kadar buralarda neler yapmışlar?

yā burdaki köyle yáqın köylërē hep soymuşlar gērīde bi şey bılaqmamışlar. baq ben *bursayá*
190 gitdim, *bursanın* köylerine gitdim. üle binālār var ki üle kocamān kocamān kápııar şeler hēş
yıgmamışlar bi şe yapmamışlar şey *urum*~ evleri. bizim bura bi şe bırağmamışlar hēç~ ama
ökümet sājbetlik~ etmedĩ satılmadı. oranarñ ökümet varıp dèmeK gi yıkdımamış. o gelen
şedem muacırlara orayı vèrmiş. orda biz bırağdık yá evimizi barqımız onnarñ da aynı
vèrmişler~ öle. bizim de yıgmışlar yásmışlar erti par vurmuş yapmışlar~ o şeyi.

195 ***Anladığımız kadarıyla oralarda Rumlar, Türkler'e karşı fazla kıyım yapmadığı için evlerine
eşyalarına zarar verilmemiş. Ama buralardaki Rumlar, Türk halkına çokça kıyım yaptığı için
onlardan kalan herşeye de zarar verilmiş öyle mi?***

yá yá *urumnar* gitdikden sonra şe etmişler~ işde. öra bi *savar gavur* varımış binası varmış
şu cāminin yanında orda büle kāfir beton taşdan yapmışımış dūrüş camākanmış o *gavur*
200 işindeygene başlamış bu hızla hızla sökmēē evini kırmāá, daıtmāá. āmon yāv etmeyin,
kırmayın zarar yápdım. sökmeñn bilmem nēy. *gavur* çatlamış orda ölmüş evi istilā. burdaki
ēve sölüyolar. çatır çatır çatla dèrler sāa *savaş gavur* dèrler şurda evini yıkarqana.
dayānabilir misin sen? gēlse bu kādār emek vèrdin evin yıksın éza, cefa etmek sā durabilĩ
mĩşin? orda yá ölecēn. *allah* o günneri gösdermesin yávrum bu dünyá nē diyim ben. büyüglèr
205 bile annadırlardı dedim gibi işde bir~ adam ālardı. o kardaş éza cefa yapmışlar.

Siz buraya ne taraftan geldiniz?

gemiyle gelmişler hep. bu şey tarafından girmişler yávrum *kırklarēli* tarafından şeden.
çanaqqale tarafından –*bursa*, *çanaqqale* tarafından- *tırákyá* tarafından gelmişler yávrum. o
yāndan geçmişler. şindi benim~ annemi gārdaşları, *geliboļu* var. *geliboļu*da piıaç dellē o
210 yānda daħa işde ben dāyımı şeymi hēç kimsej bilmem. dayımıS vamiş. burda biz işidir,
dayımız vamiş. bıkaç deFa mekdüpleşdik şe etdim ondan sona -hápise gitdi- hepsi bitdi.
mekdüp nē bi şe şindĩ de işde. -yanına gitmiyon mu?- nēden gidecēn be yávrum.

Yakınlarınızda akrabanız var mı?

vār. bu köylerde peK fazla yoh böledē işde. *ķávaķ*da var, *samsunda* var, *ķarķámbada* var,
215 *bafráda* var her tarafda vař. *amasyáda* var, *zilede* var, *toķatda* var yáni olmadık yer yog
yávrum, heP var. gezdiK gördüK. vār tek tük bazı üle gidenner şedenner ama her tarām
gidemeSsin. fākırılığ var bilemeSsin. çok şeyler gördük yávrum.

Amca isminiz nedir?

nedim dejšen.

220 ***Yaşınız kaç?***

yášım yetmiş dokuz. bizim kıS, şükür~ *āļļaļ*ıma yávrum. çok şükürler~ ossun iyiz yáni.
şikátım yog bi yerimden.

Yer: Samsun/ Ladik/ Hasırcı Köyü

Ad: Ekrem Oğuz

Yaş: 82

5 efem hoş geldiniñ *ladje*.

İsminiz nedir?

ekrem~ oğuz.

Biz Ladik'e bağlı köyleri gezerek köylerdeki yaşlılardan köyün geçmişi geleneği göreneği hakkında bilgiler alıyoruz.

10 evet.

Bu köyde de sizin isminiz verdiler. İçimizde size bilgi verecek en iyi kişi odur dediler.

yõh. esgi şeler kóuñ tarihini bóle ónda çoh gevşehlig yapduh. dedem yüz beş yaşında feñan öldü yání. melmegetiñ nere asıñ melmegeti? há

Yaşınız kaç?

15 seksen iki. goma gızım çocu. ne ölüm ne getiriön? şimdik óndan órenmedúmúze göre bóle belirlü kóy tarihinden bimem başga tarihi bü

Bu köye şurdan geldik, kökenimiz şuralı diye geçmişinden bahsederler miydi?

20 valļa dājnıg gelmiş saten. bizim geldimüzün bu kóyé iki hane gelilüP, şurdan geldük dēmenje. Tavarıcı ólarañ gelmişler bizim sülale burıyá. iki hane ētegiler *onuznũ*, *aşşagólyázıdan* gelmiş ğarşıdan. né yáPıcañ olum boş ver. şindik bizim iKi háne iki hane vardı. bunnar bizimkilel ğoyuñcu ólarañ gelmişler buruyá. ónu bilióm tarih hangi tarihde geldük né bilmem.

Koyunculuk mu yapardınız?

25 ğoyuñcü bizzat. boyuna ğoyuñcuñudu bizim~ işimiz yání. tā dededen gelme. ğoyuncu ólarañ gelmişlel. şu kóyüñ~ içinde bi dur~ olum dur, çeşme var órda enigler feñan su işmişle. órda ğörüncü burda su var dēmişle. ha dök~ olum. hadi ğapat~ olum. burıyá kóy ğonañ dēmişle, ó su da bizi barındumadı. on seKiz haneydüK. amma sona çoağdı çoağdı hele bu ayda otuS

ğırğ baħır. puñaruñ~ öñünde gece zabā ğadar da nöbetci bir kim kim ben. herkes sırasını bilîr yâni şaşutmazla.

30 ***Şu an burada su az mı?***

su azıdı su. işde ö dedelerimiziñ ğondu su yételli olmadı. arħasıdı yoħ depede bi kóy. her darafı engit. tabi susuzluğdan çoħ çile çekdim. öndan sona múracat~ étduk muhdarıdın bîr bi yere múracat~ étduk. *tedāş*, su işle feñan bazán ğurüşlara gitduk. *samsún* milletvekili vardı *ilyás ğılıç halh partiden*. herkezi ğoļluyán bi ğişidi. şimdîg tabi çoħ dilleşşevérinci bunnar harman zamanı, ben de āş kesdimiyé gitdim~ o yánnı geldim. harman dóyúyoħ bi yándan ékin biçiyolā cocuħla. bi óretmenimiz vardı *nazıllı*, *ilyás ğılıçğıl* kóyóe geleceklé dedi. demiş habár ğóndermiş~ ámmé teléfón feñan yoħ. bi de ö arda geldi dedilé bizim *ladikden* de vardı *mısdafa*. bayā dembēsi, parti başğanımız ğeldile dört dene milletvekili bēş dene. vaħıļları feñan saydıla. tabi kóyúñ fonu oldu uçun, dört ğurup kóy oldu. *datlıcaħ delļamed* né ö. şimdiki ismi *kúnğoru* bi de bizim kóy. dört kóyóe *aħdādan* su gendimiz ğazmah fisatiyle. şimdik gendi ğazdımız gendimiz ğazduħ çoħ~ ezıyátlı fañan. şindik yénim ben ğóñlüm gendi ölumu bile ğónderemiyómúşum. fağat insanlarda bi baļıluğ vardı. ismiñiz ne? *memet*~ efendi bi bālılıħ vardı. ğazma küranen súyú kóyóe getidük. yâni insannar yá yáv *atatük* ğayaları delmiş de. biz önun torunnaruyuh, şimdi anadıñ mı? şimdik getirdüğ öndan sona tabi devlet cannanduhÇa baħımını mütajte vèrdig, ö mütajt yapıdı. su da yéterli olmamiğ dört kóy oldu uçún. öndan sona evelki senē bizim kóy bi su aldı. gine ö súyún~ altından súyú *aħdāñ* yáylasından altı milyára *ğizoļu* ğóyúnden *böyüğğizoľudan*. ö súyú ğullanıyoħ. öle efendim *memet*~ efendi. *ordumun* neresindensin yá? *aybasdı* mı? *aybasdı*, tağam ben gitmedim de *aybasdı*da postanede bi bizim burda ğaļdı. aħıļıma postanede aħlım~ emen~ eşde éhdiyálıñ bah, ğelil~ aħlıma. *aybasdılı* postanede bi ara ğonuşdum haTda geçende dedim Ki bizim muhdar örıyá gitdi, urdan gelin aldı da. lan~ ölüm bizim postanedegi şeyi ğór dedim~ olanı. gelil~ aħlıma da sona gelîr, ĩ bi arħadaşdı. anadıñ~ ĩ, *aybasdı* mı postanede. böyle işde yénim başğā bi şey desen, sor.

Büyükleriniz Rumlar'la ilgili hadiseleri sizlere anlatırlar mıydı?

55 evet~ evet anadıñla önu fazla fazla anadıñı. şimdi efendi yéenim bu *urumnar*~ örda hemē ğoñşu kóy. burda çoħ yáħım ĩ geçinmişle çoħ. sona tabi étı yáni feñan bozuluncu, buralar bozulmuş. burda da bi *molló osman* dię bi biri var, ğayınpederiñ~ ämmisi. bu ğarşiki *rum* kóyüne gitmişle. *molló osman* demişle né olacaħ bu haļımız? ö demiş Ki, hişbi şe olmucaħ demî. önnar düzelićeK~ ö işler demiş fálan. beri geçinci diyég ırmaħ *gelsáħañ ırmā* var.

60 gel~ ēmmi dēdim diyē sen böle diyón yáv~ örda. ölüm önnar~ öle dēmeK dālıcahlar bunnar gidicekle dēmişle témam mı? öle. āçlın varsa eKmek yápdırałım hani yá. valıa. *rumnar*dan bu var bizim.

Burada Rumlar'ın yapmış oldukları baskınları anlatırlar mıydı?

tabı burdakiler bek~ adam öldümemişle. buralıñkiler bi bek yōmuş da ó böyüg gālabalıñ
65 semtlerde anadıñ mı? bizim göyun gış geldim mi, göyunumuz *amasyá* kóylü gālıyá giderimiş. *averene, dere* kóyé giderimiş~ *averen*. burallıda göyünü sürerledi. ó *ürum* kóyleri yáñın. gine de yázın gelmiş göyuñ, babam göyünü güdüyē. bura harman yēriydi. bābamu dedem biS, dedem altı dene ğarı almış anadıñ mı? seKiS ölān var. bābama harmana yáydım~ ét dēmiş, ó da göyünü yānda duruymuş. irahda götür emı *memet* direk şēinde. şey dōm fełan
70 esgi usul, hani bi yēlek. bi de dedem şöyle dēē, bi de bañdım diyē purlu bi *gavur* dē. ēıldim boyuna tezeg atıcam, cūnnara gidi diyin dē. tūfā dayadı ğımrannadı dē dēē. ó zaman kóúñ~ içden bi yáylime keşētdile dēē. göyun da uşdu gibi dēē, bize yárdım~ ediceK *rumnar*da bunnar onıñā önnarā çoñ da göyun vurmışla. yāni ğaratmajm çoñ da göyun vurulmuş. sona bize yárdım~ eden gelenler dēmişle ği, bu namus olur. bu göyünü gidek de kesek~ oğda
75 féłan. bi ğişi vurulmuş *rumlar*dan. bizim zaten ha babam boğunuñ içine girmiş, dolma dabanca barudınan~ *ezoļu* dabanca iki dene daşırmış. çobandı yá şimdigiñ. önnara da *gavuru* vėrdimin *türk* çocu ölümün yānaşdı savul şurdan da git geri dimiş~ anadıñ mı? davarı almışla sona asger gelmiş *ladik*den. dedeme diyē *alişan*~ ā nē oturuyōñ, bu ne gālabalı dēi? bunnar birañdı bu göyünü diyē anadıñ mı? bizim burda *gavurlan* bek bi şey, kóy fełan
80 yáñmamışla. şimdiki kaza yēēñi, sona zāten hep mevzi ğazmışla. bi yēterli ğişiler ēvin yolu şu taraf, ó taraf mercin~ işinde beKlellermiş Sabā ğadar. kóyú ğaşdarmañ uçun böle efendi yēēn. sulı ğünner yaşamışdı öle. burda bek kóyé ezıyāt~ olmamış tabi. bi kóydeKi ĩ gāla adamnar da her iş~ İçi öle. örda *kúrtlüyü* yáñmışla, *küpecü* yáğmışla ğarşı kóylerde. yáñ bunnarı duydum yāni. bizim kóyé bi acızluğ~ olmamış öle efendi yēēñ. sona aslında şeler
85 ğadar da buralara ācızlıñ yāpan insannarca millet *çerkezler* almış. azmış gelin tirene nē benim nenem de *çerkez*, önenimi anadıñ mı? *çerkezler* azmışla, *gürcüler* gelmiş~ önnar azmışla. birāz önnar yāni bizim kóy ołarah dēñl. bizim göy dedem çoñ~ eKmekciymiş. kim dé *gavañ* elene de isdeğ, *samsuñ* çoñ kóyleri bilir şindik. bazen kóyleri bu *çerkezler*, *gürcüler* çoñ~ ezmişle. yāni ğarı ğıza taraflarını, altunlarını almah, amballarını soymah,
90 gözünüñ~ oññunde okúzlerini götümeK, mallarını götümeK *gavurlardan* fazla bizim burda *gavurlardan* fazla ezıyātı önnar yapmış. bizim *hasırcı* kóy ołarah dēñl, ğomşu kóylerden.

Sizin bu köye gelmemişler öyle mi?

yoh. emme dedem çoh~ eKmekÇiymiş bah. çoh~ eKmekÇiymiş yá öldundan. ó dedemiñ~
ó iki hane gelmiş dedim yá ó. bīr adam daha zenginimiş dedem. ónuñ ğardaşı bir azaymış
95 ölüncü. dedemiñ ğafa da kelidi ufağ bi adamıdı *ámmet* şindí ónunañ da dedem küsüğü
gelen~ adamınan. yáni bi ó da ğardaşı āyımış yá óndan, *rumnar* gelmiş évini çevirmişle.
ğapıyı aç! bariyómuş aşmıyóm déé. emmim gitmiş~ óncedél emmim var gitmiş. İan demiş
çekilin~ urdan, baba ben gidiyom demiş, bu kıavurlar bize ó düşman da ossa, bizim kıoyden
alıp götümeg ónnar ğarıları. İan *véysel* saña ne dēm, emmīm~ adı *veyseI*. yáhu sen neyi olu
100 mu? demiş kıoyún atını, ambaılını, ğarısına bi şey yáparsañız. çekilin vurun diñci gitmişle.
emmiminen ğayınPeder óriyé ğeliyómuş, *ğavurlara* çoh~ ezíyat yapmışla burdaKile.
*mazlumlu*lara da çoh~ ezíyat yapmış~ eline geçinci anadıñ mı? şindik sanān emmim şöle
anadı; bir ğúm ğan seynem de ğız çocunu aşşa götümüşle, büyüğlerin oriyá kıan bałamışlı
öldü deñn birağmışla. ónnar da çoh mu hani, ben tavuğ kesmem fálan mundar ölürse keserim
105 yénim. geleken né oldu deék, bağah dedük dijerine ğóre çoğ şeydim ben de. bağduğ Ki deé
dāriğmiş dá de pis çöcu, paşam beni ğurtarin deé de. bunun ğafasına tūfā dutduydum deó
darmadağ~ oldu ğafası. öle teS ğurtardım Ki ónu de. ğavulla ó ğayınpederiñ babasını
öldümüş. asgerden ğaçmışımış. ó hırsınan~ unnan çoh *ğavur* öldümüşle. bizim kıoye bi
yáramazlığ olmamış yeen. *ğúnğoru* deñn bi kıoy var urdan bi adamı götümüş~ óranın~
110 ālarından. bāırtmışla kıóuñ başında, şu ğadar para ğetisinle yála bölee, kimse gidememiş. beş
kilometre bi kıoy bize. başğa benim ben ufağlım biraz *İadikde* ğaldı annem *İadiklūdū*. yalıñuz
babam *yunan* harbine girmiş. *yunan* harbindeki ezíyatı ben *cūmiyet ğalğ partilū*mdi. ā benim
dedim şey *aybasđi temel fidan* postanede. yénim bağ, yáv burda ğaldı biS ğarda biz ğardaş
gibi yásaduğ yáv senne. ē arğadaşım benim~ uçún~ öp. benim~ uçún~ öpicān, ğucağlıcān
115 gidī ha. adı adı *ekrem~ õuzdu*. dün *havzadan* birisi gitmiş~ óriyá, et almıyá gitmişle de, bi
müfetdiş *havzağı*, *amasyáda* müdüllük yapıdı feğan. çoğ samimi dek. *muşmuğāşdan* -emekli
oldu- oldu mu? seşam söle. ağğahī çoğ bağ iKi sağtdü gelmiyó işde yáşlılı. yètmış ğün feğan
hapizde ğaldım dedi. biz hapislere feğan razı olduğ. ānadı bu kıótú bi şeyler~ işde sardığ.
zenginneriñ çocuğları kıarışmadı da ónnarı şimarTdığ. olsun bu ğara ğünneriñ hepsi gelir
120 geçer.

Babanız seferberliğı yaşamış mı?

seferbelli támmamen yaşamış.

Yunanlı'ların yaptıklarını anlatır mıydı?

evet. *yunann*ları annadıdın. tel örgüsü çekmişle şöylē hani bizimkiler gelmesin fálan dējn.
125 tel örgüsü çekmişle öyle dērdin babam. dēmiş gi, bunu yēdi senede sökersele yēdi saatde
sökdüK saysınná fełan. *ismet paša* misir sapı daşımış kóyden kóyé maļları doyurmaḥ~ úçún.
sona çerçilig yápmış, darağ ayna fálan satmış. bunu annadudu. tabi işde bi vaḥıt gelinci tabi
bi şeyde, bi bizim bi dini bayramımız varımış. *yunamn* şejne dēmiş gi, bizim hangısı *ismet*
paša mı, *atatürk* mü? bizim bi dini bayramımız var dēmiş. bu geliş kadar bunu şe yápaḥan~
130 ırız olmuşla. bu arada *ismet paša* gitmiş *urusyá*dan top tüfeK getümüş. *urusunan* darp
yápmışuğ biz. emmim burda yárałanmış. órda emmim~ órda da bi unūmaz, emmimimki de
çoh~ ācı sürer. acı hēkayé. burdan yiḡmi gışíníg top tüfeK yımış buriyá. hazırlamışdı her bi
şey hazıllıḡ bayram bitici bi başladımışdı *izmir*e aša óndan sona gitmiş *yunan*. bóle yénim,
babama madałyasını benim~ óretmen biłader var, ó uraşı getüdü. dēmiş böyügle bēyüē
135 daḡdıla yēmi şey, yétmiş dörtde heralıda. iki saḥallu ben saḥaļsuzum millet şaşdı. temenim
bizi ortıyá dikdi, zaten öle dēdi. *afyonda* şöle gırdıla, *dumlupuñarda* bóle oldu. ötekilerin
şahşeti saḥaļları var da benim bi şey yoḡ. çoh bóle dēsdā annatdı, madałyarımızı daḡdı.
böyle babam tabi *ismet paša* aynı *atatürk*ün bunnarı tükedemezdi efendi yēen. işde burda
bize *gavurlar* bek bi şey, bizim kóyé hiç yápanamışla. dēdim yá gomşu kóylere acız
140 yápannar *çerkezlerin*en *gúrcüler*. ékinneri aļ filānkilere biraz gúcüle. bizim emsaļ *gúcüler*
gıłan niyé bóle yápdınız~ olum? acımızdan mı ölecoduḡ dēr bañā. buriyá geldük diyé. fağat
ladikde ḥalḡ partili *çalıōlları* dējn bi nesil varıdı. böyüē ğardaşı bóún ölmüş duymadım.
dēdile sordum ğalḡacaḡ ğalḡacaḡ mıdın? ğalḡıdıdıla dēdile ölen namazını gııduḡ deerli bi
arḡadaşıdı, oładun. *halḡ part*ınin ğalesiydi, ciddilerdin. olunuñ birī buúnkı ölenin yirmi sene
145 ceza aldı anadın mı? óndan sona çoh~ ezıyát yápmışla yáḥalaıncı. ğünü doıdu. yēni de
olmadı da işde avḡat yápdı. çileler çekdi adam bóún ölmüş~ efendi yēenim. kóyüñ tarihini
bilmem, susuzlunu biliom. çoh~ ezıyátlı ğünner geşdi *memedım*. *rumnann* halını da buduḡ.
zaten şurdaKi *ermel*lerin yériymiş şurda, öle işde. bizim kóyún tarihini bek ó. bóún kim biri
daha, bizim muhdar muhdar. dēdi ki ğaymaḡamı burdan şöle soruyoıa dē. kóyún tarihini
150 fełan benim otuz dört dōmnu; dokuz yúz~ otuz dört dōmlú emeklü biłader var da, ó da senin
hesap dēmişle gi; ó benden bazen aļıyo yáziyo anadıñ mı? muhdar da oña gitdi bóún. hani
kóyün tarini fełan dēdi ó bilise de benden aļıyo, topluyo. bazen órda burdan ó bi defderi
fełan var yáni. işde öle.

Okumuşluğu var mı?

155 óretmen óretmen. emekli óretmen~ ilkoḡul~ óretmeni. ciddidī *datlıcaḡ* kóyü vardı bunun
soıcu çııdı hani *halḡ partilüle* şıkat~ etdi. *demohrat partilüler* de bunun ğalmasını isdedi.

ciddidī bizim~ adamımız menfatçidī partici. bazileri hepsi dóúļ. fāgat buna babası da gelse sözünden dönderémez. partici oļ ne oļursa ossun~ öle. yā beni içimde göye çihār ha *temel* beyi inan. *temel* ahrabam dedim görünümüm~ édióm. inan içimde para bussam ó ğadar
160 güvenmem lafdan dóļ. ğırh~ altıda asgerden *samsunda* ayrıldıuğ *rizenin çayélinde* iKi arħadaş var *musa dāmda*. birisi hacı oļmuş üş defa geldi burıyá. son gelişinde bir muhdar évine ó afuru yápdırıyo. işin ta teléfön direKleri getdüm, bize teléfön vèrmedile. aļaļı neler çekdim yéniđm.

Siz onunla nasıl tanıştınız?

165 posdanedé yáv. tabi ğırh gişi biz birimizi bilmek mi yáv. ehbaPlığ çoh~ ayrı, geldi buruyá. seçim~ uçun geldi, ehbaPlımız ciddiydin canım~ öle. hañi şindik ben saña ne diyom, *rızamim* şēlindeki üş defa geldi de bēn, bi defa da ben gitdim. birisi çavuşudun. tabi bu telefonnar çihıncı alduğ. ikinci bayramın çavuşa, êteki öldü. çavuşa teléfön~ étim, dā argadaş nasılısı, saħaļ biraħdıñ mı? lā olum baħamam deĵin biraħmıyom dem né yáPıjım yáv.
170 biraħıruđ~ éhdiyálııncı deóm. beni de puroTosda deĵin félan. ölenin çocuhlarına habár vèrmiş. dördüncü bayramında önnar telefon~ aşdıļa. ğırh~ altıdan bu yánnı ğaybètmedum asger~ arħadaşım var *memedım*~ öle. asgerde çoh~ açlığ çekdük sefalet.

Öyle mi?

bizim~ asgerlig beş senenin üsdünde yā. doħuz yúz ğıram tayın çihıyo üş~ öüne. oña da
175 Pātatis ğatıyoļa. ğırh~ iginin~ onunc~ayında gitdim, ğırh~ altının aısdos örtanın~ ardında geldim. izin félan yōdun da yalıñuz ğırh~ üş depremi oļdu onbirinc~ayda. bū *İadik* çevresinde oļuncu ğazetēle yáziyoļā, diyoļa; *İadik* ğólü var~ órda. ğólđen bi yarıntu diyola *asļandaş* susasını yármış *havzanın kóyü* var *musmuļa* ā şurda. demir yoļļařını bükmiş *ğastamboļuyá* doru gitmiş. doru dünēk kóyün başından. amma diyoļa kilemetirece ğējši diyo
180 ğazete. táمام dedim kilómetiriyé lüzüm yoğ ó ğadar gitdiyse bizim kóy~ altına gitmemişidış. on yēdi adam~ ölmüş; çā çoļuđ on yēdi hePsiden. maļ maļ hepsi bitmiş maļ. malın hepsi bitmiş. emmim vardı ben bin asgerde berabáridüg onun~ anası, çocu, ğarısı ölmüş~ öle.

Askerde size verilen tayınları nasıl yetiştiriyordunuz, aç kalmıyor muydunuz?

185 şimdik şöle çoh~ arħadaş on táne var tek biļa var gitdi dönmedile. ve onu da öldümü bilíođm. bazen ğún geçinci zaten doħuz~ ay öle Çekduğ. subay dēsde dērdi Ki; felan arħadaşınız mefat~ étmiş ğaraļtusı geldi, sayğı duruşı. çoh~ açlığ çekdile çoh~ açlığ çekdile, hePimiz

çekdük. tabi bize genē biz para isdeinci ben, dedem dērmış gi, yāv taġla mı alıyoġa sorsañānüz~ oña? dērmış. ac uç~ ay çekdim.

190 *O zamanda para gönderebilmek zor olsa gerek öyle değil mi?*

para da geliyó emmá nē ız, çoh~ ezíyát çekdüK asgellī faġıllár hep aradan gitdi. vaġla birisi tümene bāġı bi bölüdüg öteKilere acırdug. şünKi müştekil bölüdüg tümene baġı. yēmāimiz de ĩ olmassa gine doyaġġuġ. ötekiler bi açuġ para goniġ toplarıġlardın. gidiyoduġ~ oriyá sekiz gişi yēdi gişi *tandırdın oraSlıyá ġúbúcuġ*. biz tabaġlarımız ayrıydı öyle *memmedım*. ġóún tarihini bilmem şöle; *hasıġ hasırcı* bunu niyé böle olmuş dērdim de, çoh~ esgi gelinci kefen buġamamıġla hasırınan ġónmuş~ öle dēdile. *hasırcıġı* bundan daġmıġ dēllerdi esgile. ānadiñ mı? sona *ibi* ġóyü var önnara sorardım bū niyé böle *iP*~ olmuş? geliñ şu dāın~ ibine kenanına ġöyāġ dēnmiş. hani ġóúñ şey öndan dā ö gelen~ ilk gelenler. adı *ibi* ġalıġ. tabi *ġüçcükġizoġu* var *böyüġġizoġu* var şimdi *ġüçcükġizoġu* bēyüġ bunnarın~ işde ġızların biri *ġüçcük* bi şekili bunnar da. ĩ biliyodum da dutduramıcam şindigī. böle bazen arġadaşlarla yāġışduruyo *memedım*. yānımda ġonuşur bān bildiüm şeyleri. sapsālam yābışdurur. ben doru söyleġKen şaşırdıyom~ önnarı. vaġā böle inat~ adam ġonuşurken bazen de dayāġ vėriom~ ĩ. buñal utanmıcaġ~ adamısa. ölüm ö şöyle diyo, ördan başġaman bu işe dērim~ efendi *memedım*. soy~ ismin nē *memedım*?

205 dört sene ġaldı bu ġóyde yūseK ġısıma gitdi. ġazandı tamam mı? ö müfetdiş oldu. çoh samimiyüġ~ aylece. şimdik bu *ali yıġmaz ġümüşhanıyé* düşmüş~ öret ilkoġuġ~ öretmeni oġaraġ. bu *daġıcuġdan havzanıñ*. ördā buñalıġ, benim~ öretmen dēdüm müfetdişin ġayıġı da ördā *ġümühanede*. hanımı da öretmen~ önuñ. şindik bu dēmişleKıñ, *ġümüşhane* ġaymaġam şey valisi *ġadıkde ġaymaġamımızı* atdı. ö müfetdişler de beni ĩ tanıy yā, önu alımıġ *ġadı* geldi. de éssas oldu mu ramedlig~ olan, neyse bilmiyoġ oña sora sora dēller. *şuayip altındā* tekniger vardım *yésede*, ĩ bi oġlandı ciddi öle. önu buldu tāmam bu benim adamım~ ö dēdim. nē ö? dēdi. böyle böle geldük. hocam bi zaf fādı aġ gel dēdi. öretmen~ ilkoġuġ~ öretmen *ali yıġmaza*. kād aldı geldi. nereli hocam? dēdi. *yāvıvucuġdan*. *yāvıvucuġdan müslüman* çıġmaz dēdi. inan böle yēñ. *ġavur* da dēsen ġabuġ~ éderig. buġalıġ ġötü ġóyler ġalıġ. ördā *demoġratdı yāvıvucuġ* nerden baġım. sen sarpa dēn *demoġratdı*. işde öndan yāñı, yāzdı vėrdi götümüş valiyé vėrmış. vali dēġ bi ö ġülie bi ö baġıe ġafayı ġıvradıe ġülüyé dēġ. ġemen telefonu aldı *milli~ētimine* hanġı ġóyü isdersen doġu boş, isdedü ġóyé vėreceñ. gitduġ diyé, teşēġüre geldi *ali yıġmaz*. bı dá bizi nē ġaybētdin bi dā *amerikiyá* gitmiş. ilkoġuġ~ öretmenni ġaġuşmanu ö bu. *amerikiyá* gitmiş. bi ġún öndüdüñ müfetdişe dēdim gi, ilkoġuġ torunum var

220 imtān var *samsunda*, uġan *kamil*. bi ġún~ evel geliyom dèdim. *óretmenév*nde oġuruġ biz abī dèdi. girdim buldum, feġan oturyoġ muġabbet. bizim ġóyden de bi óretmen var ó müfetdişin talebesi. bu *ali yıılmaz amerikádan* ġelmiş, ġirmuzu beñizlü, etine doġgun oġmuş tabi. girdilé iş iş ámme hemeġ bizi müfetdiş taniyé ġalġdı. bunnarı yáġın ġóylú. ġucaġlaşdıġa, ġan dèem ben bunu bi yèrde ġórdüm bu deliġannı, ġózlerinden. saġal ġoyıvermiş, ġabarmış.

225 doġundum ġa *kamil* müfetdiş, ġan bu ben bu yábancı hiş ġelmiş, kim ġan bu? bizim *ġümüşaneli alī yá* bu dèdi, yáv seni. ġeldi elimi ópdü boynumu. ben de ó da tanımadı táمام mı? şimdik bunū telefonunu hā, babasının telefonunu feġan aġdım, mazıyá ġidinci. bazileri vérmedi. dèdim ġi, sen vérmessán aġrabarıñız vérmedi, beni sordūnda sóna Telefonunu vérdin babasını. telefónna buluşduġ bu ġeşduġ sene. bizim ġóy imamının çocu órda oġuyá,

230 hangísında oġununu unuduyom şimdi. ġitdim~ órıyá ónun oġuluunu buldum sorarah. ólene ġelür dèdile, indim~ aşşa bekliyorum. baña ġeldi tahsi indí. ben de tanımam soġ sene ġeçü. ġeçü hocam meraba. dur baġıyım feġan dèdim. durdu annaşduġ, yoharı çıġduġ, ġaġladuġ. dèdim bu çocun soy~ ismini biliyóm. o bir şeyde de sáña ó çocua ben ġeldim. çocuġ seni buldu dèdim. darif~ ètdiydin dèdí. ġitdüg ġörüşdüġ. órda bi tek daġa var şey, oġul hangísı

235 bilmiyom~ órda. *ġavān bayındır* ġóyünden ġezmi yáut az bi ġeşden~ ó va. biliyom~ ónu da. simdí ó ġeşler benim~ óġana ġayıtsız anadıñ. ónuġ bi ġardaş da *yüzüncüyı*da óretmen, *aġpuñardan* mezun~ oġdulá. faġır~ aleydin, ilerdü, ciddilerdü. faġat şöle dèjm hani, ben ġaraġcaġ ġaf sölüyémem de, ó bi biġaderiñ baġduzunı yéġnim eġmek hazıġladım faġla ġonuşdü. eġmek hazıġladıyım baġ. ó benim~ óġanın ġayinçisi ó éyce aşşa ètimdeyken

240 ġörüşdüġ. tanımiyódum tanıyodum da çocuġlu daniyóm. ġupġuru, ġózlüġlü bi şey geliyo ġaġ bu. óndan sona benim~ óġan enişdesi dúúnneġ ine ġitdi. ġan baña niġe habár vérmedün? ólum benim~ óġan ayrı bānden. vaġla hep tahsiler siyáġa döndü dè. damadın ayānda ayáġġabıġlar bèyüdün dè. beş~ on ġararının ayáġġabıġlarından dèdi. anadıñ~ı? böle işde.

Yer: Samsun/Ladik/İbi

Ad: İhsan Altuntaş

Yaş: 90

5 ***Büyükleriniz, bu köyün nereden geldiğini sizlere antırlar mıydı?***

-biraz canını gönuş yaşlı, yēñiden sölicān. yēñiden tekrarla.- ēfendīm ğuḷaḷlarım. ār benim. efendi yāv.

Büyükleriniz, bu köyün nerden geldiğini, tarihi konusunda size ne derlerdi?

bu kōyüñ ğeldünú, esgiden burayī bi *ibi*miş, *ibiyé* ğonmuş ğelmüş deller di bölē duyduduḡ.

10 ***İbi ne demek?***

ibi, *ibī* öndan sona *ibi* ğalmış. adı *ibi* ğalmış. bu *ibiyé* ğonaḡ demişler, ğelmī nerden ğeldüğlerini bilmijK. -ara sura ğidīk yá- yálan söylemejim da -şu *ibje* ğonaḡ demişler yāni- *ibi* öndan sona hemen ğidijyiK.

Anlamı kuytu yer mi?

15 he he. -köşje- bizim bura dere var yá burdan bu. -köşé *ibīK* aynı mana teşkil. ēder.- ēyle duyduduḡ başğa yálan söylemejim.

Nereden geldiğinizi biliyor musunuz?

-nerden ğelmiş bu kōy diyó?- bizim kōy -ğābilelē?- bizim ğabilemiz *çuhur* kōyünden ğelme. burda *çuhur* kōy var. bizim ğabilemiz öndan ğelme. onu bilijim, ēyle esgiden nerden ğeldünú bīlēmēm. öndan burdan ğelme canım. -su için mi hacı su?- kimisi kimisi *ğavaḡdan* ğelmiş, kimisi *mennerden* ğelmiş bēle söylerlerdi esgiden.

Siz kaç yaşındaydınız?

şindik mi? -evet- şindiK seKsen segiz yaşımdājim.

İsminiz nedir?

25 *iḡsan*, *iKsan isan*. *isan*. *aḷtundaş*. evet.

Büyüklerinizden buralarda Rumlar'ın yaptıklarıyla ilgili birşeyler duydunuz mu?

babam asgere gidīyKen seferbillē gitmiş babam. ben beşiKdeymişim, babam gelmedi
elzúlúmdan-ğalmış~ asgerde, yétim ğalmış.- savaşda ğalmış~ órda. baba yüzünü ğórmeden
ölmüş. -bu hocam, *doudā soŭkdan* ölen~ asgerler vardı yá, tek kúřun bile atmıyánnar,~
30 onun~ içinde. *sarıkamuřda*.-baba yüzünü ğórmedim emmilerin yánińda büyüdüm~ işde.
emminerne mefát~édincē ğadāř. -ā buralarda ğavuıllar varımış bu kendi biliyó kendi
bilénüyómuř da zate, kendü biliyó sayı.-

Buradaki ğávurların ne yaptıklarını biliyor musunuz?

burada onnar ğarıları erük sataıllardı ğeride burda. *ğavacuı* var, *mussasáray* var, *marizāā*
35 var *hacaıllı* var -bunnarın durduılları yerler- dört dene *ğavur* kóyú var burda. gelürlerdi birbiri
bize giderdik gelürdüK gendü

Onları siz biliyor musunuz?

bilijim~ onnarı. -beri gelsene *ali* yá sen misin? yá- yèđim~ evlerinde yemek bile yèdim
neneminen gitdim~ ámámineę evlerinde yemek bile yèdim ben. sona ğoyé gelüllerdi çalığu
40 çalaıllardı. çalığucuları çödu káfuılların. onnarı bilijim.

Önceden aranız iyiydi değil mi?

ıyidi, éyidi gelüp giderduk, onnar da gelişdi biz de giderduı. yáni birimiz bozğunnuı yōdu.
aha işde rahmetliK~ *atatürk* çııdı onnarı ğaybètdi yáni. bi dā ğaybètdi. onnar ğaımasa biz
ğalıhacoduı. böyle dèllerdi çocuılumuzda. yá bunnar ğalıhaca yá biz ğalıhacu dèllei bizim
45 *türkler*. sona *atatürk* rahmetlig çııdı işde onnarı ğalıdı, biz de rahát~ étduk gevsèTduı yeri.
çoh irát~ étduk onu bilijim yáni.

Buralara baskın yapıp adam öldürmüşler mi?

bizim *mahmut bēy* varıdı *çerkes*~ áyıldı ā. éyle bi amedéli atıyđi ği, ó *ğavuıllann*~ adamiydi.
onun yüzünden bizim kóyü yáımadılar. yáıhacaıllarımış burayı nēı, *mamut beyin* ekmani çoh
50 yèdiyduk dèmişler ğáfirler~ onu eşitduı. yáıhamadııa burāı. onun hatiresi uçun bizi
yáımadııa. onu bilijim.

Çevre köylerde yaptıklarını biliyor musunuz?

öteı kóylerde, *ğara*~*apdaıllarda* bilmem buralarda yáıdııaı kóyleri. çoh yerleri yáıdııar. -
atatürk geşdi mi *hazryá* dörü-, *atatürk samsuna* çııdı *mayıs*~ *on doıuzda*. -çııdı *atatürk*-
55 öndan sona *doruyá* geldin midi, bu gece ben nérde ğalıırım dèmiş. muıdim bu bñ *ğar*~*á*miş
varıdı burda, urdan *ğul*~*ahmet* varmış, sen burda ğalıın bu gece dèmişler. burda *vāndımuı*

yánínda rahat, ermemişler. rahmetlíg, *atatürk* o yèrdē orda yátmış. kótú elbiseyner gelmiş, eve girmiş, o *gúl*, *amedin* evinē. yēmeK fełan vèrmişle soyunulKen bahiler ki altında paşā elbisesi. ó zaman ānaj *gúl*, *amet* dā alışvèrişi fazla yápī. óndan sona *havziyá* 60 geçij, *havzadan suvaSa* geçij; *suvazda*, *erzúrúma* geçij *elzúlúmda* toplántı yáPī bóyle bi toplántı yápī bundan sona işdē dünyáy, alıyó ó zaman ıırcın tertibatı yápī óndan sona ğavulları ğaldımğa zollaj. hā bóle duyduh biz.

Siz o devirde yaşadınız mı?

evet. çōcudum, ó zaman ben. tabi çocucum segiz, on yaşlarında varıdı yine on, on beş, 65 ön, igi on, üç yaşında varıdım.

Siz okula gittiniz mi?

ōkuł yēni çııdı bizim zamanımızda, *atatürk* oıulu çıııardı yēni. bizim burda mekdep yōıdu, *āhmetsarayında* varıdı mekdep burda. igi, üç çocuh gönderdile. *mayir*, *kāzim* bēn üçümüS. bi ēhdiyār *gūciyü* óretmen diyēim karellemiş, ónu, gitduh burdan *ametsarayına* bi ğún. 70 vardım içeriı ayámıS çaruı sardııma. çaruı zamaniydi. varıduh bi şey çetin de ğōıundan. girdi oıula girduı bóle kitabın üsdüne elini ğoyü, ónun altındaki né diyidi -rēsım- váy siFtah geldi baba biz né bilem. beş gere görse ğēne bilemeim. buramıza çoh, az bi cedbeline sırtımıza çat çat vurardı dōdı. óndan sona ölen tadilēne girdüı bu üş ğişi. yá bu bizi öldüriceh, ölüm, ğel ğaçah dēdi ó. ölen tadilin órda çaruıılar elimizē aldıı, daıa ğidermiık. 75 ğeldüı bi dā de gitmedüı, bóyle ğünnerü ğórdúK, oıum işde. amma ğideı diyō ğaşdııma sonadan pişman, oıduı. berıbenzeri oııuyán óretmen oıdu. né bim ónnarı bilim, oıum işde.

Eski yazıyı bilir misiniz?

esgi yazı oıımadım ben, oıımadım. ónnarı oıımadım.

O zamanlar bu köyün hali nasıldı?

çoh fahırdı bu kōy. çoh fahırdı, dēvlet fahırdı. şindi çoh, eziıter çeken. şindi dējšdiler de esgi işler öldü. şindi etrafē bahsáne. çoh fahırdı bu kōy çoh.

Büyük zelzeleyi hatırlıyor musunuz?

büyüğ zelzelej mi? dāıa ğırı, üşde oıdu bu. bilmem mi ónu! asgerdeim.

Neler olduğunu anlatır mısınız?

otuz, ğırh~ İKide, otuz doħuzda asgere gitdim ben candarmaydim. üş sene candamañıh yapdım. ğırh~İğideKi, ğırh~ İKide geldim buruyá. tehriş~ oñdum, ğırh~ üşde zelzele oñdu. bu kóyde bi beş hane ğaldı, yıkúlı yıñıdı buranın hēbisi yıñıdı buranın. bi dene mañ ğalmadı içindē. yirmi baş mañımız varıdı bizim. bi tek ó ğūñ óküz ğurtuñdu. ğēğisi heP mindar~ öldü, eha bu evler çökdü durdu. bi şey ğalmadı hindişik böle. munnarı da ğórdúk~ oñum.

Siz nasıl kurtuldunuz?

ēfendim.

Nasıl kurtuldunuz?

95 bizim aññah taraFından bölē. emmimin~ evinde ğavañdan hī, iki dene usda varıdı, benim yánımda yátilderdi bıñdı. emimin ōda. aññah taraFından ğurtuñduñ ğurpiden düşdük yere bēyle. artı ğuruñu deviyón. bēyle uyándıñ ği düm çatı, çatıda ā bu pasdıraññadan amma çatıray bēyle geldi. ğaldıdı yoħardan ğup bi düşdümi bilijim. yere düşdük ğupiden yátaññan bábábár, aññah ğurtardı bizi.

Depremde köyden ölenler de oldu mu?

100 otuS cenaze çıñdı. yine az çıñdı, otuS cenaze çıñdı. ó da yüğserdilēde. bunnarı dā ğórdúk~ oñum.

Buralarda zamanında bir kuraklık yaşanmış biliyor musunuz?

105 kuraññıñ mı? -benim dünyádē dōdum zāman, otuz beşde, otuz~ altıda. asgerde mīdin sen?- segiz doħuz~ asgerde girdim ğırh~ İKide geldim ben. otuS doħuzda. iramazān ğusura bañma. -esdafuññah- -āynı işde üş sene asgerlig yapdıña göre ōle.- bizim de bu bizim zulf túřkerde somañ yèyén oñmadı, urumnann somañ yèdinú duyduydum. -öle mi?- evet. bizim túřkler somañ yemedi. yáñın ğavurñan somañ yèjler dīn duydumuz varıdı. urumnar yèdi bu somā. -arabacılıñ yapıyó muduññuz~ anneleriniñiz, neneleriniñiz; sán?- ēmmilerim yapıydı arabacılıñ. -nası yapıññalr āñnat, öñnarı dinniyör~ işde şey?- āraba yapiler, burdan kiriyá gidellerdi. āmasıyadan un yükleleğ ordan samsuna ğötürüle teslim~ eğerlerdi. ğāzımızı, 110 duzumuzu aññ, ğışın irāt~ eğer diyéreg. öñnarı da yapduñ arabacılıñ~ işde de. un ğötürññ araba yōdu dünyáda -ğāñıñarınan~ óküzünen- óküz~ arabasıynen de. bēle ğünneri ğórdük dünyáda.

Askerliğinizi nerede yaptınız?

115 ben asgellī *yoŷgat* mekdeminde oĥulumuz ordaydı candarma oĥulu. 6ndan sona *amasyřyá* geşdim ben *merziF6nda* yápdım.

O zaman askerlik kaç seneydi?

üş sene yápduĥ biz. üş sene yápduĥ.

Oraya neyle gittiniz?

120 tirene gitduĥ. tiren varıdı -*isdambuĥa* da gitmiş bu şey sevk~erkek g6t6m6ř. - *isdambuĥa* bi gişi g6t6d6m~ istaĥ. *havzyá* getidim b6yle *merziF6ndan*. yeņi acemi. şuriy6 teslim~ 6dic6ĥ d6di başçavuş. evraĥları v6rđi baņa řube binasıņa y6n6 girdim *havzyá*, ġomutana d6dim bunu saņa teslim~ 6dic6m ben d6dim. 6lamam~ oĥum d6. niy6 6lam6ĥn? d6dim. candarma ġalmadı d6di, ben mi g6t6r6c6m? d6di. 6lamam. başçavuşa ġeri telefon~ 6tdim *merziF6n6*.
125 6lm6ĥ paşadan d6ř. teslim~ 6t diy6, 6lmaĥ d6dim nere teslim~ 6dim y6. sona tegrar girdim~ işde bi 6lçejm y6zbaşının y6n6na. ġomutanım 6ĥ diy6, ben 6lmaĥm~ olum, 6 geliş gidiş sizuĥ~6c6n6 kesiyim d6di. isder *merziF6na* ġ6t6uĥ, isder *isdambuĥa* ġ6t6uĥ d6di. v6rđi siFil şim elim6. sona d6n Ki davşann6 *çerkes* 6oc6 daĥa yeņiydı, yeņi gid6. gel~ oĥum hele bind6k tiren6, geřduĥ~ *isdambuĥa*. *isdambuĥda* *topġapryá* 6lç6 6layına teslim~ 6tdim mun6. urdan
130 ġeri geldim~ işde ġ6y6 uradım burıy6 sekiz ġ6n durdum burda. beni vazifede sanıĥlar tabi. sekiz ġ6n sona gitdim *merziF6na* nedur bildur başçavuşa. anide gitd6 geldim ġomutanım d6dim. ġet6r~ el6nde habarını d6di. v6rđim~ eline habar6, had6 git d6di. bi şey d6medi n6 diy6cek. hatun burda duşd6m sekiz ġ6n. şansım 6ydi asgerlikde. *erz6l6me* gitdim on ġ6n burda durdum gine. 6oĥç6 erkek vardı bizim zamanımızda, ihdiy6t ġatĥaniydi. h6P ihdiy6t.
135 6ç c6z gişi, beş y6z gişi *havzyá* getir6rd6K, hafdaĥarca ġalıřdıĥ. sevk~ 6dicek de bilmem n6pıcaĥ.

Atat6rk'6n 6l6m6nde askerde miydiniz?

asgerde d6ĥldim burdaydım~ 6 zaman. burdaydım asgere gitmediydım d6.

Halk toplanıp 6l6m6 için bir merasim falan d6zenlediler mi?

140 ne gibi?

Atat6rk'6n 6l6m6n6 duyduĥları zaman halk ne yaptı?

6cıyan oĥdu tabi, bi şey y6pmadıĥlar da faĥır ne y6psın herif? ġ6y6n ne geril6nden 6ĥ. ġ6y bi d6. -ġ6nıyna gitcek n6riğ gid6ceksiņ?- he.

vêrdiler amma tûvâ, *atatürkü* soľmadı amma da *aľlah* rahmet~ êtsin. çoľ memmunduľ~
145 öndan.

Önceden Rumlar'la beraber yaşıyordunuz öyle mi?

ō pek râtıdıľ canım.

Çocuklarından arkadaşlarınız var mıydı?

çoćuľ çoćudu, ufâdı ö zaman. ufaľ, arľadaşı nêrde buluyón. ufâdıľ~ ö zaman tabi yâ.
150 arľadaşı nêrden çek bi dâ. yâľıñuz işde ğarıları erüğleri sataľlaľdı öruyá getirüллерdi bi zâan
aşla bulğura bi zâan~ erüğ, bêyle sataľlardı burda. -onnarın~ âsını annatsana dede?- efeñim
-sofratı ânat dē̄ *sofrat*.- *sofrat*. -ğavuľların~ âsını?- *soFrat* çoľ ğelüğdi buruyá, burda bu ğún
hâ. *ğavaľlı* â dellerdi bu *haceli*; *camğözün* babası. buruyá çoľ ğelipdi rahmetliK hani. benim
elde *müsüman* ğanı yoľ dêrdi. teg bi teg müsľümanı öldümemüşümdü ben buľda. bêyle
155 ânadıľdı. *müsľüman* öldün~ amma ğart ğel dêrdi. sonâ sîrimızı sürdüler burdan bizim.
ğavur~ *urumnaľ* -hayvannarın sîruları, maľlarını yâni- önda önnarı *ğavacuľ* dêrük~ oruyá
sîriyá ğötümüşler ilkindiledi ğavuľlar; çeteler basğın basmış, sîri aľmışla ğötümüşler. buruyá
habar ğeldi ámmâ ğideş ğadar oľuman *asoľa* söyle. çîrimiş, sîri çalı, sürüleľ ğötürülleľ. kaçan
maľ oľduysâ, önu da kóúñ çeteleri varıdı bizim~ içimizdê. êyle namussüz~ adamlaľ vardı
160 ğeće ğaybêtdile ö ğelen maľı. êyle namussuz~ adamlar vardı içimizdê bizim *türklerdê*. çoľ
maľ ğabêtdiler. *sofrat* çoľ zoľlu adamıdı, efendi adamıdı -*ğavurun*~ âsı- *yonana* ğeşdi.
yonana ğeşdi *sofrat*. yâ buruyá mekdüp bile ğönderdi buruyá. veledie rêjši oľmuş~ önda -
burda aľtını da ğaľmış dêrledi munuñ. soľadan ğelmiş aľdı dêdiler. hatda bizler bile biliyoruz
yânî onuñ~ o ânın.- velediyê rêjši oľmuşudu dâ mekdübü ğeldi buruyâ. çoľ seľamı ğeldi.

165 ***Anlattıklarınıza göre bir zaman aramış iyiymiş sonradan bozulmuş öyle değil mi?***

damam işde dêdiüñ gibi. doru.

Yer: Samsun/Ladik/İsasofta

Ad: Şerif Tuynak/Emin Aygöl

Yaş: 70/80

5 ***İsminiz nedir?***

benim~ ismim *şerif tuynağ*.

Yaşınız kaç?

yètmiş.

10 ***Biz köylerin geçmişini, nereden geldiğini; kültürünü, geleneğini, âdetlerini; ekonomisini araştırıyoruz. Bunları derleyerek kitap yapacağız.***

ben önnardan hiç ānamazım yá. ben oğuryázallığ olmaduna ben.

Büyükleriniz Rum hadiselerinden bahsederler miydi?

evet~ evet. vağla ben unuğanım hiç bilmiyórum. babamın söyledúnú guğamda unuduyórum ben.

15 ***Hiç bilmiyor musunuz?***

vağlahi bilmiyórum yāni. şu *emin* dedeyi çāricam size, yètmiş seksen yāşında.

20 bir şey oldu zaman dúğın veyá bi cenaze menaze oldu zaman yemek buranın~ altında verindin. -esgiden köy~ evlerindeki misafirhaneler gibi- ēvet -dorusun-. *hac~emin*, *hac~emin* yoğ mu? ā cemeviyē gitdi aha şimdi gitdi- nēriyē gitdi? -cemevine gitdi- *cemağile* mi? -he he şinci gitdi āhañce gitdi- ben çarğım aha şu evde oturuyo. aha gelij gelij. gel *emiğ* dede gel. esgi oğmuşlardan şu adama bi ānat.

Selamün aleyküm.

aleKüm seğam. siz de hoğ geldiñ. -gel~ arhede otur. otur.-

Köyün yaşlılarıyla geçmişte olan şeylerden konuşarak sohbet ediyoruz.

25 há eveT.

Rum olaylarını hatırlıyor musunuz?

yoh hatıllıyámjem ben.

Hiç anlatmıyorlar mıydı?

30 ānadiyodun~ unuttuğ gètdi dē. -ūnudsan da bildüKlerinden söylicān bunnara. - sēn -ben- sen ne cazusun yāv, yüz seksen vèrim yá geçürmeyiñ. -yá bunnağ kitap çıhardıcağlarmış bilmem ne bu- çıhardıcağlar başga da bilmiyém bibeğ yeşil yüzlü. ha ne söylej bilmejnci.

Büyük depremi hatırlıyor musunuz?

35 ö girh~ üşdeydi ö, önu hatıllıyóm. bu nasıl~ oldu? tağla bi yıhdı dökdü işde. évde yátıyoduđ şü şeyden~ odundan geldi yim~ aşşa évde. şey arabalar sağdığ ğapının~ úne. gece camiē gitdük namazda, namazdan çıhıncı -yásdı namazıydı-bizim bi *ali efendi* varıdı burda -yásdı namazıydı- ha. *ali efendi* dèdi Ki, şurdan bi ğarağluğ geldi yá dèdi. şöylē bi buğut uzamışdı. şórdan bi buğut geleceK dèdi, ğara bi buğut dèdi. -burdan bölē- *allah*~ emri oğucağ diyin ben bu kitabımı elimde oğuduydum dèdi. boçca yát batı~ içinde. herifin bi çobanı varıdı ğat, beK ğat evi varıdı. çoban da aşşa in dèjn bi gitdi, çoban dèdiler dün de yátđın zaten. bi 40 sağlama yápdı, ğürültüynen bārabār ırandım. ırametlíK *ğoca ali* de bi çocuğum girdi dèdi ne. órdan Tarafđarda indük~ aşşayá. ĩan aşşa indük bu kere de çocuğ yuğarda, eşim yoğarı ğeri çıhdı. yoğarı çıhdı mecbur aşı ineceK sağadı indük~ aşşayá. órda bi seren varıdı serende yátduđ~ órda biz sekiz on ğún neyse. óndan sona ben aşşayá gitdim záte.

Çokça ölen oldu mu?

45 burda oğmadı. gelen adamda ođdu. *buğandıcağda* ođdu *datđucađda* ođdu. bubam da hatda *deli amet* öldü dèjp de. ben zabanān zelzeleden sona bubama bağım diyim gidiyödüm~ aşı. hiKmeden *ali~ efendi* geldi. o *ali~ efendi* yāv bizim çeşmede aşşa ölen mi ođdu mu? başğayá ölen var mı? burda dèdi. ölen yoh burda dèdük. avırdın, hayırlı rametlíK ó da şöyle éviñ ğapısın óndeki direK şöyle ğırılmış, diran~ arası direKden çıhdığlar. *allah* hayırın~ édiyon, 50 hayır~ édiyo delüKden çıhdığlar sona yürüdüle. évlerde yıhıntı varıdı ámma ölü yodu. -bu zelzele oğucağ diyén~ adam, bađ tekbiğli yátın dèdi bize camden~ içeri. -sen de hatırlıyosun- he, onu hatıllıyém. bölē şu buğudu ğórúyoñ mu? dèdi, bubama *haşım* dèdi. şu buğudu ğórúyoñ mu? bu buğut boş dèjl -yāv bi tarèhde oğudum dèdi- tekbirli yátađım dèdi. zelzele *allah*~ emri dèdi, *allah*~ emri oğacağ. hāy *allah* dèdi, biraz sakin yátađım dèdi. ó bizden sağın 55 yátmamış yine. ónun bi çobanı varıdı, iki ğatlı bi évi varıdı, ev uçmuş burdan şu ev ğadar gitmiş. dahay, böyle iniş~ aşşa bölē. çobanın hiç bi şey oğmamış, çoban da üsdünde. gitmiş bu çoban her yerde savár~ adam. sáłasaj he. benim çobanıñ öldü emmá dèdi gideK bağalım

dédi yoľuňa doru. bi gidioľar berabá devamına gitdimiS. dışdan sesleniğ sesleniğ, ses yoľ tabi. öliceK~ ölü. ölü adam çıhar mı? diyi, sonadan bi ses çıhıyo. oľum bi yere az çöKeme diz çöKmüyó diyo ó sesin oľdu yerden adamı üzerine çöküp alıyoľar. haydi hadi duyyoduğ, 60 ęoľundamıydıđ záte.

O zaman Ladik'i gördünüz mü, Ladik'in durumu nasıldı biliyor musunuz?

ęormēz mi? yáv yıhıntısını ęórdúK. tálini bilmeK, ölümü ęaş deneydi bilmiyoľ.

Yok öyle değil görüntü olarak nasıldı?

65 hā ęoremediK. -o sırada gitmedığz dé mi?- yoľ ó sırada gitmedük biz birāz çocuduğ hani. bizimiz meyvaľarın dibini aldııla bunnar. bizim evde misafir varıdı *tatlıcağdan~ ermene* dene ũtmeđe gelmişidiğ. hayvannarı baľamıřız~ öKüzleri bizim ęapıda, ördan biz bu zerzele oľuncu bizi yerleşdirdüle. şey hep bunnar bubamı da aldııla gitdileğ *datľuca. datľuca* gidinci giderkene bi yáruntu, burdan böle böle bennü böle yáruntu. yáruntuđu ęöröncü o adam - 70 soľađlara doru çıhmişıla- *sadim* diyé bi adam. burda paľlamıř bizığm kıoy gitdi diyerek bizim çā çoluğ. bubam peşinde, ó peşinde dutmuş yáđalamıř yávař yávař gitmişler. kıóun başına ęadar yáritıdan atlıyamamışıla. yáritıdan atlıyamamışıla böyle toprağ böyle yıľııydı. şimdi ęayboľdu bařđa dört dene bilmem ne ęayboľdu. böyle yıľııydı toprağ~ adam boyu. altından depmiş böle. işde bunnarı biliyoľ biz bu *rum* şeylerinden beK ānatmazlardı bubamgil benim 75 bubamgil. ē bunun bubası çoh ānadır. -benim babam çoh ānadiyo- eskide haline girmişıdi - ninelerimi çārmıř çārmı té oľdaľar diyé ęeçe. çoh bi aľatmazdı yāni. şöyle oľdu böyle oľdu işde gavur ...* -mekdepdé anadırdığ- mekdeplerde feľan ęaľabaľıđlarđa soruyoľardı ānadiyódu.

Büyük kuraklık dönemini yaşadınız mı?

80 böyügdē de yářadım. milletdē dā şuralardan bu dene topladııla geldiler. *amet* varıdı *amát* desdeklemē un almiş geliyleğ, doru ęaraęoľunda aldıılar~ elinden. aça geldi kıoyúmúz. ó zaman ó yoľluđlarda çeyé giderlermiş böyle yemek uçun deniyé mısıra feľan. böle bu ũtmeK ũdüceklerdi de, giderlermiş bubamgil. geri gelüKen örda bi ęaraęoľ varıdı şeyde ney~ ibre? -*doruğ dāları- doruğ*da. ó ęaraęoľdan ęeçürmüyölarımıř, sırtlarından deneyi alıyoľarımıř 85 bunna alıyoľarımıř. ó tarafda işde varımış baľsanā yiyecek. bunnardan buľuyölarımıř bũ şey zahre sağPlerinden ber alıyoľarımıř satın. örda gelürKene bunnarı yáđalıyoľarımıř sırtlarından alıyoľarımıř candarmaľar~ aşgerle. böle ānadiyoľar~ işde yēnim.

Biz de anlatılanlar unutulmasın diye kayda alıyoruz.

tabi canım. tabi bize böyle ānaduġardı. ē çocuġlar somah yemedük mi somah.

90 ***Burada da somak yemiřler mi o durumu dūřülmüř mü?***

dūřmüř. somah yedük dediler, somah~ ūdüK dedile, ġabiz~ olduġ dedile. somahdan böyle ġabiz~ olduġ derler. -sona bi ġara arpa çıġdı, ġara arpa yedük, ġara arpayı yedük, ġara řej yidük ġara řimřitli arpa, kepek yedük. yá.-

Sizde çarşambadan buraya darı taşıdınız mı?

95 yoh ben bi şey daşımadım. -ō zaman ufādiz- tabi ufādım bu olmayınca daşım bi şey de dařımadıġ yāni.

Öşür devrini anlatır mısınız?

he öşür~ öşür. *hacī~ ēmin* öşür diyo öşür, nasıġ~ alıyoġardı.- tamam çarşamba~úyúdu denje gitdim şimdi *çahmah tura*, -üsdümde çıġı varıdı.- bizim kıoye gelen *marsāh, küpectüġlü*
100 bunnar ölçüyoġar denileri, -mühüllüyoġardı.- mühüllüyoġ biz gelip öşmejnci alamyon. orda yüz bilmem ġacı çeK, on dönüm şeyi alıyoġardı burda.

Tahılın üzerinde mührü nasıl yapıyorlardı?

yāv gelir seņi de çarır -düzliyē böyle- şey düzliyēKelerinde -üsdüne şey- deneden dene alıncı belli oluyō ġarıřıyō. -denā şimdi burdan denej aldım mı burdaki dene buruyā gider. yāni onu
105 ġapadiyo şeydiyo ġaybidiyo. sen gelsene böyle. oturabilsene imkan mı var?- ondan sona öġúzuna yīcān götürücān~ işde sāna geçim~ edecān. kendün götürücān. -yā öşürü topluyolardı zorunun ġonderiyolardı deġil mi *hac~ēmin*?- yā burdan bubam arabayā yıdı gitdi. işde řēle başlamış yāmur yāmiyē teslim~ alımiyē ġel yāmur yāyō diyē. bi adam *toġġózne* iş birli maġı ġaybolmuřudu. köprünün burıyā geldi. önü bilmiyo misafir geldük~
110 içeriyē. orda ġarıġlar bi řē yāpmıřlar *ķoronun* ġarısıynan ilavaş řēsi yāpardı. bu *ķoronun* ġarısı bu *çerkes~ ā şükürü* deņi, ġolunu ġirem döküldü. ben de şu haTırġarı bunu, ġapiden yeni arġadař geldi baġdım, öġúzler aşşada indim baġdım. bizim kıóylüler de sav tarafımda, řē öġúz bi hafda ġaldı burda. hā *ġara biçēř* ġaldı öġúz demiş. bizi alacaņız demiş *cunisin* ġarısı. yāv öġúzün bi sabı çıġar demiş. bubam dedi Ki, ben bu çarşamba *ladje* inek baġım. apolle
115 dutmuş, vardım söyliyoġardı dedi. gitdiydi bubam, bubam buruyā gitmeden burda *çergeS~ isaġ* vardı burda, yeri belli *çergesistemñ*. ona sormuş, siSin oralarda maġ va mı? diyerek. vaġla ben bilmiyēm bi soróyum da demiş babama. Çeē *cevdet~ a da* bubamı araşdırmış. maġlı aramışla demiş bubama, şurlarda yābancı maġ var mı? demiş. siz söylediņiz sordu, ō demiş söylemiş. nerde ō adam? demiş belediyē apollie bārmıyā gitdi dimiş. bubam gitmiş

120 bahmış~ órda. ne ō, dēmiş benim bi ógúz gaybitdim dēmiş, yáni başında sā ocāĩñ arħada
dēmiş başım vardı dēmiş, aħıyodu dēmiş. *gılavuzgıñ* órda oldu dēmiş, adam geldi buruyá
ógúzü aldı gitdi dēdi. bubamı órda góylü tanır, bubam onu tanımamış. *şerif* ne azlına bu
adamın denesini teslim~ etmiyō da. aşamam dēmiş. alın~ alman dēmiş şu deneyi teslim~ et
dēmiş. bubam ógúzü almış gōtümüş, eve gidiyo. bubama dēmiş sen beni tanıdın mı? dēmiş.
125 tanımadım dēmiş. benim bi óKúz vardı, sizin burda ğalmış geçen gün biliyon~ı? işde ō
adamım ben dēmiş. onun~ uçun teslim~ edemiyodumdı bubam. -ğafa parásı alıyoşardı bi
de.-

O dönemde o var mıydı, yalan olduğunu söylüyorlar?

-yoħ yálan dél- babagil ānadıyodu -ō bizim hocadan topluyodu- hē. bu *ali~ efendiden* para
130 topluyářarmış. ğafa parası vēriyořarımiş~ alıyoşarımiş. önnar söyledi. yoş yapıdımıyá kōyü
sürüyoşarımiş daş dizdimiyé yoşlara.

Sizde kafa parası verdiniz mi?

ben vermem de, yoş yapımıyá gitdik bubamın yoşluna.

Bu yolları siz mi yaptınız?

135 yoħ biz şimdi *şadikel* yoşları zaten biz *devreK*deyhen daş dōřüyořardı daş topşatdırıyoşardı.
sāa bilmem ğaş motur daş isdiyoşardı senden. o *aħyára* doru çıhan yoş var yá, ō yoşda
bubamgil çalı hendeK yerĩ var~ órda Piřana. bubam da hasdaydı burdan gitdi öriyá. bubam
burda iki üş ğişi götdüle bubamı. biS sen bize su mu getirin dēj yárdım~ eden mi? dēdile
gōtdüle. çarşamba~únú de ben gitdim bubam geldi. yalıñuz beni muşandisler saħlıyořardı
140 çavuş geliyKene. ğözlüyoşardı çavuş geliyKene ben gidiyodum. suyá muyá gidiyodum~
arabamızın üsdüne yüklüyoşardı. birinde görmedük, aniden ğapatdı müdür. hā bu çocuĝ
narıyō burda dēdi? önnar dēdi Ki, bu çocuĝ dēdile bazara maş getirmiş, davar getirmiş
satamamış dēdiler. buruyá geldiydi bubası gitdiydi satmiyé dēdilē. heraşda kōye gitdi,
getiriyo satamadı eşlama dēdile. bu burdan ğayboşsun gitsün~ onu görmejm bi da! o gün
145 ařamā~adar çalıřdıħ. örtösün de gel dēdile de ben ğařdıħ ğeldük. hendekle eşıyoşaş, tente
aştına daş dōkdük. ...* -vaħıt ğafa parası almıyoşarmış buraşardan- almıyoşardı. aştı ğişi
yoşda yoş açıcá ben, aştı çocu oşandan yoş parası almıyoşarmış.

Köyün hane sayı nasıl?

azaşdı, hep aynısı duruyó kōún şeyi de. ehdiyářlar var heP. ğenşler hep dışarda, elli atmış
150 hanemiz var. -benim üş dená torun var üçü de dışardalar; *isdambuşda*, *bursada*, *samsunda-*

*isdambu*da, *bursada*, *an* kara. -burda daha çok *bursá*yá gidiyo lar- evet. bizim burası bu tarafi adamı *esgi* şehire *bursu*yá gidiyó.

Gittikleri yerlerde ne işlerle uğraşıyorlar?

parkē. -parke- parke işi. bazileri faPríKada çalışıyó -*şahın* ev faPríğalarında-

155 ***Bu köyün herhangi bir sorunu var mı?***

bu kóyün ğalezyonu var ğalegsiyon mu diyo la ne diyo la? bu diyo mühürlernen bu böle. - tapu mu?- efendim yoh yoh. ğalezyon tuvaletlerin ha ğalezyon diyemiyorum. dişlerim yapma o lduna ceceremiyom. hePden sorunları ó şimdi dā.

Köyün suyu nasıl?

160 bizim su lar~ işde dā bilmiyom mütajtde. bi géliyo bi gidiyo, bi géliyo bi gidiyo bilmem dāa bi bi şey yoh. dē kóyün başından beridir bi kóyün başına eşileceg ha ó depiyé. ördan gelecek su. -bi de burdan gelecek su- yáyladan geleceK. boruları döşendi, ırmağ ırmān~ içi duruyó. depo lar yapıldı, biz yeri. -bu sonradan gelecek her halde- he, ó sōna, şimdiki aha şu yáından geliyo. aha caminin óında ahan bi çeşme var elli beşde yapıldı. *menderes* zamanında yapıldıydı.

165

Evlere bağlı mı?

bu su evlere ba lı dējl, *ağ* daydan gelen su evlere ba lı.

Menderes dönemiyle, İnönü dönemini hatırlıyor musun, o dönemler nasıldı?

170 evet. ikisini ğarşılaşturdım mıydı *menderes* dönemi eydi. atılmaz doru söylecéK. yāni bi şey varđı, bī çalışma varđı. bi şey varđı emá şey *ismet*~ *inönü* zamanı biraz ğarağula ne giderdin dayáh yerdin, bilmem şeş giderdin zopa yerdin hani. biz doru durus yāşımazduh bi zaman. babamgil öyle āladı süreK. bununañ şey başbağannını biliyóm da. başbağannını bilióm ilerisini bilmióm. öndan sona böle ānadırlardı ne bilejm~ işde. önnarın ağıında ğalannar bu.

175 ***Bu köyde ne ekip biçersiniz?***

şu an şeker pancarı, buday, yula f~ işde bunnarı.

Şeker pancarı ekiyorsunuz değil mi?

evet.

Bu köyde de belirli bir kontenjan var mı?

180 var yá var. ğontencan var şimdi. ğontencandan fazla oлуřsa parasını ne bilim düşük veriy
öndan sona pancarı nohsansa nohsan~ oлуřsa yine çey dolu ğontenceġin dođdurucān. sadan
solđan dođduracān bi řey bi řey de vėrsin. iřde ołanı da hiç ekdimesiñ. zaten ekmaġın diyołar
herağda bize emmá. biz gine hanı -ben iki senedi ekmiyom- şeker alıyoğ, bilmem ne alıyoğ
deġn; bi dönüm, iki dönüm, üş dönüm neyse ekiyoğ. yoğsa başına birağıp da ekdiseler~
185 ekerim. -iyi geliri var dé mi?- tabi. çođ eýi geliri oлуyo, *samsun* ırmađ kıoylerinde güzel řeker
pancarı oлуyo. bu sene ramet yoğ başġa suluyacāz.

Bu sene ürünler nasıl?

bu sene bizim burałarın peK fėna deġil pek de řey deġil. ā bu ġurađlıđ birden solđdu, āz çalđı
biráz eKinneri.

190 ***Buğday alımı nasıl?***

bire on, bire beş yėrine ġöre. tabi bi de yání boyuná ala mıyosun bir ölçán. ah, bire on alsağ
daha ne. bin ölçek çey yápsađ dünyanın budayını alırığ~ ölçānen. ölçek derük biz tenikiyė.
ađlah veriřse idāre ediyod yāni satın~ alıřsađ eý tāmam.

Bu köyün adı nedir?

195 *isofda.*

Bu isafosta nedir?

vāđlam bi sofı gelmiş de buruyė. bi sofı ġonmuř buruyė derlerdi bize. öndan oldu sofunun
şej. bi de ismi de *isāy*miş. bundan sofı *isesofTa* ġalmıř. buranın~ ismini öle yāpmıř.

Bu köy nereden geliyor, köyün kökeni nerededir?

200 şimdi bizim kıökenimiz *ġavađ*dan gelmemiş bi dađımımızıñ. bi dađımımızıñ *çerkezler* var
*ġafġasyá*dan gelmiř. öndan söylėim *ġavađ*dan gelen ołmuř *memetġil* he mi? -bilmem- iřde
biz böyle bunnar. yėrlisi kimidi bilmişem bunnarıñ, sizi yėrlisi misüñüz bilmiğm ā bunnarı.
bunnarın bi öyle bi gelir yėrini işitmedim.

İsminiz neydi?

205 *şerif tuynağ.*

Yaş kaç?

ben yétmiş.

Okuma-yazma var mı?

yoh. ben de yok.

210 ***Sizin isminiz nedir?***

émin aygúl. -emin aygúl. -

Sizin yaş kaç?

seksen.

Okuryazarlık var mı?

- 215 yoh yá nerĕ ohuyon. ney~ ohuyén?- ne ohuyon dē. davar gütdütdüle bāa. kótü óssa zātēn ā azen~ ohumiyá başlıyo gidiolaş şey sār~ imam vardı batırdı zopayi. sona bizim dīni ğonuġarda ohutdumuyolaşdı. -şindiK yétmiş~ altı zamanında faġ var. şindi bi āġ şurda bŷyüg bi ev varıdı, bu zerzelede yıġılmadı. sade āaşlar böle çatma, çatma çatma; çata çata - kiremitde ó ğadar çatman- çıġ yoharġ. kiremiTliyġ de böle çatarah çatarah böle çıġartmışġa.
- 220 bi burda bi han varıdı, ó handa ohurduġ. dışarda nebetcimiz varıdı; nebetcı oġıdu. ğözler, ğözleméyé çıġardı ó adam. óndan sōlem bi gelen oġusa hemēġ patġr patġr şeyderdi, dāġluduġ ğayboġurduġ. şöle şunnara biraġıġlařdı. camide namaz ğıġıyoh meséġa müezinnik yápiyóS. memet diyin bişisi varıdı, öldü aġġaġ ramet~ eylesin. bu aġġa~ eKber, aġġa~ eKber diyerek müezinnig yápiyó. müezinni yapaşken candarmaġlar nasıġsá camiē giriyoġa. bunu hemán
- 225 yáġlađadıġa böyle, aġdıġa gidiolaş. şimdük cemātın muġdarıydı muġdar, bu muġdar yáġvarı yáġvarı yáġvarı, bi yándan ğötürüyóř~ adamı. yáġvarı yáġvarġ biraġdıđıġa. bişisi dedi Ki, arġadařımın yáv biraġ ğardášim yáv, dimiş~ asgere. ben gendim bu bi şey~ étmedim ben dēmiş. bunu biřāġ dēmişler. nāpaġım biraġıp candāmıyá nāpacıġ burda dēmiş. nēyse biraġmıř. ó birāz şeymiş -isanflı- hē birisi isafġıymıř biri de insafsızımış. bundan böle
- 230 ānadırġardı yénim~ işde ne bilġim ben. böyle ohurduġ~ ohurKene namaz sıraġarını. yáni ğuran muran~ ohuyámıyóduK da -sureleri- he he, sŷre. böleydi işde yénim yá böle.

Yer: Samsun/Ladik/Kabacaköy

Ad: Şehnaz Dağdelen

Yaş: 70

5 *Teyze evin yeri güzelmiş.*

āh~ oļ evimizin yeri güzel emme şimdiKiler ğabuļ~ etmiyolá şimdikiler ğabuļ~ etmiyo āh~ oļ.

Buradan suyunuz da akıyor ne güzel, neden kabul etmiyorlar?

10 suyumuzun oldu yerden ne olmaz emmá vaht~ ilazım. he, vaht~ ilazım, bizde vaht ğalmadı atuh. gidiyoh~ atuh birazdan yolçuyuh. -allah gecinden vërsin- āmin.

Çocuklarınız yanınıza geliyor mu?

ġoñú oļursa geliyoļa ġoñú olmassa gelmiyolá. -nazlanıyoļar- gelmiyolá biz ölüyóS hemen yihıyoļă hemmen. biz öldüK mü yihıyoļá burayı.

Yıkıp ne yapacaklar ki?

15 āman iş~ ossun. burayı nassı yihan da giden vaļļă oļum, şöle yeşille baħaļa? yā.

Buranın mazarası yeter öyle değil mi?

diyóm yā. hoş geldin yávrum. buriyá diyom vahdın~ oļucaħ, ātıcam Ki u yanı, aticān semaveri, kesecān ġuzuyu, baħacān zevķine emmá yoħ. yā. vah~ ouļ vah. yā buriyá ġelmiye nazlanıyan. hadi oļum buyrun yuħarı çih, ha orıyá.

20 *Burayı yıkıp ne yapacaklarmış?*

iki oļum feļanı işletiyó. aha bunnarın dā āha bū bū bundā da memmu sabı -yáv ne yapım ben bi araba yihmıyó. o şimdi küpecüve gidiyóm bunnarı oħuyádın göreceKsin. köprü var. köprü, nêrden başlaım, bizim~ ev var iki ġatlı- iki hane bunnarın evleri de he bizimki de. -ben o zaman çocuhdum- gözümü bi vuļdum o aylı bi meselë. -ben o zamannar şurıa otudum. 25 babamgil ölüncü ā bi ev yihdıļar. onun işlerim~ o arazı. şimdi orıyá gidiyom baħmıyá.- baña ne diyón.

Siz bu köylüsünüz değil mi?

-he, *ğabacağózlüyüm*.- he *qul* ben oturamıyom şöle oturunduğ ğusura baħman. ben yere oturamam. -fena o yükseK yere oturun.-

30 *Biz şimdi eski günleri araştırıyoruz. Eskiden buralar nasıldı onları soruyoruz.*

nèsini?

Yaşam nasıldı, ne ekerdiniz, ne yerdiniz?

arpa ekerdüğ, mısır~ ekerdüğ, buda ekerdüğ, pancar~ ekerdüK. herşey ekerdüğ.

Bu zamanki gibi oluyor muydu?

35 oluyodu oluyodu. şimdi olmuyyó, şimciK olmuyó, o zaman oluyodu. o zamanın gününü şimdi nè yeyoñ sen~ ey *qul*. *asım*, nè *ā* bi *irasım* aħa şu kütü çekivér~ otusun bi kere ğaħ. - ben iyim- *yoh* ayıb~étidin, böyle otuduħ sen bu dava şéétmenci olmuıyı yávrım. yá işde böyle *qul*. ben iKi gere amniyét~ oldum. bi *ō* kánımından~ oldum, bi şey deméjn~ oña. şey mi saFra késemi almışla. étön ğene toħturdan geldük, sali~ún geldük. sali ğünı gitdüğ bu
40 edalıynan yénim. o da bũ burdan alıım, burdan alıım gi burıyá~ādar böyle yárdıla ilKili. üç~ āy üç~ ay yátdım devleti hastanede. kemük çürümesi olmuş bende. kemükleri aldııā emme ipTem mi ğoduıar emmá akçem mi? ğoduıar bilmióm kemük ğoduıar baħa. -yoğ o öyle deıl- yá náy? -pilastik kemikler çürümıj de.- arıtuħ bilmiém nè yápdııarsa sözüm oña. dahdııar~ işde hamd~ossun. dōru dutmuş bacām, burdan ğulmiyá yêrüyemióm hey oııuşu
45 bu~ ādah *allāh*. hamd~ossun *allān* bóúnkı ğününe. *allāh* başda hasdaııħ vermesin, buħa ırzayım yávrım. noıudü geşge gessen bāā cııbaħ hā. kim bi tas su verır? hamd~ossun aşşama iniyom, bi tas suyumu éhdiyár şurdan getirir burdan alıyoh, yeyoh, içiyoh~ ikimiS. éhdiyárnan ikimiS, dünden seşmiş. sali~ún geldük tā hasdaneden *samsundan*. yā oıum nè hāl çekiyo bu ğarı, nè çekiyo bu nè yáv?

50 *Fakülteye mi gidiyorsunuz?*

valıa hakúltiğ mi nere ğetdünü bilmiyom. özele gitdüğ bu özel mi? özel toħtura gitdüğ. ameT~ işin yoh nene dèdi. yalıñuz dèdı amniét yerlerinde dèdi intap var dèdi. o intapdan diyı dirliksiz~ oluyoñ dèdi, saFra kése olmadundan dèdi. buın beK dillüzüm o~adāħ dōúlúdúm. buın hiş düzenim yoh. éhdiyár ben bóún hiÇ ğaııhamıyom bi ğaııhamıyoım -
55 üşütdün mú yohsa?- bilemióm Ki sıcaħ da çoh~ *irasım* nérde ekiyoñ ğarı -sıcaħ çoh.- nādar sıcaħ ğórmüyon nu? -asıı sıcaħda üşüdülij- bi yere gitmióm gi lan~ *qul*. hiç dışarı çııııp da bi yere gitdım yoh. ğózüm~ alımıyó da biberleri ot basmış dā iki~ünde suıadıı. ikicüK ğazıyım dèdim. kóyde ğıS çası varıdı gelmedi. ē torun, senin dóul Ki azına iki toħat vursan

getirsen lan~ ołum. nê~apıjım nê~apıjım. sen dè de ben yápıjım. yã işde onu ararsañıS her
60 şey ekiyoduđ. aha bu talıla nê ekmedük, nê ołmadı, nê ołmadı suyun~ içinde. -çoh súpér
yérindeydi- yá yã. ne ...* yérinde emme ğabu~ étmiyolar şimdikiler. étmiyoła āh siz
ölseñiS. biz öldük zaten. -bizi nêyi~iniyöñuz gi- altınâm küt küt dahııdıkene öldüm, ben
öldüm gidim. zaten ölmüş~ adamım ben yã. işde böle. sen nê yápdın *rasım* ğútdün mü ğöçü?
-ğoçu getüdüüm.- İy. *allah* gem gelinmedü, bu çā nêrde ğaldı ola. ekdü mısırı ğaldırımıyá -
65 bazartesi~ünü getürdüüm ben bu ğoçu- öle mi bu bazártesi? -he he.- nōıacađ. -burayı da
ğazamadım, çapa bulamadım bir yeñi daşınmah ğoıay dējl. alışıcāz yávaş yávaş.- çabaıyön
çabaıjıp boş. herkes böşa alışıy şimdi.

Nine kaç yaşındasın?

valıla bilmıom atmış yétmiş varım. -ğalan bi yétmiş yáşında var dé mi fazıadur fazıadur.
70 fazıası var nohsanı yoğ.- vardur vardur vardur.

İsminiz nedir?

benim~ ismim mi? *şehnáz dādelen*. dedenin adı da *musdaFa dādelen*. yã evıa işimiz zor ossa
bu oıur.

Nene, büyük kıtlık günlerini hatırlıyor musun?

75 önnarı bilmiyóm. -senin zamında yoğdu dé mi?- yoğdu oıum. büyü ğıtlılığları bilmiyóm ben.

Depremi hatırlıyor musun?

ēn böyüg ğoca depre mi? o vağıt çocumuşum ben. o vağıt vağıt çajlmışım. büyüK deplemde
saılandı da zor biliyom. çamaşu ğazannarında şap şap şap şap çuvar, çarpınıncı duvarıardan
sapır sapır sapır toplağ döküldü. ğoğman ğorđman dēđ rahmetlig bubam. ğorđman yávrum
80 ğorđman dēdi. seren dērük biz. seğenner güldür güldür güldür götü uşdu hep. işde o vağıt
evden indük, serenneri çatdığ yeñidē oturduğ~ önnarığ içinde durduğ. emme az mı durduğ
çoh mu durduğ bilemiyém. çocudum diyóm yá. o vağıt nadağ durduğ bilmiyom. o~ādar da
biliyom, işde uzun boylu bilemiyóm. öylen uzun boylu.

Hıdırellez günü kutlama yapar mıydınız?

85 yá yá. aynı ğurtıarladı.

O gün ne yaptınız?

ō hıdılellez günñ ğuzu kesellerdi, piknik yápaıladı; toplaşırılar gidellerdi dıřlarā. gine gideller~ o vaıt olan gine gidiyó.

O zaman çift sürülmezmiş, ağaç kesilmezmiş.

90 yoh~ ó yohudu yoh. ğō ot ğopatmazlardı, yeşil yáprađ ğırmazlardı. hiç hiç hiç ó~ún özerini dutaıladı óküz ğoşmazladı. ğırđ damarda bi damarı ğuruyómuş dellerdi. -onu yápanın ha- yā onu yáparsan~ ār hıdéllez ğún. hiş devmezlerdi. sineg, aııah varıdı mübareg üsdünde devmeK ha. aıııla devmeK denin. hıdıréllez ğún gine āç ğırmağ, dā ğitmeK, odun getürmeK. başga da ğüzel bi şeydi.

95 ***Kına gecesinde neler yaptığınızı bize anlatır mısın? Bu söylediklerinizi kitaba geçireceğiz.***

kitāba yazıcān, nē yazıcaıhsuñ, nēyi ānadıcaı?

Kına gecesinde neler yaptığınızı, hangi ādetleri yerine getirdiğınızı anlatacaksınız?

-adetlerini soruyó- önnarın adetleri nası oıcaı~ o. ğına ğecesi ğına yáhan, sóhbet~ eden. siFtah ğece başına yáhan ğınayı. öndan sona ertesı ğece toplaıdı yápan gine ayni eline ayāna
100 yáhan ğınayı. ó siftah ğece başına yáhan sonaKi ğece eline ayāna yáhañ yā. tevit~ edereK yáhaıılar sivTah ğece başına. sonunda tefi, dúún~ iderler. tevit~ edereK oynuyāraıdan eline ayāna yáhaıılardı ğoca ev. herkes dāıu üç ğız; bizde ğız başı dērúK biz. üç ğız ğalıır yānıda eline ayāna ğına yáhaııā.

Bu kız başı ne demektir?

105 ğız başı ğızın yānda durıyé devamlı ğızın yānıda duruyó. o nası āç buaz dērúK biz. āç buaz gelü, ğızın yānda üç ğız ğalıu, ğız başı oıaraıdan. o ğıza hıızmat~ edeller~ işde. cēhizini düzelle -onlar da para fııan alıyólar mı?- alıyóıā o~ağar şimdi böle ēvel tahsi yodu, atıdı. atınan giderlerdi öndan sona o atının yānı başına dururladı üç bēş ğuruş nēyi varısa elinden ğopan ğızın ğardaşına, ğıza ğuşağ parası vērürledi. öyle yápyólarıdı. şimdi tahsi şimdik
110 gelin mi gidıyo nē gidıj bilmiyom. ēveli atınan geldin miydi ğızı aıarağ ğarşın~ari geliyodu.

O zaman beyaz gelinlik var mıydı?

yōudu. yodu yodu. aynı bi poyzıbın vardı. şimdi a bu şeylerde oynıyānnarın kıçında arıasında var yā öndan varıdı. -ğırmızı mı?- ğırmızıydu ğırmızı olıyo o ağ olımıyā. ağ olımuyo, ğırmuzuydı önnar. öndan ğıyđülerdi. şam dellerdi yēlek aynı ā bu delma gibi óneri
115 çaprazıu. öndan sona öndan ğıydirılerđı getirilerdi. işde öylesilidi, şimdi bunnar ğağdı şimdi ağ ğıyóııā. yā ğağdı önnar.

Bir de duvak günü diye bir şey varmış, onda neler yapılıyordu?

oľuyō. orda da aynı yine başında öteberi çevirirüg. elinden bēş ğuruş on ğuruş kıopan, gendi dairesi olan iki fazlası çevirür. dışdan gelenler de üç bēş kuruş vërecem ben birer havlu. öyle çeviriyolar duvanı. şimdi duvah yapmıyoła. şimdiki ğız gitdi ğün nē yáparsala o oľur. eveli varıdı duvah.

Duvak günü gelini yine giydiriyorlar mıydı?

giydüriyołardı. aynı duvā ğon Çercecı geliyō zerdecı geliyō dēnirdi onu başına ğon zerdeciler geldi miydi, gerde şu-ánki oduyá girirdi. gelin bōún geti daħarudu. cihaz gelirmüş nē gelinē savallıardı. -zerdecı nē oľuyo ki- zerdecı dēllerdi işde dışdan gelene. yá dışdan gelene zerdecı dēllerdi, gendi alesine. öndan sona işde öyle oľuyōdu. daha başğa tüllü oľmuyodu.

O bahşışleri verdikten sonra mı duvağı açıyordunuz?

bāş, yëvmeden açıyoh dūva. ā böle sen gibi oturur gelin kekür keserledi eveli şimdi kekül de yoh. öndan sonracazım oturulardı seningi yēni gelin oda otururdu. sen yēni gelinsin oturuladı, yáni başına büssürü oľurladı. sade gelin oturmazdı. önda ğalħallıardı adetini yápałardı ğene çevirilerdi başından, ğalħallıar giderlerdi. dūğa da işde öleydi.

kekül kesme nasıl oluyordu?

kekür kesmenin bulłarını keserlerdi yávrum. -şu ön saçlarını- ha hah bu óúne de keserlerdi bu şeyine dē sürme çekeşlerdi; ğaşlarına óñerinin bu anına. geline kekür keserleşdi o duvak ğün öyle yápałardı.

Gelin eve girerken testi kırar mıydınız?

yōħ öle adetimiz yodu bizim. dışda o. bizim öyle yodu. ata bindürdin gelirdi işdē eline ğaran ğına yáħardın, o ğattar.

Başından bir şey saçılıyor muydu?

buday saçarduh- üzüm saçarduh. bolłuh- ossun diyē ahsire buda saçarduh. geligen ũurłu gelsin buda saçarduh.

Bakıra bastırıyor muydunuz, neden bastırıyordunuz?

basdırıyoduħ. nē bilim baħıra basdırırdın bilmiğem niyē basdırıłardı baħıra. ğucana çā vërirlerdi. kıucana da çā vërirledi

Kucağa neden çağ verirlerdi?

gelini döşlü ossun diyé. -ha çocu çoḥ olsun diyé- -tabi şenin şen ossun- amanın çocum çoum batsın, başımdan ğondum çocumu. *allah* vèrecenē.

Neden öyle diyorsun nene, bıkmışsın sen çocuktan galiba?

150 valłāha bıhdıṃ olum nē yápiyım yá hu.

Çok mu çektirdiler?

çok çekdim çoḥ.

Nene evin, durumun iyi, öyle kötü bir durumun yok. Neden böyle diyorsun?

155 bizden zengini yoḥdu. şimdik de bizdeṇ aşşa düşen yoḥ. nēden öyle oluyo dēsene baña, nēden öyle oluyo? bi evē senniK bennig girerse otur bu eviṇ̃ içini çek. şimdi benim gelin benden övüpmüyo *allah̄aṇ* üsdünde ezenner vahdı dā da ezeṇ oh̄unuyi nē yápiyom anasını āmam bâbasını āmam *rasim* kötü söylemem hīÇ. şimdi beni kóúṇ ardın dibin oh̄urduñudu. baña dükeldü, ğantar unu dēdi. benim ğayınnam muyunnam yoh̄ diyi. -olun bi şey demiyo mu?- nē yápicaḥ. asılıyım mī, ölüyüm mü nē yápijım? nē yápijım iki odadan beni 160 *allah* sen ğurtar dējm. barbar barıyi diyi adam. oña da bi şey diyemiğm. evłat dē yávrum. çeksın diyóm ğarı çeksın. dayánamıyóm diyó, evłada dayánamıyóm. bu torunnar bi yo oh̄uldan dāıldım mıydı, *rasim* dökülüller gelişler. bubannemize gidiyoh̄ dedemize gidiyoh̄. dēde parayı vēr bize, annánne parayı vēr bize. dün yáyla şenni vardı, dökülmüşle geldile *yáhyán*ınkinen *üseyn*ınKi.-he- vème hadi vemesenē. veř me baħalıım.

165 ***Emeklilik maaşınız var mı?***

yōh̄ nērden ossun. óte atmış bēş aylī alıyoḥ işde ikimiz. -atmış bēş aylī nēyé yēter ki.- nē etmiyé mī nē yápaḥ olum, nē yápaḥ.

Oğullarınızdan yardım geliyor mu?

170 yō yō yō yo. her bi şey gelmiyo olannın bu yıl ikisi de sūr aldılar. -herkes gendini ğoremiyo.- gendini ğoremiyo valłā gendilerini ğoremiyo. *allah* var şindi. beni ğormüyoşlar gendilerini ğorsele. bi şey diyemiğm Ki günüz biri çıhdı gitdi *isdambu*da o da gendini anca ğörüyo. -hangisi o?- *āziz* -ha.-

Kız evlat hayırlı evlattır derler.

gözünü öpüüm ossun da gène āsıran *a//ah* gözümde gız~ evladı evlat. va//lāha bi//lāha ũç āy
175 yátdım bıdır hasdanéden geldim, ũç āy yátdım gızın yánda da gavu!~oļu gavurun gızı, gavur
musun hiçbi tas su içmedim~ elinden. bi ötüK ğapı açılmaS hiç de gelinmez. né hayır~
umuyoñ~ oļum, évlat gelinden. saña diyom né hayır buluyõñ? õlmesiñ yetmesiñ benim gibi
ğayınna ossun diyóm. benim ğadağ ğún ğór diyó. her ğún diyom *a//ah* var üsdümde ezenner
180 sātinde. benim ğadağ ğayınna ğór. ben de seni geçinci öyle ğónúyodum ki. gelin getidim diyi
canım yánda āır~ işlerden aha Kíraz sapı, aha õñ ğapı, aha şu ğapı diyodum teslim~ étđim,
étmicámışıñ. ayucuh vahdında gohļucamişim. unda atdı yátdın beni. ben hePisini teslim~
étđim, çekiyóm.

Teslim etmeyecekmışin demek ki.

étmicámışıım yávrum ğulañıza ğassın. õlmessem senin dé oļur sa ikizi sen. hāh gine beddõa~
185 étme sen gendine. emme çoĥ da yüz vemicán geline. ben né diyom canım yándıydı āır~
işlerden, āır maļ da bendeydi kóún~ iş de bendeydi yávrum. yalıñuzudum iki dene
görümlüm vardı bunnar çıhdılar, ğoca bütün baña ğaldı hep iş, āır~ işler. āşama da çapa
ğazardım, ekin bükerdim, aşamınan geldim midi beş dene maļın altına oturuyodum sāmıyé.
üç inek, iki dene kömüş. ével şimdi makine çıhdı yáyıg yáymıyá, nérdeydin makine
190 nérdeydin makine. canım yánardı. uyuhļayı uyuhļayı uyuhļayı yáyıg yáyárdım. nêymiş
canıma ğarez. ē ēh, niyé geldim? yap bi sandı yemişim diyı, yapmıyádn, éltine hanım~
étmişin diyı. hadi baĥalım. hā, diyoļar~ oļ diyoļa diyoļa.

Ne bilirlen senin çektiğini değil mi?

çoĥ çekdım çoğ çekdım başımda saç ğalmadı ey oļum sen benim evladımsın. ha, şu saça
195 baĥ, benim saçlarımı daha burdaydı. nère gitdi õnnar! gelin yédi beni gelin. ā//lāh gelin
çekedursun -gène de *a//ah* beterinden saĥlasın- demüngi dedümü õlundan, gızından ó da
çeksın. õlmesine yetmesine çeksinner. õlmessem böyle böyle dediydi de sen. õlmessem, hadi
ben né yapım. yá peK çoĥ çekdim yávrüm. -éden çeKeş- çoĥ çekdim. -ama bi şeyi doru
söylüyo, sālında maļ vaļını teslim etmiyecán, né õļuna né gelinine hiş birisini de- étmicán,
200 şimdi baĥ *rasim* önü da deĵim şimcik ev yapduĥ bāh üş beş sene oļuyo buriyá ev yapduĥ. év
yapduĥ élisda maļ mı satmadı, ğoyun mu satmadıĥ, hepisini satduĥ. év yapduĥ büyük,
bubaļarı õnerinde. senin~ évın mı? var diyo gelin şimci. kópek senin~ évın mı? var diyo
ğaynatasına. gız kim otutdu bunu buriyá? ben yapđım yá. senin beş ğuruşun ğazanmadı
benim~ oļum yapdı diyı. ölme baĥalım hadi yá.

205 ***Bunu kim söylüyor?***

gelin gelin gelin~ işde gelin. yã -oľunda hata var- oľumda hata mı? demin nê dèdim~ oľum.
şurdan ğah şurdan ğah şurîé otur dèsem -rahmetlig~ annemin bi sözü vardı, oľum el ğızı dé
mi gece zabã ğadar oľudu, günüz aħşama~adar söyledi dèrdi- doru söylüyodu hahlu -
rahmetliK~ annemin sözüdünüdüm ha- ben dèdim Ki, baňa bah bãa *rasim*. ben beni
210 birdiyósañ aħlınızda ğaľsuñ ğulañızdan dutar şordan ğızarım nikanızı *daşóvadan* birini aľduh
-aman illallah benim ablam da *daşóvada* illallah.- ğahdı gitdi. biz de *daşóvľu* bizĩ atam yèrine
ğomuyó. *daşóvadan* ğız~ aľmıcãn, *daşóvanın* ğızları it. yávüm bi ekmãm, ğoľanı ortaħ biliyé.
ben böyle ğarı ğórmedim yáv. herkesde var yáy gelin. gelinin ğózü yoħarda, nê yápacam
yávrum. şu kótú évcez, gitmiyom hiçbi tarafa. araba gelirse bĩ tæg bayramdan bayramã.
215 cenaze oľdu -he- cenaziyé gitdim böyle oturuoħ ...* õ bizim *ğaranĩn hamdũn* ğarısı *zeynep*
-he- *ısdambudan* ğeldi, hoş geldin *zeynep*~ aba dèdi. vıyh dèdi *zeynebi* oľdü, añã ğarı dèdi
sen de dış ğóyden sayırım dèdi. sen bi ayda yılda, bayramdan bayrama gelirsen anca
sıralanıyon hoş geldin demeyi. -öle yá- e, dèmedi nê yápcãn -hay demin dorudur- dèmiyo yá
dèmiyola dèmiyo. ölüme gelirsin boş vèr. yá düşünüyom yá işde benim ayãmın~ aľtına gelip
220 de, bah bès sene oľdu bu ekilen keserin durmuşunu ğörüyom ben burda. şu bès senedĩ iki
ğoyunun hatirine onun ğoyununu da ğór~ içinde. bès senedir serdüüm ekmãni mi
hazırlamıyom, yáľlı mı yapmıyom, yátanı mı yapmıyom? kótüyúmden ĩ yapıyóm. öle yá
kótú ossam çıħar gidilür çã. bãa dillik vèrmiyécek. benden kóúñ ğoñşudan bi dene zararlığ
gelmemiş, sen kótüsün dememişleş. geline kötüyüm, anadıyom~ işde hadi. geline kötüyüm.
225 nê yapıcam.

Yer: Samsun/Ladik/Karaabtal

Ad: Sait Bozkurt/kızı Şeynaz Önder

Yaş: 105-115/60

- 5 -boba misafir geldi ğah baħalım hele bi. misafir gelmiş ğah.- kim gelmiş. -misafir. hadi *bismiġla*.- dur canım sen biraħ -elinden dutuım ğaġh- sen biraħ -çabıh.- inne oġdum. -yā bu ikindi nāriyön burda. bu ikindi nāriyin yátdıdıġ da, ikindiye soruyó. sāt- on dā on.

Selamün aleyküm amca.

alegüm seġam.

- 10 *Nasılsın?*

ne bim iyim, zenim.

Sizinle sohbet etmeye geldik.

kimsin sen baħım? kimsin? tanımam.

Bizi tanımazsınız, buralı değiliz.

- 15 hā. ne var ne yoħ baħım?

İyilik siz nasılsınız?

ben de iyıġ- işde hasdaġım var- işdé. yāşım çoħ.

Kaç yaşındasınız?

yüz dörT yā.

- 20 *İsminiz nedir?*

cajt cajt- ġsmim sajt -sayıt- sajt sajt, sinnen. cāit. -cāit- sāit

Teyze, soy ismi nedir?

-soy- ismisi- şejn bozġut

Eski yazıyı biliyor musunuz?

- 25 esgi. esgi yāziyi bilirim.

Atatürk'ü gördünüz mü?

kendü görmedim. tā oriyá gitmem gi görüm.

Askerliği nerede yaptınız?

asgerlini bu douda *arTdin*~ adı *arTdin*. -*artvin*-.

30 ***Kaç yılında yaptınız?***

ē bahıyım ğırĥ bir ğırĥ~ iki esgiden esgi yimi aıtıda geldüK biz tariĥdı ħenüz.

Kurtuluş Savaşı'na katıldınız mı?

kimi?

Savaşa katıldınız mı?

35 yoh ğatılmadıĥ biz. çün bizi alman demiş. on~ altı silah aldı on yedi de tek tüfā aldı. ben on seKizlijm, on seKiz.

O dönemlerde neler olduğunu hatırlıyor musunuz?

necī? esgileri isder biraĥ. şinci dēliK yaşamaK zamanını dürdü zaman. ē ben *samsuna* óğüz~ árabasınān āç götüdüdüm~ āç. *niksárā*mis şeē tütüne gitdüg óğüz~ arabasınān. şimdi ē hēy
40 ğuş bülbül ekmā étmiş ğaldırıcıĝ halī yōĥ, yön *samsuna*. arabaynan gelün *samsunda*? araban var mı? gelin~ oĥum. nēy süklüne doĥanı?

Sizi duyduk onun için geldik.

yálan sölejn.

Ben öğretmenim.

45 *aĥlah* óretsin.

Eskiden olanları, yaşananları sizden öğrenmeye geldik.

samsunda benim çocuk hoca. bu yeñi cami yapıldı cāmu, girelüm camiá. orda hoca hocā.

Askerliğinizi nerede yapmıştınız?

artvin dedim yá. -*artvin*- *artvin artvin*. bizim zaman heP taburudu, şimdi aĥay varımış. hüdüt
50 taburú. *artvinde* hüdüt taburúydúk uç cüzüdün~ üş.

Orada çatıştınız mı?

yoh yoh. ortā ēy zāmanıdı orta. siz gèldiņizi.

O zaman askerlik nasıldı?

55 şimdi *yünān* hiç. *rús harbı* bitdi, *yūnan* girdi. *yūnan türkiyēden* zıfıdı şimciúz. *yūnan* şimdi *izmiri* aldı. *izmiri* aldı, *yūnan* gèldi. *tırab* laFı hoş laf gelmedi ki bu *kemaļ paşá samsuna* çığdı ğaçağ yüzbaşı. bi gece *samsunu samsunu* yáđdıđ bi şehri. öndan sona herkes *sivasa* gitdiler hepsı de. asger düzdı *aļlahu tā* vèrmedi. yāni sıyırdı. mücadele.

Yunan harbine babanız gitti mi?

ik silā abém varıdı gitdi. ābim börü billiydi inan kim şehit~ oldu gitdi.

60 ***Buradaki Rumlar'ı hatırlıyor musunuz?***

ō hatırlıcaK *rumlamā* yaşıyoduğ biz yāv. yā hem de seKiz ğişi yátdım ben *rumnann* bi évinde. daş, yüz oğuduynan *rumman* çoğ çalışığduğ. çoğ~ éycem bu *rumnany*nan gidip gelmek, alışvèriş yápmáđ. bütün kóylünen alıcığ ğavulđlar rāzi oldu. bu kóyú basdılar, altı sāt harp yápdıđ. bizi yèmediler, kóyé gèlirdİLē yáđın hemān çoğ yáđın gèldi. bi bumba ğurtuldu, bumba atdılar āç. asger vardı burda *dèrsi* önu bumba ğurtardı. bumba ğurtardı, sapı vèrij.

Rumlar'la aranız nasıl bozuldu?

ēyum *rumla* éyİdüK~ emme.

Rumlar'dan arkadaşlarınız var mıydı?

70 var çoğ varıdı. çoğ varıdı, çoğ ğózelİdı. nerde böyle dahı himci. nè yápmıyá geldin yá, óretmesin bahım?

Geçmiş günleri araştırıp kitap yapmak için geldik.

hā öyle mi? ikizim vardı İkiz~ éydük *rumnaman* çoğ dostus *rumnamanān*.

Burada köy yaktılar mı?

75 çoğ yáptuđ.

Siz o zaman ne yaptınız?

ikizimne  y d k baĥ faĥırdıĥ biz~   zaman. Şimdi  yig Őonnan. faĥır  oĥ faĥırduĥ.  le arazımız azıdı Şimdi arazi  oĥ. ekini bolcu, ekim yoĥ hi . ĥ pre var ĥ pre  y  ıĥardıyo y nı ĥ pre aĥıcuĥ. ekinnere ĥ pre vurucuĥ.

80 *O zamanda Rumlar zengin miydi?*

zengin var~i inde. baĥĥalluĥ y pardu, bayr des. k ylerde gendilerin n. rumnaman  yidi y nı ĥomŐular, ĥavuĥlar  y di.

Burada hi  adam  ld rd ler mi?

yoĥ yoĥ. k yleri basdılar, adam vurduĥlar tek tek vurduĥlar.

85 *ArkadaŐlarınızdan vurdular mı?*

olmaz~ olur mu canıĥ.  ndan d m m, t aĥanĥı cez k onu vurduĥlar. ĥarammuĥ~ olur ĥavurun k y nden gel r b yl  vurduĥlar.

Siz de onlarla harp ettiniz mi?

90 biz harp y pmağu gecey  durdu ĥavurĥaman haP. k  n başına bu hi  ĥoymaduĥ hi . hi  bozmaduĥ, ĥoymaduĥ. on~ ikiye   mevzi varıdı k y n az ileris nde. bunnarı da h   bozmaduĥ hi .

Kuraklık d nemini hatırlıyor musunuz?

ne b m.

O d nemde  arŐamba'dan mısır, buĥday getirmişler bunları hatırlıyor musunuz?

95 h  he he.  arŐambadan biz mısır get rmedi  tlarnan b le eŐŐeglernen.

Neden kuraklık olduĥunu biliyor musunuz?

ĥuraĥ~ oldu, beş~ altı sene ĥuraĥluĥ. doĥu yadı doĥu k y.  ndan sona bi oraĥcı ĥuraĥcı oldu, iki sene ĥuraĥ~ oldu. otuz~ altıda a ıncı bu otuz beş, otuz d rTde ĥuraĥ yoĥ. işde ĥavuĥlar bitdim boşaldı ĥuraĥ~ oldu bu~eser. ĥa  seneliK  retmensin -beş- hadiceynen n  baĥım.

100 *Eskiden buralarda neler ekerdiniz?*

y  n  bim~ işde icarĥıyon ancaK gendimizi ĥoruyoduĥ~ o iŐler .

 n n 'y  g rd n z m ?

in n  g rmem, bizim zamanındaydı bil m g rmedim.

Köyde eskiden ne iş yapıyordunuz?

105 kıyde bütü ireşbelliğ yapıyoh, reşberdin yapıyodu. kıyde reşberlig yapıyodu. çit sürmeg
ógúzún, garaş saPan saban. sabannarımız geçiovanan sondan. demir çaPa çıhdı. demir
sapanı da alduğ, döner saban alduğ her bi şey. önnar şepbaKda duruyé. arabaalar~ ógúz~
arabası batda durıyoh, önnar öldü öldü şimdiK. şimdi motur var, patpat var, cip var, tahşi
var; üç dört tahsi var góyúñ. patpat var üç dörT dené, beş~ altı patpat var. bi teg éKin
110 maşinesı yoh.

Sağlığın nasıl, iyi misin?

sālim~ éy canım. ārim sızım yoh, heç bi yerimde allā şügür. gózüm górmüyó, gułam bazen
işidiyó. başga derT yá né, vücüdüm dá éy sālam vücüdüm. yémaK yéyém~ az çoh, hiç
dohunmij. -yášına gadağ iy allaha şükür. allah şükür- ıciğ bacahlarımın dermanı yoh hiç.
115 gece oldu isinamam derman yoh. geceli güçü allah ver.

Şimdi gezemiyor musunuz?

şimdi gidemiyóm dışarié, tuáléte zor gidiyóm bāzen.

Doktora gittiniz mi?

dohdura gitdim bi daFe. şey vardı iSar vardı hap vèrdi can benni. özel gúzellüg. mayásır
120 dèrüg düdüK iSar süzüveriyodu içerKéne işde, öndan hapına gurtuğdu. başga bi derdim yoh.

Teyze, amca yüz yaşını geçkin değil mi?

yüz beş yaşındaım dedi yá.

Siz kaç yaşındasınız?

atmış. arhadaşun var mı arhadaşun. arhadaşın var mı? -he- var var. -arhadaşı burda yanda.
125 üç gız gardaşlığ biz, oğumuz yōumuş~ işde. biz bi adam getüdüK bura bāa. bir gün bağan
hasda yáti. üç dene de oğum var. bi gızım harpden çıhiyó şimdiK.

Eşinizin annesi babası var mı?

yoh. yok ölü ölü.

Onlar da buralı mı?

há há benim dayım. annemin gardaşının~ oğl u oğuyó. dayımın~ özel dayımıS başga gün
130 gelmesin~ özel dayım. beş dene de oğl u vardı. beş dene oğl u vardı, ikisini birini birağdığ yá.

olumün biri *isdambu*da, birisi burda yánımdā, birisi *samsunda* hoca. e bi solda öleydi. şimdi yémāni yèdidüK yátıyò.- kóyler geziyöz mu hep böyle?

Köyleri hep geziyoruz.

135 ha. -yášlı yoḥ bu yáḥınnarda burda, yášlı yoḥ bu yáḥınnarda yoḥ. hanı yáḥın buḷaḷarda yoḥ kóylerde he mi- *şehnáz* çayın yoḥ mu, bábam çay vèrsene. -hayır çay yoḥ. aha günnüg geşdi süt dögem de süt için. *bismiḷḷārahman*.- ayran vèr~ ayran soḡı, çay yosa. -süt vèricām bāba.-

Eski günler zordu değil mi?

140 esgi zor dènür goḷay yoḥ. arazı çoḥ şimdi boḷ. maḷ yáparsan yáyım çoḥ. gúple çıḥdı gúple gúple çoḥ~ iş yápiyé. fiyát da bissürdü ámma éyİ gúpleler. esgiden buda az vèriyodu budayı. şindi tarḷa buday. hiç buday başlı yoḥum, arpa bile ekmiyoḥ hep. hiç yèmiyoḥ~ arpa ekmā yèmiyoḥ, sede buday.

Eskiden arpa ekmeği mi yerdiniz?

esgiden yèdin. hisāP bekmez vèdimİdi saḡa. feḷan yère hisap vèriyòsun~ arpasızlā.

145 ***Somak ekmeği yediniz mi?***

-somaḡ somaḡ- somā ekmā biz -kepek, somaḡ bi ará yèdilerdi- yèdiler yèdeni biliyém de ben yèmedüm. biz yèmedük. nè yápiyòn yèmek mi vèrecāñ? -he he yèmek yèmek- -süt bişidüm bāba sūt. nassíp ğismet sen şuu iş. -nasibimiz varmış- tabi nasibin gördü, zabaḥleyin içiyon baḡaḷım ğurban~ oḷdum. -aḷḷah razı oḷsun- sā~oḷ. -teySe bi tabaḡ alıyım ben yá sıcaḡ yá, burası çoḥ~ uzaḡ deyze- uzaḡ uzaḡ. *mısdāFa* yoḥ mu? -maḷdan gelmedi, maḷları götüdüydü şöyle bi evİMiz var aha şurda ğarşıda, bugün otunu bişdüK de maḷları götürüm~ o zamāḡ.

Şimdi orak zamanı değil mi?

155 tabi oraḡ zemİNimiz başlıyodu. -yıḷafları bi şey~ ekin baḡ oḷmamış yá- yuḷaflı oḷmıyánnar nè otu buḷu otu. -daha bu ğadar, bu ğadar boḷları uzun.- sen de mi ícarḷanıyò ícarḷa eken? -ben vèrmem bu sene ğene yāş yoḥ.- yoḥ dün~üçün yāş varİdi, dün nère yādıysa? -yāyla tarafına yādı- buḷları yámur hiç. -dün buruyá yámur yámadı mı?- hiç hiç düşmedi damḷa düşmedi.

Ürünleriniz ne oldu?

160 ğuraĥ geşdi. işde n  bilim *cenabı aġlah* n  v rirse onu aġacuĥ. eKinneri g ne ğurtardıĥ da misillerimiS. -bi teK budaġar ğurtardın- ğuraĥ v r   y oldu,    oĥ oldu şimdi eKinnerimiz. hani y madı y mur y madı. bir  aydır damġa d ŝmedi h . bir  ay oldu,  arŝamba g n  y dı. bir  ay oldu

Oġlun kızın var mı?

165 var. işde diyom y ,  ş dene oġum var.

Ŗimdi onlar nerede?

biri *isdambuġda* b y m z *isdambuġda*. ortancı y nımda burda ormana gidiy . g c m z de *samsunda* hoca.

Ne hocası?

170 namaz hocası, cami hocası. ha hoca, -imam- im m k y  imamı.

İstanbul'daki oġlunuz ne yapıyor?

isdambuġda oġum baġġal bekliy . torunnarım orda şeyde ġossernen mi, ġonserteg mi n yse -ġonfegsiyon-  nu y pıy . dilim d nm y . iKi dene oġu var ikisi de bir z y ŝlıġar  işde  yl . ortancı burda y nımda taġla ekiy . orda b y g taġlası var. begit tanımassınızdıġ *eroġ*, adı *eroġ   nder*.  oĥ gelip ge iy  emma bu *samsun* arada  oĥ gelip gidiy . evġaT  anasıyım zor.

Amca bayaġı iyi, diġer k ylerdeki yaşlılara nazaran aklı yerin duruyor.

180 aġlı  oĥ yerinde. şimdi dem n sıra aPdes ŝeleri anadıP sor i. ge miŝde ŝ le oġmuŝdu b yle oġduydu. v y ġırıġdı da mırıġdı da.  oĥ   yi. b bam da imamıdı bi o da oġumuŝ.  oĥ   yi g r y .

Size Rumlar'la yaşadıklarını anlatmaz mıydı?

annatmaz m  tabi annadıyi y .

Ne yaŝamıŝlar siz biliyor musunuz?

185 ben bilemi m da işde  oĥ   y di, gelip gidiyolarmıŝ  işde. vaf ġarŝı k ylerimizde bu *rumnann* k yleri hepsi. her tarafımız *rum* doġu. bu y nnı yer  alıŝdıġlarımız, boyna ġırıġlarımız, bu *ŝaharc lar aġmacuġlar*, *zoġurcuġlar* şu y nnı. -teyze az bi şey d  annat  azca.

allı tekge var yá *gara~aPda!* tekgesi.- yã keşge goymazdı işde hiç kimse öldümedi Ki harbe giremediler ki, girememişler burda.

Bu Karaabdal kim öncesini biliyor musunuz?

190 *gara~aPda!*lar né bilī. náhıtdan oldu náhıtdan düşdü bilen yoĥ. az bi gitmişdiK şey dememiş. ğavulları ğomamış hiç yollara dumuşlar ah~ atlarıynan yollara durmuş içeri goymamış bilmáj.

Bu tekge nerede?

aha burdacuĝda aha oracuĥ. içerisinin saĝonu da şurda.

195 ***Kerameti var mı?***

olmaz mı çoĥ müSesi varmış. çoĥ gelip gidiyom, çoĥ gelip gidiyoĝlar. derdlilere, hasdaĝara şifa verij.

Hangi hastalara şifa veriyor?

200 her hasdaĝara şifa veriyö hePisine. ĝaĝbini bütün dudup dā inanırsañ hePsine verī hepsine hepsini *aĝlah* güzel *aĝlahım* sonunnara.

Çaput baĝlıyolar mı?

var baĝıyoĝlardı emá şimdi baĝatdımıyoĝlar yoĥ hiç. bi dā goyyum yávrum -yoĥ ziyáde ossunniyé?

Buradan şifa bulan birisini biliyor musunuz?

205 çoĥ. çoĥ şeylerden gelirdin arabalarınan taĝsilerinen de -ayám uyuşdu- ayán mı úyúşdu. sen bile ayán úyúşur. -yá bebēn~ ayã úyúşúr.- *cöbüĝe* gitdijz mí *cöbü cöbu?* ğavulların mekanı *cöbüdedir*. toplaşır dúyanın ğavulları *cöbüde*. yárim sāt bu bölge *cöbüĝe*. -yáĥın demek Ki-yã yáĥın yá. -şu yöllerin ekiyóm yá ekizin- *cöbü* aşşakı mahalle var~ oräyí yáĥdıĝlar *ĝavur~* oĝum. ğavullar yáĥdıĝa. *cobu erba* óĝúzú *erbanın* bu kıoylerini hep yáĥdıĝlar tüm óĝúz 210 ğavullar. o yánnı başı hiç burdan dıqsamayın tē *bafriyá* ĝadar *çarşambriyá* ĝadar *ĝavur* kıoylüsü dosbaş~ oldu.

Yer: Samsun/Ladik/Kıranboğaz-Mazlumoğlu

Ad: Mustafa Özmen/Talip Ayık

Yaş: 90/62

- 5 benim dörT dene dörT dene oğum var. va||āhi ne çālarımı bilijm ne torunnarımı biliyòm yémi~ ederim. -herkez beni -ğuma ğuma!- öpmek isdij gi bağ. esgiden buralarda kıoyler varımış şeylāğ bunnardan biliyoñ mu? bilmēm canım bilemem bilmem. bilmem yānniz ğaşdıñ, bağ biná yeri, daşındıñ. oradan babam daşlar getürdük gi daşlar. bēyle ħarş ħarş gibi mükellem yazılu bunnarıñ daşlar var. şimdi merduvannarda -tam şeyler bilī, evler müvleri
- 10 bilī. ezeli bilmez yāv- ēr, bunnarı ezönu ayānda. aha burada da bi ev varmış, aha burada. burda burda burda da varmış emmá biz bilmeK gi

Kaç yaşındasınız?

segsenü atlatdıñ, segseni atladıñ canım.

İsminiz nedir?

- 15 *mısdafa -öSmen- -musdafa özmen- özmen* ha.

Askerliğe ne zaman gittiniz?

asğarlúğ daha yášında ğalur mı? benim ğúÇcúğ ğardaşım -bundan önceki- benden~ öde gitdi, gidişin *İadın* ğışı yazmış, altı -otuzluğ- ayda ayı vardı. *hacı efendi* buruyé gelmişler müdüllüğe. *mısdafa özmen* yazıcāna *ali özmen*ce yazıyò, o yazışın öyle gidiceK.

- 20 ***Büyük zelzeleyi siz yaşadınız mı ya da bir şey biliyor musunuz?***

nasıl?

Büyük zelzele olmuştu onu yaşadınız mı?

-tabi tabi- hangisini diyön bu zerzeleyi mi? -dál dál ğırñ~ üşde- ğırñ~ üşde. daha o vañıt - her bi şeyim sene bin yüz olmuş- şeydir canım. daha ö sene doğ hep.

- 25 ***Bu köyde zelzele nasıl oldu anlatır mısınız?***

o zerzələ öldü bu qoyun~ altından geçdü ta. ordan~arı, tē yá *datlucaḥ* var yá hani. *datlucaḥ*da on dört dene mezar vardı. biz burdan gitdüK beş~ altı gişi. on dörT dene iki denesiñi bi mezara, iki denesiñi bi mezara goduḥ.

Bu köyde ölen olmadı mı?

30 bizim qoyümüzde olmaz mı? bu iki deneläre bu iki deneläre biliörüm. bi aşşada yimi iki evlerde eli ğanı hiç yoḥ deñin çöreK godum yoḥusa da o gece sallandım. ā burada da benim bi bubamın bi evi vardı. da şeylünan da ev yihsañ, yihıııyodu yihııımadı. biz de yün yápduḥ üsdüne yün çihıcaḥ bu evin -yihıııdı deñin- ber yándan aldı öte yándaKi taıııyá ğaydurdı. zabanán geldim Ki dam yá dönuyán, her gece *amedin* evine göçeh. *mamacin*~ evine çihı, 35 *hasamn*~ evinde ğalıduḥ. *hasanun* cenazesü varısa onu bilemijm. bi ğızınan bi adam öldü. ğaşdı.

Bu köyün adı neydi?

ĝıranbqaz

Buraya neden Kıranboğaz demişler biliyor musunuz?

40 burıyá *ĝıranbqaz*, bi de *tepeós* göyü var. bi de *tep~ós* göyü var. caminin dipdeymiş~ esgiden. -nē kótü örnē anadıyon diyé yá- geçen sene ırmaḥdan ötä sefer orda Saten cami varımış. bu *topalaḥ*da *ésof*da bizim qoy *topo*ında cuma ğııar bazı. biz bunnarla da, bi şeyler yáparduḥ. burdan iki dane hane ó yánna gitmiş, iki hane de bu yánna gelmiş~esgiden. qoyun ğuruıuşu bu. buranın yim beş hane, yirmi hane öldunu biliom. ó yirmi haneydi bizim qoy 45 seksen doḥsan~ altıda dışarda var yüz hanemiz. sadecē benim varmış burda dörT dene dışarda -hep dışarı baḥ bi oḥuııar bile ğapandı-

Buralarda türbe yatır, evliya falan var mı?

evliyā biliyór emmá *böztepenin*~ altında var her yer şeyde var emmá evdē yög. evde yoḥ bi ev yá burası. olmaz mı var, evliyá zatan her yerde evliyá. -tekge yolu şurda. şurda var bi 50 tekge.-

Onun kerametini biliyor musunuz?

-hePsu. *köteKgi teggesi* dërler aşları görünüñ *köteKgi teggesi* dërler. aşları gör. bi de *zeyfe dede* dërler şu yánnı depenin~ arḥasında sen bilmiyoñ~ı? baḥ yedi ğardaş burda ölmüş. bu kötānen dōúřmüşler *köteKgi teggesi* oıaraḥ ğalmış. bu varırsa -harpda harpda- ğözü arırsa 55 ha harp zamanı. ğözü -harpda- arırsa -harp zamanı- onu İy~édiyoıa yánnı ğözü arırsa.

ğara~apda! teKgesi. bunnar manasız diyóm yá ben batıl. baħ doħuz sene yèsir ğalmış yémende doħuz senā. doħuz sená -bu adam mı?- -yoħ dedemi diyo- bubam babam babam. anam da kóyde birisiyenen nikāħ~ olmuş bu bu ğececüvez. biş hafda doħuzuncu sene dođduħda -dedemin ğeldüne on ğün ğala öldü dëmiřler -yá- nene ikinci sefer ğocıyá varmış-
60 ò anam ğúvetlú anam ğúvetlú annam nēden ğúvetlú? arazıdan, paradan pułdan her bi şeyden ğúvetlú -dedem alımış~ adamdan- -alımış mı?- alımış delianni. -alırım amma dëmiř böle řey~ëtdirdi yáni işde öleymiş. alduşlar da amma üsdü böle asgerdenmiş.- bāsederdin hā. arabaynán biraħmıř almuşdu yáp. bu sefer de āzına ğodom mu, adam için mi geldin dëmiş. -iyi adam~ olucaħ sizinne iyce anařıcaħ.- bilemiyoħ bilemiyoħ begit beh. belKi oħuľuzun
65 çoħ -bazı adamşlar da nası biliyoñ~u esgileri anadıyo, adamşlar böyle hani.- -yüzün üzerinde olan adamşlarla ğörüştük- öyle adamşlar var.

Büyük kuraklığı hatırlıyor musunuz?

nēyi? tanımam.

Burada büyük bir kıtlık olmuş bir zaman. İnsanlar çarşambadan mısır, buğday almaya gitmiş.

70 ***Şimdi hatırladınız mı?***

hā tamam tamam. biz maşrabaynan vërdiydük. maşrabaynan misir vërdüK, maşrabaynan misir vëdüK maşrabaynan. bin~ ařřavá saña bin~ aşraFa bā ğöyle misir bülërdüK.

Neden kuraklık olmuş biliyor musunuz?

bilemiyém Ki işde ha bu anatsın. -bāba hacı şeyi de anadıyodu somaħ. somā yápmıřlar,
75 somaħdan~ ekmek- aynı işde témam ò senej diyün? vař bu adam ò senej dëj dā. somā úútdüK sacın üsdünde ğızı~ ısdıp yëdüK. önu biliyom emmá yalıñuz dëmiřler ği ğene essāħ bilī, bilmiyém~ işde yā.

Şimdiki durumunuz nasıl?

şindik mi? baħ baħsáná bu kóyüñ ēn faħırı benim. şindi bu kóyüñ hemen yánına in, ortaľama
80 en zengiñi benim. da herkezin ğapısında iki inā var benim yëdi sekiz~ on dene, maľı da icarľařıyoħ. ötē ertesi çoçuħlarım ikişer üçer ğat~ evleri. gitmedim de baħmadım da gitmem. -doru baħ. yirmi beş sene kóyümüzde ...* biħdım dā. bu kóyün súrúsünü ben ğútdüm- çoibanlıħ mı yáptın?- çoibanlıħ yápiyom ben.

O zaman köye çobanlık nasıl yapılıyordu?

85 bunu ałsın iee gein bi eŖŖe gein. aŖā baŖdan baŖlarduđ hō hō hō hadi bağalım toplardudđ, aŖamınan gelin herkez mağının ġapısına. -o zaman yılılığ olarağ mı alıyodun?- yoh senelig sene bi Ŗey dāl harmandan harmana. harmanda harmanda -nē vėriolardı?- nē vėreceh ġi canım, ū adam gidiyoduğ, ġışın ū adam. ikiŭzer~ oleg ikiŖer, yohluğda az bi Ŗey vardı da mađ baŖına. ū cŭz dōrt cŭz baŖ ġaldı babasıyna.

Yer: Samsun/Ladik-Kirazpınarı

Ad: Cevat Akbaba/Cafer Akbaba

Yaş: 1934/70

5 hava ĩ iy, bóúñ~ ĩ, sıcağlar artıj yáni. bóúñ otuz~ iki mi bóúñ? *samsun*. dē hadi ben dinĳyóm ben űimdi buyur.

Īsminiz nedir?

cāfer

Soy isim?

10 *aķbabā*

Kaç yaşındasınız?

atmış doħuz yētmış bu aralıħ -bin doħuz yúz otuz dōrt doymıħ.-

Buraya gelirken yolda bi türbe gördük, o ne türbesidir?

yēr gō mezelli orá, yēr gōy mezellig~ ora. hā hā *ayva tekge* diyolá.

15 ***Ayvalı Tekke o nedir, içinde evliya var mı?***

işde mezellig~ ora bizim yá. -türbe türbe.- vār -evliyá oluyó işde Saten~ o şey.- esás bizim sūlale ora yáv he.

Keremati var mı?

20 var da cēvaPliēmĳēm bi şey dēēmēm. onuñ~ aslı *sivasda ali baba* diyé bi türbe vār, bilmém duyduñuz mu? onuñ evlatları, órda yátar. bunnár da önnarın torunnarı. hüyügdē o *sivasdaki ali babanñ* şeyí, ġazan ġaynadiyōduħar yēmek, asger doyuruyōr. *songuşlu* var *çorumuñ*,~ orda hani duz ilazım~ oluyó yēmeK bişdükden sōnrā. duzsuz bu diyolħlar tuzu né yapacáz dā. ordan bi avuř topraħ alıyó, orası duzluħ oluyó. űimdĳ duz bölē. -*ali baba* bilenē u zat-irmaħ oluyó ufaħ~ ufaħ setler var, ġóller var. oradan çē dedemin dēzasi olur. bāħ onuñ
25 dedemin bĳ ölu oluyó burdaki. onuñ da evresinde *ayva teKge* diē, *ayva dervüş* diē bi derviş var yánında da yāñbařındā. -ayva o adamın ismi dē mi?- eveT, esás řē dedem onuñ yánında yátıyó, ō *ayva tekgedĳ* tinēñ yēre türbedeki řeridē olan yērde onuñ~ işde.

Bu zatın bir efsanesi var mı?

efsanē, *ahmedī yésevi hocanıñ* mürütlerinden, örencilerindēñ buriyá gēlen, evet.

30 ***Buraya Sivas'tan mı geldiniz?***

dahā ileriki dedelerimiS. ėyle *sıvasdan* gēldúnú yáziyó emmá irelisiñi biz beg bilemiyöh. - bi şey, ānadırdı.- *sıvasda* bi parçamız zaten, örda hanī. bizden, olan sülale var, evet. ordaki imam vallı dā vañıflarda *receP-qulları* kullanıñ diyö. yıñ mi beş dönüm arazi çıñıyó bi dērmen dē. iki-üz sene geçmiş ġayıtları çıñatdılar. -yá şurdakiler oldu, gendimüz davıyá
35 yoñarı gēlen- *orhān ġazī* başda olmañ üzērē, sekiz padişahın mührünñ taşıyan bi belge vār. on beş kóyú vērmişler. bunnar gösderdī keramet üzerinē. işdē duzlar, dēğermen fañan vērmişler sekiz adet burdan. *sıvasıñ, sıvasın*, üşde birinī vērmiş, o zamanıñ padişahı. tābī ondan bu yánñā ġāybētdiler. işdē çocuğlarınñ biri burıyá geçmiş, dumüdup gēlmiş, sahip çıñılmamışlar, örda. ordakiler öle sahip çıñmamış o şékilde ġalmış. var onnar şu anda dā
40 kimde öldü belirsiz, imeceleğ. emā şu an çıñarmıyó şahıslar.

Bu durumla ilgili bir şeyler yapılmıyor mu?

yoğ bi şey dē olacā yoğ, onnarıñ, vañıfā geçmiş. yāni o imkansız bi şey dā sahip dē olamassın. işde o belgeyi dē sañlıyólar her kimdeyise, bir ġışide bir çalıñsan on, on beş yirmi ġışı. birisi ūraşacağ óbúlleri mal sābı olacağ. ġarcanacağ, ġarcanacağ óbúrünün ruhu
45 duymuyacağ. onu dā ėle bāñş yápdımídı.

Dedelerinizden buradaki Rum olaylarını duydunuz mu?

yoñ sōleğbilemem.

Peki bu köyde cenazede ne yaparsınız?

cenazē öldümü rahatına ġorsun, tāretlersiñ.

50 ***Taharet ne demek?***

ondan sonra tāret temizlemeK demek hanı. -temizlig, tıraş- öldü mefāt, ėtdi, ġózlerini yümdüm. ondan sonñā tāretleme yapıyóñ temizlemeg yāni. dēdim açuya çıñıyó yā. ė ondān sonā ġratiné ġoyö...* -çenesiñē bañarsın, azī açığ ġalmasın diē. ayáğlarını birleşdürü- hē tāretleme diyöğ hanı biz, oña. şimdi yāni temizlemeg şeyi var yā hanı mefadeti. ġózlēr açıñ
55 gidıyö, hanı ġózlerini ġaparsın, ġózlērini ġapardüğdān sonñā biz hanı tāretleme, temizleme yapıyólar; eteg feñan. ondan sonrā rāhatına ġoyösun özel durūr. ondan sonra şe yápdıñdan

sonrā yīḥama oļuyò meselá sāt ondā, ikide, biz ondan sonra İkidē. seļasī mefāt~ èTunca, seļa
vèriliyò tabi. seļadan sona herkeş duyudū, duyán gèliĵ meselā. burda kóylere habár vèriliyò
şere habár vèriliyò, anōs yáplıyò meselá. ondan sonra hangi sātđá galḥacaḥsa o sātđá galḥar
60 meselá. mezelliĵ mezeḗcilèĵ gidiyò ĵazıylár tabi onuñ~ için. yīḥanır hangi sātđá
yīḥanacáĵsa hoca ondan sonrā bütin comāTde bi namazını ĵılırsun~ orda. ĵalduruyò ondan
sona ĵötürüp defně~ oļuyò.

Cenazenin mezar işleminde hayvan kesme falan yapıyor musunuz?

-var.- tabi şimdiK meselá -defnètdikden sonra o ḥalḥā vèrilir.- evel ĵün buradan mefāt~
65 ètdi, adam anōsdan duyuyò, zabaḥlájın erkenden galḥıyò evinde yèmek yèmeden gèliyò.
dışarı kóyden~ ossuñ, şēḥirden~ ossuñ meselá arḥābāsı ossuñ, dışdan dā ossun yāni heĵ
arḥābası oļmıyán da gèliyü meselá. bi şahıs meFat~ èdinci. cenazēe gitmez şāpdı dèrler.
ondan sonrā yāḥın kóylerden de gèliyü meselá doļuyò comāt. doļduḥdan sonḗa nè yápacaĵ~
āĵ adam. ĵoñşu ne ĵadār buyur~ ètsē gine ācıḥıyò, bekle bekle. buĵún hanı zabaḥleĵin nē er
70 ĵèlmiş~ altıda yèdide, ĵece on~ ikide ĵèlmiş meselē. yèmek yèmemiş~ adam. ondan sonrā
defnètdükden sonra meselá bi ĵurban aļdırıĵ; ĵoĵ, ĵuzu nèyse. amā adamiñ ĵuTretine ĵöre
hanı. vaļlī İyşe tosun da kesēr dana da keser dèmiş. ondan sonra onu kesiyòlar, sufra
donadıyòlar, hanı bişdükden sonrā. herĵeşe buyur~ èdiyòlar defnètdüKden sonra. yéyòlar
mefātın ĵıĵmassa ĵekip gidiyò mēmeketine, kóyüñē.

Cumasını yapıyor musunuz?

tabi cumālīñi -cumālīñ, yıļlī vār.- ĵırḥı oļuyò meselá, yıļlīḥ diyoḥ yıļlīñi vèriyòlar. ayrı
ĵurban kesiyòlar. senē doļan, sene oļdu muydu bi eKmek dāĵa vèrin. cumalı oļuyò meylüt~
oḥudu, oḥunuyò. ĵırḥı dèdiüm~ onuñ meylüt~ oḥunuyò ésas oña mevlüt dèniyò. ĵırḥı
dèrler hanı. ĵırḥ ĵún oļdu muydu meylüt~ oḥuduruḥ biz. -cumālīĵ kesmēssen èlli iki oļur.-
80 cuma şimdi meselā bi cumā kesilir, cuma ĵeldi mi cumālīĵ, o ĵún aḥşam bi yèmek vèrürler,
cumada -bi hafda sürer.- méydándāĵi ĵoñşuyá. aḥşamiyán meselá adam mefat~ ètdi, şindig
defnètdüKden sonra bütin ĵoñşu sufra donadıĵ, bas sālina evine ĵèlürlèĵ, meselá başın sā~
ossuña. gine orda aynı mezelliKde defnètdüKden sonra gine başın sā~ õsuñ yāpıluĵ. gine
aḥşam oļdu bi sātđá bekleĵin. üç, dört, beş bi hafda devam~ èder bóle ĵèl git. hanı ĵoñşu
85 şēĵne baş sālīḥna ĵèlen oļur dışdan da ĵèlen oļur gine. durumlar böyle oļuyò işde.

-bi de bir yıl sona yáplıyò.- tabi bī yıl sonra gine hanı adam, bi yıl sonra doļanıĵ. her sene
adamiñ ĵórúr, bóle şeyi varısa gine esĵi eK vèriyò yarı. kesiyò ĵurban kesiy babasının canı

úçún. -bunūñ geçmişine dedesine deñiñ.- gine mevlüt~ oħunuyó meselá *guran*~ oħuduyó. -
guran~ oħudabiliyo.- kesiyó. siziñ melmeket nère? *ordu* bizim.

90 şimdi başga kıoylerde şimdi meselá adam mefát~ édiyó. hanı bas sáliná géliyórlar hanı
defnétdükdēn sonra hanı bi şey kesmiyódu adam. kesivér dē bi hafda sonra falan bı goyuñ
alıyó, goç alıyó belki düve alıyó tosun alıyı kesiyó, milleti yémá buyur~ édiyó hánı. o zaman
mevlüt~ oħuduyólar~ oña. eKseriçetde böle oħuyó. bizim görüşümüz dedemizden, adam
mefát~ édinci defnétdükden sorá milleti buyur~ édiyólar, yemek döküyólar, yediriyólar bi
95 de *guran*~ oħuTduruyólar böle oħuyó. ondan sonra tekrál cumā aħşamı gine yemek biş,
dökülüyó gine buyur~ édiyólar, gine *guran*~ oħunuyó. ondan sonra ğırh gün oħdum muydum
gine ğırhı éderük biz. o zaman gine mevlüt~ oħu, oħuñ~ o ğúñú. mevlütini oħuduyólar
iřdē sene doħsun yine géliyó.

Elli ikinci gecesi diye bir şey sizde de var mı?

100 tabı aynısı onnarıñ. vaħla onda hanı bizim görüşler dededen, ebeden böyle ğórmüş, böyle
giderüg. şindıg siz burıyá ğeldiñiz meselá baħalıım yemeK çarşıda yediñiz mi? çarşıda bi
cenazéyē ras ğeldiñ, belki yemek yemedin, burıyá da ğeldiñiz burda da cenaze var meselá.

Cuması, kırkı, elli ikisi, yılı falan var, bu günlerin bir özelliği var mı?

demeK gi bunnar sayılı ğún. -ğırhı olan yerde elli iki yápařdıñ, elli iki yápdın yerde ğırhını
105 yápařdıñ. evet. bunnarın ara dejšen bi şey yoħ. iřde hem elli ikin hem elli ikin oħmüyó. ğırhı
ikin yáparsa elli ikini yápmıyóñ- elli ikiyi. cumaħıh diyöz yá. cenazeyi defnétdükden sonra
ilk cumā, eKmek verilir, yemek verilir bı ğurban kesiliveriydiñ. onu yápmıyósa ğırhı elli
ikiyē uzuyó öndan~ oħuyó. onu yápiósá elli iki ğırha düşüyó, ğırhını da yápiyólar. ğırhıda
ğırhıda hoca defnétdükden sonra ğırğ ğún *guran*~ oħuyó, ğırhıncı ğúndē gine bi eKmek
110 dökülüyó. -adamı omarlı varsá faradesini yápiyó. barlaş yósa belki ğırhını da vermez adam
mevlüt de oħudamaz. bizde böyle durum oħdu. hanı ğoñşudan bi yárdım olusa belki hanı
fahır diē, belki babası canu uçún meselá *elfatı* oħutmasıñ diē belki oħabilir.

Yaptığınız veya uyguladığız ádetlerinizin diğer köylerden farklı bi yanı var mı?

bizim kimseynen davāmuz yoħ, davā ğutmek de şey yápmah da. -aħ yoħ bizde- *iláTikle*
115 *havza* arasında fark yokTur bu kıoyler arasında peg fark yok. hemēn hemēn aynı özelliklere
sahip. -oħabilī meselá-

Hikāye, mani biliyor musunuz?

-yok bizde yok. bilenler var hēkaĉ ben öyle Şe bilmem.- yá gizliyēceg bi Şey yoĝ Ki bunnā zaten telezonda her Şeyi aĉuĝ āĉuĝ yáyn~ oľuyó meselā. geleneK göreneKleri diyē meselā
120 her Őeyī gösderiyólar. bugún bu geĉe aĥŐamdan *mevľānaniñ*, *mevľananiñ* Şeyi vardı meselā
-bunnarı gótürdüler bunnar- evrahľarını gósterdi onu yirmi geĉĉē, bugún aĥŐamınayıñ. *hacī bekdēŐ* damādı varıdı onu gösderdi. hēpīsini gösteriy Őimdī biz bī. yáni bunnar, cinnerden mumnardan, onnar hocaların Şeyi işi.

Buranın geĉim kaynaĝı nedir?

125 burāyın geĉim ĝaynā, buyda, kēkik, ay ĉiĉē, missır faľan oľuy~ işde. arpa buyda işde yıľaf~
önnar. bunnar Őelīk~ oľarahdan bunnar, bunnardan geĉim~ oľma. adam bi ĉeyá gitmiş işde
ĉalıŐmıŐ. bunnar bilmez. Şekil~ oľrāĝdan burdaki kóylere baĉaraĝdan zengin. yáľuñuz hanı
ĉalıŐan yoh, -kóyúñ yátırımī kóyde déjl.- kóyde déjl. herkeş dıŐā dışa devāmlı dışa aĥım~
oľdu. *istambuľa* ĝaŐ dene adam gi..* bizim hemen zavıyá ĝonannā, bizim kóyde ĝún~ aşırı
130 *suľuováyá* aĥım ĉoh oľdu. meselā ben de *suľuováda* oturuyom Őimdīĝ. -yázın ĝelir.- yázın
ĝelıyóm. üç~ ay üç~ ay burda ĝalıyóh meselā. bēñim *orduľu* ĝoñŐularım var~ orda ĉoh.
hangı maĥālede? *yēnidóanda*. *yēnidóanñ* üsdündejm ben de, *torós* petúrolún~ isdasyonda.
hātdā benim ĝomŐular var~ ordā. *ēmsalı murat*, *polat* var Şey *salih* var. *salih*inen benim dıvar
duvara. *salih* mī, *Şah murāt* mī? -ikisi de benim~ aĥrabam.-

135 -o demüleri bu dedeleĝ daha ij bilī, -bunda var dediler, o demürlerden bulunur.- öle hevēs~
ēdiyım. vaľla bugún né ĝadar söyleseK siz daha ĩsini düşünün, hiKayelerin Őeylerin. Şurda
senin ĝayda dēer aľacāñ bizim bu ĉevrede *ēyneĝaracā* var, uradın mī? *ľādik*den bu tarafa mı
ĝelıyón? *ľādik*den bu tarafa gelirken ũramıssındır. -*āĉaĝayá*, *sarıĝazizde*.-, -sizin~ ĩsim né
abī?- yáĥın ĝomŐuyum yáni.

Yer: Samsun/Ladik/Kirazpınarı

Ad: Muharrem Gökalp

Yaş: 60

5 *seļamũ alēkũm.* merhabā hoş gēldin.

Biz ŗimdi sizin gibi kişilerin sōylediklerini kayıt ediyoruz ki kũltũrũnũze, ādet, gelenek ve gōreneđinize ilişkin sōylediđiniz ŗeyler boş yere gitmesin diyoruz.

ēvet çōđ gũzel çōđ~ ēyĩ. sĩz esgi tarihi ŗey. buranıñ bi ŗej var tũrkũsũ var sōyleller bizim burda.

10 āslıñ nereli, -nē içersin?-

Siz deyiş falan bilir misiniz?

nāslı?

-vaļļā bunnar hiķayē arıyōlar, derleme arıyōlar, māni arıyōlar?- bizde māni. -ēkkendā arıyōlar, *mevlanadāñ*, işde *yunus~ emreden*, *pir suļtandan* hangınden sōylersen sōyle bir bildiũn varısā? ğafaña bi elini gōy. yōriyē āyit bi atasōzũ de oļabilir.- ikimizi ayırırsa bir cān, *ħaķıñ* nidārını gōremezsiñ. *ħađığat~* ĩlmini ararsın, *ħađđın* nidārını gōremezsin. ĩlmi~ ũndĩ aldıũn~ apdes ile diyē ğalbiñĩ arā. -sōyle- yōsa bunda tamamını sōylēcēm. -tamamını biliysen sōle, bilmesseñ.- ōle.

āhreT ēvinden bize gēlũr, bu fani dũnyadan gōçũvėrdin. -bu tarafa gitdi nē diyōn?- yāħasız
20 gōynej gēymemiz iķin, tenesire ğorlar bir ğũn. cēvap vėrējm~ ōļ zaman utanduñuz iķin. bunu yāzacāñ da ğafıyā aļacān. yāzmayıncā hepsini dutaman. ōle mi? dējši boydan boyā sōylememiz lāzım bizim. -arada unutdũn bēyitler oļmasın?- yōđ yođ,~ oļmaz oļmaz,~ oļmaz. -devamını sōle.- oļmaz. ğōñũl çalamassan aşşın sazını, nē perdeyē doħun nē teli incit. -sen burıyā gēlsenē, bōyũđ ādam mısun dē, uļayı ben burdayım nē diycesen? - çekemessen
25 dilıñ nazını, nē teli incit nē de gendũñĩ incit. nē perdiyē doħun dede solc...*- çetũKum, bilırsen sōyle bilmedini sōylemē.

Pir Sultan Abdal'dan bildiğiniz hikāyeler var mı?

pir suļtan aPdaļ daha beriki ō *hataj suļtanmāñ vėrāniynen hũzũlũ* baħacān. onnar daha esgi tā *ħazĩreti peğamberin* ğũnũnden beri gēlir. *ħazĩreti peğamber~* efendimiz diyĩ bir ğũn dē

30 *meccidi sâdetde* oturuyodu dēĭ. yâni bu deyiŝi sôylemeden ôrayı sañâ inzaĥ~ êdiĭm. comât birikdi diyĭ -onnarı nası aĥdarım benĭ- häyĭr. *hazĭreti peygãmbere* dēdiler ki, diyĭ yâv bu iki gişi mûnaĝaŝa êdiyi yâ iki cēhaniñ nuru, bunnar nē yâpacãn? dēdi diyĭ. ônuñ birĭ *adem* zulbundan gēlmeymiŝ birisi de *şeytanı ilãhiymiŝ* ôña tebellãŝ~ oĭur, ille seni ben yolđan çıĥardacãm diyĭ. şindi *hazĭreti peygãmbere* dēĭ Ki, yâ ademôlu sen sakın~ oĭ diyĭ. diyĭ Ki, 35 şunu dutun diyĭ, *hazĭreti peygãmbere* şu kiŝiyĭ dutun, gôtürün ceĭlat~ êdin dēdiydi, öldürũñ bunu. *hazreti peygãmbere* öldürdü ônu *meccidi sadet* duruĭuyô. millet vesFesiyé varĭĭ, diyĭ Ki o zaman, yâ ĭki cēhaniñ nuru, sen bu adamı öldütdüdüñ gâtil~ oĭduĥ. yâ o *şeytan ilãhĭnidi* diyĭ. ēĝer diyô onu öldümĭyedim dē bu *meccidi sadeti* dayıdacãdı dēĭ. bēn~ o sebePden o şeytanı öldütdüdüñ, şindi siz sakınlediñũS birbiriñize fesatĭlanıyôñuz gine dēdi. *şeytanı* 40 *ilãhiĭ* içiñize girdi diyĭ. *aĭĭlah* ônnardan~ êtmesin. o zaman millet namazını ĝıĭıyô namazı ĝıĭduĥdan soña dışarı çıĥıyôĭa. adamı tekliyôlar, hiŝt diyôlar, yâv bizim~ içimizde bi êyle bi adam yôudu. bu adam nēnden gēldi nēre gētdi? ertesı ĝún yĭne *hazĭreti peygãmbere meccidi sadete* topluyô. dün köşe başlarında ĝonuŝduñ~ ēy comât, benim ĥaĝĝımdan atdıñız, niçin atdıñız? diyĭ soruyô. diyĭ ĝi o zaman *hazĭreti peygãmbere*, burda ĝoñŝuñuzu çitlediñiz 45 teklediñiz, içiñizden bi taneñiz zai~ oĭdu mu? veyâhut ĝayboĭdu mu? veyâhut da *aĭĭlahn~* emriynen oĭan,~ ölen oĭdu mu? diyĭ suãl~ êdinci dēĭ. soruyôlar ki kôyümüzde hēç êyle bi kimse yoh, hã işde o benãmãzıdı. bir mûnafıĥ dēĭ, bin ehlini bozar diyĭ. bĭn bin insanı bozacãdı o diyĭ. *şeytanı ilãhiĭ* sizin ĝalbiñizi çalacãdı, birbiriñize düŝürecãdı dēĭ. o zaman cômãĭ suguta varyiô, *aĭĭlah* sizi isĭlah~ eylediyse êtsĭñ dēĭ. ordan comât dãĭııyĭ. *hazĭreti* 50 *peygãmberin* çôĝ işleri var.

hazĭreti peygãmbere bütũn cümle cēhãn ser çēŝmesinin başında, *alevisinĭñ* dē, *sũnnũsũnũñ* dē, *ĝavurunun* dã nē biliyim hepsi *ãdemden* gēldi. hep *ademden* gēldüĝ~ ĭbi yãluñuz baĥ saña ŝurayĭ inzaĥ~ êdiyim Ki *haziretiri peygãmbere*, bũ yēdi kimse ĝul~ ehlinde duruĝ *cenabı aĭĭlahu tãĭa* yâni şindi ŝeyĭ *ĝulFu aĭĭlahĭ aĥaT aĭĭlahu samet lem yēlit velem yulãt velem yãfindã* 55 *evelã cenabı aĭĭlahn* gendi sıfatı, gendi cemãĭĭ, kendi aĥĭĭ, kendi fiĥriñē yãratmıŝ. ondan soñâ nē yãpdĭ *cenabı aĭĭlahu taĭã* baña ēn yãĥın bir ĝul yãradacãm ki o, benĭm bana yãĥın bir dost~ oĭacaĥ dēdi. nē yãpdĭ *hazĭreti peygãmberi*, dũnyãyã getĭdü. *hazĭreti peygãmberin* aĥĭĭnĭ, fiĥrini, ilimiñi tam tezatiyle yãraTdı. ondan soña duTdı dēdi Ki buña bi eş daha ilãzım dēdi. kĭm? ben dēdi *ademĭ* yãratacãm dēdi. dôrt melek varĭdı; *azraĭl*, *meĝajl*, *cepraĭl* ve *israfil*. dēdi Ki 60 o zaman yâ *azraĭm* ilk sıFdã seni yēryüzünde süzecēm, ĝideceĝsiñ baña topraĥ getirecãñ, *ademĭ* yãratacãm dēdi. *ãdemĭ* yãratacãm diyincĭĝ hıŝımna süzüldü, *azraĭl* gēldi toprã sarıĭdı, topraĥ da bilēñden yãpıŝdı. bēle dũr dēdi, beni nēre gôtürüyön sen? beni aĭduñ ĝibi ĝeri iyãde

65 eder. iħrarlıħ vèrirse *cenabı aħħahu táħa*, benden gèt çoħ seħam söyle dèdi. o zaman gitdi, ey *rabbil~ alevin* saħa nè maħumdü, topraħ teslim~ olmadı. *meħajħ* gönderdi aynısı, *cerbajħ* gönderdi aynısı, *ésrāfīħ* gönderdi aynısı. ěn sonıyá *cenabı aħħahu táħa* dèdi ki, iħrāħ~ õsun Ki dèdi aħdum gibi geri iyáde èdecēm dèdi. gèdĩn dèdi dõrt köşüyé dèdi, dõrT köşeden bāa toPraħ getürecāñız dèdi. gitdiler iħrār~ ossun Ki seni āħdım gibi geri iyáde èdecēm dèdiler. *ademññ* toprañı kimisi ğırmızı aħdı kimirsi saru aħdı, kimi beyáz aħdı, kimisi siyāħ topraħ. siyāħdan *araplar* hāsıl~ oldu, beyázdan meselá *müslümannar* hasıl~ oldu, *isħanmar* hasıl~

70 oldu. saruħardāñ *aħman~* işde *ġavurħar* bunnar. *cenabı aħħahāñ* yèrincē hasıl~ ètdĩ, *ademñ* yáradtdı. yáradtuħdan sonā ğırħ bĩn yıl topraħda ġaldũnu yázar ġalıpda. *cenabı aħħahu talayá* ġeldi *azraħl*, *meħáċl*, *cePraħl*. yā *irabbil alevin* biz buñu ġalıba ġoduħ emmá ġõbeKden üs tarafını yáratamaduħ dèdi. o zaman *cenabı aħħahu talā* gendi nurundan, gendü cemaħıñdan nur vèrdi yáradtdı. *adem safıyũħħahā* dèdi Ki yā *adem*, yā uruf bu *ademe* ġirecēn dèdi. o uruf

75 her şeyden evelĩmüš, evelā *cenabı aħħahu talā* dünyáyı yáratlıħdan datlıluħdan yáradtdı, urufları yáradtdı, uruha dèdi Ki, ġir yā uruf dèdi. uruf ġirdi *ademe* ġiri ċıħdı, burası zindan dèdi, ben burda yáşıyámıyõm rahat~ èdemem dèdi. o zaman ġine *cenabı aħħaha arz~* oldu dèdi Ki yā *irabbil~ alevin*, burası zindan ben burda duramam dèdi, uruħ ċıħdı dèdi. o zaman *cenabı aħħahu táħa* ġinē gendi cemaħından, gendi nurundan nur vèrdi, şimdi ġir yá uruf dèdi.

80 uruf ġirdi hā, işde bura benim meħanım dèdi. ben burdan daha zamanı ġelmeñncı ċıħmam dèdi. ċıħ dèdi *cenabı aħħahu táħa*. yā *rabbil~ alevin* dèdi, zamanı ġelmeñncı ċıħımam dèdi, iħrar~ aħdım yá ben dèdi. *adem~ aléyseħam* iħrarħadı yá, o zamān dèdı kĩ, hā zamanı ġelinci ċıħan dèdi. orda nutfuna hasıġ~ erdi. bundan sona *cenabı aħħahu talā ademēñ* oturumunũñ~ üzeriné ġeldi, oturumunũñ~ üzerine ġelinci ipşitā şu kelimej söyledi, *elħamduruħħāħ* dèdi.

85 *cenabı aħħah* ġördü ċarşısındā, *ħazireti peyġamberin* nuruñu ġördü *ħa fadıħ*. yā *irabbil~ alevin* dèdi señi inandım, iman ġetüdümm emmá dèdi, bu *muħammede ěresuruħħah* dā kim dèdi? işde dèdi õ benim en yāħım habibim dèdi. en yāħım habibim, bundan dèdi sen ġeleceġsın dèdi. peki dèdi bundan, bu kimden ġelecek? dèġ sordu. bũ dèdi senin zulfundan ġeleceK dèdi. dil ké niteKim *ħazireti ademine~* evlatları ċõaħdı. ċõaħıncı ademi öldümüġ

90 ġasT~ èyledilēġ~ evlatları. õlmiyē ġasTèdiyó yá. dèdi Kİ o zaman, ey *irabbil~ alevin* dèdi, benim~ evlatlarım beni öldümüyē ġasTètdi, bēnim ġünahım nè? beni sēn yáradtdın, seniñ cemaħından ħaġġ~ eyledin? şimdi bu dõzehden üsdünē ġünah bu bedenin derdine derman yoħ dèdi. *cenabı aħħahı* unā ġünah buyur~ ètmiş oluyó. ben *ademde* her şeyim, *aħħah* kimde? *aħħah* sende bende. *aħħahı* nèrde ċāırsan orda hazır nazır. o zamān *adem safıyũħħahā* evlatları

95 dèdi Ki böyũ, ben babamı öldürüyüm babamın yèrine ben ġeçecām dèdi. artıġ bizi idare èdemiyēcek hale ġeldi babamıñ dèġinci, ěl~aman dèdi. ey *irabbil~ alevin* el~ aşdı. el~

aşmaḥ ondan ğaldı. el~ aşdı yáıvardı, *cerbajıl~ aliyselam* geldi dèdi Ki, yā *adem* sen hêç
 bulaşma. sēn aşamınañ yát zabanañ o evlatların hêç birbirini tanımıyacaḥlar dèdi. āşamnayıñ
 yátıdı, zabanañ ğaḥdılar Kī ğanı doıabúç. hêş kimse kimsenin dilinden anamıyō. hēr biri bir
 100 yorġanını alan dā başına ğaşdı ğurtuıdu. *adem safıyullah* umutuna erdi. o zaman *cenabı
 aıllahu tála* dèdi Ki, yā *ırabıl~ alevin* dèdi, benim artıḥ selbese çııdı *adem*, şindi yēñiden
 bi ğarı daha aıımı isdeyēceg baḥ. *ādem~ aliyselam* dèdi Ki, yā *ırabıl~ alevin* baña bi eş
 gönder *hāva* çocuḥ yápmaz oldu diyēg. efgardan üzülürdü. doḥuz yüz~ elli sene yaşadı
adem safıyúdu. doḥuz yüz~ elli sene adam yaşarmış da, *aıllahān* hékmeti ilayı. nēysē *adem~*
 105 *aliyselam* çivte gitdi, çitden ğeli. el çiytir bu öle oıuncu *hava anamız* hıç~ oña eKmek
 götüşmezımiş o ğúñe~ atar, o ğúñe~ ata götüřmējnci. baḥmış ği *hava ana* eKmek~ aıımış,
 āzzığ~ aıımış taıııyá. āzzığ götüşmek *hava anamızdan* ğaldı ğocasına. şindi *hava anamız*,
 ğoıay ğelsin yā *adem baba* dèdi, hoş ğeldin safa~ ēđñ, övendereyí dikdi böle. o múbareK
 ókúzler dinenir Kene çok~ af buyurun, su dökerkene o südüünden nohut bitı pislıñden de
 110 mercimek bitı. biz işde onnarın hem boḥunu yēyoḥ hem südünu içiyoh. noḥut baḥ yámur
 yádım mi noḥut çalınmıyá yüz dutuı, duzıandın mi ĩ oıuyō. mercimenañ duz yánı noḥut duz
 duzu sever. bu aradā *adem safıyullah* sordu *hava anamıza*, yá *havā* bu zamana ğatar sen baña
 ölen yēmē getürmedün~i? bu nē hekmeT diyı sordu *havıyá*. *hava anamız* dēdikı, yá *adem*
 dèdi, sāā bi şey soracām dèdi, sor yá *hava* dèdi. senden benim ğizlım mi var? dèdi. yoḥ dèdi,
 115 benden başğa dışı ğuşu eti yēmiēcāñe yēmin~ eden~i? dèdi. iḥrar~ ossun dèdi, o zamān
 zúlúfuña cē, *cenabı aıllahu talá* cenneTden *ademe* eş gönderdi. şindi bu arada *cenabı aıllahu
 taıā* ğönderinci *adem~ aliyselam* aşamınan ğöv~erdi bu zamannayıñ. éve ğeldi baḥdı kī bi
 kadın sórtu ğeliı, tanımadığ bi ğarı. dèdi ki yā bu nē hékmeT ēy *ırabıl~ alevin*. *cerbajıl~*
aliyselam dèdi ki, yā *adēm* sen el~ aşdın el~ aman dēdin, sāā cennetden urufuña cē gönderdi
 120 yá dèdi, eş oıaraḥdan dèdi. eyvāḥ ğafa dèdi, bēyle. iḥraı~ oısun dēdim dèdi. dutdu onu
 ğúçcúK~ oıu *şit~ aliyselama* ğeldi. *şit~ aliyselama* ğelinci *şit~ aliyselama* onu aḥdı nikah~
 eyledi. *şit~ aliyselamdan* dutdū *davut~ aliyselam*, *yáhyá*, *zekarıyá* bunnar ğeldi. ondan
 sonra *ıbraıj~ aliyselam* ğeldi *ıbraıj~ aliyselamdan* sonra nūr oña süzüldü. *hazıreti
 peğamberin* nuru *şit~ aliyselamā* süzüldü, *şit~ aliyselamdan* sonra *ıbraḥim halııullaha*
 125 süzüldü, *ıbraḥim halııullahdan* sona *ismāıl halııullaha* süzüldü. şindi ğoş ğurban kesiyoh,
 bilmem bi şeyler~ édiyoh yá. ondan sona *ābu talibe*, *aPduımuhtalibe* süzüldü, *hazıreti
 peğamber dünyáyá* ğeldi.

hazıreti beğamber dünyáyá ğeldı. her peyğamberıñ o zamanā işde gendi ğörüşüne ğöre iki
 rekat namaz ğııaııarımış, iki rekat namaz ğııarlarımış. *hazıreti peğamber* dünyáyá ğelinci

130 dēdi ki, gētdi *cenabı aļļahu taláyá cebrajl~ aliyselām, hazıreti peğamber* buğın dünyáyá gēldi. kırh tane kilisenıñ, kilise yıhıldūñı yázıyó, *hazıreti peğamberin* dünyáyá gēldūunde. kilisenin yıhıldūnı yázıj. *mecciti sadeTiñ* açıldunu yázıj. şimdi bu arada *hazreti peğambere cenabı aļļahu taláyá cebrajl~ aliyselām* gönderiy. bendēn guļlar için nē ibadeti istiyı dēj soruyó *hazıreti peğamberi* öüncü. diyı ki o zaman dēē *hazıreti peğamber~* efendim şumtuñu
135 söylüyó. bēş kere diyı *aļļahan* divanına durmasını arzı buyuruyóm diyı. bēş vaht namaz bize o zaman indi. iki reKat namaz varıdı yá, iki reKat da, üş regat da *hazreti peygambere* ekledi, bēş vaht namazımız oldu. bēş vaht o zamandan bu zamana gātā gııınıyı.

céhan deryáyken hem de su~ iken, āaşda yeşil gandin nur olmadı mı? dēj. olurumuş~ üç mürşüdün atası *āļļah, muhammeT, alide* yohdur~ ötesi. *aļļah, muhammeT, ali* aşğın futası.
140 ol zaman dēj üç~ isim var~ olmadı mı diyi, kimimiş~ o üç~ isim? *āļļah, muhammeT, ali*ymiş. üç~ isim var~ olmadı mı deyı, üç~ isim bir olup diyi guTret topunü atan, hēm atıp hem de gendıdi dutan diyi. dēdi gas sahat oldu ben de yátam diyi. dēdi ben yátaıı gırh bin yıl olmadı mı? dēj. bağ *ademden hazireti peğamberin* nuru gırh bin yıl éveliymiş. gırh bin yıl olmadı mı? diyi. o zaman árifler var~ olmadı mı? diyi. arifleri sarıdı céhanı bişdi diyi.
145 cebrajl çoğ vakit havada uşdu, tağ! bi avuç toPrau deryáyá saçdı. deryá guruyó. hāğ *veraniyém* deryá guruyup yer olmadı mı? diyi. *verāni* baba āşıhlarıñ babasıymış. o zaman hazıreti peğamberin günündē *gerbeğada hazıreti imam hüseyññ* esellerini yázan, o şehitlig, gazi taraflarında olannıñ āşıhları da *hazıreti peygamberin* gününde gālayı *verāni. verāñi, húzúlı, yéméyni* varısa būnnarı āı, oğı. ben buıamıjım *isdanbuğda* da buıamadım, *izmirde* de
150 buıamadım. orjenálleri varısa esgi tarihi, ben senden isderim. ēn fazla *verāni* babanın dēmesi muhdeberdir dünyá çapında. meselá diyelim Ki şindı yēdi millar kūsür insan var, yēdi millar kūsür insanıñ yāñı diyebilimim gı o zamandan bu zamana gatar bu āşın maıı múhdeberdi. bu āşın maıı múhdeberdi. o *verāni* dēnilen āşığ *hazireti peygambere hazıreti almiñ* gününde yáşıyānıñ. şerıgatı olmayanıñ tarıgatı olmaz, tarıgatı olmayanıñ mārifeti olmaz. mālifeti
155 olmayanıñ hağıgatı olmaz. hağıgatı olmayanıñ sırı, hağıgaté hēç olmaz. gabātda gizli mārifetde gizli, hağıgatda gizli, sırı hağıgatda gizli, her şey *beni~ ademde* gizli. -her nē ararsañ gendinde ara.- tabı gendinde arayacán boş ver -dışa aramayacán.-

bēn *alevleriñ* dedesiyüg bağ bu górdüklerin bēyle. hepimiz biğ gābileyiz, aynı -aynı sūıaleden ...*- bu benim büyüğ~ āmcam olur, arhābayız.

160 ***Tokat'taki Aleviler de sizin kadar bilgili ama yeni nesil sizin anlattıklarınızı bilmiyor öyle değil mi?***

onnar ozannar var eveT, evet~ evet. ge~ bilmez, bilmēz bilmez yā. isdersen dahā vērebilirim yāñ. varisa āl~ ēle. özünden ikilī irahsa bir cān, hağıgat ilmini göremeS. mümün olan cannar diyi bēş vağıdı ğılār, onuñ içi dışı nur ile doġar, sabağ namazını ğıldıu zaman.

165 óleñā hazır~ olağım ğılıp da menzidē hah ğōden indüldiler *burayu* hū dıjnci yāhın~ eyledi irāī. dünyāda ahreTde yānar ırāī, ólen namazını ğıldū zaman. ğōden yēre saf saf oldu meleKler, el ğaldırarım ğābıl~ olısuğ dileKler, bize de nazar~ eyler ırāīfeleKler ikinTiyi ğıldıumuz zaman. ğalbi pađ~ olan *hagğın* sırımı serer, keramet kitabına hāyri şeri yazıla, *fırdeysi ālāda* sağınıp gezer, āđşam namazını ğıldıum zaman. mümün~ olan cannar bēş

170 vahıdı dā ğılār, onuñ~ içi dıŝı nur ile doġar. *muhammeT mısdatā* şafāt ğılār yāsdı namazını ğıldıumuz zaman. *şāh hatajm* dēr~ erelim, varıp da didārdā görelim, *hah* nāsiP~ eylerse öldümüz zaman diyi üç~ *elhamnāñ* bir *ġulūfū*. hāh üç *ġulfu ađlaynā* bir~ *elhamā hah* nasiP~ eylerse öldüm zamanı diyō, *hataj sułtamn* dēmesi bu.

Bu köyün ismi neydi?

175 *kırzpuñarī, kirazpınār.*

İsminiz nedir amca?

muhārem ġōkaļp, ġōkaļp.

Yaşınız kaç?

yāş atmişa varıyī.

180 ***Okula gittiniz mi?***

ilKoġuluñ birinci sınıf. õñu bize cenabı *ağlahı hah talātlarım* vēreyyi yāñ. isdersen isdersen fağıltayı oġu.

Sizin isim nedir?

cevaT ağbaba, ağbaba.

185 ***Yaş kaç?***

ēllī üç, ēllī dōrt.

Siz de ilkokul okudunuz mu?

bēş.

Bize kurban keserken ne yaptığınızı anlatır mısınız?

190 şimdi èvelā biz bi mesmelej çekerüg *bismillaḥırahmanurrahim ilaveta illā aliyā seyFé illā zilfuğar. ismājli zebilüüllāh, muhammede habibüüllāh alısırri ezemetüüllāh. pıyū sultan, ireşidi ğurban ḥahdan* hidayét bir izni ğurbān bir izini ğurban. tekbir~ ałaım dèlle *aļļāhū ekber aļļāhū ekber velham* bunu üç kere söyleğiz. ondan sona duğasını oḥuruḥ. *āļļah~ aļļah* ıḥraļlarımız ğajim~ oļa, muraTlarımız hasıļ~ oļa. bñ kesilen ğoçu *araFata ismajññ* kesilen ğurbanın yèrine ğāyit~ eyle. *ēy rabbil~ alemin.* el~ açaruğ, el~ aman dèruğ dōasunu yāpāruğ ondan sonra bunu ğótürüp iki comāt keser. kesdüKden sonra, ondan sonra ğène biz kendi aramızdā dōvaļarı yāparuğ, senaļar yāparuğ èyle yènim.

ben *izmire* gitdim, ben āşā yoḥarı *ērzurumdan* aļ kī *samsundan isdambuḥdan* bu arayı gezdım. bu taraFı asgerlik vazivésıyle gezdım dē *izmirdede* zaten çāam çolum orda. *izmirdede* şindi 200 hāyret~ ètdi bi durumdu. ğurban bayramındā ğurban aldığ. ben tabi herkeş ḥaļına vaḥdına aldı, ğètdim iki yüz~ èlli millón vèrdim bi ğoç aldım. ğetirdim bèle duğladım, meydanda ğoçu kesdüğ. şindig comāT dèdi ki yāv, bu adam nè yāv dèdiler duğladı muğları. bi tosun aļmışlar hoş dèjn, bēyfendi tosunu zapdètmenin imkānı yoḥ. telefon direne bāladılar~ ordā onu kesdiler. mindar~ ètdiñiz dèdim ben. bu *aļļahān~ emriduğ vaļļahā* bñle dèdim. o arda - 205 müdürüm araba vurduruyolar bilmem ğurşun atıyō...*- èyle şey mi olur yā, èyle şey mi olur yā olmaz. ğurbanın çōḥ çeşit, çōḥ çeşit şeyleri var. -üç ayānı bāļaruğ tekbir ğetirruğ kesersen ğurbanı.- ḥağğın en bñyū mñmñne farz~ oldu ğurban, yönümü ğıPleyé dñnderdilē mñmñne farz~ oldu ğurban. aşğıñ~ ateşi ğoylaşdı derTlere derman uļaşdı ıḥrar ğünneri de yāḥlaşdı mñmñne farz~ oldu ğurban. *ismajñm dèr~ anā,* ğel ḥağğını heļal~ eyle dīdārdā ğavuşalım 210 böyle mñmñne farz~ oldu ğurban. ḥağğımızda *burah* indi, *cePrajil* de ğetürdü vèrdi müjdeyī. *ismāññ* ğalduruñ cannar dèdi, mñmñne farz~ oldu ğurban. *témanjém dèr* témam oldu, bu céhan da nur ile doļdu, *araFata* ğoç ğurban ğeldi mñmñne farz~ oldu ğurban. -*haydār~ āļ,* sen *zülfiğar zülfiğar* dèjn o kim oļı? - o *zülfiğar* dèdiññ nè biliyō musuñ? *hazireti almiñ* ğılıncı -çataļ ğılıç- çataļ ğılıç. o çataļ ğılıcın mñnāsı da nè biliyō musuñ? bunu da müftün de 215 bilmèz hacın da bilmèz. -bazan şeyde çıḥayığlér mi?- çıḥār o oynamıyā baḥma sen ha hā. onu kötū şeyé oynadiyī. neydi? -birisi oynadıyō-. *cñneyte* oynadıyō ğılıç, ha ha o èyle dōul. -*batdaļ ğazi* oļıyō.- saña bi deyiş dāḥa vèriyım. açuḥ mu teyibiñ? hah. erēnner veliler, ğırḥlar, yèdiler on~ iki imamnarın ğurbanıyém ben. oḥundu tekbirin durdun ğıPdeyé, on~ iki imamnarın ğurbanıyém ben. bunu *ismajl ḥaliuļļahā* söylüyō yānı *hazreti peğamberiñ* dedesine söylüyō. *hazireti peğamberiñ* dedesi yāñ *ismajl ḥaliuļļāh, ibram ḥaliuļļahāñ~* oļı. mñmñnē on~ iki imamnarın ğurbanıyém ben. şahīm sen kimsiyé buļma mehanē, bir zaman söylerdin iki cihanā. iriza loḥmasını ğoyma onu divana diyi on~ iki imamnarın

ğurbanîém ben. anamız *meryâm*, babamız *cePrâjî*, nefesinden zuhur~ eyle hökmüne ğabîl,
on~ iki imamnarın ğurbanîém ben. yêdi kere yunumu ğırhđılar etimi pāre pāre eylediler,
225 hem de *ibrahim* sürüsüne ğatdılar on~ iki imamnarın ğurbanîém ben. ğurbanıĥ ğoç ile
birlikde yáyıđdım, fērištaĥları çaldı bende sayığdım ğırĥlar maĥāmında hem de doğandım
diyõ on~ iki imamnarın ğurbaníyám ben dē. dervüş alim ğanımı nece aĥıtma ēl nē derse
dēsin sen anda baĥma diyé řaĥıñ yürümedükÇe posdundan çıĥma diyĩ on~ iki imamnarın
ğurbanîém ben. tāmam mı?

Yer: Samsun/Ladik/ Köseoğlu

Ad: Rıfat Süer

Yaş: 79

5 *Hacı amca buraları geziyoruz.*

ēyle mi.

Kaç yaşındasınız?

dōum hesabı yetmiş dohuzun içindeyim -ana yaşı seKsen~ iki.-

İsminiz nedir?

10 ismim *rıfat süer*, *ali* benim yēenim tamam hadi.

bōle işde gelip geçiyiK. ğışın *ladie* gidiyōĝ çoucuĝlarıñ yáninā, bahar gēldiñ~í gōr yáriynēñ gēliyih~ eve. burda işde gēdip geçiĝ uraşıuĝ birbirimizē mücadele.

Ladik sıcak oluyor o yüzden deĝil mi?

15 o sıcak dēil, ğışın bura çoĝ hām bura sōuĝ oluyō hem de artih biz yázin baħma bōle burda çay yerī yēmeK yapī ğocāarı ulaşıu mücadele. şimdi olacaħ vahdı ĝalmıyō artih. zabanān çoucuħları yánına gidiĝ ondan sona onnar bizi görüyoħlar, zabanāñ~ aħşamınan, ōlende yemáK hazır. çáy demlenmiş yemā yēyōsuñ. cumadan cumayá yáħōd bazardan bazara banyōn yánij çamaşırın yáyhanī, bize de ō lazım zaten. bi çay demlemiyē ī adam~ ilazım işmiyé.

20 *Biz çay içmeyelim. Bizim için zahmete girmeyin.*

otū yandı bile. ben bi ŝēñize de ĝarışmam yáni, gendiñiz bilirsiniS. bōle biz uraşıuħ~ işde mücadele. ben gendim emeKlijm.

Nerede çalıştınız?

25 ilk çalışmam ŝey ŝeker fabrigādā çalışdım *suluovada*. dokuz yüz~ atmiş bir senesinde, ben bēyūĝ~ ōlanı everdim, uş sene doļu vuħdu ekinneri, āħa bu zamannarı hēÇ~ ekin ĝalmadı dümdüS çihardı doļu ekinneri. ondan sonrā borşlandıh, dúun borcu bi yándan ekin yōh, ekin yēyēceg çoluħ çocuħ bi yánda. netice ben devamlī pancar~ ekicere yapıyōdum bahalları

kóyde; *başlamış*da, *ayvalı*da bóyle makinéyne pancar~ ekicéli yápardı. *iládik*de bölge şeFi
 varıdı *şüKrü bey*~ öldü işde *a'llah* rahmeT~ ėlesin. sã~ ossuñ ğuļahları çĩñilesiñ çok severdi
 30 beni. ona gitdim dëdim Ki, abi mesele bóle bóyle, borşlandıı beni fabriğayá vërme nëyim
 bi ğölay çalıřmıyá. dëdi Ki, *rifãt* sãa ben şimdi bi şey dijemëcëm ben fabriğa gidim ğelim
 dëdi. sen pãzar ğun burı yánımã ura bahıyım dëdi, bósa emmá hayır~ emmá řer cëvaP
 vëřirim dëdi. nëyse gitdiñ, bi hafda sonşa yánına gitdim yine *ladıK*de *selamũ aleyhúm selam*,
 dëdi Ki, *rifãt* meydanda çalıřuñ~ü? dëdi. meydãn yábaynañ bağ bundan pancar boşaltacãm
 35 -bõun bunnar da çalışmaı nóldu bilmeim dúunden atdı.- yábaynañ~ aticãn pancarı şimdi
 suynan boşaldıyõllar~ o zamannarı řeynën~ ütuyõduñ yábaynañ pancar yábasıynán heç
 tarluñ vağoñá dõrT kişi vëriyolar, otuz tonnuñ vağoñá üç kişi vëriyolar. zabañ yëdide işbaşi
 zabañ yëdide, aħřam yëdide paydõs. çalışırum dëdim, yãv para yoh başğá iş yoh, çalıřduñ
 iki buçuñ lırá yëymiyé, mesáyı yáparsãñ uş lira ğeliyõ. -bi de doļu yãdı yárum bi de ğelin~
 40 alduñ, öyle oldu.- õndan sonã işdë orđa çalışduğ~ uş sene çalışdım; yába atdım, pancar~
 atdım alıřduñ pancar~ atmıyá. õndan sonra *ã'llah* bu ğörmeden geri bırağmasın, her tárafa
 ğõnderdirëř pancarda şey şey bĩ çalışmadı meydanda. meydan diyom yá yáni her távayá
 gidecegsiñ vağoñ boşaldacãn veyáhuT da tiren, pancar vağonnarı getirirken ğeçürTe
 gidecegsin,~ orđa bekliyecegsiñ. her şeyi ğórdug meseļa. şeker~ ammarıná gidecegsiñ,
 45 şeker isdif~ edecegsiñ çuļalları heP bunnara çalıřdıñ. üç sene yába atdım~ orđa ğúzũñ
 meseļa şeker pancarınıñ sökündũ zamannarda üç sene yába atdım~ orđa vağonnarı. nëtiçe
 atmış~ üçde buruyá řeyé ğeldi bi ğãp ğurdu toprañ su ismiñde; şimdi kóy hizmeteri oldu ó
 zaman toprañ su işleriydi. ã buruyá řurıyá, ğóřalãre ğamaļı dellë puárĩñ~ oļlarına meyvalıñ
 yãpdılá. ğöl ğeşdi mĩ ufağ bi havuz ğölü var~ orđa hã o ğölü yãpdılá falan dërken orđa çığ.
 50 õndan sona bóle fabriğalı gibi oļarañdan orđa çalışdım. bu sefë orđa çalıřdıñ bãa bigaç daFã
 habár ğeldi, ğel işiñe devãm~ ét félan diyëreg faPrigadã. ğetmedih faPrigáyá. õndan sona
 doħuz yúz~ atmış beşde aynı ğampıñ başmühendisi *samsundaydı*; *ali ihsan bey ğũltekĩn*~
 ismiñde, kóy hizmetlerinĩñ toprañ suyun başmühendisiydi *ğiresuna* tayin~ oldu. *ğiresunda*
 ğap ğurmuş heP gitdiler böyle. nëyse altıncı aydı da bãa habár ğeldi. aļ bundan işde
 55 beceremeim de faļan, gitdi burdan. hatda yengeñ dëdi yãv ora ğalıcãn bize kim bahacañ?
 çocuğlar daha ufañ. ğalan dëdim ki, bekıt bey~ õluñá vërebilir~ annem. ben ğedim bahım
 ğeliyim dëdim. burdan gitdim *ğiresunã*, *ğiresuna* varmadan *boļlancañ* var ğazası beride,
boļancañ berĩ yánnada *apdaļ*~ isminde bir nahyásı var. nahyá demek diyon, orđa *apdaļ*
 diyõllar, adı esãř *Piş-ãziz* de *apdaļ* diyõlař~ orıyá. *bir-ãziz*~ orası esásinde. gitdim ğun
 60 beni geri çevirdiler, sen git bize içÇi getir. yãv ben nërde buluyum içÇiyı, sen içÇi buluñ
 iççi getir bize, usda getir bize sen. geri ğõnderdilé beni. geldim geri geldim bigaç ğünde

burda buldum~ içÇi. bu başmühendisin kıoyú var, *hacı kıoyúñ kıoyúñden*~ esás başmühendis
hacı kıoylüdü. onuñ kıoyúñe gitdim~ órda buldum beş~ on dene adam bóle otuz ğırñ ğişi
 órda~ aldım ğótüdü. sōz ve bi dā çalışdıķ~ órda ó sene voltuyú bitüdü. ğüzün
 65 biraħmadılá beni -ali nere gitdi?- ğüzün biraħmadılar bi dá iş paydós yá. iş paydós~ oluyó
 yá, ğişiñ içÇi çıhiyó mesela. ben ğadıroda geşmedim, biraħmadılar beni. beni çoħ beş işler
 başımdan geldi geşdi. netice işde o sene ğaldım ğişiñ. -bunnarın şóylesi ilazım bāa- beni bi
 āniñ yánına ğonderdiler yerini imār~ étmeK~ úçún *giresunda*. kaçāt faPrigásı var yá bilüñ,
 ğaāt faPrigásını nejm? onuñ~ ús yánda *hatdat*~ isminde bi adamın çifli var, oriyá ğonderdilé
 70 beni imar~ étürecām~ orayı. derenin~ irmān kenárında şeyé aķan~ sú, kaçT faTasídāñ
 aķan~ sú, aķ sú aħdeniS deresi diyōlar~ oriyá. o derenin kenarını zamannā sel~ almış yun
 yımış. oranıñ ocaħlara ğóre ayállıyacāñ, bu çahılı boşaldıP hēP yerine topraħ ğazıyoğlar~
 esgi ocañ. fidan diKeceglar~ oriyá, yápdıħ~ onu neyse burda. çalışıldım on beş dene
 erkeK~ içÇisi varıdı, otuz beş dene ğadın~ içÇisi varıdı. çekek sePet değler sePetden~ óñe
 75 şekek dēller. sen aslān nerelisñ? ō sen daħa iysini biliñ~ onnarıñ~ *ordu. mēsudiyé boļu*
 kıoyden misiñiS? témam doru ben oralará ğaş seferden *bar şebingarahisara* ğitdiñ ğidúp
 ğelmeg~ úçún ben on, on~ úş sene ğaldım *giresundá* on~ altı sene. è netice işde ordā bi dā
 ğalğdıħ ğelirkene, ğadiroyá gitdiğ. atmış yēdide *şebingarahisara* ğāp ğurduķ. bi dā ondan
 sona tekerrer yēni sene ğēne *şebingarahisar*, devāmī bitter bizim *çatalğollar* dērdi bizim~ orda
 80 binayı yápdıđ. essás merkez~ oraydı, irāsı ğelem yētmış~ altıya ğadar işimiz ğampınān
 geşdi. yētmış beşde *ecévit* başbaħan~ oldu, sandıķa çıħarTdı, bilmem sıķorta çıħarTdı
 içÇilere. bi dahā orda ğaldıħ. óndan sona bi dahá içÇiyé ħaħ tanıdılar, içÇi bi daħa
 cumartesin~ ölerden sonra bazar çalışmadı. onnarı meseļa çalışssa bazar yerinde çıħaldılar.
 vełasıKellām her tarafda çalışdığ *allıyórede*, *çamoļuħ*da bu mıntıħalarda çok ğaldıñ. benim
 85 sıtaş ğosteTdim óret, talebeler başımızda mühendis ğeldiler, ben daha çalışmam dēdim.
 netice ordan seKsen birde *şebingarahisardan* ayrılırKen dēdim ği, baħlahá ğelmiyacām
 burıyá. hepisinēñ arħadaşnarna ğörüşdüķ, yáv ben daha ğelmicām emekliyé ayılılacām
 dēdim. işde ğeldiK bi da *şebingarahisara allah* selāmat vērsiñ, başmühendis bizim şeyliydi;
ğúmüşhaneli sezayı bilgeñ~ isminde, çoğ muhderem bi adamıdı. çoħ severıdı beni. beni dējl
 90 işimi severdi tabi. işde óndan sona óña da dēdim ği, ben ā imekliyé ayrılılacām, aydā işde āha
 bu aylardā. dēdi ği, yá ula *rifāt*~ abı değdiñ, *rifāt*~ abı şimdi emekli nahiyé olümü yáv.
 işimizin sıħı zamanı şindi ayrılmāħ mümkün yoħ. ben dēdim daha yoħarıyá gitmem dēdim.
 ben adamı ğelirken hePisıden heħallāşdıım~ ayrıldım daha ben~ oriyá gitmem dēdim. hinci
 heP işleri mütayíte vērdiler, heP mütayıt~ işinde. mütajit dēmeh hırsız dēmeg. ondan sona
 95 urdan bi daħa, pekéy dēdi. yáluñuz ben dēdi direKsiyoná vērım áma dēdi seni bölge müdürü

100 biraħmaz dēdi. -acaba d́uş d́uş?- mütayít *ğarahisarda*, *aħħiderede* iş yápdırı ben sürüyánım
gendim sürüyán dayrada pónteřan imzalıyım. biş ğún oturuyóm dayrada bölge müdürü
gēldi; bölge müdürü daha böyle fazla severdi, işimi çoħ severdi. yáv *rífat* çavuş sen né
yápyón burda dēdi étmedin~ü işe dēdi, ben gitmedün demüye ğalmadan başmühendí işe
105 ğarışdı. dēdi ği, efendim *rífat* çavuş emekliyē ayrılıyó dēdi. né demeK dēdi yá altı ay
èylemeg ħağğımız var dēdi, altı ay èylerüg dēdi, yáluñuz bunuñ sebepleri var dēdi. şimdi
emekliyē adım~ ayrılmaċ olmazdı dēdi, yoċarta inşatımız var dēdi yá. olmaz~ olamaz
ğattiyén. bunu sebebden né dēdi baña sordu. ben söylemeden başmühendis söyledi. ğonuşdı,
ğonişdı dēdi ği, ben ossam ben de ayrılışım dēdi argadaş işden bıkmış dēdi. ğöndersek iş
110 yápdumiyacaħ dēdi bölge müdürü. ğöndersek altı ay elim ħağğım var, iş yápdumaz diyi.
onuñ~ uçuñ dēdi, argadaş işden bıhmış támmamen dēdi, yáp muámelesin~ ayrılışın, çoċ sã~
oşsun teřeċkür~ ederim dēdi. ğönder bi dā seksen birde aşustosda da ayrıldım ğēldim. aħħah
razı ossun hökümetden de sebebinden de işde. beş~ on ğuruş para alıyığ, mayış~ alıyığ
yējp~ içip, ğelüP ğeçiyüg. böyle urařıuħ mücadele, *ali* de benim yēenim řurıyá dējm de baħ
115 saña urařıuħ. fağat ben çalışdım gerçi on beş on~ altı sene ğál başından. amā benim bařımdá
ğeçenner bir romandır. sen *orduľusuñ ğiresumün*~ adamını, *dedelinin*~ adamını sen peK
tanıma... , tanırışın behit tanımaşsın~ orāy tabi doru. vahřē adamnarı var yoħalda ċóyleriñ
heb~ onnar bizim~ iççimizdi, onnarın idare étmeg çalıřmaħ~ inşanı hasda yápyódu
öleydi. *āħħah* bize saħık vērdi, *āħħah* bişlik beraberlik vērdi, *aħħah* sabırılılıħ vērdi, émeĝli
120 olduċ, çalıřdıċ, ğēldiĝ. *aħħah* razı ossún sebebinden. *mürsel* benim bóyüg~ olım ğēldi orıyá
çalışdı o da ódan emehli ayrıldı ğēldi doĝsan beşde mi doħsan~ altı mı? ayrıldı ğēldi orđan.

Bu köyün ğeçmişini biliyor musunuz?

bu ċóyün~ öncesi *ālāyurT* ğeçiyó altı hanéymiř bura, óña benim aħħım~ ermiyó ilerisiñe
ben seni esĝi hesaPā aħħın~ ermeS de, bin doċuz yüz yirmi iki de dünýāyá ğēlmiřim ben.
120 *rumlan*ñ burdan ğaħdu sene, ben *rumlan*ñ tanımyóm burda. ondan önceKi buráy dedelerimiz
altı hanéymiř, bizim~ aslımız *bölükpařaóuħları* ğeçiriyó, *bölükbařaóuħları* ğeçiyó. hā
başlamış ċóyú var yá burda, *başlamış* ċóyúnden ğelmeyiK, dedemiziñ bābası burıyá. onnar
órda ğalabalıĝlarımıř, dedemiñ bābasınıñ urdan ayrılışmış burıyá ğēlmiř. burda biĝaç hane
varımış bi de ó yēlleřmiř, bura çifligmiş sen çiflig bilin~mü, çifligmiş burası ğórdün yer.
125 buranıñ dāyře tapusu varıdı. saĝ ben şöle bi tarha édiyım, *hassandaş* ċóyú *ünamiş* ċóyú, *ibi*
dā, *ahmetsaray* ırmā, *unoľuħ* deresi, *ĝocaĝayá*, *squħ puar* bu dayrá keması içinde bura bi
çifligmiş. herkeşin burdaKi iki dālarıñ sehimi varmış~ araşarında. bu ċóy böyle yerleşmiş
burıyá. onnarıñ, onnara kesim vērilerimiř. kesim demeg yáni saña bir elli tenike buday

vèrecáz, saña biz ğırh tenike arpa vèrecáz bóyle kesim kesmişler~ ekin kesimi. harman ğeldi
130 miydi bu kesimleri dúyellerimiş~ eKinneriñi, bu seçimi ğaç ölçeK vèreceK? hane başı altı
taniyé ğaç düşüyó? meselá bêşer~ ölçeg onar~ ölçeg. götürü çiflig~ ālarıñá vèirlerimiş.
böleyimiş bura esgiden. bu ğórdün yer yoħarı yolđan beli ā bu ğarşığı dere var yá, yáni sete
varmadan dere geçi oğdan. bu dere óyle o yánnı heP çiflé ālarıña biraħmıřlar heP. bu kıoyúñ
135 yerini de bu yánnı da kesim~ ālarıña biraĝmıř bu altı haniyé. altı hane burayı altı haniyé
teslim~ étmiş, altı hane üzerine burayı tahsim~ étmişler. burayı *rumlar* varımış ā bu
yoħarda, hā orda kilise var. da şu ilerde şurda, heP *rumumuş* buralar. şıde böyle yářamıřlar
rumlannañ tırKler~ aralarında. bi da o harb çıħıncı, doħuz yüz yirmi ikide *atatürk* burdan
çetelerneñ báraber *rumlan* burda sürüp ğötürüyó.

Rumlar buralarda eziyet etmiş mi?

140 artıħ orasıná benim~ aħlım~ ermiyóř. étip~ étmez~ olú mu canım. *rumlar* meselá şindi
rumlar bi dafa gendileri çok şu ğarşıki dálar var yá, o depeler heP~ óraalar *rum* kıoyúymüş
heP~ oralar *rumlann*~ āları varımış~ oğalarda. onda da çoħ~ eziyete muħdamıř
müslúmamara türKlere çoĝ~ eziyét yápmıřlar. ema en sonra ó şey~ órdan né dedeiñ,
giresundan né bi řey varıdı; çete başı varıdı neydi? *toPał*~ *osman* onuñ şeyine ğar~ órdan
145 bu yándan billesió, burdan onnardan bułları fura ğıra dóraca *rumlan*, úsdünü çıħarıyóřlar
burda.

Rumlar bu köye baskın yapmış mı?

yápmazlar mı? ğaç kere ğaç kere, ğaç kere basmışlar. -bóbamgilin~ eviñi yédi kere ğórmüş.-
ğaç kerē, ā bunuñ bābasıñıñ~ evini buşda ğaç kere soymúřlar. -yédi kere ğórúĝ- bóle ğaç
150 kere ğaymışlar. ondan sona netice biraħıp gidiyóřlar. -aşşada zenginlerimiş.- yápmıřlá
rumlar çok řer yápmıřlar,~ écaz yápá -vurmuş tüm~ ónnarı ğeçe, evlerin çatına vurúrmüş,
evden çıħanı vuruP götürüler.- ondan sona bu kıoyde heP çiflig~ aldıħ, çiflig yeri aldıħ óña
aħlımız~ eriyóř. çiflij aldıħ, ālardan satın~ aldıħ hePisiní. segsen bir segsen~ iki de
ĝadirsúla ğeldi. her ğeldi yeriñ herkeSe tapuladı geşdi gitdi işde. işde böyle urařıuħ dúnyá
155 mücadele. -*murad* burda mıydıñ?- -ĝórmedim- -ímamer mi gitdi lan~ ev.-

belkı billü *giresunlu* şey *ordudalá* oriyá varırım. burdan ğışın geçerdüK řeyé bu *cemdeden*
inerdüK, *reřidiyé*, *ĝólkıoy* ondan sona *suşeri*, *şebingarahisar*~ óle gideridiñ.

Kamp kurup ne iş yapardınız?

yáni şindi ğışın zaten bizim on birinci äyá ğadar ğamp ğıyám~ édiyòdu ğap. daĥa burdan
160 geri ğelecãñ mãzeme taşıyãcãñ getirücãñ, ğörücën~ öleydi. òndan soña ekser de bazı dá
şeyden giderdüĝ *ĝúmüşhaneden*, *ĝúmüşãden* *ãrı dã*ndan, *tıraPzóna*; *hamsikõ*nden aşşá
inerdik hele o çaylarí dök de için dã. -aha onu beri getür sen de şeyiñi burıyá al.- yáv sen de
nè vèricãñ, -hangünü getireyüm?- -ãha onu getür, sendeş ĝendiní yánına al yávrım, oña ĝoy
hãĥ sen getir şõnnarı, ĝel, béri ĝel, ayãĥlarını uzat.- işde bóyle.

165 ğaplıları tutuşdu arabayıñ~ ónden, *ali* niyé tutuşu bu ğaplılar? -şáse yápdı işde bi yèrden,
şáse şáse.- çanta mı yápdı ne? şáse yápdı. yánıyò efendi árabadan aşşá indim. şu ölen ikimizi
Paşĝa yoĥ toPrah atıyuh faĥan dèrKen elimizinen şunu édiú, bu nè belĝen. ã bóyle yoĥun
kenárında sizin áracı. ĝüzel bi ev var heman, ĝarı iki baĥır su almış évin sãĥı bizi ĝórmüş -
şurdã şeyi var.- hemen ĝètdi súyneĝ néyse açıduĝ~ arabayı. bi ĝış ĝünü ĝeliyig, iki arabayıĥ.
170 bi tip bi itdifah *allah* sení dúsuñ, *mesüdüyé* ĝeçdüK yoĥarı amma bi firtına çıĥdı savuruyò
of~ò. *ali*, *ĝürĝen depedeyiz*~ ama *ordun*un yũKsek yèri amã şimdi túrisliK yèriymiş~ orá
ölejmiş. -sen ĝeleli ĝaş sene oldu.- şindi *ĝürĝen depe* yoĥarı çıĥıyug amã firtına *ãllah*
ĝóndertip. bizi köseledi úÇ kere iKi kere o ĝúñú -ĝüzel~ olmuş diyollá ama neler~ olmuş,
ĝaş sene durdum~ ólesiyneñ.- piĝabiñ şeyí patlamasın mı, lasdik násı olduysa. óñá ĝaldıĥ
175 óña bi yèdek lasdá dahduĥ faĥan dèrken, yèrtduĝ~ ama *ĝürĝen depiyé* çıĥduĥ. baş~aşşá artuĥ
döndük, aşá inecedik~ *orduyá* aşá. *orduyá* inmeden *uĥubey* var *ordunañ ĝürĝen depen*in
arasında firtına savuruyò *ãllãh*. *uĥubeyé* indüg firtına kesildi. neler çekdüĝ ĝeldüg. her şey
ĝeçdi başımızdan, nè ĝúnerĝi amãn. -ah yávrım, cendermeler mi beklemedi bunu, neler var
dile getürmedüg gine de órda durdu.- *hamsikóyé* çıĥdıĥ *tirãbzón*dan ĝeçdüĝ, ramazan ĝünü,
180 *hamsikóy* varıdı *tirébatñ* yoĥarısında çoh meşur hanı şeyi varıdıñ sütlaşı óranın çoh
meşurdú. adı *hamsikóyú*, hã burdan köFde al, ateş kirpiĝ ĝoymuş yá òndan haĥan ĝızar sona,
ali alsaná. ĝış ĝünü *ali*, arabada ayáĝĝabı doĥu, o zaman içÇilere şey vèriúĝ~ ayáĝĝabı potin.
her şey doĥu sanduĥda yoĥalıda bekler~ étdik iki buçuĝ. şofarã dèdi ĝi, şufór~ ismi de *şenel*
loĥandacıñ bize ĝarşın *şener*~ abi dèdi, ben de yárdımcım dèdi, ĝel de seni şu zencecaña
185 daĥalım piĝabı dèdi. benüm şeyim var dèdi, vèr dèdi. arã zoĥlu ben çıĥar giderim. ĝamyonnar
geri döndü ĝeldi~ İbi *zivãr dã*ña çıĥamadılar dèdi. *zivana dã* da en yũkseK yèrde. néyse
ordan yoĥ dèdi. ben ĝitdim, terafiyí ĝıldım ĝeldim. dèdi Ki yine çocuĥ ĝeldi, *şenel*~ abiyé
ĝel şey daĥalım dèdi. arabaña zencir daĥah yoĥ dèdi, hã ordan yörütdüg şindi bi viraj varıdı
böle, ó vırajı döndüñ múydú o şindi nère ĝaçıncá bu doĥaşıé *ĝúmüşhaniyé*. işdè benim
190 zamanımdã o túneli ĝazmıyá başlatdılarıdı. şindi burayı dönmeden yoĥalıda bi ĝamyon
ĝeliyò, ĝamyon ĝaşmıyò ki adam, yoĥa darafe ĝaçacaĥ. sã tarafa ĝap şampona düşdü néyse

ğamyon furdu gitdi. saǵ bekler mi firdınada ğamyon. -siz ğaldıñız~ orda- ğaldıñ~ órda. şap kesdi mi araba arhaş yapma o sebebi kesdi, biri daħdını aldı óña daħdı heral galiba. uraşá uraşá beş~ altı dene çuǵal yáħdıñ. bütü müşderi çoaldı, benzini döküyúğ bunuñ~ ışınā şey 195 yapıó dejšdi. efendi bekle, bekle bekle zorunán burdan ikimiz arabayı çıhatduñ şeyé yoła. çıǵartduğ~ amā araba çalışmadı, fırtana. yoħardan ğamyoncuлар ğeli iki dene ğamyon. yoła çıkdım, yoǵarıyá ğoǵlarını ğaldırdım, yołuñ ortada durdum böylecene. ğamyon durdu. dèdi ği, amıca nè diyosun sóyle dèdi. dèdim böyle arabayı ğorúyoǵsuñ ben arabasını çekemem dèdi. ben burdan senıñ~ arabayı çekmeK~úçún bi daha ğamyonáñ dönemem dèdi, ğayırım 200 bi yarıyá dèdi. size ben eyliğ yaparım dèdi eyliğ dèdi. arabaña doğdu yerde ğalsın dèdi, atlayın ğamyoná dèdi. zabanāñ ğarayolǵarıñıñ~ arabası ğelú burayı paklemiyé açar dèdi, o zaman yoǵlar arabanızı dá ğötürüsüñüz dèdi, size bu eyliú yaparım dèdi. araba dođu daħımınañ, bindüK arabáyá ğamyonáñ ğeldüĝ geri *hamsikóyüne*. sahaT tam sahur vaħdı ben size dèmedim mi dèdi amıca. döksene *ali*, iç dā, nere ğitcēn dā çayları iç. -ğave iç.

Yer: Samsun/Ladik/Kuyucak

Ad: Abdullah Teber

Yaş: 60

5 *tajp*~ *erdóán allah* bin kere razı ossun *bayram*~*oviçiyé* bi iş yápdılar da ondan béllí. altı sene, yédi sene oluyó nérdeyse. para batıñ kefillig var~ işde sáda soļa bi kefil ~oļuóm birine. o adam da parayı vérmiyó, onuñ borcunu ödüyöñ. de baħım, bağ şu aha bu iná bulda vağıf vérdi geçen sene bāa. aha şu hayvanı yáyılanāñ a su berı. hêç yödum vaļlahı hêç bi şey hêç bi şey yodu. kóyúñ bekçilini yápiyóğm. óleñē ğadá yátmaħdaım yénim. hêç bi şey yoħ, -nöldu
10 hocam?- -yoħ kóyde yoħ, onnardan muhtardan ğonuşduñu.- ğoñşurum, aļmassam yoħ Sateñ şey yoħ satāļļō yèmiyé. ğaymaħamı vérdi ğúñú bizi ğötürüyó, muħdara sóylemişdi bunu, şeyden ziraļ donatımdan háyvan ğeleceg~ aşıcılı. inek yázıyoħ dèdi, beni yázdılā sekiz yúz binniráymış~ o zaman~ inek, onu bāa vérdiler. ay senede iki~úz binnirá ödüyóm yáni. bir senede iki~úz binnirá. demiziP satıyoñ~u? hayır. tarım ğiredi nèjm~ aldı ğótüdüle elimizde
15 bi şey hêç bi şey ğomadı bize de.

Faiz mi ödediniz?

hep fayıs satıyoñ devrı, altı yúz binnirá zarar hep buļan paranın şeyı. aná para dá altı~üz bin nira. şındılıg istemezler Sate yáturmuşum şimdı bi millár dört cüz bin nira para yáturmuşum,~ ana paradan hariç -fazıaļıħ oļaraħ- evet onna yátırmışım yáni. -silindi o
20 zaman- silindü a zabanán söyledim, dèdi işiñ bitdi dèdi yáni. işin bitdi dèdi senin silinúyó pará fayızlarıñ dèdi. sendeñ *allāh* bin kere razı olmasın, sen baturdın. sade iki taļıñ~ ı var, ekiniñ~ oluyó, ekín~ oluyó yá çalımyyó yá bi şey~ oluyó. hêç bi şey~ olımyóğ ki, oļan mazeme bu çiççi zaten ğannını doyuramıyó ki. şu işme suyuna baħ, adam şunu içer mi? aş adam bunu içer mi? bi şey bunnar bundan da içiyóħ, tepímúz ğeldi ğeÇen sene. vaļlahi
25 şelerim bóle duruyó yá ğavunnarım. baķıı ezelden bóle aħıyó, hasdaļığ birebir yáni.

Bu köye merkezi su gelmiyor mu?

yoğ bu merkez súy deréyden ğetişdig~ ordan şeden~ *aħdādan*, ordan ğeldi doħuz kóyé. yoħardan da şimdi gidiyóm a şindi. iki saāt sú vériyóm, zabanı iki sāt vériyóm. aħşamınan dutuyóm bi yárim sāt sú vériyóm böyle.

30 ***Depo var mı?***

var depo şoş dā, gèliyó bu doşuz řóyúñ sù yarılmış yāni. bize şu ğadar bi litre bi buçuğ litre bi litre hanıñ nuFusa ğóre öle oľuyó. öle oľmasa satén su iřemiđđ yāni. vaľlahı sùyú da iřemiyóh, ğèlmiyó yoh. ekinimiñ zararınıñ yohsuzľudan ğali bařđa bi şey yoh.

Burada ne ekiyorsunuz?

35 burda bağ eki, ekeller~ ekin~ ekelle, bunda arpa ekeller, pancar~ ekeller; şeker pancarı, yıľaf, misıru çoğ ekmezler; ağa ben aha şu ğórdüñü yèmiyá ekiyom~ işde şurayı. da yoh ondan bařđa bi şey yoh. ekdükleri şıv yıľaf, řiliđñ var maľları, hayvannará yèyó yápiyollar~ işde bóyle bi şey bunnar. ekiñi satiyın. ğúve, hem yáyıđ ğúve ekin yāni, bařđa bi şey~ ekemeK yāni. yòđ ği bi şey zaten.

40 ***Masrafınızı kurtarıyor mu?***

vāľlahi ğurtarmiyó şindi buda bōđñ āyle, şeyde sāTi yışmi bine dōeller yim beş binniriyá sātini. bi ekinin bıçım, bi yıñı iki saTe döver, ği satde. nè döver ğeri yāndan yirmi, ğırđ,~ elli milyón lira, bi iki satine diyóm. Saden ğurtarmiyó gendini vāľlahi ğurtarmiyó, ğurtarsá da hiş ğurtarmiyó. aylığ,~ aylımız da yoh Saten bizim gendimiziñ emeklü hişbi şey yoh.
45 zamanında bi yódü. şeyde çalıřıyóduđ *ğastamonuğ*ñ o tarafında. ordan bi çıľdı bı ó yèdi sene sigotamız, çalışmışuğ yāni. ödüyèmiyoh, para ödemiyoh bış miľlar sekiz yúz binnirá *bāhur* benden para istiyó. sigotayá geşicem~ óra istiyó, para yoh~ órda yatımıyá yatıyóñ. hem ğeçen sene o ğúze amelát~ oľdum gendim. ğóľđóla fitı varıdı mende ğóbeg fitı varıdı ondan amelát~ oľdum, tıpdá o çeyde oľdum *samsunda* devlet hástānesinde. orda amelát~
50 oľdum, orda yeşil ğartınán~ oľdum, oda yeşil ğart seyde masrafımı neđm ğurtardı. bışşağ parası da yüz bin nira onnara vèrdim. *āľlaha* řükúrler~ ossun.

Buralardaki Rum hadiselerini büyükleriniz anlatır mıydı?

óyle *rumlanñ*~ óyle annatmazdı bāđ da, yāni bunnarın bir ğeriñi *urumľann* yápdıđlarını yāni. çalışır şeylerini, evlerini, bütün búyle şadınnarın çalıřdıđlarıñı *urumľar* ğeli basar alırmış
55 yāni. *tüřkleñn* yápdıđlarını buğ dā. hep ğaçah bura, burála o *urumlanñ* ğaçma yèlleri buraľar yāni. bu *rumnardan*, ğorđuľan ğavulľardı heP, ğavulľarın~ ordaydıñ. şu *küldürübüñ* hep *ğavurdu* āha ora. řurdá oľan *ğavur* şurda adamľarı kesdiler, a şu çalıñn~ arħasında kesmüşler heP. muğdarın babası annaturdı yāni. orda ğlayıTden ğeri ğónedildi, *urumľar* ğavulľar dèrdi. ğabađlıľarınıñ derinni şuanni bohľu ğuyuları, dört tane adam iki vardı baľtaynāñ ğetitdiriydi,
60 çirim çirim çiriydi, ğeçe zabanāñ~ o dereden ses ğeliyómuř depenin başında ora ğeliyódu dèrdi. ó ğader şeyler~ édildi, yāni ğarıľara da saľdıрма yáparlarıdı dèrdi ğavulľar, *rumľar*

yáni. bu *samsun* şeyi bu şeyé arTdumíslá yá *samsuna*, *amasyryá*; *amsyáda* baltayná kesmié başlamışlardı *rumnan*. ğaş tane ğatil yerleri bitdükten sona, baltayná keserlerdi önnarı; *rumnan* ğavulları.

65 ***Bu kóyün isimi nerden geliyor biliyor musunuz?***

bu kóyüñ~ ismi şeyden geliyö, burası *biyádin* kóyüydü, *biyádin*. bizim kóyümúzüñ *meşepiñanñ* asfatın bu tarafındaydı bizim kóyümüz. ordan buriyá *biyádin kúyucah* diyé bi kóy yazılırdın~ óylen. ordan da ben öldürem~ ondan sülem ēn ğuruş kóy burasıdır yáni. en eşken ğuruşan kóy burasıdır yáni. ordan buriyá adamıñ maļları ğaşmış buriyá maļları. lan 70 dēmişler sazaħlıħ var, abi tane bura da. lan dēmişler o yánda ēy yol, yeri ĩ ğel o yánná ğideg. yáni o su var mı? var, ğelmişler o suyun~ oldu yerin~ altını eşmişler buriyá ğoymuşlar yáni. buriyá ğonán bi bizim súlale *yozĝa* ğelmiş. bi bu adam súlane geliyi yáni. öndan sonada ğelen gelip durdu bu kóye yáni. ondan sona buranın~ aldı burda bi ğuyu varmış ğuyu. öndan sona *ĝuyucah*~ olmuş burası. su ğuyúsú bólece. öle eşmişler bóle maļlara su 75 çekellerimiş yáni işmiyé ossun. ondan sona *kúyucah*~ olmuş~ ondan.

Burada besi hayvancılıĝı yapılıyor mu?

yapırım *ħah pař* ticiyim yá, yá *zirat bangası* yüzde atmış yüzde seksen beş aldı. üç millár lirá alan~ adam, dört millar lirá alan~ adam on~ üç millarlı batırdı zirat bangasını yá yá. on~ 80 üç millár lirá alım, dört millar almış~ adam, on~ üç millár para ödedik heP onun~ arħadaşınıñ bir oluna. hep hard hurd, vaļlahi bi şeci ğalmadı yá. sülemiyöñ yaşaduñ mı, yaşandı mı, yaşandı dējl yáni. yaşadım diyön yá nē yaşandı dējl. şindi ben ekmeK~ eve buļasam şey buļamıyö öteberi buļamıyöñ, nē tereyā ossun, nē olusa ossun. ğel yáv, kóylerde buļunur ğinē. dışardan alaman ki, alamañ. ışşih parası var, telefon parası var ğazanş~ olmacuħdan sona ğazanç, eliñi ufaļayıp ufaļayı ēyde oturacaħsıñ. vēreceh hēş bi şeyimiz izin 85 vērme. *aļļā* şükúrler~ ossun, şindi yénim elimiz ayámız bizim bi *aļļaha* ğurban~ olum; cenabı *aļļah*. kóyüñ beKÇiliñi yapıyóm, yá kóyüñ beKÇiliñi yapıyóm. beKcilik mi ğece doļayıyóm, saat on~ iki bire, ikiyé ğadar yáni. doļasıyóm, benim~ evim şurası şuda.

Sizin bekçilikteki göreviniz nedir?

şimdĩ benim ğoreyim şu, şindĩ saĝ súyú kesmié ğidecem o yá, o súyú keser bālarım yēñi 90 vēririm. şimdi meselá siziñ gibi ğorevli adamlar ğeli, abi nē diyöñ bi emriniz mi, nēyé ğeldin nē sormam~ ilazım. şindi meselā cingán mingán geliyö bu ğoçmen müşmen, nē işiniz var, bi şey mi topluyöñuz náriyöñuz? hemen *ladje* habár vēririm diyóm şimdi, onnar hemen

ikizliyolar yáni. onnar giderler gaçallá, gètmedi mi hemen candarma gelir ònnarı gótürürler yáni. ondan sona mallarıñ ekinneri yèditdümem, meselá şurdan ekinin~ ucundán niyé èkini 95 gúdüyõñ utanmaz diyom ben buña bāurrum yáni. gidesine inā aļur getirrim, malları buriyá bi şey diyemezler. şejn ğadıro bi şey beKÇisiyih, kóy bekÇisi resmi bekÇi.

Sigortalı mısınız?

bunnar yapmıyò yá burda *şeki*, müdürse -kitap oluyóm- ben. iki yúz~ otuz ölçeg buyday alıyóm senede bi senede. bu işlere bakıyım yénim, kóylú de topluyõ. bizim kóy otuz yèdi 100 hane, otuz yèdi hane altışēr~ ölçeg buydá vèrirler; altı tenike. onnañ hepisi bu yáni. õñná geçinebiliyóm~ işde abī, işde uzunnarınızı sèy, a ordan da bi ev daha gèliyò, o yándan. òna gidi ötáden de gèliyò. bi ihtiyár~ adam gèliyí dèdi yá hoca söledi yá baħ bi...* yá o gèliyò, aha o yándañ.

Burada hikâyeler, deyişler bilen biri var mı?

105 valļahi bilmiyóm~ orasını ben şimdĩ yálan ğonuşmaım yáni, hékáyé bilen olur, óyle şeyden adam dējl geri çıħavèrdimdi góyde. hep bitdi hemen, yá ecelinizi alļā hèç. *abidún* varıdıñ~ o öldü, *eyip* varıdıñ hePsi.

Yer: Samsun/Ladik/Kuyucak

Ad: İsmail Kaya

Yaş: 1933

5 *İsminiz nedir?*

İsmâil bē. sen, şē yâp da ben şuda dórdã~alı bi iki kilo tomatise, gelürüm yânındayım dëim. göca~ avrad saña hizmet~ etsi...*, oldu oldu. -şimdi daha burada bilgiyi ver öle şe yâp.- ne diyó? -hani şöle bi sormuş öldun soruların cevabını şē yâp- bunnar gidē alacân mı zebzē? - hêç éydúdu, tomatise éydü.- i hadi afiyéT~ ossun.

- 10 -hoş gëldin gâş. nasıl~ olağ bizi görüştü daha iyi olduğ, buyuruñ haydî. yōğ otur şoriyâda otur. nê sordıysañ anca sorılara cêvap vërrig. sorü *heybel gâlasnî hazreti ali* fetédëken, rubban sordu; gırğ dáfa sordu, o da cêvaplandıdı sayın memurum. şimdî önda o da dëdi ki, ben de saña bi soru soracâm dëdi. yâ *ali* dëdi senin geleceñi *incil* yazıyodu dëdi. sen ahır zaman peygamberinin hem amcaoluşuñ dëdi hem de dâmadısıñ dëdi ruhban o şeyde. *heyber galesnîñ* vatimi şimdi *hazreti peygamber*~ efendim islamiyéTli guruP da *hazreti ali*yne ha
- 15 *mî. hendeK* harbindē *hazreti peygamberin* dişine oğ~ atdılar, dişinden şehit~ oldu. şehit~ oğuncu *cenabı allāh* hitap~ étđi gi; yâ *ali* şey, yâ *peygamber*, *peygamberim ali*yî çâyır dëdi. - hoş gëldiñ- *ali* dëdi imdadına yetişirdi savlısında dül döneyi görür, yâ *fatma* dëdi atan da azadan gëdiyöñ dëdi, gët *ali* yolun açığ~ ossun dëdi, *hazreti fatma* añá *peygamber*~
- 20 efendimiz giTdi. āma *düldül* nasıl gidiyo biliyoñ~u? doğ yüzünde süzülereg gëtđi. *cenabı allāh*, *ķurani kerimde* yazıyı yirmi üçüncü ayétinde, yâ *muhammeT* ben bütün vālımı kesbi kemağı, gücümü güdüretimi size ağdardım. ümmetini başına topla diyó, benden vallığ~ aldıñuzu, benden keşif, keramát~ alduñuzu, beniminen bir~ ölduñuzu annat diyó. ümmetini lamazı dadım bi mesele muhabbetin biri eri birisi yōğ. ümmetini topluyó ēy ümmetler,
- 25 *allahāñ*~ emri var diyi yirmi sekiz deve fağa ve kırmaynağ minder yapıyo hağha dāt. *ali* benim canım, *ali* benim kilim, *ali* benim ganım, *ali* benim ruğum diyó. mārufdan bi top atılu maşrufda tutuğ, atan benim tutan~ alı. şimdi māruf doğ, maşruf batı. şimdi *hazreti peygambere allāhāñ*~ ifatı, şimdi mārufdan güñ döyüyo maşrufda aşıyo. maşrufdan ay döyó; *arapça* şemşi güneş, gamer ay. şimdi gecelerin şevlesiñi *hazreti şahi merdan almiñ* gülü
- 30 ıdıyó gündüzlerin çevresini nefesi. *cenabı allāh* dër gi, ey guğum diyó ilim, bilimi olmyán insan cahil sayığ diyó, gëcesi de garanığ~ oğ gündüzü de. elim, bilim sayıP~ oğ guğum

diyo gècesi de gündúz~ oļu gündúzú de gündúz~ oļuğ dēj. *peygambar*~ efendimiñ sözü vardır, sen ēy *aļļah*ñ guļları ümmeTleri, elim *çindeyse* de arayıp buļacañıS her şey iliminen biliminen~ aļıř da. *hazreti almiñ* de sözü, bir mürüdüñe bir harf öredenñiñ gulu Kölesiyım
 35 diyé. şimdi memurum orda o zaman *hazreti almiñ* şey *peygambar*~ efendimıS darına yétişincé *hendeK harb*inde elini azıña atıyo bañıyó yá dodağlarında ğan var. noļdu yá müşrügler diyo oğ~ atdı yá *alı* úSerimes, dil yoħarıña giriyó emmá ğasır kesij. uzatmıyáğ islamiétlı ğuruyoğlar~ ikisi. *cenabı aļļāha* yönelüP yá *rabbim* ben saña ğāşu guļlarıña nası ismiñi andırıyum diyınciK diyu Ki, yá *muhammeT cePrajl* vasıtasıylá *cePrajl* melēñi kendi
 40 arasıynán~ *aļļāh*, *peygambann*~ arasına vahi gótürüP getimiğ yō! ğózúyōñ. tariğat yolunu ğuruyoğlar, ümmeTleriñizne savaş~ áÇiriyo *peygamber*~ efendimiz. öndan dēmiyē *osman*, *bekir*yanı müşrüg hēpsini davet~ étdúrdúğ, *ömen*ineñ *beKir*diyola Ki, yá *alı* biz bu aħşam ālece aylesúz gidelim de çoļuğ çocuğ oļmuyárah bi görelim. yáv *aļļah*~ emretti cecerácañız yázıra. varıyoğlar ği tariğat topluluğunda ayleleri evde hamur yápacān *peygamber*
 45 ~efendimineğ~ *alı* şey soracā. eve ğeliyoğlar buda bunnar taħāmmül~ édemiyó, diyo Ki, ğúnúzúñ *ömen*inen *bekir* yá *alı* biz o ifade şeğne dahil~ oļamağ. bu işē nevsimize ğabuğ~ étdiremağ, aylece toplum ibadet yápmag. şimdi bağ ayleyenen eşe eşitlig hağğı tanımuşdu *atatürk* anayasıya ğoymuşdu. ayle *adem*üñ soļ iyúsüñden hasığ~ oļma, *cenabı aļļāh ademi* yaratdı yá *rābbi* ben yáluñuz né yápacam hanı bu hağda. öndan o zaman *cenabı aļļāh* yá
 50 *ademi*m ben saña eşá ğaderimiS, zabañınan uyandı hılağ ğandaşı ğadın. o zaman havıyayı sāa eş hağğ~ étdim dēdi *cenabı aļļah* dēr. sağneñ dēdi. şimdi sayın memurum o müşrüklere şe~édincih dēdi ki *peygamber*~ efendim bağ şō *hendeK ğarp*ni ummeT şey~ étdiler. dēdi Ki; *alı* benim ğanım, *alı* benim canım, *alı* benim ruhum dēdi. ben ilmiñ şeħriğim, *alı* ğapısı dēdi. *alı* ğapısına varmayıncı o şehre girilmezdi. *alı*yı bilmiğen beni bilmez, beni bilmiğen dēdi
 55 *aļļāh*m tanımaz *aļļāha* isyánker~ oļursuñuz. o zaman müşürüğler diyó -*seļamün aleküm* hoş ğelmişsiñiz-*hazreti* hoş ğeldiñiz~ efendı, *hazreti aliyé* tePriK~ édiyoğar. yá *alı*, *peygamber* sāa seni kendine bağ, *alı*yenen beni *cenabı aļļah* kendi nurunda hağğ; *ğuranda* ayét var yışmi üçüncü ayét dēriğ bu. şindi yazıļan tarihler bütün tarih yazıyo bunu. *hazreti almiñ* var, benim yim beş~ otuz daná sarım var şonu da çocuğ *almāyiyá* gótürdü, öteki böyüğ gótürdü şeKer şırgetinde ğadıroļu. ordan efendime söleğm diyo Ki, ēy arħadaşlar diyó *peygamber*~
 60 efendim işde ben ilmiñ şeħriğim, *alı* ğapısı, o *alı* ğapısıña varmaıncı o şehre girilmez mārufdan bir top~ atıļır maşrufda dutuğurdu. atan benim dutan~ *alı* diyó ğüneşin şeyine. şindi *hazreti hünKann* da bi sözü var sözlüünde, tervúşlúğ fırkada, tarzda dēj diyó. haráret narda darda dēl, her né ararsan kendinde ara ğúcúsemeK de harda dēj de. nar dēdiğü ğüneş, yáni ğüneşin
 65 ısısına diyó. her né ararsan hanı kendinde ara diyó, ğúcúsemeğ de harda oļuyó dēdi.

dervúşlúg fírgada tarzďá dól, haráret narda sazďá dól diyó; yániđ ğúneşde haráret deđ. her nê arararsan kendinde ara, ğúcúsemeg de hâşda dól diyó memurum. şindi *ałłāhı azimñ* varlına hepimiz şimdi o islamiétli ğurdulá, o tariđatı ğurdułar. dediler ki yá *ali* biS tariđata bend~ ołamađ dedi *peygamber~* efendimê, *pegaber~* efendime intígal~ etdi bu söz. dedi
70 Ki; yá *resurułłāh* ümmeTleriñ dedi *ałłahān~* emredíP ğútdumuz yoıı benimsimiyólar bunnarı nê yapacáúđ dedi. onnar da *allahñ~* erminden dedi mahrum ğalmadı mı dedi *pegamber*, yá *ali* dedi, onnara da meccit yapdııalım. ben şeriđatı icra edijim sen tariđatı dêr, *ğuranda* dêr Ki; şeriđat düm~ eder tariđat şehir adıdır hém tariđatı *ałłah* ilkden ğurdüdu yá.

Köyde ne yaparsınız?

75 böle ğórgú yaparuğ, hanı ğış ğünü *barıturuh* sarđunu ğurutuñ, aıacahııyı véreceglıj hatlatturuğ bunnarı billeşdiricúúđ. *hazreti hünKann* sözleri ejtilmiş tarihi var~ onuñ *hazreti hünKar* bütün milleti billeşdirmie çalışuğdu. şindí ān sözün birini birağıp birine şeydiyóg. işde *hünkar~* efendim bu yoıı böle, *hünkar~* efendime ğadar intígal~ etdi. *peygamber~* efendime *hazreti aliden* sonra. *peygamber~* efedim *hünkar* doynádan ahrete intígal~ etdi,
80 *imam cafer* neslinden ğeldi, *hazreTi hünKar*, *imamı rezar hatem~aná* vardı ondan zuhur~ etdi. *cenabı āłłah* onu ğóyercin yoıında kerāmet vérdi oña ğógyüzünde meleklerden hüccet ğonderđdi yeşil hüccet. o erenneriñ üzerinden ğeçdi seksen bin ó *rum~eremerin* tohsan bin *horāsan* dilleriniñ, onnarın böyle *cenabı ałłah* duğasını müceze ğııardı onnarda da keramet evsanesi varıdı. *ğadıncuh~* *aná* hızmáTnárındaydı, dedi Ki; *ğadıncı* buña ğórúndü,
85 üzeriñizden bi el ğeşdi emmá dedi. şeytanuñ oılsa gerek nê málım yá *ğadıncığ?* dedi yá ğórmediñ. ben bilmem dedi, *-ğadıncuh~* kim?- *ğatıncuh~* *aná idiris* hoca varıdı onun hanımıydı, ğayu oıdu. ğeldi ırağında ğoynuna girdi *hünkar~* efendim. o, oña éytibar~ etdi. *ğadıncığ* bi hocanın hanımıydı yáni. şindi orda dediler Ki *hacı turur~* ismindegi bu dúnayı tekler çiftler ğuruğ böyüdü. *hacı Turura* duđ etdiler bu *ałłahān~* inayétinin bi dōan bunu
90 ğuşu şeyine girdi ğalıbına ğanatlandı bütün o civarı, devri devran~ edinci bağdı gi şurda ğara öúđde bi canlı mağlıuh oturuyó ğóyercin beyáz. o zaman memurum vardı bağdı ki bi nesne *hacı turur* hanı gendi de yáradıışda adem emmá hanı dovan donuna girdi eılemedi, bi ğuş nazlım oturuyó orda, ğeri ğeldi, erennere dedi ki, şurda ğara yoııda bi mamár üzerinde bı yaratuh ğuş oturuyó ğóyercin donunda dedi, beyáz dedi. niyé aııp ğelmedin dediler, aı ğel
95 diyı, ğetür değ emir vémediñ dediler. o zaman sayın memurum, bu ğeçiceK aı ğel dediler. şimdi ğanadınıñ altına sarıııP, bundan gendini ğüşlü ğörüyo yá, ğeçürecadı. yáni ğanadınıñ~ altı buña tana yapıyo, yere çalıj vay aıılı. o zaman ğüvercin donundan çığdı, ayáđlarıña ğalığdı bi. yá ğózünü sevdiım er, ere böyle ğıyár mı? dedi. o da oña dedi ki, er, ere böle

hışmınan̄ gèli mú? dèdi. niyé nazlum oĸaraĸ gèlmiyón da òdaKi erenlerin sözüñü sölemiyöñ.
100 dèdi gi, seni oriya isdiyolar ben söyledim de dèdi. git, aĸ gèl diyé emir vèrdiler dèdi, ben de
saña, yáñi onnara hışlandıñ ikinci bi dāfiyá gónderin. dèdi gi, sen nèrden gèlirsen dèdi,
horasandan gèliyom dèdi. ismún nè? ben *bekdaşim* dèdi. dèdi gi, sen onnar buriyá
geleceKdir seni oriya isdiyō o, yáratuĸ. o da bi el. dè dèdi, gózüñü sevdiüm dèdi, aÇ var mı?
tabi çoĸ adam. ben onnará ĸismet vèriciydim dèdi *hüñgār*. bize ĸismet vèreniñ dèdi eliniñ
105 ortasında mühübeT möhürü var; şaĸadet parmaĸ yeşildi, yeşil el hanı. ondan efendime
söylejm anninin ortasında zevfer yıldızı varıdı diyí, hepisini de gósderdi. *imam beli*
sultamm tavsıf dèdi. ordan o erennere gètdi, erennere dèdi gi, o bizden oĸursa gerek dèdi,
heP sordūy soruĸarı deĸlendirdi. yèrine getirür deĸincig, bunnar müşĸulatda ĸaldılar.
atlarında postĸarı varıdı esgiden bu ışuĸ yèrine hanı çıraĸ yáĸallardı şeydellerdi. şimdi alevi
110 teg vurup söndürürledi hanı. şimdig bunnar hep ifтира memurum da, bunnarın postĸarı
çekilincig beli Ki bu bizden oĸur. gèldiler aynı soruyu şóle onnara da şeydincig bu
cèvaĸlarını şeydinci, bunnara dèdi gi bütün *türkiyé* çapında oĸan dèdi, tariĸatlılara dèdi. dèdi
bıraĸbellig yápacaĸsıñız dèdi. zaman gèlince üş sene dèdi dergáha ziyaratá gelecañız dèdi.
onnan dèdi üş senede ĸeemezseñiz beş, beş sene de ĸeemezseñiz yèdi senede ĸazan
115 ĸaynadacañız halifelig aĸır. şimdi yoĸu dörT ĸapılı derneh oĸdu *hükar. peygamber* efendim
*hazreti ali*yle ĸurdu da, *peygamber* efendimiñ *hazreti aliden* sona çoĸ yılları batdaĸ ĸalışı
memurum. dèdi ki, gèdiP talip górdüñüz yèrde gelip de dergahı ziyarat etmeşse ĸece uyĸu
haram ossuñ u ĸundeĸu górdüñüz gózüñ ĸaralsın deĸ. yáñi eliñiz vaĸlaha èrmesin dèdi. bizim
bu şeyde evlaĸlarıñ oĸunurlar emmá emmá *horasamn* pillerinderiz gèldi bu dedeliK şey
120 memurum. ondan sona o öyle aldı yürüdü artıĸ *hüñkann* şeyi. bunun tarihine *bekdaşlı* tarihi
vardı, *hacı beKdeşin* vilayét denmesiniñ oĸuñ. *hazreti alim*in faziletleriñi sâa gósderim sâa.
şimdi memurum bu islamiĸtli ĸuruncu *peygamber* efendim, *hazreti ali*, *bekire* çardı
peygamber efendim. gèl yá *bekir* dèdi şu *heyber ĸalásında* doĸsan bin kufar yáşiyō, buranın
fetini saña vèrijm. dèdi gi, ben yápamam yá *rásul*, niye? yápam o ĸuç yoĸ bende dèdi, pekí.
125 *ömer* çardı *ömer* öyle. *osmana* çardı o öyle hissımıña deĸincig dèdi ki; *siddih* dèdi ki yá
resulāĸ bunu yápsa yápsa *hazreti ali* yápar bizde o ĸuş ĸudüret. *hazreti alı* çardı, yá *ali* dèdi,
*heyber*in feTini yápacām ümmetlere teklif etdim, heç biri ĸabul edemiyō, başaramaĸ
diyolar. emrin başüssüne yá *resurūllah* dèdi, ondan efendime ben dèdi halb elbisemi giy...*
gitti bi zırĸ ĸeydi bacana pantuĸ mavi pantuĸon bi de başına dilbet vurundu, ĸirmızı dilbet.
130 ümmetleri sordu yá *resurūllah*, *hazreti ali* ĸarbe gidergen sefil edersin, bu nèyé ĸiyás size
biz bi soruyoh? yá *ali* dèdi, bu ĸarbe gidegen ĸirmızı kisbet giymāā annamı nè? dèdi gi, yá
resulāĸ ĸarba ĸetmāĸdan mahsat ölmāh var dönmeĸ yoĸ dèdi. bu *islam* sancaniñ dèdi, işareti

dédi, başımdaki tülbet de dedí *isłam* bayrānāñ~ işareti dedí memurum. *düldülüñe* bindi asgeriñi aldı geTdi, vardı *heyber galesnín* gápısına vardı kibi löbetÇi var. löbetçi dedí Ki,
135 buranın gápısını aç! açamañ dedí. bilmiş ema *hazreti ali* oldunü. açamañ diñci okğayı nası elinden dutdu galdırdu havałara, ēy kim batdannıñ~ eyle, ellü dene *ķúffar* goymuş gapiñi. o da löbetÇi, sona hemen ruhban çıñdı, ruhban çıñdı dedí ki, yá *alı* gelecāñi biliyom iyı biri söylüyodu dedí. bunu nassı hallédecesēñ yołuyñan hallét. saña dedí yáluñuz girğ suyał soracam bunu cēvaplandırırsañ dedí, burayı *müslüman*~ éderúğ dedí hazreti. *hazreti alíe*
140 sordu cēvaplarıñı, ben de saña bi suvał soracām dedí. keşişe dedí Ki, ben bunun súaıñı cēvaplandırırsam burayı *müslüman*~ éden mi? dedí ruhban. éderim dedí, ruPban dedí keşiş. témam dedí, *hazreti alıñıñ* girñ suvaıñı sordu, cennetin~ eşşiniñ~ üzerinde nè yazılı dedí, ruhbanā *hazreti alı. eşşedi enláılahā illallah eşedüenne muhammeden abdüvü veresuruıllah* yazılı. o zaman keşişe dedí ki, gañ gideh *payğamberin*~ isminin yazılı olduğunu söylüyö,
145 söledim dedí. bu *incilde* yazıyo dedí, sen de oñumuşuñ burayı *müslüman*~ éder sen~ éden, étmeSsañ kırar geçirrüg hā. gañ seline bürür burayı bañ dēr. yoñarı elimde dēr. biri *peygamberin* gañadı *zilburharán* biri gendi örencisi ēy dedí. şimdi *ıā fete illa alıā keyfillā azēziz gaffurun* dedí üş dáFa duā éderken sürerüg. bu āyét *hazreti alımın* hağgına geldi memurum. *türKcesi* orayı fetétđi, *müslüman* oñanı selavat getüttüdü, *müslüman*~ étđi,
150 *müslüman*~ olmyanı kırdı geçürđi hā. bunu zaten *allah* dedí yā, yá *muhāmmet* ben *alıynen* seni kendi ruhumdan hağğ~ étđim, kendi vāııımı gücümü size ağdardım dedí. işde hazreti *peygambár*~ efendiminen *hazreti ali* olmasaydı, bu geç~ aşuñ delilinde gelir. *aPduımütālip*~ oıu *alı* olmasaydı biñ puta biñ gız ğurban giderdi diyereg böle gelir söyler. bizim hałha açıkda, hağğ~ ozannarı. para gazaşlıñda gózüñü seviyim şimdi *āıllah, muhammet*
155 *alıyı* hağdur, onnariñ bilmedi yoñdur.

bunnarı *fahır*~ *aPdañn* bi şeyi var, delili. ben meylimi üş güzelé düşürdüm biri şemşi, biri gāmer *illel Feli haııāz* deđü. şemşi *arapca hazreti peygamber*, gāmer *alı*, meylimi üş güzele düşürdüm biri şemşi biri gāmer *illel hüđ*. özümü onnarın kulesinde düşürdüm, biri şemşi biri gāmer *illel hüđ*. çoñ sevdim sevgüleriñe doyamam, onnardan irizasız lohma yeyemem, üçü
160 birdür ayru ğayru diyemem. değ bañ. üçünüñ bir~ olduñu söylüyö gel sağı, bunu *veranada* söylüyö bu *ğafir*~ *abdaıdaşı*. üçünüñ bir~ olduñu ondan söylüyö, üçü birdür ayrı ğayrı diyemem, biri şemşi biri gāmer *illel hüđ*. *fahır*~ *aPdamñ* nuru özümde buldum, setdel misaliní yüzümde bulurum. çoñ aradım gezdım cihanı, duymayı *hañ* özümde buldum diyö. yāni *fahır*~ *aPdāl*, her şeyi gendünde arıyācāñ. hanı demin *hünKanñ*, hanı devruş girğ
165 firhada darzda dóú hararát narda darzdá dóúı. her ne ararsan gendünde ara gücüsemeğ harfā

dóúldü. bu *ałłāhāñ* emri *hazreti peygamber* efendimize, *hazreti peygamber* efendimden *hazreti alî*, *hazreti aliden* *ehli beyite*, *ehli beyitden hünkara* ahdarılıdır diyò *rumuzu bayıt*den memurum.

başını arıTmayım. tarihi şeyí yázar, şimdi biz hanı şe yapıyoğ. böle duşasını édiyoğ, el suyu
170 gurduruyoğ sarı ğapağ çétimiz, darag çaldırıyoğ. el suyu gurdudndan sonra ğarımız, *bekdaşın*
ğaru yedirürüz kesbece. ğırğ paresinde pirimiz ğırğlamız, *ğırşehir ğaraca* amet onun
ruhuna, dini ihsan ğuvvetine, beş vahdın fajzine seşavat getitdürüg. sona el suyunun şeyí
ben *ğúlamı haydaram* étmezem acıcan āzına sür. sürüben derğanā oldu senamcam. ğırğ
paresinde bilimüñ şalıım *selmanı fahır*, *ercemaalı muhammet*, *mihrimal* alí. onnarın ruhuna
175 vérelim seřavat değP duş éderüg. *ałla hümmē selli āla siydına muhammet ve āla alí*
muham...*, *ałlah* *ałlah* hayru hızmátdan ğabuğ oğ, hayrlı muradıñ arhasına saña, řehnáz
övmüş. *kirmaña* sapuñu, ğuşā doğa, farzı sünnet üzerimizā eksig olmuyécez dē. *üseymí*
gerbelān uçúñ gözlerim yášlu, saTbazarına aldı ossun, meyvanın ğarabālı daş ossun. ğırğ
paresinde pirımız ustadumuz *seyfül horasí*, *ercemaalı muhammet*, *pircemaalı alí*,
180 *muhammed* alíñ ruhuñu uçún vérelim seřavat. *ałla hümmē sállı āla seyđine muhammet*
ve āla alí muhammet. *ałlah* *ałlah* hayru hızméTden ğabuğ oğ, hayıllı muradıña, ğismetina
seniñ *seydil fuhara* evliyā ğablerinde ayrı mı? diyé böle heP ğörevlülerin şeyinin
duşasının şeyini yapığ hoca, memurum. yanı çoğ da şindig hanı bunun sonucunun,
ğezmesine, bitmesine kim çalār. *hazreti alín* faziletlerine *sıvasın* derazı. meselá buyruğ,
185 varmağ. şindi memurum şimdiki tarih batıran insanlarımız bizim hep dē ki, *yoğatdan* cinci
hoca getirioğ, *āngaradan* ğoca buluyò. o *ğuranda* nē yázarsa nē kelime *peygambeller*
ħağğında, *ehli beyit* ħağğında *ałlahan*, *ademden hateme* ğadar, aħır zaman *peygamberine*
ğadar ğelmiş ğeşmiş *peygamberlerin* nası ğelüp ğeşdüñü, nē çilelennen hanı karşılaşduñu;
meselá *eyiP* *alıyışselamñ* tennerine ğurtlar düşdü. *nuh peygamber* meselá *cenabı ałlah*
190 emretdi ümmetine *ałlahāñ* emini dinedemedi. yá *nuhum* sen řu řekilde usda bul, bi gemi
yápdur, ben tufañ ħalğ édecém emrine mut olannarıñı gemine al, emrine mut
olmuyannarı da ben tufaña ğarğ édecém değ *cenabı ałlah* emretdi cebrañnán. dört dene
olu vardıñ oğ; *ham*, *sam*, *yásef*, *kenan* değ. *kenan* heç babasına şey étmezdi, bābasına
isyanker olannarñ düşer ğalħaridi. yine ğözünü sevdüm memurum, hayret oldu *cenabı*
195 *ałlah*, *nuh* o gemiy yaptığ du. o tufanı ħalğ étdi, *nuh* o gemiy lé eren ve cet seşamete çığı.
dutdu orda *ehli beyit* ħağğında olan *aşure çorbası* bişirüü iki rekát hacet namazı ğıldı.
ibrahim peygamberinen ğök narı ateşe atdıdu. *cenabı ałlah cebrañh* gönderdi, yá melēm ğet
ibrahim peygambere söyle halinden acızlığ var mı? benden bi yardım bekliyoñ mu? dē dedi.

gètdi sordu *nemurudun* narının~ içinde *ibrām peygambere*. herkes áteşledi, odununan dē
 200 aylarca durceK. ēy ġarındaşım~ *ibrahím peygamber*, ben ġarındaşın *aļļaħañ* melē *cebrañım*.
 ateş içinde külhan yányıōñ, bi dilēñ,~ isdēñ var mı, benden bi yárdım beklıyōñ mu? dēj
 sesledi. *ibrahím peygamber*, ēy ġarındaşım meleK beni yárdan~ *aļļaħı*mıñ benden habarı
 var burda oļdumdan dēdi, ben senden nē yárdım beklejım dēdi. *cenabı aļļaħ* oñu bañá, gendini
 bāa havale ètdi dēj, melekden yárdım istemedi dēj. *cenabı aļļaħ* ġóyden bi irahmeT ihsan~
 205 ètdi memurum. ō külhanları söndüdü, ġaratdı. edrafına nē ètmié ġaduđ du *cenabı aļļaħ*. ġúllúġ
 ġúlúzanı ġapıyı ġaħıılır sen diéreg *ibrām peygamber*~ o şeğe. *idiris peygamber* dizimize
 örsüynēġ hanı demiri düver şey yápardı. *isa peygamber*, *musa peygamber*, *ibrahím*
peygamber, *davut peygamber* bunnar ümmetine vajz~ éderken bizden sona aħır zaman
 peygamberi ġelegeK. oña on soru soracañız dēmişler. o soruyu cēvaplandırırsa siz de onun
 210 *işlam* dinine girin dēmişler;~ *isa peygamber*, *musa peygamber*, *davut peygamber*, *ibrahím*
peygamber. o zaman bunnar dúynadan erkesin dē ġalacın dēj. biz peygamberlerimízıñ
 sözünü yériñē~ ètüreg dēmişler memurum. onar gibi devletlerarasında hanı anlaşılıp şe
 yápyıolār yá. dōru ġeliyolar *peygamber*~ efendim yánnarına aħır zaman *peygamberi* siz
 misúñúz? biziK dērdi. hoş ġeldiñiz hoş, biz dört peygamberiñ~ ümmetindenüġ; onar ġişıyıġ,
 215 o peygamberleriñ varışıyúġ, yániñá ġeldük yá *resurullaħ*. sen bi dert~ at, *peygamberin* sen
 sāa ben soru soracaım? sorun diyö *cenabı aļļaħ*dan hemen nida ġelij, yá. *peygamberim* sen
 o soruları soran, benim *aļļaħlı*ğ deġerim ġaybołur. sen onnara soru sordu muydu, her şeyi
aļļaħ bilir diyerek cēvap verecañ. sorun baħıyım diyö, *isa peygamberin*~ ümmetinden biri
 soruyö; ihyá *cenabı peygamber* dışarda büyüġ bi deve var hamiledi, ġannındagi dişi mi
 220 erkeġ~ i? onu *aļļaħ* bilir diyö. dünyáda başımıza neler ġelegeġ? dē, onu *aļļaħ* bilir diyö. aħır
 zaman nē zaman? onu *aļļaħ* bilir. annımıza yáızılan yáızı nē dünyáda? onu *aļļaħ* bilir dēr. ne
 zaman öleceġüġ? onu *aļļaħ* bilir. sen bi *aļļaħa* ġarşıġ teg *peygamberisiñ*, her şeyi *aļļaħa* havále
 ètdiñ diyolar. *peygamberinen* secdáj sücüd~ éder bir de ġavumumuzunan barabar senin
işlam diniñē dahil~ oļduġ diyolar. yáni gendi dinimizden el ġètdüġ, hanı küffarı var, şeyi
 225 var. meselá bu bütün şeyine mesele. *incil* ġeldi *isiyá*, *isanın* ġavmu *peygamber*~ efendime
 ġarşı çıġdı hemen şeyi ġarşı çıħdułar bütün *ġúffarlar* meselá. ġözünü sevdiüm işde her şey
cenabı aļļaħan~ elinde. *cenabı aļļaħ* gendi vaļlımı, ġücünü, nurunu *hazreti peygamber*~
 efendime, *hazreti alié*, *ehli beyiTe*, *hatic*~*atun cibriyé* anama, *fatım*~*atun zöhre* anama.
hazreti ali efendimiñ~ aylesi, *peygamberim* ġızı işde müdürüm, şey memurum.

230 çoħ da ben biráz ıraħaTsizum ġusura baħma. -sā~ oļun- sen de çoħ sāy~oļ. efendim, hā
 onun yánnına ġederim, anıyámıyorum~ efēdim. ġapı çoħ çıħdın da. -kitaP çıġardacuġ dē,

senin söyledüñ sözleri.- nè diyó? -bunuñ sözlediñ sözlerden diyó, kitap basdıracam diyó, bu
ğonuşduhlarıñı dej.- hā. kitaPda şimdi biz, *bekdaşı* tarihlerini oħuyoh memurum. imamda
farz buyurur bir. ondan efendime sölejm, *hazreti alim*in fazilet demesi iki. ondan efendime
235 sölejm, on~ iki imamlara ayt~ olan tarih var;~ *alevilik* üzerine *hazreti peygamber*in,
hazreti alı gösderim sāa. iki tarafında, bi tarafında *hazreti alı* efendim, bi tarafında
peygamber~ efendim; *imam hasan*, *imam*~ *üseýin*; *cebraıl* de yanında *peygamber*
~efendimín ėvde benim. *hacı bekdeş* yā.

Siz o kitaplari hiçbir yere vermediniz ya da veremezsiniz değil mi?

240 vèrmedim, vèrmem, vèremiyom, vèremem. yeñi yazı. şimdi *imam cafar* buyuruyo gi,

Biz onların sizden fotokopisini alsak olur mu?

-onnarı ver de fotoğopyasını çekdüret de, onnara göre kitap basdurujm diyó.-

-seni bi seslen dedē- bu yāñnu sölüyo. bunun yoħarı hēP çekdi ğapıyā.

evel *allah* deelim, ğalbim *allah* deelim, ğel bi *hah* loħması biz yeelim, *ibni hali versah*, şimşah
245 yolu yörüneñ yolu yörü. *allah*dan hidayet *peygamber*~ efendimnen de sürürüşe geçē. -o
yemeK yemeniñ duğası.- ondan sona yemā başlan, yemeK yèdukden sona afiyet~ ossun.

āmin~ amin *elhamduruallah*, *elhamduruallah* nimete bin beregete ğarşın şükür *allah*, *nimeti*
celiullah, *beregeti haliullah*, *şafati ya rasuruallah*, yeyennere helal~ oħa, yèdirennerede delil~
oħa, geçmişler canına dā. ğazanannarın ömrü uzun~ oħa, *allah* talenin irizayı şerif~ uçúñ,
250 *peygamber*~ efendimún ruhu uçúñ; *şahi merdan alim*in ruhu uçúñ, *hafizatúñ kibriyanın*;
fatmatun zehra anamızın ruhu uçún; *ehli beyin*in ruhu uçún; uzaħda, yāħında zahir zebatin
efdan~ erenneriñ; evliyalarıñ ruhu uçún, bu loħmayı ğazanıp da burıyā getirennerin
geşmişlerinin ruhu uçún *allah* talenin rizayı şerif~ ossun, *zilzain el fatiha*. *allah* biñ biñ
bereKet vèrsin hocam.

Yer: Samsun/ Ladik/ Küpecik

Ad: Şerif Yığman/ Nuri Gece

Yaş: 93/ 83

5 **İsminiz nedir?**

ismim *nürü, nürü gece. -nürü gece- he. -memet gecenin nesi oluyor?*- bobası anasının göcasım.

İsminiz neydi bir kez daha söyler misiniz?

nürü; nürü gece.

10 **Yaş kaçtı?**

hamd-össun ben İyim- allā.

Yaşınız kaç?

ben yaşımı bilmióm. bin- üç cüz- otuz- altı senesinde dömuşümüñ var yá hesap- ét hā. tevelütüm bin üç cüz ğırñ yá.

15 ***Rumlar'la ilgili babanızdan duyduğunuzu bize anlatır mısınız?***

hā.

Buraları yakmışlar ya onları anlatır mısınız?

yāğmışla oñları ben bilmī *sédat- ó rumnanñ*

Bize duyduğunuzu anlatın?

20 duyduma göre ó, şu *rumlanñ* gitdunu dinĕm. yalıñuz dödum senē otuz -altı sénesi, vaññāh nē ğonuşalım.

Babanızın Rumlar'la ilgili anlattıklarını hatırlamıyor musunuz?

25 bābam bin üç cüz beşliymiş nēymiş bilmióm bōbam. gerçeg bōbam dört sene asgellig yapĭj *yemende yemendē* yā. bōbam dört sene *yemende* ğalmış hiç mekTüp mükdüp gel bérinĭ, dört séne ğalmış. ā bu ğoñundan vuruñdu muydu bi dā tañōñta ayırmışlá gelmiş.

Yemen 'de ne yapıyormuş?

asgellig~ asgellig.

Hayır onu sormuyoruz. Sıkıntılar, zorluklar yaşamış mı?

30 artıh orasını zorunü gölay, zor geçmesse vurulmazdı. buradan gürşun geşdi mí ötegi arhadaşına da bacana yás gelimüş güşşun.

Babanızın kolunu koparmamış mı?

ğâParTmamış.

Burada Rumlar'la aralarında ne geçmiş anlatır mıydı?

35 aralarıñı vaılla öılları beK ānatmaz. biz bōbamınan beK gōnuşamazduh~ êle bizi gōnuşdumazdı yēndi fazla.

Diğer büyüklerinizden duymaz mıydınız?

duyyōdum.

Bize o duyduklarınızı anlatır mısınız?

ō duyduhları, neysinī duyduhları?

40 ***Mesela bu köyde adamları tutup bağirttıp para istettiklerini, buraları basıp, yaktıklarını bunun gibi şeyleri bize anlatabilir misiniz?***

ōnu şimdi burdā *urumnar* azdı mıydı kōyden, emmisi varmış burdā emmisi beraber bi dā gōñşulardan birisi burdan ōduna gidiyāla ögüzünen. evelden ögüz gōşuluyōdu. bunnarı ormana vardı mıdıy~ ō *urumnann* çöteleri yáħalıyá. bunnarı alıyōla gōtürüyōla birāz yoharda, diyālağ gi, gırħar bin nira, gırħar lira para neysá alıP gelicañız, sizi gōyuvērōcuħ diyāılla. bunnar ō diyé ben gidim gōyé, êtegi dēé ben gidim gōyé bunnarın hiÇbirisi, işlerinden éhdiyāıllarının birisini gōyuvēriyōla, ō geliyé gitmī bi dā. ōndan sona birāz dúyn geçiyō aradañ, gine gelmeénci bunnarı alıyo gōtürüō bi depē. gōzle gōzle yōh. irametlig bōbam ā ōrda yūseK depe vardī, orayı gece getirīōlá. bōbama da bārır bāTduruyōla. şindi 50 bōmamın~ ōlu var benim~ ābejm iKi tane birisi, bāriyá *gūllū gūllūy; sedim, dāut*. benim maıımı milkimū satın da beni bu *ğavurılanñ*~ elinden ğurtarın dējnci, *ğavurılar* ħaħır ħaħır gūlüōlarımış şurda. tā burdan~ *āħdaşdan* eşitmişle burdan bāııımı. gece bu gecē. işde urdan sona bi dā urdan alıōla gōtürüōla. feıan yerede parayı bulusañız feıan yere getirün dēō. fáıan yere gētdile mü şimdi. emmisi para getiōñ gōyo dē önce gitmemiş yá, bura geldim midi ābém 55 parayı gōtürüKéne lan çocuħ ğorħar dēmiş ben de berāber dēmiş. berāber gitdile miyidi

bòbamı gøyuvèrìólá, emmisini gøyvèrmìólá. bunun parasını getirĩ bunu da gøyuvèreg dèólá. burdan alıyòla tā şēē *derebòaz* dizili bālıa *gozluca* var, oradanın başına alıòla gótülüle. bòbam ertesì gún bunun parasını da bulúó, peydāh~ èdiyó gótürüó urdan da emmisini alıp getirio işde. yā.

60 ***Bu köyleri hep yakmışlar mı, biliyor musunuz?***

yáhmĩ üş, dört hane gálmiş góyde yánmışlá heP. yágmışla hep, góy üş dört hanē gálmiş góyde.

Bu köyden öldürülen olmuş mu?

65 burda öldümümüşle de ā orda var bi gáđın işdē burdan gáçarkenā biz kóy taraFından ateş~ ètmışle. ordagi gáđın ölmüş öldümüşle. başgā öley Saten āsger gelmiş buriyá. asgerĩ geldi diyérek esgiden kóyúñ ileri gelürleri beklellerĩmiş kóyú. āsger geldi diyérek yátmışla aşşa, āsger de yátmış~ aşşa ó zaman gávullar geliyòlla āñadĩ mı? kóyúñ bi at başınāñ, bi üs başdan başlıyála yáhmıyá gáçıp gidiyòla hadi baħalım.

Babanızın evini yakmışlar mı?

70 bòbamıñ evini yágmamışla yā. bòbamıñ evini yágmamışlá. yá böle yáni.

O zaman köylüler ne yapmış?

şindĩ heP kóylere gáşmış. ā bu *ládñ* kóyú var~ *aħdaşa* buralarā gáşmışlá heP kóylere. soradan~ işde ölmijenner hep~ evlerinĩ yapmışla tek dúK.

Rumlar burada nerelerde oturuyorlarmış?

75 burda üş dane *gávur* kóyú çey *rum* kóyú var~ üş dane. ā bu depeniñ~ üs yánda. há ó yánda üş danē orda oturuyòllarımış. *sırageçe* dennenē bir, *çöteleğ* diyòla èKi, bi *gúceK* giriş diyòla üş tanē *rum* kóy varımış budā orda. bunnağ biraħıp gáçıp gidiyòlá onnar da işde bi dā yā.

Burada büyük bir kuraklık, kıtlık olmuş. Onu hatırlıyor musunuz?

80 gıtılığ, accuğ hatıllıóm ben çöcudum. burdan gıtılığ~ oıdú *hāyzadan*~ ofısdan ekin vériyòlarđı gene kóylüē. burdan gitdik *havziyá* gádar, gece orda kóylerde yátarah. ertesì~ún *havzayıñ* iKişer~ ölçeg, ikişer tenéke ekin āıduğ. ordan çıhağ çıhdığ geldüK bi da işde. heP kóylüg bi gitdüg kóyceg.

Yürüyerek mi gittiniz?

yörüyereK, araba nerde yōdu. āt~ oġan ātınan gidiyōdu, merkep~ oġan merkebinen
85 gidyōdu. benim merkēbimiz varıdı bizim, ben merkebinen gidü~ étdüm ānadıñ mı? merkeP
meselā bi adamıñ iki adamıñ ekininde yıvıyōduñ meseġa yörüyereK. araba nerde buġuyōñ~
ō zamān, motur nerde buġuyōñ.

Ayağınızda çarık var değil mi?

yā çarūuç. çarū oġan çaruġ buġan çaruġcu buġamıān, mu Őapir~ éderdüġ bız. ceı yāpardı
90 ayāmıza.

Őapire nedir?

yā Şe oġu Şey, ayāđlar gibi Şeydi bōle de düzüdü yānı çaruġ gibi bōle giyniyōdu.

Neyden yapılıyordu?

gōnden, sıvır gönünden yānı édik.

95 ***Dayanıyor muydu?***

dayānsaydı dayānsımıyōv dayānması isdersen nē yāPıcaġ? yāġın~ ayāġ gide gēliyōdu.

Buradaki zelzeleyi hatırlıyor musunuz?

zerzelē, hē ġırġ dōrTde oġdu dō mú Şerif~ ā? -hī- bōyüġ zerzele ġırġ dōrTdē oġdı dō mú? -
nē yāpıyā?- zerzele zerzelē -hā- bōyüġ zerzele ġırġ dōrtde oġdı. -ġırġ dōrtde oġdu ō ġırġ
100 dōtde. ben tıraġıyādaydım- ġırġ dōrtde. -ġırġ dōrt gēcensinde oġdu burda.- ġırġ dōrtde sene
ben ġırġ dōrTde oġdı. -yā yā.- ben ō sene asgere gitdim irametlig bōbamgile çitden, çitinen
ōrdüm bi ōda yāpdıġ~ ā bōylē. asgere gitdim. işdē dōrT~ üş dēne ġaġduġ~ asgerde. ōndan
sonā ġırġ yēdide geldüġ, ōndan sona év yāpduġ.

Üç sen boyunca aileniz çitte mi durdular?

105 çitde durduġar he mi.

Eviniz yıkılmış mıydı?

yō üsdünü örtüydü üsdü üsdü. üsdünü ōrtdüġ. yēni batdaġı Őamurnan sıvıōñ duruyōġa.

Depremde ölen oldu mu?

ölen oġmadı burdan. aġdaŐ kıyúnde feġan ġaPıçōñ kıyúnden öldü de bi fiġan~ādam. bizim
110 burdan oġan~ ōlmadı.

Askerliği nerede yaptınız?

asgerde āṅgaráyá. ğırḥ dórtde.

Askerlik o dönemde zor muydu?

115 tabi tabi. yáv Şimdi biz, bizim emsaļlar dórt sene yápdī. bin üç cüz ğırḥ tevelütli olannar. biz candarma yázdılá Őúbeden bizi. bahayá ğalduḥ. sonṗadan da çōurdulá bizi muaberiyé uşde bi sene sona muaberiyé gitdúĝ āṅgaráda ğalduḥ. óndan sonā étekilernen biļabár geldüK beraber~ işde bi dā yá.

Sizin kaç tane oğlunuz, çocuğunuz var?

120 ólum mu? dórtten bi nosan~ işde. ben āsgere gitdim ğırḥ dórtde ğırḥ beŐci, ben varmadan~ işde altı ay sona mí, beŐ~ āy beŐ ay sona mí? seni *memet gececin* yenī ğelmiŐüdi adamı. urdan bi dene de *ĝavāñ dēřmencili* kóyüñden var~ *ékram* hesabında bi argadaŐ. ónun bi dē ğız çocu ğelmiŐ dünyá, mekdüp yázdıram mekdübe Őöle elleline boyalamıŐla basdımıŐla çocuğlara. İān *ekrem* dedim bunnarıñ iKisini eŐliĝelim~ ólmelese. eŐliĝe~ arḥadaŐ dedi İ. ē bizim çocuḥla böyüdüle, geldüĝ. bizimKiler oḥuļa vérdüĝ, ó da ğız böyüdü mü ğızı satmıŐ. 125 sona óriyá gitdim ben, İan ayársuz adam dedim. dem ĝavilimiz neydi, nerde benim gelinlimi çıḥat bahalıñ, ĝóşder? ē, sen hiÇ arayıp sormadın. İan ben çocuğlar oḥuldā, oḥuldagi çocōā ben ĝarı mı arajm, dedim ānadıñ mı? yá ĝúldür Őaḥa ĝúldü dā āladıñ mı? Őimdi birāz geldig geŐdúĝ. óndan sonay iKi dene dā olān~ oldu, ónnar da böyüdüle. *memet gecē* hafızluya yolladıḥ bunu *isdambuļa*. órda haFizİ bitidi geldi buruyá, burdan vérdüĝ~ ortooḥuļa. üŐ 130 sene burda ortooḥuļda oḥutduḥ. araba yōḥ, eŐŐanen odun çekiyóm~ *İladıve* de *İladiKdē* bunnar ĝórdüm. birisi de polús oldu benim Őimdi. ó da oḥuyódu işĝē iKisi oḥudulá. óndan sona *memet gecē* imtāma girdi, éllisinüñ ĝündüzlüsünü ĝazandı. *peŐembáyı* ĝazandı *peŐembiyē* gitdi, üŐ sene órda oḥudu burıĝ kóyē geldi. ē, bóbā beni yúĝsek ĝısına ĝónderiyolar yolıarşan gidicām yolıamassañ, ē esĝisi~ibi dōl geŐdinden faḥıllıĝ varıdı. 135 benim dayımın~ olu var *ĝabıcıóz* kóyünden. belgi tanıñ *kişpi* isminde *kiPri ay*, óretmen~ emeklü. taļlanı satıcān yōḥ~éduP çocū oḥuducañ dedi. İan git dedüm, *aļlah* Kerimdiř. gitdi yolıaduḥ~ İcra ĝısına dórt séne de *isdambuļda* İÇra ĝısına gitdü. órda da vuruldu bi~ā sā soļ davesinden. sā soļ davési. burdan ĝirinci ĝurŐun~ ā burdan cİellerinden Őurdan çıḥmuŐıdı yá. işde urdan éy oldu geldi. ilk óretmenlini *bafıryá* vérdilē, lise óretmeni olaraḥ. urdan da 140 *samsuna* geldi de Őim *samsunda* duruyó segiz~on senedē.

Emekliĝe ayrıldı mı?

yáv emeklüje ayrılmıyó bunnar garí otus sené geşdi bunnā. ayrıldı mı? ā şār teze ayrıldıyse bilmiom gaylı iki üç hafda dā. há oldu. dá arabasını da satdı, lan niye satdıñ? dā İysini alıcam dēdi yeñisini dēdi, ĩ dēdim ben de. öndan ufā var, iki numara ó da çalışmıe gitdi burdan
145 nēriyé? *bursuyá* yoh, *gonyíyá*. asgellini yápdı geldi, *gonyíyá* gitdi. órda benim yānim varıdı, ābim~ oļu. onun yānda çalışdı iki ay, iki ay çalışdı mıydı bu pólúslüye dileKce vérmış burıe gelmiş. geldi, on beş yirmi~ún duruncu bı candarma geldi. bizim~ ā burda ğarağol da candar varıdı ğarağol vardı yáħın kóũñ ğıyısında. *davudu* ğarağoldan isdiyoġā. lan *davudun* suçú yóħ bi şey yoh bu niye búláy? gitmedi sona ertesı~ún bi da geldi, lan ğaymaħam isdiyó señi
150 dēdım. ğaymaħam çārmış, ğaymaħam dēmiş gi, oļum sen *gonyá* da dilekce vérmışũñ pólúslú seni ördan arıyālā. sen isdersen git ördān evraħlarıñı getütdı, isdersen muameleñi burda yápdı ne yáparsan yap dēdile. işde evraħlarıñı getüt bu ser de burda yápdı dā, yá bir ayda geliy yá iki ayda. bunuñ haşlıñı vérdimén yoļladım. erwağlarıñı aldı geldi, burdān *samsunda* yápdıdı da burda pólús oldu işdē. epey on~iKi sené *adanada* ğaldı. dört senē *zonguldağ* da
155 şeydē *eġazidé* ğaldı. segiz~ on sene dē *zonguldaK*daydı işde órda buġdu. ğomser öldü, emnijt~ amiri oldu. emnijt~ amirlerine bi de şarħ hızmatı ĩlazımmış bunu ğónderdile *adıyámana* şimdi. *adıyámanda*.

Samsuna gider misiniz?

samsuna giderim gece. geçen sené bir ay~ órda ıramazanı órda dutdum. bi de ufahlığ var
160 şeydē *tosyá* da ufah~ oļum. ıramazanı órda dutdum. ördan geldim çevür on, on beş ğún kóyde durdum ben ğurban bayramına~ ādar da órda durdum. ötey yerinci gelmişle iKisinin arasında bóley. yáv napim yáv ben~ işde bi dē önnarıñ~ uçun biz ne emeklü olduħ bi yerden, ne bi yere çalışmıe gitdük. kóyde ā bóyle binalarda çalışarağ pałaszarağ önnarı oħutduħ. şindi de yátıyoh, aşşa iniyoh náPaļım yā.

Eşiniz yaşıyor mu, hayatta mı?

hayátdá. beraberüg yá nere gitseK beraberim yalıñız gitmem hēç. geçen sēnē benim ğulaħlarıñ kóreldi birāz muayniē gitdük faKüldede muayniē muayne muane muane muaná. muane bitdim. dēđim noġacaħ böle? şindi puarıñ dıřındā bi hemşire bi de bi çanday benim. elinde bi apörleğ vérdi ğulağuma, ó dahdilie şöküyó. emice dēdi sert ses sert gelüse sert geliyó
170 dicāñ, yávaş gelüse yávaş geliyó diyécañ dēdi. ēyġ. sertlühde sert geldi, yávaş geldi, sert geldi. ó yázıē, yázıon toħdura götdük yázı. toħdur baħdı, dēdi yáşıñ ne ileğledi yáşımı bilmiom dēdım, tevelütüm bin üç cüz ğırğ dēdim. ayān didi, emmiē böle idare idicañ fayda yoh didi. dedavi itdim, şimdiē ğadar. ben şindi kimisi di seKsen~ üş yáşındasıñ, kimisi

seKsen dört dij, kimisi seKsen di didiú~ibi. üç gün beş gün yátaħda yátıP da dā gidip dey
175 doħdurda bi ĩney vurunmadım a//āma şúkr~oısuñ.

İyisiniz değil mi?

yáv eyim yévenim~ eyim. ā bu çaħaı ğayboısu kıyde bundan sona ben gelióm yaşıııluħda
yání kıyde. bendenü üç dört yaş böyüg bu hanı. yā.

Sizden fazlasını bilir mi?

180 içe. bu var işde böyüg başğa yoħ. bi teK dā var áma o hāsda yátıyá, konuşamıçe yátamiyyé
geñinişebilıř gezemıçe. başğa yoħ~ iKimizden başğa.

Köyünüz çok güzel öyle değil mi?

185 kıyúmüz güzel kıyúmüz. kıyúmüz de ĩ, kıyúmüzüñ~ adamıar da ey. bizim kıyde aşşa
yoħarı ělli ātmıř dane emeklü var. bunar gelelü ğóy řenendi rātda řimdi. ğóyle gelié hep
yemeKlü oıan.

Siz burada ne yaparsınız?

ben mĩ? ben ne yáPıem aşamınán yátıóm zabanán ğalħıem zābah~ ezanı oħudu mí namazımı
ğılıóm geri yátıóm. sāt segiz doħuzda ğalħıóm. işde bı merkebim var ānadı mı? oña accuħ
ot vėriyóm. osanırsam binış oduna gidióm ā órda ğorum varcıħ ğorumuz. órđan accuħ odun
190 alıp gelióm başğa yoħ. iş güÇ yoħ hiç.

Tarlanız yok mu?

var taııam var, oımaz mı?

Ekmiyor musunuz?

195 ē, napıım, bışer oımaınci benı kim eküceK. hozan bırahıyoħ~ ot. ot~ otunu bışdirip otunu
satıyoğ başğa yoħ. aşşadāy ekdim bi, iki dönüm yer başğa ekmedim. órayı da dóverbiřere
bıřdirücām dın ěkiyóm. yosa orānan bıřmá yoħ hiç çede. -arħadaşı kim ğaldı da yemani yēn.-
buráyá mı? hadı baħıyım. bırah~ onu, bırah~ onu da gel. duşsun düşün bi şe oımaz. geçin
baħım, řöle geç. hiř bilin mi ěle řey mi oıur? geřin geřin oturu otur. otur bóbayıdim otur
200 mısıııla oımuş diyuñu baħsan da bizim *ıadiK*den. torunu varımış órda dóñúřmıř, dede
dóñmıř. *ıadın* bi kıy yolundan ğı edebiçeci~ óretmen var yá deómuř, hanđı kıyden oıdunu
bilmióm diyómuř. *üsejn* değ ği bā, ben çocüm senin~ oıan hangi bölümde oħuyó? değ. valıa
bilmióm dedim edābiçatci deđim. ben~ oña derim, ben ā bu ádam sana seıam~ ětdi derim.

yáv sen nérde geziñ? bunnardan hiç görnüK? -bu góze ĩ bi şe yápiyódun şöle yándı kóyler
 böle yándı kóler bu sefe gör góyde durmuyódu ama gèri durmuyó hiç. hanı sen kóyúñ
 205 yándunı biliyóduñ?- ānaTmaļu mu? -bunnar ónnarı ānatmiç geldiler baħ.- ben bu kóy
 yánincıħ on yaşındaydım. buraların *gavullannı* hep biliyóm. bu bilémez bu gırğ giyúg
 çekiyódu bu. aha burda giyúg hayvan yá, giyú góyde oriyá ğaşduħ biz. ó zamanın berhinde
mollo hasan isminde bėyüg hocamız varıdı. bā dèdi Ki, ğāçın ğāçın! dúşman girdi góyé
 ğāçın! mezaııħ tarafından başladı. ót, év, ocaħ taħduğ taħduğ yáħiyáıa. ó zaman ğaşduħ.
 210 burda tezcēma yázi melezinde mekdep var oradan topıaşduħ ó zamanın berhinde. nēlāādiK
 nē yápaħ nēşliyég? ó zaman *gúl* amedın bóbası var *tagğáygille*, ónnar cepeden ğaçmışla
 dörT dene arħadaş cepeden. ó zamanın geldú ğünde bizim bu kóyú yáħdı. iki dene tüfeg
 omzundā, sırmalı başııħ bi böle bi böle mermi, gelin gelin bu yánna dèdi. bilmióm ben dā
 çocúğ. ónun āylesi sesinden ānadı. dèdi Ki, anam *ğayám* bizi ğurtar dèdi. yoğ yoğ āzem
 215 nem yáparım, *ğayá mayá* yoħ burda dèdi. gelim samsarı, çekdi bizim cú góyé. cú góyden
 geliyó dèdi, óranın nebeticilerini vurmuş. buraj cú kóy tarafınıñ *guyuc* aħdaşı. dört cepēyi
 mevzi díKmış *ğavur*. ó zamanda giriyá, bizim burda bi tabur asger vardı ó zamanın berhinde.
 ó asger yázi málesinde yátıyóħ yá bizim burdaKi de nebeticiden asger vérdiğ boşalıdıá.
 ğózcúyú goybellig *ğavur* mezaııħdan baħiyé gi kimse yoħ. sen nel ādiyóñ diyén yoħ. ama
 220 ó zaman basıyó buraj. ó zaman nókdaı döKüyá ğaçanı vurucaħ ğaçanı vurucaħ ó zamanın
 berhinde işde. órdā *mollo* şeyden ğóçúó ğóden patpada ğarşın vardı. *kāzimet* efendime sölém
 órda *kamil* vardı, *ğásim* var. dört dene ónnar órda bizim góyden de ginā āıtı dene cepeden
 ğaçmışla ó zamanıñ. ó āħıt işde kóy yāncı ó zamanın berhinde, bizim ó nebeticiyi vurduıa
 ónnar noħdaı. óndan sona bizim āşduħ óraj, gitduğ cú góydan. zabanam geldim āħlım
 225 eriyó, on yaşında yīmi yaşında bi deliğannu çocuħ yátıyyá. buña sordu gi, lan *ğavur* çótelər
 nère gitdi? ó da diyı gi, ğúnnúğ ğúnnúğ diyá. yání ğúnnúğ yáħdı yáħdıdı gitdile. bunu
 cóPeden atdııa év yánıyó órda bi. bunu étekinıñ üsdüne atdım, tağ bi atdı áteşıñ içinde gèri
 yátdı. bunu biliyóm yānnū ā ó zamanın berhinde. óndan sonā bir ay sonā *Kemaı Paşa* çııdı
samsuna. *samsun*un ĩlk evresi *kemaı başanın* çııması. bi de *cemaı ğürsel* isminde bādişah
 230 varıdı. *ğurani kerimej* ğaybètdi ónu oħunmucaħ, ezeni muħāmmet oħunmucaħ, tekgej túrbeli
 oħunmucaħ emir vérdilá. ó zamanın berhine heP aħlım eriyó. ó zamanın berhindē ó āħıt
 ezeni mumadiç, deúşdı şunu deúşdı, bunu deúşdıdı. *kemaı başa* çııyó *āvziyá* geliyé.
havzayı biliosúñuz? *bayram bē* varımış, *bayram beyé* dēj Ki, çabuħ bā şurdan gırħ elli
 kítaPlı şivil bunnar topluyó. burdan giriyá bizim ğamyún tarafından *topaı* *osman* çétesi.
 235 *topaı* *osman* çétesi diyáıa, ó zaman geliyá *ğavurıa*. *ğavur* burda dāda oturuyá gerüleç
 órda. ĩlahi diyó gi, herkes évini yápicah ócanı yápicah ortaııħ serbes. óña da emir vériyó

kemaļ başa ó zaman bunnar bölelini topluyó. yemã geşdüK böyüg āş var yá óran dibinde, burāniġ *ġavurġan* geldi. ortaġıġ ēy oġdıce dāyuġ zunna oynamaġ bura ġalaġan yerlerde yēdile işdiġā. bundā~ondan sona *kemaļ Paşa* āġına bunnarı topladı, kimisini *seġanī* ġónderdile
240 kimisini efendime sölē deġize dókdú *Kemaļ başa*. biliġom bunnarı ó zamanda işde burāġ ġaybētdi ó zamanı berhinde. buranın *ġavurū ġırma* varıdı *ġırman~* oġġlu beş~ ön seneden sona gelmiş burıyá, ben duyamadım. çoġ yerlerde ġap ġómúlüydü ekimle ġómúlüydü emmá bu~ātġlen duyamadım. işde bu dá gelmiş. bura gelmiş ġóylüleriné bölē belliyēreKden, óndan sona işde ortaġıġ ġavilin bunnarı āvını topladı *kemaļ başa* bunnarı ġónderdúġ~ içeriyá.
245 kimisini deġize dókdú kimisini de içeri ġóndedi. bu yánnı *ġavuru, kemaļ~ ā kemaļ~ ā* dedı, böyüg yōnüñ dibinde şu ġadar ġap ġómúli, bizim gidiceK durumumuz ġaġmadı. bu ġapġar ġóyümüzden āġın bunnarı deġeK mekdübü geldi *ġırmaniñ*. ó zaman baġan oġmaz ġóre oġmadı, oġu gelmiş burıyá ben duyamadım. nēde ġap ġómúlü nēde bat para nerde va, hePisi sölētdürüdüm ben. biliġodum emma ó zaman duyamadım ġitmiş, túris gelmiş burıyá içēydán
250 yá. ēy efendim.

Buralarda çokça işkence yapmışlar mı?

ā nē diyon sen nē deġoñ. burayı *ġapıcıġóz* yáġdıġa ġilk ēvelı. *ġapıcıġóz* ġóy var~ ā burda. ġilk ēveġa órayı yáġdıġa. óndan sona höġümet burıyá dā asger vērdı, órayı yáġman diġereKden. ó zaman asgerde yátġj ūhuyá ó nāmazdan burayı yáġdıġa yá. ēy bu dā ben on yáşındaydım ġóy yánıncıġ bu da ġırġu çocūġ. yá ēy gidı ēy! rāmetlig bōbam doġuz sēne yápdı asgerlig dōġuz sēná seferbillig zamanında doġuz sēná. bu ġóy yánmışdan. ónda sona bi sēne sona geldi babam burıyá bi sēná óra biliġom yá. -ātmış, bin doġuz yüz~ atmışdá itilaf~ oġunca ġnġam ġarışdııyó.- dē gece. -asıġ ó tarihcēli adam ónu ġ bilir. burda bi ġarı var şimdi, yúzü geşdi. tā annemin ġızġını biliġó ónu sölüyó, şöleydi böleydi. ama ġarının zeġası tam var mı yoh mu?
260 órası belli dēġil yá. bu bile şe yápiyó düşünce oġumu bu.-

Bu köyden birini öldürdüler mi?

efendim?

Birini öldürdüler mi?

burda mī? buradā *batbadın ġarışını* burda *ġabaşın satuġ* dēllerdi ónu öldüdüle bi dé cenaze
265 vardı *cin~ ali cin~ ali, ġúl~amedn* babasının dedesi ónu öldüdüle burda. bi iKidem öldüle bölē böyügġerden vuruġdu. yá óndan sona ġóy yánuġdan sona geldile burıyá o hō. *kemaļ başa* çıġmadan geldile buruyá ācından ölüyó dāda. eKmeg, ēteberi ġótürüle ġóyden. ó zaman

kemaļ Pāša çıhdī ò zamana ğadar bunnarı topladı aļasmadı ğótdü -*rumļa* ğaşmış deĵ yání-
yá. -burāları hep yáħmıŝla.-

270 *Diĝer köylerde burasının daha çok eziyet çektiğini söylediler.*

-yá yá. bu tarafda yá ...* üsdünde cami var yá ò camide ğırĥ tane asger yandı.-

Bu olayı dede biliyor mu?

-bunū biz soruyoh bunnarĝ beg hatıllamıyóla. camide asger yandı bizim camiĵ yáħmıŝla-
camiĵ mi? camiĵ bilióm, bilmem oļu mu? óté yánda burda *arif çavuş* bi isminde bi adam
275 varıdı, muhdarıdın. ben bu kóy dedim böle böle ben ölmeglü oļucam bi fēt giremez dedı. öle
geçirli adamıdı, cuma céması vá été yánda. oruyá ā fenim. ā önu orıyá ātdını öriyá, ò memiĵ
dükedij. bi da bunu orada öldürüyóla. orda dutüyóla óndan sona önu ğavulla áteŝ atıyála. -
yo yo cuma cemisinde asger yáħmıŝ.- yáĝmá yákdı amā -peki yáħdıla mı orayı? *rumļa*
yáħmıŝla cuma iÇárisında asger yánmıŝımıŝ ò doru mu?- yōĝ yoĝ óra bilmem ben. āsger
280 burdayın yázi málesindeydi. bi tabur asger bilióm bóún gibi ò ónnar dēl. *ĝavur* girdükden
sona ğahdıla, dā orayı girip de yáħmadıla. yā önu bili, ī bilijm ben.

Burada çocukları fırınlara atmışlar öyle mi?

yoĝ bunnarı bilmióm.

Siz onları bilmiyor musunuz?

285 yoh yoĝ. öle bi şey yoh.

Yer: Samsun/Ladik- Bahşı Mahallesi

Ad: Yıldız Bilgin

Yaş: 88

5 ***Merhabalar Teyzeciğim.***

merhaba.

İsminiz nedir?

yıldız bilgin.

Yaş kaç?

10 seksen yedi yaşını bitirdim. seksen sekizden iki ay aldım.

Hayırlı yaşlarınız olsun.

inşāllāh sā~ol.

Doğma büyüme Ladikli misiniz?

doğma büyüme *ladiklīm*.

15 ***Herhangi bir köyle bir bağlantınız var mı?***

hayır hayır yok.

Sizin zamanınızda Ladik nasıldı?

vallahı çoğ güzeldi bilmiyörüm. bizim benim yaşadım gençlimde çoğ güzeldi. güzeldi yāni güzel yaşadığ. gençlim güzel geçdi.

20 ***Neler yapardınız?***

ne yapardığ; bizim~ āylemiz terziydi, ben çocuğ yaşımdan beri terziK yapdım. aslında bizim kendimizin oturdu binamız çok~ esgi bir saray yāvrusu gibi biñ binaydı. böle haremliKli seşamlıKlı gibi ortadan gāpılı öle bi men a binada büyüdüm doğkuz yaşımā kadar. kırk~ üsdē büyüğ bi zelzele oldu, yıkıldı. bizimki yıkıldı enkaz altında kaldığ biz.

25 bizimle beraber pek çok insanın evi yıkıldı.

Siz o deperemi yaşadınız ve hatırlıyorsunuz?

yáşadım tabi bugün gibi hatırlıyórum. en~ āır darbeyi de ben ālmışım zelzerede. bu evin şu çatısı benim~ üzerime gelmiş çocuK. ben ablamla annem var, babam *havzıyá* gitmişti, davası vardı orıyá. yáni beni zor çıkardılar biliyorum komşular fılan toplandı başıma zor 30 çıkardııla.

Çokça ölen oldu mu?

ölenlerin sayısını bilemiyórum şimdi. bayā oldu.

Kıtlık dönemini biliyor musunuz?

kıtlıg dönemi şöyle yaşandı: ben otuz~ iki dōumlıyım ekmek vesikaylaydı. bi ara 35 vesikaylaydı. ama bizim~ işde tarlalar vardı, ambarlar doluydu sıkıntı çekmedik. onu hiç hatırlamıyórum sıkıntı evet.

Somak ekmeğinin yendiğini, Asarcık'a gidilip tahıl alındığını bunun gibi şeyleri duymadınız mı?

āsarca arpayı çeker~ arpayı yerlerdi. biliyorum biliyorum. biz yemedik. bizim tarlalarımız 40 vardı, çiflik vardı ordan gelenler yetiyodu. zerzele zaten bütün komşular da onları yediler. enkazdan gidip alıp, toplayıp getirip evlerinde yediler.

Ağalık durumunuz mu vardı?

ālıg, ālık durumu dēil de memleketiñ böyle ileri gelen bi āylesiydi.

Sıkıntı görmediniz öyle mi?

45 sıkıntı görmedik~ evet. evet hamd~ olsun. ama görenleri gördüm tabi. evet.

Çocukluğunuzda neler yapardınız, ne gibi oyunlar oynardınız?

valıyá ben pek oynamadım desem yeri. bir demir kapıylá kapaı bahçe içindeydi evimiz. ben pek fazla oynamadım. ben çok küçük yaşında annem terziydi ben ona hep yardımcı 50 oldum. evlerde su yoK su taşıırım, annemin suyunu getiririm. kuyudan çekerdiK súyú. bayā da mesafeliydi hele o gış günlerinde *ladje* çok kar yāardı. benim boyumca mesele çoucuğKen gider sularını getirirdim~ annemin. öle yáni benim çocuklumda öle çok~ āz evcilig~ oynadım olmuşdur bazı arkadaşlarımla gelirlerdi. öle pek bi oyun~ oynamadım yáni.

Gençlik döneminiz nasıldı?

55 gençlim güzeldi. gayét güzeldi on dört yaşında ben kendi gazancı kıncımı başladım. yâni gâzanmıyâ başladım. ihdiyâcım olmadı âyleme. giderim alırım *samsundan* dikerim giyerim. gayét de şık giyârdim. öleydi benim gençlim.

Düğünleriniz nasıldı?

dünümde vallâhı dün.

60 ***Kız istemeden başlayarak anlatır mısınız?***

benimki olaylı yâ. nâsıl biliyor musuñ? benimki ben istemeden, *anKarryâ* gitmişdim. beni arkamdan babam, babam da hiç karışmazdı. bi isdiyân olunca onda annesi bilir derdi. katîen gendi üsüdüne almazdı bi şey. munnara işde *allah* yazmış demek ki verdim gitdi demiş. bu verdim gitdiyê gitdim ben~ öle. işde ben *anKaradayım*, istemişler benim~ arkamdan söz kesmişler söz kesilir. toplanılır kızın~ evinde söz kesilir~ ondan sonra nişan yapılır.

Nişanda neler yapılır.

vallâ nişan yapılıyordu. bi topluluK~ işde âylenin yakınları toplanıyó nişan~ olurdu. bi de âma çalgıcısı var *ladîn*~ onu getirtir oturturlardı. o çalardı gençler oynardı böyleydi. takılar takılırdı gücü yâten nê gâdar yâtiyosa. sonra dün~ olur dün, nişah benim nikâm bi 70 komşunun evinde oldu. gendi evimizde de olmadı nedense. zerzeleden sonra barağa diyê yapılan~ artıg evde oturmuyâ başladığ biz. bizim o bahce var yâ -evet- o bahÇede üç tane barağa yapıldı. ikisinde komşular geldi oturdu birinde biz oturduğ. sonra o evi gene barağa gibi ayrı şey yoğ malzeme yoğ demir yoğ, çimento yoğ.

Baraka neyle yapılmıştı?

75 şey dolđurma derler üsd~üsde âşları yırlar duvarlara onu da çamuru harÇ yaparlâr~ onna sıvarlar~ işde böyle bu. o evde yazın oturuyorum ben. dört~ ay oturuyorum. evelsi gün hafda sonu gene ordaydım, gece de yâtdım. *oğday* siz yokdunuz yâ. -evet- gece de yâtdım~ orda. orda oturuyorum yazın.

Ladikle ilgili çok eskilerden hatırladığınız bir anınız var mı?

80 vallâyn yâni insanların normal hayâtında yaşardı. dâdan odun getirirler biğ yüg~ odun gelir yâş~ odun. onu yâkarla şıkır şıkır suyu açaraK. bir yük daha alırlar fakirlik vardı çoü yerde evlerde yâni.

Sizin döneminizde Ladik yoksul bir yerdi öyle mi?

evet~ evet, evet.

85 ***Düğünledeki konak âdetini biliyor musunuz?***

hâ şey yapılırdı; düün davetiyesi. okuyucu vardı, okuyucu denirdi ona. bi kadın kapı kapı kapı dolaşır~ işde fılancanın dünü var, seni davet~ ediyö derdi öleydi.

Buradaki düğünlerin nasıl yapıldığını anlatır mısınız?

bazıları gapının~ önünde yapardı, öyle düün salonu fişan yokdu. bazılarınin évinde olurdu
90 bazılarınin bahcesinde, yáz olursa.

Neler yapılırdı?

oynama işde. bî çalgıcısı vardı *İadın*~ āma o çalar gençler ēlenirdi. güveyi önü diyé de yemek hazırlandı olan tarafı. güveyi önü bütün tanıdıklarına, galabalık bi guruba yemek dökerdi bi gece önce. ertesi gün her şey börēj, baklavası, pılavı, eti her şeyi yapılırdı öle. sonra giderler gelini āılırardı. gelin yürüyerek getirilirdi. araba yoK~ at arabası fişan yoK~ at fişan yoK~
95 öyle burda at yoğ. yürüyerek alır getirirlerdi gelini. beni dayımın cibi gelmişdi ciPnen geldik biz~ araba yoktu.

Gelin yeni eve geldiği zaman ne gibi âdetler yapılırdı?

gelin gelir kapının~ önünde koİltuna *şuran* verirler bi de beze bi şey koyarlarđ ben
100 hatırlamıyoğum şimdi. böyle yumuşak bi şey onu kapıya şey yapardı gelin -yā mı acaba?- yapıştırır yapıştırır bi de koİltunda ekmek, *şuran*. misirİan~ ekmek.

Neden yapılırdı?

bereket için~ ekmek, *şuran* zaten *şurammız* onunla girerdi eve.

Gelinin üzerinden bir şey saçılır, atılır mıydı?

105 atarlarđ girerKen. para fişan dējil, leblebi fişan atarlarđ.

Bakıra bastırma yapılmış burada da yaparlar mıydı?

yoK~ onu hayır ben onu görmedim. görmedim hiç yoK~ öyle bi şey yoK. yoğ~ öyle bi şey duymadım da bana yapılmadı da.

Ladik'e özgü yapılan farklı bir şey yok mu?

110 farđlı bi şey yoğ yáni. ālır gelini getirirler, insanlar gelin bađmıyá gelirlerdi. bütün *İadik* gelin bađmıyá gelir. işde gelir gelin ħērkesein gücüne göre altın tağarlar varsa tağar. yoğsa bi şey yoğ tabi.

Çeyiz serme yapılır mıydı?

115 çeyiz serme vardı tabi. çējis sermeyi iki gün~ önce. iki gün~ önce kız tarafından toplanır gelirler biğaç kişi. onnar odayı güzēl sererle. böyle çapraz ip tağarlar tavana türbentlerini yēmenilerini bütün~ onu asarlar. yērlere de diğer çēizlerini sererler. çok çēiz sererlerdi.

Sizin de var mıydı?

vardı evet hep kendi el~ emejimdi benim de çēizim. ağşam sanata girdik zannetdiğ dedilerdi ö zaman.

120 ***Eğitim durumuz nedir?***

benim~ ēytim durumum ilkoğu yávrum. ilkoğu beş. ama çok güzel hocalarımız vardı. ben vallāđ şimdi lise tarzıyne değşmem~ o kadar güzel hocalarımız vardı.

Cenazelerinizde neler yapılırdı?

125 yáni bayā bildimiz gibi yıkanıyór kađkıyór. kağdırılışda evden alını götürölür caminin~ önüne yıkanır~ öle. esgi şimdi arabayla, arabada yıkanıyó. esgiden ğapının~ önünde yıkanardı. su kaynatılır~ onun bi lifi çarşıdan alıyóđlar bi şey böle lif cenazeyi yıkaamak için. onunla yıkıyoğar, ben yıkarKen şahit~ olmadım~ evet. yáni gidip bağmadım~ anneme de babama da evet.

Cenazenin cuması, kırkı, elli ikisi gibi anmalar yapılıyor. Burada da yapılıyor muydu?

130 tabi ēlli ikisi. öyle bi şey esgidēn yoğdu. hani cenazenin öldü gün mevlüt~ oğunur~ oğurular~ evet. mevlüt~ oğurular. yēdisinde evdē hani oğunurdu sonradan bī hoca geldi *vezirköprüden*, dā yēdisinde dedi işde *vezirköprüde* hātda bu bizim evin ninesi vefāt~ ētmiřdi. yemek yapıılır dedi ondan sonra yemeklēř yapılmıyá başlandı. daha önceden yemek yoğdu evet. yēdisinde gene oğunurdu ama yemek vērilmezdi, şerker fiłan verilirdi. o hanımdan sonra yemek yapııldı. helva ilk cumasında yapıılır. helva pide yapıdırılır bi susamlı pideler~ onu üzerine de şocaman şaşığ helva şonur dātılır.

Elli ikisinde ne yapılır?

ēlli ikisinde de öyle oğuma yáni. biz kendimiS oğuruz.

Cenaze için kurban kesen köyler var. Burada da var mıydı?

140 *ladik*de hayır öyle bi şey yoĥ. yánnız cenaze evine ĥomşular, tanıdıĥlar, akrabalár yémek yapıp gönderirler. kırkında yáparıS mevlüt. kırkında mutlaĥa mevlüt yapılır tesbiK *kelimej tevhit* çekilir, yémek yapılır. esaslı yémekler yapılır.

Ne gibi yemekler yapılırdı?

işde yáni baklavası börej, eti, pılavı ĥorbası böyle onnar yapılır.

145 ***Hıdırellez kutlanır mıydı?***

hıdırellezde ben hiç gitmedim hıdırellezé ama bizim evimiz hıdırellez gibiydi bahcemiz fılan. yáni başka kıra gitmiyé gerek yoĥdu. ama insanlar giderdi. işde oralarda sefa yapıyólardı. yáni yiyólar içiyólar semaverler yáĥınır. böyle bakarız dālardan dumanlar çıĥmıyá başlar yüksek yerlerde. ateşler yáĥarlar, salıncaĥ ĥuruĥur tahda salıncaĥ bilirim bindim. bizim cevize ĥurardık tahda salıcaĥ ben de ĥoĥ da bindim sayılmaz yáni. bindim ama öyle. erkek çocukları daha ĥoĥ sallanırlardı. ĥuruĥurdu taha salıncaĥ.

Hıdırellezde yaş ağaç kesilmezmiş, çift sürülmezmiş. Ladik'te de böyle âdetler var mıydı?

yáš āĥ zaten hiçbi zaman yáš āĥ kesilmez bizde. yáš āĥ hiç doru dēil kesmek öle yáni. o gün iş yapılmaz bir öncesi iş yapılmazdı huvellezden bir gün önce iş yapılmaz. bunun annem dinnememiş yapımış bi şeyler, sandıĥdaki bazı şeylerini ĥiysilerini biĥ ĥaldırdı ki hep fareler yemiş.

Bir amca da Hıdırellez'de sandıkların açılmadığını söyledi.

aşılmazmış. annem dinnememiş açmış şalıını, şalıını da üsüdüne ĥoyarmış hani yüksetmek için sandın üsüdüne. hiş o yeni şalı fılan hep fareler yédi. ondan sonra yapmadı bi şey. hıdırellezden bi gün önce yapmazdık.

Buradaki tekkeyle siz ilgileniyormuşsunuz. Bu tekkenin kerametini biliyor musunuz?

tekgenin keremeti şöyle: inanarak gelenlerin hani yürekden inanarak gelenlerin dilekleri ĥabul oluyó. işde ĥocuĥ için geliyólar ĥoĥ. ĥocu olmuyánnar, yaşamayánlar, ĥoĥ fazla düşük yapanlar.

165 ***Tekkeye gelenler ne yapıyor?***

ne yapıyólar, duĥ ediyólar bi yapıdıĥları yoK.

Bez felan bağlanılmıyor mu?

esgiden vardı. esgiden vardı o bez bālama ama sonradan ben~ onları şey yápdım yoK. Öle bi şey yoK.

170 ***Oranın tekke olduğu nasıl anlaşılmış?***

bu çok çok~ esgi. çok~ esgi on dördüncü yüzyılda. hiç sālıklı bi bilgi yoK bizim şeceremiz var ama açıp da şe edemiyoruz yáni onu *türkçe*leştirip çıkaramıyoruz~ ortıya. bi yákınımızda vermiyó, saklı duruyo o evet. asıl dedenin şeysi onda. *basradan* geldī rivayét, önce *amasyaya* yerleşdi *amasyada* da üç mü dört mü? *ahmedler* varmış kendi gibi. demiş buruya dört *ahmet* fazla çevreyi dolışmış *ladikde* karar kılmış, burda kalmış.

175

Sadece çocuk için mi geliyorlar?

hasda olan da geliyó ruh hasdası gençler oluyó geliyoğlar, sonra şifa bulmuş geliyoğlar. çöcu hiç~ olmaz deñ doktorların, hiç~ olmaz yávrum~ artıg yorma kendini deñenner geliyó. kurban kesiyorlar. eskiden keserlerdi, yüzerlerdi. komşu çocuğlar gelirdi başına toplanırdı onnara da verirlerdi. hep dātırlardı. şimdi artıg kesip yurtlar, yuvalar var götürüp oralara veriyorlar.

180

Hikâye, masal, nini biliyor musunuz?

annem annatırdı çok güzel annatırdı ama bende yoK~ o yéteneK.

Hatranızda hiç yok mu?

185 yoK. çocuğlarıma nini söylerdim ben. bahciyé kurdum saıncak, eline verdim oyuncag uyumadı gitdi yumurcağ benim yávrum uyyacağ~ işde öle söylerdim. ninisiz uyutmazdım. ne biliyim söylerdim çoğ vardı yá ben unuttum.

Yaşınıza göre hem zekâ olarak hem de bedenlen dinç görüyorsunuz.

190 ben bir yıldır bana isim sormaın, bana tarih sormaın. tarihe corafyiyá yáni her şeyé ilgim çokdu benim. babām çoğ ğasde ve o zamanın mecmuğlarını çok alırdı; tarih mecmuğlarını félan. biz o terzilın o yōun çalışmanın arasında ben~ onnarı okumadan yátmazdım. dört ğasdelik yás ğasde gelirdi evimize, o mecmuğlar da beraber. çok okurdum ben.

O sebepten dolayı bu kadar düzgün bir Türkçeniz var.

195 evet, evet. bábam zamanın en yüksek tahsilini yáni o zamana göre İdadi okumuş, evet. vali muavinine kadar, *amasyá* vali muavininde. valiliğ namzet hiç istememiş gelmiş buruyá burdan kopamamış babam. hep burası beş kardeşiz biz.

Ladik'te sizin gibi düzgün Türkçe konuşan birisini görmek şaşırtıcı.

200 evet. bir bēfendi gelı bir déjı gi çok bunu gelip soran. geldi, teyzecim sizi dedi kusura bakmassan bi şey sorucam dedi. orda yukarda, tahsiliniz ne sorabilir miyim? dedi. vallayın ölüm dedim ben zamanın en yüksek tahsilini okudum dedim, *İadikde* dedim. *atatürk ilkoğulu*mu bitirdim dedim. yáni böyle işde.

Yer: Samsun/Ladik- Koğa Mahallesi

Ad: Şahin Örnek

Yaş: 58

5 *Hoş geldiniz amca.*

ğızım, amca ğadar yaşlı mı görüküyöm yá? hatda yaşımıS elli sekiz.

İsminiz nedir?

şahin~ örnek.

Ladikli misiniz?

10 evet *İadik*İm *İadik*de işde dödum *İadih*de büyüdüm, *İadih*de yaşadım. otuS~ üç senedir memurum. *İadik*le ilgili soracānıS ne varsa ben hazırım buyurun.

Ladik'in isminin nereden geldiğini biliyor musunuz?

15 *İadın*~ ismi birkaç tane rivayét var. işde milatdan~ önce burda *romā* dönemiğ~ işde *roma* döneminde işde *mizizatn* ğızı *İadikyá* isminden geldi. çünkü burası esgiden *roma* döneminde dē yaşanmış bi bölge. daha sonra işde *iledúh hatundan* geldi söyleniyö. bölē üç tane rivayét var.

Buradaki bir amcanın rivayetine göre de, Arap askerlerinin bu bölgeye gelmesi ve bayrak dikilmesi esnasında gelişen olaylardan sonra çıkan isminden bahsetmişti. Siz de biliyor musunuz?

20 ö işde savaşda *İladúK hatunun* ğızı. bi de ö *İa İa, İa arapÇ*ada olumsuzluğ ön~ ekinden gelme üçüncü rivayét de ö zaten. işde burası kale fetédildi *İİadik* kalesi var burda. kale fetédilinde işde bayra burca dikim mi ğomutanım? diyö. işde ğomutanı önce dih diyö sona dikme anlamında *İa İa, İa* diyö işde dikme. sona fikir deşdiriyö dik diyö tekrar *İa İa; dik.* işde örda farazı var *İa* mı dik mi? dikim mi dikmejm mi? gibi. dikdin dikmedin gibi, *İadik*~ işde böyle
25 bi *İadje* isim~ oğarah yerleşmiş. daha ziyáde *iledúh hatundan* geldi daha çoğ ğúvvetde zanié.

Genel olarak İledük hatundan mı geldiği görüşü yaygındır?

evet~ evet *iledúK.* şimdi halen *İadın*~ ismine *İİadik* şeklinde İtaP~ ediyö söyleniyö. leyle başladını önüne i eki alıyö işde.

Sizin çocukluğunuzda Ladik nasıldı?

30 benim çocuğumda *ladih*, içerisinde dere akan şirin bi ilçeydi. tabi sonraki yıllarda içerisindeki derenin üzeri kapatıldı fêlân. kış mevsimleri daha uzun sürerdi. kışın babannem yani nenem diyim, nenem dèrdi Ki, işde tekelleme söylerdi gış mevsimi gèlinci. işde yáza ne gadaş vâ nene dèdimiz zaman? işde sayardı işde *ğaraāş* ğaradân, *zemheri* aradan *gücüg* az, *mart*, *yáz*.

35 ***Eski ayların isimlerini biliyorsanız, bize sayar mısınız?***

esgi aylardan bũ işde, *ğaraāç* ğaradam *zemheri* aradan *ğaraāş* dèdi *ğasım*, *zemheri aralıh* yoğ. *ğaraāş* kardan *zemheri* arâ *ğaraāç aralıh*, *zemheri ocah*, *gücüg* az diyö yá, *gücüg* az dèdi *gücüg* bizde kısa böylîç yá da güleg, *gücüg* gibi ifadelè. bunun *şubat* ayi yirmi sekiz gün oluyó yá ona āz diyö bayá. *gücüg* az *mart yáz*. mart gèldikten sona da yáz gelmiş oluyó diyö. -*nisan*- *nisandâ* dâ *apru!* dèrle bizde *mayısa* *mayıs* dèr ayılar aynı gider. *mayıs*, *haziran*, *temmuz*, *ausdos* işde *eylül*, *ekim* gibi. *nisan* ayına ilişkin bi benim nenemiñ annatdı bi ğonu vardı, gerçeKden yaşanmış bu. damadı, ninemiñ evine yuħarda. damadı afèdersin işde öküzleri almış çif sürmüyé gidiyön *apru!* beşinde. hava da ğunnúg ğüneşliħ ğızgın bi de sıcaħ var. diyö ki, önüne çihiyó ölüm buğún *apru!* beşi, buğún çiftTe gitme diyö. yá noıacaħdu şu havayá baħsana u. nenem de duymuş bu tekellemej söylüyö, işde ğorħma *zemhermin* ğışından korğ *apru!* beşinden, ğoca öküz ayrıılır eşinden diyi bi tekelleme. nènem biliyömiş bunu söylemiş. enişdem buna inanmiyö damadı gidiyö çif sürmüyé. ölerden sona ó ğızgın ğüneş bi dönüşüyö hava, birden yāmur sertken döyülücek şeklinde. hemen aleıacelé kıyóe ğaşmıyá çalışıyó, kıyóe doru da yoħuş, óküzler de çif sürerken tellemiş, ó sōu da yijp yoħuşa doru harı! harı! ğoşunca kıyün girişinde óküzün birisi düşüyö ölüyö. nenemiñ dèdi telkellemenin aynısı oluyó. annatırdı nenem onu bize. yani ğorħma *zemhermin* yani *aralıh* ne diyö *ocān* sōunda ğışından korğ *apru!* beşinden, ğoca óküz ayrıılır eşinden.

Neneniz size hikâye masal, anlatır mıydı?

55 ó zaman annatıllardı tabi çoh ikayélér masallar. annem de annatırdı. esgiden çocuğlar enerjisini boşaltmassiñ ğış günü çocuğlar evde ğalırdı ev oynunarı neler neler.

Aklınıza gelen varsa bize anlatabilir misiniz?

şu anda aħlıma gelennerdén, tabi esgi yaşanmışlıħlardan daha çoh annatırdı nenem. kıtlıh dönemlerinde yaşadıħlarını çoh annatırdı. nenemin eşi yani benim dèdem asgerde şehit

60 olmuş. nenem gücanda iki tane çöcuğla galmış. babam bin doğuz yüS, otus dört
döumlüydu. babam gundahdaymış, bi de hałam babamdan, iki yaş büyüK. iki çöcuğ
gücanda galmış. nenemin, aslı *ibi* köyünde. baba evine tekrar gitmiş babası yoğ, annesi yoğ
amca çöcuğlarında galyômüş. daha sona tabi *hasırdâ* da eşi ölen, adamnan evlenmiş.
çöcuğlara bahmağ için, ö kıtlığ dönemlerinde, evdeki işde gaçağ. bi de ö zamannar *aşar*
65 *vergilerin* alındı yıllar, *ikinci dünyâ savaşı* yılları. işde harmanda üretilen, ürünün belli
bi gısmını işde asger, ordu geliP, almış. bütün hayvannardan vèrgi, yoğlardan vergi. tabi
ö zamanki şartlar çoğ daha farğlı. zaten tağlardan bi şey üretemiyôsünüS, gübre yoğ çif
sürecek. işde şimdi gibi tirağdörler yoğ. gariğlı yapardığ dèrdi ninem. yâni buday, yulağ, arpa
yâni ne bulduysa -mısır- mısır gariğdırıp, õütüp ekmek yapağarmış çöcuğlara ö zaman.
70 benim diyô işde amcamın çöcuğları derdi nènem. *ibi* köyünde dèjrmennèri var, ben gecelèğn
hasırdan gece öruyı giderdim. ördan bi seklem, un alırdım gelirdim diyô. seklem nè
oğdunu biliyô müsünüz? bi seklem bizim çuvalğa asğında üç, ölçek fiğan alır normalde.
seklem de bi ölçek gadar yâni bi çuvalğn yârisi gadar yâ da bi buçuğ, ölçek bi seklem dèller.
ö da bi ölçü birimi işde. tağlada da evlek dèller biliyô müsünüz? evlek de eni beş metre boyı
75 işde gider tağlanın burası bi evlek dèller. yâni bi çığım bi evlek bunnar da ölçü birimi. bi de
süyém vardır, ölçü birimi bilmiôsün dé mi? süyém de şu ölçü; bu karış, bu sūem. na gadar
ğaldı dènci bi süyém galdı dèlle diKiş digerken bayanna. evet diKiş dikerken söylelle
genellikle. na gadar galdı digecen yèr? bi süyém galdı.

Hıdırellez'i nasıl kutlardınız?

80 hıdırellez, bi aylalğa ilgili şeyi de söyleğim, esgiden *rumi* tahvime göre *teşini evvel, teşini sani*
bu ayları bilirsiz. *cemaziyél, evvel cemaziyél, ahir*. yılğn günneri ikiyè ayrılır; *kasım*
günneri ve *mayıs* günneri biliyô müsünüS, *mayıs* günneri ne zaman başlıyô? hıdırellezde
başlıyô. *mayıs* günneri hıdırellezde başlar senenin tam yârisi dèğl de, bizim *ladikde* kara
iklimi hüküm sürer. *ladikde* yâz mevsimi yim bir *hazirandan* sona gelir. yâni dèller Ki, gün
85 kısalımıyâ yâni kışa dönerse *ladm* yazı gelir. gün kışa dönerse *ladm* şè gün kışa dönerse *ladm*
yazı gelir, gün yâza dönerse *ladm* kışı gelir. şimdi dèdiK hıdırellezde altı *mayıs* hıdırellez.
altı *mayıs*dan sonra *mayıs* günneri başlıyô. yimbir *haziranda* sona da günner kısalımıyâ
başlıyô. günner gısalımıyâ başlayıP da kışa doru giderken bizim havağarımız, ö zaman ısınır.
yâni *hazirandan* sona. yimibir *haziranda* otğar biçilmiyè başlar burda ilk defa. hasat mevsimi
90 öle başlar. hıdırellez genelde çoğ, esgiden beri, ta benim çöcuğlumdan beri var, oğlan,
yâyğın bi geleneK.

Şu anda da kutluyor musunuz?

hâlen tabi şu anda da tabi tabi hıdırellezi altı *mayıs*. ěr mesaj gúnüne gelmesse mutlaħa biz~ işde ölene doru şeyé çıħarız *topāçlar* mevkisi var bizim burdā, *İadiK* halğı da öruyā çıħar. 95 yiyeceklerimizi alır piknik yāparız yāni. ama şimdi çoħ~ ayle gelinci çoħ dā şennikli oluyō. işde herkes birbirini görüyō kıız~ oħan birbirini görüyō. *şükrü çınar* vardı rahmetdi, o da *erenner sinj* çıħardı. hıdırellez gúnı onun çadırını herkez görürdü orda. çıħmış tamam gine *şükrü çınar*~ öruyā çıħmış dëllerdi tepie. onun tepesi ayrıydı. mezaħlıħla var~ orda aynı zamanda. bizdē esgi *amasyā* yolu var *tüfekdere* mahallesine doru giderken rampa, o yolun 100 sālı soħlu ħer tarafına herkez kilimini batdanesiħi götürür, gider~ orda oturur yēmeni yer~ işde gezellē. eħini, dosdunu da görmüş olur.

Mani söylenir miydi?

ben önu bilmiyōrum. ama hıdırellez gecesi; hıdırellezi oħacā aħşam, ěr bi dilē varsa işde gece çıħarsın bahciyé eviñ~ önüne yā da. ne diliyōsan ev diliyōsaħ~ ev resmi yāparsın, araba 105 diliyōsan~ araba resmi, çöcuħ isdiyōsan çöcuħ resmi çizermisin~ işde bu adetmiş. yā da işde oħacāna inanılır, duħ edilir~ öle bi gelene vardı. bi de sıçancıħ gúnı vardı hac~ ābi sen bilirsin. sıçancıħ gününde de sandıħ~ açılmaz, saħı günneridē de mahkemiyé gidilmez dëllerdi.

Neden gidilmezmiş?

110 saħı günü mahkemié gidilmezmiş nē bilim. heraħde birisinin saħı günü mahkemesi olumsuz sonuçlandı ki öndan sona saħı günü mahkemié gidilmez dëller. -cumaynan seħanın~ arasında da iş görülmē evde iş görmezler~ esgiler öleydi. cuma seħā vēriliyō yā cuma gúnı hişbi iş yāpmazlarmı o biter öndan sona şédelleħ. - zaten dinimizde de var yā, cumanın iç ezaniyla *cuma namazı* arasında alışveriş dahi yāpılmaz. hişbi iş yāni o süreçde şēde hutbeħ dinnerken 115 başğa bi şeyle meşğul~ olmaħ haram yā, gūnah yā o da heraħda o baħımdan. iki bayram~ arasında nikah~ olmaz dējincē de o süreçde asħında o söleniħ kene.

Hıdırellez zamanı yaş ağaç kesilmez, tarla sürülmez gibi âdetler var. Burada da böyle âdetler var mıydı?

hıdırellezdē dēdiniz gibi āç kesilmez kesinlikle. hıdırellez gēldi zaman bizim dikim~ işi 120 başlar. yāni sebze meyve dikimi, āş dikimi başlar. yāpraħla yēşillenmiş başlar. āş dikilmesine başlanır, bahçeler~ ekilmij başlanır~ işde. çapaħancaħsa çapaħanı, otlardan temizlenir, havaħandırılır topraħ. hıdırellezde bi de ělence düzennenir. işde öruyā piknié gitdimiz zaman

büyük~ açların daına tahda salıncağ ğuruur. ó tahda salıncahlarında ortada üş dört kişi oturur, başlarda iki ğişi çihar. işde *mardin* ğapısından átdıyámadım liraşarım döküldü topluyámadım
125 diyi söylerle türküj. tabi sařlanıyó ēlence.

SalıncaK o ğüne özel olarak mı kurulur?

tahda salıncah.

Oyun ya da başka bir şey yapılmaz mıydı?

oynanır~ oļu mu? yáhar top~ oynanır, ip~ atlama oynanır, dombilis~ oynanır ó ğüne
130 has~ órda oyun~ aşanında piknik yápinca enerci yáhiřır mutlaĝa oynunur~ oynanırdı órda.
vaşla hıdırellezle ilĝili söyliceKlerim bunnar.

Dini bayramlarda neler yapardıız?

bayramlarda el~ öpme adeti herkezde var zaten namazdan sonşa. bũ esgi bi geleneK bu var.
İadidé esgiden beri var~ ořan bi geleneK bayram namazlarından sona topluca herkes
135 birbiriyle tokalaşır halşa yápar ve evlerden yemekler getirilir herkez~ órda caminin~
önüñde toplu yemek yérdi. ama řimdiledé tabi gitdikce azalıyó. biz~ işde *ambar* kóyde
camimiz vardı bu gelenej yářatařım diyé gendimizce bi şeyleş yápmıyá çalışdış. *ramazan*
*bayram*nda bayram namazından sonşa kavalatı puroramı ayarlıyóS.

Düĝünleriniz nasıl yapılırdı?

düĝünlerde ğocaman bi ĝazan ğoyářlardı ortuyá keşge yápařlardıř. keşgek tabi düĝün keřĝe.
ĝazannarı ğoyářla üş dört ĝazan hērkezin eline birer tane tas başır tas ĝaláylı, bi tane büyük
bi kepeçe. ĝazana şöle bi çevirir bi tas ğoyár hadi bi tahda ĝařıř~ üsdüne, aş~ onu ye.
esgidendi bu bayá. benim bu annatdım atmışlarda. sóna atış yemeK~ usuļu biraz daşa işde
et yemekleri çoaldı, yemek çeşitleri farhlılaşdı. işde pilasdiK tabaşla, hazır ayrannar~ óndan
145 sona pideler. efendim işi zor keşgenen kim uraşıcah git~ āř da pide yápdıřı ĝelille. öle oldu
yáni. -şimdi hazıra- tabi yáni daha hazıra daha ĝořaycılıĝa ĝaçıldı. biraz da nē çihıyósa heP
bayánnar için çihıyó, onu da söløjim bu ara. her türlü ĝořaylıř bayánnar~ için. çünkü bayán
yorulmuş demış ĝi eşine, yá ben yoruluyóm bu çamaşır yışamaşdan gitmiş~ adam çamaşır
maKinası icat~ étmiř, bi kóyden kóyé gitmişe yoruluyóm gitmişe araba yápmıř, demış ĝi, bu
150 pancarı eliminen sökemiyóm pancar dirgeni yápmıř, otu biçemiyóm demış ot makinesi icat~
etmişle. bu yiyécekle yá, yqurt burda ĝořuyó demış gitmiş buzdolaşı icat~ étmiřle. bayánnar
yöñnerdirmiř~ erkekleri yoşsa erkekler yáparmıydı ne iş verirken çamaşır makinesi
buzdolaşı.

İş bakımından burada en çok çalışan kesim bayan mı yoksa erkek mi?

155 iş bakımından taħla, tapan, çapa işlerinde bayannar daha çoğ çalışır. orman~ işlerindē, taş~ işlerinde erkekler çalışır.

Ladik'ten dışarıya göç var mı?

160 tabi tabi dışarı çoğ göç veren bi ilçe burası. bin doħuz yüz~ élliden bu tarafa çoğ hızlı bi göç veriyō. on üç~ on beş yaşına gelen bütün gençler ilçe dışına taşınıyō. bunun da sebebi bin doħuz yüz~ éllide *türkiyé büyük millet meclismin* taban döşemelerini *macar* usdaħar yapıyōr parke işcilini. önnarın yanında çalışan üş kişi de *ladik*li. bu üç gişi daha sonra orda bi başgasının evini parke işi yapabili misin? dēe teklif~ édiyō. bizim *ladihli* usdaħar yapıyōlā. öndan sona parkeciliK *türkiyé* genelinde parkeci diyinci *ladihli* aħla gelir. önnar sürekli adama ihtiyāç oldu için parkecilik~ işinde, *ladihde* yetişen gençlerin gücüg büyük herkezi 165 işde diğ büyük~ illere sürüklemiş~ oldula doħayısıyla. *anħara, isdanbuħ, izmir türkiyé*nin neresine gidersen parkeci diğinci *ladihli*le aħla gelir. bu da bu sekdōğ doħayısıyla *ladihde* her kōyden çıħarılır hem de elleri ekmek görür. çünkü *ladihde* o yıllarda nüfus kōylerde fazla oldu zaman işsizlik de var, kazancın da tarımdaki kazancın da geçiminē yetmiyōr. insannar~ arasında sürekli kavğa, nizam, gürültü, gütür~ olaraħ çoğ oldu. genç de çoğ~ olunca kōyde 170 işde bazı kōylerimizde her hafda ev yāħallardı samannıħ yāħallardı. şimdi birbirleliyle husumet oluşurdu ğavğa yapınca. ölenneri olurdu. ama şimdilerde bakıyōrum iy ki de diyōrüm yāni bunnar göç vermişiz de gitmişle. ēr şimdi bunnar dursaydı *ladik* belki de ikiyé üçe bölünecekti yāni.

Büyüklerinizden Kurtuluş Savaşı'na katılan var mı?

175 benim dedem asgerde şehit~ olmuş. savaşda dēil de artıħ ö *kürt*~ isyanında orda şehit~ olmuş hatda cenazesi de *elazı* defnedilmiş~ öruyā.

Buraya getirilmedi mi?

yoğ nerden getircān ğızım hinci ğitliħ zamannarı annatdım yā. bilmiyōruS ki nerde öldünü. ta babam beşşikdeyken bin doħuz yüz~ otuS dörtde. orda ğalmış yāni.

180 ***O kıtlık döneminde somak ekmeğini burada da yemişler mi?***

somaħ~ ekmeni yemişler~ evet. somaħ üütmüşler mısır somanı. arpa, buday, yulağ, yēnniK, siyēS bunnar ğarışdıрмаħ suretiyle ğarahlı ekme yapmışlar, yemişle evet bunu annatıllardı.

Büyük depremle ilgili bilginiz var mı?

deprem olayını dúydúm depremde kóyde *muammet dayı, memet bilgin* evlendi gece düün
185 yápmışlar. dayım da órda yġit başıymış, sadıç. işde gelinnén damadı ayırmışla göndermişle.
biz de diyô yemek yidik ben eve gèldim diyô dayım. sāt bir iki gibi ô arada deprem~ oldu
diyô. evde *hasırcı*dā çoh yġım ômuş. ölenneri yġılımyán bi eve toplamışlar. annem
annatıyôdu, evimiz diyô çardaġdı iki ġatlı bi ġürültüyé uyándıh diyô ġarġdeşi dayım demiş
gi aha yıldızlar görüküyô demiş. tavan üzellerinden uşmuş yġılımış ders dönmüş~ āşayá.
190 bunnar ôdanın içinde ġalmışla ama ġókyüzünü görüyôlarmış, çatı gitmiş. babam da *ermenni*
arif dayı vardı rāmetlig~ oldu. *arif dayı* pazara egşi götürüyômuş bah pazara acug~ eKşisi
yárip. acug biliyô müsúnús? yábani elma. duymadıñ~ı? peKmez şeker pancarından tatlı da
acuh yábani elma çoh~ acı, mayhoş yáni. yiti mayhoş. dālaġda ormannarda oġur órda
toplaġla onu aynı ġuşbunnu marmelatı gibi sıġaġlar, pekmez gibi sıġaġla ġaynatıġla çok~ ekşi
195 oġur~ ô. şeker hasdaniġlarına çoh~ ġ gelir. onu sataġla halen satıyô bizim pazarda biz alıyôz.
-şeker hastaġına ġdir~ ô- çoh doġ bi yiyecekdir~ evet. çoh~ ġ bi yġek. acuh~ eKşisi satmıyá
gidiyômu pazara, *ermenini arif*de bizim dédemgilnen de arġadaşlı varmış. dē bah *ermenden*
gèliceK~ *alışlı* kóyünden yáyán *asırcıyá* geliyô, *hasırcı* da *ladik* merkeze beş kilometre
mesefede. yáni ô aşşa yoġarı bi yirmi kilometre félan geliyô buruyá ġadar bi ġün~ önce.
200 aġşam burda ġonaġlıcaġ sabah da pazara getiriceK. aġşam órda yátarken deprem oġuyô,
depremde ô çatının béyüK ġoġ~ ācı babamın üsdüne düşüyô. düşereken ô adamın getirdi ô
ekşi baġırımıñ üsdüne geliyô āş babam arada ġalıyá, ġurtarıyô.

Çokça ölü çıkmış mı?

*ladih*dē bu *ladih tosyá* depreminde dört bin ev yġılımış. dört bin~ ölü diyô. *ladik*deKi ölü
205 sayısını ben size verġim raġamlarġa. *ladik*de çoh~ ölü var -iki bin civarında oġarah bilġim~
ama- ô ġadar oġamaz da şu andā. gerçeK anam oġmamahġa birliKde kóy kóy çalışdıġ, ô ġadar
çġımadı. en çoġ fay hatdı *ladik* gölünün~ ortasından geçiyô *tatlıcaġ* kóyünün~ arġasından,
hasırcı kóyünün~ arġasından, *ibinin*~ üsdünden, *aġayurT*dan, *ayvalı* soġandan *hamamayá*
doru giden bi ġüzergah fay hatdı. *hamamayá* ġaplıcasına doru gidiyô. ô fay hatdına yáġın
210 yerler çoh daha etgilenmiş. *ladin* de işde *ibi* köyüne doru *ibi* mahallesine doru *aġpınar* kóy~
arġasına doru oġan bölgeleġde daha fazla yġım var. işde hac~ābinin annatdı gibi *yenicami*
mahallesinde ġayáyá doru, tepeyé doru oġan bölgede daha az hasar var. çünkü zemin sālām~
ô tarafda biraz da fay hatdından uzaġ tabi. óndan sona *ladih*de demişler gi iki ġatdan fazla
ev *ladih*de yáplımaz demişler. -biz iki ġat yápdıġ- evet heP iki ġat yáplıymış~ ama bu
215 ġünnerde artıġ depremin etgileri unutulmuş. yine çoh ġatlı evler yáplımyá başlandı. deprem
de yēdi noġda altı oġmuş herāda u zaman. evler~ ô zaman bu şimdiki gibi de dēġildi yáni. ô

yıhılan evler geçende *denizli* depreminde gösdetdi yá, adamlar ğuru daşları üs~ üsdüne dizmişle taş duvar yapmışla. çimento yoh bi şey yoh, onun üzerine de çamurdan kerpiçleri ğoyarah duvar yapmışla ev yapmışla açları dikmişler. yer sallanıcı bu daşlar daılmış yáni 220 beton yoh dutan yoh tabi. esgiden yıhılan *ladihde* de böyle bu evler yıhılmış hep.

Çocukluğunuzda hangi oyunları oynardınız?

bildirbir vardı, ğale ğapmaca vardı, dombilis vardı, yáhar top vardı.

Dombilis nedir?

dombilis, kiremit ğırılılarını üs~üsde yārah toplā vurdumuz oyun. yīyösunuS toplān~ işde 225 ebe atiyösunu taşlar yapıcı ebe hemen taşları diziyö öndan sona ğaçannarı yáhalıyö. kimi yáhalarsa ö tekrar diziyö öleydi. başğa -todu daşı- hac~ ābi annatsın. -todu daşı yáni hayvannarın şurdaki burdaki kemük var şöle önu şediyoğlardı işde.-

Aşık oynu gibi mi?

-aşā yoharı evet. hayvanın ayáh kemünden bilek kemünden yapılan todū daşı. ö kıpırda burda 230 todū kemü var hayvannarın şöle bi şey~ işde. önu şedelerdi öndan sona ğasapğardan bi yerden neyse bunuyöğlardı. çuhur ğazağlardı geşler~ ö çuhuruñ ellerinde denekler öndan sona birisi işde ebe oğuyödu todū daşın. kim şederse todū daşı düşürürse öruyá şe ceza yoh. öbürü düşüremiğnere ceza var. ceza ğalıyö yáni.-

Başka ne oyunlarınız vardı?

235 -birdirbil var. şimdi birdirbirde biri ilk meseğa ğurra çekilirdi bi kişiyé şediyoğ gelirdi. meseğa diğelim ki, herangi bi ğişiyé ö ēlirdi sekiz~ on arğadaş üsdünden atğardı. bi de isdambuğ tağğası vardı. önda da dört kişi birbirine böyle afēdersin arğa arğayá şedillerdi. adam atğardı üsdünden böyle isdambuğ tağğası.-

Yer: Samsun/ Ladik-Yenicami Mahallesi

Ad: Süleyman Gökmen

Yaş: 87

5 Amca isim nedir?

süleyman góğmen

Yaşınız kaç?

seksen yedi. *samsunuñ ladig* gazasınıñ *yenicami* maħallesindenim.

Buralardaki Rum, Ermeni olaylarını biliyor musunuz?

- 10 hā şindi ğızım *rum* tahmin~ ediyórúm yödu. yánnız ben *ermenî* oıdunu biliórúm. biliórúm da yáni şöyle biliórúm. şu cadde *ermenî* soħā dèllerdi buriyé *ermenî* soħā dèllerdi. *ermeniler* burda yáşiyómuş yá, yáşiyómuş yáñı *ladmán* aşır neşir. öndan sona ğaş senesinde bilmióm ğaş senesinde. -epeyce oıdu.- bi ĩnkılap yápmah isdemişdi şeıer *-ermeniler-* bu ğúnkı bu ğúnkı pekaKa gibi. burdakı *ermenî* de acannıh yápiyómuş da nereyi yápiyósalá *ermenî* mi
- 15 neresine merkeziyse acannıh yápiyólamış. hatda rahmetlig nénem şunu da söylerdi, ğonuşduhları, acannıh yápař Ken ğonuşduhları şey mesele şu şekilde; yidikleri darı, beñizleri sarı, hiç erkek ğalmadı hepsi ğarı ğelin işiñizi ğörün diyı mesaj vermişle anañā. budā burda kimin ğulana dēdiyise bu yèllilerden ğulana dēmiş. dēmiş demek Ki. nası annatıyım sāa, şóle burdā hemán iki kilometre geli mi ó *hambar dèresi?* gelmez. -söledim ben hep, geliş geli
- 20 geli.- hā *ahbar dèresi* var, ā bu esgiden *amasyá* yolu öruyá gidiyödu ördan gidiyödu *amasyá* yolu da. unun sā taraFında bi dère var bobaıımın taııası vardı üsdünde. *hambar dèresi*niñ burdaki *ermenileri* dellemişle topaııamışla ğótümüşle o deriyé ğótümüşle örda dèrede imhā etmişle. şindi u zamandan ben üş dène adam biliyom burda *ermenilerden* bebet ğalannardan. birisi kim? -birisi şey- birisi *ğobel memet*, *-ğobel mémet* ha- *hac-āın hacı*. birisi de aşşā
- 25 māle var~ *osman- osman -ğavur- osman- osman*. birisi de *ıohandaj ismail*. bunnar üçü *ismail zeker bābāñ*, *hasan boyái* ālmış. öteğileri kim ālmış bilmeım. öte birisi de heralda *ğobel memet* de kirāmuthanede böyümüş. -ğadınları kim ālmış?- ğadınları bilemiyém. -birini ğaveci *yūnús* dayı varıdı *yūnús* şeıeriñ *çaıııllarñ- çaııırın yónús*. -ó, ónu da besliēn dèrmenci şey vardı- *muzaffer* mi? -yoh yoh şe vardı *tüfeKciandèrelî* éasında ó-
- 30 *tüfeKcidereniñ*~ imamı mı? *-hamz-ābmiñ-* kimin? *-hafis-ābmiñ* bābası- imam~ işde dā.

tüfeKciğóyũ misdafá, adı *musdafá* oldu dá. er *tüfegcidére* imamı *tüfegciderenin*~ imamı. -
u, ó adam beslemişim ğızı, çocuğmuş daha ó beslemiş. óndan sona da böyüncü ó şey
ğaveciyé vermişle- evet undan sona bu *ermení* soḥā boşanmışídí işde *ermení* soḥā. ónda sona
yunanisdandan muhacirler gelinci hökümeT bu soḥā muacirlere verdi. yáni bura şindi
35 muhacir soḥā, esgiden *ermení* soḥaydi şindi muhacir soḥa şindī eP muacirler de géttiler~ ó
yánna bu yánnī ik durum yáni bu ğadar~ evet.

Ermeniler buradaki Türkler'e eziyet yapmışlar mı, öldürmüşler mi?

şimdi ğızım şöyle söyleyim ben sãña, her zamanı oldu gibi bu milledin~ içerisinde yáramaz~
insannar da çihıyó çihıyá. bi bâbanın evlatları birbirini dutmuyó yáv bibinni. şu *dessek buazı*
40 var yá şu *dessek bôazı*, bu *dessek bôazı* bütün yáni bu çeteñiñ~ eline geçmiş~ *ermení*
çeteleriniñ~ eline. *ermení* çetelējiniñ~ eline geçmiş. burdan geçen yoḥ geleni de soyyála
gideni de soyyála, öldürüyóla dá şe yapıyoḥla da. hēm soyyón hem öldürüyóla. *aḷlah* rahmet~
etsin *atatürkgil* zamanında *giresunnu* mu, *giresunnu* olması lazım *topa!*~ *osman topa!*~
osman geldi burāḯ öle söyledile yim dört sātde aşdı dedile, imhā étđi burāḯ dedile. yoḥ açıldı
45 *desdek bôazı* açıldı. *aḷlah* rahmeT~ etsin~ *aḷlah* rahmet~ étsin~ evet. *desdek bôazını topa!*~
osman aşdı. aşdı dedile tabī bilmióm.

Atatürk'ü biliyor musunuz?

atatürKün öldünü çoh~ éyī bilíóm ben. *atatürKün* öldü ğúnú ā böyle çiseli bi ğúnúdü. çiseli
millet~ ā bu şimdiki belediñenin~ óúñde bi şey varıdı, millet~ órayı *cumrijet meydanı* óraydı
50 esgiden. -evet- urda toplandı millet millet béz de gitdük tabī. ben ó zaman altı yáşındaydım~
ē aḥlım~ eriyó ĩ aḥlım~ eriyó. órda millet toplandı çisemiKli bi ğúnúdü bozuḥ şe yāārah~
órda ğonuşdulá. *atatüKün* vefat~ étđünü söyledile evet.

Tören mi yaptılar?

yáv yoḥ~ ā yoḥ, órda ğonuşduḷa işde. işde *atatürkün* kişilini annatdıḷa bildiKleḡini annatdıḷa.
55 *atatükün* millete, *türk milletine*, *devletine* yápdı hizmetleri annatdıḷa insanniñı annatdıḷa
faḷan fiḷan. yáni ē bi şe yápdıḷa yáni, anma töreni oldu yáñı anma töreni oldu.

Atatürk'ün Havza'ya geldiğini biliyor musunuz?

ēşitdük de bán bilmiórúm. *samsundan* çihdı *havzyá* geldü aḥlımızda *bayram*~ *efendiniñ*
órda *bayram*~ *efendiniñ* órda üç dörtT ğún ğalımış. undan sona *amasyá* gitmişdi órđan *sivas*
60 çoh~ az *sivasa* geçmişdi işde. üç dört ğúnúm ğalıdı dedile.

Ladik adının nerden geldiğini veya buranın daha eski adını biliyor musunuz?

hep *ladī*ydi şimdi imdīh *īladīn* şeynin *ladik* oldunu da saña annatım. şurdá bi gale var gale, *osmannı imparatorlū*ndan önce *cenevizlile* varmış *cenevizliler* varımış. ben ó galej çoh~ eyī biliğorum. galeniñ~ üsdünde *cenevizlerden* galma yúrt yerleri var. öle duvalła örmüşdü Ki
65 adamlan horosannan. buğún nè gadar sene geşdüni bilemem dá yáni buğún gazmaynan manüelá sökmenin imkani yoh yáni. bu gadar şahidim ben~ öña. ben çoh çobannih yápdım ben gúnnerim buralāğ da geşdi zaten. şimdī bir galede su lazım dā, su olmayıncı hayát olmaz zaden. örüyá *cenevizlen* suyu çihatmışla. neğden çihatmışla? *hasır* yáylasınıñ āz bu tarafından çörtle diyi bi su vā. şu gadan ahar~ aha bu gadan ahar. bu gadar ahar. yalıñuS
70 galeden yüksek~ órası galenin seviyesinde, galenin seviyesinde órdan esgiden girh santimlik aha bu gadan boyloğa varıdı. yáhma toprahdan yáhiyála, şurasında sünet var böle bilbillerine geçe geçe órdan çörtlüden suyu almışla, gazmışlā galeniñ dolmaı suyu çihatmışla. ben ó çıhan boyloğarı *keremlerin* talıada ben çobanıdım diyém yá sāğ, sürdükde çıhardı. boyloğa çıhardı, kimi giruh kimi sālam çıhardı. örüyá çihatmışla şindi óraniñ~ ahalisi *ladje* isim
75 vermeK için buruyá ne diyelim ne diyelim? meseła *ahmet* diyyöh *memet* de diyöh *hassan*~ *üsejn* bi şe de diyöh. bi aT verecüh. *ladje* óraniñ~ işde yáhindaki adami kimiyse *ladje* insmi göyáh diyoh oldu mu lā, lā lā. la *ladja*, lā *arapçada* yoh gonusmayımış~ öle eşidiyoh. lā la la yoh la la la zaman geşdiden sona da ó şef demiş gi, dik demiş dik demiş lā dik~ ābi *ladik*~ adı órdan galmış. *ladik* gaş seneler~ ömuş nè gadar~ olmuş bilemicüg tabi. *ladīn* şey isim
80 meselesi de böyle halloılmış~ oldu şindī.

Büyüklerinizden savaşa katılan bir kişi olmuş mu?

hā -seferbelliKde.- seferbelliKde dējl de *istiklal* harbinde *selimīn* dedesi *memet çavuş* *vezirköPrülü* şoğ~ó annatırdı abi. annatırdı alardı. aladı biz de alırdı, alardı annatuken -
evet- alayun~ ala. ó gadar fedékeğ yápmış ki annatuken alardı. bi gün hiç unutmuyorum, hā
85 önbaşı şindī *havuşşerin*~ onbaşı. *memet*~ onbaşı *memeT*~ onbaşı çoh başarılı bi şeymiş. *yunan* gelmiş de *yunan* gelmiş *afyon*~ *afyonda* arada bi nehir var~ ırmağ var. ırmān bi taraFında *yunan* var bi taraFında şey var *türkler* var. şindī nè āı~ iş varısa bölüg gomutanı *selimīn* dedesine verürmiş hadi *memet* hadi git~ ölüm hadi giT~ ölüm hadi git~ ölüm. ó aħşamınan da demiş gi, hadi git demiş~ órda düşmanı gözetle fālan demiş. düşmanı
90 gözetlemiş bóleliKlē ırmān bu tarafına gitmiş. de garşıda *yunan* asgelleri vā çamaşır yihiyálá şe çamaşır dēm bolaşuğ yihiyólá. bulaşuğ til dutdularında geliyi eşidi, em delli piğan gırdı. gidicā zaman demiş gi; yāv demiş benden başga bölüKde adam yoğ mu? demiş. hep beni

yere beni gönderiyi hep beni gönderi. ölüm *memet* nè yapım senden başga başarılısı yoh
demiş bunuñ. en başarılısı sensin demiş sen gideceksin, kim gideceKdi gi demiş fañan. ē eve
95 gitmişidi. bi dē bi çarpışmada çarpışmada ırañden ğaramboñla atıyola düşman ğarşıda,
atıyola. böyle bi depeniñ burasındañla bu yúzünde bu yázısında heP *türk* asgeri var bu yázısı
bu yüzünde *yunan*. atarken atarKän bi mermi gelmiş *memet*, *selimiñ* dedesine hemán
yihılmış abi. hemen yihılmış oruyá böyle yihılınıcı yer şey yá yuvallañ yer şey yá yamaşdan
yamaş şe yuvalana yuvalana yuvalana, yuvala yuvalana aşsa deriyé inmiş. deriyé inmiş gi
100 çoh şe vā cesát var. çoh cesat var. neyse almış dá götümüşle onu da artuñ urda hasdane
bilmem nè yapmış. bu biğ ğaş seffer yáralanmış ve ğazi olmuşudu. ğazi olmuşudun. şeyde
atmış inkiñabında burdaydi atmış inkiñabında burdaydi. burdaydi misafiridi inkiñlaP
oluncu cuma ğúnúydú heralda cumaydı heralda cuma undü heralda hemán adam başladı
ālamıyá. ālamıyá başladı heP ve gitdi de durmadı gitdi. dedi Ki, bizim emāmize bañ dedi
105 bunnarın yapduğlarına bañ dedi. biz bu vaziyétde bu vatani ğurtardıñ deyi şindi bunnar da
devleti yihmiyí çalışıyola fañan diyö. ālayı ālayı çekdi gitdi *vezirköprüyé*. yáni ānatırdı da
tabı ben bundan başga. şindi biğ ğún bi daha annatıyım sãña bañ. bi ğún gine bu *yunama*
ğarşu ğarşuyâKen cepiyâ yemek arhada bi şey geliyá, eve gibi arhadan bi şey geliyá. millet
bi ğún mü yimedi iki ğún mü? acıdı acıñ dedi yá acıñdan bitgün hale geldük dedı. ğarşudan
110 dedi iki asger ellerinde iki bañır yemeklennen yemeKlennen geliyáñla dedi. ben dedi hemán
dedi hemen dedi sērttim bunnarí ğarşuñladım dedi ğarşuñladım diy. ellerinden aldım dedi.
aldım bañıñları hemen topra dökdüm dedi dökdüm dedi. şin dedi dökmemdeki sébep ne
bilyö musun? dedi. bu gelen yemā ğarşuñlamıyē asger çıñacañ dedi çıñacañ dedı, *yunan* dedı
darıycañ dedi *yunan* dedi darıycañ, şu ğafıyá bañ. şunca ğafıyá bañ, bañın nereyi düşündü. -
115 yúnan ğarşıda- *yunan* ğarşıda tabi. meydanā asger çıñdım mı dedi hemán darıycañ dedi.
dökeceK aşsa dedi. bañ bunu yapdım dedi ā bunu ğurtardım ben dedi. ğurtardım ben dedi
bunu dedi evet. acıñ sefañlıñ bu derecēdeydi. yáv ğızım şimdi şunu sōlejm ben sãña ğırñda,
otuz doñuzda, ğırñda, ğırñ birde öle ğıtıñlıñ oldu Ki, bu memlegetde hah öyle ğıtıñlıñ oldu ki,
bu memlegetde öle ğıtıñlıñ oldu Ki, kimsede bi şey yoh bi şey yoh. burda bi fırın vardı fırında
120 ekmek çıñıyá herkez lisdiyē yázılmış *āmet memmet hasan* üsejn lisdede var. altı nufusun
var, beş nufusun var, üç nüfusun var, seKiz nufusun var. sekiz nufusu olannara ā böyle üç
dene, dört dene bóle ā bu ğadar bu ğadar, bu ğadar bu ğadar ekmeK. yoh başgá nè yapacağ!
çayıñlarda çayıñlarda nāmzon otu olurdi sarı sarı çiçek olurda ā bóle ğırarñā millet ben onu
yidim yiñneri çoh biliórım ben.

125 *Öyle mi?*

evet. çoḥ~ èyi bilióm ben. ó günneri yaşaduḥ biz.

Siz de yediniz mi?

130 biz yimedük. ha biz yimedük *cenabı haḥ* bize bi öle lütfetdi ki ğırḥda bi taḷla ekdük bi misir ekdük yedi dönüm bi misir ekdü bâbam õynı misir verdi *cenabı haḥ* öle misir verdi, öle ğabaḥ verdi öle fasulle verdi ki, orman gibi, daha ğıyámete ğadar ekseK öle misir yápamaḥ. ambarımız doḷdu abi. ambarımız doḷdu bi de siyéS diyi bi şey vardı siyéZ arpiyá benzen siyéZ~ undan ekerdi bubam. ó da saman bi taraFa siyéZ bi taba çoḥ döker çoḥ dökê. bembeyáz āġġaten de yáni insan şe yápar hā! şimdi biz yoḥluḥ çekmedi bizim~ āylemiz yáni aylemiz. siyéZimiz çoḥ oldu. *vézirköPrüden* sona *vezirköPrüden*~ aḥşamdan sona ğırḥda 135 oḥuyódu ğırḥda doḥuz yüz ğıḥda aḥşamdan sona iki atlı geliyódu bize, ırmaḥ kenarında oturuyóduḥ yoḷ pazarında oturuyóduḥ~ ó zaman. iki atlı geliyódu bi yerden bi yere bûdan arpa bi şey götümeK yásaḥlandı *ladigden havziyá yoḥ*, *havzadan buruyá yoḥ*. kóyden buruyá bi şey yoḥ, burdan kóyé bi şey yóḥ. herkez oldu yerde, yoḥsa satman diyó. arḥadaş ben şindi ne annaticadım ne yápiyóm ben yihıldım ġarışduduḥ~ ortaḷı.

140 ***Kıtlık dönemini anlatıyordunuz.***

hā, dur bi daġga yávaş. ó ğoḷay dóúḷ topaḷliyamıóm.

Yaşınıza göre iyisiniz.

çoḥ şüġür~ *alḷaḷma* şüġür. -şey zaman da oldu. çaruḥ giyerlerdi millet dā- õ çaruḥ ayáġġabı nerde çaruḥ- õ õ.

145 ***Gönden mi yapıyordunuz?***

gönden kömüş gönünden.

Kaç gün gidiyordunuz?

150 ó yerine ġöre. benim ayámdı on ġún gidiyódu sekiz ġún on beş ġún gitdü yodu. ben çobanıdım çoban ġüzü yoḥarda dāa gidiyoduḥ çalañ daşlıḥ oldu için hemán ā buraynan bura hemen deliniyódu. buraḷara şe ġoyardıḥ, şeḷe parça -yáma- ġoyoduḥ yeñiden bi dā giyódu. ben beşinci sınıfa doḥuz yüz ğırḥ beşde beşinci sınıfa çarunan gitdim ġışın ġışın ġışın, ġışın. çatrán buz~ ortaḷıḥ çatran buz. altına saman ġordum, saman ġodum saman sōuḥ geşmesin dēereK beşinci sınıfa gitdim. utandumdan da sınıfın ēn~ arḥā -sirasına- sırasına oḥudum. utandım yáni yoḥdu yodu ayáġġabı yodu. yáv şimdi ben utandım~ arḥa sınıf sınıfın arḥasına 155 gitdim. sınıfda da èyidim yáni. çoḥ çalışġan dēḷlidim de tembel de dēḷlidim. ilerde gidiyódu

ben. ilerde gèdiyòdum İyidi yáni durumum İyidi. hele tarihim çoĥ~ èyidi. müfetdiş geldi mi *salih bey* beni ğaldırdı annat dèrdi şu *haşlı sefeller*ni annat dèrdi. *haşlı sefeller*ni tıĥır tıĥır~ annatdım ben. müfetdiş dé memnün~ oĥudu *salih bey* de memnün~ oĥurdu evet durum bòle oldu. çaruĥ ĥani ayáĝĝabı nerde ĝızım. yáyla yáylyá giderdim~ abi. yáylyá giderdim bizim
160 ırmaĥ üsdünden giderdim. bi dā annatım sāa, yoĥlar hep çahıl çuĥuĥ daş, topraĥ ikide bi örüyá dahıl óra ĝanaĥ~ ikide bi óra ĝanaĥ. bi ĝún bābamınan oduna gitdúĶ~ oduna gitdük~ örüyá da bābam kesiyé ben de bòle yoĥun kenarında sekiyám da órđan yükleneceg sırtımızınan getüdü, odun getirecüg bābamnan. ayámızda ne çaruĥ vaĥ ne bi şey var yáĥınayáĥ. tiken, taĥan batdı ayáĥlarımā bābama dèdim ĝi; yáv bābā dèđim yáĥvardım.
165 bābam bi ayáĝĝabı alaĥım dèdim yáv. bābamda da para yoĥ. bābam baĝĝal şeydí zábzeczydi para yoĥ. nē~ārasın para paraĥ kim ĝaybitmiş de kim buĥuyò! çarşıyá yimi daĶĝa adamın yīmisini cebine çıĥatsan üş dene üsdünde parasını mí alti? gerisi hep boş. para yoĥ nē~ārasın para. bābā dèđim bi ayáĝĝabı alaĥ mı? dèdim yá. alaĥ lāĥ dèdi. nēyse odunu çekdüĶ şeden geldük çarşıyá gitdük *rahmi usda* vardı *aĥlah* rahmet~ ètsin *rahmi usdadan* bi sandaĥ~
170 ayáĝĝabı alduĥ. saĥdaĥı gece yátan yátā -sandaĥı bilión mu sandaĥı?- -bilión dēĥil mi?- şu üsdünden bāĥı şòle. gece yáta āĥdım yáta ayáĝĝabı nerde ayáĝĝabı e ĝızım~ ey. ey ĝızım~ ēy

Sizin dönemlerinizde yokluk varmış, sıkıntı varmış biz size nazaran daha iyi dönemde yaşıyoruz ama biz de şikâyet ediyoruz değil mi?

175 şimdiki hayát şimdiki hayáT esginin padişahĥarında yòĥ bu hayát yoĥudu bu hayát.

Buradaki depremi biliyor musunuz?

ĝırĥ~ üş depremi. ilk saĥĥamasında ben úyándım on~ üç yášındáyđım ĝızım~ ó zaman. yá ön~ üş yášındayđım yoĥ on bir yášındaĥım beşincĥ yòĥ üçüncü sınıfidım~ u zaman. *meliha hanım* diyi bi óretmen oĥuduyòdun ben üçüncü sınıfidım~ ó zaman. perşembeyi cuma bi
180 bāĥlyán gece. önunc~ajın~ on~ altı on beşi, on~ altı. baĥ tarih tarih sòlŭóm. gece bizim sātler alaĥıranĝa dēĥil de alaĥtürke oĥuyòdú. aĥşam~ ezanı on~ ikide başlar gece sāt~ altı, altı buçuĝ yèdi araları, sātini bile sāa sòluyóm. öle şiddetli oĥdu öle şiddetli oĥdu Ki, biz~ abimneĝ ikimiz bi yátahda yátıyòduĥ~ aha bòle diz~üsdü geldim ben ĝapaĥlıyòdú bòle ĝapaĥlıyòdú yère ĝapaĥlıyòdú. bòle diz~üsdü otumanın inkanı yoĥudu.

185 ***Eviniz yıkıldı mı?***

ëvimiz hiç yihıladı yihıladı. bizim aha bu ğarşı yohuşdaydı da altı sālāmıdı. ā buraġar hep yihıladı. ā nasañ āladı buraġar döküldü buraġa camiler döküldü. yá buraġa heP döküldü yoharı yámaşdaġı bi şe olmadı.

Ölen çok oldu mu?

190 ó zamanki kō şe dört cüz~ otuz dedile. dört yüz~ otuz dedile. herkez ġānıynañ mezallā cenaze götüdi. kim kimi götürdi! herkezin cenazesi varıdı.

Çocukluğunuzda Ladik nasıldı?

195 çoh~ İyidi bāa ġöre çoh~ iyidi herkezin birbirine sevgisi sayġısı muhabbeti varıdı yolġa ġeldi zāman sen benim hatrımı sōlūdún ben de senin hatrınī. Őimdi kim kimseġ tanımiyé. dur bi daġġa bi daġġa dur. bi daġġa dur. bi daha bóle Őeyi buġamañ sen. rópórdajı buġamañ. Őuraj ohuyum yávaş yávaş seá. onnar bir anne ī bi yönetici, elleri Őifali é baġıcı.

Şiir mi yazdınız?

200 siz de şe yápmajın. Őindi biraz sona bu şe bu~únKi nesle gelecadúK bir~ ohurum ben gine de. onnar çoh cefahár ī bi doġdur, emeKdar canannaġ eşleri yohdur, ī muhasebeci dosġarı çohdur, baġarsın edrafá her taraf bomboş, sabah ġalġıp da mutvah açılmaz, yġhanmış perdeler artıġ daġılmaz, her tarap perişan bir hoş baġılmaz bir anne dünýādan gitdi zaman. balġan artıġ sessiz korodor boşdur, ġapıġar ses vermiyór açanı yohdur, geride biraġılan yétimler çohdur bir anne dünýāā gitdi zaman. boynú büküK mis ġohulu güllerim, saġsıları biraġıp giden ellerin, çanaġ çömlēK ile ġonuşan dillerin, baġarsın~ etraFa her taraf boş. 205 küsmüşdür bu ġónül bülbüllü ötmez, yázamim yáza ben defderim bitmez, sönmüşdür ocām hiç duman tütmez, kırılır ġanadım ġoşamam artıġ. çayıñızı içiñiz.

Bunu kim yazdı?

210 arġadaşım varıdı da benim -öldü öldü- ġıyāmetim ġopar eşin ölünce, hayáġ hayát zından olur yétim ġalırsa, yihılırsın bomboş éve girince, ġarip bülbül gibi āġar duruġsun, veriñ ey dosdarım bir ġalem derdlerimi yázaım ben yávaş yávaş, yālan dünýā daşıyamam yükünü artıġ, emanetin aġ yávaş yávaş. eşin olmaz kimse girmez evine, eyvah eyvah! deyiş vurun dizine, āġayārah gidersin huzurevine.

Hikāye, mani biliyor musunuz?

215 bilmem hikāe. yoh hiç eşim olmaz. hikayēġ gendim yáşıyóm zaten. çayıñı işsene. adın ne senin? *adaleT*. benim de bi senin gibi bi törunum var. Şindi Şeyde *aġġah* selāmet vērse gizli

yánına gidecúh násip olsun~ işallâh. *manisaniñ*~ *aħhisarda*. savcı savcı, savcı yánına gidecáz nasip~ olusa.

Çocukken ne oynardınız?

220 amele oynarduħ, şey~ oynarduħ uzun~ eşşek oynarduħ mekdebiyé mekdepdeyKen. birdilbir oynarduħ. başğa bi şey de oynamaduħ dúún denneK bi şeyé gitmezdım ben ğatiñ gitmedim ğatiñ. bi ğapıda ğomşuda ben sevmem.

Hıdırellezde ne yapılırdı?

225 hıdıřillézde mi? hıdırillezde şeyé giderdüK yoħarda bi *incesun ğoru* var *incesun ğoruyá* giderdüĝ~ órda piknik yápardıħ. meseļa órdá et çeviriñ et ğızarduĝ bilmem ne yáparduĝ. yémeg verdüĝ, şe ocá yáħarlardı saÇ ğapaġlardı esgi samsa yápaġlardı, ğıymalı yápaġlardı bi şeyle yápaġlardı güzel güzel ğünnerimiz geçerdi. yáni şeyé uyĝur bize uyĝun bi şekilde yoĝ çarmaħ bärmaħ bilmem ne yápmah faġan fiġan böyle bi şey yoħ.

Salıncağ kurar mıydınız?

230 ha ğurarduħ ğurarduħ. āca ipi asıyóduħ bi de böyle şe olurdu ha böyle böyle. ortasına bi şey ğoyardı binerdi böyle böyle gider gelişdi böyle böyle gelirdü. buña salıncaħ diyoġar öteğine de salıncaħ diyoġar.

O güne has yapılan birtakım âdetler varmış burada ne gibi âdetler yapılırdı?

235 hā. biz çifçiliK de yápduħ hıdırillézden bi hafda önce bi hafda sona ekerüĝ hıdırillezi de bi iki ekim yápmazduħ~ onu da sōlejm sāña. biz nerden duyduysaħ biz bunı tatbíg~ éderdüĝ ĩ mi geliyodu kótü mü? geliyodu onu da bildimiz yödu. yáni -geneleksel- misir misir ekimi olurdu hıdırillezden yá üç ğún, beş ğún~ önce yá üç ğún, beş ğún sona. yáni hıdırillezi de bi çif sürmezdüĝ.

Öşürü biliyor musunuz?

240 öşürü biliyóm ben. şindi harmanı çıħatduħ çerkeş~ajın harman yápduħ çadir çıħatduħ, bekliyoħ şey gelecek de memur gelecek şe yapacaħ. aha böyle bi boyá dókdü boyá dókdü. ēer bi yerinden bi şey~ alusañ ó boyá hemán aħıyá, aħıyá bozuluyá. yáni ğaç~ ölçek şe keşfediýá? otuz~ ölçek. otuz~ ölçeKden öşürünü vereceksin~ arħadaş buna. yimi geldi yine otuzdam otuzdan vereceksin. bu ğünneri de bilióm ben~ öşürü bilióm ben. öşürü bilióm ben. -harmana ğeliyólardı.- harmana haramana. -esgiden harman dövellerdi óndan sona ékinneri 245 meseļa ben görmedim de şe dürle savururdu, buday öldü mu. harmanı kenara goyarġar~ ó

zaman ó memullar gelecek óndan tespit~ édecek~ óndan sona bunnar şe dè- otuz~ ölçek geldiye üç~ ölçek öşür alıyódu. bu fahırı seksen~ inkilabında içeri aldıla abi.

Neden?

250 seksen yedi gün galdım ben~ içerde. üç~ ay galdım. yapıłannar~ öle işgence yapıłannar oldu ki duman~ atdudúla. baña bāa da neyé geldiñ? dedile. ha kätler eliñizde bahın dedim bahdıla. seni niyé getimişle buruyá? dedi. seni niyé getirmişle burıyá. yüzbaşı dedi ki, seni niyé getimişle? dedi. hiç unutmuyórum bah tarih bunnar. dedim ki, gomutan yüzbaşım meseła öle bi zaman oluyó Ki bi gasırğa esiyé bi gasırğa esiyé bu gasırğa tozu, toprā denize doıduruyá. yoıdakini moıdakini diK gótúdu denize doıdurdu. bu denize giden tozuñ, toprāñ, 255 samaniñ, ācin geri çekmah şansi elinde mi? yoñ. deñiz ne zaman insafa gelir de dalğa kenara atarsa biz ó zaman çıharuñ. ben~ öle oldum dedim~ işde āñ. çıharken zaten gapıdan söylediler. bunun senin ne oldu fałan deññ. órda seksen yedi gün üç ay galduñ. üç ay oldu. nerde ne zulumla yapıdıla, ne zulumla yapıdıla. abi şindi içeride aħşamınan bi gün aħşamınan bi fırtına göpdi yemek gelecek~ abi. bi fırtına göpdu içerde millet birbirini yıceg yıceK 260 gıracah birbirini. benim yatañ ranzaniñ altındaydı altına sindi. bi bahdım ki tabahla böle şey gibi uçuyá, ucañ gibi uçuyá avradına üfölıüm! ras gelse var yá, adamı indirür~ aşsa. neyse demek Ki dışarıyá haber verdilē. dışarı haber verinci, gapıla demir gapı. gapılaç açıldı, garşıda iki dene makineli -asgerle- asgerlē makineli asgerle dönmüş namba göşuñ altında, yüzbaşı girdi içeri. ne oldu arhadaş niyé, ne olduñuz? -aç galdıla- yoñ örtbas~ étdile abi, bi 265 şe yoñ dedile. bi şe yoñ dedile. yüzbaşı dedi gi yáv gardaşım bi sıhıntınız varsa sölejn bize? amma içerdekiler soıcuła var yá soıcuła, yā bunnar her zaman yılan yılandı. tabi yılan yılandı, yılan ne gadağ ohşarsan ohşa yılan yılandı, yılanıñdan çılmaz~ abi. yá illá fırsatını buldumu sohar yáni. sohar bu günneri yaşaduñ~ abi. -*etvallıgda* yátdıñız zār- ha? -çuñurcada *etvallıgda* yátdıydıñız?- yoñ hayır biz *samsunda* şeyé yáTduğ~ *amarıhan barış başganm* 270 yoñarda gışdağarda -şeyé gışlağarıñ~ órda?- gışdağarla gışdağarıñ. -neden hapis yátdımı söylesene? annat dā- şimdi esnafım, dóma böyüme ben~ esnafım. bizi şeker sitoñcusu değerek aldıla içeri. gece sāt ikiydi burda geldile, geldile aldıla götdüle. ula beKi şekerim de olur benim param da oıur, heğ şeım oıu benim sāña ne, sāña ne! şekerim varısa benim şekerim varsa, esnafsam ben şekerim olur benim, małım olur benim sāa ne váy! sitoñ 275 yapımuşuñ da sitoğ garāborsacılığ yapıyómuşum. ne garaborsacu var meydanda ne sitoñcu var. adam birisi şikāt~ étmiş şikāet~ étmiş sitoñcu garaborsacı değerek geldile aldıla bizi. şindi ó yanda ónu da sölejm ben sāa. dünyáda herkez étdünü çekecek bir, bir de bunun madalyonuñ tes taraFı var bi de ölecāz dirilecāz hesap vercāz~ argádaş. bi de bunuñ böyüg

esap hesap~ örda zaten. böyük hesap urda zaten. bayram, *ğurban bayrammıydı ramazan*
280 *bayramı* mıydı? ben~ içerdeydim. birinci gōşdan ikinci gōşa geçdüĥ, sorgusu oldu. sorguā,
bi bazar ğün bazar ğün aĥşamnan ğapı açıldı. ğapı açıldı sorguyā gōtürüceKle, asgelle
gōzlérimi bāladıĥla gōzlerimi bāladıĥla, goĥuma girdile u yānna gide bu yānna gide ö yānna
gide, epey gitdü. amca asgerle *allāh* razı olsun çöcuĥlardan, amca merdüvenden inecüĥ
merdüvandan çıĥacuĥ bi yere çıĥduĥ. doĥuz, on basamaĥ bi yere çıĥduĥ bi camıymıĥ
285 bardaĥlaĥnan çıĥduĥ Şe döndük~ abi. dēdile ki ā buruyā dön~ amca döndüĥ. bi ğapı açıldı
ĥıncıradıf, girdüĥ~ içeri duruyoh böle. içeri girdüK içeri girinci gōzlerim bāı bi de senin
ĥamyön muşambaĥlarından yāpım bi çūal, bi de çūalı geçirdile ĥaffama. üş beş daĥĥa geçinci
ben nefes~ aĥamıyóm būaĥıyóm buraĥarımdan ter başladı aĥmıyā. dēdim Ki, ĥonuşuyāla
masada ĥonuşuyāla hiş ĥóremiĥem bi Şe yāpım seslerini eşidiyém. vāy bunu niyē getümüşle?
290 diyōla. Şindi örüyā gelecāz baĥ, bunu niyē getümüşle? yāv. sorunduĥa Şindi. dēdim ki ben,
būaĥacam bi böĥaldım dēdim düşecām, fenaĥacıcam fáĥan dēdim. asger geldi, çūalı~
içerisine Şöle Şöle yāpdı bāa bi nefes yolu aşdı. urdan bi parça rahatladım nefes aĥmıyā
başladım. biri soruyā ĥaba sesli birī, seni kim Şe yāpdı ihbar~ etdi? dēdim gi, efendim ne
bilirim beni kim ihbar~ etdi. ĥorĥma dēdile ĥoĥma sen, her Şey burda ĥaĥır. sen kim ihbar~
295 etdi önu söyle? dēdim ki, ben kimseyen hayātda kōtü olmadım, kimsenen dōuşmedim
sōuşmedim. ben kimi söylejm? geliP beni ihbar~ eden dējlise ben nası yāpıf? dēdiler kí, gece
sāt~ iki, iki buçuĥ sen söyle biz telsizinen Şindi hemen~ ö bi *lādje* Şe yāpacuĥ yātanı apar
topar~ alıp gelecüĥĥ, ĥarşuna dikecoĥ dēdile. bilemem ben dēdim, ben bilemem. yā neyise
ben yāndım ö da mı yānsın! ben yāndım ö da mı yānsın! neyse tamam. Şindi bayramın ikinci,
300 üçüncü ĥünüydü zabaĥ namazına ĥaĥdım hacı, zabaĥ namazını ĥıldım, elimi aşdım da
yāĥvardım. *yárabbi yárabbi* āladım yāni. āladım *yárabbi*, herkez évinde ocanda sātını çolunu
içerisinde bayram yāpıyó ben burda esaretdejim *yárabbi*. *yárabbi* bāa kim sébep olduysa kim
sebep olduysā benim bekilim sen ol *yárabbi* benim bekilim sen ol, sen né bildiün neyse
cézasını vē. āladım ben hanı ĥızım~ āladım ben. eş üç~ ay doĥdu çıĥduĥ geldüK~ ā. abi
305 beni ihbar~ eden adam~ ö öle hale geldi ki burda öle hale geldi Ki -biliyódun söylemedin~
örda?- bilmiyódum bilimiyódum. *yárabbi* beni beni Őikāt~ édüp de bu hale getüreniñ vekilim
sen olduñ. kimise kimise sen najĥ~ oldu cezayı ver dēdim. öndan sona çıĥduĥ geldüĥ. hem
de bán buruyā çıĥdudan sona, ben buruyā çıĥıP geldüĥden sonā bāĥa ĥeşmiş oĥsuna geldi
beni Őikaĥt~ ádam. éve yoĥarı çıĥdı ĥannını doyurdı. hanım eKmeg féĥan yémeni fáĥan
310 yāpmışıdı yā. adam~ aĥıĥlı ārladuĥ bilmiyóduĥ tabi bilmiyóduĥ~ onun öldunu. sonadan
sonadan öle hale geldi ki ö adam, *cenabı ĥaĥ* öle bi hale getdü Ki öni felç vurdu, yörüyémedi,
ĥonuşamadı. altı yēdi sene sekdi çekdi çekdi *cenabı ĥaĥ*. öndan sona gitdi. Şindi ulu

hakimîñ u lu padiřān huzurunda. yārın nē o lacağ ōnu da bilmiyōrūz. adam etdūnen de
ğalımıyō yāni dūnyāde heP çekiyā. evet ğızım durum bōyle o ldu.

315 *Sizinle hoş sohbetimiz oldu, sağ olun.*

ğaruşduğda çıhar.

Yer: Samsun/Ladik- Yenicami Mahallesi

Ad: Erdan Çırak

Yaş: 81

Ladik'in gelenek, görenek ve geçmişiyle ilgili araştırma yapıyoruz. Sizin gibi yaşlı kişilerden bilgiler alarak bir kitap çıkaracağız.

5 evet.

Büyükleriniz sizlere buralardaki Rum, Ermeni olaylarından bahseder miydi, bununla ilgili bir şeyler duydunuz mu?

dúydúm bábam ānattyódún. *ermeniler* varkene, *ladīn tüfeKcüdere* māhalesi var~ ó burdan bu yol gidiyó. ilerde bi dère gibi bi yér var *hambar dèresi* bábam~ öle annadıyóğdún.
10 *ermenileri* şētdükleri zaman bizimkiléri işde katlétmişler heralda. bi tane bi *hambar* varımış~ *ermeni*, önu da şétmişler. ò dèrede üç gün bārmış, ölmemiş~ adam. *hambar*~ ismi haļā orda, ò dèrejñ~ ismi *hambar dèresi*. *hambar*~ ördadūr. önnar da ò adamları gótürdükleri zaman burda götü, alıp gótürürkene demişler Ki, hüsüsü *amasyryá* gótürüyöruS. orda işde ifade vereceksñ gibisine mi? öle bi şeyle işdē. haļgiki *hambar*
15 *dèresindē* gātdimiş~ étmişler. arıtıh kimler étmi bilmiyóm.

Türkler'i mi katletmişler?

yoh *ermenileri*. *ermenileri* katlét katlétmişle. haralda bizim *türk*.

Onlardan Türkler'e yönelik bir kıyım yapılmış mı?

önnardan~ işde şeylik yapmışla eşgiyalıh biliyosun da eşgiyalı? ha. işde meseļa ördan yol geçiyó bñ esgiden *amasyádan lādīc* zepze fılan getirürlerimiş bi şeylē gene. ò eşgiyála *ermeniler* önnerine çıharmış. ò *hambar dèresi* ıssız bilioñ mu? ördan adamnarın paraļarıñ her şeyneni alıp saļıyólarımış, çoh~ işgence yapmış bu *ermeniler*.

Türkler'den öldükleri kimse olmamış mı?

öle duymadım bábam, bábam ānattyódu bize. öle bi şey dúymadıh. yānnız eşgiyalıh
25 yapmışlar bu şeyler~ *ermeniler*. *türklere* epeyce zülüm~ étmişler.

Dedeniz veya babanız seferberliğe veya herhangi bir savaşa katılmış mı?

dersime. bábam *dersime* gitmiş bábeyiK. önnar *dersim*de epeyce harp yapmışlar öndan sona gelmiş. *kürtlere* garşı yapmışla.

Babanız Dersim’de yaşadıklarını anlatır mıydı?

30 önnarı bábamı bi bi şeyi. bábam bi şey söylemedi ö hususda. yánnız *dersim*dē bizi harbe götürdüler dērdi *kürtlere* garşı. öndan sona gatlıam yapıldı mı yapılmadı mı? önnarı hiçbir şeyini ānнатmadı.

Eskiden düğünleriniz nasıl yapılırdı?

İadikde mi?

35 ***Evet. Baştan başlayarak anlatır mısınız?***

*İadikde*ki dūn esgiyé nazaran sōlüyóm güzel meseļa. başdan söylejim kıS~ isderleğ vērirle verdikleri zaman~ işde söz kesilir. öndan sona işde şerbet félan içiliyóñ tabi. öndan sona aradan biraz zamán biğaş gün geçdiKden sona dini nikah yapalla, erkenen kıızı bi odadā dini nikah yapalla. önda sona evlendirmeK~ üçün dūın yapalla. dūından sona gızı alır
40 götürürleğ. esgiden şey yoğmuş dēsene öle tahsi mağsi bi şey yoğ. öndan sona afēdersiñ at~ arabası varmış~ at~ arabasıynañ hatda bábam bile götürmüş~ öle gelin çoğ. at~ arabasıynan götürürlermiş eğer şehir dışıysa. şehir içisi gine aynı götürüp birañırarımış~ at~ arabasıynan.

***Gelin damat evine geldiği zaman bir takım âdetler yapılırmış. -Damada baklava yedirme veya
45 üzerlerinden saçı saçma yapılırmış.- Ladik’te de böyle âdetleriniz var mıydı?***

önu dūymadım.

Böyle şeyler hiç duymadınız mı?

duymadım bábamdan duymadım.

***Gelin yeni evine geldiği zaman kayınbabasına, kaynanasına yönelik bir âdette bulunmaz
50 mıydı?***

sayğı gösderirlerdi işde gētdi zaman. hatda gētdi zaman meselā gız~ eviñe gētdi zaman~ evlendihden sona, gız~ evine gitdi zaman damat~ işde gaynanasına gaynatasınıñ ellerini öpermiş. önnar dā hatda geleceñi biliyó yā ikramda bulununarımış~ artıñ ne yaparlarsā ikramda bulunan. önnar da oñan~ evine gēdī zaman gine aynı ikram yapallamış. sona meseļa

55 taħı, taħı taħaħları mış dúúnden evel geline. işde güci ne ğadar yetiyösa ö ğadar taħı taħaħları mış.

Kına gecesi oluyor muydu?

ğına gecesı de oluyö.

Düğünleriniz kaç gün sürerdi?

60 şindi işde söz kesimñ şej oldu zamandan dúúne birigēñ meseħa yárin gelin~ ālacaħ yá ö zaman māħaħlenin~ adamnarı şej ğadınnarı toplanır~ öndan sona geline ğına yáħaħları mış. gelin elini aşmazımış ğınayı yáĶııaca zaman başış~ isder~ isderimiş. meselá ö zaman diħelim ki işde çeyrek mi taħardı yáhuT lira mı Ki? önu şe ğoyáħları mış ğınanın içine. elini ö zaman sıħarmış gelin. öndan sona açarmış tabi şej olduħdan sonā.

65 ***Eskiden şimdiki gibi beyaz gelinlik yokmuş. Gelin kız kıyafet olarak ne giyermiş?***

ö zaman~ işde basit bi şeyler giyer ēle böle āham şāam bi şeyler yoħdu şimdiki gibi basit. beyáS gelinniK yoħdu yoħmuş.

Beyaz gelinliğin yerine ne giyerlermiş?

70 İyi entarilerdi entari diyölardı dā ö zaman. entariler giyerlerimiş. öndan sona işde şeler bāba tarafı ē şej ...* giyecekle bāba, anne taraFı da böle oluyömuş.

Düğünlerde güreş, cirit, horoz koşturma gibi oyunlar olurmuş Ladik'teki düğünlerde de buna benzer oyunlar yapılır mıydı?

güreş duymadım. bazileri yáparduħ. cirit yápardın bazileri. zengin tarafısa eğer gelin damat tarafı bu işleri yápyoħlarıdıñ ama faħırisá gendi haline dünú yápaħları mış, alır götürürlerimiş.

75 ***Düğün yemeği verilmez miydi?***

dúún yemá de olur.

Ne zaman veriliyordu?

80 gelin şeħtmeden çıħmadan~ evden dúún şedەرlerimiş bi meydanā şeyler yáparları mı ğazannar ğoyáħları mış. işde ğuzu mu ğoyáħla artıħ ne ğoyöħla. et met hepsini şey milleti dāvet~ edellerimiş. davetden sona herkes alır gider.

Gelin damat evine geldiği zaman bakıra bastırılırmış burada da var mıydı?

85 bahıra basdırma dējl de şöyle duyduğ biz, ēve olan~ evine girecē zaman eşikden~ eřiē basdırmazlarımış yāni řu ğapınıñ~ eşine basdırma ēy saymazlarımış. ōndan sona ōle iēeri girermiş gelin. yāvrum~ iřde sade řu hafif ğapının eři meselā. buruyā basmazmış da azcuğ ileri atarmış~ āyānı. yāni ō ōnū basmasını ēy saymazlarımış~ esgiler.

Uğursuzluk mu oluyormuş?

ūrsuzluđ oluymuř.

Bayramları nasıl kutlardınız?

90 bayramları meselā řeydiyōñ ilk ōnce meselā olan~ evi gidermiş kız~ evine yāni hanımınıñ ēvine ellerini ōpellerimiř tabi ōnнар da ginē ikram ne yāpiyōllarsa ōnda aşşa yoğarı biliyōlla dā gelececi. ikram yāpađlarımıř ellerini ōperimiř~ ōndan sona geri gidermiş. bařđa bi şey yoğ.

Ladik'in ismi ōnceden de Ladik miydi?

95 řöle bi řey varımış babam ōle dērdi, babamın da babası. buruyā esgiden araPıa asgeriē gelmiş, arap~ asgerleri. meselā diēlim Kí, Kí bölüğ yā řey nerde geliP buralardan geēerKene ğonağcılarımış~ ū. ōndan sona řa řa arapca yāni dur manasına mı geliş? řa řa dik! dēmiř~ ōruyā bi çıbığ da dikiyōla řādik bundan belli şadik ğalmış bōle şöylelleridi. řa řa dēmek arapca dur dēmek mi ne? aslında ō.

100 ***Buranın aslında Rumca olduğu ve zamanla Ladik olarak değiştirildiğini biliyoruz ama siz bize halk arasındaki şöyleniş şekli anlattınız. Bu aēıdan farklılık kattınız.***

evet, bu fağlı bābamıñ şöyledini řeydiyōm. bābamıñ bābası da ōle şöylemiş bābamgile. daha ilerisi belkit ōledür meselā. şadik ōyle ğoymuşla ōle devam~ ēdiyōrmū~ iřde.

Buralarda neler ekilirdi?

105 burda bizim ārazilerimizde āřa. ō arazi de hatdā arnavutlaş diyi bi řōy var~ ileride. ōrda dedemin bābası ērmeninēden almış bu řei araziyi āřa yoğarı yētmıř dönüm var, hađā bizde. ōnna ērmeninēden almışla. ōrdā iřdē arpa, būda, mısır ekiyōlarımıř.

Pancar ekiyorlar mıydı?

pancar, ō zamannar yoğmuş pancar yoğmuş. fasülle fiğan ekerlerimiş ben, yiyēcek maddelerin hepsini de hemen hemen ekerlerimiş.

110 ***Büyük depremi hatırlıyor musunuz?***

ğırh~ üşde ğırh~ üşde. ben beş yaşındaymışım.

Öyle mi?

evet.

Hatırlıyor musunuz?

115 hayál meyál.

Nasıl olduğunu anlatır mısınız?

şimdî zelzele oldu zaman gece öldünmüş zatéñ. biz evde yátıyoS tabi bâbamgil duymuşla zelzelej hemen bizi ğaldırdıla, bâbam paytuncuydu. öndan sona éviñ yanında da paytunumuz vardı. hemen bi yátañ almış bâbam, yátā sermiş bizé, ğız ğardaşım da var, âbim var~ işdē
120 hepimizi örüyá paytunun içine oturduğ ğırh~ üşde. öndan soña bâbam şetdi annem ğeldi. annem dēdi ki, bâbamın ğız ğardaşı var bu aşşa mâhalledede örda. annem dēmiş ği, aşşa mahalle çoh berbat~ ömuş yāni hasar fazla olmuş ğit aPñanā bañ ğel dēmiş. dēdi yāni duyduñ. öndan sona bâbam ğitdi ğarannıñ her taraf zından ğibi öle şey yoh, eleKdiriK méleKdirik bi şey yoh. yá mum yá şey ğaz lambası öle. neyse bâbam ğitmiş öndan sonasıñ
125 bilmiyóm yāni bi şey söylemedi bize bâbam.

Ölen çok muymuş?

ö zaman çoh~ ölen~ ömuş. bu aşşa mahalle tarafında Sate fay hatdı buralardan geçiyömuş. bu aşşa mâlle dēlle örüyá öndan sona fay hatdı ördan geçinci örañar çoğ berbat, bi évle bayā yıñmı. bizim bu *yenicami* mahallesi buralá ğayá dibi oluyó aşşa yoharı fazla hasar görmedi.
130 evler çatladı fiñan bi şeyler~ oldu amma çoh~ aşşa évler yıñıldı. çoh mumtazam évler duruyú, duruyódú yāni.

Büyük kıtlık dönemini olmuş. -insanlar somak ekmeği yemiş.- Siz o dönemi hatırlıyor musunuz?

ha somañ doru. önu hatırlamıyóm.

135 *Babanız hiç bahsetmez miydi?*

babam bahsetmez~ öndan yá. ğıtlıñdan. şinci neden biliyöñ~ u? bizim arazimiz de vardı yá. aşırı, yétmiş dönüm arazimiz bâbam ekiyödu orayı. afēdersin atñarnan fiñan bi şeyler yapıyödu ö zaman öleydi. yāni ambañlarımız doñu oluyödu. ambar olurdu esgiden. şindi meseñ bâbam harman yapardı öndan sona ambara doñdururdu *alñā* şükür dērdi, bu sene yüz~

140 ölçek êkin yâpdıh̄ ambarlı. ha tahıl gıtılı varıdı bâbam meseļa sığara aļacasa bana yârim̄
ölçek yâhud bi ölçek yârim̄ ölçek en fazla da şey buday goyardı çuļa burda çarşıya
gelirdim, çarşıda satardım̄ öndan sona öña sığara alır gelirim. biraz gıtılıh̄ varıdı.

Siz o dönemi yaşamadınız?

yâşamadıh̄ bâbamın söyledikleri.

145 ***Kıtlık döneminde buralarda somak ekmeği yendiğini duymadınız mı?***

ben duymadım̄ önu, bâbamdan da duymadım. varmış kóyler kóyler hağığı çoh̄. ö gıtılıh̄
zamanında bâbam fırıncılıK da yâpdı. atıh̄ gıtılı biraz dâ ey devlelerine geldi zaman. burdan
kóylüler geldi zaman *ladik*den ekmek alıllardı bide ekmā. öndan sona önu birbirine şediP
gatih̄ yapaıllardı. gatih̄ deller yâni. önunnañ berabē *ladm̄* aħca ekmek diyi çııardıP şeyde
150 vatandaşlar̄ arasında.

Sizin çocukluğunuzdaki dönemde ya da sizden önceki dönemlerde Ladik nasıldı?

eñ̄ esgi hali bah̄, *ladik*de şurda *şahin bey* de bilir. bedesden varıdı bizim bedesdenümüz̄
aşşa seksen tükannar yâhınıdı. ö bedesdeni siz belgi beri meseļa dielim Ki *isdambu*da nereyi
dóysú *eminönünde*Kı gapaıı çarşı var yâ aynısı burdaydı. önu bu zerzeleden sona bi belediye
155 başkanı şeştdi ö da ö bi yâni kimse müdahale de etmiyodu yâ, burayı niye yııyõñ diñ ö
bedesdeni zorunan yııdııa. yâni tamiri mümkünüdü öndan sona öra isan, ö tükannar batdı
gētdi.

Eski, tarihi bir yapıydı öyle mi?

esgi yapı hem de nasıl, horasan dellerdi. horasan yapısı çoh̄ sâlam oluyodun. öndan sona.

160 ***Neden Horasan yapı deniyordu?***

atıh̄ onun daha ilerisini bilmiyóm. meselē benim şetdim zamanı aşşa yoharı eyle dükgan
çocuııumdā rahmetliḡ anneminen giderdim şeyé orda dükgannara. boydan boyá şeycü
ğasııdı boyuna dükgannar var bizim. önnan̄ annemnen gezerdim. öle fazla şeyni bilmióm.
ö horosân yapı işde atıh̄ horasandan mı geldiler yâhut başga bi yerden mi? önu önu bilmióm.
165 hatda tuıaları bildimiz böle tuıa dēil, böle bide gibı bildiñiz Pide gibi böleydi. öle öle
örmüşleridi bideleri şey gübbesini gübbeliydi böle bayā gübbeli.

İçinde ne satarlardı?

her şey varıdın. manufatura varıdı, yiyecek maddeleri varıdı öndan sona ne dëjm böle hayvansal şeyde kasaplar her şey varıdın. her şey her şey vardı *lādm* ihdiyácını ne varısa yármasıydı bulguruydu. esgiden böle bazar gurma yoıdu. buralarda heP her şey bulunuyödu. ben ö zaman altı altı yaşındaydım daha yëdisi de dëjl. hayâl meyâl tanıyóm.~
170 eyce.

Eskiden cenaze törenleri nasıl yapılırdı?

cenāzeden cenaze bi kere evden çıhdııdan sona. evden cenaze öldü zaman evde işde mezar
175 kazmaı için adamnar bulunuyöılarıdı önnarı mezarları gızılıyödu. önda sona caminin~
önüne getiriliyödu yıhanıyödu. esgiden şey de yoıdu böle şindi. hasdanede yıhanıyü meseıa.
esgiden eviñ.~ önde yıhanırdın. bayánısa etrafını güzelcēnen şey çarşaf bizüm bildimüz
çarşafıan.~ öle şeydicé bayánnar, bayanı öle yıhardı. erkek.~ ise gine aynı yıhanırdı, öнна
tabuda göyoılarıdın herkezin habarı var zati. gélilleridi tabuda göyuP caminin.~ öñüne
180 getirirleridi cenazeyi. öndan sona cenazē namazılı kıılınırdı. öndan sona defin.~ éderler.

Definden sonra neler yapılırdı?

definden sona ben güçüKene ben çocukene simit dādıııardı çocuğlara, cenaze şeyindin
mezaııında. bizim bi tanış vardı *sert.~ ā* ö şey bizi. ben de biz de çöcüh meseıa öle cenaze
oıdu zamā ben oıulā oıala gidiyösa da, yáni ölen zamanı oıuyö yá ekseiri oıula gidiyosaı
185 da gitmiyöh simidi alımaı.~ üçün.~ öruyí. önda bizi sıraladı ö *sert.~ ā*. herkeze birer simit
birer simí, öle simitler de küçüg, beş guruşluı simit var on guruşluı vardı ö zaman. beş
guruşlu simitlerden getirürleridi öndan sona alır giderdüK.

Ladik'te cenazenin arkasından yemek yedirme olmaz mıydı? Köylerde yemek yedirme yapılıyor.

190 kıyü bilmiyóm da şerde dē oımadı. ha şöle bi şey oıuyö heralde az çoı uzaıdan géliyösa
vatandaş önnara yemek veriyöıardın. hatda şöle yemek veriyödu, mahaıle sakinleri cenaze
évine yemek getirürdü cenazeden soıa. herkez gücünün yétdi gadar yemek getirüı. burdan
dışardan gelenlere dé ö yemekden verirlerdi. öleydi yáni ev sabı yemek yapmazdı.

Cenazenin kırkı, elli ikisi yapılıyor. Burada da yapılıyor mu?

195 burda da var. bizim burda var. elli ikisi mēlüt.~ oıuduyöılarıdın.

Niçin bu günlerde yapılıyor?

dini biligiler.~ işde, ādet. dini bilgiler. önnardan sáaP.~ oıuyö fııan.~ işde böle şédellerdi.

Bu günlerde neler yapılıyor?

200 valła nê yapağlardı bilmiyóm ki. meylüt~ oñutu var şindi bazı yêrde adamlar fağır~ise şerbet içiriğlerđdi. şerbet boyası varıdı esgiden kırmızı, şerbet yapağlardı şekerli. fağır~ise şerbet içirillerđdi. zengin~ise gine az çoğ bi şeyler yapardı diğlim gi meseła zamanıñ göre pasda masda bi şeyler ikram~ édellerđdi.

O zaman Ladik'te bunlar mı yapılıyordu?

evet~ evet.

205 ***Helva vesaire şeyler de yapılıyor mu?***

helva içerde içerde helva. helva yapağlardı.

Cenazenin arkasından kurban kesilmiş burada da kurban kesme olayı var mı?

210 aleviler yapıyormuş onu. mezağlığda halā var dé mi *şahin~ ā?* var ben dúyyóm. burda yáni müslüman şeyler yapmıyodu. hiş ben görmedim de duymadım da. öle bi şey yoğduğ. ama başğa meShepden oğannar yapıyomuş.

Hıdırellez kutlar mıydınız?

hıdırellez yapıyoduğ.

Neler yapardınız?

215 hıdırellez burda teK şu ilerde bizim tekgemiz varıdı. esgiden bizim büyüKlerimiz hıdırellez diyé bi tekge varıdı. órda yine āni böle yiyécek~ içecek şeğne göre adamıñ bütcesine göre. çoğ zengin~ise et met bi şeler~ ağur bi şeler yapar. öbürleri de yalı mını eKmekler yapáğlardı. ónda hariç çağağlardı şédellerdi öle hıdıllezi ölē yapığırdın. halā órası burda var hıdırellez diyi geçer órası, depede şurda mezağlığ té órda evliyá da var.

220 çarşının içine getirirdi afédersin merkeplernen merkeplere yğp getiriyöllā burda satıyólardı çarşıda. āşda dēğl yáni goğ büyüKlünde şu böyük āş dēğldi. hatda hıdırellez zamanı rahmetlig~ annem dêrdi ki sandığları aşmağñiz~ aşman~ aşmayalım dêrdi.

Neden?

225 işde gelincik mi varımış bi şey mi? varmış ó girermiş~ işde. işde yêrmiş, şeğ sandığdaKi çijzleri. annemin meseła yiyécek şeyler oğur. hiş hıdırellez günneri hiş sandığ açmazımış~ évdeki sandığları. öleymiş gelincik mi? yiyömuş yá bayā bi şe.

Bu sadece Ladik'e özgü âdet öyle mi?

evet~ evet.

Oradaki evliya kimdir biliyor musunuz?

230 evliyanın ben~ ismini bilmióm hatda bâbamdan şedemedim. evliyá var burda evliyá var dëllerdi.

Kerametini biliyor musunuz?

kerameti yoğ.

Mesela hasta olanlar, çocuğu olmayanlar veya çocuğu durmayanlar o evliyanın türbesine gider. O evliyanın da bunun gibi bir kerameti var mı?

235 yoğ yoğ sade dõa yapağlarıdı.

Nerden geldiğini biliyor musunuz?

240 gelmiş diyoğlarıdı, çoğ~ esgiymiş heralde. ó örda ölece örda ğaldı. yeri de evliyá diyi geçiyór~ işde. başğa ismi *seid~ ahmedi kébirimiz* var. *seid~ ahmedi kebirimizde* bi daş var daşda da bi daşı şediyón, ğötürüyón meseļa bi dilek diliyón. ó daş dutarsa dilán oldu ğabuğ diyõla. *seid~ ahmedi kebirinki* ölē. ama örda bi öle bi şe yoğ sadece bi dõa yapağlardığ.

Onun evliya olduğunu nereden anlamışlar?

245 ilerdeki çoğ~ ilerdeki şeleş söylemişdi. bi dede yátıyó demişler. hatda şeleş bi şey örüyá giden adamlar yáni mezağla fiğan vardı yá, ó şey esgiden örda mum yányıyó ó mezağlığda dëllerdi. mum yánarmış. hatda şeleş şeleş ğúbbē gibi bi yerler de var~ órađarda. şinci yoğ heralde, órađarda mum yányıyómüş gece.

Kerametini bilmiyorsunuz?

kerametini bilmiyõđ. *seid~ ahmedi kebirinki* atığ dõađarını yapıyõđ meseļa ó daşa taş şediyõđ yapıyó da. bi dilek diliyón meseļa eyér olursa ó daş örda yapışıp ğalıyó. yoğ yoğ~ ónuñ bi şeyi sade işde.

250 ***Başka evliya var mı?***

seid~ ahmedi kébir var, *dikili daş* var; *dikili daş* tekgesi de var. *seid~ ahmedi kebir* var başğa nere -*ğúlapdađ, ğara~apdağ- ğara~apdağ*-örda *ğara~apdağ* tekgesi var~ ilerde kıy, kıyümüz var. *ğara~apdağ* tekgesinden yáni óraniñ sahibi olmuyó bi tekge şeş var. ó órdan meseļa acı

keser alır götürürmüş bi şey dememiş teKge. başgası aldıysa zabā gadar uyutmuyómuş.
255 öleymiş.

Neden?

gızıyómuş işde. şimdi meseła év sabısından saña şetmiöm bi şey demiöm. ama év sabı
olmuyá ördan bi tane āş, bi dağ bile alıP götürür se gece uyutmuyómuş uñü. öle duyyóduđ
ğara~apdağ tekgesi. gitdiñ mi? ğara~aPdağ öle.

260 ***İsminiz nedir?***

hacı erdağ.

Yaş kaç?

seksen bir. bin doğuz yüz~ otuS sekizde dodum. bin doğuz yüz~ otuS sekizde annem beni
sabağa ğarşı döürmüş, sabanana demişler gi, *atatürk* de öldü demişle.

265 ***On kasım günü.***

tam ó gün. ayinen ha ayile gününen belli bin doğuz yüS~ otuS sekizde dömuşum.

Eğitim durumuz nedir?

ilkohuğ~ etimim var. sate ó zamannar ortohuğ, lise burda bi şey yoğdu. ilKohuğu bitirdim.
beş sene beş sene ohudum hatdá biráz tembeldim yáv. altı yıl yoğdan aldım. şeyé çalışıyóđum
270 düşünüğüm yáni, araba da ó zaman *ladik*de araba fazla yoğdun, yáni kamyon fiğan. bu şofolla
çoh düşünüğüm. öndan sona fazla şetmiyóđum~ ohuğlan ilgilenemiyóđum. deřs
çalışmaSđım. meseła arhadaşın amcaların birisi hadi gel *erdağ* işde araba yığanacağ şedeK.
yığama da su geçerde böle evlerin~ önneni, ó suğardan götürürdü önda yárdım~ ederdim. öle
öle şeğdüK şofór olduğ. on~ altı sene otobüscülüğ yápdım hiş ğaza bi şey yapmadan, öndan
275 sona doğuz buçuğ sene *forT* ğamyón aldım *irana* çalışđım, *irana* gitdiğ yáz kış. öndan sona
münübüscülüK yápdım; dörT sene de münübüscülüK yápdım. öndan sona otobüs de
münübüsden sona otobüs aldığ zate. otobüscülüğ etdig yápdıđ~ ó arā. hepsi toplamı on~
altı sene. başđa yerlerde de yápdım *amasyá*da, *samsunda* en sonda kendimiz aldığ~ atmış
doğuzda otobüs~ öle. öndan sona otobüscülü de birağdım. öndan sona sanāyi yapılıyóđu
280 işde *ladm* sanayisi, ördan bi dükđan yeri aldığ dükđana aldığ~ örağ. otobüscülüKle beraber~
örađ bi tamirhané açđım. ağlımın~ erdi gadar bi şeyler yapağım değ. önda doğuz sene de önda
tamircilik yápdım. öndan sona oğuma devreğdim, şindi oğum çalışđı.

Kaç çocuğunuz var?

285 üç tane var~ iki olan bi kıS. õlanıñ birisi tamirci yine birisi de otobüscü *metro*da. otobüsü var otobüsdü. kızım *amasyá*da evli. evli onun da iki, bi õlu bi kıızı var.

Allah bağışlasın.

amin cümlemizinkini. bildim ğadar söledim~ işde. daha soruna sor.

Mani yahut hikâye biliyor musunuz?

290 esgi şarhıları bilióm ama hincigi yénilerden ben bi şey~ ānam, yoğ bilmejm. hikayé de bilmióm~ öle fazla.

Çocukluğunuzda neler oynardınız?

eneK~ oynardıh. õndan sona çelih çibih~ oynardıh.

Enek oyunu nedir?

gine şe ütmeli yāni parağı. şindi derelerden daş toplardıh biz. çil daş dēllerdi taşda böle beneK
295 beneg böle şeyler~ oğurdun böle noğdağa ođuyódu. ó noğda ó çil daşı õndan sona sürer sürer
sürer sürer, dařa şe daşı varıdı kum daşı dēllerdi. ó daşı bilió mūsúnuz? ha óna sürer sürer
õnu tombullaşdırırdıh. böle enekdi ó zaman şimdigi gibi böle cām~enekle yoğdu. õnnardan
enek yápardıh, oynardım. ortuyá bi tane şe ğoyárdıh para; ó zamanın bir ğuruş, ēlli ğuruş
neyse. çiviyé şetduh topa ğoyárdıh, õnuñ üsüdüne para ğoyárdıh ó enenen atardıh vurduysan
300 ğazanıyõñ vurmadin mı ğaybidiyõñ. enek~ oynardıh~ işdē şej söledim bildirbirim söledim.
õndan sona isdambuğ tağlasını söledim, çelih çomağ var õnu oynardıh. at yarışları fılan
varıdı ama bizim buralarda yoğdu, kóylerde yápađlardı. *İadikde* ğórmedim~ işde kóylerde
işde böle. horoS dōüşdürme varıdı yāni. hatda şurda bi ğave varıdı horoS dōüşdürme yeri
yápdıydı adam. ne diyoğla sahnemi dērle óruyá neydi atuh? sahne gibi bi yer herkez oğurdü.
305 bizim de horoSum benim de varıdı horuz ğötürdüm. hatdā biráz ğaba sövüyóm. horozu
bizim foruzun dingili fazlaydı böle dingil. ó dingil fazlaydı. bizim horozu bařđa bi horuz
éyce dōdü, ğan açdı. adam dēdi gi bize horuzu şelerine bağan adam, bunun dingini oğmassa
çoh~ éyi dōüşü çoh~ ĩ dōşür bu. ben ğötürdüm hayvanı kütün ağtına ğoydum, dingili kesdim.
ğannar ađıyó tabi. duz serpi étim. neyse gine şeyé ğötüdüm dēsene dōüş yerine, hatdā ĩ
310 dōüşdü ó zaman. dingili yāra ağmadı yá, bu öbür horuzla vuramadın. biraz dōüşdü ó zaman
éy oğdu. yānnız çocuğluğ~ işde hayvan. bařđa yoğ yá.

Yer: Samsun/Ladik-İskaniye Mahallesi

Ad: Bir teyze?

Yaş:55

5 *Ladik'in köyünden misiniz?*

köyi dēil mahle var *isganiye* mahlesi var. şu İoħanın~ arħasında yirmi hanelig bi mahle. ğızlım ordan da ben *ladik*de evlendim. işde seksende rahmetlig~ oldu adam.

Hastalığı nedir

10 üre üre, böbreg hastaı. iki çocum var~ işde bi olan bi ğız. olan iki yaşındaydı böyüdü. *allah*an bugünñe şükür~ ossun. iki yıllıħ elekdironiğ bölümünü oħudu ünüversdeyi. asgerde de sınava girdi uzman çavuşlu ğazandı. git yataħ berber çocun soruşdurması başladı. bir ay feıan oldu işde başladı. çılışırsa aısdösa çaracaħlar~ anne diyo çılışmassa ğasıma ğaldı. hayıllısı ossun. ğızdan da üç torunum var biri beşe bitirdi. tıpa oldu bizim *murat*. devlet zamanında çoh güzelidi. özele geşdim özelde çalışıyóm şimdi. aç ğaldım bi otel yapıdım. ğap 15 ğacaħ bi gurupluğ duıuşdur da bi dutdu. *allah*mın bugünñe şükürler~ ossun.

Devletten iyi para alıyordunuz değil mi?

güzel para alıyoduħ özele geçince de bi çılış vèrdim o kayıtTe şeyde o ğayite çalışıyom zaten. sıkortalı ğağm~ üçün beş~ on ğuruş alıyém~ işde. yıllarımı vèrmişim atmış tam yètmış günüm var. iki ay~ on günüm ğaldı.

20 *Hemen emekli olacaksınız.*

oıacam yèter ğayrı çalışdıħ. öyle. nèrdesin~ oıum sen? böyle şereffizlik oıu mu yá. *murat* az baħsanā. ben on birde gidıyóm hā haberin~ ossun. kóıñ~ esnafı mevlüt filan oħuyoñ. işde mevlüt vèrildi burda ay ğardaşım. otuz beş yaşında. -burada mı?- burda mevlüdana~ oıut bi yèsiren oıur. üç mevlüt yapıyolar ğuzum, mecbur gidecen yávrum. üçe doıayıp ğene cuvap 25 vèreceK ğaynımıS. aynı benim~ olan gibi iki yaşındaydı babası öleli. iki yaşında çocü var. o yávrucaħ yüklendi āman. sātten ğacaħ mı ğaldın dıppirizimi gótür -nèriyé- satıñé. havuzu temizlemiyé ğeldiler heralda su doıduracağlar. bunnarı da elcezlerne diyé ğarışdır.

Havuzun dibini çatlak, su tutuyor mu?

doğuyó. çatlağ patlağ idare ediyog. İnceler bahımlarını hıç burda öle pislik olmuyodü.
30 bahılıyódu, ilaçlanıyódu yihanıyódu.

Peki yüzülüyor mu?

yüzüyoğlar. temizlemiyé geldi adamnar. su dołacağ heralde yüzerler, gençler yüzüyó. sadece
bu bölüde burda on bir gişi varıdın. -şimdi sadece ikiniz mi?- dörT, şu aħcimiz var, şuranın~
arhası var bi de rağgımimiz var. oflama diyecem dörT denejz ossun. -o bahçelerde esgiden
35 gaç tane bahcıvan vardı- öle yávrum gaş tane gaş tane. bi tane iki tane de dějl gaş tane. şuradā
otlar biçiliyodu bu zamannar~ oldu muydu her taraf. hayırısı *ałlan* né dėjm. -çamlar fałan
özel dikilmiş- devlet taraFından, o ğavağlar fełan o iş. ölüyodum gidiyodum nēdir şurdan üş
bēş tane vērse de -üst~ üsde nağliyāt- vērse de almam.

Ladikli mi?

40 he. bekaridi o da. *ladın* köyünden de beyi öretmen dēvletde. şe oğum devletde tanışısıñız
belki. ğış gibiydi buğlar bu iy bu gibi. cenāziyé gidüim şey mevlüt cumalığ yapıyoğlar.

Sizin burada cumalık var mı, ne yapılır mı?

var. o çocun háyvannarı var. bi ana babası biliyrum yáni. evet ölüm bizim~ için de ğurban~
oldüm *mevlam* yáğışılısını vērsin. benim kiracı var burda çaşıda éy mi. ona bile acıdığ
45 meseła. yaşlıyken hep çołunu çocunu emekli vērdi yuva ğurdu. bunu şimdi gidecém yémák
mi seni yéyēcek sen mi yémē yéyēcen? düündeki ğurułuyo ğurułuyo gidēcen. hatır~ üçün,
damadımın hatırı üçün gidēcem. becerip gidebilişsem. gendim~ onu evladımanın yerine
seymişim

Burada cenazenin ardından kırkı, cuması yapılıyor mu?

50 yapıyó. yapılmaz mı? cumalığ yapıyoğ. meseła tesbih çekiliyó kelimej tevhit. bayannar
bazıları biz özellikle biz bayannar yapıyoruS. ğolu ğomşu; eş; dos, hısım~ aħraba; helvağlar
bürekler. meseła dołmağlar çöreKler. ğırhı var élli ikisi var~ olmaz mı?

Elli ikisi ne oluyor?

élli ikisi rahmetlig~ annem diyodi Ki; hıç diyodu élli iki, élli ikinci ğecesi et kemihden
55 ayrılıyó önce burnu düşermiş ğecesi. işdē cenabı *ałlahán* bi şeyimiş de işliyodu o ğecede.
élli ikisinde adam öldüğ yapıyoruS~ öldüğ. geçen séne yapırdığ biz~ anneme yıl dönümü
mevlüdi. babam ğocaman tosunu kesdi. yüz doğsan kilo et vērdi hayvan, burda carsiyi
ğótürdü *kazım* ha burda, bekit tanışırısın da. onū ğavurma yapıdığ, helva yapıdığ; çorba, piğav

ayranı, ğarpuzı. hısım~ ahraba eş dos yerler bir günde. bazıları evinde yápiyolar sufranın
60 kełamın başlıya kadar. elli ikisini yapın diyolar. sofraılıh burda ilahiyi çarın~ öle.

Bazı yerlerde imamlar taş falan dolandırıyorlar namazlarına karşılık para veriyorlar. Adını tam olarak hatırlayamadım sizin burada da öyle bir şey var mı?

o kefarete mi ne o? çeyé oturuyoılar. olmaz mı? vār. onun dołanıyoılar kefareteini dartıyollar.
çocuılar neler asıl ğötürüyo burda güçüg çocuıla aışam benim kızım diyo ki şey diyo
65 *ahmede samet* yetmiş beşer millon para aldılar. aman benim de ğunahımı satıyoılar paraynan
saıın gitme dedim. éte dünyada o para az daha~ é. annene ben ğoıuyóm. gitme saıın
dedim. şeyde diyóm ya şu benim damatın~ abisi var. beniKi *yálçın* o *yářar*. benim~ oıandan
böyüg, anne *yářar*~ abi diyó gi dedi, paraynan ğunah datılsa ben ğene de paraynan ğunahımı
satarım. bu ğuı adet yávrum dedim. *cenabı allahın* bi şeyi. éyüñ~ üçün ğızdı çocuğ. ğece
70 yüz kere ğızdım.

Bu verilen kefarete kılmadığı namazlara veya yerine getirmediği ibadetler için mi?

bilmeseler de öle diyóla buraıarlığ~ işde. *allān* tarafından ğunahları affétsin diyé. -cuma
ğünü mü öldü?- perşembe ğünü öldü, geçen öldü. bili damaTıñ ğardeşi. o çocuğ geçen séne
yáyıla řenniglerindē böyle sapasaıam bi çocuı; boylu boslu énine boyuna. bi hasdaıa
75 dutuıdu cıerinden su aldılar, ğapden ameliyat~ oldu. saılıh gitdi gitdiKce düşdü, düşdü düşdü
en sonu yéndi ğötürdü. eveliyét şede hasdaniyé ğötürün diyı barıı. hasdaniyé ğötürüyoılar
evime ğötürün deın barıı. iki tane oıu var, biri üçe ğedıyo biri de iki yářında. otuz beş
yářındaydı yávrum. amān nası iy~ oıun.

Yer: Samsun/Ladik/Meşepınarı

Ad: Mahir Adıyaman/Satılmış Çoban

Yaş: 1948/1934

- 5 efenđim güneşde dējl yámuru. yoh aħa şurda oturaħ~ o zaman gel. ā böle otur. he içerde sadellé getirsen. -içerdeki hoca iki dene sandellé vęř.- iki dene sandelle.

Bu köyün ismi nedir?

köyüñ~ ismi *meşepınar* köyü. siz dün gēldiñiz mi buruyá. dün.

Sizin isminiz nedir?

- 10 benim~ ismim *mahir~ adıyáman -mahir~ adıyáman-* evet.

Yaşınız kaç?

benim yaşım gēceyi saymassañ yimi iki buçuħ. -gēceyi sayársak- elli ikĩ, elli bēş~ olur. adim. bura benim bura bi çevredenim. ben kendim inşat~ usdasıım. -sen zenginsin bayá-inşat~ üzerine yapmadım iş yoh. gōñú! zenginniğ ossun. o şey zenginni şe yapmã.

- 15 *Bu köy diğēr köylere nazaran daha bakımlı duruyor. Duvarları falan yapılı, evler güzel.*

duvalıları hırsız gelmesin diyé yapıyoh. -öyle mi, hırsız var mı?- yá. gelmez oлуğ mu oлуğ. otur gel otu otuğ. -baña gerek yoh sen otur. siz~ oturun siz~ oturun baña gerek yoh.- evēt gelekleri górenekleri bi buroşur halinde yázdıg gönderdiydik yáni asıl.

Bu Ermeni, Rum hadiselerini bilir misiniz?

- 20 şimdi *rum* hadiseleri dējl de biz sadece duyuş duyumuza göre, *rum* davası dējl de *rumlanñ gāvurıar* meselá *rum gāvurıan* buralarda ikametgaħ~ ętmişler. gonaħlamışlar yáni. diyélim şu *ğapahlı* ğaşıdaki *ğapahlı* köyünde şeyinde, mevkide bu hoca *ali~ ā* var yá *ali~ ā*nın ğardaşını kesmişlermiş~ asgerden gelincé -*tük~ almin* mi?- há há bu *tük~ almin* yá. bu *rumıar* yáni. o zaman~ işde ğardaşını asgerden gēlinci orda yáħalamışlar. adın nē senin
- 25 dēmişler *sadıħ*. mesele bi olay hanı bu. şimdi bu olayda *sıgı* dayının babası bu ğavulların ğızını şey~ ętmiş; elde ętmiş yáni. bunnar ğızıyoıar. seniñ~ adın nē *sadıħ*. ğaçıyo gidiyo elinden ğaçıyo adamın. orda bekliyoıarımış bu ğene gelecek diyı. ben yáni esgilerden bi şey yaşlııardan duyduma göre. işde gelinci orda yáħalamışlar. adam bavulnan bārabār asgerden

geliyomuş. bi şeyden haberi yoħ. adın nè demişler senin *sadıħ* tamām aradımız~ adam. -
30 aynı isim- aynı isim. hemen götürüyoħar deriyé adamı kesiyoloħar. rametliħ~ adam öldü babası
şey ğardeşi bunun. *ali*~ *ā* dèrlerdi seksen, seksen bēş yáşındaydı adam. işde ölelī yáħlaşıħ
altı ayı buldu yáni. -daha erken gelsek yáħalıyorduk.- ğıl payı ğurtarıyon. -doru doru o adam
bayá annatırdı.- ó adam annadırdı baħ bu herşeyi annatırdı yáni. geçimmemen çoħ böle
irtibat ğuruyodum da ğardaşıyuñ senin diyé böle izah~ éderdim, ğonuşurdum. çoħ
35 hayırsever bi adamıdı buraları, bu çeşmeleri aşadaki tekgenin~ üsdünü o adam yápdırdı
yáni. geçmiş~ adam, adam ölmüş.

Büyükleriniz baskın yaptıklarından bahsederler miydi?

şimdi öle bi basğın. basğın davasından hişbi şey hatırlamıyón. daha önceleri böle çete
halinde gelirlermiş misal. başğa köye giderlermiş bizim bura biraz daha azınnımuş.
40 *sarıgazele. sarıgaza!* tabı daha önce āħar varmış yáni böyle yárdımcı mī, yárdım~ étmişler~
adam~ adamlara nètekim. yoħsa onnarınan bir irtibat ğurup da beraber mi çalışıyoħardı onu
da bilemiyorum hanı. işde öle bi konuħarda söylenti varıdı yáni.

Asarcık taraflarında çokça kıyım yapılmış. Burada öyle bir şey olmamış deĝil mi?

şimdi öle bi ğatleme olayı yoħ da altun davasından bu şeyi de dómüşler mesele ē onbaşının
45 babasını hoca. -evet doru- altunu onbaşı anadırdı bekçiydi. burda yoĝ kendisi işde *sulovayá*
gitdi. -ğulanı muħanı kesmiş dēĝ anatırlardı- he, bu adamcáza da boyuna sacırā dahmışlar.
böle nè diyim ğızdumışlar. böyle dahacaħlar mesele altunun yerini söyle yoħsa ki seni
öldürecez. ó da demiş Ki, faħanca yerde bi şinük~ altun var, şinik dèrig biz o ken. şinik várdı
mi ğétmişler hepsi bu dēĝil. bu biraz daha var. hepsi de gelirken olanını getiriyó, adam ğene
50 yápacaħlarını yápiyoħar. o adam işde zopaynan o şeynen bacaħları kötü olaħıdan gitdi. -sen
tanıyor musun~ adamı?- tanımam mı yá? taniyom tabı -bizzat ğórdün- ğórmen~ oħu mu?
ğórdüm tabı. adamın ğulanın birini yáralamışlar ğene tam ğopartma yoħ da yáralamışlardı.
böle yáralayınca tabı ğan~ aħıyı ğorħuyo adamcaz altunları alıp gidioħlar. o zamanın
berhinde yáni.

55 ***Sizin köyünüze gelip malınızı almışlar mı?***

bilmiyom, öle bi şey yoħ. yoħ~ öle bi şey maħ olayını duymadım. -o deminki annatdı topaħ~
adamın şeyini zaten bi nevi maħı keser yáni parasını almış...*- maħ sayılır heralde.

Asarcık tarafından yüz yirmi yaşındaki teyze Rumlar'ın yaptıkları eziyetleri bize teker teker anlattı.

60 o kadın tam savaşı yaşamış. tamam~ õ, o bu memleketin herşeyini bilir. ormanı şey *ermenî* çetesi bizim. bizim dərken buralardaki uyáníh̄ ardında gacışmışlar yáni. meselá bilen *meşepınannı* kim bilir? örenéjn hoca bilir. hocayı da almışlar yánnarına böyle başgın düzennemişler yáni böyle madur köylere yáni. olaylar çoh̄ olmuş. -bu *asarcun*~ oralarda da aynı olay yaşanmış. ben *ğara*~*apda*da galdım yá *cobuda* anattırlardı he mi öylē. h̄aldan
65 uyáníh̄lar para için, maı~ için ğarışı.- esas şey~ ora dé mi? yáv ben öle- esas õrda anattırlardı oranın hikayésini. esas kıatlıamnar o *cobu deresinde* olmuş.

Onlarla Gürcüler de bir olup çete kurmuşlar buralarda da var mı?

doru. bizim buralara *gürcü* yoğ da *ıadın kiremithanede* var bunnar. -*çerkezler* yapmışdı buraları, *gürcüler* dējl *çerkezler*.- işde şöyle bi şey adamın kıoyün~ uyáníh̄ları mesele dēđlim
70 amma *çerkez*~ amma *alevi* amma *gürcü* nē annısan. o şekilde onnara gatılıp böyle başgın düzennejp memleketin meşili vatandaşın maını nē bim geleneglerin hepsini şe yapıyolarımış yáni bu şekilde.

hoş geldiñiz sã olun. -otur. bi mani söylicen bi de hikáyē. şuruğ otur şuruğ otur.- yoğ sen otur.

75 ***İsminiz nedir?***

satılmış çoban -*çoban* bu adamlar şeyden geliyolar -*samsundan*- *samsun* araşdırma merkezinden. kıoyümüzüñ geleneKleriñden göreneKleriñden -bu üzeri araşdırması gibi bi şey.- esgilere dayanan herhangi bi olaylardan- evet~ evet. -meselá *ermenî* çetelerinden meselá çetelerinden hanı ben şeyi annatdım duydumu da. o hanı biráz şeime gidiyodu yáni
80 böyle. ney. *ali*~ emmın bu ğardaşının kesilmesini.- hã. -*ğavurların* meselá bu *ğapağlı* taraFından ādam asgerden gelip de.- evet evet ó zamağ işde şe yapmış. adın nē dēmişler *sadıh* dēmiş. -yá anadırdı da- bñni kesmişler.

Amca bayağı anlatdı. Sizin bundan başka bildiğiniz olay var mı?

vaıla işde bñ benim bildimi bu da biliyõ yáni. duydunu söylemiş tabi. biz şimdi hanı adama
85 sormuşlar ğaç yaşındasın yüz yaşındaım. iki yüz sene evel̄ ağım~ erer demiş. ó da babasını ilişmiş gövdesini. buni işitmiş. bizler anca o ğadar işidebiliyoğ hanı biz şimdi cumriyet çocuyuh̄ saten. ilerisine ağımız~ ermiyõr nē işitdüyseK ğulamızda ğalanlar, õnnarı biliyoğ yáni. bağ ğēne arhadaş nē güzel esgi şeyden ānatmış. -sona şu *amed*~ ānın meselá hanı buazına sacıa ağdardıh̄da altın davsını- tabi tabi. bu õraılar şimdi -dēdim böyle olmuş gelmiş
90 geşmiş-. bu kıoy çoh̄ sürgün~ etmişler burdan ađã bu ğarşı kıoyde durmuşlar. ğarşı kıoyde bi

-burası da sürgün~ olmuş mu?- yá yá. èl mi kesilmişler ahâ buraġar, bu evler, hep buraġar. -
sariġazel köyüne, *sariġazel* köyüne ġaşmışlar.- *sariġazel* köyünde bi şey varımış -â varımış~
orda- â yání mıntıġa önnarı yápmış. dêvlet ó zaman belli kişileri mıntıġa amiri yápmış. işde
senden sörüġur buraġar. šurda suruġur, ekmâ yēnen, zengin~ oġan heral. böyle ileri ġelen
95 kişilerden öle yápmışlar. ġelmişler bu kóyleri basmışlar çeteler. -o şeyler on doġuz çé doġuz
yüz~ on dördlerde yirmi arası mı oġuyon~ oġayları?- yá yá. -demeK o arada da millet
savaġda oġdu bi dönemde.- tabi tabi savaġdâyġan~ işde erġeK. meselâ benim dedem ġalmış
seferbelliġde efendim. babamgil yētim ġalmış. işde biz bunnarın yētimleriyig sepep. anca
anca ibiyoh yání. -babaġı ancaġ büyyó dēsene nesil.- yáv öleydi anca, anca anca yání. ó
100 zamandan bu zamana ġadar sürüyó yání bu işler. yání bu kóy çoġ perišan hale uramış yání.
sona ġelmişler. burda çeteler *amet* çavuşu raġmetlig *amet* çavuşu dēmişler bize şeyin yerini
ġösset *cobu*. onun *cobu cobu* tâ onun. ördagi çötelerē ġarıšacaġlar. -demek onnar oraġı
oġmuş- burdan almışlar~ adamı, köyün~ içinden. sen bize yol ġöset dējn ileri vardım mıydı
çekmişler siġâ, afedērsin sırtına binmişler babayġitidi adam. *vahit*~ *özderiġn* babası.
105 ġötürmüşler~ oriyâ ġadar~ işde. böyle ġeniš bi yerde yēmeKleri varmış bunnarın yēmeK
şeyleri. üsdü köyde *allah*dan birisi ekmē ġöndermişler bunu. šu köyden ġét bize ekmeK
ġetirecen ġeçe. bi yerin orduyâ ġurulmuşlar~ ó çöteler. siġahġı tabi hep. öriġa varmış tabi bi
topġlantı varımış böyle de. bī böyle bi topġlantı. ördâ yēmek ziyâFeti gibi bi şey yohut mevlüt
gibi bi şey. buriyâ ġirinci ġorġuynan~ adam, né senin durumun böyle böyle. dēmiş ġi; peki
110 dēmiş. sen šurdan šu ekmē šunu šunu šunu mazemej aġ. sen ġit, biz pešinden ġeliyoh. hemen
ziyâFeti dökmişler~ önnar tabi ekmeK ġetirinci. yohardan~ aşša önnar hemen köydeKileri
bošanmış herKes siġahġını biraġmışımış saten. aniden heme basġın yápmışlar -davranman-
davranman siġahġarı hemen işġal~ étmişler. adam ordan ġurtulmuş. bi ġašış ġaşmış buriyâ
ġadar, köye ġadar. naġadar ġötürdülerse artıġ. yání böyle çoġ şeyler~ oġmuş yání.

115 ***Bu köyden de adam sürdükleri olmuş mu?***

tabi tabi tabi. bu kóe kóe sġnmışlar çoġzar çoġları. buraġarı ġidiyoġar aha šimdi burda öle bi
adamġar varımış Ki zengin~ adamġar. davarın bi ucu âġda bi ucu yáyıġmdaymış. ó~adar
zenginmiş~ adamġar. ama ó yılın maġını, haġını, parasını puġunu hep yēmişler yēmişler.
arġadašıyıñ~ annatdı gibi sırtına binmişler, seKiz~ öġekliK~ ekini sırtına vēmiş ġerif. biz
120 yášadı tâ bizim zamanımıza ġadar yášadı da çoġah küt yášadı yání. öyle küt ġal, yášadı, ó
darbesiyeñ. dedesinin ġuġahġlarını kesmişler nerede aġtun hesabını zenginmiş~ adam emmâ.
oda fırınıñ ekmeK fırınıñın~ aġtına afediġsin baġah derisinde dēmiş bunu çekmişler heme

biráz biráz sahlı. evde sandıhda nè varısa işde önnardan almış. öteberiyi hep almışlar. öyle bi şeler geşmiş yanı olaylarlar geşmiş.

125 *Hikâye, mani bilir misiniz?*

-geliyim lan yanına goma şunu göma. - valıla hékayé nè bilejm bilemiyorum. işde. hikâe işde böyle hanı esgiden toplanişihdiyarla

Evet işte onlardan. Şimdi yeni nesil eski hikâyeleri bilmiyor, anlatılmayınca da bunlar sizlerle birlikte gidecek. Bize aklınızda kalan hikayelerden anlatır mısınız?

130 evet. evet. işde önnar öle anadıllardı işde. işde dev şöleymiş. işde bilmem nere gitmiş bilmem nè yapmış.

Tam olarak hatırladığınız, bildiğiniz hikâye var mı?

135 bilemiyóm çiharamıyórúm yanı. şimdih yalan gonusmajm şimdi. yanı şöle başlıbaşına çiharıp da ucunu ortasını bi yere getiremem yanı bilemem. hassih şöyle olmuş da böyle olmuş. bizim şeyde bizim burda bi yaşlı bi adam varıdı. *hindisdanda* fehan galmiş. o zaman küt hizmettidi gendisi bizim köydeydi de. o şöle bi şey anatiyodu. diyödi gi, bir *türk* esnafinañ *yahudi* goñşuymuş dedi *yahudi* goñşuymuş. şimdi *yahudiye türk* danışmış. demiş gi, bu sené nè ahalım demiş, nè gider. hanı tüccarlar önden çekdik hangisi yapılırsa öndan almah isdi. demiş bu sene suan çoh para yapacañ, suan al. dođduñmuş depoyu suanınan. bu sefer suan 140 goñmuyá başlamış goñmuyá başlamış. hükümet tarafından imhâ edilmiş ima edilmiş. adam beş parasız galmiş. o zaman patişahlar oruyá giriyor. adamı. patişahlar diyö tekdil gıyáFet gezerlermiş bir hedetinen deşdirürmüş halhi izlemeK. üçün gizli gezcanimiş. bi gün bahıyo Ki padişah. adam düşünüyü diyör Ki nè düşünüyön diyör. patişah öldunu bilmiyö tabi. derdin nè diyör. aman diyö yáv merdime merd. olman derdime derd. neyli düşündümü nè yapacañsın, nè yapabilün? diyim yanı. yáv söyle bahalım, bi derdiñi söyle. neyse *yahudi* bi 145 gomşum var, danışdım bu sene nè gidel dedim suan gider dedi. ben de suanı doğdurdum doğdurdum buriyá goñdu. belediyé aldı atdı bize. beş parasız galđım. peKi demiş. ben saña sermayé verécem sana sermayé vericem. para benden sen nè zaman kar. ederseñ, o zaman benim paramı karından vereceksin. peki. veriyör nè yapacam ben şimdi? sen kedi guyru 150 toplucân. bjaT. ediceKsin. hanı şimdi bayırlar var meselá. meselá sülüg topluyoñlar sergi serani. bi şeyler yapıyoñlar bi şey icat. ediyöñlar yanı. nè oliceK kedi guylu sen diyö işde kedi guylu şu fiyátdan alacañsıñ, goyacañsıñ depuyá duracañ. sermayé benden. kedi guylu alıyom kedi guyru alıyom, herkez kedilerin guyrunu kesen çoluñ çocuñ, kedi dutan kedi guyrunu

getiriyoılar~ adamın mazasına. kedi guyrı bir yána müşderisi yoğ daha. ama aradan zaman
155 geçiyò tabi patişah onu demek gi ayárladı hanı bu işi. diyòr Ki patişah, emir veriyò bir emir
çılıyo Ki patişah tarafından, *yáhudî* olan ğafasına kedi guylü dahacağ. yání *müslüman*nan
yáhudî-ayırT~ olacađ- ayıt~ olacađ. ulan nérde kedi guyrı işde fełan~ adamda. ha babam
ha babam bu oña, ò oña teslim~ ediyò adam çoğ -güzel para ğazanı- zengin~ oluyo yání.
ama kim verij bu parayı, nérden aldı bu adam? adamı araşdırı tabi. adam tabi patişah bunuñ
160 artığ ta işi tanımadını anamassın tabi. bu patişah bu ülkeyi düşünen adam. bu işi ayálladı,
birgün ras geliyò. diyòr gi, arhadaş diyo bađ *ałlah* senden razı ossun. öyle bi işim ras geliyò
bi işim ras geldi gi, seni sözüneñ diyò yání. yání diyim *müslüman* diyı ayıbını diyı
*yáhudî*den aldı diyin. padişah diyò. hanı ben suanı şey~etdidi yá. o ğadar para ğazandım gi
değ şu paramı al değ. al şu karını aha şu anası diyı. *yáhudî*nen diyı *müslüman* birbirinden
165 ayıt~ etdi diyòr. *ałlah* senden razı ossun yání böyle bi olaylar~ anadırdı. tabi bunnar artığ
temsili mi yoğsa tabi hekánin meselá bi mantıhlı bi yeri, tarafı yání. yaraıllı bi şey yání bi
tercibe var yání tercibe var. öndan bi ğıyas ğapı yání. deđcám~ işde çoğ yání böyle çoğ
hatırıma gelmiyò. yání böyle annamlı şeyler. sona aha birisi patişahãñ şimdi gece silahlı
günüz külahlı hacılar var~ aramızda bildiñ yánkesiciler fełan. tabi hergeç arhadaşını biliyò.
170 patişah da dedim gibi ğene teptültar~ oluyò böyle halı izliyo. birgün geliyò Ki mahallede
bi kenarda oturuyoılar söhbet yapıyoılar. *selamün~ aleyküm* mahalle devrüşleri diyòr; bu da
önnarın ğıyáfetini giydidi yání. *aleyküm selám* diyoılar ò da önnar gibi ğıyáfetde. hoş
söhbet~ ederkene diyoılar Ki, bu gece patişan hazinesini soyalıım. patişan hazinesini soyalıım
nası soyacáz? herkes sanatını söylesin bağalıım. bunnar üç bi de patişah dört, döt ğişi
175 oluyolar. peki söylen bağalıım. biri diyò gi, ben diyò gece gördümüñ gündüzünü seçerim
diyòr tanırım diyò yání. biri de diyò gi, ben diyı itin, ğurdun; ğuşun~ içinden dilinden~
annarım diyòr. biri de diyò gi ben diyòr, üsden gir diyòr kitli ğapıları açarım diyòr. şimdi
patişaha geldi sıra, oña soruyoılar bu diyoılar senin zanatın nê diyoılar? arhadaş~ oldu
bunnarnan. benim de sánatım diyòr, adamı ipe verirüm ipden~ alırım diyòr. sahi diyò. hadi
180 bağalıım tamam bu. tam tertip herkesin sanatı var. böyle gideğken köpeg çılıyoyor. köpeK
çılıyoyor birisi diyò gi üçcüdeKi, yáv diyò içimizde diyò patişah var diyı diyòr. -köpeg diyo
he mi?- he köpeg. dilden~ annıyòdu yá. -öle yá.- içimizde patişah var diyı diyò. halbuki it
doru söylemiş~ ama. yoğ yáv diyò ötekiler şimdi it lafıdıydı. patişah nê arasın diyı. -itin
lafıdır diyo he mi?- ò it lafıdıydı patişah nê arasın. hanı bi herkes belli zate hanı. -öyle yá
185 patişah~ ossa tanırığ veyáhut da patişahım ben der kendisi- he tanırdı yání patişah der mi,
bu işi girer mi? neyse varıyo şimdi herkes şindi. bu varıyo şimdi üfölcü şindi haziniyé
yohardan~ aşıa üf~ etdi mi ğapılar açılıyo diyo. hazineyi soyup soyáveriyoılar, patişah da

içinde. tabi bülüşüyoılar tabi padişah ben padişahım dër mi, o işi yápan~ adam! soyyoılar şimdi
padişah, yáv padişān hazinesi soyulmuş. adam, kim söydü bunu? hanı şimdi bugün cinayét
190 yápanları araşdırıyoılar hanı. kim söymiş bunu? bunu bilij padişah~ onları. onnar şindi toh
toh tesbih~ elinde, ğafalarında külah dervüşlig yapıyoılar~ adamlar. bu işi yápar mı? ama
gece bu işi yápdılar. padişah ilan~ ediyor diyo Ki, işde feñan yérdeki feñan şahışlar gelecek,
darācı ğurulaçağ, orda mahkeme oñunāçağ. yāv bu nası oldu diyİ, öteki arħadaş ben dëmedim
mi diyo yáv. içimizde padişah var dëmeg gi bizim yánımızdaKi -padişadı- padişadı diyoılar
195 yáni. arħadaşın dëdiğ durumuş. ama biz it lafi dëdüğ~ işitej işitillüg diyİ. bağ gördüñ~ú nası
çıhdı aslı? getiriyo şimdi bu bunnarı. ó şimdi herkes görevini yápdı da o gece gördümü günüz
seçerim diyén ğaldı işin~ içinde. padişah bu sefer dutuyo bi kadın~ élbisesi giyyó. emiri
vériyó fermanı yazıyó asılacağ. ğarıların~ içine ğarışıyó hanı şindi hanı elde éderim, idare
éderim oynājım de, ha bu tanıtımimim de bütün hanımılar var. o ğadın~ élbisesi giyyó
200 ğarışıyó önnarın~ içine. bu adamı şindİ çekiyoılar dāğ. tabi buña son sözü mü nê diyİ heral
bi cevaplar~ onun~ için dile. şöyle bi göz gezdiriğ, diyoılar gi, fiñanını gösdet bu kimidi?
yánımızdaKi arħadaş. biz dört ğışiydig, üç ğışi ğaldığ. şöyle bi göz gazdirij o kadınların~
içerisinde gece aha gördü adamı donun~ içinde tanıyór. diyór gi, bağ seniñ bi sözün vardı
diyór. herkes görevini yápdı. ipi daħarım,~ ipden~ alırım dëdiydi diyór. bağ~ orda
205 sormuyosun bali ğoreviñi yáp diyór. -ben gidijim diyo ama.- ben gidiyóm diyİ yáni. - o zaman
beraāt diyo. -ğadın~ élbisesinin~ içerisinde.- beraāt diyo. -orda ğurtuluuyo ha- evet~
efendim. işdê hanı her bi her sözümü şe yapıyo kesili bulmaSsa hanı ucu ortası oñmaz bu
işin. hanı öyle anatılmış. evet böyle şeyler çoğ. yáni ğiyéseler ğisseler~ efendim.

Mani veya şiiir bilir misiniz, aklınızda var mı?

210 maniden hiç anamam yáni. annamam~ annamam şejr~ işinden anamam. şejrı ben gendim
yazıyodum~ esgiden. şimdi bildimi de şaşırtırım. -şu madenin şeyini söyle yá- hanı şimdi
ben madende çalışırdım biliyon mu? -kömür madeninde işdê şirketde- iş zor. efendim bizi
hep zor~ işlere vériyoılar -madenden~ emekli.- madenden hanı kömür yerañtından hane
bucag. yáv ğar madeninde hanı dëdiğim gibi yáv bu iş nê iş. madenin orda ışığları nê güzel
215 yánar, *kerem*~ abi senin zevkini duyár, içcinin ğiyetini bilen ğalmadı. *hamamcı nuri*
numarayı yaz, hamamın yerine sabunu as, kırtiki sabun vériyola sāğ isdersen yıñan isdersen
geç, içcinin ğiyetini bilen ğalmadı. milli yérdir ocağların beyi, içcinin hağğını arıyán *iriza*
dayı; çavuşmuş da heral oñur yazañı yoh. ha bunu õüyóm şimdi biliyó musun? yimmi
yëdiydi ocā bandım, içcinin hağğını bilen *iriza* dayı, o da bilmiyó ayı, beyi, ceyi içcinin
220 ğiyetini bilen ğalmadı. günde bês kere demir tağlarım tiren, var mıdır bu içcinin hayını

bilen, sözümdə yohdur yalan pılan, içinin gıymetini bilen galmadı. ölmüş çavuşlar sırayı
gezer; sıryá dizer, işi efan~ olan ortada gezer, puantör gelir numara yazar, içinin gıymetini
bilen galmadı. erimiş demiri galmiş sucuğ, kimi gancacığ kimi moturcuğ, söylesen sözü
bulur açcısı, içinin gıymetini bilen galmadı. bu çodu da ben bi kiraz yánmışdım beş şe aha
225 böyle topladım, hem manaļu. ben -sen kendin mi yazdın?- kendim yazdım -gendisi yazmış.-
beş yüz beyitim vardı içerisinde. bunu filim şirketiné gönderecadım ben. her türlü macera lar
var~ içerisinde. fağat çocuğların~ evinde gitdi bu. bazı isdemedüğler~ içinden gördükde
onu paramparça étdiler~ atdılar hanı. şimdi şeyde çalışdım bu çoğ da şu gózüm
topallıyámıyóm. şimdi ben evlendim, ana yoh baba yoh. bi mütdit, tāvumuz var. -onu da
230 geliyo dilki yeyo gidi.- gidiyom şimdi hanım evde yalıñız yátacağ dóğul babasının~ orıyá
geliyór. orda yátıyo ben madene gidiyom. senin dilgi geliyór tavuğların hepsini götürüü. hiş
gi bi şey galmiyó. tavuğdan başğa bir şeyimiz yoh zátén. geldim madenden dèdi ki, herif
bizim tavuğları dilki götümüş. éy né yapağım ğarı götürdüyse yáv. *allah* cemat dè. bizim
şimdi usülde gızın peşine babası bi inek yapıp, bi düve yapıp bir geçi yáhut -mağ başğlar- bi
235 göyun başğlar. bi geçiyneñ bi göyun vèrdiydi gızına. geçi, cıer ~arısına dutuğdu ó gitdi. göyun
da döner~ oldu hasdağandı. oña musğa yazdırdım başğa kóyde éy~ olmadı. o da gitdi.
tavuğları da dülki aldı gitdi. biz buña naçar galdığ. ben~ ó zaman gendi gendime dèdim gi,
şu iti gör dèdim bi şey dèsem a labilü mü? diyim dèdim düşündüm daşındım. dülgi benim
tavuğlarımı kimden duydu, cansız mezarda ölü mü soydun, tavuğları yèdin tüyleri nèrede
240 göydun, yèdin tavumu da doydun~ ú dilki. yání manası bu: evde kimse yoğ cansız, kimse
yoh. -paranu mağı né gèder.- gèceleri kóylere bilet kesersin, fare gibi tavanarda gezersin,
tavuğların nèrde oğdunu sezersin, yèdin tavumu da doydun mu dilki? gün döünde sıçrar
gezersin, gèceleri kóylere bilet kesersin, fareler gibi duvarda gezersin, yèdin tavumu doydun
mu dilki? *selamü aleyküm*~ ağlar- *aleyküm selam alí* efendi hoş geldiñ. -hoş geldiñiz, nèreyé
245 böyle, buyrun eve gidelim.- *allah* razı ossun -cümlemizden.- durmazsın gelirsin gècenin yarı,
bağyözün vardı yığdın duvarı, yığdın duvarı yápsaydın bari, yèdin tavuğlarımı doydun mu
dilki? cam gibi gözlerin ışıp parlar, geleceñi bilse tavuğlarım parlar, itler górucü saña
ğuyrunu sağlar, yání ellemez yání. yèdin tavuğlarımı doydun mu dilki. önünde geldi
ramazan~ orucu, bulamadın~ aradın~ amma horuzu, seni görmedin bizim horuzu, yèdin
250 tavumu da doydun mu dilki? bu da çodu da o da gitdi tabi.

Bunları hatırlayıp yazarsanız kitaplaştıırız. Bu zamana kadar yazmadınız mı?

a şimdi çoğ çoğ böyle çoğ çoğ çoğ. -hiç. -yoh canım- yazmadım, né şimdi kitabıma
yazıydım ...* -esgiden şe yapıyodu da şimdi hiç ilgilenmiyór- esgiden söyledim. şimdi

fakirliğ çalışmadan başğa nê düşünüyüm. okuryazarlım yoh. okuryazarlım hiç yoh.
255 okuryazarlım yoh da asgerde gâşdan çıhdıydın dediler bēşden çıhdım dedim, barmamu
ğaldırdım. ben dedim heralde iyî yere vercegler bu okuryazar~ olanları. meçsem ğarma
yapıyorlarmış. bi okuryazar yanı okuryazar hep bi yere gitmesin de. ulan gene işim ras
gelmedi dedim. asgere gitdim ama bayāda okudum yanı çözdüm. kendi kendime öğrendim
260 göbelim kimse okutmadı beni. inan~ *allahāna* böyle esgi yazıyı okudum, esgi yazıyı. onbaşı
oldum, çavuş oldum dohuz~ ayında dā beş yıl subayla gitdim. subay yetersizliğ vardı douda
ò zaman. dohuz yüz~ ellilerde subay gitdim. *ğurani kerimi* de yóremde öğrendim hocasız.
hocasız hiç görmeden gece okudum. zabanın gitdim~ asgerde kitapçıdan kitap~ aldım~
okuduğum kitabı aldım~ okumuya başladım. ammā işde dediğim gibi bu yohsuzluğ ha bu
265 fakillig -işletemeğ, işletmemiş- işledemedig yanı. ha şimdi yaşımız da geldi yaş yetmiş -iş
bitmiş- iş de bitdi yanı -dêrlê öyle dêrler- hanı öyle dêrler. -iş bitmedi ama bitmiş~ öyle
dêrler- yanı öyle dêrler. yoh nê yapacın~ işde.

Yer: Samsun/Ladik/Nusratlı

Ad: İbrahim Yangın

Yaş: 87

5 **İsminiz nedir?**

ibraim yángın

Kaç yaşındasınız?

seKsen yèdi.

ben bu kıy gúzın şeden emekli oldum. *bafra, garaşóy*~ arası var burda. otuz sene orda
10 hizmet~ etmeg. emegli oldum yirmi beş sene oldu emekli olalı.

Ne iş yapıyordunuz?

orda zānetkeridim ben. atımız çōudu naľbatıdım saracıdım. demir döyüyödüm nazlılā, naľı
ben yapıyödüm, ben naľlıyödüm~ atları. dörTyüz güsür gaş~ osamı goşu atımız varıdı. şeē
götürüm, *āngarada isdanbuľda* satıyodu~ o şekil. atlar galıdı.

15 **Siz o zaman seyislik yapıyormuşsunuz değil mi?**

seyisilig yapıyórúm. böyle bú yerim varıdı benim, naľbathānem, saraçhanem. bütün atlar
geliş~ orda naľlardım, demiriñi düverdim, naľını bi çaľaydım. otuz sene goľay deľildi
befendi, otuz sene dile goľaydı emme. otuz sene eziyét.

Sizce nalın inceliği nedir?

20 nalın söküce baľıyè, ata baľıyò, atın dırnāna göre naľ yapan.

Ölçüyor muydunuz?

yò tahminén tahminén boylarını yapıyórúm. atı gızgın naľlardım~ atı. gızgın naľlardım. tabi
bunnar tek şey hayvan, öle sōuľ naľlama beK dutmuyòdu ayānda ters gayduruyòdu yanına
goyāhānā. gızgın~ oldum muydu şimdi ateşe gordum. atın~ ayānı galdırıma da gorum,~
25 öndan sona suyā āt hemen çaľ. gızgın da çıhardım sōuľ da çıhardım yāni. öle yapardım~
evet.

Buralarda cins atlar var mıydı?

müesseseniñ dörT yüz küsür hayvanı varıdı. şimdi ğaldırdılar başğa. müesseseniñ ğalğa satılıyodu. ğalğa satılıyodu *ısdanbuğda anğaradā* da ğötürüp satıyolardı. -o zaman tabi yol
30 yoh- evet. sona mera böyüğdü çitlik böyükdü, şimdi hepisi ğalğdı. ğoyun varıdı, tavuğ varıdı, at varıdı, kömüş varıdı; manda yāni. kömüş dedīmüz manda. siz melmeket? *orduğu* musuñ? *aybasdıdan. ordunuñ yāyla dāına ğadar gitdim. perşembe yāyłasına ğadar gitdim. meşrudiyē ğadar*~ ordan göçüsüñüz.

Yarış atları yetiştiriyor muydunuz?

35 yāriş~ atları yohdu bizim~ örda. şimdi at bi tek hizmet~ edenner ğaldı. yāni müesseseniñ işini görmek~ üçün hizmet hayvānnarı başğa yoh. şimdi hepsini ğaldırdıla. ğaldıle.

Bu köyün ismi neydi?

núsratı.

Bu köy nereden gelmiş biliyor musun?

40 oğayı bilemiçcām. hiç kōún nerden gelmiş bu, böle bi şey bilē bilmiyōrum. efēndim~ işde bilemiyōrum.

Bu köyün ismi önceden beri Nusratlı mıydı yoksa başka ismi var mıydı?

yōğ. biz bileli, ben segsen yēdi yāşındayım *nusratı.*

Sağlam gözüküyorsunuz?

45 birāz ğalp yetersüzlünden~ ameniyēt~ olđum ama İyyim. evet.

Nerede oldunuz?

fakültēde. fakültēde misiñ sen? ne demeK sen. e işde ben fahırlığ sebebiyle ğurbete düşdüğ köyler béyfendi. bir~ ölçek buday dēil arpağ taKsim~ étдик, ğomşuyınan yēdik. çoğ fahırdı bu köy, on beş haneydi bu köy. hatdā farzına ğırğa çığdı bu köy. şimdi çekilmie başladı ğene
50 *ısdanbığa* feğağ giden~ amā ne ğadar olğa şimdi çoğ~ eyı. ne diyēm çoğ fahırlığ çekdük bēfendi çoğ. nēde burdan āyāma *yumahlı* köyü var, şurda bi arğadaşınan çalışmie gidiyoh. yāni ğusura bahmā befendi. nēde billeşek *ğavān* feğan yēde billeşek. ó, ordan çığdı, ben burdan cığdım. sırtımızda yorğannarımız nası? böle simsiyāğ. *çarşamba* şoparı mı? nēynen yığıyon fahıllığ. çoğ yohluğ çekdük ha. yohlumuz çoğ. emma *alğağā* şükür şimdi hem de nası
55 vallığ var befendi. yohluğ diyı bi şey yoh befendi. yāşamağ bu devir~ emmā dünyāyé de beg~ er gelmişüğ. yāv işde dünyāyé erken. üç buçuh séne asgerlig yapdığ.

Büyük kuraklık dönemini yaşadınız mı?

hangisini?

Büyük bir kuraklık olmuş ya buralarda onu soruyoruz.

60 yaşamā tabī. ğardaşım *orduyá* gitdi, şeē *çorumuñ*~ *ałaca* ğazasına. ātınan ekin getürme. ekinneri getürebilise. *çarşamba* yolu ğapaalı, burdan misiri getiremiyēn. yāhıladı mı ėlinde alıyo açlıh var.

Neden alıyorlar ki?

-çeyde- devlet~ alıyó, devlet~ alıyó -millet ğalıyó, çeTeler de alıyó- çeteler de āliy. -ufah bi
65 şey ne çıhında geliKene alıyó- öndan sonā ğardaşım gelmedi yoh. haşlıh var şurda sel dērmeni vardı. dērmencije gitdim dēdim gi, böyle böyle āç ğaldıh. ğardaşım *çorumuñ*~ *ałaca* ğazasına gitdi gelmedī. bñ bñ ācılı. dērmenin dēdi daşın döndü yöreleri dēdi āl, şurda da iki ölçeK~ arpa vardı önu da sırtına al. önu sırtıma aldım~ örda, geldim ğóyē. rahmetlig yeñgen sāıdı önu ğaldırdım. kıyıda köşaları kırduķ. lamba nērde! ateşi yāhdım, on~ altı çini
70 çalhalatdım, halbulatdım. vurdum sırtıma indim deriyē, herande mezaılıh var burda. súyú dutdum, dērmen dönüyó üduyó. dērmenin~ üsdü kút kút kút vuruyó. bi dāķġa dışarı çıhıyórum Ki mezaılıñ~ önneri bembeyáz, adamnar gözümē öle gözükġe. içeri giriyóm üsdümden vuruyólař, dışarı çıhıyóm mézaılıh var. yeñgeñi de götüsene beraber! götümedim. irili ufahlı, irili ufahlı üütduh~ arpaj. getiridim burda yeñgen bekiyó. hemen bunū arpaj
75 yürdu, pıtpıt yapıdı, bi de hamur~ aşı yapıdı çocuhlarā hamırı. bunu yēdidük buña yētişdi. bu açlığórdúķ~ emme şimdi yaşamağ bambaşġa befendi. dünyá varımiş, hayát varımiş. *rumlar cobudan* geldi.

Size onu da soracaktık, siz bizden önce anlatmaya başladınız.

hah. *rumnan* fevgāle biliyórum.

80 ***Bizim asıl aradığımız tarihi olaylar.***

tarġi şeyler befendi. *cobu* var burda *cobu*. *cobudan* bu *ġavurlan* sürdüle. bu mevgi hep mizgin *ġavur*. *rum* kıyú yāni. burdan geçıyóla kıún~ içinden, *hermana* gidiyó. *doruġana* *doruġhan* var bu *ladġin* *doruġhan* dērler. çeýirme bindiriyóla, evlere sapdıla. yāni mısafirin~ esgiden tanıyódúK mevgi. evlerde eKmek yēdiler, tanışlı *ġavur*.

85 asgerler evde beKliyólař. kıyú bekliyóla, asgeriñ tayınından tayın alduķ yēdúķ. aç ğaldıh bi odamızda yatırdıh yāvrum. nērde yátıracān çadır yoh bi şey yoh~ asgere dā çey. ėmizde

yátıduh, asgeriñ tayınından tajn, arındıh da meydana geldúh. çoh zorluhlar çekdúk. şurda *derinālaca* deller *rum* kóyü, ğavulları topladıla asgerler hep getúř dükleri doğduğu. böyle deliğannıjım ahlım~ eriyó. doğduğu bi oduyá şeğ eve, ateşlediler~ atā bajrā çajr -hacı
90 önnarı sölemesene- *rumnar* bārı. bunnar da bi canıdı, ĩsanıdı işde. hayır gördüklerimi soruyór befendi. -ben giderim, önnar yápdıla bağ- yápdılař ~ amma bu çocuğlar yápdı mı? şindi bu ğóyde sen ne ossa yápan. ben de yáparım. bu çocuğ ne yápabülü, önnarın ne ğünā var? -doru- *rum*. işde bunnarı atatürk bunnarı burunārı bu memleketden sürdü, ğótúdu. bunnara yėtişdim.

95 ***Sürme dönemini mi gördünüz?***

evet sürme dönemleri.

Bundan önceki dönemleri hatırlıyor musunuz?

önceki dönem ěr daraFımızı bizim gibi ěkip biçiyólarıdı, reşbellik yápiyólarıdı. meseļa zenginner varıdı, tükannarı varıdı. *terzilü* dērük burda bi tükān, *bellācada* bi tükān; tükān
100 diyóh yāni. şimdi şeý diyóllar ne? market. market diyóla, bağğağ diyóla. varıdı bunnara yėtişdik.

Daha sonra neden aranız bozuldu?

ilk bizim~ aramız bozulmadı, devletin~ arası bozuldu.

O zaman mı ayaklandılar?

105 ayáğlanmaz oğu mū, ayáğlanmaz oğu mu? bitün kóyden iki tane fuzulüşlü asgerler kóyden sürüşlü, bi denesi böle, bi dene arğadaşın birisi bizim kóyden. *rumlann kavāna* gidiyodu zabanān. önnar bekliyołarmış~ evlerini zaten ğeğe. bunnarı yáğalamışla bi gencineğ bi ğadın. ğocalı ěşidiñmemesi *mórem* -bili bili- ěy -duymam~ öle- bārdıllař ğeğe ölüleriñizi feğān yere birağduh ölüleriñizi ālın. yáğladıla ğötte pıçağ ğān~ āladı ğān hepden -yāv önnar
110 gelmez. ğazuā ğeçürmişle- e burā *ğavur*~ emma *ğavur*~ olmağ var~ işde. onun da bi oğu gitmiş, ğardaşı gitmiş bi tek ğalmış meseļa. burda bi herif var dā o da bi şeý yápdı *ğavur*. -óna mı ğaldı ğeğelik- eline ğeşdiün zaman ğurtulmanın imkanı yoğdu. imkan mı? var~ evün yā. öndan sona işde bu *rumlann* kóyleri hep bizlere ğaldı. bizlere ğaldı şimdi *rum* kóyleriñin hepışi içindē. edraFımız bizim *rum* kóyüydü; bura burada, burada edraFımız *rum* kóyüydü.
115 hePisini sürdüler, hepsi çekildi gitdi. bunnarā yėtişdim. seKsen yēdi yášımdayım ha.

Atatürk'ü gördünüz mü?

duymuşuñ canım~ ammā yalıñuz görmüş dējlim. görmüş dējlim. görmüş délim.

Öldüğü günü hatırlıyor musunuz?

120 öldü günü hatıllıom,~ asgeridim. *atatürK* şeydé asgeridim~ *antekgede*. *atatürK*ü on ğasımda öldü, asgeridim~ o zaman. *atatürK* mefāt~étđi bayrañlar yarıyé indi. önu biliyórum, önu da hatıllıyórum; *atatürK*ün~ öldünü de hatıllıyórum. *atatürK* öldü bayrañlar yarıyé indi.

Burada büyük zelzele olmuş onu hatırlıyor musunuz?

125 evet böyüg zelzele oldu. ó zelzele befendi şindi burdan~ *erbā* var. *erbā*dan başladı *onus*; bizim *ladñn*~ *onus* kóyú var. böylē doruğ~ işde şu yánna ğadar. böle bu yer nası oldu böyüg zelzele açıldı bölē, böylē açıldı böle! evler bölündü ortadan. zelzelede befendi böyüK bi evimiz varıdı, evde yátıyoh~ afidersiñ. bi de bañdıñ üsdümüzde üpüş ğonmuş. güpüş~ ev gitmiş~ üşden. hemmēn sícadı dışarı ğız çocunun birini ünütmüşuñ yoh. beşiK; şimdi beşiKler ğağdı, hanım merden yá. onun ğocağarı beşi unutmüş, can talásēsine. ó diyó ben çıñamam~ eve ben. ben çıñarım dedim ölür süñ~ ölün ó evladım benim ğazam. çıñdım beşi 130 ğapdım öldümeden aldım çocu. zelzelejde bilióm.

Eviniz yıkıldı mı?

ēvde bi şey ğalmadı gi, eviñ~ üs ğatı gitdi alt ğatında afurda durduñ. ev bü bü evler, alt afıridi böyüK~ evler iñ. afıra indük çatma başıydı böyüK aşıñlardañ bi ev. önnarda da yaşaduñ.

O zaman köyde ölen oldu mu?

135 bu kóyde olmadı da *onus* kóyünde çoñ~ oldu. oldu yirmişer~ otuzar yalıñuz bizim bu kóyde ölüm~ olmadı. evler feñan yıñıldı yalıñuz ölüm~ olmadı.

Şimdiki rençberlik esgiye göre nasıl?

140 befendi esgide ben çoñ yerı gezdim. acep bene uyársan bene uyársan yohluñ yoh. yēm befendi yēm bañ. bi ölçek~ arpaj bi ğonşuyınan tahsim~ étdük. şindi hiş ĩ fañır dējn bi şey arama befendi çalışırsan. emme benim gibi ğóy ğóyü doñanırsan, sandalēnen ğóy ğóy doñanısan ās. çalışırsañ yohluñ yoh. teK fañır benidim, bu kóún fañır benidim bañ şimdi ben söleñim. fañıllıñdan gurbete düşdüm~ otuz sene. otuz sene ğolay dile ğolay. niyé çalışdıñ? çocum~ aç. ha burdān bu lafin birñi birañdıñ, bi de *yumañıdán* bi adamla çalışmıyé gidiyoh, birleşdik *ğavāñ* başına vardıñ. *ğavañ* var; *ğavañ* ğazası burdā. araba nērde, yol 145 nērde? ayañlarımızda çaruñ, yámur yadı, sırımdı çarıñlar geşdi ayāmızın buazına. çaruñları çıñatduñ, tañduñ yorğanın yanı başına. lanğıl lanğıl lan~ indük *çahañliyé*

Ayaklarınız çıplak mı?

çıplah~ ayah nê vãy? yalın~ ayah. yoh çaruhlar sırimıydı yámur yadı geşdi gitdi ayámdan.

Sırlı nedir?

- 150 çarın sırimı. bu ayággabıyı sırimah~ altını. böle sırimah balıyosuñ; ó yánna bu yánnã
balıyón bıs~ oña sırim diyoh. öle bi yalın~ ayah üsdüne böle bi şey gıñdük. çaha||ıda gène
önnarı sıridim, zabanın gahdıh dōru *samsuna*. gömsulardan gidenneñ vā, indük *samsuna*.
hannarda yátıyoh gece galma öle yoh. yım beş gūruşa çalışıyoh; en fazla yemiyé yim beş
gūruş. yim beş gūruşa çalışıyón. yim beş gūruşa çalışdımuzu da çoh. şimdi bah aşı yoharı
155 kōúñ beK~ iyisi dējlisem de ikinci hanejm. maşı savar,~ afırı savar; ambarısá da daha
ambardan çekdim. bu binalar çıvt, bu binã bunun bi eşi de yuħarda var. üç~ oğum varıdı
köleñiüz~ oğum, birisi mefat~ etdi birisi. PatoS ğapıda, motur ğapıda. yáni isdedin elini
uzatdı, o zaman evde yoh yohdu bi şey yoh. bunnarı görmüş~ oğarahdan, birisi oğarahdan
benim. ha ānnadın mı inán efendim. zepze nérde, nê saşıyon, nê alıyon, zepze nérde? bu kōyé
160 hafda da üş dafé beş dafé zepzeci geliyó. şu geldi, bu geldi ğapımın~ oññüne gelip bāriyi.

Eskiden yok muydu?

nérde, nēynen alıyón? gelen de yodu, satan da yodu. gelse bile -emmi yemeK çay~
içebiliriz.-

Teşekkür ederiz. biz diğer köyde yedik sağ olun?

- 165 -ğarşı gōyde. bız bi müracata şetmişdig~ amã ğaymaħamni ben pazartesi memulları
gönderim fılan dēmişdi, su deposu için.-

Bizinkisi o değil, biz kültür araştırması yapıyoruz.

-dējl dé mi? tamam oldu, tamam.- başğa görüşüañ soracañ? esgiden bildiüm faħıllımız,
vałlımız hepisini sāa anatıyórum. şimdi çalışırsan yohluħ yoh.

- 170 *Bu çevrede türbe, tekke var mı?*

-teKge fılan- tekge burda yoh ğara~apdaħda var.

Onun hikâyesini biliyor musunuz?

- bilmiğorum tekge hesabını işde bilmiğorum. orada tekge var bi de aħadunda var~ ama
aħadundagi zāi oldu. ora töremedi, bi teg ğara~apdaħda var. ğara~apdaħda var başğa yoh.
175 evet. demeK sen mī faKúldedesin? faKúldēde çalışıyósun. işde bendé onunc~áyde emeKli

oldum şey~ amelîet~ oldum yēni. yētmîş yēdinin~ onunc~âjinde emekli oldum~ ammesile.
burda oturuşorum burdaım. burdaım.

Emeklilik maaşınız sizi rahat ettirir, paranın mikdarı iyi mi?

180 hem de nāsı befendi. çocumu toplu. ölumu emekli yapıdım burda oturarañ, işdā bālı
sigortada. hem evimi, çocumu columu gördüm hem ölumu emekli yapıdım. valılığ vardı
yohsuğluğ.

Oğlunuz da alıyor, o da rahat değil mi?

185 ö da alı, ölüm da rahat~ ediyó, geçiniyoh yohluğ yoh. uzandıñ zâman burada var, uzandıñ
zâman ambarda var, uzandıñ zâman afırda var. yâni yohluğ dējn bi şey yoh bu devirde.
yâliñuz esgiden bi da anadıyorum, çoh fahırıduğ bir~ ölçek~ arpâj tahsim~ êtdük
ğomşuynağ yedik.

Burada neler yetiştiriyorsunuz?

bu góylerde şimdi buday, arpa yâni yulağ. mağcılığ~ adam~ olan; her bi şey~ adama bālı.
adamı olan mağda çoh para var. adam~ olan~ ama adam~ olan.

190 ***Şeker pancarı ekliyor musunuz?***

şeker pancarı bu kóy ekiyodu birağduğ şimdi yoh. bu kóyde yoh. gece gavā pancar~
arabalarıñ~ ohuna lamba dağduğ, gavā pancar daşıduğ. şimdi hízmet kóyümüzün,
ğapımızın~ óüne geldi. pancarı tenezül~ edip de ekmiyola. yerağtı mahsülü bunu ekeceğsin.
bu cuvar kóyler ekiyó. -bi sene buday ekersen bi sene pancar ekeceğsin.- hah hem reşbellide
195 sağama alıyósun bi. pancarın misirin yerinde reşbellig çoh sağam~ oluyó befendi. şimdi
bizim bu kóy gağdıdu tenezül~ etmiyó pancara. -ēfendim neden gağdıdu biliyon~u? her
hanede iki gişi gağdı. bu kóylü yaşlı. kóy bñ kóy gideK kimse gağmadı.- geşdi.

Şimdi bu köyde kaç hane var?

200 -burda yimi segiz yimi doğuz hane gağar var~ amma işde ben iki kişim- bu da hane. -ben
de haneim. işde burā hacı buraj annatmiyē. bu kóyü yapamadıñ sebebi bu.- aşşa yuğarı. -bağ
şu hanemiz geçen sene sağdı meseğ. adam öldü mü hanımı geşdi gitdi çócünün yanına. gağı
gağandı. işde bizim de yá hanım yá ben gayboğacağ~ ossam, çocuğlar götürüceğlerdi. iki
çocuğ var bēñim. işde góylerimiz de bitdi. yâni bu pancarı mancarın yapılmamasının sebebi
bu. adam~ olucağ- evet. hēr bi şey adamınan befendi. adamsız bi şey yoh. -ağtı dönüm
205 tağğarım boş gağdı, ot bişdidüm paraynan. bağyé yapıdım paraynan.- yâliñuz gendini idare

éder, böle bi ğazaç bėK reşbelligden, mahsúlden bi ğazaç yoĥ. vār boĥ ama āyni gendüni idare éder yoĥsa bĩtdi. -yáv boĥluĥ ŝu haci, ĩsanın oĥmaduundan boĥluĥ. ŝimdi ben ónĥ ölçeK buday ekiyóm meseĥa bená yüzde yüz, éli ölçeK buday geliyó bú sėfėr bu artıyó. noĥuyo bu, çoĥlū ĩsanĥ oĥmadundan- befendi isminizi unuĥ söyleyėĥim. -üç isim- yá öle mi?

Yer: Samsun/Ladik/Oymapınar

Ad: Ali Sağlam

Yaş: 1398

5 gël dā burıyá gël.

hoş gëlmissiñız.

İlk defa böyle sıcak oluyor galiba?

yā iki gündür iki gündürden beri burda böle.

10 *Biz buraların geleneklerini göreneklerini araştırmaya geldik. Eskiden yaşanan Rum hadiseleri veya büyüklerinizden işittiğiniz olayları dinleyip kayda almaya geldik. Bizimle bunları paylaşır mısınız?*

böle şeleriñi ānaT da duysunna. bunnarı derli demeKı istiyo arhadaş, işiñize ğarışmaım dá yāni. meselá ğariP deriyé sürecekleri sürmüşlerı o zaman. babam annatı...*- hā benim ahlımı ermiğ ği buña. -duymadını? duydüm, zatē rumnar varıdı.

15 *Amca isminiz nedir?*

benimı ismim *ali sālām*.

Yaşınız kaç?

yāş atmış dördTı -otuS seKiz dōum.-

Rumlar'la ilgili duyduğunuzu anlatabilir misiniz?

20 ğörmedük tabı yā. ēvet sürmüşleğ buda bahhiy. *ğavur* kıoyümüşı orası -hā ğarşıdagı yerde-hāriyéniñ yerindeymiş- *kiremidñ* şu tarafındaydı, sājn dā öndā sołun dā önlar meselá. sürmesini babam ālardı babam. hele öryā yāhmıyá gitdüğ değdı, evelden bunnar sürgün yapdı mıydı evde de eşyá, her şeyı ğalmışı adamnarın meselá. ödiyá gëtdüK, oranın getdüğı işde. ne dersen de ğap, ğaşuñ neyse yāni. gëliydi önnar āñadı. işde onnarı sürgünı

25 étmişlerı ondan sona erti gitmişı adamnar.

Büyükleriniz Rumlar'ın buralarda yaptıklarını anlatırlar mıydı?

ğaşşahçılığ yıpyōlarımış tabi. annem dērdi Kī, gēlirlerīdi diyī eve dēdi, pişidumuz~ ekme
dērdi, alıp külteynen gótürüçlerīdi dērdi. dērdi hēÇ bi şey diyémezdig dērdi. erkeK~ ossun,
ğadın~ ossun, kim~ olursa ossun dērdi ālır, gidellerīdi yāni. āç, ekmeK yoğ. onnar da tabi
30 gāçāmiş meselā. -İKi öküzün varsa ki birini elinden~ alırmış.- iki öküzün varıyā biniş
kesdürüçler yēdirillerimiş yāni. ille gī yēcūğ dērlermiş, çökündü yāpağlarımış. onnarī
laflardı işde annem, babam laflardı, başgā ben görmedim gi aynadam. onu siz de
duymuşunuzduğ tabi dē. -ēyleyse sizin babañıSī dā aldatmuşTu.- heP ēvē belki dē ināmişig
şe kōy yōdu. bizim varıdı; orda varıdı, şu gārşı bayāt dēllerdi ördā gāvur kōyū varımış, orda
35 dā varımış, şū gārşı; çamlıkōy~ ora da ayrı sayılımış.

Burada var mı?

burda yōmuş. onnar gēlirlerimiş bizim burdān küP basdu yāpağlarımış.

Bu köyün kökeninin nereden geldiğini biliyor musunuz?

toğat tarafından gēlme. toğat tarafınıñ gevreKden gēlmişler, ben gidiyoñ~ ödā bizim
40 tanışlarımızda var hā orda. -ilK öncē bayāta gēlmişler- onnar ēvelden yābancılāğ şeyē
gēlmişler, -şey...*- ordan heP bi zaman gēlmişler yāni. onnar gēldi miydī, üç yēr deşdi,
gēliyōğ işde bi kōy.- deşdümüşler; burası, çamlıkōy bi de burā.

Bu köy bir sülaleden mi türeme?

tüm kōy mü? -bizim kōy mü? evēt,~ evet.- āşşa yoğarı bi sülale sayılığ, az yāni. -aşşa yoğarı
45 az~ az.- kōyün sülale de var, ayrı da var canım. hepisi bizden olu mu kōyün? yimi altı hane,
hānede sālām olarağ bir, demirci olarağ~ iki, aldığışdı olarağ~ üç. üç hane veyā dörd hane
alaçaplı olarağdan bunnar. geri tarafı yirmi altı haneniñ beşini çığarT, gerisi yigmi haneniñ
içinde hepisi ağraba. -ğırışır- gırışır, soy~ ismi gırışır-bizim bi teg bizim~ ismimiS ayrı bu
kōyde.- bizimKi sālām. şincī çeteler çeteler gēlmiş bu kōyé, dedem varımış; benim babam
50 yētmış~ altı yaşında öldü. on~ iki tane burıyā gēlmişler, dedem dēmiş gi, ben kōyün
muhdarıyım; geçici olarağ da muhdalığ almış. kōydē öKgüzü kesdüKdē milletin öKüzün~
altını kesinciK, hayvanını. dedem dēmiş Ki kōyün bekcisine şunnarın dēmiş, çoğ~
āfederşinüz yāni, sünēTden aşşa oluP, bağalım dēmiş müslüman mı? dēmişler. bunu
duymuşlar~ içinden, dēmişler iy bu adamı götürüp kesselim dēmişler. bunu ānatırdı yāni
55 dedem.

Oradan nasıl kurtulmuş?

dedemi almışlar götürmüşler, bize şeyi gösterecən diyí. dedem çölmehciymiş, hellé bir demişler fiñan yeri bize göndercāñ; çölmehciyé götürécāñ demişler dedeme. seni dünyalıña gatarıñ demişler. dedem bi gün *möpüse* varmış, daña gitmem demiş. demiş düllü için kesin
60 bizi atın deriyé demişler. biri demiş gi, yā birañ demiş bize yol gösderT biz bi gidēg, belki ordan ekmek yēyécüg demişler. o zaman dedemi birağmış- o zaman ēyleymiş- ābi, ēleymiş. yāni yūduñlañ, gır duñları onnarı çoluñ gidiyómuş, gidüp gēlü yapañlarımış meselá.-

Buralara baskın yapıyorlarmış öyle mi?

yapañlarmış- evet. yā Sadēn yolcu olmuşlarıdı, gidí Sadēn gidiyórıardı. nē yāparsañ o kar.
65 -gocaları gitmiş, aylelerini birañmışlar.- gendiléri gāşmış, gocaları birañmışlar. ben gendim görmedim- amā óyle olayı babam āladı bizim görmemiz yoñ. bulları bāñ dedesil-ālamış meselá. -bābam anadı.- he, onnar dā şeyde *başlamış* yā adamı. -*rumca* bilen *gúynegde* varımış, *nēceT Çobāñn*- oñu mu?- *İrecep, İrecep o rumca* biliğmiş. dedeminān gitmiş o da eşgiyáydı, o da eşgiyáymış. onnarā o dā dahıñurumuş. -onnarnan beraber.- bu aynı *gúynúgdē*
70 içinde o varımış tabi. varmış- o gün tanışları onnarā dahıñúrdü o onnarā. onñarnā barābār şeycilig yapmışlar meselá.

Amca, eski hikâyelerden bilir misin?

vallāha ben beg- öyle hikáyā, ben oñuñla giTmedim yāñan yōñ. hāyır hāyır oñumadım- oñuñ, ben o gadar şey deñm, buñuyamadım yāni. ezber gonusulēm malēsev tabı canım. olmuş şeyler.

Burada Hıdırellez kutlanır mı?

ğutlāñıy. yāPıñdığ, toplarladı bi yere, çiçek mñ yapañlarıdı çiçekK. çiçekK heral- onu vērđi biŞ
şimdi şey gollardı sātđan şeyiz suyuñ-ıçine. onun- içinē çocuñları üzē birikidi onū işdē
yapañlar başga bi şey yōdu. -ahā bu çiçeglerden görñar- ahā ahā, böle çiçeg görñar.- güldü,
çiçegleğden- oña māñı yāñallağdı, māñı oñuñlardı oña. *hiñlañ hiñlañ lāyñayli* çiçēē, ortıyā
80 barıduñlarıdı. ben yüzümü vērirdüm meselā, biri sātını vērıđdi, oña māñı söylerleğdi. herkes sātını şeyini alır- işde. geşdēn yāpar dērlí bi şey- oldu başga.

Söylenen manilerden aklınızda kalan var mı?

benim hēç- añlımda bi şeyi, ben üş kere amelıáT- oldum bu sene hıç gāfam dutmuyō. ben
üş kere amelıyáTā yátdım ben bu sene. hasdayım- işde, nēyē bel fitıñ var dēdilē beni
85 amelıát...* biğ de ufañ buğda götü fitıñ varıdı onū da amelıáT- étđilēğ. bi dē gendim amelıáT- oldum gendimden. hasdañandım üş kere oldum, bıçāğ- āñtına yátdım. gēden bu

sene daħa *havzadā* ołdum, *hazadā* yā. İŝde gendim dēnenēn geziyōm, yōsa öle baŝġa bi ŝartım yoħ, ŝey çalıŝmam yoħ.

Bin dokuz yüz ellili yıllarda buraların geçimi nasıldı?

90 geçimi yine İydi buranın dā. o zaman da İydi tabi. yalıñuz iki senedī ġuraħ. ekin de ołmuyō ġırılı bi ŝey de ołmuyō. bu sene heç āç-ēbemiz heç vurmuyō. -esgi dōnemneri soruyō saña dā esgi dōnemneri.- *demirēl* işde oy dél mī? -*mendiyyesin* dōnemnerini nēyī soruyō hanī bu?- *mendirēs* dōnemneri āynı ġēne böleydi işde deġŝmedi yā.

O dönemde yoksulluk, kıtlık olmuş siz bilir misiniz?

95 ilK ġıt ġıtlı mı diyōn sen? ġıtlıġ- oıdu, benim- aħlım- eriyō o büyüġ ġıtlıġa. tabi ānadī. āçlıġ oıuyō işde. ēmā oıma ò zāmāñ ŝey oıdum mū? o sene görmedün-ü ġurā ġitdīñ yüz hekderdá, ille hikāniñ ŝeyi dē oımaz. -tabi ŝimcileri esgi dél.- tamā o dōru aynı dá, ŝemen dē böyleymiŝ. -meselā *ħalħ* partinin zamanında ekinnere ŝey bi ŝeydiyollařımıŝ.- -bēy, müsāde eden mi, ġonuŝuyūm?- ġonuŝ yāv, ġonuŝsāne ně duruyōñ. -ŝimdi *havzadā* opūsan maıları varımıŝ,
100 *menderesin* zamanında, *menderesin* zamanında *havzada* bi dā o zaman tabi ŝey varımıŝ. *türkiyé* harbe ġirmiŝ, ofis- amballaşında buydayı çürütmüşler, *cumürîet halħ partisim*in zamanında, ŝaħnā varımıŝ -he, ŝaħna ġelirimiŝ.- ŝaħna ġelirimiŝ. babamiñ- eniŝTesi kōyūñ muhdarıymıŝ, *çete* dērleriymiŝ- ismine. adı *memeT*lābına *çete* dēlleriymiŝ. babam aħŝamdan arpayı atlarınan harmanda düven dērük, düverneñ dümüşler- arpayı, yıķmıŝlar harman
105 yerine. ġiriŝ bi sā oıan yere bi harmandı, orıyā yımıŝlar- arpayı. ŝaħna ġelmiş mühüllemiş. bu arpadan hiç alınmıcaħ, babam dēmiş ġi, ben burdan aħŝamacā harman dūdüm, hanı avrat zabaħ ně yēyēceġ? babamiñ elini ġoıunu bālamıŝdı, bālamadan babam ŝaħnaniñ ġafasıñā çinik dērüg biz, ölçēn yārisına. ġafasına ġeçürmüş- o ġıtlılıħda. elindeki, buydayı alımıŝlar ġötürmüşler- o senē, o sene evimiziñ- adamı āç ġalmıŝ. ofis -ammaılarında buydayı
110 çürütmüşler *havzanın*, vėrmemişler. dēmiş ġi; sizi babasız ġoymadım āç ġoydum- amā, babāsız ġoymadım dēmiş. hā sizi harbe soımadım dēmiş. biz büyüġlerimizden- öle yāni.- öle, öle. tabi tabi ŝeyden ġelüdüġ ben biliyōm. *ħaciķōyū*, *ġuyucaħ* var ŝeyde ā bu evlēr var. ġelesün var yā ötekī tarāf. hele sen otū yānda bizim bömböyüġleġ dē var. eŝenen ġetdi, onun eKmek ġetiřdüñ biliyōm, aħlım- erī. hem ūıtdüm- ekin yāni eŝŝē nēüm çöyle bāriP ġāyır
115 ŝeynēn eŝŝēnēn uzanıp burıyā çitē ġetirđiydüġ. biz de ġeçe orda çit ġaplı öle, biz de orda şey ġetidüdüġ. -sapı vėriyōla, saman vėr...*- sāman yerine kekük kekük. maılara keküg yēdidüġ. dālardā kekük varıdīñ, saman yōdu. onu ġıyārıldı maılara yēdirüllerıdi. hem esgide ġıtlılıħ varıdı, böyle dōıulúdu, şimdi de rāhatlılıħ. şindi her şey var herkesin, ġelmēdü ġünneridīñ

120 bizim~ için, gëtdī onnar. gine *alġlah* õle yápmasın da. -siz *havzaniñ* kóylerini de geçiyõñuz
mu?- hā o ũu ũurda var büyüg yáſlı adamlar *gúylegde* çoh~ olur. bu *gúyleg* kóyú var ahā,
hemen yáħın hemē *havziyá* bālu. bi ũey daha ānátıjım, orda yáſlı bi *ſamil~ osman* bi de *gara~*
osman varımıſ bunnar emmī uſā. ó gavullar o kóyden geçerken adamda esgiden ġalma bēſlü
tüfek varımıſ. atdī gibi *gavuruñ* birini vurmuſ. ahır deliñdē çömmek ġırmıſ. çömmekden
125 ateſ~ ètdiđ gibi vurmuſ. *gavurlar* demiſ ġi, dāa bu kóyé ġelmeg,-helāl~ õssun.- bu kóyde
çoh ġeliſmiſ~ adamnar yáſlılar vardın. sırf bi dā bu kóye o insannar girememiſ. ſimdi
samsundān mı ġeliyoñuz? *alġ* emmī al, -ben iſmeyim sā~ ol.-

Yer: Samsun/Ladik/Salur

Ad: Bir Teyze - Mustafa Başer

Yaş: 60 -114

5 *Siz bu mevsimde böyle ne yapıyorsunuz?*

-nápıñ~ işde ūraşyóñ~ ışaTlın yüzünden.- hoş gėldıñız, sefa gėldıñız, oturuşum bari azcıl~ otur dum hã

Sağ olun abla.

10 -buñnãř şimdi yaşlı adam aráylařımıS *samsundan* gėlilleriñmiş de yání, kóyúná illėřin şeylerini sorıylarımış, ben dedim ki, hanı bi gėlir bi şey deş, ne bilim. -ğapıñıñ~óúne bi şey geyálá.- ne bilim yávrim ōn senedı ğadın başımınan górim~ işde. -beré baħálá şó şey - şüniñ~ āzına bi şey gey~ ā- góricãñ tabı. -sav~oľun *ālah* rãzi ossun, *aľlah* duTduşuzu góláy gėtisüñ- bu onun~ uçun şey~ etmeyi de sãña. Tė şeyleşini araylá sen ğadın başınnañ böyle, ādam bi tuř~ oldu- söyle ne siz baħıyö nãpdım.

15 *Hava sıcak bunaltıyor değil mi?*

ha ha -yá buñaltıj bóyle ısıcak hava.-

Buralarda az çok rüzgar var, Samsun 'da yok.

óyle óyle deş benim çocuğ da óyle de, *samsunda* da çocuğ.

Köyünüz de epeyce büyük.

20 büyüğ kóy, iki~ úS hane kóy; iki ~úz hane var.

Siz öncesinden de Salurlu musunuz?

25 bėn ğızlıum *ahmeTsarayında*, *ahmeTsarayındanım*; bóriyá bābam gece yüzüynen gėtiř du bu ehdiyárin başına ğaħdı beni. -ğaħmasa nolurdu, bu nādar elli yaşındaydı bu adam. işde dórT dené çocümüz oldu, çocuğlara bi şey vėremedig faħıllıg varıdın~ evelce hanı, herkeS kimi *āňarıyá* gitdi kimi *samsuna* gitdi işde, iki denesi *samsunda* igi denesi *āňarada* āňarada - ehdiyára baħar ehdiyára baħar - çocuğlar~ işde óyle gėliP gėçı, hé óyle nápaħ~ işde yávřum, *aľlañ* bó~unKú ğúnúne şúkúller~ ōsun. etėá mi gitdi napı? -o ellerini yıřayó- saf canım bundan bi şe órenemessiñiz de kóyüñ~ etegileri gėleydi büyüğler varıdı.-

Siz de bilirsiniz, siz de anlatsanız olur yani, köyün yemekleri, cenazeleri, âdetleri nasıldı?

30 hā nāssı göyá?

Mesela burada düğünler, kız isteme, nişan nasıl olur?

şimdiğ yāyum bizim nişan~ êvelce çey yáparduk, bah ben atmış yáşındam, tabi biz şimdi düñnere véceK şerbet~ iç yapañlarıdı helva, zeytin, u górenā yáparduk. şimdi bizim~ adam miñdar~ oldu, yirmi sene oldu şimdiğ hanı olalı oldu. on sene oluyı birañalı. şimdiğ bizim~
35 adam dedi gi, gel onnarā birañah~ esgi usúlları dedilē, şimdiki devrā hanı goñay gibi, böyle şey gibi kına şeyi gitdi. bu onnarıdı, öle oluyıdu evelce hanı. êvelin~ işler öleyıdi hanı.

O zaman başlık parası var mıydı?

vāıdı.

Amca sizi ziyarete geldik.

40 -hoş gèldin, tópal~ āmed tanıyamadım~ abı-, samsundan, samsundan; yábancı, yábancı; tanıyamañ, tanıyamañ-. -hec~emed mi bu?- yöv~ ā, yöv~ ā, beri bañalá aña, samsundan gèlilē samsundan.

-samSündan niyé kim~ olıyõñ diyélē?- bah şimdi, bunnar şöle sorile meselá êvelce ne iş yapılıyıdı; şerbet meselá başlıñ parası yapılıyıdı onnarı sorilā~ ā.

45 -hè.- hā onnarı sorıylā dağ yáşlı diyéreg, hā onı dèlé hā. başga şey yoğ hā. -nè sorayısın nè dèríK.- hā hā.

-bildümi söyléyim.- êvelce başlıñ parası varıdı, -varıdı başlıñ parañarını- kimisi işde şey demeyé gèdiıdı ödeyémeyıdı galdūr dulağ başlıñ parasını. şimdiçāz sivdah anasına ne veriñlerse. sivdah oni veriler.

50 *Burada düğünler kaç gün sürer ve ne zaman başlar?*

üç gün, şimdi cūmá gün gèlí Tāul, pāzar gün ölenneñ gider

Kına gecesi yapıyorsunuzdur?

hā tabi gına gecesi yapıñ meselá. şimdiğ gına gecesinde nápiñ biz, meselá hanı böyle şey yapañlar tespiñlere gınayı gıaralā mumları dikerlē öndan sonadan bu gızın~ óüne böyle
55 gezdiriyó, gızı böyle hanı ellerinde gına olıncá. -gètirillé gızı.- gızı gètiriñlé onuñ~ âdetini yáparuğ~ ó zaman, meselá gına şeydèni gınayı yáharuğ bi o biS; başsına gına yáharuğ biS.

tabî şimdîg ğınayî büyüĝ zāñınan yáparıh bi ĝece ğına ĝecesi gider~ ó, zāña ğınayî ĝararuĝ başşına yáharıh. ertesi ğún; cimertesĩ~ún hamama ĝótürürüĝ~ ěsĝi bazar ğún çıhar~ õ ĝece ĝine ğına ĝecesi ölü-eline yáhallá- tespīlerinen ĝelĩ ğına ĝeliniñ~ óüne, ó~ece işde millet
60 daıdıdıhdan zamā, ĝeşlere verilé ĝınaları böyle, ĝaĝaç yápullá, mūmnarınan~ işde mumu aıllá mum söndü mü ĝınalarĩ daıduırlá işde böyle oluyõ.

Kınayı sürerken mani söylerler mi, siz mani biliyor musunuz, aklınızda var mı?

söylellé, ĝeşle söylej ben hiç şeydēmem ki, ĝeşlerden~ işde nè bīm daşşahdan düzdüüñ ĝardaşlá diyerek hanı söylellé önlá. -hālbiki ĝeşle söyler biz dé unıtduh deyi, epéyden~
65 oldu.- bizim şeyimiz~ ātlarınan daha şennikni cānım, ātlallánıdı bizim. -ātınan ĝelürlerĩdi- ātınan~ aııııııdı gelini bizim~ ó zaman; ātlara bindirirlerĩdi. õıdu mu bi ó böle ĝaçah binellerĩdi herkeS, -ével~ óle ...*- nereleri nereleri dolaşır~ ātlar- öndan sona āraba çıhdı, hanı ārabıyá bindidilé. öndan sona bu arabaıar çıhıncı, arabaıara bindilé. -āt~ arabaıarı kaıdı, ātlá kaıdı.- işde.

At arabasına mı bindiriliyordu?

tabi, -āt~ arabasına da bindirirlerĩdin,~ ātlarā da bindiriylerrĩdin.- nerden ĝetirirĩsen ĝetir meselá bizim bu taraıdan meselá *belaıan* daravı *ibi* daravı *āmeTsaray* hanı nerden bu *ĝavaı* tarāfıñdā *saray* hanı bũ şeylerden hep~ atınan giderĩdin zabaıdan gidıyduĝ~ ölen sona.

Düğünlerde oyunlar, yarışlar yapar mıydınız?

75 biz ēveli tabi cānım~ ēvelce āt yarışı oluydu kī, böle millet daıuıııııarı vurdu mu büyüĝ~ āt yarışları hususi bi çit~ āt bēsleıleııdı yarışlara ĝüleşdé oluydu.

Güreş olur muydu?

oluydu õımaz~ olu mū, ĝüleş de oluydu, hePisi oluydu. şimdîg yápmāyılé ēvelce çoı~ olıduydu, şimdîg yápmayılé.

Düğünden sonra gelin yeni eve girerken -küp kırarlar, kaynananın kol altından geçirirler- ne gibi âdetleriniz var?

ĝıraruĝ, bizde şındîg ĝelini baı aldıñ~ı şey~ alıruı dēsdiı, gidıykene böle yólda bunı şāngıdaña ĝıraruĝ, peşine suyú dókeruĝ, su gibi aıııñ, ĝıtsıñ, ĝelsıñ. hā öyle, hā yāıum böle işde āñādıcamız böyle, bizim bildimúz.

Damada pirinç saydırma veya baklava yedirme âdetleriniz var mı?

bizim yoḥ~ öle. - yoḥ~ öle âdetimiz.-

Alevi köylerinde her köyden konak gelip kuruluyor, sizde var mı?

90 evelce bizim de varımış ḡonaḥ, -ḡonaḥ varımış~ evelde.- bizim~ adam çoḥ~ āñadıyò baḥ. bize ār sen yárin gelseñ o āña, āñaTır~ onnar. baḥ bizim ḡáynatam varımış, ḡaş ḡonaḥ ḡonmuş, dúún yápmış çit dāul, ḡazannaḥı sıralamışlá -ben çocūdum~ ó zâmanan tilemi- ḡazanlar şimdi effuñ ḡonāâ bu ḡuzulâḡ giderimiş. -ḡazlar,~ atuḡ ḡaç ḡaz giderse- bizim~ adam~ āñnadıñ bazı böyle de hanı, bubası yápmış yá onu āñnadıdı. böyle ēn sondaKi ḡonaḥda nerde ḡonaḥladıysá öriyá ḡazlar giderimiş squñda hāḡ~ öyle.

Teyze burada Hıdırellez'i kutluyor musunuz?

95 yoḡ, bizim~ öyle şeyler yoḡ. -hıdırellez ḡutlamaḥ...*- bizim yoḥdu. biz öyle hıdırellez ḡún~ ā bu baraç var~ öriyá milleT gidij gine de. -baraca gidilir~ ā bu baraç- ā yeñi baraç~ açıldı yá bizim bura, öriyá giderler bāḡ~ işde gine gidı geşler girdi.

Hıdırellez günü hiç yeşil ağaç kopartılmamış, sizin burada da öyle bir şey var mı?

100 -yoḡ ḡopatmazlá, var- evelce hiç ḡoparTmayılaḡıdı şindik gine cahiller biraz durmay da, evelce hiç çıḡmazlaḡıdı dıḡaḡı hıdırellez ḡún çıḡmazdı, hıdırellezde çıḡmazdı evelce.

Burada hiç evliya, türbe veya yadır var mı?

türbe yōḥ da yáTUR vaḡ bizim bu tekge vāḡ bura tekge baḥ. burda var, bizim ḡarşıda var bi tekge, -dā hā ḡarşunda vā, ā hā ḡarşıda ā hā aşāda- -çoḥ vā.- örda var, bizim bu yánnı hep tekgedır.

105 ***Bunların efsaneleri, kerametleri var mı?***

yoḡ~ öle. -öle efsane, kerameT yoḡ, yoḡ.- ölmaz~ ölu mu dellé hanı, şöylé yerişmiş şey~étmiş~ ālayıddan dedilé yetişmiş de şey~ étmiş gitmiş dedilé. -çekilmiş gitmiş çekilmiş gitmiş dedı. bizim burayı da ḡüllemiş, burda da varmış yadır. bizim~öldü ó ḡarı. būrđan dedı, ḡülledi dedı bi şey şeydereK gitdi dedı. burdaki yadır -ā bu tekgedeki-, ā bu sājñızda tekge bizim bura, yā öradan dedı ḡarı ḡülledi gitdi dedı.

-alayúTdaki ná yápmış dedı?- ālayúTdaki de böle mezara ḡómmuşlē, hanı duyuyōḥ yā yāḡımıḡ yā, ālayıdā ḡómuncúḡ bu işde ḡüllemiş bóyle şey gibi ḡızararaḡ geçmiş gitmiş. -alayúTda mı gitmiş?- ālayúT~ olı mı nere giTdiyse ālayúTlıymuş~ örda -ḡúmúlce tarafına dōru-, ó yánna belli gitmiş.

115 ***Bu tekkelere gidip adak adama -etrafına çocuk olsun diye, malı çoğalsın diye- var mı?***

vār, vār; var yāvrum,~ è tekgemiz var burda bizim.-çocuğları doġaTduruyöh- ŝindig gèlilé baġ góbā yāñırlı çocuñ nerelerden gèlilé -tá- gèlillé ŝindi öriyá gidellé ācil yáraġılılā āaşdan geçirirúg biz~ öndan sona sararuğ bunu, sārduğdan sona ö āaş dutdu mu çocuğ ey~öġur. baġ bi giTsen~ ö túrbeyé örayí doġansañ heP böyle ŝey daġıġıyduñ haní bóyle esgi bālamıŝılā burda da vā ā bu ceyde de. çocuğlar çġıġ tekgesi dèr öriyá -bilenlé- ŝimdī çālarıñ dūrmaSsa bizim vanī, beli ufaġ çālar gètirir, bu ġarı doġandırırío -ben doġandırım burıyá toŝtoparlağ-onā ŝey dellé ŝimdi ġuvetlisini bālalā öriyá geçer gider. āġasıña baġıncá gitcek -adını çocūñ~ adını söyler çocūñ huyıñı hussusūñu bāġāım burıyā dèř.- işde böyle yāvrum~ işde, bilmem dā ne.

125 ***Cenaze törenlerini nasıl yaparsınız, anlatır mısınız?***

biz mī? ŝimdi cenazeler meselá haní ölüyü, öldü tabī kefiniñi biçeruğ biz~ öndan sonna ŝindig āraba alduğ. evelce ġazannarı ġorduğ, ġazannarı -çamaŝır ġazanıynan.- ġocaman ġazannañı ġorduğ~ iki, üŝ ġazan. ondan sonna ılıŝdırurduğ kópüġleř dúğ, bi baġırda ġúpúğ~ ā ö ŝey bi ŝeylerıynen súnġarlárnāñ~ ö kópúnan ġótúrú ŝindig ö yoh. ŝimdi meselá āraba alduġ yā biz~ iki üŝ senedū ŝeyé cenaze ārabası dèruğ onuñ~ içiñe ŝindig suyu içinde. ārabaniñ~ içinde suyá daġaruĶ. biz~ èvlere sū hortumu sū içinde önda ılıŝdırıyóñ~ önda kópúġlèyóñ~ èyle. kópúğ kaġdı èvelKi kópúğ~ önda yáparuğ.

Cenaze defnedildikten sonra peşine -kurban kesme, koyun falan- hemen yemek verme âdeti var mı?

135 yoh, yoğ. bizim sōnadān~ oluyí -sōnadān~ oluyí bizim.- sōnadān kesıúğ biS, yā sona. şindig sèkiz ġún~ on ġún geşdi mī cumāsiñı yápuġ dèriğ biz ġırġıñı yáparuğ, èlli~ ġkisini yáparuğ~ üç yáparuğ.

Peki neden bu sayılı günlerde yaparsınız, bunların bir hikmeti var mı?

140 ā bō hocanıñ demesine ġóre ŝindig biz hocaġarı dineyúğ bāzı hocaġar diyī gi, meselá bu fāġırısı ġıç buña gerek yoğ meselá -fāġırı ŝeydúñ dèlle haní- emmá ŝimdi dēn Ki ben yápdım, bu da yápıcaġ~ èveliñiñ dellē bize haní, baġ ö meséleme de var. -zēgin~ olanġ yápıyu ölüm fāġır~ olanġ yápamaS-. ŝimdi ġazannanān biz yāġnileri biŝirúğúğ -kōyún keserúğ, māġ kesellē- öndan ŝey pilafġarıñı yáparuġ, çōrbaġarıñı yáparuğ~ èvelce ġıç ġaş gibi yápıyduğ ŝindig öyle dōġ. ŝindig üŝ tūr lū yapıġıyí helvāsımı baġ cenazeniñ~ öldü ġún gece 145 oluşsa helvā dutaruğ, gece daġıdıruğ ŝimđi. yèmeK ġèlir zabānañ~ ö èvlerden gendi èviñden

hazıllama yoğ bizim burda- başğa böle mǎállelerden ğomşuıardan ğelir -ğonşuıardan
cammiyyet dókellē yemeKleri- ónuñ yáına birer tabaḥ helva ğoruḥ yǎ -ēve getirürler
cammiğ getirürle.- işde bu meséleme dā bilmiyém dā ne böyle. işde biz böyle yǎvrım.
helvaları buıaruğ biz mēylıTler hanı kimisi yerlerde oḥunı şekellér dāılıy hanı öldü ğun
150 cenazeniñ. bizim burda şeKer yoḥ dā işde böyle helva dāıldıuğ hanı yémāneñ biléy yǎ
mevlıdi oḥuduruḥ, böle oḥuyannañ, cāıllér, ğızlar~ ālı ğelişler, oḥur millet çıḥar gider.

Rum olayları bize anlatır mısınız? Ne zaman ayaklandıklarını burada ne yaptıklarını bize anlatır mısınız?

-nē zāman ğaḥdı, ğaçında?- otuz~ altıda ğaḥdı, otuz~ altıda. -óyle mī-, yǎ -hā- -hoş ğeldiñiz-
155 on~iki yáşındaydım ö~ zāman. lán yáni nē ó nán - o benim şey fırında yápdım ha, çālar
dellér beni ğótürdüydü- bābamı ğavur yāmasına ğötürüydüm, -çóyle dūun~ artıydı cenaze
şeylerde soruyılar~ öyle, -niyé?- ādam bulamamışlá. ğóyá her yeri ğezmişler dē yǎ-, ānnañ
ğayrı-, bābamı şey beri yúğarı ğavurıanlanñ~ ēvlerinden ğetürüydüm, sen kimsiñ ben tanı,
tanıyamadım. -samsundan, sāmsundan-, samsundan, bu ādam sorıylē, sorıylē- öle mī, -hā,
160 hā baḥıim~ annāt- otuz~ altıda ğaḥdııar~ işde. biñ~ üç cüz~ otuz~ altıda yáni biñ~ üç
cüz~ otuz~ altıda, şimdi sene ğaç? -şimdi bin dört yüz yirmi beş- öle mī?

O zaman buralarda hiç insanları öldürdüler mi?

doḥsan doḐuz -şimdı bāa müsāde verin, buyrun eve de çıḥıbilirúğ~ éy hadi hā, ben
şeyderum yolcu éderuğ biz hadı- yāş hesaPıar şimdı doḥsan doḐuz benim yāş; yüz dēmesi ā
165 yüz, yüz~ ámma yüz~ on dörd yāşumdayım dā, yirmi altıda dōmuşum, heseP~ ědim de
yüz, yüz~ on dörd yüz~ on beş yāşındayım şimdi. baḥ ğavullarıñ~ āḥmasıñı bilmem~ ol
mı? hePsiñi bilıóm. ğavullardan çoḥları ğelillerdi, ğonışuıduğ~ āñadıñ mı? ğavullarıñ heP
çötebaşları da varıdı heP çoḥlarıñıñ ben de tanım~ añadıñ mı? ğarabacaḥ varıdı añadıñ mı?
āntimus varıdı, éfendim ğarabatu! varıdı, piÇbatu! varıdı, bunnar yēdi dene mi ney çete,
170 herbiriniñ bundan ēlli dene çetesi varıdı, kafille bunnar çoḥ~ éyī éttilen, bunnarı çıḥarTdım
mı atatúrk aḥlah rāḥmeT~ éylesin atatúrk bunnarı hēp çıḥardı, yálrup bacı kārḥında
sūıalesiñi heP deñize doıdurdu atatúrk. bunnara bu ğadar seıayét dēmediñ diyerek, kāfilleri
diyerek kavulları ğātdııar~ öüne hadi baḥalıım ğovāıa, dōru yunanısdan.

Bunlar -Rumlar, Kafirler- burada evleri bastılar mı, hiç adam öldürdüler mi bildiğin var mı?

öldüm~ öldümez né oıuğ mu? öldüdüler yáni, qarııar var qarıları öldüdüler, erkeklerdey,
175 erkeklerden de öldürdüler~ emme daha evelden öldürdülé, ğaḥımadan~ evel öldürdülé.

ğalħduħdan sona bu kóy var yǎ, bu kóy *yunanisTéne* ğarşı ğeldi èvel. bu kóy bóyle bir kóy
kī, sen bu kóyú bilseñ çok fedáker bi kóy, bu kóy~ ānadiñ? ğeçe zabaħa ğadar nebet
beklellerdi, ben bile nebet dutardım yálan yoħ. bi mevzi yápdım, çořdā ırmaħdan ğum
180 ğétütdüm,~ öKüzlerime bütü kómcóúzó öKüzlernen, ğum torbalarinnan síper yápdım
añadán mı? çok da atsá baħa ğene işlemeyi, torbaħarı doħunú, torbaħar dóğulse dóğulúĵ işde
o ğadar~ ēy. ötuz~ altıda ğalħdı *urumnar* nè káč sene olmuş, ötuz~ altı, ğırħ~ altı elli altı,
atmış~ altı, yetmiş~ alTı segsen~ altı, doħsan~ alTı, yüz~ alTı yüz~ on~ alTı, tamam,
bırağ; òn, yirmi, ötuz, ğırħ, elli, atmış, yétmiş, seKsen; seKsen dörd sene olmuş, congħar
185 ğalħalı ā.

Daha savaş çıkmadan önce Rumlar'la aranız nasıldı?

rüm turduħlarıynan mı? yǎ bu *rum* çocuħlarıynaħ faħrıdı bi şe yèmeden.boynu ēriydi ònнарın
her zamamcā çoħ faħırlarıdı; himi ekmek bułamazlardı öleydi hā. *yunana* ğitdileş yá
ğurtułdular, artığ bilmeyúğ~ orda da nè hałlar var~ amma? burdā bi táğ *ğavacuħları*
190 billiliyē~ étdu ā, ekmek dā ekeméyrúğ satun~ alduğ añadiñ mı? on seKizer ğırmızı lírá
vèrdüğ~ alduğ, hēÇ~ ekmej. ben hēç~ ekmeĵ ekenler var. ārazisi olmiyán ekini, bende de
rāatım~ ekmej ben de.

Amca şimdi kaç yaşındasın biliyor musun?

-yüz yüz- ben mi ğaç yáşındayım, ben yüz on döřT yáşımdayım, yüz on beş.

195 ***Siz o zaman Atatürk'ü biliyorsunuzdur değil mi?***

atatürKü biliyõñ deñ, ārhadaşluğ yápdüğ~ ikimiz, hatda *atatürKüneñ* iki ğeçe üş ğeçe
yátduğ, *atatürK havzada* apdeS~ aliyım, imtāma ğitduğ, imtamda matématiK~ öretmeni
çıhatdılaş beni. ben ebettāniñ cānımıñ ben, ben böyle, ğórdúñā baħma sen, şindi ğózlerim~
āğma öldü ğörmeyi başğa. ólen apdes~ alıyóm bi de *atatürKü* ğórdüm~ orda hemén
200 boynuñā sū öldüm. torħalđım dūr dūr! dèdi baā, niyè dèdim paşam? dur dèdi, şindiK nápacah
...* apdesiñ~ āł da dèdi namazıñı ğı! da òndan sonna dèdi. apdes~ alđım ó da ğıydı Ki
namaza ğirdi, ğózúmneñ ğórdüm, namaz vaħTe baħ~ òle namazı, ikındiyi ğıłduħ beraber,
ondan soña beni İstedi ğóyvēřmedi, bi de ğardaşı ölmüs, ğardaşınıñ dabancasıñı vèrdi baā
oħuyúñ salif~ oħu dèdi. bir sāti varımış sātiñi vèřdi bunnarı āł da dèdi, al lán *misTafā* oħu
205 dèdi. ğardaşım~ oħu dèdi. üş gecē beraber yátduK, ğonuşduğ; zabaħa ğadar ğonuşduğ hēç
yátma uyuma yoħ. tabı ğórħuydı adam hani, neden ğórħuyı biliñ mi, *türk* milleti dóul mi?
diyí ğeñdi ğeñdine hanı ben de *türküm* deĵm añadiñ~ı? baħ baħ *yunam* bıraħdı ben, ben

de *yunan*dan gèldim dèjım, *seşlanüglü*dü gendi zâten de. *atatürK seşlanüglü*; anası, babası heP
berabâr gèlmüşleđ di. bubasınıñ~ adı *murzâ* anasınıñ~ adı nèydi *yāv*, *zübeyde zübeyde* işde
210 unuttum yâ. -ön senedî bu kıoyde işde, ölmüyé âcel yoğ dirilmüyé meccel yoğ dèjım geñdime.
tirende gèliyîmiş~ eveli tiren varımış yâ, tirende gèliyîmiş bubasınıñ gözleri âmâyımış bunuñ,
yèdi yâşında kıór~ olmuş bubası. öndan sona işde bubasınıñ bu gezdürîmiş şu yánñı ó yánñâ
gezdürürümüş bu oldum muydum, bu olmadan şeydemezimiş de, *atatürKüñ*~ óñne bubasınıñ
gótürmüş, önda gósterTmiş *atatürKı* ki işde bu *atatüK* diyé. emme bi şey vèrdi mükâFet~
215 emme vèrmedî bilmejm~ onı ben. bunnar şey dóúlúm hani. ben *atatürK* gèlinci ufağ
Çocüdum ben, -yâ bu dünyâ fânidür fânî, bizim~ evvel gèlenler hani diyom yâ.- böyle şeye
demezlü ânnâdır saña dili gèldi miydü hêç durmaz, mâkineli túfeg gibi. çayıñı İç hâ içiñ
püsgétiden nèyi alıñ hâ, yemeK hazıllasam durmâK dèjñíz~ olşun yávrım, beni dilemiş
gèlmişñíz fahırâ *aļļāh* rāzī ossun, *aļļah* dutduñuzü goļay getīsün hePimiz de.

220 ...* çoÇuı óyle birağdım uruyá da dèmiş benüm~ uçun sōnadın annemüñ yáPdu
yátahlardan biğaç yátah yolladı da ónuñañ~ olây. vaļļā da biļļā olüm yetmiş yáşımá dèdim
ne bişmiş bulduğ ne süpürülmüş bulduğ ne de yúnmuş bulduğ gèlen geçij böle hayâT böle
işde.

Çocuklarınız var mı?

225 var dórT dene olın çocüm var. İki denesi *āñgārada* çocuđlarımıñ biri beşinci ğatdan şey~
aldı dayre aldı münübüsü vār, öteginin de *samsundā* üç ğatı evi var, bi tahsisi var; bardağ
satı, alışvèriş~ edij, bardağcılığ yápı işde, ufağ defeh dağımnağdan satı *hasan*~ isminde
çocuñ. sāv~oluñ yávrım niyè şey yapı, İçiñ yâ birer bardağ dağa İçiñ, ossun içicāñ yer~
ōsun içicāñ birer bardağ dā İç yávrım~ İç hâ. İçiñ~ ānca çığdı çay.

230 *Geçmişlerinizin canına değsin, teşekkür ederiz.*

helâl~ ossun yávrım helâl~ ossun nè şey yapıyó. -nèyè bārmā sen- bī kıómürcü gèlmiş
burıyâ, ben de firrına dèy barıy sandım, nè diyüñ dèdim dā firrın yánmâycađ, yáhamayóg
dècādım. bi de bağdım siziñ gibi bi deliğanlı var yánında *ali başyár* dèdi kıómür gèlmiş dèdi
çocuñ~ adı *ali başáy* yetimiñ bağ, şimdi yánımında duran çocuñ. ben de dèdim Ki, bize
235 neđ den kıómür gèlsin bizim gibi fahıra dèdim; hani kim bize kıómür yolļar dèdim, öndan sona
oña böyle bārdı mıdıñ~ oña ğızıy, bāa sen bārdıñ diyerek~ işde.

Kızınız olmadı mı?

240  lum~ oldu, d rT dene  lum var~ iŖde, biri burda duruy d , *samsunda*  v var ke di aldı  vvi. d h~ iŖde ekini m kini var,  nnarı bi ip gidiceK *samsuna*,  teki de b y g de;  n b y m *samsunda*, ufa ların~ ikisi *a garada*, kızıımız va.  vey gızıımız var dıŖ devletde  vey~  lumuz var dıŖ devletde.

Onların faydası var mı?

yoh,  lumu n hi  faydası olmay   vey~  lumu n, gızım gine  z  oh.

 teki hanımdan olan  ocuklar mı?

245 h  h   teki hanımdan  nnarın, y  y  g ldi geSmiy  g ldi de burda  v  var d , buba harŖl n m  var n piy n, ne isdey n diyip de y n a  rayıP da sormay  bile, va  ahada bill  y vrım y lan y .

Babasının elini  pmeye gelmiyor mu?

250 y ~  , y v~a y v g lmed ,  li ni  pmi  g lmedi, va  ah  g lmedi, y  n  yog luna  b y td   le y , ellerin se c t larına  b y td l   l yl r~  l r d   gayınnam elbiselerini alış g lirTim, bunnara diker bi er d  td d   yle b y td .

255 y ni da d du dıŖ devletdeydi  vey gızım,  ndan sona gerisinde  ocu ~  Ŗ dene  nu  yetim  ocu ~  rda  rda m l g td , davar g td  iŖde bu g daraca y Pdudu  meyd n~ aldu  duruy g~ i inde iŖde n pic n. -hay t g lay d il~ iŖde- d  l~iŖde emm  iŖde n  sa  g ldi n  baŖ g ldi d mesin gi iŖde, y tmiŖ y Ŗında  vet y tmiŖ y Ŗında hi  g n g rmedim, y vrım.

Ŗimdi evlatlarınız g n g stermiyor mu?

260  v adlarım n  y Psun  nnara bi Ŗey g zanuP da v remed g Ki gendi tel Ŗelerinde  nnar da  v~ oca ~ o uy l   ncacı da, bi Ŗey~ o aca  da, yapıca n d , evlatların da s a ba ıca . ba ı gine b y m ba ı.  teKiler para g nderiy  nnar~ o maSsa hi ~  y la dı.  y ımız yog  y  ımız yog  y .

Yer: Samsun/Ladik/Sarıgazel

Ad: Hüseyin Gül

Yaş: 1950

- 5 *Köyün yaşlı insanlarıyla görüşerek buranın eski âdetlerini, geleneklerini, göreneklerini öğrenmeye geldik. Sizin de yaşınız bayağı var.*

evet. var~ işde éllinin~ üsdünde.

Eski Ermeni, Rum olaylarını biliyorsanız bize anlatır mısınız?

onu geçen sene ben bi ifade vërdim. öyleden bi ifade vërdim~ öyle bi yërden aradım~ amã.

- 10 *Nasıl yani?*

esgi yâni tarihi eser şeylerini geçen sene aradım bulamadım ben~ öyle.

Biz Rumlar'la yapılan savaş var ya onu soruyoruz. Büyüklerinizden duymadınız mı?

- 15 *o muşamma işde oraılar beni mahvëdiecek yá. gitmez ben babaılarlar~ uraşmadım gi yëtmez benim~ o ğadar~ ahlım. kıy~ içerisine girseñiz yaşlı bi adam bulusuñuz da şimdi ben öyle bi şeyler~ işitmedim şimdî. işitdim~ ama né bilüĝ nërden. burdan şe girer burdan çıkhar~ o zaman. dedem dërdi rahmetli dëdem. öldü seKsen yoh yëtmişde öldü; seKsen bësh yaşında öldü. oğum ben üç cüz yaşındaım dërdi. yalıñuz oğum bu ğonuşduhlarımı hep ğafiyá alıñ dëdi ğeri ğótúmeĝm~ o yánna dëdi. hiÇ dinemedig bi de o zaman cahilliK var yá.*

Hiçbir şey hatırlamıyor musunuz?

- 20 *yöh canım cahilliK var yá vurduĝ vurdu ğitdúh~ ancã. halbuse şimdi var yá. şimdi diyóm adama acaba ölmesine ğarşu gelmezdim. né dëtıyse onnarı órenmez mi?*

Deden miydi, dedeniz kurtuluş savaşına katılmış mı, anlatır mıydı?

- 25 *dedemiS. ğatılmış canım~ onnara şimdi. annadurdı né ğatılmãsi. burãda rumnaman şey~ ètmışler. bunnarın yerleri évël ğavaĝmış herħalıda. ānadurdı şimdi burdan amasyádan bu kıylerden burdan ğavã bululuĝ dërdi.*

Kedisi onlarla çatışmış mı?

tabi. şē bu madenlé düzenine girişdi. madēnnēr düzenine gidişincik, annem dēdi ki dedeme, ben seni bilióm dēdi sen asgerden ğaşdın ğeldiñ dēdi. ğonuşma dērdi dēdem. yoh dērdi sēn asgerden ğaşdın ğeldin dērdi. hātda burda bi dene bizim dedemin ğardaşı varıdı amcañ. oña
30 da dēmiş gi, buna şeydinci bunnar şimdi kóy çekemeli, oturup da hanı madolyolan yoh~ o, oña şimdik. biladeri dedeme diyó sen ğaşdın, ó diyó ki sen ğaşdıñ. bunnarı şeē üç cüz~ on bēş lirāa aldı. sen ğaşdın fiñan dērKéne urdan~ o adam şimdi gidip de şēdinci şūbede, bir bahmışlar gi amcamın~ üzerine; dēdēmiñ ğardaşına amca diyóm ben. amcamın~ üzerine bi dene tüFek ğórúnúyó. madaļlej birañ tüfe nēre ğoduysan getü dēmişler. orda da bi ayah
35 satın~ alıyó. ben burdan hēç bi şey isdemiýóm ben madaļle fiñan isdemiýóm diyı. *hacı* yá.

Siz askerliği nerede yaptınız?

ben *ısbartada* yáptım şeyde *ısbarta* acemilig~ *ısmarTa*, usda birli *anķara*. sen *ıadüklüsüñ*? geçen sizden dē geldiler yine bizim~ o *ıadüklüler* ğeldiydi. -kim ğeldiydi?- birisi *ıadüklüydü* nēydi onuñ~ adı bi şeydi yá. hātda yine aynı burdaydım ben ğoyunnān. burda
40 münübüsünen ğeldiler beyáz münübüsnen. onnar yānlarında biraz ğalabalıñ varıdı bayān fiñan varıdı şeyden ğeliyoh. -ha şeygil diyon.-

Demin ğelidiğimiz Meşepınarı'nda Rum hadiseleri yaşanmış, buralarda da oldu mu?

-he, óra *meşepiñarı*.- *meşepınan* ğarşu. onnarı ben bilmiyóm. onnar yāni bizlerden sona gelmeymiş buriyá şeyler *meşepınar*. -*meşepınarlı*- tabi.

Bu köyün nereden ğeldiğini biliyor musunuz, eski kökenini?

bu kóyüñ~ eski kókeni esas ğelişi bunu şeyde. şimdi *ğarga* var yá sen bilürsün tirennin~ oña. onun şu darafında şey macir kóyú var *ğaracaören*. *daş*, *daşören* müdür~ u? bi tuaf~ ismi var. şimdi yēñi ismi bi şey yá oranıñ.-yāv *suļuvayá* nāñ bu ilerde hemán- he. órdaymış yāni bu dedemgil yeriden. -uzaķ dēj kí- he, ğelişleri óriyá gelmişler. óriyá da ğelincig bunnar da
50 şimdi ileri ğeri dērkéne o tirennüynen dedemgil~ orda bi ğarşulaşma yapmışlar. ileriydi ğeriydi tā dēdemıñ dēdeleri daha ilerisi. ğarşılaşma yapıncıg~ ordan diyoñlar ki, yá burdan biz ğaçah. ordan ğaşduñlarıynan ğeliyólar. şimdi şurdā *çamlıķólden* bi tenesi bi para fiñan bulduydu biliyóñ mı, órda bi depede. farhında işitdiyseñ. -étmedim- o depenin~ óriyá ğeliyólar~ orda bi çeşme varımış ğaynah~ eşme. oruyá ğonuyólar~ oruyá ğonuncuğ
55 orañarda direg sardıramuyólar dā dibine ğacıyó. evelki düzendē ğızılbaşlar boyuna hep dā dibindedir. tam mı. oruyá ğacıyólar~ oruyá ğaçıncıg arazi orda da olmuyo. ğeliyólar burda

tek bir~ adam buruyá gèliyo gónuyo. burda bi de su buluyú su var burası da orman. ormanın dibine güzelenen bi gónuyu. ondan sona burdan cannandırıyo. -hoş geldiñiz.-

Bu para bulma hadisesi nedir?

60 orda işde o *rumlan* bi parasımıymış nemiş~ onu bulduñar. bundan~ aşşâ aşşa yoħarı yim beş~ otus sene önceydi.

Bu köy hep bi adamdan mı türeme?

bi adam. hep bizé~álim.

Köyünüz zengin.

65 zengin dóúl de havasladıñar zenginniye, *almanyáda* fazla olduñları için. *almanyáda* fazla olduñları için. aşâ yoħarî on beş yirmi hane var daha öcedalleri.

Hikâye bilir misiniz?

yoħ hiç~ ānnamam.

Buralarda efsane; yátır, evliya gibi bir şeyler var mı?

70 évliyá, yátır var şindi. şindi şúpeli taraf~ āçların dibi öldü yere. oruyá şindi *kel tekgesi* dèrler. -*kel tekgesi*- he. orda bi aşşáda hatda şey var *kel* pınarı diyolñar çeşme var, şey vardı bi gaynaħ su vardı. *acı~ayán* bizim~ aramızda. bizim mezañımız oraymış~ esasan. oriyá da bi tanē adam gelmiş, yátmış~ órda dèmek gi ermiş bi kişi. buña göre işde oriyá bi ıhdıgát~ ètmışler. o ıhdıgát~ üzerine orda duruyólár.

75 ***Bi efsanesi, hikâyesi var mı?***

bilemiyöm~ orasını bilemiyöm.

Amca çocuklara hiçbir şey aktar mıyorsun. Türbedeki adamı bilmez misin?

hıç aħdarmam da bilmijm Ki. oruyá işde *goçah baba* dèlilen bi adam. amma násı bi *goçah babay*miş, nası bi şeymiş bilmijm. yá bizim~ işidişimiz~ öle. orasına gelmiş~ oriyá gónmuş. 80 şimdi şédúo baħ. baħ sañá bi şey sölëjm baħ. şu āçda çabıt bałı görüyón dé mi? -ha şurda-hah. işde bu āca né diyim ben şimdi. şindi yaşlı gadınnar,~ esgi gadınnar gèliyolá öksürü oluyó. oriyá bi çabıdınan çiviği alıyo öksürünü oriyá çivilejvèriyo tükürünen bārabár~ oriyá çivilij, geçiyó gidiyó. oña göre yáni herşey ıhdıgát~ üzerine. -bu iplikler fañan~ ondan- hañá onu getirmiş bañamışız~ oriyá. yárim búr gün şindi biz burdan şe oñandan sona bunuñ

85 çocuğları aha bura tekgeymiş diyi iki çabıt da bunnar bałađlar burası olur -olur tekge- olur burası bi évliya.

Eskiden düğünler nasıl olurdu bildiğinizi anlatır mısınız?

biliyóm. -şimdi dúúnsalonda yapıyoğlar geçıyoğlar- önnar yánnış~ oluyó şimdi dúúnsalonnar. dúúnnar~ esgi dúúnnar~ öleydi.

90 ***Nasıldı, ne âdetler vardı?***

bizdeki olan~ adetler: şimdi burdan gidersin ğız~ isdemiç. ğız~ isdemiç giderler, ordan alılla. ordan bi ğave -önce ğızı sevē mi sevē mi?- he, seven,~ annaşñ ğızınan, dosla yásañ.

Anlaşma falan var mı?

aha, aha aha. şimdi bile annaşmağ~ isidiyóđlar şimdi. né için geleyüsün burıya? araşdırması.
95 yáni dúún düzenneri öyle.

Daha hiçbir şey anlatmadınız. Bize tam olarak neler yapıldığını baştan başlayarak anlatır mısınız?

annatmadım bağ. dos hayátı yáşadıđlar. yáşyándan sona hemen bu geldi beni gönderdi. baba git bāa fılanca ğızı isde. vardım fılanca ğızı isdemiç. -ğızın babası bilmiyo tabi yáşadınızı?-
100 bilmiyó bilmiyó. véricen véricem dèrkene en sonıya ğızın babası ayrı intıgağ~ ediyó. tabi ki orada duyyó. işde aradan~ iki adam, üç~ adam, beş~ adam gidiyó ordan~ onu isdiyo alıyó. adam diyo ki buña evleniyón. burada başlığ parası vèrin. üç beş ğuruş néyse onu vèrin.

Pazarlık yapıyor muydunuz?

tabi. acığ~ acığ~ oturuyóñu öle ya. ğız babasıynan~ olan babasu -arada da bıgaş dene
105 ğomşu- arada bıgaş dene ğomşu gider. o dèr gi, yā buña şimdi meselá üç dene beş dene bilezüK yapacān. yāğ işde bu geçineK~ ordā. buña üç dene bilerziK yap dèller. üçü dörde indirüğler şeyi, beşi dörde indiriller,~ üçüse dörde çıhardıllar bunu orıya bałađlar. bu orda biter. bitenden sona dèller Ki, arđadaş ben ğızıma nişan~ isdiyóm. nişan düzeni var bi, nişan töreni. e tamam nişan töreni isidiyóñ. isdiyóñ~u? isdiyó. getirürler~ onu vururlá; yerler~
110 içeller; etiydi, işgisüydü. o tarafı biter. onu bitirürler~ onu bitirenden sona geri dönerler şimdi dúún düzenine geçerler. dúún düzenine geşdi mi dúúnde né olacağ? şimdi böün fılan ğün dúún~ olacağ. né zaman? bizim burağarın dúnú ađseriyé bu~ünkü ğünde başlar cuma ğünü. bizim yáni bu ...*de *alevi* ğısmı bu cemevinin ğününe ğöre, bizim gelinlerimiz her zaman pazar ğünüyün~ ağşam, pazar ğünü çıđıyó. bizim burda dúún cuma ğünü başlar~ üç

115 gün devam~ eder. millet yemeKlüdü yer~ içer. -perşembe günü aħşamdan cuma gecesini
diyöz yá, o gece girmeden bir davul güm güm~ etdirirler. davul gelir. cuma girmeden
diyéreK- oña göre devam~ eden. ondan sona gidellé gelin~ almıyá gelir. evelden néyin at~
arabasıynan~ atnanna. benim getdijim şurda garşıda bi kıoylü gelmiş burıyá oda gidiydi. bunu
bi aşşadan *köseolundan* getitdi. -bunnarı o atnan mı getitdin?- yoh bu arabaynan geldi. atnan
120 ben geldiydüñüz. sona şimdik eveldēñki düzende ó zaman bizim zamanımızdagi düzende
damat, ğız~ almıyá gitmez. gitmez kesinlikle, ordan gider ğomşular~ alır gelir. ama şimdiki
düzende nə? damat gitmeñci gelin gelmiyó. damat oturacaħ~ arabıyá gelin~ ānım gelincik.
-bizim gelinimizde ...* damat camdan bi sefer ğözükmeñm diyerekden yāni ğözükmesé o
ğadar hayır~ oluyomuş diyé. çerez taba, böle para mara daħlayıp ğaçardı. aha ğözükdü aha
125 ğözükdü ama bi diyen~ adam. damat anında ğayboħurdu.- aşadaKiler daş~ atardı, kış
mevsi mi oldu mu ğartopu atarlardı. damat~ ordan biri ğaçırırdı. bu ğünner böyle bi şeydi.
ğayrı işde bunnarı ben şimdi nası biliyóñ mu? artıħ unutmuşum da bazan telezyonda
geleneKlerimiz ğöreneklerimiz diyó yá. o zaman bahıyóm ği, ā biz de böyleydük diyóm
hatırlıyóm.

130 ***Cenazelerin ardından cuması; kırkı, elli ikisi gibi günler yapılıyor. Sizde de bunlar yapılıyor
mu, o günlerde ne yapıyorsunuz?***

var tabi. şimdi bizim burdā cānaze, mesele dēğlim ki bugün cuma veyáğut da cuma olmadan
çaşamba günü cānaze oldu burda. gitdi. o cānezenin~ öldü gün biz burda yémeh vèrriS. -
cenaze günü- cenaze günü. şimdi sāydan soħdan misafirin gelmiş oldum~oluyó yá. biz~ oña
135 yémeh vèrriS. millet yeyén yer, yemiyén çeker gider. -bizim burda cenaze şeyleri bñ
paħalıyá maħ~ olur.- ondan sona dutañ şimdik burdan~ üzerinden bi cuma geçer. bi cuma
geçenden sona ikinci cumayá buña bi yemāni, ekmēni vèrriS. melit~ oħuduruz. orda yēr~
içerler göndericilernen bir oħuruz gidelim~ olsun. onu oħdan şédenden sona beKlersin~
ondan sona kırħını. adamın haħı vaħdı müsajt~ iyse ğırħında bi daha şeyder yemek döker.
140 ğırħını yemek döker~ ondan sona haħı vaħdı olmiyān -elli ikisiynen~ ikisini- elli ikisiynen
ğırħını ikisi biğ vèrür.

Bunların özelliği nedir?

şimdi bilecem benim şimdi hocaların diyişine göre dedelerin dējšine göre, giderinin dējšine
göre işde ğırħında öle bi şey~ oluyó elli ikisinde tāmaman iliK, kemük birbirinde tamamen~
145 ayrılma düzenleri varımış diyólar. -onun dēmesi var da dēmesiynen- ben de bazan ben
dēmesi var da ben~ orayı bilmiyóm. ben de bazan diyóm Ki; şimdi diyóm elli ikisinde

diyòm~ o kemikleri ayrılmasını fiñan, oriyá gidip de góreniñíz hañgıSsa gèliyò biz~
anatıyòñuz? diyòm. ben işin~ espirine uraşıyòm biliyòñ~u? sona baña diyòlar mesele baña
diyòrlar Ki, eserler~ aynı bi eşidúz. işde burda bi hesap yoh~ óte dünyáda hesap vérecãñ
150 diyòlar. óte dünyáda hesap vérecem dèdim nè biliyòsam benim vérecem hesabı dèdim.
yáluñuz benden bi ruh çılmış burdan~ uruf gètmiş~ ammA *samsuna* ammA *isdambuña*,
angarıyá gitdi. benim~ oriyá bi dene götürüyòllar şeyimi robotumu goyuvèriyołar hała da.

Cenaze kaldırılırken kefareet yapılıyor mu?

bizde kefalet yoh yoh. bizdeki olan düzen: şimdi burdan gomsuılar mezar gázmiyá giderler
155 gábirasdana. mezar gazarlar gazan mezañlıhda şimdik~ orda o cánazenin~ önñe dönen bi
kişi olur. ordaki mezar gázannara para teklif~ eder. yání o da ney, bi milyon lira, beş yüz
lira cenazenin düzenine göre. yání bi millonu geçmez. -geçmez bizim burda vèrse de alımıyoz
yání cibimize gör...*- oña göre oriyá gèlüller şimdi cenazeyi galhıp getitdükden sona. millet
yemek yèyece zaman. o arada örle örügene o arada şimdi o cenazenin öndellig~ adamı,
160 meselá ben cenazenin~ öndellim. geldim sãa para teklif~ etdim mezañlıhda, mezar gázdın
yá. sen de diyosun gi, benden yání heła~ ossun dèrsin başlarsın~ onu almassan~ orda
biter~ o iş. sona hocalar gèlir. hocalara şimdi tabi burda omuzlarına birer tane çarşaf~
atıyòlar. çarşaf var yá. -peşdemalığ giyèrsiñ- tabi onnar cenazeyi yıharKené üzerleriñe
öñneriñ peşdemañ fiñan bi şeyler goyarla. onnarı hocalara vèrirler. hocalara gene para
165 vèrürler,~ onar lira beşer lira neyse. oña göre onnardan alıyòr. budur.

Cami hocalarını çağırıyorsunuz değil mi?

tabi cami hocaları. şimdi bizim yolun diyé bizim hocamız daha yeñi geldi. çevre köyleriñ
hocaları gelürdü. bi de bizim kendi hocalarımız varıdı, kendi yèrişmiş hocalarımız.
kóyümüzde yání evèlden mesele oñumuş~ esgi yázuyu. -muhdarın babası- şimdi muhtarın
170 babası varıdı muşam hocaydı adam.

Burada dede var mı?

-biz gomsu dedeyüg- gompulesi bi sülale -dedeyiz biS- dede sülalesi dede sülalesidir
gompilesi.

Bu dedelerin özelliği nedir?

175 -dedeniñ~ özelliğ dedeleriñ peygamber soyundan geliğ. *hazreti ali* soyundan peygamber
soyundan- evet. inanç yání önnara inanç~ etmişiz şimdi -etmişiz de o soydan gelme yání
dedelerin şeyi o- o soydan gelme. şimdi o soydan gèliyú o soydan gèliyú. herkeş yání halına

göre ben şimdi dedeysem gidiyörüm dedeysem ben kendime göre bir şeyim varısa bunu gösderebiliyörüm saña. bi hüccet bi hüccet- ilmimi gösderebiliyör. -bizim alevi felsefesini de ben annadıyım- orayı.-

Hazreti Ali soyundan olmayan dede olamıyor değil mi?

yoh, o soydan gelmiyén- olmuyo- şimdi *alevi alevi* olan, *alevi* olan *hazreti ali* sülalesindendir. -şimdi o, o şeye baba- dé mi? yáluñuz burda bi de. -bu nası şeş şeş oluyo. adını sen söyle, *hazreti ali* sülalesi diyon da. önceden *abdu semitoğulları* Saten *alevi* ismini ayıran- onnardı. biri *abudini* birinin dedi iki ğardaş bunnarın- esası. iki ğardaş. senneñ ben ğardeşim seniñ dedüññ dedik kesdüññ kesdüK. benimkisineñ ğariban senden de ğorhuyó. noñdu benim- o zaman halı ikimiz- ikiye bölüyörüğ. aynı bu şekilde göre sen- öbür tarafa, ben bu tarafa. *alevilüg sünnü*yle şeyi ğarışdırıñ- o *hazreti ali* şeyini. o farlı. -o farlı, o faılı baba- *alevilüg sünnülüg* yanı bu *abdu semit* çocuğlarına verilmış. *abdu semit*, *hamit* çocuğlarına ğadar- *alevilüg sünnü* gidiyó. o zamana ğadar yanı *müslüman ğavurdu*. o zaman *ğavurluğ* varıdı.- şimdi ben şeyde *ladikde ğucáh; ufağ şükürün*- orayı yapıyörüm. yapıdım ve de orda içerde oturuğm bir ramazan günüydü, hem de ben- oruç deñil. o *ğuce şükriyü* sen de biliyon dā. o da oruç deñilidi. onuñ- içerde bi yāzanesi varıdı şimdigi yapıdu bu tükanda. o yāzanede şimdi otuduğ- orda. ben şimdi burdan vardım hanı. rametlig- adam baña dedi

185

190

195

200

205

210

Ki o sığara yáıdı or da bi sığara yáıdım- o da içiyó. *havzanın* bi kıyúñden bi hacının birisi orıyá mobilla alımıyá gelmiş. mobilyá alıyó. alıgene şindi o yāndan bu yāndan şimdiK- adam yānımıza girdi orıyá. ben şindi yālan yoh şindi. ben şimdi sığarayı saıladıım. adam yāzaneyé girdi yá orıyá saıladıım. *şükri* halá çekiyó rametliK- adam. sona dedi hacı çay- içiyón mu, çay söyleyim mi? dedi *şükri* oña. dedi içmiyüm, sığara içiyóñ- u? dedi içmiyüm. yāv sen beni şey mi zannediyon dedi. başğa bi kelime ğonuşmadı. -ğızııbaş ğullandı- yoh demedi. demedi şimdi. ben ordan- artuğ yöñnedim. yāv hacı senin diliyiñ- altında bi şey var. bi şey mi zannediyoñ bi şey mi demeg né demek, burayı açuğ ğonuş. açuğlayıdı getirüydü götürüydü derkene biz bunūnañ bayá orda tartışımıyá başladıuğ. sona *şükri* dedi ki buña diyéceñi sen diyécañı açuğ söyleim ben sāa dedi, başğa diyécadiñ. yoh demiyóm diyó hacı. hacı diyécāñ. dērdin demezdin dērkene orayı esdidüK. ondan sona dedim şey dedi ği *ğucáh şükri*, ğızııbaş kimidi biliyoñ múydú hacı dedi. yāv demiyóm dedi neyse dedi biliyoñ, birağ- orayı dedi. ğızııbaş dedi *but çenginde* dedi. millet ğeldi *ladın* yāylasında dedi burda harp- édiyoğlar *ladik*- öüñde dedi. *hazreti ali* dedi ğızıı fesi örtündü dedi. ğeldi bu *ladik*- öüñde savaşıyoğlar dedi. o şeyiñ- asgeri de ğeldi dedi, *ladın* yāyladan ğözlüyó dedi. emsal

né dedi biliyoñ- u? baıdığlar ği dedi orda da ğızıı fesli adam, *hazreti ali* ğızıı fes verdi oña

da. ğızıı fegli adam~ orda dèdi. ordan birisi dèdi gi dèdi, arhadaş ğene o ğızııbaşı adam~
ordan ğitmiyég bizi ğırar dèdi dèdi. ordan ğaldı ğızııbaş da dèdi hacıyá. hacı ben~ ðlmiyáħda
satın~ aldı dışarı çıħdı. zarp *bahadır*~ içeri girdi. *bádır* dèdi gi, baba sıgara içecekseñ şorda
ğave var çıħ~ evde ĩç. çay~ içeceseñ ğave var buriyá ğelme burası bi ticarethane dèdi.
215 demek gi hacı oña ruhsatı vèrmiş.

Alevilerden kendini eğiten çok iyi derin adamlar var. Buradakiler nasıl?

şimdi var~ oħumuş~ adam çoħ. esgiyi oħumuş~ esgiyi oħumuş. var var. şimdi esgiyi
oħumuş burda da var~ āğzından cuvap~ alaman. yáni yerin~ altından~ üsdünde habár
vèrür. oturuşuñ herşeyin bi düzeni var dèr. bunun düzenini annat baña diyóm dèmiyò. elin
220 diyó ğaldırıp şurıyá ğomanın bi ğareri var diyò. ğétmeni var herşeyin diyò bi düzeni ğareri
var diyò. bi çoħ~ esgi yázi oħumuş derin. yalıñuz biraz şimdi dá yaşlandı için.

Buralarda eski yazı, kitap var mı?

olmaz mı var tabi.

Eskiden kastımız Osmanlı zamanından kalma, böyle kitap var mı?

225 oraaları bilmiyóm~ işde. şimdi benim elimde bi esgi bi eser tarihi bi *ğuran* var duruyór. ta
dedemleriñ zamanından ğalır. *-ğurani kerim türkçe yazma dējl yáni-* tabi *ğurani kerim.*
türkçe yazma dējl esgi yázi. *türkçe yazmıyór*~ esgi yázi.

Yer: Samsun/Ladik/Sarıksızoğlu

Ad: Recep Duman

Yaş: 59

- 5 -baraça düşmesin- baracın- açılışına mı gelipdurū? -ametsarayında kıoylūleri gōtūmek- için araba varıdı- -kimsej bulamadın boçca gitdi- kimse gitmez yá, şimdi millet esgisi gibi dōđl hā. yoh- artıh millet evelı -millet önce gitmiş zaten burda.- şimdi millet düşmüş geçim derdine yoh sāmış, yoh sołumuş. -adam kim gelse āman deđ yáv- kim gelirse gelsin diyōđ- adam. birağ- ā şimdi birağ yáv aynı lafları. bi insan deveri vērilecek bi devē ğaıladı şimdi
- 10 insannara yá. nērdeydiñiz, bu vaııda ğadar niyé yordurduñuz milleti? -öle yá bu zamana ğadar niyé yorunTuñuz.- nē yapıyoduñuz? nē yapıyoduñ hasda mıydiñ? -yoh-

Burası Sarıksızoğlu değil mi?

sarıhsızoğlu.

Neden bu ismi vermişler biliyor musunuz?

- 15 sārıy yōumuş- evelgi adamın. -öyle mi?- evet.

Bu kıoyün kuruluşunun öncesi nedir. Büyükleriniz sizlere kıoyün kuruluşundan, nereden geldiğinden bahsederler miydi?

bura esgi bi ğuruıuş. büyüklerimiz, bize öle bi sarıy yōumuş ğōyé gelen- adamın. sarıhsız dēmişler.

- 20 *Bu kıoy sadece bir kışiden mi türemiş?*

aşşa yoharı.

Farklı sūlale var mı?

yoh -ikı iki sūlale var.- esas kıókünü ğarışdıricağ- oıusan tek bi bi sūlaleymiş yáni. tē önceden ğuruıuşu bi ğışidenmiş.

- 25 *Buralardaki Rum hadiselerini biliyor musunuz?*

varımış, onnarı ben bilemiyóm.

Onların buralarda yaptıklarını, dedelerinizin hatıralarını anlatır mısınız?

var. o hatırlardan biz bi, bilmiş şeyim yoḥ. yalıñız çoḥ *gavur* kóyú varımış buralarda. -buru yáḥın yáni bu *gavur* kóyleri- buralardan yáḥmıřlar çoḥ kóyleri yáḥmıřlar. burayı bi adam varımış, burda beklerimış. adam buruyá kóyé şe yapmamış goymamış. -goymamış yáni- o bi gişini şejyle yáḥmamıřlar. çoḥ kóylerini yáḥmıřla, nelē şurda *küpecüg* var, *kürtlü* var. çötelerimış bunnar, bunnar çöte dērmıřler, gēcelēn bi kóyú yáḥarlarımış. buriyé elliyēmemiřle.

İsminiz nedir?

35 *récep duman -duman-*

Yaş kaç?

ēlli doḥuz~ atmişa belli gidij.

Askerliğe ne zaman gittiniz?

asgerlijim~ atmiş dōrt.

40 ***Bu köyün geçim kaynağı nedir?***

geçim ğaynā ne oḻacaḥ buralarda işde. hiç. hayvan yáparsañ~ oḻuyo yosa başga bi geçim. misir, pancar bu senē, şimdi araziyé baḥiyēm ğurudu dōrt ğiyim. maḻlara yáyım ğalmadı. - yámur yámıyo ondan- yámur yamadı bu sıra... * -suḻama yapılmıyormu?- suḻama maḻ Feḻanı yapıḻıyo yáni.

45 ***Buralardaki büyük kuraklığı biliyor musunuz?***

bilmiyom~ onu. -çoḥ~ esgilerden mi, yáni biğaç sene önce oldu yá bu, beş~ altı sene önce?- yoḥ bu esgilerden. esgiler sōmaḥ yēmüř ḥaḻḥ. -dā bu nenemin dēdiú zamannarda řēdeú bu- ha ha. sōmaḥ yēmiřler. ğıtılıḥ~ oḻmuř, yáni bilmiyoh~ öle bi şey.

Burada Hıdırellez kutlar mısınız?

50 bi zaman~ öyle oḻuyoḗdu şimdi o da ğaḻḥdı aşşa yoḥarı.

Hıdırellezde neler yapardınız?

meselá bi ğuzu aḻurdun~ adam, bi şeyé giderdin. yaş~ āř kesmezler, -suyá bi şeyler~ atarlarımış- yoḥ onnarı bilmiyórum. ókúz ğoşmazlardı ókúzúñúzu. şimdi bunnar hep~ ĩ içdi yáni ürüsümler şimdi

55 ***Cenazelerinizde neler yaparsınız?***

cenaze, cenaze nası anādiyım yá. -ölü ölüyöğ, öldü gün hemen mezaállıılda göyun kesiyöla, yemeK veriliyo, cuması var, gırhı var, elli ikisi var senesi var.- hazıllıyo ondan sona. tabi aynı bildüñ gibi işde. aynı senin vadin gibi. cenaze öldü gün getiriyöla dört dene hoca. yñhyála, defnediyölağ, cumasını yapıyöla, gırhını yapıyölar. en düşük~ artıı.

60 ***Bu cuması, kırkı, elli ikisini neden yapıyorlar anlatır mısınız?***

var. önnarı bilı hocaıar bilış ~ işde.

Neden yapıldığını bilmiyorsunuz?

tabi. yáni dinimize göre böyle bi gelenek.

Buralarda neler ekersiniz?

65 buday, missir, pancar hepsini ekiyöğ yáni. şeker pancarı. -şeker pancarı.-

Bize şeker pancarının ekimini nasıl yaptığınızı detaylıca anlatır mısınız?

iki sefer çapa vuruyöğ, güpresini ekiyöğ, sulanan yeri suluyöğ~ öndan sona götürüyöğ ğantara teslim~ ediyöğ.

Şeker Pancarı her toprağa ekilir mi?

70 ekiyöğ, her toprā da ekeriK. saıdu zatē -hañı mevki mevki- mevki mevki her ğunki yeşil yönden. şimdi tabi āraSi adamı yosa iş görüj, ĩ kótú değen demir. arazişı oıan ĩ yere ekiyó randuman~ alıyó.

Buğday satıyor musunuz?

75 budā bizim tabi yarıdan nüfüsüne göre, araŞışı ĩ olursa satıyó, araŞışı ĩ olmassa gendüñe anca idare ediyó.

Mısırı kendiniz yemek için mi yetiştiriyorsunuz?

gendümüz yemek~ üçün. -mısır fazla eken yoğ zaten iki dönüm,~ üç dönüm. yáni dönüg~ olarağ. bunu da herkes işine girmeg~ üçün işde bahçiyá açıyá yemek~ üçün- yemeK~ üçün. -satılan sade pancar, buday- evet -evet- satın~ alınıór. bizim bu melmegetin~ ekseriét

80 yapacā hayvancılığ kóylerde. başğası randuman~ alıp yüz güldürmez yáni.

Hayvancılık yapıyor musunuz?

yapıyöğ biz~ ama hanı herkÉS yapamıyoğ burda. bi şey~ ilazım buña -para- para ilazım.

-şeyde *teremézolunda- teremizóluda* yoh, simenter var. simentere var -simente var~ órda-
yérli maılı dējl dışardan gelme. şimdi yérli maıllar gāhdı, yá simete yá mondóFon. -buralarda
85 da öle dé mi?- tabi tabi bizim~ öle bizim de öle işde heP~ ineglerimiz montófon.

Köyün su durumu nasıl?

su, işme suyumuz ĩ, idare ediyór yáni. yoh bizde su sıhıntısı yoh. yáyladan geliyoılar ē burda
bozułuyo su. üş beş kóy tamir~ edeh ğadar geçiyór~ on beş ğún. bizimki öldü yérden -oıdu
yérden.- he. gendi ğaynamız var bizim.

90 ***Siz kaç yıllık muhtarsınız?***

şimdĩ aşşa yoharı on beş,~ on altı sene ğadar yáni.

Muhatarlık nasıl, zor mu kolay mı?

muhtarlıh ĩ bi şey dējl~ aslında bi şeyni ğarışdurırsan. -niyé?- ē nè bilem ben de. yáPııacaħ
bi meslek dējl bāa ğóre sorarsan. bazısının hoşuna gidiyor~ amā adam avarā~ oıacaħ, ğırh
95 dēne yálan ğonuşıcaħ, sahdegár~ oıacaħ ħalħıñ~ isdā bu. yáni dorunan hiçbi yere
varamazsıñ.

Bu köylerde muhtarlık kolay olmuyor mu?

şimdi ben bu kóyde bayā muhdalıh, yápdım, buriyá oħuı yápdım. o işşihları beleş yápmah
sona mera aldıım zirátın. bayā orman ğorudım. ama ħalħa sorsañ şindi bunu, hiş birini
100 tahdim~ edemez.

Buranın halkının akraba olması ve birbirinizi tanımanızdan dolayı muhtarlık yapmak daha kolay olmuyor mu?

evet, ğolay~ olmuyo yá. ħalħ şimdi ğünden ğüne bi deşşüklüg var ħalħda. a şimdi ā bu oħuı
biz siyási zamanı yápdıh, ā buriy. yáni o zamannar da bi bambaşğaydı.

105 ***Okula gittiniz mi?***

bizim zamanımızda oħuı yódu. sā, sā soıa bi gidiyoduħ.

O zamanlar okul nerelerde vardı?

şu ğarşı kóyde varıdı, *deli~amet*~ órda vardı. óruyá gidenner gidiyodu gitmiyenner~ öyle.
ò zaman oħuı şart dējldi zaten -zorunnunuħ yohmuş ha, isder~ isdediı çocu ğönderiyomuşla,
110 isdiyén ğönderiyodu, isdemiyeın ğöndermemiş.-

Siz gitmediniz öyle mi?

ben gitmedim de sayılır.

Köyün göç durumu nasıl?

göç çoğ, var. göç köyde duran geçinemij, dışarı giden geçinij.

115 *Nerelere gidiyorlar?*

ısdambuıda var~ anğarada var, samsunda var. -esgişehir, samsun, İadik- esgişehir var.

Yurt dışı var mı?

yúrt dışında yoh. -yúrt dışında yoh.- yoh.

Gittikleri yerlerde ne iş yapıyorlar?

120 parke -parke ekseriét- bizim İadik zaten başğa, türkiyéniñ neresine gitsen parkeciyse İadikli. yáni başğa yer bulaman, parke iş yáparak. -benim~ arhadaşın çöcuğlar anğarada parkeci.

Kaç çocuğunuz var?

dört.

Hepsi oğlan mı?

125 yoh. dördü oğlan, altısı gız.

Kız çocuklarını neden saymadınız?

-parkeçiliğde bitdi bizde- bizim şimdî şöle esgi gidenner tükanı mükkanı olup,~ öle bi işçi çalışdırannar ĩ. tabi şimdi sona gidenner -yoh güzel para gazanır, bizim İadikde parke işi de olmıyasın, İadik hep biter.- çöh güzel bi geçim yápannar var. -yáni almanyayá gibi buğún gendisi iş~ adamnarı var yá, çöh güzel para gazanıj.- köyde benim yáñner var aha şimdi şurdan gitdi, adamlar gerçekten zenginimiş ha. benim ahlım~ o yá. -şēj dejm, şimdi anne mazlumolu yá ondan dolayudu- özden hałamın gızı oluy şaha maħa dejl. - bu şeygilin dāı ne yápdı onnar, odun götürüj yá? çalı sorujım yáni daha dorusu- ha bu mevlütde var~ aha burda. mevlütde var deli~amedin muhdar. -o hocanın bābası mı o? meylütü diyon?- he. -yoh ĩ 130 çalide yoh~ örda yá. beK~ ĩ çalışı yoh da idare eder yáni. -güyä yánına yánaşdumuyo çalışun da baş şey duruyo şölē diyéregden.-hocanın bubası dā böyüh canım -başğa da yoh buda, başğa da yoh dedin?- ğara~apda! tarafına soracān,~ önnarda bulunur~ ĩ çalı. biz de sizi sorsaħ yá, siz köyleri hāralda geziyon? -evet- -yáni bizim bu taraf mı ğaldı yáni, öbür tarafları

mı diyon?- kıoylerin sorumunu. -esgiyi bilen insan lazım- tabi esgiyi şındı bilmez. esgiyi de
140 bilen adam en~ az dohsan, yüz, seksen beş, dohsan yaş. -benim bubam varıdı meseła benim
rúsyáda on sêgiz sene ğalmış. adam~ ānnadıyodu böyle esgi şeyleri. hani nêler gelmiş geçmiş
başından.- nêreydi? -ayvalı, ayvalı- aladun. hayvalıda mı? hacı muhıddın, hacı muddın -ha-
-hacı muddım ĩ bilış muhdar- -adamlar ğurtuluş savaşmı yaşamış- tabi o adam bilür
herşeyini de annatdı -iyü bilür~ esgi adam,~ adamlar herşeyi ğörmüş geçirmiş. -bāa esği
145 annat dêseler meseła bundan otuS sefer sene sonra sorsařar ben bilmiyóm ki hani. şimdi
esgiden annatarah gelse, sadece řu işde ördaki, burdaki rumłann yāni yāpduhlarını
söylüyoşardı esgi dedelerimiz yāni. sadece işde çeteleriñ yāp, gelip hayvannarını çaldıhlarını
yāni.

Sizin de dedelerinizin hayvanlarını çalmışlar mı?

150 -yoh- çalmışlar bizim~ óğúzlerimizi çalmışlar.- bizim~ öKúzlerimizi almışlar. -şu aşşadagi
dedem~ öbür dedem.-

Yer: Samsun/Ladik/Şeyhli

Ad: Ahmet İzgi

Yaş: 110

5 damāşır aldımıyá yún~ atım varıdı. ata binjem. meseła işde afedesien *yáhlıh*~ *āmet* ğaḥ, *memet* ğaḥ, *hasan* ğaḥ~ otuS senediğ ben bu kıoyé çalışdım böle. he. bacām çocukene oldu hani yā.

İsminiz nedir?

āhmet

10 *Soy isminiz nedir?*

İzgi he.

Kaç yaşındasınız?

ne bilim işde hā. hatirimden çıhiyó işde.

Yüzü geçtiniz mi?

15 geçmemişdim yá harbi o ğadar dólúduđum. benim kıoyém bu kıoyde benim~ emsalım ğalmadı bizimkije. yoḥ yoḥ benden böyüg yög. bilimem ğaç.

Sizin için yüz on yaşında dediler. Yüz on yaşında var mısınız?

yā anadōmu. bende çoğ~ esgil~ isde otuS sene bu ğoyú atınan dāmaşu yápdım gezdım. ben çalışmadım. ğaçā, hane varıdı yirmi ğuruşa. emme para öleydi o vaḥıt. yāv ātda, atınan gıderdim,~ afedeşsin *aḥmet* ğaḥ~ ifdarını İy yáp. her ğapıyá atış~ éderdim. ā bu bizim kıöylüyse bu bilij. ben neynen geçindim bir de bende bekleiş çoḥ yápdım kıöe. -sen geçmişden bahacaḥsın tabi, tabi tabi. sen yaşadıḥları ānaticāḥsın.- ben nası kıöe gezdımü bu ēy bilije. -tabi tabi. bū bizde şimdi saFura kaḥmaḥlarda bunda biz, cüre mi diyoduñ~ oña?- há há. -cürēj ata binerdi. zāten bacağı yokdu o zaman. köyü böle cüre çalarağ herkezi uyadırdı.-

Cüre tulum gibi bir şey mi?

-yoğ yoğ hayı. tulum deñl de- şólē -düdük.-

Cüreyi nereden öğrendiniz?

yā afēdesiñ ğıtılığ vardı o tarihlerde da. kīm~ ā benim~ adım~ *ahmeT. āmeT* dağ, sen baña
30 çārīōn~ amā nè yēcām yōh. duyduğ ben yohluğ ğórmedim. gelirdim bŭj çorbāğ ğótürüdüm.
herkeze böle bağardım. -bi de çaldumadinī camákámı burası- burası çaldı bağalım.

Amca otur da konuşalım.

yāv oturmaS yāv. ben söveri. söverim nè oğacağ bazi dá. -sen dā bundan sona nè ğadar da
yáşıycān Sanki. ğaç sene dā yáşıcān?- çarşambā bilēne bağ iman nası bişimde şindi yāñıuzda
35 ağsa. -yōğ~ o ğadar, bu sefer tarihliğ ğerekio ò zamanda. bağ hepimize abi seğavat getir.
sade baña dóul. iman nasiP~ olmasa ölüm var da nèyleşsin. *ezrāğ* diyé Ki; arğadaşıná
yáSsañız da yáşıe ğel. sādān soğa afēdersiñ *ğāğlahe ilğallah muhammedurrasurğlah* dēdiK~
onu buaSıma ğeldi. biliom~ onu amā ben böyüğ hocağım benim bacām~ ossa. onuñ~ üçün
yátañıza yátdı mı yorğanı çekmīcen *ğāğlahe ilğallah muhammedurrasūrāh* dērsen sā yánında
40 bi meğake seni zabā~ adar bekleğ.

Siz seferberlik döneminin biliyor musunuz?

yáğımını biliom. ben uzānı bilmīom.

Yakınını anlatsanıza o zamanlar nasıldı?

nasıldı iş. ā şindi bu yağıtlağ tājın~ ederdük, sen şurāğ beKlicañ ben burāğ beKlicám. şılah
45 serpes, yápana serpes. öle beglerdük~ on beş, yirmi sene, otuS sene beKledük ğaybiğ.
dēmişler ği *şığlı*da bi *topağ* var, onu elde eder ki *ğurumlar. şığlı* ò *topağ* elde ederseğ *ğadiğ*
ğadar yáharuğ dēmişlermiş. işde ben~ öle adamdım.

Silahla attığımızı vuruyor muydunuz?

şığlı *topağ*~ *ahmed* alırsağ dēmişleğ ğerisi bize dāyanmaz, *ğadiğ* ğadar gideriğ dēmişler.
50 ámmē ben her gece ōut veridim, kiğ parası yōsa alırdım, sığara yosa alırdım. şu arğadaş
biraz bğ sözēmizi tanıe. sona otuS, ğırğ senedi dē atınan ramazan şerif~ üçün beKçilig.

Bacağınızı nasıl kaybetiniz?

bu bacām ğaradışın~ oldu, amma atuğ ğaza oldu. ölenledin mağın yánında çobanığ. seğiz
gişi eKmeg yēoğ. canteleré ğoduğ~ ortıyá. bu dizimi bükdümde bu dizimi dē bu ayām böle
55 uzatdım bunun~ üsdünde eKmeg yēoğ. ğeriden beni isdemiğadı arğadaş. ğeldi siğah serpesidi
siğanı şurıe ğodu, beregetli ossun dēdi. süfranın başına oturdu yēodu, arğadaşın biri soğ~

eliyner emniyete dyerimiş. emniyet ammuş. ben de bun bkdm de bunu uzatdmıd
teş topmdan aym old.

O zamandan beri byle misiniz?

60 blejm y. o atTeş topmdan aymı ald atdı. boşa ġayzeř dġ syledm. gitdK hasdanıe
işde o yra e odu. sona bu hlımda ben asılam a arhadaş bilıe kye beKilig ypdım
ramzanı Őeıf un. meT ġah yemani ye. biS ne ġıtlıġlar ġordġ ġusura baġma.

Buradaki byk kuraklıġı biliyorsunuz deġil mi?

65 y. oh Őkr edıñ, eda edemesseniiz bu vall ill. ġmet daġ benim adm am. met
daġ sen baña ron amma yecm yoh. bi hane dr bi belgi her gece on hane oña ble. ben
yohluġ ġrmedim. cenabı ġah baña toPaġlıġ vrdi de yohluġ vrmedi. buri orPa
ġtrdm sinide eKmeg ġtrdm. deġdim Ki, zablan gel arpa l, ymliġ varıdı hani.
kendine a b ki. ole baġardım millete, arhadaş altına ytişdi bu. y ole.

Neden oyle kuraklık oldu ki?

70 ymur ymadı. ymur ymadı. daġa baġsana burda ymadı. yoh yoh ymadı. ne ypacañ.

Sonrasında da dolu yaġmıř oyle deġil mi?

ġa kere ydı ġa kere ydı dolu, dolu ekinneri dkerdi.

Siz de arşamba'ya mısır almaya gittiniz mi?

75 arşamba benim elimdeydi meKdp yzardım. adam yoġluom on ařřıġ, on adamıdı. ye
bunu du. soġ paraġarsıñıS baġsa para bende dul. hele hırım topaġ varıdı bizim arhadaşın
bir. şindi bile girerz adıkde. git Őe maġufaturacı, ade řıġlıġ ynden toPaġ medcnn
seġamı var, ba iki metre, beş metre Őy bezi vr de. tbe mġdar vrr ba da yzar ki seniñ
seġamını saġlıe sen parı yoġla dr. ben ole slamıdım.  bu da bilir saten buruc ytişdi
bil.

80 ***Byk depremi yaşadınız mı?***

ny? benim Őevremde de oh ġıtlıġ odu. her gec zabarşı ramazanda da besseydiġ ben
ohdan besse  arhadaş bilıe. hmet daġ? ne var. sen baña ron amma benim ycm yoh.
yoh, ne ġnnerini yaşadım. hemn eve tembi ederdım, benim bu ikinci hanım; ben unc
yni. fazla bişttiridim ekm, orbı. aġurdım l drdım ġtrdm herife vrişdim.

85 kóyide baħdım kóyé de. ama ben yohluħ çeKmedim, ben alışdım *cenabı ħağ* da vèrdi. gònřular da ğózlediler.

Depremde köyün durumu nasıldı, köyden ölen oldu mu?

öldü herálda beş~ altı adam~ öldü.

Siz nasıl kurtuldunuz?

90 biz~ işde çelik gibiydük, kóyümüze yeyoduħ hani. ğurtuħduħ.

Depremi tam olarak hatırlıyamıyorsunuz galiba?

onu hatırlıyámıřem şindi. -pek fazla yıkım~ olmamış.- oldu oldu da bu bı yı, bı yıl kóylerde çoħ~ oldu arħadařın dedı gibi. -řiddét şiddeti fazlaymış demek Ki. bi de *ğol~usman* zamannarında yáni duymaj ánnatıyom ben de size. *õ kaPaclõz, daħdere* bu kóyleri yáħmıřla.

95 kóún~ insannarı o zamanki insannar gitmişler sajp ıħmıřlar~ onnara. onnar hatdā gelmişler konutu bu konutlamaj burda yapmışlar.-

Daldere köyü falan buraya mı geldi?

he he. burıe bu *řıħlı* böyüg deın bitün kóyler *rumnardan* ğorħularıla buruya geldiler~ ánadın mı? ğarılar bi yerde yátdı, eşi olan bi yerde yátdı kóyüde. -yáħma olayları nası oldu, yáħma yáħma?-
100

Rumlar'ın köyleri yakma olayı nasıl oldu. Bize anlatır mısınız?

bizim kóyü yáħamadıla.

Diğer köyleri yaktıklarını biliyor musunuz?

ötekileri bilióm ben. yáv řeětme ğardařım. -sen kendi bildın çevreni ánnat.- řey yánıe
105 demişler de sapı içimizde demiş. bu *rumnar*~ u tūrKleri elde étdiler. on hanenin beşine didiler Ki, sen bendesın. dünyáde ne lazımısa bendeysen ses~ étme. senın kóyúnú yáħacaħ, senın~ evini yáħmucaħ dedile hā. böyle böyle elde étdiler hergeci. boun *řıħlı* yandı, yarın ğece *aħdař, ğabicõz* yandı da yandı işde.

O zaman çok adam öldürdüler mi?

110 öldürdülerı de oldu yalıınıS~ o adamlar bu kóylere geldiler. evlerini boş bıraħdılar. evleri boş geldiler burıe, zabānan gitdiler maħına feħana bahcesi. onnar maħda şeydiler çoħ da iş yáp yáPdıla. adamnar kóyde yářamadı yá.

İnsanlara ne gibi eziyetler yaptılar biliyor musunuz?

115 ēy gulanı keser, ā şu barmāñı keser. neler yáparla neler~ işaretĩ için. işaret bırahmīe çoh
hüner yápdılar~ arāda bi de. -esgiler dā ĩysini bilir yá hanĩ bizim kıyümüzü deşememişler.-
o *rumnar* ne demiş bilĳon mu? arhadaş~ aşdı lafi. *şıglĩ* yáharsah *ladje* ğadar yáharuh
demişler. *şihĩ* bi memlegete ğarşı gelić demişler. nej varısa dişliler hani. gine de öleydi bu
şihli olmasa *ladje* ğadar yáhyálarıdı.

Buraya neden Şeyhli demişler biliyor musunuz?

120 zamanında burije gelen devriş, şih gömuş~ adını. *şihli şihli* o kıóúñ~ adı da *şihli*. öyle gidić.

Buralarda evliya, yatır var mı?

var.

Kimdir?

125 ā doľuca hangini sayyim saña. -say say, bildiklerini say.- sayámıem yāv –*seyfē dede* ondan
sona *ğara~apda*daki- ha témam témam sen sayyon. -hajr ben sayyorum da benim
bilmediKlerim varsa diyorum.- doľuca yāv doľuca doľuca. bizim de ahlımızdan çıhdı doľu
yášlı adam. -şimdi *seyfē dede*, *sefi dede*nin ğardaşı. uriá ne deniyo *ğara~apda*?- işde
unutdum teggeler birbirleriynen ğardaş~ emmizadelerimiş. çö şöhdü onnarı unutdum ben~
öle.

130 ***Dersim harbini bilir misiniz?***

-*dersim* ha *dersim*.- ben eşgarlıh yapmadım.

Askerlik yapmadınız mı?

yapmadım.

Dersim harbinde yaşananları hatırlıyor musunuz?

135 elbet yaşıyodum. ahlımdan çıhdı ha.

Kürtler mi ayaklandı?

140 *kürtler* ayáhlınamaz mı yá. *kürtler* ayáhlılandı zatán. *şihli* yáharsah demişler *şıglĩ* yáh -
ermenı dējl, *ermenı* dējl ermeni dējl. *kürtler kürt küt*.- *kürt*~ için gelise ben bi şe *kürtli*
yáharsah demiş –bilmiyo musun, bilgin mi yoh? şey.- unutdum ben bu sene de yáni yalıñuz
bu ğorhu ahlımda. *şıglĩ* yáharsah *ladje* ğadar giderig demişler hah. *şıglĩ*da böyle yııt varıdı.

Dersim 'de Kürtler ayaklanmıştı ya bu Rumlar'dan hariç. Onu biliyor musunuz?

145 bilişem ben. amhá hep~ ahlımdan çıhdı unnar, hep biliyo~ unnarı. áşğara gitmedim ben áşğara. esğara ben~ ā böle bi evlenmediydim. maşın yándā eKmeg yerKene Çantaj ortuyá godu. bu dizimi bükdüm, arhadáš su sesi adamıñ gëşifların başında. geriden birisi geldi şilah daşıllaşdı herkeSde varıdı bi iki gişî. *seşamüm~ aleyküm* dëdi tūfā orıyá godu, süfranın başına otudu. ben de bu ayāımı uzatdım dā bunuñ~ üsdüne yèmeK yiyoh. arhadášın biri so~ eliynen emnişetli tūfā dëverimiş şöyle. *kūt~ ètdimineş benim~ āteş toPumdan arayā* balduruh şuriyá o gāygá geldi benim başıma. hālā beş yá. yoşsa ben çoş bi yūt~ adamıdı.

Eskiden bu köyler nasıldı, şeyhli sizin çocukluğunuzda nasıl bir yerdi?

150 *şıglı* çoş yerel kóydü tā ezelden. niyè dësenē? o *rumlar* dëmişler Ki, duymasın gine *şihli*lar da *şihli* yáharsah *ladik* bize doşunmaz dëmişler. bu gadar yūdídı bura. böle yūt~ adamnar varıdı. bunnarın dedeleri ebeleri bizim neleş. *rumnar~ öle dëmiş şihli* yáharsah *ladje* gadar gidiliş.

Rumlar'la karşılıklı olarak savaştınız mı?

155 çoh. ikindiden başlaşlardı yátalaş gelişlerdi kóş yátarah. böle sürünü sürünü sürünü tüfeg~ õ şelinde goşunda gelüdi. bilmam~ adam gónderdi *rusyúyá* giremezdi. yá. günüzün bile beKlerdüg kóy ayuh dóşıl yá. hani toplamış geliyó diyéreg Pençelişlardı kótu ār ne varısa kóyü. *rumnan* da gomazdış kóyè yá.

Rumlar'la aranız daha önceden iyi miydi?

160 õ *rumlar* mı? daşā ince dél mi? u gadar ilerdı õ gadar. hepsi baş õ, bū ēy dënmezler de, baş~ oşum dëm *rumnar* fena dóşıldú amhá sonradan azıtdılar. -arhadan destek gördüKce tabi- *toPaş~ osman, toPaş~ osman* namına gitdiñ mi?

Siz Topal Osmanı tanıyor musunuz?

tanişem tabi. *tobaş~ osmamn* ben yārım dëdi mi, uçan güş duruyódu. işde.

165 ***Siz Topal Osman 'ı gördünüz mü?***

õ hõ, gāş kere ekmeK yëdig. dëmiş Ki iş *ğavurlar, toPaş~ osman* bi dëmiş *şihli* iki, *şihli*ynan *toPaş~ osmana* gāybëderseg *lādih* doşunmaz. *ladı* de teslim~ alıruş dëmişler. işde bu kóyú oña góre de almadı.

Topal Osman nasıl bir adamdı. Hatırlıyor musunuz?

170 hatirliġem~ ámma nası işde ġoca bi *urum* sözüüm burdan uzā. -yoġ *topa!*~ *ōsmam* ġasdediġo?
o savaşan, *türkiye* insanına saġp ġıġan~ insanı söyliüyó?-

Rumlar'a karşı savaşan Topal Osman'ı soruyoruz. Topal Osman Rum deġil ki.

rum dóú! *toPa!*~ *osman*. emmá yine *urumnann* da biraz da şejni yápardı. yá işde unnara da şeyderdi. işde *toPa!*~ *osman* da yūt~ adamıdı. bu o!massa *!adī* bile yáha!lardı. bu ġadar
175 yūtđıdı *toba!*~ *osman*.

Bu çevreyi kurtaran Topal Osman'mış deġil mi?

-evet. tabiki destek de görmüş bur!ardan da ġece ġaçırmış.- öleydi *toPa!*~ *osmamn* namını vardı.

Rumlar nereleri yakmışlardı?

180 *ġabıćözü*. -*ġabacagöz* kôyü vardı.- *ġútlūŭ*, *ġabıćöz* kôyünü dip kôyleġi de yáhdı!lar. *řih!n*
yáharsaġ demişler, *!adik* doġunmaz bize. *!adiġ* ġadar giderüg demişlerġ.

şeyhli'ye kadar her yeri yaktılar mı?

yáhdı!lar. *şih!n* hicizidi bizim ta!ladan.

Teşekkür ederiz. Sorularımızla sizi yorduk.

185 yoġ yoru!du bi şey yoġ. şey~ aldım esġi düzeniġe ġonuřduġ canım. başımıza geġenī.
ikindiden biz tahsim~ éderdüg arġadařlarıñ yerini. ġavul!lar geli de ġünüzünden yáhuT
ōrānın~ eKmek to!amıġ geliyoġ din gelillerdi ġarı!ar~ anadım mı?

Amcanın ismi neydi?

-*āġmeT*~ *ahmeT*- izgi. *ahmeT*~ izgi.

190 ***Yaş kaç?***

-yaşını ben ġayıtlarıma baġsam bilirim de. yařıñı tam biliyo musun?- bin üç cüz yirmi doġuz.

Okula gittin mi, okumanız var mı?

há var.

İlkokula mı gittiniz?

195 *tūr*ġeřesini oġudum ben. bu bu sonadan geleni oġumadıım. bizimKiñi oġudum. sona geleniñ
bizim~ a!madı!a o vaġıt, şindi yaşımız geġmişimiř yā.

Yer: Samsun/Ladik/Tatlıcak

Ad: Hanım Çetinkaya

Yaş: 90

5 hoş geldin, ĩ öļ. sen de hoş geldin~ öļü. -ā şöyle oturağ gelin.- çoh yaşa ömrüñ~ uzun~
ossun. geçin ha. -gêl~ ana gël.- -sen geç sen.- sen geçsene. ē burda yějinci ğapıda yuyóm
gel.

Atatürk'ü hatırlıyor musunuz, Samsun'a geldiğini biliyor musunuz?

ben nê bilêjm bē, ben şeĭ ğünü bilemiĭm Ki *atatürkün* geldünü bilemiĭm ben.

10 *Eskiden bu köy nasıldı, neler yaptınız?*

buralar mı? buraların ilkindē geçimi çoh zorudu. ğupre yōdu, ordan sonamā hiçbi şeyler
yōđdu yávrım. ğene devletimize *allah*~ ömür vêĭ sin. şindiKi işlel çoh~ êy de ortalıĭ çoh
pahaļı ōļ. birāz~ işde öndan sıhıĭşĭó milleT hani. işde öyle şeyler var şindi. şindi ĩ ortalıĭ.
devlete *allah*~ ömür vêĭ sin. çoh~ êĭ işde esĭ işlerde. èveli çoh fahırlıĭ varıdı, ireşbellih hiç
15 üymuyodu. işde şindik bi zararí yoĭ~ emmē şimdi de ortalıĭ çoĭ bahaļū. milleT daraļıyó
işde.

Bu kez de pahalılıktan mı alınamıyor?

tabī.

Nene, buradaki Rumlar'ı; Gâvurlar'ı hatırlıyor musunuz?

20 *ĝavurļaññ* bir şeylerini anca hatıļıļam ben. urdan *cobudan* ğetĭrdülē, böle sürgün~ ètdile
ğötüdüle. ōn, bi, iKi denesini, bi tek~ ikisini ö şelerde öldüdüle yázuļarda. anca önnarı
hatıļıļıyam.

Buradaki köylere çeteler baskın yapmışlar. Bunlardan söylerler miydi?

önnarı bilemiĭm ben *ataKul*. anca şeĭ yáĭdıļa dēdile *ĝaPicĭōzü* dēdile. *ĝaPicĭōcün*~
25 adamnarı ĝaşdı ğeldi buruyā. *ĝavurļar* yáĭmıĭşļa basĭun yápmıĭşļa dā, buruyā ĝaşdıļa.

Öldürmüşler mi?

yápmıĭşļa, yoĭ yoĭ öldümedi. öldümedi, öldümedilē.

Burada büyük bir zelzele olmuş. Siz de bu zelzeleyi biliyor musunuz?

30 yā. bilióm. bilióm böyüg zelzele oldu bilióm. évdeydim yátahdādım ben de. yūndan sona dē
o zaman bunun bubası da sādı. ē aman yárePbīm emme biSim~ ēmiz yihııladı. yihııladı
çoh şeydi év. *elbanın* yihıımasını tōbe inkırafdı~ ibi o. çatmaydı o vakit bizim~ ēmiz, esgi
évdi. évilde o durdu. óndan sona *elbādan* sona da bura yihııdı; bizim bu *lādıK* yihııdı. burdā
otuS~ üş dene cenaze çıhdı bu sate bu gōyde. cenazeden çoh~ ev yihııdı ó vakit. bunnarı
bilióm~ işde anca o~cazzaıları

35 ***Bir zaman büyük bir kuraklık olmuş, onu biliyor musunuz?***

ne olımū?

Buralarda çok büyük bir kıtlık olmuş, onu hatırlıyor musunuz?

ğitlıh~ oldu ğitlıh. hep ĩmüg aldııla da yédile. namcan topladııā. namcanı içine ğatdııla
ışmıün~ öyle yédile. bilióm~ onnarı.

40 ***Çarşamba'dan falan mısır getirmişler öyle değil mi?***

işde aldııla. ışmüg aldııla böle *ladikden*~ĩmüg. şeyé ğatdııla içine namzana ğatdııla da öyle
yédile. o ğitlıh senesini bilióm hē. yā ónnarı bilióm~ anca ónnarı bilióm~ işde. benim baş,
annem *yémene* gitmiş, yā bubam *yémene* gitmiş. bi dā hiç gelmemiş. bubam *yémene* gidincı
ben üç~ aylımışım. bizim~ oıla dēdi Ki; gelmedi bi da *yémenden* dēdı. anan üç ğız çāsıynan
45 ğaldı. duı ğarı. anam~ işde bizi ğórdü böyüdü işde.

Anneniz tekrar evlenmedi mi?

yōğ yōv~a. bi dā evlenmedi. bizimem, bizi ğórdü işde. onnarı hep ğórdük yávrum.

Hıdırellezi kutlar mıydınız, hıdırellezde neler yapardınız?

50 hā. ne bīm gidenner oluyomuş hıdırellez şeıne gidiyoğ dēerekden, ğasbaıardan nēm ben
kóyden bek~ öle olıuyodu.

Burada pek olmuyor muydu?

olıuyodü. kóyde bek. yaş~ āş bilmem. o hıdırellez şeındēn üç ğün bi şey kesmiyoıardı hıç.
ğünaf diyerekde ğünaf dēı. ó vaıt~ ó şey. emme şindi bunu hiç bilen yoğ. hıdırıllézi
mıdırıllézi hēş bilen yoğ~ oğ. hep kesioıar da ne osa yapıyon. ēsgide sifil dōıu şimci öyle
55 dōúımen mi? esgideki~ibi dōúı yávırım şinci. yā esgidekin gibi dōúı şindi. anca isdedúğ.
şindi siz yeñi yétmeler~ atuh bi yándan şey olıuyoıla; kimisi emekli olıuyā kimisi māşılı olıuyā.

öndan~ öndan, ö işde esgideki~ibi dóúļ şimdi. něđ yálan mı söylücám ben. gine fahırlar zenginneđi, ben bu yášımdan sona hiÇ birini yálan söylemem. yá şindi.

Kaç yaşındasınız?

60 ö ne bilim. tarihda dohsan yášındasın diyé. yã yá yášlıyım yávrım. öndan sona şimdi işde ne bım herkez çöu emeklü. benim~ adamı öle hęc bi şeyisi yöüdu hani. ö zamannar öyle youdu bile. emekli memáklisi bi şeyisi youdu. dođ dut. iki sene oļuyó témam~ öleli. benim~ adam öldü mü~öleli otuS~ iKi sene oļuyé. otuS~ iki senedir bi işde; bi tek~ oļum var hepisi.

Sadece bir tane mi?

65 bi tek~ oļum var. yédi denesi öldü yédi dene.

Neden bu kadar sayıda çocuğunuz öldü ki?

işde kimisi böyüg~ öldü kimsi güççüg~ öldü. gızamuh~ oļuyodu bah gızamuh. gızamuh~ oļuyodu önuñ~ ilacı yöüdu. gızamuá dutuļuyodu çocuğlarım yédi denesi öldü. yá işde esgi günneğ böleydi. gār dā nesi var bilmiğemiŞ~ işde. ö gávurbozgunnuında milletin çöu adam~ oļannar biliyoñ mu? gitdile gitdile hep~ o gávurlanñ yerlerine. gaP kimisi bahır buluyodu kendisi gömmuşle de gaçmışla diyölardı. cobudan cobu diyála. cobunun gávurlan. işde esgi işler öleydi. şindi yeñileđi ne bilim yeñileri bi adam~ oļdı, ne deđm ben de.

Pekmez yapmasını bilir misiniz?

ne yapmasıñi? pancardan mı? -he- biliyoğ.

75 ***Nasıl yapıldığını bize anlatır mısınız?***

onu nasıl mı yapıyoğ? şindi ö pancar gocabaş diyoh biz. ö pancarları şimdi şediyoh~ oļuncu. gantara gótúrűKeně ilerini güzelleğini, sāđlamlanını seçiyog. işde İgi gazan yãp, goca gazannara göyoh şindi. önu gızıyoh, yuyöğ, biz~ éveļ temizliyoh, yáyıñıyoh, gazanna göyoh, bişiriyoh bitün gocabası. öndan sona da çıñarıyoh bi ilande teknéde döüyoğ~ unu. 80 çilesini alıyoğ şiresini de ilane göyoh geri. unu bekmez yapıyoS. gaynayı, ganaj gaynaj ö çóken hēb behmez~ oļuyó. yá. behmez~ oļar şeyde işde böle guruhlarımız var~ aña örañar da gazannar,~ ilanner var~ unnara göyoh şindi. unara göyuncü gaynadı. altını yáña yáhã yáhã yáhã bu begmez~ oļdı bilinje. gaşu dađ uzuyé böle begmez~ olmuş.

İçine şeker katılmıyor değil mi?

85 buyű.

Şeker katmıyorsunuz değil mi?

hiş şeker meker isdemiyō, çoḡ datlı oluyā.

Üzümden, armuttan da pekmez yapıyor musunuz?

90 āmut begmezi, üzüm beKmezi biz yapmıyoḡ. yápan kıóylúler var bñ bu taraflāda. önnar mevacı. aha bunnar üzüm; bu ġara üzüm ileri sene yapduḡ. yapamaduh, bilemeduḡ mi? bilmıġm. bilemedī, yapamaduh biz.

Sizin zamanınızda pazar falan kurulur muydu?

esgiden~ oluyodu. esgiden nākit~ oluyodu biliḡon mu bazalları? peşembede oluyodñ
95 peşembe ġunñ oluyodu bazar. öndan sona ben~ atıġ ūḡutdu. şindi şeyé dönderdile baḡ.
çarşambıyā dönderdiler şimdi çarşambada oluyo bazar. esgiden maḡ bazarı burda oluyodu.
İadide oluyodu maḡlar~ ōḡl. şimdi şeyé ġótürüyoḡa dōruvá ġótürüyoḡa topteklġ öriyé
ġótürüyoḡa urda yapıyoḡa bazarı. şindñ şindigi revā~iş böle işde. şelbēt narġe ayāġġabı narġe
öle şe. beḡe āyána çorap. narġe herifē o vakit çorap. ö esgi işler esġi şēde başımıza cember
vuramıyoduḡ da. unu bilıoduh da yávrım baḡ şindi. peşdembaḡ dutunuyoduḡ~ évelce. önün~
100 aḡtındaki kuşā alıyoduḡ da başımıza örtüyoduḡ. bunnar ġuruyodu öndan sona da önnarı
ötünüyodñ. bi tek ben dōḡl yá hep~ öleydi hani. reva~iş öleydi. bunnarı biliḡom~ işde dā ne
bim. dā vardur~ emme bilemiḡom~ işde unuttum çonunu hani.

Eskiden kına geceleri nasıl yapılırdı?

nelel?

105 ***Kına gecelerinde neler yapardınız anlatır mısınız?***

ġına gēceleri mi? şindi gelini esgiden hiç~ esgi bazar ġun gelin çıḡarTmazlardı. şindi dā
şēetmede tükleḡin hiç hiç hiç~ esgi bazar ġun gelin çıḡarTmazlardı peşşembe~ün
çıḡarıḡlardı. peşşembe~ün çıḡarıḡlardı. şeyden başlarlardı tā saliden, çāşambadan dúñ
başlardı biliḡon mu? undan sona gelinnig ġıza bi gēce ġına yáḡallardı, ertesi ġun hamama
110 ġótürülḡerdi baḡ şindi. öndan şöle geçi éderdi şindi eline, ayána da ġına yáḡallardı. peşşembe
ġun zabanın elini ayanı yıḡallardı. ata bindürüḡ aḡl gidellerdi. esgiden~ öleydi. şimdi de
napıyāḡa esgi bazar ġun, esgi bazar ġun cümertesi~ün, cumá~ün başlıyoḡa; esgi bazar ġun
gelini alıyoḡa gidiyoḡa. şimdi de öle yapıyoḡa, esgiden~ öleydi. esgi işler~ öleydi peşşembe
ġunúdu.

115 ***Gelin yeni evine girerken birtakım âdetler yapılıyormuş. Siz de yapar mıydınız?***

ne yapıyoğa mı?

Kötü huyları esgi evde kalsın diye testi falan kırarlarmış. Bunun gibi âdetleriniz var mı?

he. bilmjom ben.

Âdetiniz yok mu?

120 yoh bahsana. ben bilmjom.

Gelinin başına bir şey saçmıyor musunuz?

125 hā duş şindi. gelini ğapınuñ~ öñüne getirinci çērez ğurusu maı~uıardı. gelinin başından saçarlardı. buřdā ğaynatası, ğaynanası ğelini ğelineñ~ èveliyé diyi sorallardı. sen az çoĥ, asılu ossun~ omasıñ. geline kömüş damuzlu vèriyon,~ inek damuzlu vèriyon, ğoyunan. öle bārırıardı varıdı. esgiden de varıdı. yá.

Eskiden gelinlik beyaz mı yoksa kırmızı mıydı?

130 beyáz da ğiymiyodu hiñci ö vagıt. ö beyáz şimdi çııdı. -sonada çııdı dé mi?-yá yá beyáz ğiymiyodu. bēn böle dip doruĥ fisdan ğiyérđi, ğara bürüg yápaıları biliñ mu? ğara bürüg yápaıları. ğırmuzu, bi yánnā ğırmuzu bi yánnı yeşil duvah vuruıduıardı. şimdiki iş~ ö vakitki iş de şindiK~ èy dóııl. ğabaruh ğabaruh bi şey yölduyöla. bazı gelinnerin burası açuĥ~ oıuyá. evel öle dóıılúdu yá. şindik~ è èle işde. sán napdııa ē? işde bunnar. ēı öleyse işde bunnarnan biliñ yávrum. esgi işlerden. anca gendimü gezdirióm~ usul usul.

Nene, maşaallah size. Doksan yaşında olmanıza rağmen gayet de dinçsin öyle değil mi?

135 yá ne biliüm ben. bu öyle diyé ben böle diyom~ adem öyle diyé. öylemişüm diyóm ben hanı. ne bilim bilmjom ki yávrum.

Bu köyün ismi neydi?

-datıucaĥ- -datııcaĥ- ēyle bek şeimidim, bi şey dóıılúduım; duı ğarı çocūudum~ emmē bek şey dóıılúduğ. tā ö vakit vahıında.

Durumunuz iyi miydi?

140 èyidi durumumuz. bubam yémene gitmişidi emme anam bizi şeıtdi evle, şeıtmedi - muhdaç~ étmedi- yá étmedi çoĥ şükür.

Araziniz çok muydu?

idare ediğ bek de fazla dld emme gne ekiyodu. y.

Nenenin ismi nedir?

145 -hanım.-

İsminiz hanım mı?

hnım ęetingay. he.

Nene, Allah razı olsun.

150 y sayoĭ. ne biljim atuh işde noĭdu y mi bildim, kt mi bildim? anca  darı bildim yv.

Yok nene, sorularımızı ęok gzel cevapladın.

işde bu zamn y yle y bi taha ilerisiñi ben de bilmjom hani. gendmden ñcekileri n biljim ben. y anca onnarı biljo. bek de undan ilerisini bile bile bu darını bile ben. oĭamaS ki bek yşlı yoh d kyde.

155 *Sadece bir kyde ęok yaşlı kişi denk geldi.*

başga kylerd? h vardu. nnar ęoh d hdiyrdır tabi. bi nnannı bildi mi d ęoh?  bildi

Seferberliği anlattılar. Onları falan yaşadıklarını anlattılar.

160 h işde ben seferbelli bilemiyom, y bilmiyom beğ. işde diym y bubam seferbelliğ daham gitmiş, ç aylmışım ben o vakit. nu bilemiğem ben. benden byceg gz grdaşım var, bunnar ĭadikde.  biliyodu. y  biliyo.

Siz kağıncı ęocuksunuz?

en gccg benim.

Diğer ablalarınız ld m?

ld y. ikisi de ld. oĭan grdaşım ydu, iç gzıdıĭ, ldi.

Yer: Samsun/Ladik/Yukarıgölyazı

Ad: İlyas Atasever

Yaş: 62

5 *seļamü alekūm* hoş geldin~ abim.

Amca nasılsınız?

ëy de dōúlúh vaļa.

Neden ki?

10 *aļlahāma* bindireg şükür~ ossun da şöle bi şey, ayámı *gurban bayram*mdan bir yánnı bürgdüm düşdüm gendi gendüme. anadı mı çoĥ zolluh çekióm.

Burkuntunun kırıktan daha zor olduğunu söylerler, bunu biliyor musunuz?

çoĥ kötü. İleşió ğırıĥ şu bu da anadıñı buruĝ. *samsuna* gitdim~ anadı mı *ladik*de filim çekdirdim bi şey anniyamadım, çekiók.

Amca, isminiz neydi?

15 *ilyás.*

Soy isim?

-atasever.- *ilļas*~ atasever.

Yaşınız kaç?

20 kırk beş şey, elli bir dōumluúm. şey kırk bir dōumluúm. atmış~ üçü buldu. öle oļuyò, öle dé mi? kırk bir dōumluúm atmış~ üş móluyò, atmış~ iki mi? -atmış~ iki oļuyòñ~ ā sen.- ben ā o~adarına aĥlım yoh~òļ, evet.

Büyükleriniz size Rum hadiselerini anlatır mıydı?

rum hatiselerindenĝ mi soruyòsuñ, neden soruyòsuñ sen bāa?

Rum hadiselerini soruyoruz?

25 ne gibisine, haļ ná?

Türkler'le ne gibi ilişkileri varmış, köyleri basmışlar mı, işkenceler yapmışlar mı, adam öldürmüşler mi? bu gibi olayları büyüklerinizden duydunuz mu?

ihdiyâllardan. şöyle bi şey var bizim duydumuz. *hacılar dāy* dedikleri yer biliyosuñ? *hacılar dāy* dedikleri yerde ānadiñ mı? babam ğardeşile ókúze duz götürmüşler. aklılıkda ókúzlú
30 duz götürmüşle. babamda bi de cırā gitmiş. ò *hacılar dāy*nda dizlen çeşme vardı yá, bel belki gitdin mi belki górdúñ. ò çeşmenin~ altında dere var, derede efendim ē ne dileridi? bu kıyden ne birisi ānadın mı? geliñ siz buradan gideK, órđan biz ğorkúdan ğorkuyoruS. biz dorudan giderig diyé ve kıatásıyla ayrılıyoła. ayrıldıkları zamā önnarı *samsunda* geliyoła gelerken her bi şeylerini alıyołağ derede. anadın~ı? bu çöteler. efendim nēyner gelende
35 bābam gelmiş~ efendim. çeşmede bahıó gi bi tana argádeş oturuyo. nerelisüñüz? *aşşagölyázıdanuğ*, *yukarıgölyázıdanuğ*. kıyler meseła bu kıy~ ufağ, bu kıy böyüç~ órđan burdan gitmişler. arkadaşları olan feñan~ adamın kıyaları? evet. hemen ğalkıyo ānadın mı? size bizli bi şe étmez deē ò *deliāhmedüñ* başına getirió. hēç bi şe olmuýó, ötekilere soruyolağ geliyoła. bizim duyduklarımız bu ānadın mı? ò dāda burada efendim bir şey çötesi deē, *topal*
40 *-osman-* çötesi deē bi çöte tüñemiş. ò da burada hani yá kimsen ben zenginim meseła, ókúzlú zengin gótúruğ yeó. ò çöteler órda bayá boş duracağ deñl yá. eKmek yeceğ, nēyner geliP gecece. bu zenginner önara az çok bakallarmış. önün góyüñdenim deñinci öndan gelmiş geçmişler. efendim bu góyde bizim dedüklerimñ bi de *çerkes* çötesi diyéreg türemiş. öyle duydumuz bu. bir de *kübecüğ* dedimiz kıyde asgerler,~ asger beklemiş anadın mı? *kübeci*
45 ğurşunnan yāma yarıyoıla, yákın diyoła ve de burada *küPecik*den gelen bir vatan ğardaşı burda bābamgil görüyó. ve de dağa tezelerde önnarın hani yá çócuna çócunan. hani benim çocum benim~ ismimi daşıcağ~ ólá de mi? burda görmüşler, meraba diyoruz beyle bi şey var. bildiklerim bu vā befendi.

Bu kıyü yakmışlar mı?

50 hayır.

Bu kıye gelmemişler mi?

hayır. bu kıyde *atāzı* varıdı anadım mı, *hüsnü* dayı diyérek. öndan sona *bqazkıy*de bir gine bēle ileri gelen boyu varımış. ò bakımdan gelmemişle buriyá. hani yá ğazi; tipçüğden~ oldu gitmiş, ğazi olarak. ānadiñ~ı? burda yaşadı. bu adamı ĩ bilióoruS. bir tek oluynağ bñ hemen
55 hemen benim çalışdımı çalışıyódu maşallah süpanñ alłah. ò, öndan ğazi öldü uçun haniä. öle bi şey hadısa gelmedi buýyá. -adam ğomamışla- ğomamışla. hani yá önnar hani ná ğadar ösa bilbirleriynen itdifaK ğurallağmış bu kıyé gelmemişler. eyle bi şey görmedik.

Büyükleriniz burada olan büyük depremi anlatırlar mıydı?

60 büyük depremin anadın-ı? az çok ben de biliyorum- eveT. büyük depremde bak şu büyük depremde -şu garşıda mı olmuş on birnácay?- ó gadarını hatillíámíóm da, bah şu ev -garşıda garşıda- ha. öndan peK bi şey- olmadı. burda büyük depremde efendimim yıkıldı emmá Çan gaybımız- olmadı evet.

Diğer köylerde can kaybı bayağı olmuş, öyle değil mi?

65 evet. şindik şindéi önu da büyüklerimiz de diyo da de bize. şeyini görüyoruz, şurda büyük bahcedéik bizde ó dededen çok máfatımız var.

Burda evliya var mı?

var. -var var.-

İsmi nedir?

sadedétdin daş. -sadetdin- taş- evet.

70 ***Mezarı orada mı?***

yog. yalıñız- ismi olarak geçió hanı.

Yaşıyor mu?

adam mı? hayır yá

Hayatta değildir canım öyle değil mi?

75 hayır türbe dié éle. bunar efendim yédi gardaşlar. yédi gardaşlarımış, bu tegge olarak biliyorum bizim bildimiz. yédi gárdaş. efendim birisi *eremeş* derik yogarda -yáylada-yáylada. *sejT- aħmeTi kebir*, böyle yédi kötekdé diyerek. bağ dē şu örda bir- āvaç bĩ ānadıñ mı kötekdi diyereK geçiyo bağam- ismi. -*gara- apda!*- *gara- apda!*, *gara- apda!* diyerek geçiyó ānadı mı? bağ dāın- içinde bunnā.

80 ***Buna ne diyorlar?***

sadetdin diyoılar. taş ha. türbe annadı ĩmı bi tekge. yáni bēle bi şeyler.

Bunun kerameti nedir?

kerameti mi? işde söyliyórum yá, *allah*ma şükr-ōsuñ bir can gaybımız- olmadı ó şeyde ö meséla depremde.

85 *Hastalık için şifası var mı?*

yáni bu ó, unu ğarışdırmıyálım.

Neden ki?

nèy mi?

Araştırıyoruz da onun için.

90 araşdıryósun sen~ evet araşdıryósun da, bunnar kıānınımüzdá ğánúnúmúzdá yoĝ. var mı?
yoĝ. ónu da ğarış~ óriyí da ğirmielim~ óriyá da ğirmielim. oriyá da ğirmielim~ o mesele
de başĝa bu mesele de başĝa. şindi meséla bi şeyé tapdıımız gibi buña da tapıyoruz. bē şin
beni aradım burda şimdi. isder şurda şu āaç oĝulumuzda mekdemimizde yáħıyoruz kıoy~
udamızda. evlerimizde yáħamıyoruz. benim~ emmim varıdı *sedet dīe atasever*~ ó da. ó
95 yáħiyódu bu anda bi şey bilmióduĝ. sabisi olmuş~ oluyómuş. ĝaraāç kesede dedikleri biz
ĝórmedik. ĝara késedem~ āaç hızarıan beyle hızarıan Çekiliyó, ĝetiriyóla buriyá serdiriyó
türbe torduyárah. hani ó adamlar~ ermişler biliyolarımış, ĝelip dirayét~ éttiler yápdılar
emme şindik yoĝ. ĝayrı ikú üş senedi éle bi şey ĝórmedik.

Bu köyün ismi neydi?

100 *yoĝarıĝölyázı kıoyú.*

Önceki ismi neydi?

yokarı -inoS- inos.

Bu köyün kökenini, ĝeçmişini size anlatırlar mıydı?

bu kıoyúñ -bu ĝoy en~ eski kıoymüş- ĝeşmişini éñ~ esgi kıoy burası. burası bēyle bi sizin gibi
105 seniñ ne olđunu ben bilemem. aĝıh ĝonuşuruĝ faħat dūr ben seniñ né olđunu bilemem,
bileméjm. benim né olđumu sen de bilemeSsin. bēyle ĝelió bu on doĝuz haneĝ nanetleniyóĝ.
bizim on doĝuz~ annatdışlar na ĝóre ānadıñ mı?

Soyunuz mu türemedi?

sóyümüz türemió.

110 *Bu nedenle mi aşıĝıya ĝeçtiler?*

yog aşa gemiyoġar da mesela ya *ısdambuġa* gidiyo ya bi şey  ediyon. ŝunda *anġarada* bizden hemen hemen bu koyden fazla var, *ısdanbuġda* bu goyden fazla var. diyeceg  eyle, bir var yaygara var naletlenme demak yaygalama var. bilmiom.

Sizin zamanınızda bu koy nasıldı?

115 nası gibi, ayni ayni durum. ayni durum  artıġ bilmem ayni tas ayni hamam.

Bu koyde ne ekip biersiniz?

biz bu işde buday, arpa, mısır; şeker pancarı yapıyoruS.

şeker pancarını yapıyor musunuz?

şeker pancarını yapıyoruz tütün yapmıyoruz. tütün  olmuyor. biraz soġ su geliyó. soġ hava.

120 ***şeker pancarındaki kota durumu nasıl?***

totalar hesabını sormuyóS dün nesleri de söyledim ben Ki.

Burada kota işini nasıl yapıyorsunuz, uydurabiliyor musunuz?

ne totayı mı? hayır nası uydurak arġkadaŝ ne verişeler  onu yapıyoruz. ne verirse onu yazdıruġ bané anadıñ mı? şimdi ben bi ileriki sene sekis tonudu bu sene altı tona düşdü.

125 yarisını ireŝbeñliñ; yarisını buday  ek, yarisını şeker pancarı ek. ya eyle gelmié tard  efendim yıġaf yapıyoruS  artıġ haniä. bu taġlayı bırakmıä. bu taġlayı bu yıl dört dönüm, bana dört dönüm eKersem  efendim dörder tondan ne eder, nem ġaŝ ton eder. bāa vermişle altı ton. haniġe altı ton teslim  edicāme vermişler, ne yaPacam ben?

Kotadan fazlasını verseniz ne olur?

130 fazla verdikleri zaman, ben geşdiK senā şunu ānadım saña; ben geşdik senā ve ileriki sene iki seneliñi ānatım. üş ton fazla vermişim, üş ton daha ġaŝ lira veriyóla bāa? beş lira veriyóla mesele oġaraġ ġonuŝuórum. beş liranıñ dutuyólar baña üş lirā iki buuġ riġasını veriyóla, iki buuġ lirasını devlete ġalıyór. hani buñ beş liryā alıyór ŝekerin kilosunu şejn pancarın kilosunu diġelim. beş lira bana ġeri vericegler ya, hani aldı bu parayı vericeg ya bana. beş
135 liranıñ iki buuġ liġasını veriyóla iki buuġ lirası ġalıyór. efendim geşdiK sene totayā yaġalandım iki devriyé yapmışlar geşdik senede. meselā burdan bu taġla ġaç dönüm ton verir? bir ton verir, mesele oġaraġ ġunuŝum. bi tónuñ ānadıñ mı dā yañılma payı, ġuraġ gitdi, şunu gitdi belli öl. iki yüz  elli kiló iki yüz  elli kiló baña yañılma payı vermişler. alta Ta gitsem üsde de girsem cazaġıyım, yetiŝdirémessem de gine bu gorevde ceza yim hā. mesela

140 altı ton mu vèrdile bana, ben de çıkartdım Ki beş ton vèrdim. orada da öle şeyde cüzdanın
üsdünde yáziyó diyóm gi, eFendim bán altı ton iki yüz~ élli vèrécañ~ iki yüz~ élli kilo. iki
yüz~ élli kilosu ne diyseñ? yáñılma payı. fazla vèr gapli, iki yüz~ élli kiló da aşşası. mesele
diyelim ki aS ton vèrdi yá bana beş ton vèrdim. iki yüz~ éllij içine alıyór hani yáñımasına
vèriyór. yalıñuz~ onun da gine yárisını vèriyór. ondan sona geşdiñ, ó iki yüz~ élli kiló vèri
145 şeyde cüzdanda yázıdından hariş. daha fazla çıkartdım daha noğsan yápdım, onu hemen
hemen üşde birini öde diyór çığardamāssam. fazla vèirsem üşde birini vèriyór. né dèdimi
ānadabildim mi? efeñdim êyle uraşıyoğ ğūyá. geşdiK sene benim~ anadıñ mı, üş ton fazla
vèrdim. üş tona banā ikisini ó yáñılma payının yárisını vèrdile. bir tonun da üşde birini
vèrdiler. ne yápağ? satmā hayvana yèdüseK olmuyór. onda ğorhuşluğ~ ó da ğorhuşluğ
150 hayvana. hayvan mı bu orada ödürüşlüğ mi yápağım?

Hayvana zarar veriyor mu?

neyū, yoğ zarağ. bir~ ikincisi bunun hani yá küsbesi diyereg~ alıyoruS. küsbesini
bilmiyereg aha bu dağa iysini biliyó efendim. bilīyi. fazla vèrdimiz zaman ne yápiyór yákiyó.
ānadın hasda yápiyo hayvanı ānadı mı, yá unuñ az Çok.

155 ***Şekerli olduğu için karaciğeri dayanmıyor demek ki. Öyle değil mi?***

hah. yá.

İsminiz neydi?

ilyás~ atasever.

İlkokula gittiniz mi?

160 yok. oħuryazağım yoğ.

Konuşmanız gayet iyi ama öyle değil mi?

çok gürbet gezdim. çok gürbet gezdim~ ısdanbuğda. şindik ben ısdanbuğda çoğ neydi señ
bi işin, hayde alınmış satıyon *haram* dá, hamağ hağde. hanı bize *kadeñizli* dèrleridi *laz* düşün
dèlerdi. ginē aynī dilim var dēğil mi?

165 ***Hayır, canım onlar daha farklı konuşuyor. Karadenizin geneline ilişkin bir laz anlayışı var. Hâlbuki lazlar Trabzon'da daha yoğun olarak yaşıyor ve konuşmalarındaki farklılık anlaşılıyor öyle değil mi?***

-tabı yá. onların ğonuşması belli- yalıñuz *laz* belli.

Bu köyün sorunu nedir?

170 atıg bi biraz, biráz~ aşşada siz gidiniS İadikden ānadiñ mı? şu, şu ev var yá, bu evden~
aşşası güzel su içiyó üs yáñı şey basıç yápmıyó basıç yáparbilir mi? -evler şimdi depoyan
teraziye geçiyó.-

Depoyu daha yukarıda bir yere kuracak yeriniz yok muydu?

ğuracıñ, bundan mülacat~ étdik -zamanında aşşagölyázñımıñ su- bu sú içilmiş şu depomuz.
175 bu depo. bu depómúz bu. bu depo şindik aşşakölyázñıñ suyuynan billüdidik, billüdi. önnara
mülacat~ étdiler~ İç kıyó yétmiyó diğ yokardan su getirdiler. bu suyu biz aldık. biz aldık
suyumuz var yok dējl yá allaha için. gel gelelim bi basıç yápmıyá -sabañdan añıyı mesele-
yög~ işde öle dema çıkmıyór. çıkmıyó ha. -benim çamaşır mañnesini bozdu. bi senelig
mañne bozuldu.- bañ şimdi añıyó sohañdan~ ağıyór evde su yók. -Sabañdan~ añıyó bañ
180 şuradan añıyó su. sovañdan añıyó orda daşların~ orā- bu suyumı añıyór gel gelelim Ki basıç
yápiP da yókari çıkmıyór. yáñı bañ bi cāmi öñüne aha şurda yér ğazdıñ. ha yér ğazdıñ.
efendim şey mülacat~ étdik büfelerde aramızda it çıkdı ānadiñ mı? rıcamız imkanı varısa su
yétmu. -yáni beş~ on hane su içerse on hane- gelsin baqsın ha. -çamaşır mañnesi bozuldu
diyóm yá- şindik bi yálan yok, bñ yérden alıyoruz,~ içiyoruz. yere çesme yápdık şimdi bel~
185 ārī hanımá. gel gelelim evde de çamaşır yıñıyó. -deponun hatdi burdan gidiyódu, buradan
āyırdıñ hatdi yoñardan vėrdik şimdi böle gine aynı. düzen yoñ yáni düzensiz.- hah, düzeni
yög. gelen memurlarımızda anadiñ mı, burdan içemezsiñiz diğ çevirdile şimdi. rapur
vėrdiler. -kıyóden berī bi iKi ğaç~ adam yáni tarafdar dēlúk.- bi aşşāñ şindik şeyé bilmez
dējlsin kıyólerimiz imkanı yög. ānadiñ aşşagölyázı şé şey aşşa şu evden alt yánnarı su içdi
190 için bize ihdiyácımız yög diyó. bizim ihdiyácımız var diyörük

Yer: Samsun/Ladik/Yumaklı

Ad: Yaşar Çöpçü

Yaş: 67

- 5 -muhdar demlig ğaynaĵ zabaĥdan bu zamana sobanın~ üsdünde ğórdüm.- çay~ oĵacaĥ canım. -hemán çay~ ossun gi biz fazla durmaĥıĥ dá onun~ için deĵim yáni. işimizi görüncüĵe vaĥıt bi çay~ içeydim burda- bi varım~ ā çayı acele yapacañız.

Nasılsınız

iş olmuyo ğayrı, iyik de. -yormasaĵar dá iyi oĵur desene.- yormasaĵar daha ĩ oĵacaĥ tabi.

- 10 *İsminiz nedir?*

yáşar çöpcü.

Yaşınız kaç?

atmış yedi.

- 15 *Biz köyleri gezerek köyün geçmişini, nereden geldiğini, kültürünü, geleneğini, göreneğini soruyoruz.*

evet~ evet.

Köyün en yaşlısı siz misiniz?

benden böyük var canım çarabilürüg. benden~ doĥuz on yaş böyük.

Eski Rum hadiselerini hatırlıyor musunuz?

- 20 şimdĩ *rumĵanñ* burāynan işbirli yapdıĥlarını. yáni bu kóyüñ ekmek verip, *rumĵanñ* yáĥmadımı, diĵer kóyleri nēyi yáĥdıĥlarını bahsēdiyoĵardı. burda bizim *ĵadir*~ amcam vardı; bu hafiS, hafiS var yá hısınımızda onun, onun babası. ĵoyunu savdım diyé, pıt pıt yánımdan bi daş düşüē diyó, arĥa tarafımdan diyé. benim~ elimde dē tüfeg var diyé tüfeg~ atıyóduñ~ o zamannar~ ó. seĵsen, doĥsan yaşlarında méfat~ étdi meseĵa. neyse şordanĵ ĵaĥdım
- 25 yüKseldim, baĥdım gidiyó. tanıdım bi deva. dēdi gi diyó bāa, babangil çóteleri geçürüce şeyi bütün dengeleri geçiriómuş burdan. *ĵarapuñara* ĵadar bizim topramızdan çıĥar dıyáĵarımış. hangĩ kóyün toprandā soyĵun yapıldıysa ó kóy sorumlu oĵuyómuş~ ó zaman. neysē dēdi gi

buña *ğavur* diyó, çöteler babamgili vuracağ buğün için geçmesinner burdan dèdi diyé. ben önün için geldim dèdi diyé. *ğavur* gitdi diyó bábam bábamı çárdımdan goynu birağdım 30 *ğavura* diyó. bábamı çárdım, bábamınan gonusduğlar diyé. ó zamanın için de bi şeyleri götürmediler diyé, gitmediler diyé. ertesi gün diyó aynı günün için aşamına diyé *deliğhmáto*lunun mağını sürdüler diyé. *rum*lar diyé *ğavur*lar diyé. yáni bu bağımdan biziminen için işbirli olduğundan, bizī vurmadan gurtardığlar diyé. böyle ānadiğlardı.

O dönemlerde buralarda adam öldürmüşler mi?

35 tabi illā kim bu ğanı gönderirlermiş, bizim bu *yoğarı ğırān* dèrüg. biz yoğarda *deliğ* şeynen *ğarapuñannan* bizim için arada. illā kim başgunnar yapığıyomuş. tabi burda da varımış. söylerlerdi işde burada eşidiyoduğ.

Öldürdüklerinden isim olarak hatırladığınız kişiler var mı?

40 şimdi isim için oğarağdan da fiğan için ölmüş diyéregden de hani böyle bi şey, isim bulamığm. bilemicām için orayı.

Askerliğe ne zaman gittiniz?

asgerliğ elli altıda gitdim.

Gazilik durumu var mı?

45 yoğ, biz için öle bi şey ben siviliydim. yalıñuz *ğóred*en soğraydı bizim gidiğimiz. hani bizden önceydi, o otuzğar gitdi *ğóryé*. -ğaç yıl yapığın?- yirmi dört ay yapığım. -o zaman iki seneydi- evet.

Bu köyde neler ekip biçiyorsunuz?

50 bu köyde misir için ekerüg, buday için ekerüg, pancar için ekrüg; şeker pancarı. ekdimiz bu masüller. buday var için arpası, hani ğariğış için önnar zaten hepisi tahıl geçer. hepisi zaten. buday için ekerler bizde en çoğ hani.

Köyün geçimi nasıl?

55 geçimi normal diyébilirim. öle düşük şeyinde oğanımız çoğ yoğ diyébilirim. şükürler için olsun. şimdi eviñe geldi miydi, eviñ için işi elli senede meydana gelen bi şey. bi evi yapığım için meseğa. ben atmış yedi yaşındağım on yedi yaşımı şu yána birağalım için işde. ó yandan mera bi yandan mağım. ekseriğete mağcılığ.

Malcılık var mı?

małcılıh var tabi małcılıh~ olmassa ne iş yáparsın? yoĥ. -besi- besi dējl normal olur. damızluĥ, ğoyunum var~ işde. urdan burdan derc~ édilij. yáni yapılan~ iş bu.

Tahıl ekimini nasıl yapıyorsunuz?

60 şindī hā önu, önnarı anadım yáni şējne ğádar. bunnar bunnar daĝ şey yáni çüngi gendi yapıdımız bi şey. şindi bizim onunc~ayda ekim~ ayındañız, onunc~ayda ekme başlanır buranın budayı. ta onunc~ayda ekilir~ onunc~ayda. onunc~ayda ekerüg budayı. ğaraāş~ ayı dērüg biz; aralıh~ ayı dērsiñiz siz. ekseriyéte arapayı o zamanda ekilir~ ay~ ólaraĥdan dējm sāa. efendim şubat~ ayı feĥan yılaf~ ekilir. öndan sona ğelduĥ aprul; nisan~ ayına 65 misir~ eKilir. işde pancar bu arada devam~ édir bu iş. öndan sona sekizinc~ayá ğadar yédinc~ayın sonuna dorā çıĥar. biçime başlanır. efendim sekizinc~ayda oraĥ bitirrüg, doĥuzunc~ayda, onunc~ayda pancarı sökerüg.

Pancarı fabrikaya mı veriyorsunuz?

evet. bizim şindi ğantar var *ladikde*, o ğantara teslim~ éderiz. ğantar *çarşambıyá* vērür bizim 70 şeker pancarını. *amasyá*larda *amasyánin suĥuovāy*dı bizim. şimdī *çarşambanın* fapriĝa yapılıncı *çarşambıyá* aldıĥar.

Burada hangi ürünleri satıyorsunuz?

şimdi şeger pancarı zaten başĝa bi ürünümüz fazla şey yapılmıyó. meseĝa havaĝar çoĥ yávaş 75 yār suĝama şeyimiz yoĥ. havanın~ üsdünde yámur yāarsa, fasille masille olur~ işde. genelliKle fasille, noĥut zamanında ó da. yáni çoĥ~ aşırı dējl de. şimdī aşırı verim diyé yázın burası özel bī memleget. ĝırsal ólduna ĝóre aşırı verim ólmaz. faĥat şükürler ossun yétiyé da. satıma da az çoĥ ĝalıyó yáni. ah çoĥ~ oluyó yáni. ĩ budayın durüm bu seneki dutumu da ĩ~ĝuraĥluĝ göre. -bu sene bayá ĝuraĥ~ oldu- evet bayá ĝuraĥ~ oldu. bu ólduna ĝóre şimdī 80 zarar~ edeceg ğadar dējl budāy şeyé ĝöre ĝuraĥluĝ göre budayların düzeni ĩ. ĝüzünti er~ ekilēn buday gendini ĝurtardı yáni.

Buradaki büyük kuralĝı hatırlıyor musunuz?

doĝu yāmış ĝırĥ~ üşde. ben óna yerişemedik sekiz, yédi; yédi, sekiz yášlarındamışım ki 85 önuñ~ öle teferruatını bilemiyém. bi sene ĝuraĥlıĥ~ olmuş. -dedē az dışarı çıĥ.- tamam~ efendim geliyém. şindi bi sene ĝuraĥlıĥ~ olmuş, ertesi sene doĝu yámış ĝırĥ~ üşde. ĝırĥ~ ikide ĝuraĥlıĥ~ olmuş, ĝırĥ~ üşde doĝu yámış~ ó zaman ĝıtılıĥ~ olmuş. tabi biz bilemiyöz~ önü. şehri ĝórmedik neyse de babamĝil getümüş yemişüg~ işmişüg bi şeyni bilemiyém.

Siz somak ekmeğini yiyecek kadar düşmediniz, öyle değil mi?

düşmedik, olmadı.

Ekim alanlarınız geniş mi?

90 çoh geniş de diyémem. benim o ğadar geñişimiz yoh. hele yáylamız hiç yoh. hiç yoh. herkes gendi mağını anca ğaşdarabiyé. ekica yériñ tağlanın birini boş birađıyā urdan mağını ğaşdariyó öle yáni. beK. ó ğadar geñiş. ārazımız yoh.

Hayvancılık nasıl?

95 hayvan. oğarağdan sūrclıđ. inek genellügle kömüş bek bulunmaz. bi iki ğaş ğışide bulunuñ. ó da tercibağı bi, iki, üç feğan. sūrclıđ işde. beş. altı tapanéñ boyunu var, ğoyunculuğ yápiyoh işde. tavu, ğazı zate şejr beK mağdan sayılmaz. tavuğ ğış. ürünü bu.

Eski ayların ismini biliyor musunuz?

100 hepisini de bek sıraynan bi arıyá getürebilü müyüm bilmiyóm gi. şindī *ocađ*, *şubat* hani bunnar sizin bildüñüz aylardan. şey öbürü öbürü de; biz *zemheri* dērük, *gücük* dērük, *mart* dērük, *nisan* dērük -nisana *apruğ*- hayır *apruğ* başğa. *apruğ* sizin dēdiñizde *apruğ* ayı, *nisan* ayı. *apruğ* diyoh biz. siz *nisan* dērsiñiz, biz *apruğ* dērük. óndan sona *mayıs* ayı

Mayıs ayına ne diyorsunuz?

105 dēmak gi ó deşmiyé heralde bağsana. *haziran*; kirez. efendim. *temmuz* orađ. ayı, *ausdos* *ausdos* orađ. ayı. *temmuz*, *haziran* o dēđl dēmek Ki *temmuz* o mu? -*temmuz* orağdun- *ausdos* -*ausdos* harman diyoh- -*ausdosa* harman- evet. -*eylül*, *ekim* ğasım üç. ay ğaldı- üç. ay mı ğaldı? -he-

Kara kışı hangisine diyorsunuz?

ğara ğış dēdimúz *ĝaraāş* ayı. -*arađđ* mu?- siz *arađđ* diyosuñuz *ĝaraāş* ayı. efendim şu birinc. ay. ikinc. ay mı? birinc. ay zaten gelmedi *gücük mart* adı burda.

110 *Köyde göç durumu nasıl?*

ğöç boş. evler var, beş. altı tane var. yeñi nesil dērKene zaten burdan ğaçan ğurtulur zamanığa.

Buranın ismi neydi?

yumađđı.

115 *Neden buraya Yumaklı demişler?*

arTuğ şöyle bi genel~ oğarağdan bi şey bilemiyóm. böle tarih bi şey yázmiyé.

Önceki ismi de mi Yumaklı'ydı?

yumağlıydı tē -esgiden beri- evet esgiden beri yumağlı.

Bu köy nereden gelmiş, büyükleriniz anlatır mıydı?

120 hā önu annatannar varıdı, bizim şöyle dēim saña bizim~ aslen çöpçüler~ oğarağdan şimdi dışarı gidennerı saymıyoğ. burdâ on~ üç, on dört hanejk biz. emirliden gelme bizim. emirli, gāvān~ emirli göyünden. önnar üç gardaşlarımış~ asgere gıyāben asgere gitmişler. bu olay az otusana, otusana -ben dışarı gidijim- ne oğacağ neyē çārıjım dējım, ne yāpacağ? -o giderha. bağ seni ne çarıyo burda. -yoğ yoğ beni şēetmejn ben burdaım- ĩ hadi. şimdi üç gardaşlarımış asgere dutmuşlar. gıyābın asger~ olmuşlar fazla galmamışlar Ki asger~ olmadı, biz asgere gitmek. resdini çeKiyōla dā başı yāpiyōla. urdan dā galesi yāpiyōla, urdan ayrıldığdan sona dahi bi müddet dā başında gālıyoğ bunnar. öndan sona ortağlı sukunatlaşiyē. birisi gidiyo dā~ ardına gonuyo bu üç gardaşın lafcu~oğl. birisi sağızla gonuyō gāpısuz~oğ, birisi buriyē geliyē çöpçü~oğ. bunnarın~ üçü bu şekilde yerleşiyōla.

130 burdaginin oğan~ evladı olmiyē burdaginin. sağızlığdan gidiyōla gari hamilemiş doğumu yāpdı mıydı, çocuğ öldü diyōla gösdermiyōla alıp geliyōğ buriyē. buradan nesil çoğaliyē işde. dūın yāpiyōla buña dūın yāparkene gari gēliyē Tabi anası. bābası biliyē gariğ, ana bilmiyēla öldü bellüden. gēlinci diyo gi, yāv gadiğ. bu çocuğ baña ná gadar bi gani gāynıyā geldi, çerime soğasım geliyē şu çocu dēj yāv. damatı yā. öyle diğinci diyo gi, gari fiğan hani

135 bi çocuğ öldüydü bilğon mu senin? diyē. ē. işde ölen çocuğ bu çocuğ diyē. bu güne gadar söylenmemiş bilmemişler. işde biz döremişig. şimdi ö sağızlığ iki hanē galdı, sağızlığda iki iki hane. bu gāvān hasarlı yoğlarının~ içinde asarcığ gāvāğ mı? gāvā bağıydı asarcığ geçdi.

Görüşüyor musunuz?

ē, gitmem mi? gidip geliyösun. devam~ ediyoz tabi. -bi tek şey galdı çaylar nē zaman geliceK?- çaylar tēz geliğ.

-şējn muhdarı kim yāv doğağasım?- mevlút çavuş dēller mevlút bilmem tanın mı? -caminin orada mı evi, nērde durıdı?- benim~ ağrabadır öruyā varıncı, öruyā vardı mıydın -gördüm~ adamı da şindi çığaramajm şindi- tabi tabi, illā görmüşündü. -masıyā gerek yōdu gi- -bē önün~ için dēmişdim.- bi semāver getürecām semaverde benim bābamin çayından. -

145 içcediK, bi bardağ şey- bi bardā bi bardāğ vēr. ayrıran da vērürdim, niyē çay yāpdūdun bā. -

ben derinden gangağ gordüm de oña dedimidi yav- şaha yapıyom şaha. -bura gelinci benim dedim de onun~ için- şaha şaha de şaha diyom saña tamam. işine bah, şimdi semaveré buriyé goyacam ya.

Bu köyde evliya veya tekke var mı?

150 türbē heral oħulun yānda benim var da, bi adı yök. -ha burda- ha.

Keremeti var mı?

şimdi şöle dërler *gıranmoön* bi adam, bi yatur. *gıran* dërük bizim yoħarda *garapuñar*la bizim arada. bir burdā var bi de *gara~aPda*da vār, bunnarın~ üçü ğardaş diyé eşidiyöh. birbirlerine şey~ oħarāhdan birer şiltēe düşmüşler diyé eşitdük. ö ğadarını biliēm başğa bi şey bilmiēm
155 ben. -*gara~aPda*dagi *rumlan* gomamış diyola- öledi sölyüoħdan~ işdē eşidiön~ onnarı. - ötekilerinde var mı öle bi şey?- yoħ. yöh~ öle bi şeyimiz yoħ. sade *gara~aPda*dagine gideller. -saden buranın ēn meşur şeyi *gara~apda* bi de *mazlumō*lundaKi dāl mi?- he. -ö *mazlumō*lundagilēri *gūlapTan* mı, -nēydi o, aslında nē?- *gara~apda* *gūlapta*! şey belirler. *sejt~ amedi kebir*, önnarı zaten sayman eñ~ önemli şeyler. biz~ ēveli böle dërük çirmā -
160 *gūlapta*! nērdeydi?- *gūlaPda*! şeyin~ üsdünde, tekgeniñ şey var yā *gıran* ğursu iki hatunnuda. -hā ō mū?- ö. -ōñun yoħunun~ üsdündegi- he he.

Onu ziyarete gidiyorlar mı?

gidiyoħa.

Keremetini biliyor musunuz?

165 önuğ da ö ğadarını sizin daħa çoħ bi şey vëremicem ben. -*gara~apda*da çey davuğ çalınmaj ben onu bilijim- orda duydun nanağ öyle orası. -davuğ çalınmaz- çalınmıyé davuğla meclis yapamazlar. yāni yapılmıyo esgiden beri.

Çocuklarınız yanınızda mı?

benim~ oħanın birisi *samsunda* belediyéde çalışıy hizmetinde. birisi *gavaħ*da ğabārta
170 tükānında çalışıye, ikisi benim yanımda. birisinin emeglü parasını yaturdum bi yaşını beklj, birisinin de *baguru* ödiyé. işde uraşıyoh dünyā işi, varsañız çöh.

O kadar büyük çocuklarınız var mı?

şimdi aTmışda oldu. aslında ilk~ oħanlar ölmese elli beş doymļu elli iki doymļu Çocum varıdı benim. on dört yaşında evlendim. -öle mi?- evet.

175 ***Kaç tane çocuğunuz var?***

beş, ĩ başđa yáni öle çocuğ~ uçun. yáni er~ evlenmeyne çocuğ çoğ~ olmaz canım. artığ
itler yétiđe canım.

Babanız seferberliğe katılmış mı?

đatılmamıř. đatılmamıř, şöyle değim~ önu da; dutuyoğarımış dutmayı emmim varımış
180 rüřdiyéde oğuyomuş~ o zaman. rüřdiyéde oğuyo diyéregden ğaymağam bâbamgili
bırağmış. bu çocuğ şimdi bunu ğótürür sek, bu çocuğ oğulu terKétmesi ilazım. oğuldan ğalır
diyéreKden emmimi bâbamı bırağmışlar yáni. ğótüyóđarmıř. yáři ğelinci ğitsin değişler.
piyádi var yá ö yánnı ğótürüyóđamıř~ asgere. benim bâbamı órda. -*süleyman* ğildi mi?-
sülüman burdaydın~ ama teze ğayboğdu heralde.

185 ***Devamlı bu köydesiniz?***

burdayığ bi~ ár~átdimiz yoğ. náPađım vatan, vatan değiş~ öyle. -*ğara~aPda*da yüz beş
yářında bi amca var.- evet evet oğıcağ. ö oğuma, yázma bu esgi yázıdan~ oğuma yásadı. ö
bizim burda imam~ oğurken dā. imamıdı burda ğaçah~ evde oğuyoduğ. -esgi yázıyı
bilyón~ o zaman- ben o ğadar aşırı değil de yáni. işde evimde ođuyácađ ğadar bilyóm. -esgi
190 yázu değiün~ *osmannı*.- *ğuranı kerim* dā esgi yázıyı diyoruS. -*ğuranı kerim* mi? ha.- esgi
yázu ođuyó. esgiyi yeğni yázuyu çığıncu dā? -*arapca* oğuyo- -dün yámur yámadı heralde
burıyá.- yámadı. bi ğeldi ğeşdi. bilēmēm~ önu bilemem. ö yoğarı aşında dālar çeKmesi
ilazım -sert~ oğur- yoğ yōđ ö öyle dóúđ~ öyle dóúđ. setden ğeçememezđu olmaz~ onun. ĩ, bi
bardağ dā döküğüm diyorum. -*ağlah* razı oğsun.-

Yer: Samsun/Ladik/Yuvacık

Ad: Recep Kamber

Yaş: 1930

5 buyur geçin bóle. otur~ abi -yoğ sen otur.-

Amca nasılsınız?

î hamd~ ossun~ aļļa şükür.

İsminiz nedir?

recep, recep gamber.

10 *Yaş kaç?*

dohuz yüz~ otuz doğum -dohuz yüz~ otuz- evet, evet öle bi şeyler.

Biz kaymakamlığın yetkisiyle köylere gelip araştırmalar yapıyoruz. Siz de az çok bilirsiniz öyle değil mi?

evet tabi. tabi tabi faħır fuğaray, evēl istediñiz ğonuļar, düşğünneğ.

15 *Duvarda asılı olan resimler nedir?*

bu abī, bu adam~ āşşih. *ķara~aptaļlı*ydı bu adam. İsmi *aşşih muhammet,~ aşıh~ ahmet*. bu adam bi ğıza āşih~ olmuş *ğara~apdaļ*da. ğızını da babası razı olmamış, *aļļāh*nı seversen oturucān bağ. şöyle şöyle ayrı aļp~ etdin yāv. efendim, bu adam çoğ bi tarifciydı *ķara~apdaļ* bi tarifde ğaymağam geldi. yāni ğusura bağmayāļım. ğaymağam biraz vāzı etdi etdi, 20 *ķonuşdu*. sayın ğaymağam dēdi, tirer raydan çıļmuş dēdi. ó zāmağ cannı tireğ çıļdıdāğ sōnā buna çāirdi. yāni onu ğaymağam~ onu bi şey bilmiyo sanniTiyò. ğaymağam buña bi soru vėriyò ama saten dilinde. rağmetli vėrdi vėrdi, vėrdi sorguyū. sayın ğaymağamım dēdi, bi de ben sorāim müsāde edersen dē. ğaymağama bi soru vėrdi, ğaymağam tutuldu ğaldı, cėyāp vėremedi. sen dēdi ğaçı dēmezdiñi oğul dēdi, ilKoğul beş. ben sāna ben diplòma vėreğim dēdi 25 ğaymağam. sayın ğaymağamım dēdi, ğusura bağmağim seni ğaymağam seni dēdi, diplòman bāğ bi geçiri dēğil ki dēdi. sen baña cuvap vėremediñ~î ben sağ dışdan baña diplòma dök. benim diplòmam var,~ a dēdi dā bağım dēdi. *aļļah*ım dēdi. bi adam, *ļadikde ğubu āğmet* var; *ahmet balcı* var yā. bu husūsü önün yānına gelirdi, ders~ aļmağ~ uçun. ó ğadar bi

tahsiliydü -müfdü mü?- hānī tarifde oħurdu. -müfdü mü gēliydi?- yá yá. -onun yánına
30 gēliydi?- tabī. müfdü bunun yánına gēliyádu váy. -onu dējm- işdē- ó gadaş bi tarihci bi
adam burī burié geldiK- işde bi. oriyá bi resim çıħartdı gendi tarifile. óle.

Buraya bu resmi çekmeye gelmişler öyle mi?

ēvet. ğaymāħam fełañ geldi geçende, bi baħdı şöyle.

Köyünüz bayağı boşalmış değil mi?

35 yáv abi kóylerde çıħma héP, şimdi herkez iş sahasında kimisi. -evler göçmüş- evlerde evet
göçler gidiyó bilmem. giden geri geliyó, gelen ileri gidiyó, işde dünyá böyle.

Bu köyde kaç hane var?

burda ğaş lan? yirmi altı mı yáv on doħuz, yirmi yēdi mi, yirmi seKiz mi? óle bi şey heralde.
-yirmi ĩki olması lazım.-

40 ***Eskiden nasıldı?***

abi esgiden ğene aynı öleydi. aynı benim ben ēlli doħuzdá ğeldim buruyá. ben bu *asarcuħ*dan
ğelmejm faħan. aħşa yoħarı yimmi yim beş- otuz hane. yim beş hane bi sālām dışardadır,
ğurbetde. *isdambul, izmir, anğara* fağat ğötünü ğötünü aħan gidiyé.

Bu köyün ismi Yuvacık değil mi, neden öyle demişler?

45 -doru *yuvacıħ*- evet. evelden *cüremen*miş, ha *cüremen*miş. bundan- aħşa yoħarı on sene
anca oldu dé mi, -anca anca- *yuvacığ*- olalı? -óle.- esgi ismi oħu *cüremen*. şimdi *ladje* varsān
ben nerelisin? *yuvacuğ, yávacū* tanımıyo saten tām. oraniñ bu memlegetin- adamı. bāa
yuvacu bilmicān-i, ben *cüremeni* bilióm diyé adam.

Buralarda neler ekilip biçiliyor?

50 yáv- abī şimdi bizim oralardā orah çıħdı çapā şey- ekin çıħdı, -buday, arpa- çe ğereK orah,
çaPa pancar faħan dērKene reşbellinen meşğul- oluyoh.

Hayvancılık yapıyor musunuz?

hayvancılıħ yápan oluyó, var. ğene az çoħ hayvan da var.

Besicilik var mı?

55 besú yoḥ besı besı ğurbandan ğurbana bi beş~ altı tane hayvan feḷaḡ besı yápiyóḥ. -şimdi heralde oraḡ zamanı- evēṭ~ oraḡ. -oraḡ zamanı- esgiden ĩ yáv. abi esgiden ĩ yá, abi esgiden fahirıdı memleket bıřáz da ġalḡılıyo. tabi herkes sá soḷa gidiyi te.

Şimdi köyün durumu nasıl?

60 kóún durumu ĩ şinci canım. şindi ḡaġġını yèmiyég dē bız. şindik *aḷḷah* var~ ücerimizde. şindi ben ne ġadar yálan söylersem *cenābı āḷḷah* beni ġörüyo yánımdā. *cenabı aḷḷah* ġalḡimde. şindik bu kóyde bi tane, ġusura baḡmaın~ abi. boşda adam yoḥ heP~ emeKlü. şindi yálan ġonuşmucasoḡ, eġer doru ġonuşucasoḡ *aḷḷān* huzurunda heP~ emeKlü. *bāġur* sigorta faḷan ben de *ḡore* ġazisi yálan ġonuşmucasoḡ. *aḷḷah* bın bin bereget vèrsin, *cenabı aḷḷah* da bizi sā. üç~ aydan~ ayá beş~ altı yüz miḷḷon para vèriyo. *āḷḷah* bın bın bereget vèrsin, *aḷḷah* olḡıana da vèrsün. emme yávrum biz orda savaşduḡ, ġazanduh, çarpışduḡ~ işde.

Bize bu kısmı güzelce anlatın da kitaba yazalım. Kore’de neler oldu?

70 tabi işaḷḷāḡ~ abi. *ḡorede* mi, *ḡórede* bin doḡuz yüz~ èlli ikide gitdim ben. yá èlli birde gitdim ben. *aḷḷah* razı ossun yáni gerçi ben savaşa girmedim baḡ şimdi yálan ġonuşmaj. geride bán muabereydim, on~ iki bin yèdi yüz ġişi ġécèdü. *ḡore* mevcüdü bu tuġay tuġay, efendime söyleḡim dört bin segiz yüz ġişi şehit~ erdük, dört bin segiz yüz ġişi on segiz biñ asġē şehidimiz şimdi *ḡorede*. *ḡore* topraḡlarında belediġ merās vèrdi havḷuya alındı *türk* bayrā aslıvèrdi, şehitler mezaḷlı. efendime söyleḡim şindi orada biz baḡım ġüvetlü, ġavur tomū *amarıḡa* baḡıyo herāldē. on yèdi devlet yárdım~ ètdük~ oruya sade *türgiyé* dēḡ~ ora. efendimē söyleḡim yáni *rumuna* bizḡim ġarşımındaki ā şu orman gibiydi çarşımızda. iki ay nebet bekledim iki āy. ġeçe ġecē uyḡu yoḡ, ġoḡde hēÇ ébediḷz. *ġavurunan* aramız aşı yoḡarı beş yüz metre yoḡdu, aramız *ġavurunaḡ*~ ó da mārada ben de māradayım. toprān~ altında. efendime söyleḡim, *ġavurunan* şindi bi ġeçe pusuya çıḡarduh bu *ġara~apdaḷ*~ orman şey~ arazisi~ibi orıya ġeçe pusuda. ó da çıḡardı pusuya ġeçe. hangimiz fazla ġalabalıḡ ġelüřse yèsir~ alırduh, *ġavur* şey *çinneri*. efendimē söyleḡim, biz~ önnarı yèsir~ alduḡ~ önnar bizi 80 yèsir~ āḷ. yálini yèsirlerē işgence yápmazduḡ tabu. bi ġeçe önnar yápardı biz~ öndan yápmazdı öle. bundan sona *bileşik devletlerin* bir toplatisu olırdı. yèsirler~ uçun; şu tarifde, şu ayda herkes yèsirini alıcaḡ diyē. işgence mişgence yōḡ *japonyada* *billesik devletlerü* efendime söyleḡim toplandıardı vardı. *genelġurmay başġamarı başbaḡamarı* faḷaḡ. sona *aḷḷah* razı ossun~ işdē on beş~ ay ġalduḡ. şimdi *ġavuru* öldümedi yálan 85 ġonuşmucasāḡ, yáni geridēdim ben muabereydim. yáni abi şindi ġusura baḡmayalıım dē eġer bu savaş var yá bilmicēnē ne bilim bi hayāl bilmicēnē ġoḡden nası bi dūñulceg yávaḡ doḷuyunan

y mur, mermi    ekil y ardı. m nkun d jldi  aıncaya  urtulamaSsıñ.  u  ordun  u ten ge, i de bi ten gej eline geirebilsen bu ten ge de bi sipor v riy  ama, imdat v riy . ten ge ne y pabil  adama y v. y l nuz b le mi  ey v rirleridi, avcu  e a. avcu c d  gelek v r rlerdi.

90 ayda bu belden  alt y ni efendime s lejm bi de  afanda mifer y ra ansañ bu bacah lardan y ra añ, bi de bu  ollardan. ba ga y rde d  d  m nkun d jl  urtaj  etmez. m nkun yoh gemez. efendime s lejm oh    bi sava  y pdu . i de d rT bin segiz y z gi i  ehit v rd k.

 clerinde en iyi sava anlar T rk askeriymi  oyle de il mi?

zaten d ny de  n birinci sava ı *t rk e t rg* tu ayı v rdi. *tahsin y zıcı* rahmetlig t  birinci

95 sava da bin do uz y z   llide *tahsin y zıcı* a dı sava ı,  nun pe ine biz gitdu .  rametlig *tahsin y zıcı am rikanın* tu ay  omutanını vurdu ceped . cepesini  eyi geri ekiyodu asgerinin  in h c m   dinciK y v d rt, iki mily r n f s  var  imin  iki mily r. iki y z   lli gi i d  er bi adama. iki y z   lli ad , iki y z   lli adamı bi adam  ld rebil r mi canım? m nkun d jl y . efendime s lejm,   zaman bun  cepej  oması tu ay  omutanı geli ken

100 y rine *tahsin y zıcı* bunu ekdi vurdu. *adlan menderes ba ba am* d  zaman. ef  emme *tahsin y zıcı* hem n  ey  aldı a emir  altına aldı a.  rdan bizim tu ay  omutannarı gitdi genara a, biz   lmek var  ama  yoh d diler . bizim  an n muz b yle d diler .   zaman *tahsin y zıcı* bira dılar. *allah* ra met  eylesin *tahsin y zıcı*. oh b y g sava lar tagiP   tdi yirm  otuz  iki g nde gidiy  vapur y . y hın yol. y  i de ba   indi d n gec   indiK

105 a daba arda s yledi y , *ira da* mese a ba  *amarı a* bizim *t rgiy nin* n   adar sub nı  e y p  ey  aldı, y sir  aldı, teslim  aldı  ylaydı. bize e er bi  afası v   afa varısa bizde. bize bi bu imdat bu. a lını ba ına a  demekd r. y  tabi get d ler * avuru* so du lar * af r *  indi i d . en s nda vuruca   abi, vurmum  are yoh. emme biz  orr g  emme  orem g. bize vurm y vuraca  * avur * en so nda.

110 *Bizi yenebilir mi?*

y v yenm  yen mez  emme i de *t rkiy * biraz yıpladu . m nkun d jl yohsa atmı  be  yenme.

Siz Kore'deyken d  man askerlerini de yakından g rd n z de il mi?

y v  nnarın asgerlerini biz b le uy u tu umu giyerledi.  nnar cırcırı yohardan  a  a ekerler    uy u tu umunu. efendime s lejm bir  dira girdim mi yohardan  a  a  uney  imer,  in gelir yoharıda  omando oturumu  acur  acur   terdi.  nnar uy uya dayanamaz hi . c l   ord m m  b l  b l  y z nguyu y tar a * avur lar*. -neyi  ord  m ?-cunɡuyu

115

gördüm mü diyom. -hā- bu çimer şey yapmazlardı abī, tūfeg müfeK guļlanmazdı. hīş
kókden mümkün dējl. ne dabanca ne tūfek böle dór bi adam. dođduruyó çantasına şey~ el
120 bombasını -hā- yá yá. bombayı da boruyá pimi görürse gołunu da şoruyá soħuyo bomba. geli
gelme atladımı tāmām senin iş bitdi orda. bu ğadar pirensipli ğāfir. çoħ günner yaşadım.

Savaştan ne zaman döndünüz?

on sene savaş, on sene devam~ etdi. elliden~ atmişa ğadar yá. on beş~ ay ğaldı orda biz,
biz dā ikinci devre biz *tahsin yazıcı*. -asgerli biten geliyo- tabi tabi. yá yá. bi sene önce on
125 beş~ ay dođdun tekrar geri gidiyo. on sene devam~ etdik, şeĵ yirmi yedi mayısa dā *adłamn*
şeĵ cemán ğurduļa inkiļapda. ó sufu, bu biraħdı asgeri orda şehitligTeki savaş. asger yoħ ó
sene. ó zamanda sofı bitdidi. çüngü savaş bitdi de ateş, sade oraĵ beklemiĵ gidiyołardı
öbürKini ğeliceK ğademe. yaşadıħ *aļlan* gününe şükür.

Size maaş da veriyorlar değil mi?

130 aylıħ~ ordan bāladıla. kökcüsünü *korĵe* baładıla.

Sizin maaşları Kore hükümeti veriyor değil mi?

evet. şimdi bizē belediĵe arabası, devlet demir yoļu efendim, uçā binersen yáru. efendimē
sölejim beleştane saħ baħmaħ şartıyla kelle, ğulaħ, bacaħ ğırma efendim yá yá. mecburun
baħıyo. diz, kelle, ğulaħ efendime sölejim, her yerini yap, tamir~ ediyó ölestane. öldü müüdü
135 ğafanı bayra vėrir~ öle. eğer bildürebilise seni bi de merasimle bindirir şeyē ğabrisdana tabi.
şede ha bu, e savaş bu.

Madalya verdiler mi?

madelleĵ vėrdileĵ yá aļmadım ben şindi yálan ğonuşmajm *samsunda*. geçende gitdim ben
ğaziler cemĵetiná bildirĵ, şikā etduħ yim beş millon vėrecem dıdı, sana yim beş millonu
140 vėrecuħ. ne yapacam bu yim beş millonu dėdım? şere ėle çoħ olaydı dıdı, elektürük
ğurumuna bildirĵ vėrdük~ oruyá. hā şimdi dėdi sāa da ayda yim beş millon dėdi, elekdürük
ğurumü, elekdürük dėdi, eneĵcesi vėrir dėdi. beş~ on millon vėrecán yá yáhu beş millon
vėrecán dē.

Daha düşük elektrik ücreti vereseksiniz öyle mi?

145 daha düşük daha dā *aļlahdan* bełanı mı arayāım diyóm. *āļlah* razı ossun. yáv işde adam
dėrleĵ~ abi bize. *āļlah* razı ossun harbeĵ bölüg ğömutanına. iki yüz~ elli ğişi içinde nasılsa

beni rās getürdü. ó da *aļļah*dan. dèmeg gi *cenabı aļļah* bizi oruyı bi rızıg nāsip~ étmiş. sebep, sebepsiz guļlanması.

Bu aylık ne zaman bağlandı?

150 aşıa yoħarı yétmiş~ atmış yèdidē şeyi baladı bunu bi yá -yétmiş yèdidēdi heraıı- -o zaman bayá oldu- oldu canım. aşşıa yoħarı otuz senedı devam~ édiyó canım bu evet.

TARTIŞMA

Ladik ağzıyla ilgili ilk çalışmayı 1971 yılındaki ‘Lâdik Ağzı’ başlıklı lisans bitirme teziyle Gülsün Kınık yapmıştır. Bu çalışmanın kapsamı oldukça sınırlıdır. Bu çalışmada, toplamda 67 mahallesi bulunan Ladik ilçesinin 52 mahallesinden derleme yapılarak daha kapsamlı veriler elde edilmiştir.

Çalışmada, elde edilen verilerden hareketle ölçünlü dilde ve diğer ağızlarda kullanılmayan eklerin ve sözcüklerin yer aldığı belirlenmiştir. Belirlenen eklerden bazılarının Eski Türkçe, Orta Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki kullanım şekilleriyle yöre ağzında kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bağlamsal sözcüklerden bazılarının da birebir veya bazı ses değişiklikleriyle Kıpçak Türkçesine ait olduğu da tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgularla çalışmanın kapsamı daha da artırılmıştır.

Bu çalışmada, gerek ses ve şekil bilgisi incelemesinden gerek sözlük çalışmasından elde edilen bulgularla Türkiyedeki ağız çalışmalarına ve Türk dilindeki kelime varlığına katkı sağlamak amaç edinilmiştir. Bu ilke doğrultusunda yapılan bu çalışma ile Türk dilindeki kelime varlığına katkı sağladığı düşünülmektedir.

SONUÇLAR

Samsun'un 17 ilçesinden biri olan Ladik, 06.12.2012 tarihli 6360 sayılı kararname ile Samsun Büyükşehir Belediyesine bağlanmıştır. Eskiden 56 köyü ve 11 mahallesi bulunan Ladik, bu kararname ile tamamı mahalleye çevrilerek toplamda 67 mahalleye sahip bir ilçe olmuştur. Bu mahallelerden elde edilen ses kayıtları içerisinde ağız yapısını muhafaza eden kişilerin seçilmesine özen gösterilmiştir.

Dört bölümden oluşan bu çalışmanın birinci (giriş) bölümünde, tezin konusu ve amacı, materyal ve yöntemine değinilerek bölgenin yeri, iklimi, bitki örtüsü, nüfus ve yerleşmesi, eğitim durumu, iktisadî yapısı, Ladik adının kaynağı ve önemi, gelenek ve görenekler ve bölgeyle ilgili daha önce yapılmış ağız araştırmaları hakkında bilgiler, ikinci bölümde ses ve şekil bilgisi incelemesi, üçüncü bölümde metinler son bölümde ise sözlük yer almıştır.

Ses ve şekil bilgisi yönüyle incelenen Ladik ağızı, ses bilgisi ve şekil bilgisi sonucu olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır. Bu sonuçlar şu şekildedir:

Ses Bilgisi Sonuçları

1. Yazı dilindeki ünlülerin dışında, [á], [â], [ã], /é/, [é], [ã], [ê], [í], [î], [ï], [ó], [ô], [õ], [ú] on dört ünlü, yazı dilindeki ünsüzlerin dışında da [b], [c], [ç], [f], /ğ/, [g], /h/, [k], /k/, [k], [l], [ñ] [P], [S], [T], [v] on altı ünsüz bulunmaktadır.

2. /a/ > [á] değişimi oldukça yaygın olmakla birlikte /y/ ünsüzünün bulunduğu kelimelerde sistemlidir.

yápmışlar (1/10), yáacu (2/20), yáşimîz (3/14), yáın (4/22).

3. [ã] ünlüsü “baba” kelimesinde standarda yakın bir kullanımda olduğu görülmektedir.

bábam (17/13).

4. Kapalı /è/ ünlüsünün kullanımı yaygın olmakla birlikte genellikle ilk hecede kullanılmaktadır.

gèrisi (4/14), dèfine (4/38), şèyleri (6/86), yèni (14/42).

Ayrıca /è/ ünlüsünün eskicil kelimelerde korunduğu tespit edilmiştir.

ertesini “<irte ‘erte’ ” (49/58), vericek “<bir- ‘vermek’ ” (1/102), yedi “<yi- ‘yemek’ ” (4/77), eşiden “<işit- ‘işitmek’ ” (14/164), edicek “<it- ‘etmek’ ” (28/72), dedim “<di- ‘demek’ ” (37/92), gece “<kiçe ‘gece’ ” (20/129), beş “<biş~beş ‘beş’ ” (24/11), gètdü “<kèt- ~ kit- ‘gitmek’ ” (4/130).

4. Diş ünsüzleri [i] ünlüsünde etkisini göstermiş ve bölgede bu ünlünün kullanımını yaygınlaştırmıştır.

ğardaşı (17/18), yání (18/11), haricinde (19/131), savciyá (24/198), dışdaki (25/261).

5. Düzlük-yuvarlaklık uyumunun tamamlanmaması nedeniyle bölge ağızında [i] ve [i̇] ünlülerinin kullanıldığı belirlenmiştir.

ayrı (25/294), duruşı (28/187), yūııydı (30/73), günü (31/39), düzdü (32/57).

6. [ó] ünlüsü yörede en sık görülen ünlülerdendir. Bu ünlü hem Oğuz lehçelerinin özelliği hem de Kıpçak lehçelerinin etkisiyle oluşmuştur. Özellikle üçüncü tekil ve çoğul şahıs zamirleri, işaret sıfatı başta olmak üzere kelimelerin taban ve eklerinde kullanıldığı belirlenmiştir.

önnardan (1/17), ó (8/42), önu (9/91), ó zamannarı (1/66), ó gece (9/147), öldü (20/23), ğarağömütanımız (21/114), olmuyodu (15/74).

7. Kıpçakça özelliklerden biri olan geniş ünlülerin daralması bölgede üçüncü tekil ve çoğul şahıs zamirlerinde, işaret sıfatında, kelime tabanlarında ve eklerde görüldüğü belirlenmiştir.

undan (16/106), unnarı (22/21), unu (53/80), u zaman (16/149), ğuyardı (11-12/66), diyu (39/39).

8. [ó] yarı art ünlüsü ‘köy’ kelimesinde standarda yakın bir kullanımda yöre ağızında kullanıldığı belirlenmiştir. Ayrıca kelime taban ve eklerinde de karakteristik bir özelliğe sahiptir. Genellikle diş ve damak ünsüzlerinin yanında kullanımı sıktır.

kýoyde (7/106), ğötümenin (1/28), şöyle (17/40), milyón (7/15), bóle (8/47), yórímeji (9/59), dóúil ‘değil’ (13/157), bilmiyórúm (14/66).

9. [ú] ünlüsünün kullanımı da oldukça yaygın olmakla birlikte diş ve damak ünsüzleriyle kullanımı yaygındır.

bõún ‘bugün’ (1/33), súylá (2/41), cúcelle ‘Cüceler Yer adı’ (5/32), súnğúnún (9/82), ğúccúğ (17/88), dúñúlleğim (24/246).

10. Yöre ağızında birincil ünlü uzunluklarını koruyan kelimeler belirlenmiştir.

āç (27/46), ālıp (2/94), dē (13/163), ğēl (48/5), ēñi (21/145), yīĶayıp (2/75), sūt (32/148).

11. Ses olayları, vurgu ve tonlamaya bağılı olarak ortaya çıkan ikincil ünlü uzunlukları, yörede genellikle ses düşmesi neticesiyle meydana geldiğı belirlenmiştir.

yāmaz ‘yağmaz’ (3/52), uzāmış (13/166), dējil (55/79), dūün (41/86), būday (1/86).

12. Erimenin tamamen gerçekleşmediğı durumlarda da ikincil ünlü uzunluklarının olduğu tespit edilmiştir.

vēricāñ (25/271), dēymiyésin (13/123).

13. Hece kaynaşması ve büzüleme sonucunda ikincil ünlü uzunlukları meydana gelmektedir.

oıdū~ úcún (14/232), ayıı (31/166), çoñlı (7/77), yēnim (21/242), nāryon ‘ne~arıyorsun’ (4/219), hac~ ābi ‘hacı~abi’(42/107).

14. Alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerin normal süreli ünlüye dönüştüğü belirlenmiştir.

acaba ‘acabā’ (7/129), cefa ‘cefā’ (27/75), bazı ‘bāzı’ (4/154).

15. Alıntı kelimelerdeki ünlü uzunlukları normalleşen ünlüler, fonetik sebeplerden ve hızlı konuşma sırasında vurgusuzlaşp daha da kısaldığı belirlenmiştir.

ādetimiz ‘ādet’ (14/264), cāminin ‘cāmi’(5/140), husūsü ‘husūsī’ (56/28).

Bu özellik Türkçe kelimelerde de etkisini göstermiştir.

ğarā~óz (10/160), sevk~ērkek (29/120).

16. Yöre ağızında fonetik sebeplerden dolayı ikiz ünlülerin meydana geldiğı belirlenmiştir.

değrli (28/143), bağ (11-12/204), orıa (46/107), zıafet (14/220), tanımajm (8/7), aır (4/197).

17. Ladik ağızında dil uyumunun büyük oranda tamamlandığı görülür. Kelime tabanları ile bazı ek, bağlaç ve edatlarda, yazı diline göre daha ileridir. Yazı dilinde uyum dışı kalan alıntı kelimelerde dahi ilerleyici ya da gerileyici benzeşmelerle dil uyumunun sağlandığı görülür. Bazen de önlüleştirici veya artlaştııcı ünsüzlerin etkisiyle dil uyumunun bozulduğu belirlenmiştir.

18. Düzlük-yuvarlaklık uyumunda yöre ağızında kararsız bir yapı hâkimdir.

19. Bazı ek ve komşu hecelerdeki ünsüzlerin veya ünlülerin tesiriyle dudak uyumu bozulduğu görülmektedir.

20. Eski Türkçeden beri devam eden ve Eski Anadolu Türkçesinde etkisini daha da artıran yuvarlak şekillerin korunduğı bölge ağızında, dudak uyumunu bozduğu belirlenmiştir.

21. İlerleyici ve gerileyici ünlü benzeşmelerin etkisiyle kelime taban ve eklerde artlılaşma görülmektedir.

ataş (20/139), ruşvatı (7/116), hizmeti (24/138), habarını (29/132).

22. Bölge ağızında kelimelerin ön sesinde, içinde ve sonunda olmak üzere üç türlü ünlü türemesinin olduğu belirlenir. Ön seste genellikle /l/ ve /r/ ünsüzleri ile başlayan kelimelerde ortaya çıkmaktadır.

iladiKdē (40/130), *ilazım* (51/82), *ilavaş* (30/110), *irasim* (31/36), *urumları mī* (9/40). İç seslerdeki türemeler, çift ünsüzle başlayan veya sona eren kelimelerde görülür.

ğirem (30/111), emice (40/169), amıca (27/163), moderen (2/52), filim (5/174).

Son seste ise -(I)kAn zarf-fiil ekinin sonunda ünlü türemesi görülür.

oĸumuşuKene (7/14), geliKene (47/65), toplamışihana (15/58), duymuşaĸana (23/232).

23. Ekleşme sırasında orta hece vurgunun düşmesi yaygındır.

diycesen (36/24), darıycaĸ (43/114).

24. ‘bana’ ve ‘sana’ zamirlerinde [ñ] ünsüzünün korunduğı görülmektedir.

saña (1/23), baña (9/156).

25. Şahıs zamirlerinde [ñ] ünsüzünün düşmesiyle ikiz ünlülerin oluştuğı belirlenmektedir.

baa (23/32), bāa (38/8) saa (37/125), sāa (39/50).

26. Arka ve orta damak genizsi [ñ] ünsüzünün yöre ağızında iyelik çekiminin ikinci şahsında, ilgi hâli ekinde, işaret ve şahıs zamirlerinde, fiil çekimlerinin ikinci şahıslarında ve bazı kelimelerin tabanlarında korunduğı belirlenmektedir.

añılırmış (2/20), yalıñız (3/79), yalıñuz (8/10), pıñarı (3/101), deñize (5/34), ĸoñşudan (31/223), soñu (9/33), dēnesiñi (33-34/27), oñu (3/63), uñu (25/15) saña (9/182), duyduñuz mu (35/20), *alñsiñ* (20/183), *cáminiñ* (7/64).

27. Ladik ağızında /k/, /ğ/ ve [ñ] ünsüzleri yanında bulunan ünlüleri artlaştırdığı belirlenmektedir.

ĸúffar (39/136), *ĸóy* (40/64), *ğóreneK* (6/106), *ğólđen* (7/69), *óñá* ‘öne’ (2/59).

28. Art damak ünsüzü /k/, sızcılaşarak art damak ünsüzü /h/ ve /ğ/ ünsüzüne dönüşmektedir.

yāĸdumaĸ (1/17), arĸhadaşı (29/149), ĸalĸ (32/7), ĸulaĸları (37/29).

29. Yöre ağızında k>g, ĸ>ğ ve t>d değışimleri oldukça sıktır.

gişi (4/162), ĸapaĸı (5/65), ĸucaĸlatdıĸ (6/145), datĸluĸdan (36/75), darafda (7/46).

30. Kelime içinde ötümlüleşme olayı sistemli ve yazı dilinden ileri düzeydedir.

egşi (42/191), *isdambuła* (7/18), işgence (11-12/143), işde (13/11).

31. Yöre ağzında bazı kullanımlarda ‘döv-’ fiilindeki /v/ ünsüzünü çift dudak [v̥] ünsüzüne dönüştüğü belirlenir.

dóv̥er (25/294), döv̥ellerdi (43/244).

32. Yöre ağzında k>h sızıcılışması en yaygın olan değişimlerdenidir.

aḥşam (19/102), *aḥyára* (20/24), baḥ (23/207).

33. Yöre ağzında Kıpçakçada görülen /ğ/>/v/, /ç/>/ş/, [ñ]>/y/, /y/>/c/ ve /ş/>/s/ ünsüz değişimleri tespit edilmiştir.

avzına ‘ağzına’ (11-12/120), *avcağayádan* ‘Ağcakaya’dan’ (13/83), dav kıoyú ‘dağ köyü’ (13/131), savduş ‘sağdıç’ (13/80), şoḥ ‘çok’ (28/231), sıyuḷları ‘sığırları’ (19/14), göynej ‘gömleği’ (36/20), seyde (38/50), gúlesdi (10/56).

34. -nl- > -nn-, -rl- > -ll- ve -ls- > -ss- değişimler başta olmak üzere ilerleyici ve gerileyici benzeşme nedeniyle oluşan ses benzeşmelerinin kullanımı oldukça sıktır.

ékinneri (43/244), önnerine (44/21), déllerdi (42/98), döv̥ellerdi (43/244), ossa (47/92), assın (13/174).

35. Benzeşmezlik yöre ağzında sistemlidir.

hatda (6/35), gitdüg (7/36), vaḥıtta (13/34).

36. Doğankaş Mahallesi haricinde diğer yerlerde ‘esir’ kelimesinin ön sesinde /y/ türemesiyle kullanıldığı görülür. Ön seste yapılan diğer bir türeme ise ‘ambar’ kelimesidir.

yèsir (10/117), *hambar déresi* (43/19), *hambaḷ teresi* (6/29).

37. Kelime içinde ve sonunda /r/ düşmesine çok sık rastlanılmaktadır. Diğer yaygın olan düşme ise kelime içinde /y/ ünsüzünde görülmektedir.

götüdüle (15/161), otutdu (31/203), gavuḷla (16/52), ekememişle (15/102), dijinci ‘deyince’ (6/7), vèrióm (15/22), böle (16/41), ĩp ‘yiyip’ (21/119).

38. Yörede sıkça görülen hece kaynaşması daha çok ekleşme sırasında meydana gelmektedir.

ırmān~içi ‘ırmağın’ (30/162), bebēn~ayā bebeğın’ (32/206).

Sıkça görülen diğer bir kaynaşma ise, iki kelimenin birleşmesiyle meydana gelen hece kaynaşmasıdır.

nāpaım ‘ne yapalım’ (30/228), nāhıtđan ‘ne vakitten’ (32/190), noıdu ‘ne oldu’ (39/36), ŧetduh ‘ŧey etdik’ (44/299).

39. Yöre ađzında sıkça hece dűŧmesi meydana gelmektedir.

getdűm ‘getirdim’ (28/162), getdűđ ‘getirdik’ (39/224), da yāŧıycān ‘daha yaŧayacaksın’ (52/33).

ŧekil Bilgisi Sonuçları

1. Yöre ağzında yapım eklerinde ses deđiŧikleri dıŧında genelde standart dildeki iŧleviyle aynı ۆzellikte olduğu gۆrűlmektedir.

2. Bazı kullanımlarda +cAk ve +cAğIz eklerinin pekiŧtirilmiŧ zarf yapımında kullanıldığı gۆrűlmektedir.

hindiŧik ‘ŧimdicek’ (29/90), ŧimdicāz ‘ŧimdicađız’ (49/48), sonracazım ‘sonracağızım’ (31/130).

3. Yöre ađzında birkaç kullanımda Eski Anadolu Tűrkçesinde isim ve zamirlerin sonuna gelerek onlara pekiŧtirmelik kazandıran +dAk ekinin kullanıldıđı gۆrűlmektedir. Bu ek iŧlev olarak Eski Tűrkçedeki ‘teg’ son çekim edatıyla aynıdır.

hayındađ ‘hain gibi’ (1/18), tarımardađ ۆldű ‘tarumar, darmadađın, periŧan gibi oldu’ (20/220).

4. Yöre ağzında Eski Anadolu Tűrkçesinin karakteristik zarf-fiil eki olan -UbAn’ın sadece bir kez kullanıldığı tespit edilmiŧtir.

sűrűben (39/173).

5. Eski Anadolu Tűrkçesinde karakteristik olarak gۆrűlen yuvarlaklaŧma Ladik ađzında da gۆrűlmektedir.

yemeKlű (40/185), getitdűkden (50/158), birdűr (39/160), benűm (18/70), merhemetsűz (13/238).

6. Bۆlge ağzında vasıta hāli eki +ıa, +le; +ıan, +len; +(y)ıa, (y)le +(y)ıan, +(y)len; +(I)n, +nA, +nAn, +(I)nan ve +(y)nAn ŧekillerinde kullanılmaktadır.

onnarıa (27/45), hazireti peđđamberle (36/153), zorıan (7/98), ŧeylen(19/119), ۆtelerlen (20/110), ŧartıyıa (56/133), sűretiyle (2/113), arabayıan (9/112), yunama (43/107), sizinne (33-34/64), ۆnnan (44/163), tirennen (18/39), moturınan (25/290), đarısıynan (30/110), kıŧın (14/6).

7. Bölgede eşitlik hâli eki '+cA' yazı dilindeki kullanımının yanında '+cene' ve bir örnekte '+cenen' genişlemiş şekliyle kullanıldığı da tespit edilmiştir.

şölecene (13/195), güzelcenen (50/58).

8. Yöre ağzında aitlik eki '+ki' ses değişikliği dışında yazı dilindeki gibidir. Tatlıcak Mahallesinde sadece bir yerde +ki aitlik ekinin /n/ ünsüzüyle genişletildiği belirlenmiştir.

esgidekin gibi dól (53/55).

9. Eski Türkçedeki '+garu, +gerü' yön yapma ekinin +(g)arI şekliyle yöre ağzında kullanıldığı tespit edilmiştir.

ğarşın-ari 'kaşı yönün, tarafın, karşı tarafına' (31/110), burdan-arı (8/31).

10. Yöre ağzında [ñ] ünsüzünün ses bilgisi sonuç kısmında iyelik çekiminin ikinci şahsında, ilgi hâli ekinde, işaret ve şahıs zamirlerinde, fiil çekimlerinin ikinci şahıslarında ve bazı kelimelerin tabanlarında korunduğuna örnekleri verilerek değinilmiştir.

11. Yörede ikinci tekil ve çoğul şahıs iyelik ekinde [ñ] ünsüzünün kullanımının dışında dikkat çeken diğer bir unsur ise üçüncü tekil şahıs iyelik ekinin /y/ ünsüzün sonra +si olarak kullanılmasıdır.

neysinî (40/39), şeysi (41/173).

12. Yöre ağzında 'şimdi' zaman zarfının, şindi, şindik, şimdig, şimdik, şimdiK, şimdiK, şinci şinciK, himdig ve hinci biçimleri de görülmektedir.

13. Bölgede 'sonra' zarfının sona, sōna, sōradan, soña, sonğa biçimleri de kullanılır.

14. Yörede yazı dilindeki 'o' zamirinin dışında lehçe tabakalaşması nedeniyle oluşan 'ö' ve Kıpçakça unsurun devamı niteliğinde 'u' zamirinin kullanıldığı da görülür.

15. Yörede standart şekilde kullanılan 'ben' zamiri 'men' olarak sadece iki kez kullanılmıştır.

men (41/23), (25/134).

Bölgede Alıçlı Mahallesinin eski adında da kullanıldığı görülür.

ermen <er+men (5/61), (11-12/109).

16. Standart şekilde kullanılan 'bu' zamirinin eskicil biçimdeki kullanımı da sınırlıdır.

mu (40/89), munnarı (29/90), munnara (41/63).

17. Bölge ağzında birinci çoğul şahıs ekleri -h, -uh; -k, -uk; -g, -ğ, -uğ, -úğ; -Iz, -z şeklinde görülmektedir.

18. Bölge ağzında şimdiki zaman eki dikkat çekici bir çeşitliliğe sahiptir. Bu zamanın yazı dilindeki kullanımı olan '-(ı)yor' eki oldukça sınırlıdır. Yöre ağzında şimdiki zaman

çekiminde görülen eklerin tamamı şekil bilgisi incelemesi kısmındadır. Bu zamanın şahıs çekimlerinde dikkat çeken ekleri şu şekildedir:

Birinci tekil şahıs için: -(1)yóm, -(1)yóm; -(1)yám, -(1)yém -(1)yim; -īm

İkinci tekil şahıs için: -(1)yáñ, -(1)yóñ; -īñ, iñ; -yosuñ

Üçüncü tekil şahıs için: -(1)yá, -(i)yé; -(1)yó, -(1)yó -(1)yu, (1)yú -(1)yi; -ī; -y

Birinci çoğul şahıs için: -(1)yoS, -(1)yóz, -(1)yog, -(1)yúğ, -(1)yóh -uh, -úh

İkinci çoğul şahıs için: -(1)yosuñuz, -(1)yoñuz, -(1)yóñuz, -(i)yósuñúz

Üçüncü çoğul şahıs için: -(1)yolar; -(1)yálar, -(1)yála, -(1)yòla

19. Yörede sadece bir yerde yazı dilinde kullanılan -mAk isim fiil +dA bulunma hâli ekinin birleşiminden oluşan şimdiki zaman ekinin kullanıldığı belirlenmiştir. Ancak bu ek işlev olarak geniş zaman görevinde olduğu tespit edilmiştir.

yátmaħdaım (38/9).

20. Şimdiki zaman ekinin geniş zaman işlevinde kullanımı oldukça sıktır.

satıyoğ (40/195), gidiyóz (23/215), diyosuñuz (55/108).

21. Geniş zaman olumsuz soru birinci tekil şahsında yazı diline göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

tanımam mı ‘tanımaz mıyım’ (46/51), gitmem mi ‘gitmez miyim’ (55/139).

22. Geniş zamanın olumsuz çekiminde, yazı dilinden farklı olarak -mAz ekinde yer alan /z/ sesi ilerleyici benzeşmenin sonucunda /s/ sesine dönüştüğü görülür.

ğurtulamaSsiñ (56/87), órenemessiñíz (49/28), bilmeSsiñíz (20/123).

23. Yörede geniş zaman olumsuzluk eki -mAz eklediği zaman benzeşme nedeniyle sıkça -mAssA şekliyle görülmektedir.

satamassam (13/164), ölmessem (31/184).

24. Yörede görülen geçmiş zaman teklik üçüncü şahıs çekiminde, geniş zamanın hikâye çekiminde ve i- ek-fiilin görülen geçmiş zaman çekiminde /n/ veya [ñ] ile genişletilmiş şekilleri bulunmaktadır.

dêrdin (28/125), annadıdın (28/124), varıdıñ (38/106), yápiyoğlarıdıñ (44/74), yapılırdın (44/217), gitmezlerdiñ (10/42).

25. Öğrenilen geçmiş zaman kipinin birinci ve ikinci tekil şahıs çekiminde ‘-mİşIm’ ve ‘-mİşİñ’ yanında ‘-missim’ ve ‘-missin, -missin’ şekilleri de görülmektedir.

démissim (7/208), çizermisim (42/105), ūramissindir (35/138).

26. Gelecek zamanın fiil çekimi esnasında ek düşmesine bağlı olarak büzülmeler meydana gelmektedir.

oğlacām (20/197), yápacañ (27/68), baħacāz (17/128).

27. Yörede ikinci çoğul şahıs emir kipinin olumsuz fiil tabanlarında sadece [-ñ] şeklinde olduğu görülmektedir.

durmañ (18/14), baħmañ (18/100), unutmañ (24/102).

28. Gereklilik kipinin yazı dilindeki ‘malı, -meli’ ekiyle kullanımı oldukça sınırlıdır. Gereklilik anlamı daha çok ‘lazım’ ve ‘gerek’ sözcüğü ile yapıldığı belirlenmiştir.

sormalı (4/19), ānaTmaļu (40/205), ayarlamah ilazım (26/117), geçmesi gerek (11-12/244).

29. Yörede Kök Türkçeden beri var olan -dUkdA zarf-fiil ekinin kullanıldığı görülmektedir.

gördükde (46/227), aħdardıħda (46/89), dođduħda (33-34/59).

30. Yörede bazı kullanımlarda -IncA zarf-fiilin sonuna /ħ/, /g/ veya /k/ ünsüzlerinin eklenmesiyle oluşturulmuş biçimlerin olduğu görülmektedir.

yánıncıħ (40/206), çekilincig (39/111), kesinciK (48/52), gëlincik (50/122).

Ses ve şekil bilgisi yönüyle yapılan incelemeler sonunda Ladik ağzı, Leylâ Karahan’ın tasnifinde olduğu gibi Batı grubu ağızlarının VI. alt grubunda yer aldığı ve tasnif ettiği grubun özelliklerini taşıdığı belirlenmiştir.

4. SÖZLÜK

-A-

ā¹: <ağa (46/40) 1. Halk arasında sayılan ve sözü geçen erkeklere verilen unvan. 2. Ağabey.

ā²: İşte anlamında bir edat. (1/109)

ā³-: <ET, OT ağ-; ağmak, yükselmek (mec.) diklenmek, karşı gelmek, sövmek. (31/157)

āar¹la-: Ağırlamak, hürmet göstermek. (20/110)

aba: Abla (31/216) Büyük kız kardeş gibi saygı ve sevgi gösterilen kız veya kadın.

ābi: Ağabey (48/61) Saygı ve sevgi göstermek üzere yaşça büyük olan erkeklere söylenen söz.

abōv: Şaşma ve korku ünlemi. (20/236)

ābū deccañe: Ebu Dücâne ‘ özel ad’. (20/194)

āc: Aç, tok karşıtı. (48/109)

ac: bk. āc (1/180)

ācajP: (Ar. ‘acā’ib) Acayip tuhaf. (7/23)

acan: (Fr. agent) Ajan, casus. (23/95)

acannih: Ajanlık, casusluk. (43/14)

accuḥ: Azıcık, çok az, biraz. (40/79)

ācel: (Ar. ecel) Ölüm zamanı. (49/210)

aci-: Ağrımak, vücudun bir yeri ağrılı durumda olmak. (20/242)

aci-: Merhamet etmek, üzölmek. (27/75), (28/192)

aci hēkayé: Üzöntölü hikāye. (28/132)

aci: Tatlı karşıtı. (42/193)

aciġ: bk. accuḥ (20/240)

acuġ: Daġlarda yetişen yabani ekşi, mayhoş elma ve bu elmadan yapılan pekmez. (42/192)

acuḥ: bk. acuġ (192/193)

acih: bk. aciġ (26/87), (50/104)

acılışlar: Acılı, özöntölü işler. (4/178)

acızlıh: Acizlik, güçsüzlük. (26/25)

acızluġ: bk. acızlıh (28/84)

acılıh: Açlık (47/62) 1. Aç olma durumu. 2. Kıtlık.

acılı: Açlığı. (47/76)

ācılıġ: bk. acılıh (48/95)

acılıh: bk. acılıh (4/79)

āc¹: bk. āc (14/221)

āc²: Ağaç, meyve verebilen bir bitki. (16/75)

āc buaz: Aç boġaz, düġünde geline hizmet eden kişi. (31/105)

açcı: Aşçı, yemek pişiren kişi. (46/224)

açuġla-: Açıklamak, bir konuyla ilgili gerekli bilgileri vermek, izah etmek. (24/163)

açuġ: Açık, örtösüz çıplak. (53/131)

adamcāz: Adamcaġız. (46/46)

adem aliyselām: Adem aleyhisselām: Alah’ın selamı Adem üzerine olsun. (36/104)

adem safiyūdú: Adem Safiyullah. (36/103)

adem safiyúllah: bk. adem safiyūdú (36/74)

ādet: (Ar. ādet) Adet, görenek. (25/196)

ādet: bk. ādet (49/86)

afat: (Ar. āfet) Çeşitli olayların sebep olduğu yıkım. (3/57)
afedésin: Affedersin bağışlanılmak için söylenen söz. (2/74)
afiden: bk. afedésin (1/147)
afur: (Ar. āhūr) Ahır, evcil büyükbaş hayvanların barındığı yer. (28/162)
ağa: bk. ā¹ (23/67)
āğ: Ağ, tuzak. (40/239) ~ āv (40/244).
āğma: (Ar. a‘mā) Görme engelli. (49/199)
āh: Pışmanlık, öfke, özlem anlatan bir ünlem. (31/6)
ah: Ak, beyaz. (31/113)
ah yél: Güneyden esen rüzgâr, lodos. (13/85)
aha: bk. ā. (1/61) ~ āha (8/28)
āhbabîy: Akbaba ‘yırtıcı kuş cinsi’. (9/114)
ahca: Akça, beyaz, beyaza yakın. (44/149)
ahdā: Akdağ ‘dağ adı’. (22/50)
ahdabaĸar: Haberler, iletişim veya yayın organlarıyla verilen bilgi. (56/105)
ahdar-: Aktarmak işi. (11-12/243)
ahdaş: Aktaş ‘yer adı’. (5/187)
ahdı nikah~ eyle-: Nikâh kıymak. (36/121)
ahıl: (Ar. ‘akl) Akıl, us. (13/19)
āham şāam: Ahım şahım, beğenilecek, değer veriecek nitelikte. (44/66)
ahîr: (Ar. āhir) Son sonraki. (24/269)
āhmed daççıbaşı: Ahmet Taşçıbaşı ‘özel ad’. (10/24)
ahmedî yésevi hoca: Hoca Ahmed Yesevî ‘özel ad’. (35/29)

ahmar: Özel ad. (10/143)
ahrebe: (Ar. akrabā) Akraba, hısım. (5/36)
ahseriyé: (Ar. ekserî) Çoğunlukla. (50/112)
ahsire: (Ar. ekserî) Ekseri, çoğunlukla. (31/141)
ahşám: Akşam. (3/94)
ahyár: Akyar ‘Yer adı’ (6/6)
āıı: Ağır, hafif karşıtı. (43/87)
āız: Ağız, yüzde bulunan bir organ. (2/99)
akçe: Metal, çelik. (31/42)
akşımaca: Akşama kadar. (25/12)
alem: (Ar. ‘ālem) Durum, şart. (13/70)
āıı¹: Almak. (46/138)
āıı²: Ağıl, küçükbaş hayvanların barındığı çit veya arkaç. (46/117)
āııa-: Ağlamak. (43/209), (48/22)
aladun: Doĸankaş’ın eski adı. (23/17)
alafiranga: (İt. Alla franca) Alafranga, Frenklerin töre hayatına uygun, Batılıca. (43/181)
āııah: Allah, Tanrı. (49/12)
alāsmadııı: Allah’a ısmarladık. (26/121)
alaturke: (İt. Alla turca) Alaturka, eski gelenek ve göreneklere uygun. (43/181)
alayı: Hepsi, bütünü. (1/178)
āııayıd: Alayurt ‘yer adı’ (49/107)
āııayıt: bk. āııayıd (49/111)
āle: Aile, birlikte oturan hısım ve yakınların tümü. (1/120)
alevi: (Ar. ‘alevî) Hz Ali’ye baĸlı olan kimse. (13/38)

alevi zümresi: (Ar. zumre) Alevi topluluğu, Hz. Ali'ye bağlı olan kimselerin oluşturduğu grup. (24/50)

ālīh: Ağalık, ağa olma durumu. (6/51)

aļgun: Lağım, su yolu. (10/154)

aļışlı: Alışlı 'yer adı'. (4/23)

ali: Hz Ali. (24/262)

ālim: (Ar. 'ālim) Bilgin. (19/109)

aļlaf: Alev, sıcaklık mec. Acelecilik. (6/151)

allāh: Allah, Tanrı. (10/98)

aļlāh~ aļlā: Şaşma veya can sıkıntısını anlatan bir ünlem. (4/227)

aļlahī tāla: Allahutaala. (7/59)

aļlāhīñ~ aslanı: Hz Ali'nin sıfatlarında biri. (24/210)

āļıg: Ağıllık, küçükbaş hayvancılık işi. (14/84)

aļtun: Altın. (46/44)

āma: bk. āgma (13/233)

ámá: (Ar. hāle) Hala, babanın kız kardeşi. (29/39)

amān yárabbí: Şaşma, korku, beğenme gibi duyguları belirtmede kullanılan söz. (9/112)

amedéli: Taramalı silah. (29/48)

āmedsaray: Ahmetsaray 'yer adı'. (10/143)

amel: (Ar. 'amel) mec. ishal. (9/79)

amniyét~ oļ-: Ameliyat olmak. (31/38) ~ **ameT** (31/52) ~ **amniét** (31/52)

ammá: (Ar. ammā) Ama, lakin. (1/59)

āmut: (Far. emrūd) Armut. (53/89)

ān: (Ar. ān) An, kısa zaman dilimi. (10/24)

ānā: Korku, şaşma bildiren ünlem. (31/216)

ana: Alacağı veya borcun faizin dışında olan bölümü. (46/164)

ānenevi: (Ar. 'an'anevī) Geleneksel. (14/134)

anca: O kadar. (7/135)

āncacı: bk. anca ancacık (50/258)

anañdar: (Rum.) Anahtar, kilidi açıp kapatmak için kullanılan araç. (24/191)

anaļıh: Analık, üvey anne. (11-12/18)

añıl-: Anılmak, söylenmek. (2/20)

anğara: Ankara 'yer adı' (14/15)

anōs: (Fr. annonce) Sesli duyuru, anons. (35/59)

ansigłopiTi: (Fr. encyclopedie) Ansiklopedi, birkaç ciltten oluşan kitap. (2/21)

anna puári: Mekân adı, Meryemana pınarı (10/159)

annā puár: bk. anna puári. (10/159)

annasıl: Özel ad. (3/24)

annaşmañ: Anlaşmak, düşünce, duygu bakımından birleşmek. (1/25)

annat-: Anlatmak, bilgi vermek, izah etmek. (1/10)

apdaļ: Piraziz'in (yer adı) halk arasındaki söylenişi. (37/58)

āpdes: (Far. ābdest) Abdest, belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içeririsinde bazı organları yıkayıp mesh etme. (24/175)

apolyé: (Fr. haut-parleur) Hoparlör, sesi işitebilecek duruma getiren alet. (5/120)

apóló: bk. apolyé (24/12) ~ **apólón** (24/13)
apörleş: bk. apolyé (40/169)
apruł: Nisan ayı. (42/40)
ār-: Ağarmak, ekin için olgunlaşmak. (26/124)
ār: (Far. eger) Eğer, şayet. (17/19)
arabaçılığ: Arabacılık, arabacının yaptığı iş. (27/80)
arabacılığ: bk. arabaçılığ (29/108)
arha: Arka, ön karşıtı. (5/50)
arhaş yap-: Arkaç yapmak, gerilemek, geri gitmek. (37/193)
āri: Ağrı, sızı. (32/112)
āri lāf: Arı, halis, öz laf. (11-12/41)
arın-: Temizlenmek. (47/87)
arın Alın, yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki bölümü. (9/93)
ārıla-: Ağırlamak, misafir etmek. (43/310)
arpa ekmā: Arpa ekmeği. (25/60)
arşın: Uzunluk ölçüsü. (20/207)
arTdin: Artvin 'yer adı'. (32/29) ~ **artvin** (32/29)
artı: Bundan başka, ek olarak. (24/101)
artuğ: Artık bundan böyle, bundan sonra. (9/156)
artuğ: bk. artuğ (1/146)
ās: bk. āc (2/74)
asarcun: Asarcık'ın 'yer adı'. (46/63)
asğarié: (Ar. 'askeriyye) Askeriye, asker. (4/220)
āsır-: Yüceltmek, yükseltmek. (31/174)
aslı başlı: Kişinin kendi öz ailesi, anne ve babası. (20/38)

āssır: (Ar. hasır) Hasır, saz vb. bir maddeden yapılmış örtü. (27/111)
asvat: (Fr. asphalte) Asfalt, ana maddesi katran olan ve yolların kaplanmasında kullanılan karışım. (25/188)
āş: bk. āc² (3/87)
aşā- éynöz: Aşağı İnoz 'Aşağıgölyazı'nın eski adı'. (7/120)
aşam: bk. aḥşām (19/102)
āşap: (Ar. aḥşāb) Aḥşap, ağaçtan tahtadan yapılmış. (2/54)
aşar: (Ar. a'şār) Tarım ürünün onda biri oranında alına vergi. (42/64)
aşır neşir: Haşır neşir, kaynaşma bir arada olma. (43/12)
aşır-: Aşmasına yol açmak, geçirmek. (26/94)
aşlığ: Aşlık, buğday. (13/67)
aşşā yoharı: Aşağı yukarı, tahmini. (3/70)
aşşavā: (<Ar. maşraba) Maşrapa, bardağa benzeyen küçük kap. (33-34/72) ~ **aşraFa** (33-34/72)
aşşuğ bk. acığ (10/60)
āşşih: (Ar. 'āşik) Halık ozanı. (56/16)
āt-: Atmak. (20/100)
āt: At, beygir. (2/74)
ata: Baba. (39/18)
atam: (Ar. ādem) Adam, insan. (31/211)
atatürh: Atatürk 'özel ad'. (15/60)
ateş kirpiğ: Ateş kirpiği 'yemek adı'. (37/181)
ayr: Ağır. (4/197)
āusdós: (Lat.) Ağustos 'ay adı'. (4/223)
āva: bk. ā¹ (11-12/35)

ava: (Ar. hevā) Hava, keyif, âlem. (25/144)
avare: (Far. āvāre) İşe yaramaz, kötü, verimsiz, bozuk. (23/187) ~ **avarā** (51/94)
avcağayá: Ağcakaya 'yer adı'. (13/83)
avcu~ eļa: Avcı yeleği. (56/89) ~ **avcu gelek** (56/89)
avır: Ağır, yavaş, hızlı karşıtı (30/48)
avrad: (Ar. 'avret) Kadın. (39/7)
avu: Ağu, zehir, ağı, acı. (25/59)
avuş: Avuç, ein parmak uçlarıyla bilek arasındaki iç bölümü. (35/23)
avza: Havza 'yer adı'. (27/55)
ayáh: Sacayak ateş üstüne oturtulan üç ayaklı demir alet. (50/34)
ayáhKabi: Ayakkabı. (2/37)
ayáhlan-: Ayaklanmak, başkaldırmak. (47/105)
ayánbaşı: Muhtar. (7/14)
ayársuz: Davranışları ölçsüz. (40/125)
ayáti: (Ar. hāyatī) Hayati, büyük önem taşıyan önemli. (19/44)
aydat: (Ar. 'a'idāt) Hizmet karşılığında ödenen para, aidat. (1/119)
āyit: (Ar. 'ā'id) İlişik, ilgili. (36/15)
aylesúz: Ailesiz, ailesi olmayan. (39/43)
aylı: Ayrı. (31/24)
ayru: Başka, öteki. (25/294)~ **ayrı** (5/162)
ayva tekge: Ayvalı Tekke 'türbe'. (35/14)
az-: Azmak, yoldan çıkmak, bozulmak. (40/42)
āz: bk. āız (7/188)
az bóz: Azımsanacak kadar az. (23/110)

aza: (Ar. a'za) Organlar, organ, uzuv. (39/19)
azıcıh: bk. acığ (4/12)
azrajil: Azrail 'dört biyik melekten biri'. (36/72)
āzziğ: Azık, yiyecek. (36/107)

-B-

bāa: bk. baña (7/115)
bāba: Baba. (2/57)
babaļı boynuná: Vebalı boynuna. (9/106)
bābaļı: bk. babaļı boynuná (24/275)
babaļih: Babalık, üvey baba. (21/164)
babasuz: Babası olmayan. (15/132)
babayiğt: Babayiğit, güçlü kuvvetli. (11-12/41)
bacaļ: Bacak, yürümeye yarayan organ. (32/114)
bacı: Kız kardeş. (20/126)
bacı kārında sūlalesi: Özel ad. (49/171)
bah~alē: Bak hele, şaşma bildiren bir söz. (20/44)
bahaļa: bk. bah~alē (31/15)
bahana: (Far. bahāne) Bir şeyin gerçek sebebi gizlenerek ileri sürülen uydurma sebep. (2/66)
bahır: Bakır, kova, kap. (28/28), (53/70)
bāhur: Bağ-Kur. (38/47)
bāļa-: Bağlamak. (43/282)
balah: Manda yavrusu, malak. (24/26)
balduruh: Baldırak, don, pantolon gibi giysilerin dizden aşağı olan bölümü. (52/148)

bağduz: Baldız, erkeğe göre eşinin kız kardeşi. (28/38)

bağham: Balkan Harbi. (9/19)

bağhan: (Fr. balcon) Balkon, bir yapının dışarıya doğru çıkmış, çevresi duvar veya parmaklıkla çevrili bölümü. (43/202)

bağım: Bari, öyleyse, o hâlde. (32/99)

bağtaci veli: Özel ad. (13/227)

balle: (İt. balla) Balya, denk. (25/296)

balli: Bari. (13/204)

bán: Ben (zamir). (43/58)

baña: Bana, ben zamirinin yönelme hâli eki almış şekli. (9/156)

bangir-oğ: Banker olmak, zengin olmak. (27/169)

baPuc: (Far. pāpūş) Pabuç, ayakkabı. (17/85)

bar bar kôpür-: Bas bas bağırp köpürmek, sinirlenmek. (4/102)

barábar: Beraber, birlikte. (17/117)

báraber: bk. barábar (5/42)

baraç: (Fr. barrage) Baraj, suyu toplama ve elektrik üretme amacıyla akarsu üzerine yapılan bent. (51/5)

barac: bk. baraç (51/5)

barağa: (İt. baracca) Baraka, temelsiz eğreti yapı. (5/45)

bari: (Far. bārī) Hiç olmazsa, öyleyse. (4/152)

barK: Yapı ev. (20/56)

bas-: Basmak, baskın yapmak. (24/43)

basâh: Zayıflık, fakirlik. (4/156)

başgım: Bir yere ansızın girme. (46/38)

bâş: Bağış, bağışlanan şey. (31/129)

başbuğalar: Başboğalar ‘özel ad’. (20/232)

başcı: Başçı, başkan. (25/235) ~ **başcu** (25/235)

başlığ: Başlık, şapka. (7/140)

başlıh: Başlık, damadın kaynatasına ödemesi gereken para veya mal. (6/112)

bâşiş: (Far. bahşiş) Ücret. (4/35)

başlamuş: Başlamış ‘Yer adı’. (9/187)

başluh: bk. başlıh (49/48)

bat: Tel veya tahtadan yapılan çit. (32/108)

batdal: (Ar. battāl) Kullanılmaz, işe yaramaz. (39/116)

batdannih-eyle-: Yaramazlık yapmak, kötülük yapmak. (39/136)

batır-: Batırmak, batmasını sağlamak. (39/21) **batır-** (38/21)

batum: Gürcistan Acara’nın başkenti. (23/93)

bâyır-: bk. bār- (11-12/124)

bayá: Bayağı; oldukça, çok; güya. (11-12/138), (42/39)

bayát: Bayat ‘yer adı’. (24/23)

bayır-: bk. bār- (24/85)

bayır: Bayır, düz olmayan, eğimli yamaç. (17/75) ~ **bayır** (46/150)

bazár: Pazar, haftanın günlerinden biri. (13/58)

baziyésin: Bazısı. (25/222)

bazlıh: Bazı bazı. (4/112)

bebeliyát: Bebekliği. (23/41)

bedesden: (Far. bezistān) Kapalı çarşı. (44/152)

bēfendi: Beyefendi, saygı belirtmek için erkek adlarının sonuna getirilen veya bu adların yerine kullanılan san. (10/26)
beg: Pek, çok, sağlam iyi. (11-12/157)
behit: Belki. (37/112)
beK: bk. beg (3/35) ~ **bek** (11-12/42)
beKci: Bekçi, (1/65)
beKdémir: Bekdemir 'yer adı'. (4/207)
bekir~ ā: Bekir Ağa 'özel ad'. (5/62)
bekiT (Ar. bel+Far. ki): Belki, muhtemel olarak. (6/60) ~ **begit** (32/174)
bél: İnsan bedenindeki bir bölüm. (23/87)
beleş: (Ar. bilāşey) Parasız, karşılıksız. (51/98)
belle-: Öğrenmek, bilmek. (3/62)
beli: Belli, belli olan. (13/219)
béllí: Beri, -den bu yana. (38/5)
bellü: bk. beli (18/71)
benĩ~ adem: (Ar. benī ādem) Ademoğulları. (36/456)
beñiz: Yüz, çehre. (28/222)
bennuḥ: Benlik, kişinin kendisi. (25/245)
bennü: Beri. (30/69)
berabit: (Far. berbād) Berbat, kötü. (7/14)
ber: Öte karşıtı. (3-34/33)
beri: bk. ber (5/116) ~ **berü** (24/213)
berlbenzer: Sıradan, alelade. (29/76)
beriki: Beride olan şey. (36/28)
bēyle: Böyle, bunun gibi, buna benzer. (7/15)
bēyüg: Büyük, küçük karşıtı. (11-12/129)
bēyüg: bk. bēyüg (23/189)
béz: Biz (zamir). (43/50)
bıldır: Geçen sene. (31/175)

birahbellig: Rehberlik, kılavuzluk. (39/113)
bışşah: Bıçak, kesici araç. (38/50)
bi~ ár~átdimiz: Bir yere gittiğimiz. (55/186)
biçer: Biçerdöver. (25/291)
bilader: (Far. birāder) Erkek kardeş. (5/116)
bíle: Bilen. (3/68)
bilén-: Bilinmek, bilme işine konu olmak. (29/32)
billigteli: Birliktelik, Beraberlik. (15/121)
billiliyé~ ét-: Belirlemek, belli etmek. (49/190)
biñ: Bin 'sayı adı'. (9/29)
bir~ ol-: Beraber, birlikte olmak. (39/23)
biğ~égi: Bir iki 'sayı adı'. (2/108)
bişdir-: Biçtirmek, biçme işini yaptırmak. (6/64)
bişer: bk. biçer (40/194)
bişim: Biçim, şekil. (52/34)
bişür-: <ET, OT biş-, bişür-; pişirmek. (13/61)
bit-: Bitki, tüy vb. şeyler çıkıp yetişmek, büyümek. (36/109)
biyúg: bk. bēyüg (10/88)
biyúh: bk. bēyüg (10/52)
bōa: Boğa, damızlık erkek sığır. (23/226)
bóba: bk. bāba (16/42)
bol-: <ET bol- olmak. (9/74)
bolaşuḥ: Bulaşık, kirletilmiş mutfak eşyası. (43/91) ~ **bulaşuḥ** (43/91)
bōlat: (Far. pūlād) Polat, çelik. (11-12/192)~ **bołat** "yer adı". (11-12/196)

böñal-: Bunalmak, soluk alması güçleşmek. (43/291)
bo Pus: Boy pos. (20/132)
boşan-: Baskın yapmak. (46/102)
boşlan-: Borçlanmak. (4/134)
bov-: Boğmak. (21/99)
boy: Kabile, klan. (54/53)
boydāh: Tek başına, yalnız. (8/13)
boyras: (Rum.) Kuzeydoğudan esen soğuk rüzgâr. (13/86)
boyunduruḥ: Hayvanın boynun takılıp araçla birlikte hareketini sağlayan aygıt. (7/34)
bōle: bk. bēyle (2/42) ~ **bóle** (3/69)
bō gomutanı: Bölük komutanı. (15/178)
bōlen: Bu öğleyin. (2/136)
bölúgbaşoḷu: Bölükbaşoḷu ‘özel ad’. (10/141)
bölük: Askeri birlik. (43/92)
börü: <ET börü kurt. (32/59)
bōún: Bugün, içinde bulunulan gün. (1/33)
bōúnk-ıbi: Bugünkü gibi. (9/91)
böyüg: bk. bēyüg (9/85)~ **bóyúg**: (17/15)
böyüggızōḷu: Büyükkızıoḷu ‘yer adı’. (15/34)
böyüh: bk. bēyüg (6/7)
bu-ādaḥ: Bu kadar. (31/45)
būal-: bk. böñal- (43/291)
būaz: Boğaz, boynun ön bölümü. (20/155)
buba: bk. bāba (7/31)
buda: Buğday, tahıl. (32/140)
būday: bk. buda (1/86)
bu-eser: Bu sefer, bu kez. (32/99)

buḷgur: Kırılan buğday. (13/67)
bulum: Bölüm. (23/88)
bumba: Bomba. (32/64)
bunahıla-: Bunamış olmak. (16/201)
buñal-: bk. böñal- (17/21)
bundandar: Bunlardan. (4/208)
burma: Kıvrım, burularak yapılmış, kıvrılmış. (13/120)
buruḡ: Buruk, burulmuş olan. (54/12)
buyday: bk. būday. (2/99)
büÇce: (Fr. budget) Bütçe, bir kimsenin gelecekteki belirli bir süre için tasarladığı gelir. (27/186)
bül-: Bölmek, taksim etmek. (33-34/72)
bülüş-: Bölüşmek, paylaşmak. (27/128)
bürg-: Burkmak, burkulmak. (54/10)
bürüg: Bürük, başörtüsü. (53/128)
büşür-: bk. bişür- (11-12/52)

-C-

cālan: (Far. cām) Camlar, pencere. (24/224)
caḷoun-ismet: Çaloḷulun İsmet ‘özel ad’. (5/72)
candarma: Jandarma, silahlı askerî kuvvet. (15/39)
cazu: (Far. cādū) Cadı, kötülük yapan. (30/30)
ceceracañız: Secereciğiniz, soyunuz. (39/43)
cecer-: Becermek, üstesinden gelmek. (30/158)
cedbel: (Ar. cedvel) Cetvel, doğru çizgileri çizmeye yarayan araç, çizgilik. (29/72)

céhan: (Far. cihān) Dünya. (36/32)
cēm: (Ar. cem‘) Toplanma. (24/76)
cemaļ: (Ar. cemāl) Yüz güzelliği. (36/73)
cemāt: (Ar. cemā‘at) Topluluk, cemaat. (4/189)
cemaziyél~ ahir: Arabi ayların altıncısı. (42/81)
cemaziyél~ evvel: Arabi ayların beşincisi. (42/81)
ceber: Kadın başörtüsü, yazma. (13/184)
cemevi: Bektaşilerin ve Alevilerin toplu olarak dinsel tören yaptıkları yer. (24/79)
cenabı haħ: Allah, Tanrı. (52/66)
cenabı aļlahu tála: Allah, Tanrı. (36/100)
céndē: Çanta, büyüklüğüne göre para, yiyecek vb. koyup taşımaya yarayan kap. (24/180)
cenk: (Far. ceng) Savaş. (20/200)
cepe: (Ar. cebhe) Yön taraf. (25/264)
cePrajil: (Ar. cebrā‘il) Cebrail peygamberlere vahiy getirmekle görevlendirilen dört büyük melekten biri. (36/72)
ceran: (Ar. cereyān) Cereyan elektrik. (4/42)
cerime: (Ar. curm) Cürüm, kusur, hata. (6/54)
cesür: (Ar. cesūr) Cesur, yürekli. (6/22)
cēy: (Ar. şey‘) Şey, madde, eşya iş vb.nin yerine kullanılan söz. (49/120)
cīn: Yığın, küme, tepe. (28/71)
cıļbah: Çıplak, hiçbir şeyi olmayan, yoksul. (31/46)

cıļlayuh: Cırlayık ‘yer adı’ (21/102) ~
cıļlayuđ: (21/103)
cırcır: Fermuar. (56/114)
cızlah: Sacda pişirilen hamurdan yapılmış ekmeğ. (23/117)
cıat: (Ar. cihāt) Savaş, harp. (21/122)
cibilig Kahyá: Özel ad. (6/57)
cice kóy: Cüce Köy ‘yer adı’. (11-12/165)
cıer: (Far. ciger) Ciğer, akciğer ve karaciğerin ortak adı. (11-12/122)
cüj, cüj: Cıyak cıyak; acı ve yüksek sesle bağırmak. (13/229)
cin~alilijn bobasıl: Cin Aligilin babasıgil. (11-12/39)
cıngan: Çingene ‘özel ad’. (38/91)
cip: (İng. Jeep) Arazide kullanılabilen motorlu taşıt. (32/108)
cirit: (Ar. cerīd) Cirit oyunu. (13/72)
cırlé: Cırlamak, ince ses çıkararak ağlamak. (10/41)
ciz-: Çizmek, çigi çekmek. (23/153)
cobu: Cobu ‘yer adı’. (7/40)
comāT: (Ar. cemā‘at), Topluluk, cemmat. (35/61)
comboh: Bir lakap (özel ad). (4/225)
cong: Rumlar’a verilen isim.(11-12/96) ~
congıar (49/184)
cöbü: bk. cobu (6/43)
cócóñ souna: Gecenin sonunda. (13/235)
cube: (Ar. şu‘be) Askerlik şubesi (15/160)
cunđu: Söngü, tüfek namlusunun ucuna takılan küçük kılıç biçiminde delici silah. (56/117)
cunis: Yunus ‘özel ad’. (30/113)

cuvar: (Ar. civār) Civar, yöre. (2/137)
cuzrāñ- irecebiñ: Cuzrak'ın Recep 'özel ad'. (9/133)
cücüg: Cıvciv. (11-12/51)
cülā: (Ar. silāh) Silah, savunmak veya saldırmak amacıyla kullanılan araç. (56/117)
cümiyet halh partili: Cumhuriyet Halk Partili. (28/112)
cüneyd: (Ar. cünūd) Askercik. (9/23)
cüre: Cura, düdük, küçük zurna. (52/23)
cüremen: Yuvacık (eski adı). (56/45)
cürg: Cılk, bozulmuş. (11-12/53)
cüz: (Ar. cuz') Kur'an'ın otuz parçasından biri. (19/86)

-Ç-

çā: Çağ, çocuk. (49/121)
çā çoluḥ: Çoluk çocuk. (30/71)
çabıt: Çaput, bez. (50/80)
çadırğayá: Çadırkaya 'yer adı'. (18/78)
çahaļ: (Far. şağāl) Kurnaz. (40/177)
çahıļ çuḥuļ: Çakır çukur, girintili çıkıntılı. (43/160)
çahırın cüce: Çakır'ın cüce 'özel ad'. (11-12/49)
çaķallıg: Çakallık, kalleşlik. (27/93)
çaki: Çadırkaya'nın eski adı. (18/78)
çalınmıyá yüz dut-: Ekin veya baklagillerin olgunlaşmasına konu olmak. (36/111)
çalıoļları: Çalıoğulları 'özel ad'. (28/142)
çalgı: Müzik aleti. (13/56)
çalgılı: Müzikli. (13/56)
çalmaḥ: Çalmak, hırsızlık etmek. (25/30)

çamel-: (Kıp. çemül-) Yuvarlanmak. (3/94)
çami: (Ar. cāmi') Cami, Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer. (16/11)
çamlıkóy: Çamlıköy 'yer adı'. (24/23)
çanaḥ: Çanak, toprak veya metalden yapılmış yayvan, çukurca kap. (43/204)
çanaķlı- ağbaba: Çanaklı Akbaba 'türbe ismi'. (3/38)
çap-: Çarpmak, vurmak. (20/56)
çapa: Toprağı eşmek için kullanılan kazı aracı. (31/66)
çār-: Çağırarak, seslenmek. (10/64)
çarçavuğ: Çarçabuk, çabucak. (24/72)
çāriğát: (Ar. şerī'at) İslam hukuku. (24/177)
çarıḥ: Çarık, sığır derisinden yapılan ayakkabı. (2/37)
çarşamba: Çarşamba, salıdan sonra gelen gün. (10/31)
çarşambaļı mısdafa: Çarşambalı Mustafa 'özel ad'. (10/22)
çaruḥ: bk. çarıḥ (47/145)
çatrān: Çok sert. (43/152)
çatma: Ağaç gövdelerinin birbirine çivisiz bir şekilde birleştirilmesinden oluşan yapı, ev. (30/218)
çatlad-: Çatlatmak, aklını almak. (10/52)
çāv: bk. çā (13/161)
çāy: Dereden büyük, ırmaktan küçük akarsu. (56/90)
çēdim: Şey ediyorum, bir şey yapıyorum. (9/121)

çéle: (Far. çille) Çile, sıkıntı. (27/113) ~
çile (27/113)
çelek: (Kıp.) Küçük sepet. (37/74) ~ **şelek**
(37/75)
Çerceci: Çerçici, gelini damat tarafından
veya başka aileden kişilerin görmeye
gelmesi. (31/123)
çerçilig: Çerçilik. (28/127)
çermêlê-: Çevirmek, etrafını sarmak.
(23/69)
çét: Çit, bez, kumaş. (39/170)
çéT: (Far. cuft) Çift. (9/143)
çetúK: (Oğuzca ve Kıp.) Kedi. (36/25)
çevlü: Çevrili, çevrilmiş, kuşatılmış.
(14/45)
çey: bk. cey (11-12/137) ~ **çé** (46/95)
çihim: Evlek, dönümün dörtte biri kadar
olan alan ölçüsü. (42/75)
çihın: Küçük bohça. (14/196) ~ **çıkın**
(14/196)
çılığ tekgesi: Çılgık tekkesi, ağlayan
çocukları sakinleştirip, ağlamalarının
önüne geçilmesi için gidilen tekke.
(49/120)
çüllü teggesi: bk. çılığ tekgesi: (19/51) ~
çüllü teggesi (19/51)
çır-: bk. çār- (13/46)
çirā: (Far. çerāğ) Işık, kandil. (16/53)
çirim çirim çir-: Bas bas bağırarak. (38/60)
çif: (Far. cuft) Çift, tek karşıtı. (13/56)
çiflig: Çiftlik, tarım yapılan veya hayvan
yetiştirilen geniş toprak parçası. (20/50)
çijz: (Ar. cihāz) Çeyiz, gelin için
hazırlanan her türlü eşya. (27/129)

çilesini al-: Suyunu almak, ezilen
maddenin suyu ile posasını ayırmak.
(53/80)
çim-: Yıkanmak. (6/131)
çini: (Far. sīnī) Sini, büyük tepsi. (27/130)
çinī: (Rum.) Şiniği, buğday ölçeği. (47/69)
çinile-: Çınlamak. (37/29)
çipçiplah: Büsbütün, baştan ayağa kadar
çıplak. (20/88)
çirāne: Çilehane ‘Tokat’a bağlı yer adı’.
(24/126)
çiseli: İnce yağmurlu. (43/48) ~ **çisemiKli**
(43/51)
çiv: Çiğ, yeterince olgunlaşmayan.
(10/105)
çivar: bk. cuvar (2/93)
çöğāl-: Çoğalmak, artmak. (24/106)
çocuğ: Çocuk, küçük yaştaki erkek.
(20/115)
çolağ: Eli veya kolu sakat olan kimse.
(10/47)
çolah: bk. çolağ (25/18)
çoluğ çop: Çoluk çocuk. (27/166)
çoluğ çocuğ: Gençler. (21/66)
çorah: Sulu çamur. (20/52)
çöş-: Coşmak, galeyan etmek.. (24/195)
çöur-: Çağırarak, gelmesini istemek.
(40/115)
çödür-: İşemek. (5/46)
çóg-: Çökmek, basmak. (10/22)
çökündü: Çöküntü, baskın. (48/31)
çöle: Şöyle, şunun gibi. (11-12/242)
çölmegci: Çömlekçi ‘yer adı’. (20/91)
çömleK: Toprak tencere. (43/204)

çörtle: Pınar, memba. (43/69)~ **çörtlü** (43/72)

çöte: (Bulgarca) Çete, yasa dışı işler yapmak veya etrafındakileri korkutmak amacıyla bir araya gelmiş topluluk. (7/185) ~ **çöte** (13/214)

çuval: (Far. cuvāl) Çuval, torba. (43/291)

çuş: Kilim. (20/37)

çuvar-: (Kıp. çuvla-) Gürültü patırtı etmek. (31/78)

çuvuklu: Çubuklu 'yer adı' (3/30)

çün: (Far. çünki) Çünkü, şundan dolayı (32/35)

-D-

dā¹: Dağ. (1/38), (2/102)

dā²: Daha, ek olarak. (55/194) (1/34)

dā³: Değil mi anlamında bir söz. (55/191)

da: bk. dā³ (1/10)

dāa: bk. dā² (2/83),

daa: bk. dāa (5/32)

dabı: (Ar. tabī'ī) Elbette, esasen. (15/146)

dadaş: Delikanlı, yiğit. (25/135)

dāğermen daşı: Değirmen taşı. (11-12/49)

dafe: (Ar. def'a) Defa, kere. (1/69)

dāğar: (Fr. decare) Ölçü birimi. (11-12/159)

dah-: Takmak. (46/46)

dahdilje: (Fr. dactylo) Daktilo, yazı makinesi. (40/169)

dahıl-: Kızdırmak, üzme, şaşırtmak amacıyla şaka yollu konuşmak. (16/159)

dahışma: Takışma işi. (23/63)

dāl-: Dağılmak, uzaklaşmak. (25/31)

dāla-: Dağlamak, yakmak. (24/107)

dālı: Dağlı 'yer adı'. (4/206)

dam: Ev, evin çatısı. (6/134)

dāmaşu yap-: (Far. temāşā) Temaşa yapmak, gezmek. (52/18)

damızluh Süt veren hayvan. (55/58), (53/124) ~ **damızlıh** (6/150)

dara-: Taramak, ateşli silahlarla sürekli olarak ateş etmek. (43/114)

daraf: (Ar. taraf) Taraf, yön, yan. (14/81)

darağ: Tarak, saçların, sakalın, hayvan tüylerinin karışıklığını gidermeye yarayan dişli araç. (28/127)

darağ-: Parasızlık nedeniyle sıkıntıya düşmek. (53/15)

daretje al-: Daireye almak, çevirmek. (22/79)

darı: Mısır. (43/16)

dārıh-: Darlanmak, bunalmak. (28/106)

daş: Taş, sert, katı madde. (7/56)

daşşah: Er bezi. (49/63)

daşoluğ: Taşoluk 'yer adı'. (3/27)

damāşır al-: bk. dāmaşu yap- (52/5)

dātım: Dağıtım, dağıtma işi. (1/133)

datlıcah: Tatlıcak 'yer adı' (21/35)

datlıluh: Tatlılık, iyilik. (36/75)

dav: bk. dā¹ (13/131)

dava: bk. dafe (31/37)

davan: Tavan, taban karşıtı. (9/137)

davar: Keçi koyun gibi hayvanlara verilen ad. (5/27)

dayıt-: Dağıtmak, bir şeyin veya bir yerin düzenini bozmak. (36/38)

davşan: Tavşan, kemirgen bir hayvan. (13/187)
davuşcu: Davul çalan kimse. (13/64)
dayre: (Ar. dā'ire) Daire, konut. (2/108)
dē: (Far. tā) Zaman ve uzaklık bakımından abartılı biçimde anlatan söz. (17/104)
dē-: Demek, söylemek. (13/163)
dede: Alevi öğretilerini anlatan kişilere verilen ad. (24/84)
dede yētimi: Babası, dedesinden önce ölen çocuklara verilen isimdir. (17/28)
dedesil: Dedesigil. (48/66)
degge: (Ar. tekve) Tekke. (19/50)
dējn: Diye. (28/142)
dek gel-: Denk gelmek, rast gelmek. (23/34)
dēl: Değil. (1/27)
dējl: bk. dēl (7/133)
delma: Delme, yelek, işlemeli yelek. (31/114)
deliamedolu: Deliahmetoğlu 'yer adı' (22/12) ~ **deliahmeTölu** (22/12)
delik deşih yāp-: Bir araçla birçok yara kesik açmak. (20/164)
delük: Delik, dar küçük açıklık. (1/42)
dembēsi: Dembesek şaşkın, beceriksiz. (28/38)
demizip sat-: Damızlatarak satmak. (38/14)
demür: Demir. (11-12/194)
dēn: bk. dējn (15/46)
dēñ-: Söylenmek, denmek. (16/160)
dená: Tahıl, dene. (4/81)
dēne: bk. dená (30/66)

deñiz: Deniz, yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan tuzlu su kütlesi. (10/105)
denk gel-: bk. dek gel- (23/33)
depe: Tepe, yüksekliği birkaç yüz metreyi geçmeyen yer biçimi. (10/163)
dēr-: Toplamak, bir araya getirmek. (51/32)
dercē edil-: İçine alınmak. (55/58)
deréy: Dere, küçük akarsu. (38/27)
dēril-: Toplanmak. (2/130)
derinöz: Derinöz 'Yer adı'. (13/225)
dērmēn: Değirmen, içinde öğütme işi yapılan yer. (3/19)
dēs: (Ar. ders) Ders, öğretmenin öğrenciye belirli bir sürede verdđi bilgi. (28/186)
deş-: Yarmak. (20/78)
deTbilēt-: Tetbir almak. (27/89)
dēy-: Değmek, dokunmak. (13/123) **dev-** (31/92)
dēv mi: Değil mi. (13/131)
deva: bk. dafe (8/41)
deve: Deve, yük taşımakta kullanılan hörgüçlü hayvan. (13/105)
dever: Değer, önem. (51/9)
devir¹: (Ar. devr) Cenazenin ardından yapılan para döndürme geleneği. (5/139) ~ **devil** (19/99)
devir²: (Ar. devr) Zaman. (47/55)
deve: Devre, belirlenmiş zaman dilimi. (22/36)
devran: (Ar. devrān) Çağ, zaman. (23/137)

devriş: (Far. dervīş) Derviş, bir tarikata girmiş onun kurallarına ve törelerine bağlı kimse. (13/188) ~ **devrüş** (46/171)

dêvür: bk. devir (10/119)

deyiş: Halk şiiiri. (36/30)

di-: bk. dē- (16/98)

diğel: (Far. dīger) Diğer, başka, öbür. (15/149) ~ **diğer** (15/149)

dih-: 1. Dikmek, bir cismi dik olarak durdurmak. 2. Yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek. (42/22) ~ **dik-** (42/23)

diK: Tik etraf, yan. (43/254)

dijnci: Deyince. (6/7)

dilbet: (Far.ter+bend) Tülbent. (39/129) ~ **tülbet** (39/133)

dilegce: Dilekçe, arzuhâl. (26/62) ~ **dileKce** (26/62)

dilki: Tilki, köpekgillerden, kümes hayvanlarına zarar veren bir hayvan. (46/230) ~ **dilgi** (46/231) ~ **dülki** (46/237)

dille-: Söylemek, demek. (17/123)

dilleşşevêr-: Söyleşmek, konuşmak. (28/34)

dillig: Dirlik, huzur, erinç. (11-12/94)

dīn: Diye. (29/107)

dinayét: (Ar. diyānet) Din kurallarına bağlı olma durumu. (14/208)

dingil: Kümes hayvanlarının tepesinde bulunan kırmızı deri parçası, ibik. (44/306)

dip doruḥ: Tepeden tırnağa, baştan uca. (53/128)

dipçüg: Dipçik, Silahların namlu gerisinde bulunan kısmın adı. (16/147)

dirayét-êt-: Kavramak, anlamak. (54/97)

diri: Canlı. (27/30)

dire-: Dayamak, yaslamak. (13/205)

direg: (Fr. direct) Direkt, doğrudan. (26/65)

dirgen: (Rum.) Genellikle harmanda sapları yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatalı tarım aracı. (42/150)

dirliḡsüz: Dirliḡi olmayan, rahatsız. (13/197)

disgin-: Tiksilmek, iğrenmek. (11-12/54)

diş bile-: Kötülük yapmak için fırsat kollamak. (27/77)

diyádīn: Diyadin 'yer adı'. (20/65)

diyın: bk. dīn (30/37)

diyoloḡ: (Fr. dialogue) Anlaşma, uyum sağlama. (11-12/180)

diyér: (Far. dīger) Diğer, öteki. (2/32)

dôḡ-êt-: Dua etmek. (13/194)

doḡanḡaç: Doḡankaş 'yer adı'. (23/15) ~ **doḡanḡaç** (23/15) ~ **doḡanḡaç** (23/15)

dodaḡ: Dudak, dişleri örten ve dışarıya doğru az çok kıvrılan üst ve alt kenarlarından her biri. (39/36)

doḡ: Tok, aç karşıtı. (53/62)

doḡdur: (Fr. docteur) Doktor. (8/40), (20/245)

doḡabúç <dolamaç, karışık, dolaşık. (36/99)

doḡan-: Dolanmak. (20/121)

doḡmaḡ: Doldurmalık. (43/72)

doġu dölük: Doğru dürüst, tam olarak. (23/21)

doġı: Donmuş su parçası, dolu. (10/95)

doġuna: Duluġuna, şakakla çene arasında kalan kısmına. (9/133)

domatis: (Rum.) Domates, kırmızı veya yeşil renkli bitki. (24/5)

dombahı: Tombak 'özel ad'. (3/24)

dombilis: Bir oyun adı. (42/129)

don: <ET ton Elbise, giysi. 2. İç çamaşırı. 3.Kılık. (46/203), (9/80) (39/92)

doumdan doruyá: Doğrudan doğruya (8/14)

dó-: Dövmek. (23/86)

dóv mu: bk. dév mi (19/88)

dóyá-ét-: bk. dōá-ét- (13/193)

dovan: Doġan 'kuş türü'. (39/92)

dózeh: Tuzak, birini güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için kurulan düzen. (36/92)

dóú: bk. dēil (9/85)

dókül-: 1. Dökülmek, dökme işine konu olmak. 2. Topluca inmek. (20/41) ~ **dökül-** (31/162)

dóner¹: Kebap. (14/124)

dóner²: Koyun, keçi ve sğırlarda görülen bir hatalık; dabak, şap hastalığı. (46/236)

dónüm: Arazi ölçü birimi. (43/129)

dórT: Dört 'sayı adı' (10/17)

düş: Döğüş, kavga. (37/96) ~ **düş** (11-12/126)

döşlü ol-: Çocuklu, çocuk sahibi olmak. (31/148)

dóverbişer: bk. biçer (40/195)

dóvrül-: Devrilmek, devirme işi yapılmak. (11-12/115)

dóyná: (Ar. dunyā) Dünya, yeryüzü. (39/79)

dózer: (Fr. bulldozer) Dozer, yol yapım makinesi, yoldüzler. (23/159)

duġ: (Ar. du'ā') Yakarış. (6/142)

duġ: Eşi ölmüş kadın veya erkek. (19/96)

duman- atdu(r)-: Kötü duruma düşürmek, yıldırım. (43/250)

dumüt-: Saklanmak. (35/38)

dursunnu: Dursunlu 'yer adı'. (4/207)

duġuġ: Tutkun, bir şeye veya birine düşkün olma. (14/129)

duġul-: Tutulmak, yakalanmak. (15/13)

duvahı: Duvak, gelinin başını veya yüzünü örten örtü. (53/129)

dú-: Dövmek. (4/77) ~ **dü-** (27/52)

dúl: (Fr. tulle) Tül, çok ince gözenekli pamuktan yapılmış kumaş. (24/281)

dúún: Düğün, evlenmek için yapılan tören, eğlence. (10/18)

dúút-: Donatmak, giydirmek. (49/251)

dúkel-: Karşı gelmek, kafa tutmak. (31/158)

dúkġan: (Ar. dukkān) Küçük iş yeri. (20/62)

dúldül: Hz. Ali'nin atının adı. (39/20)

dúllü: Dirliġi, birliġi. (48/59)

düm: Tüm, tamamı, hepsi. (14/80)

dümmül: bk. düm (17/68)

dúñúlceg: Dolu ve yamur karışımı olan yağış. (56/86)

düñür: Eşlerin ailesinin birbirine göre durumu. (13/26)

düñüş: Düğünü yöneten yiğitbaşının hanımı, damat ve gelinin ailesi. (6/155)

düş-: Gitmek. (9/172)

dúv-: bk dú- (4/77)

düv-: bk dú- (13/67)

düverbiçer: Biçerdöver. (6/64)

dürK: Türk. (4/110)

düşgün: Yoksul, fakir. (4/128)

düt-: Tütmek, duman veya buhar çıkarmak. (11-12/19)

düve: Boğaya Gelmemiş 1-2 yaşında dişi sığır. (6/150)

düven: Ekinleri dövmek için kullanılan alet. (5/21)

düz-: Düzmek, sıralamak. (15/118)

-E-

ē: başına getirildiği cümledeki kavrama göre birtakım duygular anlatan ünlem. (25/157)

e: bk. ē (1/114)

è: İyi. (16/42)

ebe¹: Büyükanne, nine. (5/51)

ebe²: Oyunda elebaşı olan çocuk. (42/225)

ébedi: (Ar. ebedī) Sonsuz. (56/75)

ebeherdín: Bahsederdi yanlış telaffuz sonucunda oluşan kelime. (2/79)

écat: (Ar. eziyyet) Ezizet, zulüm. (27/139)

écaz: bk. écat (37/151)

edaıı: Nazlı. (31/40)

efan~ oı-: Sona ermek, bitmek. (46/222)

effuñ: Herifin. (49/91)

eğer: bk. ār (1/118)

ēh: bk. āh (31/192) ~ ē (31/192)

ehbab: (Ar. ahab) Ahbab, kendisiyle yakın ilişki kurulup sevilen, sayılan kimse. (20/232)

éhdıyáÇ: (Ar. ihtiyāc) İhtiyaç, gereksinim. (23/170)

éhdıyár: (Ar. ihtiyār) Yaşlı, genç karşıtı. (6/27)

ējniñ ~ órda: Evinin orada. (20/125)

éKi: <ET eki, êkki; İki ‘sayı adı’. (40/76)

ēkkendā: Hikāye. (36/13)

ekser: Ekseri, arasıra. (37/160)

ekserié: (Ar. ekseriyyā) Genellikle. (26/5) ~ **esiresi** (5/106)

ekseriét: (Ar. ekseriyyet) Çoğunluk, çokluk. (25/136)

ekomıjh: (Fr. economique) Ekonomik. (2/29)

el: Ev halkından olmayan. (20/36)

ēl-: Eğilmek. (7/197)

elbāsi: El arabası (4/218)

élci: Elçi, bir uzlaşma sağlamak veya iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimse. (5/13) ~ **élçi** (20/115)

élçilig: Elçilik. (6/26)

elekdúrúg: (Fr. électrique) Elektrik. (10/124)

ēlen-: Eğlenmek. (14/117)

ēlence: Eğlence, şenlik. (14/118)

élim: (Ar. ‘ilm) İlim, bilim. (39/31) ~ **ilim** (39/30)

élipeli: Elfeli, Günkörü’nün eski adı. (25/15) ~ **élperi** (25/20)

éllame: Herhalde. (16/99)
ellama: bk. éllame (30/144)
élli bēş: Elli beş 'sayı adı'. (4/165)
élti: Kadına göre kocasının erkek kardeşlerinin eşlerinden her biri. (31/191)
ēlva: (Ar. halvā) Helva, şeker yağ, un veya irmikle yapılan tatlı. (14/232)
elzúlúm: Erzurum 'yer adı'. (29/60)
emá: (Ar. ammā) Amma, lakin. (3/39)
emsaļ: (Ar. emsāl) Eş, denk. (13/26)
emma: bk. emá (11-12/43) ~ **emmá** (3/14)~ **emme:** (4/156)
emmi: (Ar. 'amm) Amca. (10/148)
eñ: <ET, OT eñ, aňg; üstünlük zarfı. (6/65)
engit: Tepe yüzü, yüksek. (28/32)
en velāļa: En evvela, en önce. (14/247)
eneK: <ET, OT *engek*, Kıp. *enek*, *eñek*. 'Çene, çene kemiği.' Hem oyun adı hem de bu oyunda kullanılan bilye, misket. (44/292)
enķaz: (Ar. enkāz) Yıkıntı. (41/41)
enū(k): <ET, OT enük; Kedi, köpek yavrusu. (23/239) ~ **enig** (28/25)
entere: (Ar. 'anterī) Entari, giysi. (13/118)
eP: Hep, tüm. (43/35)
epey: Az denemeyecek kadar, epeyi. (22/107)
er-: Ermek, ulaşmak. (24/106)
er¹: <ET, OT er; erken. (35/69)
er²: <ET, OT er; erkek; yiğit. (24/203), (20/222)
ēr: Eğer. (14/243)
eráldá: Herhalde, büyük olasılıkla. (3/65)

erāzi: (Ar. arāzī) Toprak, arazi. (27/16)
erdaF: (Ar. etrāf) Etraf, çevre. (13/118)
erden: Önceden, erden. (10/60)
erif: (Ar. harīf) Herif, adam. (9/99)
erkez: (Far. her+kes) Herkes, insanların tümü. (14/240)
ermen: Ermen 'Alıçlı'nın eski adı'. (5/61)
erti: Erte, sonra. (48/25)
ertesı-ún: Ertesi gün. (4/211)
erük: <ET, OT erük; erik, kayısı. (29/34) ~ **erüg** (29/151)
esaSıļ: Esasında. (15/58)
esdafurļa: (Ar. estağfirullah) İncelik ve alçak gönüllülük göstermek üzere teşekkür edilen veya övülen bir kimsenin söylediği bir söz. (1/60) ~ **esdavullaħ** (6/109)
esgi-: Yıpranmak. (23/128)
esgi: Eski, yeni karşıtı. (10/10)
esgi yázi: Kur'an-ı Kerim. (46/259)
esnafıļıg: Esnaflık, esnaf olma durumu. (14/30)
ésrāfil: İsrail; kıyamet gününü, boru öttürerek bildirmekle görevli melek. 'dört büyük melekten biri'. (36/65) ~ **İsrafil** (36/59)
essāħ: (Ar. esahh) Doğru, gerçek. (33-34/76)
ēş: Hiç. (27/107)
eş-: Eşmek, karıştırmak. (16/119)
eşdafulla: bk. esdafurļa (7/188)
ēşde: İşte edatı. (2/84)
eşgiyalıg: Eşkıyalık eşkıya olma durumu. (27/91)

eşik: Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak. (44/82)
êşit-: <ET, OT eşid-, êşit- ~ işit- İşitmek, duymak. (1/8)
eşme: Kaynak, pınar. (50/55)
êteki: Öteki, diğer. (11-12/117) ~ **êtegi** (28/19)
êtöñ: Öteki gün. (9/66)
evcilig: Genelde kız çocuklarının oynadığı bir oyun. (41/52)
ever-: Evlendirmek. (9/195) ~ **éver-** (13/156)
êveliyât: (Ar. evveliyât) Öncesi önceleri. (23/61)
evla: Önce. (31/72)
evlek: Tarlaya tohum ekmek için bölünen kısımlardan her biri. (42/75)
êvliyé gadar: Öğleye kadar. (5/29)
ëveT: Evet, hayır karşıtı. (10/31)
evsane: (Far. efsâne) Efsane. (39/84)
éy: bk. è (1/58)
éyce: İyice. (25/12)
éyi: bk. è (10/56), (43/155)
eynácá: Eynekaraca 'yer adı'. (24/9)
éykel: Heykel. (13/241)
eyneğaraca: bk. eynácá (1/47)
éytibar~ ét-: (Ar. i'tibār) İtibar etmek, saygı göstermek. (39/87)
eytim: Eğitim. (4/100)
ez-: Ezmek, çiğnemek. (33-34/10)
eziyât: (Ar. eziyyet) Sıkıntı, zulüm. (11-12/77)

-F-

fablîga: (İt. fabbrica) Fabrika, sanayi kuruluşu, üretimevi. (4/122)
fağat: (Ar.) Ama, lakin 'bağlaç'. (14/140)
fâhır: (Ar. fakīr) Fakir, yoksul. (4/110)
fajz: (Ar. feyz) İhsan, bağış, kerem. (39/172)
fañan: (Ar. fulān) Falan. (1/79)
fağır: bk. fâhır (14/243)
farazı: (Ar. farzī) Varsayımsal. (42/24)
fasıl: Özel ad. (3/24)
fâsúle: (Rum.) Fasulye. (2/36)
fâyıh: (Ar. fā'ik) Üstün, yüksek. (14/78)
fayiz: (Ar. fā'iz) Faiz. (26/109) ~ **fayıs** (38/17)
fenalaş-: Fenalaşmak, kötü bir duruma girmek. (43/291)
fenneş-: Bilimleştirmek. (25/297)
ferdât~ ét-: Feryat etmek, haykırmak. (23/118)
fesatlan-: Kötülük düşünmek. (36/39)
fesatlıh: Fesatlık, arabozanlık. (20/104)
fevgâle: (Ar. fevk'âde) Çok iyi. (47/79)
feyde: (Ar. fā'ide) Yarar, fayda. (7/17)
fız-: Kızmak, öfkelenmek. (27/76)
film: (Fr. film) Röntgen, herhangi bir organın durumunu tespit etmek için çekilen film. (54/12)
firelüg: Firezlik, ekinlik. (20/167)
fisdan: (Rum.) Fistan, tek parçalık kadın giysisi. (53/128)
fitire: (Ar. fitra) Miktarı belirli sadaka. (5/144)
fuğara: (Ar. fukarā) Yoksul, fakir. (25/213)

fur-: Vurmak. (37/145)
furtına: (İt. fortunale) Fırtına, çok güçlü rüzgâr. (14/82)
futa: (Rum.) Kayık, tekne. (36/139)
fuzulüşlü: Fuzulilik, yetersizlik. (47/105)

-G-

ğabacağóz: Kabacaköy‘yer adı’ (31/28)
ğabała: (Ar. kabāle) Götürü, toptan. (24/94)
ğabar-: Kabarmak, gelişmek. (28/224)
ğābat: (Ar. kabāhat) Kabahat kusur, suç. (24/241)
ğabil-ēt-: Kabul etmek, onaylamamak. (24/118)
ğabiz: (Ar. kabz) Kabız, ishal karşıtı. (15/103)
ğaç-: Kaçmak, ayrılmak. (13/53)
ğadı: (Ar. kādī) Kadı her türlü davaya bakan mahkemelerin başkanları. (13/158)
ğadirsúła: (Fr. cadastre) Kadastro, arazi ve mülk yerinin alanının ve sınırlarının değerlerinin devlet eliyle belirlenip plana bağlanması işi. (37/154)
ğadiro: (İt. quadro) Kadro. (37/78)
ğaduş: (Ar. kadr) Kadir, gücü yetme. (39/205)
ğafa: (Ar. kafā) Baş. (20/41)
ğafalı: Zeki, akıllı. (22/72)
ğaFlet: (Ar. gaflet) Aymazlık, dikkatsizlik. (11-12/141)
ğāğaç: (kar-ğaç) Karışmış, birbirine girmiş. (49/60)

ğah-: Kalkmak, yok olmak artık bulunmamak. (25/206)
ğah-: Kakmak, kakma yapma. (49/23)
ğahbá-arú: Kahpe karıyı. (11-12/79)
ğahır: (Ar. kahr): Sıkıntı, üzüntü, eziyet. (4/188)
ğalabalıh: Kalabalık, sayıca fazla. (23/80)
ğaláyılı: Kalaylanmış (kap). (42/141)
ğalduruħ-ekmeKleri: Kaldırık otunun ekmeği. (11-12/67)
ğalh-: Kalkmak, derlenip götürülmek. (28/143)
ğali: Gayrı, artık, bundan böyle. (38/33)
ğaluzon: (Fr. canaliisation) Kanalizasyon, lağım. (26/58)
ğama: Kama, silah olarak kullanılan bıçak. (23/32)
ğamer: (Ar. kamer) Ay. (39/157)
ğamiş: Kamış sulak ve nemli yerlerde yetişen sert gövdeli bitki. (27/109) ~ **ğamiş** (27/110)
ğanalizyon: bk. ğaluzon (23/187) ~ **ğanalizon** (23/189) ~ **ğalizzasyon** (11-12/226)
ğanga: Kanka, kardeş kadar yakın olan kimse. (55/146)
ğanı: Kağrı, iki veya dört tekerlekli öküz arabası. (7/33)
ğantar: (Ar. kintār) Tartı, çeki. (23/174)
ğap: Kap kacak. (16/37)
ğāp: (Fr. camp) Kamp, bir yerde konaklama. (37/47)
ğapahlı-: Yüzüstü düşmek, kapaklanmak. (43/183)

ġapat-: Basmak, baskın yapmak. (30/141)
ġapī: Bahçe avlu. (53/6)
ġapile: (Ar. kabīle) Kabile, boy. (21/54)
ġapse: (Ar. kabza) Kabza, silahların tutulacak yeri. (16/109)
ġapucıöz: bk. ġabacaġöz (11-12/136)
ġār: Gayrı, başka. (53/69)
ġarāş: Karaaġaç ‘yer adı’. (29/55) ~
ġaraāş (16/44)
ġaraāş: Kara kış, kış aylarının ilki, Aralık. (42/33) ~ **ġaraāç** (42/36)
ġarabacaġ: Karabacak ‘özel ad’. (10/24)
ġarāborsacılıġ: Karaborsacılık, karaborsacı olma durumu. (43/275)
ġaraāPdaļ: Karaabdal ‘yer adı’. (5/62) ~
ġarāPdaļ (4/25)
ġaradēniz: Karadeniz ‘bölge adı’. (14/271)
ġara düzen: Düzensiz, karışık. (16/112)
ġaraca éfendiler: Karaca efendiler ‘yer adı’. (17/107)
ġaraġöl: Karakol, güvenliġi saġlamakla görevli kimselerin bulunduġu yapı. (24/183) ~ **ġaraġuļ** (30/170)
ġarāh: Karda açılan yol, ince çizgi. (22/10)
ġaraļa-: Karalamak, kötölemek, kara sürmek. (28/238)
ġaraļtu: Ceset, cenaze. (28/187)
ġarammuļ: Karanlık. (32/86)
ġarapuñar: Karapınar ‘yer adı’. (4/207)
ġarasaban: Topraġı sürmede kullanılan tarım aracı. (13/29)

ġarasahız yáhusu: Karasakız yakısı, tedavi amacıyla deriye yapıştırılan ilaçlı bez. (20/246)
ġardaşlıh: Kardeşlik, kardeş kadar yakın olma. (23/42)
ġarambol: (Fr. carambole) Özensiz, gelişiġüzel, rastgele. (43/95)
ġarāPdaļ: Karaabdal ‘yer adı’. (4/25)
ġaraġöz: Karagöz ‘özel ad’. (18/22)
ġarāōz: Kara öz ‘mekan adı’. (10/160)
ġaravannā: (İt. carovana) Karavana, orduda yemek dağıtımında kullanılan kap. (21/119)
ġarer: (Ar. karār) Karar, kesin yargı. (13/179)
ġarı: Kadın, eş. (9/127)
ġarılı: 1. Arpa, buġday, yulaf mısır vb. tahıl ürünlerinin öğütülmesiyle elde edilen un. 2. Bu undan yapılan ekmek. (42/68)
ġarī(k): Baġ ve bahçelerde sebze ekmek için ayrılan bölüm ve buralarda yetişen yiyecek. (39/170)
ġari: bk. ġali (3/35)
ġarġaş: (Fr. carcasse) Karkas, betonla yapılmış yapı. (7/56)
ġarşıdanarım: Karşı taraf, karşı yön. (26/32)
ġarşınari: bk. ġarşıdanarım (31/110)
ġarşu: Karşı, bir yerin esas tutulan yüzünün ilerisi. (50/43)
ġarşuļa-: Karşılamak, önlemek durdurmak. (43/111)
ġart: Kart, yaşlı, körpe. (29/155)
ġaS-: bk. ġaç- (15/42)

ğasde: (İt. gazzetta) Gazete, politik, kültür, ekonomi vd. konularda haber vermek için her gün veya belirli aralıklarla çıkarılan yayın. (41/190)

ğasır: (Ar. kasr) Kısa kesme, kesme. (39/37)

ğasT~ éyle-: Kastetmek, amaçlamak. (36/90) ~ **ğasTét-** (36/91)

ğaş-: bk. ğaç- (4/45)

ğaş: Kaç soru sıfatı. (1/166)

ğaşdar-: Yönetmek, idare etmek. (55/91)

ğaşuḥ: Kaşık, sofraya aracı. (23/118) ~

ğaşşuḥ (16/37) ~ **ğaşşih** (16/61)

ğaşşahcılıḥ: Kaçakçılık, kaçakçının yaptığı iş. (48/27)

ğaşşih: bk. ğaşuḥ (24/223) ~ **ğaşşig** (24/223)

ğât: (Far. kâgaz) Kağıt, yazı yazmaya veya bir şey sarmaya yarayan ince yapraklı araç. (16/167) ~ **kât** (16/169)

ğat-: Katmak, karıştırmak. (20/62)

ğatıḥ: Katık, çeşitli tahılların unuyla yapılan ekmek. (44/149)

ğatil: (Ar. kâtil) İnsan öldüren. (24/169)

ğatır: (Ar. kitâr) Dizi, sıra. (13/120)

ğatleme: Katliam, kıyım. (46/44)

ğave: (Ar.+Far kahvehâne) Kahvehane, kıraathane. (50/214)

ğavğa: (Far. ğavġā) Kavga, döğüş. (1/57)

ğavil: (Ar. kavil) Söz, yemin. (40/125)

ğavsıl: (Ar. gavs) Tasavvufta kendisine sığınılan evliya. (24/177)

ğavur-: Kavurmak, bir şeyi kabın içinde kendisinden başka bir malzeme koymadan pişirmek. (20/119)

ğavur: (Far. gebr) Müslüman olmayan kimse. (24/45) ~ **ğavul** (24/45)

ğavut: Kavrulmuş buğday. (25/299)

ğayacuḥ: Kayacık 'yer adı'. (20/55)

ğaybiâ (Ar. gaybīye) Bilmeden görmeden. (52/45)

ğayıçı: Kayınço, kayınbirader. (8/30)

ğayınçin: bk. ğayıçı (10/92)

ğayınna: Kaynana, kayınvalide. (11-12/94)

ğayış: Kayış, bağlamak, tutmak veya sıkamak amacıyla kullanılan deri parçası. (27/26)

ğayıt: (Ar. kayd) Kayıt, bir yere mal ederek deftere geçirme. (18/32)

ğaylı: bk. ğali (2/12)

ğaymaḥam: (Ar. kâ'immakām) Kaymakam, bir ilçede devleti temsil eden en yetkili görevli. (24/190)

ğaymeşurü: (Ar. ğayrmeşrū) Gayrimeşru, yolsuz, yasaya veya töreye aykırı. (13/225)

ğaynaḥ: Kaynak, ilave, ek. (13/64)

ğaynata: Kaynata, kayınbaba. (14/164)

ğaz: Kaz, hem suda hem de karada yaşayan yabani veya evcil kuş. (6/126)

ğeçe: Gece, gündüz karşıtı. (7/56)

ğeç: Genç, yaşlı karşıtı. (4/119)

ğeçi: Keçi, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen hayvan. (13/157)

ğeçür-: Geçirmek. (20/155)

gél-: Gelmek. (1/17) ~ **gel-** (28/5)
gelincik: Sansargillerde bir hayvan. (44/223)
gelinti: Göçmen. (11-12/183)
gem: Tarım aygıtı düven. (31/64)
gendü: bk. kendü 'zamir' (54/10) ~ **gendi** (55/60)
gène: Yine 'zarf'. (13/178)
gëñiş: Geniş, dar karşıtı; yaygın. (25/301) ~ **geñiş** (25/301), (55/90) ~ **geniş** (1/109) ~ **genüş** (24/156)
gerdan (Far. gerden) Baş ile omuz arasında kalan kısım. (13/135)
geş: bk. geç (10/15)
geş-: Geçmek. (38/47)
geşmişler: Ölmüş kimseler. (19/156)
gët-: <ET kêt-; gitmek. (13/155), (20/91)
gèy-: <ET keç-; giymek. (36/20)
gıcırda-: Gıcırta çıkarmak. (43/286)
gıl-: Etmek, yapmak. (19/78)
gıl: Kıl, tüy. (14/65)
gılış: Kılıç, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin silah. (13/135)
gına: (hinnā') Kına, saç ve el boyamakta kullanılan madde. (13/33)
gınna: (Fr. clarinette) Klarnet, üflemeli çalgı. (16/43)
gır-: 1. Kırmak, parçalamak. 2. Öldürmek. (19/71), (20/108)
gıranbuaz: Kıranboğaz 'yer adı'. (21/18)
gırh: Kanı karışık, melez. (15/94)
gırh pıñar: Kırk Pınar güreşi. (10/17)

gırhñ húsnaññ: Kırk hüsna, Alevilikte dört kapıdan kırk makama geçme inancı. (24/110)
gırıl-: Kırılmak, ölmek. (15/103)
gırma: Özel ad lakabı. (16/46)
gımrn-: Kımıldamak, hareket etmek. (28/71)
gırmızı: Kırmızı 'renk adı'. (36/68)
gırp-: Kırpmak, kesmek. (20/119)
gısa: Kısa, uzun karşıtı. (7/207)
gısse: (Ar. kissa) Kıssa, ders çıkarılması gereken anlatı. (46/208) ~ **gıyése** (46/208) ~ **gıyás** (46/167)
gısır: Kısır, döl vermeyen. (13/211)
gısırak: Kısırak, dişi at. (7/58)
gıvrat-: Kıvırmak, oynatmak, hareket ettirmek. (28/216)
gıy-: 1. Kötülük etmek. 2. Çok ince ve küçük parçalar biçiminde doğramak. (39/98), (48/117)
gıyāben: (Ar. gıyāben) Kendi yokken, ortada olmaksızın. (55/122)
gıyāh: Kıyak, güzel gösterişli. (13/76)
gıyām-ét: Ayakta durmak, devam etmek. (37/159)
gıymalı: İçine kıyma konularak yapılan pide. (19/128)
gızamuñ: Kızamık hastalığı. (53/67)
gızarıh: Kızarmış. (23/112)
gızarma: Kızarmak işi. (23/112)
gızdu-: Kızdırmak, ısıtmak. (46/47)
gızılbaşlıh: Kızılbaş olma durumu. (20/221)

ğızgara: Izgara, bu araç üzerinde pişmiş olan et. (20/94)

gine: bk. gène (13/55)

ğíreder: (İng. grader) Greyder inşaat ve yol yapımında kullanılan iş makinası. (23/159)

girişmişlik: Girişimcilik, girişimci olma durumu. (2/39)

git-: bk. gèt- (3/16)

giyúg: Geyik 'memeli hayvan'. (40/206)

go-: Koymak, bir şeyi bir yere bırakmak. (13/134)

ğoca: Koca, eş. (11-12/118)

ğocāarı: Kocakarı, yaşlı kadın. (4/74)

ğocabaş: Pancar. (53/76)

ğocasuz: Kocası olmayan, eşsiz (13/182)

ğoh-: Kokmak. (46/140)

ğolan: <ET, OT kolan; hayvanın semerini, eyerini sırtına bağlada kullanılan kemer, kayış. (31/212)

ğolķóy: Gölköy 'yer adı'. (6/81)

ğoltuħ goy-: Destek olarak koymak. (9/107)

ğomşuluħ: Komşuluk, komşu olma durumu. (14/247)

ğon-: Konmak, yerleşmek. (4/26)

ğonağ: Konak, konuk, misafir. (14/137)

ğonağlama: Konaklama, misafir etme. (14/138)

ğonah: bk. gonağ (5/86)

ğonahcı: Konakçı, konuğa yer hazırlayan kişi. (13/42)

ğonahlı: Konuklu. (5/82)

ğonşı: <ET, OT konşı; komşu. (7/81)

ğonşu: bk. gonsı (28/56) ~ gonsu (47/139)

ğontacı: (Fr. contact) Kontakçı işbirlikçi (22/66)

ğontencan: (Fr. contingent) Kontenjan, bir malın, alım satım işinde ilgililerin her birine düşen pay oranı. (30/180) ~ gontanjam (26/95)

ğonu: Konu komşu. (14/268)

ğop-: Kopmak, yerinden ayrılmak. (24/31)

ğopart-: Kopartmak, koparma işini yapmak. (46/52)

ğoporatif: (Fr. cooperative) Kooperatif, üreticilerin, aracıyı ortadan çıkararak ürünlerini daha iyi şartlarda pazarlamak için kurdukları ortaklık. (1/178)

ğorh-: Korkmak, ürkmek. (16/147)

ğorhuşluğ: Korkunç olma durumu. (54/149) ~ gorkuşluğ (54/149)

ğoru: Koru, küçük orman. (40/189)

ğoşanTı: Koşuntu, yaşam. (25/51)

ğöv-: Kovmak, savmak. (11-12/88)

ğoyá: (Far. gūyā) Güya, sözde, sanki. (49/30)

ğö: Gök, olgunlaşmamış, yeşermemiş. (31/90)

ğobel: Göbel, çocuk. (24/42)

ğobeg fitı: Göbek fıtlı. (38/48)

ğobeK: Göbek, karın. (36/72) ~ gōbek (13/135)

ğoç: Koç, erkek koyun. (31/63) ~ goç (31/64)

ğöçmen: Muhacir. (20/90)

ğöçüç~ or-: Göçmek. (23/42)

ğóg: Gök, gök kubbe, sema. (18/53)

ğógen: Köken, soy asıl. (7/143)
ğólge: Güneş ışınlarından korunacak yer. (26/20)
ğólğóla fiti: Kolon fitiği, bağırsak fitiği. (38/48)
ğón: Gön, işlenmiş deri. (9/26) ~ **ğón** (25/85)
ğónder-: Göndermek, yollamak. (1/27)
ğónderici: Cenazenin defin işinde bulunan kişi. (50/138)
ğónúl: Gönül, istek. (36/23)
ğónú: ol-: Gönlü olmak, razı olmak. (31/12)
ğór-: Görmek, bakmak. (16/112)
ğór: Kör, görme engelli. (15/178)
ğórme yap-: Keşif, inceleme yapmak. (26/27)
ğörümlük: Görümlük, görünce, kocanın kız kardeşi. (31/187)
ğóş-: Göçmek, yer değiştirmek. (4/46)
ğót-: Götürmek, ulaştırmak. (24/234)
ğót: Kıç, kaba et. (10/46)
ğóyercin: Güvercin ‘kuş’. (39/81)
gözel: Güzel, iyi, hoş. (24/231)
gözelleş-: Güzelleşmek, güzel, iyi bir durum almak. (13/207)
ğózle-: Gözlemek, beklemek. (40/48)
gu-: bk. go- (33-34/6)
gul~ ehli: Kul ehli, kullar. (36/53)
gulağlı: Kulaklı, dalın, ağacın sivri ucu. (19/66)
ğumanda: (Fr. commande) Kumanda, komuta. (20/128)

ğundah: Kundak, yeni doğan çocuğun sarıldığı geniş bez. (42/61)
ğur-: Kurmak, bir şeyi oluşturan parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek. (20/38)
ğurağlıg: Kuraklık, kurak olma durumu. (1/80) ~ **ğurahluğ** (4/70)
ğurbetçi: Gurbette olan. (14/6)
ğurbetçilîh: Gurbetçi olma durumu. (14/12) ~ **ğurbetçilig** (14/12)
ğurpiden: Birdenbire ansızın. (29/95) ~ **ğúpiden** (29/97)
ğurdala-: Kurcalamak, karıştırmak. (23/68)
ğurT meğmeT súer: Kurt Mehmet Süer ‘özel ad’. (10/6)
ğurtaj~ ét-: Kurtarmak, kurtulmasını sağlamak. (56/91)
ğurtar-: bk. ğurtaj~ ét- (27/67)
ğuru-: Kurumak, solmak. (19/66)
ğuruğluğ: Koruluk, küçük orman. (53/81)
ğuşan-: Kuşanmak, giyinmek. (4/100)
ğúşur-: Koşuşturmak. (11-12/6)
ğuvağla-: Kovalamak, yakalamaya çalışmak. (17/109)
ğuvet: (Ar. Kuvvet) Fiziksel, güç. (15/48)
ğuyucağ: Kuyucak, Diyadin köyünün şimdiki adı. (20/66)
ğuz: Güz, sonbahar. (20/40)~ **ğúz** (4/216) ~ **ğüz** (38/48)
ğúbúcú: Küpecik ‘yer adı’. (16/17)
ğüçüg: 1. Gücük, Şubat ayı. 2. Kısa boylu. (42/33), (42/38)
ğüccüg: Küçük. (9/85)

gúdum: Gúdum, çift sürme işi. (19/23)
güleg: Küçük, kısa boylu. (42/38)
gúleş: Güreş ‘spor türü’. (10/14)
gúleşdir-: Güreştirmek, güreş yaptırmak. (10/22)
gúm: (Rum.) Güğüm, bakırdan su kabı. (28/103)
gúmúshacı: Gümüşhacı ‘yer adı’. (20/157)
~ **gümüshacı** (20/157)
günaf: (Far. gunāh) Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış. (53/53)
gúngóru: Günkoru ‘yer adı’. (25/15)
gúPre: (Rum.) Gübre, verimi artırmak için toprağa dökülen madde. (1/113)
gúpúg: Köpük, sabun, deterjan vb.nin suda erimesinden oluşan saydam kabarcık. (49/128)
güpüş: Gürültü. (47/126) ~ **üpüş** (47/126)
gúş: Güç, kuvvet. (15/117)
gút-: Gütme, sürmek. (24/144)
gór-: Bakmak, yetiştirmek. (53/45)
góv-er-: Güveyi, damat olmak. (36/117)
gúva: Güveyi, damat. (13/72) ~ **güvë** (6/120)
gúve: Yeşil, olgunlaşmamış. (38/38) ~ **gúe** (38/38)
gúvençeK: Güvence, teminat. (27/105)
gúverciğlī: Güvercinlik’i ‘yer adı’. (17/107)
güz: Güç, durum. (14/225)

-H-

ha: 1. Dikkat çekmek için kullanılan söz, (1/118), (7/46) 2. Bir şeyin birdenbire

hatırlandığını veya kavrandığını anlatan söz. (1/69) 3. Evet (5/185)

ha mī: Öyle mi? (1/22)

habár: (Ar. haber) Haber, bilgi, salık. (1/37)

hāberci: Haber getiren kimse, ulak. (5/121)

haberlig-ét-: Haber vermek, bilgilendirmek. (24/231)

habib: (Ar. habīb) Sevgili. (36/87)

hacallı: Hacılı ‘yer adı’. (29/35)

hacáT: (Ar. hācet) Tanrı’dan yerine getirmesi için beklenen dilek. (3/49)

hacı: (Ar. hācc) Hacca gitmiş Müslüman. (9/195)

hacı bekdēl: Hacı Bektaş Veli ‘özel ad’. (39/238)

hacıkýoyũ: Hacılı Köyü (Kavak). (48/112)

hacı seyíd-olu: Hacı Seyitoğlu ‘özel ad’. (10/139)

hacı sırrı: Yaşlı adam, yaşlı insan. (16/33)

haci: bk. hacı (47/207)

haçlar: bk. hacıkýoyũ (22/104)

hāġ: Hayır, evet karşıtı. (15/85)

hag: Hak, pay. (24/171)

haggeten: (Ar. hakīkten) Gerçekten. (5/54)

hagġat: (Ar. hakīkat) Gerçek. (36/16)

hāġ: Olması istenilen veya beklenen şeyin olma duygusunu anlatan ünlem. (7/21)

hah: bk. hāġ (7/24)

hahır: bk. fāhır (16/41)

hahır hahır gúl-: İçinden gelerek sesli bir şekilde gülmek. (40/51)
hal: (Fr. halle) Hal, sebze meyve vb. ürünlerin satıldığı yer. (54/163) ~ **hay** (54/163)
halbur: (Ar. ğirbāl) Kalbur, elek. (4/76)
halbuse: Hâlbuki, oysa. (50/20)
halbullat-: Kalburlatmak, kalburdan geçirtmek, eletmek. (47/70)
haldır haldır: Yansıma sözcük. (1/131)
hâle: (Ar. hālā) Hâlâ, hâlen. (/76)
halğ~ ét-: Yaratmak. (39/51)
halğ~ eyle-: bk. halğ~ ét- (36/92)
halha: Ar. (halka) Çember. (5/141)
hâm: (Far. hem) Hem 'bağlaç' (20/118)
hamal: (Ar. hammāl) Taşıyıcı. (54/163)
hambaı teresi: Ambar deresi 'yer adı'. (6/29)
hamamayā: Hamamayağı 'yer adı'. (3/86)
hane: (Far. hāne) Ev. (23/79)
hānım: Hanım, eş. (24/11)
hanım: Hizmetinde bulunulan kadın. (31/191)
hanıfı: Hani, hatırlatmak için söylenen söz. 'zarf' (38/32)
hangı: Hangi 'soru sıfatı' (9/105)
hapur lapuı: Hapır hupur. (24/148)
harbi: (Ar. harbī) Doğru, gerçek. (52/15)
harıl harıl: Aralıksız, durmaksızın. (42/50)
harman: (Far. hirmen) Tahılın başaktan ayrılıp tane olması. (43/245)
harş: (Ar. harc) Harç, yapıda kullanılan sıva malzemesi. (33-34/8)
harşie: Karşıya. (39/222)

harP~ ét-: Savaşmak. (25/36)
hasan~ üseyfı: Hasan ve Hüseyin Hz. Ali'nin çocukları. (24/276)
hāsar~ ol-: Yıkılmak, çökmek. (20/62)
hasıl~ ét-: Ortaya çıkarmak. (36/70)
hasıl~ ol-: Ortaya çıkmak, türemek. (36/69)
hassassılığā: Hasatçılığa. (20/50)
hassılı: (Ar. hādise) Hadise, olay. (46/134)
hasırcı: Hasırcı 'yer adı'. (25/188)
hāş: (Far. hāc) Haç, istavroz, put. (39/67)
hataı sultān: Şah İsmail Hatāyī 'özel ad' (36/28)
hatım: (Ar. hatm) Kur'an'ın tamamını okuma. (19/119)
hava ana: Hz. Havva. (36/106)
havaı: (Ar. ahvāl) Hâller, durumlar. (2/30)
havasla-: Heveslenmek, istemek. (50/65)
havlu: (Rum. avlu) Avlu, bahçe. (26/19)
hay: Çaba, gayret. (46/220)
hayva: Ayva, mayhoş meyve. (13/126)
hāzez~ ayı: Haziran ayı. (25/288)
hazıreti peygamber: Hz. Muhammed. (36/34)
hazretı aıbas: Hz. Abbas. (24/209)
hazreti hünKar: Hacı Bektaş Veli'nin sıfatlarında biri. (39/76)
he: Evet, hayır karşıtı. (6/83), (31/65)
he mi¹: bk. ha mī (5/76)
he mi²: bk. hem. (14/29)
hēç: (Far. hīç) Hiç 'zarf'. (13/130)
heıf: (Ar. harīf) Herif, adam. (1/28)
hēkayé: (Ar. hikāye) Hikāye öykü. (1/94)

hellé: Hele, uyarma, korkutma anlatan bir söz ‘bağlaç’. (48/57)
hemán: (Far. hemān) Çabucak. (20/145)
heral: Herhâlde, büyük bir ihtimalle. (6/36)
hergés: bk. erkez (35/73)~ **herkez** (2/37)
hēš: bk. hēç (20/54)
heyvah: Eyvah ‘ünlem’. (20/142)
hiġan: bk faġan (24/172)
hidirelléz: (Ar. hidrilyās) Her yılın 6 Mayıs gününde kutlanan geleneksel bayram. (13/97)
hırsızluġ: Hırsızlık. (25/30)
hızap: (Ar. hisāb) Hesap. (1/42)
hızmat: (Ar. hıdmet) İş, bakım, özen. (4/228)
hī: İki. (29/94)
hilekellīK: Hilekârlık, dolandırıcılık. (15/77)
hīmdi: Şimdi. (1/21)
himdig: bk. hīmdi (5/66)
hinci: bk. hīmdi (3/39)
hindişik: bk. hīmdi (29/90)
hīš: bk. hēç (15/122)
hišt: ‘Hey bana bak’ anlamında ünlem. (36/41)
holġān: Hollanda ‘ülke adı’. (9/186)
horasan: Horasan ‘yer adı’. (39/102)
horosan: (Far. hurāsān) Bir çeşit harç, beton. (43/66) ~ **horasan** (44/159)
horuz: (Far. horūs) Horoz ‘kümes hayvanı’. (44/305) ~ **horos** (44/303)
hoyġarġıġ: Hoyratlık. (24/91)

hozan: Dinleneye bırakılmış, birkaç yıl işlenmemiş tarla. (40/194)
hökümet: (Ar. hukümet) Hükümet, bir ülkenin yönetim kuruluşları. (13/221) ~ **ökümet** (27/193)
hur: Ceviz ağacı. (21/26)
huy huss: Ahlak, tabiat. (49/123)
hüccet: (Ar. huccet) Belgit. (39/83)
hüdüt: (Ar. hudūd) Hudut, sınır. (32/49)
hünKâr hacı bekdeş: Hünkâr Hacı Bektaş Veli ‘özel ad’. (24/105)
hüyüg: Höyük; toprak yığını. (35/20)
húzúlŭ: Fuzülî ‘özel ad’. (36/28)

-I-

ıclıġ: Azıcık. (32/114)
ıġdıġat~ ét-: (Ar. i’tikād) İtikat etme, inanma. (50/73)
ıprırcın: Becerikli yiġit, kahraman. (29/61)
ırah: <ET, OT irak, yırak; uzak. (28/69)
ırāġmeddīġ: Rahmetlik, merhum, merhume. (10/81)
ırahmetlig: bk. ırāġmeddīġ (11-12/66)
ıran-: < ET ırġa-; sallanmak. (30/40)
ırġat: (Rum.) İşçi, amele. (3/105)
ırġın-: bk. ıran-; sarsılmak, sallanmak. (7/116)
ısıcah: Sıcak, soġuk karşıtı. (11-12/24)
ısmát: bk. ıskat (25/210) ~ **ısgat** (25/210)
ıssıřġan: ısrıġan ‘bitki adı’ (11-12/63) ~ **ıssıġan** (11-12/63)
ısıtma: Sıtma hastalığı. (19/63) ~ **sıtma** (19/63)
ıstırat: bk. ıġdıġat (3/45)

ışıla-: Parlamak, ışıldamak. (16/146)
ışışıh: Işık, elektrik (16/71) ~ **ışıh** (11-12/203)
ızcacıh: bk. ıcıh (23/221)

-İ-

İ: iyi (14/221)
İbi: İbi ‘yer adı’ kuytu, köşe, kenar. (29/11)
İbi-: Gelişmek, büyümek. (46/99)
İbrâhim ġarabacıh: İbrahim Karabacak ‘özel ad’. (10/17)
İcar: (Ar. ĩcâr) Kira. (20/50)
İçÇi: İşçi, ücretle çalışan kimse. (37/60)
İçgi: İçki içinde alkol bulnan içecek. (19/47)
İdadi: (i‘dādī) Lise derecesindeki okul. (41/194)
İüp: Eyüp ‘özel ad’. (22/55)
İüp: <yi-: Yiyip. (21/119)
İhdiyâr: bk. éhdiyâr (17/18)
İhdiyât: (ihtiyâc) İhtiyaç, gereksinim. (29/134)
İhrarİa-: İkrarlamak, onamak, tasdik etmek. (36/82)
İhrarİh: İkrarlık, onama, kabul, tasdik. (36/63)
İk silâ: İlk sıra, ilk önce. (32/59)
İkicüK: Biraz. (31/57)
İkizle-: Kaçıp gitmek. (38/93)
İİa: (Ar. illâ) İlle, illaki. (26/126)
İİahi: İllaki. (11-12/189)
İİadıK: Ladik ‘yer adı’. (9/34)

İİân: (Far. legen) Leġen, plastik veya metal yayvan kap. (4/76)
İİaş: İlaç. (21/139)
İİaşİa-: İlaçlamak, ilaç vermek. (8/41)
İİazım: (Ar. lâzim) Gerekli, lazım. (13/63)
İİedúh hatun: Ladik İİçesinin adının kaynaġı olduġuna inanılan kişi. (42/15)
İİerde: ileride 1. Geçmişte, önceki. 2. Ötede önde. (1/81), (7/13)
İİet-: İletmek, götürmek ulaştırmak. (1/118)
İİiş-: Dokunmak. (46/86)
İİİaİİah: Usanç ve bezginlik anlatan söz. (31/211)
İİlle: (Ar. illâ) İlla, ne olursa olsun. (36/33)
İİllig: illik, dostluk, barışıklık. (15/121)
İİlmi âdun: (ilm-i bâtın) Batın ilmi. (13/139)
İİmdİh: Şimdi. (43/62)
İİmekli: Emekli. (37/90)
İİmtâm: (Ar. imtihân) Sınav. (40/132)
İİmtân: bk. imtâm (28/220)
İİmtilâf: (Ar. i‘tilâf) İtilaf, uzlaşma. (27/155)
İİncİt-: İncinmesine yol açmak. (36/25)
İİnegci: İnekçi, inek besleyen kimse. (15/132)
İİney: iġne, ucu sivri metal araç. (40/175)
İİnkİraf: (Ar. inkırâz) Çökme, kırılıp yok olma. (53/31)
İİnne: bk. İney (32/6)
İİntap: (Ar. iltihâb) İltihap, irin. (31/52)
İİntiġaİİ-ét-: Anlamak, kavramak. (50/100)
İİpşitâ: (ilk siftah) İlk önce. (36/84)

irabbil alemin: Alemlerin Rabb'i. (36/72)
iradiyoñ: (Fr. radio) Radyo, seslerin iletmesini sağlayan araç. (1/39)
irah: Irak 'ülke adı'. (27/74)
irāt: (Ar. rāhat) Rahat, huzur. (4/189)
İmüg: İrmik, buğdaydan elde edilen iri taneli un. (53/38) ~ **irmüg** (53/41)
irpit: Elpit 'Tokat'ın köyü'. (3/96)
isa: Hz İsa peygamber. (24/267)
iSar: (Ar. ishāl) İshal, kabız karşıtı. (32/119)
İsófda: İsasofta 'yer adı'. (30/195)
İsse: (Ar. hisse) Hisse, pay. (27/153)
İsdıgāt: bk. ıhdıgāt (3/45)
iSdibad: (Ar. inzibāt): Orduda düzeni sağlamak amacıyla görevlendirilen er. (20/134)
İsdif-ët-: Üst üste yığmak. (37/45)
İşkāt: (Ar. iskāt) Ölünün azaptan kurtulması için dağıtılan para. (14/197)
İsvat: (Ar. isbāt) Tanıt ve kanıt göstererek ortaya çıkarmak. (10/97)
iş: İç, dış karşıtı. (4/131)
iş kilot: İç külot, iç çamaşırı, don. (2/38)
işatci: (Ar. inşā'āt) İnşaatçı, yapı ustası. (23/183)
işbü: İşte bu. (13/98)
işdirağ: (Ar. iştirāk) Katılım. (19/108)
işdirağ-éd-: iştirak etmek, katılmak. (19/107)
işgi: bk. içgi. (19/45)
işit-: bk. eşit (13/14)
işkili: İçkili, alkollü. (13/56)

işmarcaı: (Erm.) İşaretli. (11-12/41)
it: Köpek. (31/212)
İtaP-ët-: Hitap etmek, -e karşı söylenmek. (42/27)
iy: bk. İ (13/138)
iyâde: (Ar. i'āde) Alınmış şeyi geri verme. (36/66)
iyü: bk. İ (1/23)
iyú: Eğe, kaburga. (39/48)
izah-ët-: Açıklamak. (24/199)
izdaııh: <izde- İzderlik, izcilik, gözcülük. (25/235)

-J-

jandarma: (İt. gendarme) Jandarma, askerî kuvvet. (9/167)

-K-

ğadı: bk. ğadı (13/180)
ğafur: (Ar. kâfir) Gâvur, Müslüman olmayan kimse. (29/40) ~ **ğāfir** (29/50)
ğahni: bk. ğanı (27/44)
ğajnci: bk. ğayıçi (20/230)
ğāni: bk. ğanı (2/67)
ğantar: bk. ğantar (21/146)
ğapacıöz: bk. ğabacağöz (52/94)
ğarı: bk. ğarı (13/169)
ğarpıS: (Far. harbüz) Karpuz, dışı yeşil içi kırmızı, sulu iri meyve. (27/84)
ğaş-: bk. ğaş- (2/71)
ğayışlı: Kayışlı 'yer adı'. (3/24)
kece: <ET, OT keçe, kiçe; gece, gündüz karşıtı. (2/93)
kefaret: (Ar. keffāret) Sadaka. (19/78)

kekük: Kekik, kokulu bir bitki. (48/116)
kel-: <ET kel- “gelmek”. (13/194)
kel msıdıh: Kel Mustafa ‘özel ad’. (2/32)
kelle: (Far. kelle) Baş, kafa. (11-12/48)
ken: bk. gendü (46/48)
kendü: <ET kentü, OT kendü; Kendi. (29/32)
kemük: Kemik, insan ve omurgalı hayvanlarda olan sert organlar. (19/154)
kepçe (Far. kefçe) Uzun saplı, derin kaşık. (42/142)
kepek: Tahıl kırıntıları. (21/107)
kerameT: (Ar. kerāmet) Ermiş kimselerin göstermiş olduğuna inanılan doğaüstü olay veya durum. (49/106)
kerpiç: Duvar örmekte kullanılan balçık ve saman karışımı, tuğla. (42/218)
kesbece: (Ar. kesb) Bolca. (39/171)
kekür: (Far. kākul) Kākül, alına dökülen kısa saç. (31/129) ~ **kekül** (31/129)
kése: (Far. kīse) Kese, torba. (13/164)
kesim: Pazarlık, anlaşma. (37/128)
keşgeK: Keşkek ‘yemek adı’. (13/68)
keşiş: (Far. keşīš) Rahip. (139/140)
kıрма: Karışık, saf olmayan. (39/25)
kıtlıg: Kıtlık, aç olma durumu. (2/94)
kibi: <OT kipi; gibi edat. (6/30)
kilim: (Far. gilīm) Kilim, dokuma. (20/37)
kırtiki: Ufalanmış incelmış (sabun). (46/216)
kisbet: (Ar. kisvet) Kispet, yağlı güreşte pehlivanların giydikleri meşin pantolon. (10/21)
kine: bk. gine. (27/161)

kimirsi: Kimisi. (36/68)
kiraz puarı: Kiraz pınarı ‘yer adı’. (3/41)
kıredi: (Fr. credit) Kredi, ödünç alınan veya verilen mal, para. (4/134)
kıotay: (Fr. quota) Kota, kuluşlarda veya derneklerde bir gruba tanınan kontenjan sayısı. (26/93)
kıleddagi: <ET köl; Göletteki (3/93)
kıok: Kök, köken. (10/132)
kıoçeg: Kadın kılıgına girip oynayan erkek. (14/147)
kıömüş: Manda. (20/87)
kıór çavuş: Kör Çavuş ‘özel ad’. (17/15)
kıörel-: Körelmek, eski özelliğini kaybetmek. (40/167)
kıörüg: Körük, hava üfleyen araç. (20/162)
kıösele-: Kötelemek, fırlatmak, atmak. (37/73)
kıöseölu: Köseoğlu ‘yer adı’ (13/227)
kıöşgi: Gözetleyici, köşklü. (15/105)
kıöteKgi tegge: Kötekli Tekke ‘türbe’. (33-34/52)
kıulubá: (Far. kulbe) Kulübe, basit, ilkel ev. (27/108)
Kıübücüg: bk. gúbúcú (16/60)
kıúklü: bk. kürtlü. (23/39)
kıulāh: (Far. kulāh) Başlık. (46/191)
kıuleg: Külek, tahta kova. (13/203)
kıülhan: (Far. kulhan) Geniş ocak. (39/201)
kıülte: Ekmek yığımı. (48/28)
kıündehú: <ET, OT kün “gün, güneş”; gündeki (39/118).
kıúngöru: bk. gúngóru (28/40)
kıüpecüg: bk. gúbúcú (23/52)

küpi: Küpe, kulak memesine takılan süs eşyası. (13/120)

küpre: bk. gúPre (1/165)

kürtlü: Daldere'nin eski adı. (21/42)

küt: Kötürüm, sakat. (46/120) ~ **tük** (46/23)

kütü(k) Kütük, kalın ağaç gövdesi. (9/189)

kütüg: Resmî kayıt defteri. (25/21)

-L-

lā: Ulan, kabaca seslenme ünlemi. (9/108)

la: (Ar. lā) Arapça kelimelerin başında 'yoktur, değildir, hayır' gibi anlamlama gelen nefy edatı. (42/20)

ladig: bk. iládiK (43/8)

lām: (Ar. lağm) Lağım, yerleşim merkezinde pis suların akıp gitmesi için yer altında açılmış kanal. (26/167)

lamaz: (Far. namāz) Namaz, Müslümanların dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadet. (39/24)

lāñ: bk. lā (5/115)

lanğıl lanğıl: Langır lungur; savruk bir biçimde. (47/146)

lāp: (Ar. lakab) Lakap, bir kimseye veya aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılma ad. (48/103)

lasdig: (Fr. élastique) Lastik ayakkabı, kauçuktan yapılmış ayakkabı. (23/136)

lāvba: (Fr.) Lavabo, üzerinde muslukları bulunan, el, yüz, bulaşık yıkamaya yarar çukur yer veya eşya. (10/157)

laz: Laz 'özel ad'. (54/163)

lira: Altın sikke. (44/63)

lohma: (Ar. lukme) Lokma, yemek. (23/200)

löbetçi: Nöbetçi, nöbet bekleyen. (39/134)

lūp: Yansıma sözcük. (1/126)

-M-

macir: (Ar. muhacir) Göçmen, muhacir köyü (50/47)

madalle: (İt. medaglia) Madalya, savaşta yararlılık gösterenlere hatıra olarak verilen metal nişan. (50/35)

madımañ pancarı: Kırlarda yetişen ıspanak gibi yenen ot. (20/12127)

mağduļ: (Ar. maktūl) Öldürülmüş, ölmüş. (25/197)

mañal: (Ar. mahall) Yöre, civar. (6/28)

mahana: (Far. bahāne) Bahane, bir şeyin gerçek sebebi gizlenerek ileri sürülen uydurma sebep. (20/223) ~ **mehanē** (36/221).

mañara: (Ar. mathare) Matara su kabı. (9/23)

mahfol-: Mahvolmak. (20/57) ~ **maffol-:** (20/56)

mañluğat: (Ar. mahlūkāt) Yaratıklar. (20/193)

mahsus: (Ar. mahsūs) Özellikle. (20/115)

makineli: Silah adı. (43/263)

maļ: (Ar. māl) 1. Taşınmaz varlıklar bütünü. 2. Sığır. (1/136), (1/31)

maļ melál: Hayvanların hepsi tümü. (7/58)

maļcılıñ: Sığırcılık. (21/80)

māle: (Ar.) Mahalle. (43/25)

malësev: (Ar. ma‘alesef) Maaalefes, ne yazık ki. (48/)

malip~ oļ-: Mağlup olmak, yenilmek. (20/214)

mālūP ile maşruP: (Ar. magrib-maşrik) Mağrip ve maşrik ‘doğru ve batı’ (24/170)

mamár: (Ar. mermer) Mermer, billurlaşmış kireç taşı. (39/93)

manısalı abdīlūlar: Manısalı Abdullahlar ‘özelli ad’. (10/26)

mantırdı: Tekrar grubu olan kelimenin yanlışı telaffuzu nedeniyle oluşmuştur. ziraatçı miraatçı. (1/134)

manüelá: (Fr. manuel) Elle işletilen. (43/)

marimīñ: (Far. meger) Meğerse, oysa, oysaki ‘bağlaç’. (25/305)

marizāñ: Marizağıl ‘yer adı’(29/34)

māruF: (Ar. mağrib) Mağrip, batı. (39/26)

marurñan-: Mağrurlanmak, kendini beğenmek. (9/170)

masuñat: (Ar. mahsūlat) Ürünler. (26/40)

māş: (Ar. ma‘āş) Aylık, geçimi için her ay ödenen para. (14/213)

maşağgat: (Ar. meşakkat) Güçlük. (23/25)

maşraba: bk. aşşavá (33-34/71)

maşruF: (Ar. maşrik) Maşrik, doğu. (39/27)

matem: (Ar. mātem) Yas. (25/201)

mayá: (Far. māye) Bir şeyin özü. (5/33)

mayásır: Mayasıl hastalığı. (32/119)

mayış: (Ar. ma‘āş) Maaş, aylık. (37/108)

mayhoş: (Far. Mey+hoş) Tadı şekerli ve az ekşi olan. (42/193)

maza: (Fr. magasin) Mağaza, büyük dükkân. (20/62)

mazut: (Rus.) Mazot, yakıt olarak kullanılan petrol ürünü, motorin. (4/138)

meccel: (Ar. mecāl) Güç, kuvvet. (49/210)

meccidi sâdet: Mescid-i Saadet ‘mekân adı’. (36/30)

mecere: (Ar. mecrā) Yatak. (20/144)

mecmuñ: (Ar. mecmu‘a) Dergi. (41/190)

mecmur: (Ar. mecbūr) Zorunlu olma. (19/118) ~ **mecbur** (19/118)

meçhü: (Ar. mechūl) Bilinmeyen, bilinmedik. (9/10)

mēñle: bk. māle (25/203)

mefat~ ét-: Ölmek. (7/59)

mefadet: (Ar. mevtā) Ölü, ölmüş kimse. (35/54)

máfat: (Ar. menfa‘at) Menfaat, çıkar, yarar. (54/65)

mefTa: bk. mefadet (19/165)

mekáñl: Mikail, doğa olaylarının gerçekleşmesini sağlamakla görevli melek ‘dört büyük melekten biri’. (36/72)

mekdem: (Ar. mekteb) Okul. (29/115)

mekdep: bk. mekdem (25/255)

meñake: (Ar. melā‘ike) Melekler. (52/40)

melez: (Ar. meles) Karışık tahıl, ekin. (40/210)

mēñmeket: (Ar. memleket) Memleket, bir kimsenin doğup büyüdüğü yer. (14/28)

memlüt: (Ar. mevlid) Mevlit, dinî tören. (14/184) ~ **mevlüt** (14/180)

memmün~ oļ-: Memnun olmak, sevinmek. (19/159)

men: <ET men, Ben ‘zamir’. (4/87)
mepüs: (Ar. meb‘ūs) Mebus, milletvekili (10/102)
mera: (Ar. mer‘ā) Otlak. (51/99)
merden: (Far. merdān) Yiğit. (47/128)
merduvan: (Far. nardubān) Merdiven, basak. (33-34/9)
merhemetsüz: Merhametsiz, acımasız. (13/238)
merkep: (Ar. merkeb) Eşek binek ve hizmet hayvanı. (13/60)
merzifön: Merzifon ‘yer adı’. (1/52)
mesarif-ët: (Ar. mesārif) Masraflar, harcamalar yapmak. (24/146)
mesele: (Ar. meselā) Söz gelişi. (25/203)
mesmele: (Ar. besmele) Besmele ‘Esirgeyen bağışlayan Allah’ın adı’ anlamına gelen bir söz. (24/114)
meşepuñarı: Meşepınarı ‘yer adı’. (20/121)
meşrubat: (Ar. meşrübāt) İçecek. (19/138)
mēşur: (Ar. meşhūr) Meşhur, tanınmış. (14/82)
mevacı: Meyveci, meyve yetiştiren kimse. (53/90)
mevşe: (Ar. menşe‘) Menşe, köken, kaynak. (11-12/152)
mēyer: (Far. meger) Meğer. (9/139)
mezdeki çal-: Düğünlerde çalınan müzik türü. (5/102)
mihāt-ol-: Mukayyet olmak, korumak. (24/107)

mihlan-: Saplanmak, kıpırdamamak. (9/136)
mıntığa: (Ar. mintaka) Mıntıka, bölge. (17/72)
mıntıha: bk. mıntığa (46/93)
miÇ: Milcan ‘özel ad’. (24/46) ~ **milcan** (24/47)
mifer: (Ar. miğfer) Miğfer, saçılının giydiği demir başlık, tolga. (56/90)
milk: (Ar. mulk): Mal, mülk. (40/51)
mīs toprağ: Çok kırmızı verimli toprak. (27/83)
misir: (Ar. misr) Mısır, koçan üzerindeki taneli ürün. (4/73)
mizgin: Rum. (47/82)
moderen: (Fr. moderne) Modern, çağdaş. (2/52)
modur: Bodur, tıknaz. (13/121)
mohbiq: (Fr. automobile) Otomobil, motorlu kara taşıtı. (7/99)
mölā-ali: Mollaali ‘yer adı’. (2/31)
mondöFon: Montofon ‘Brown swiss’ İsviçre kökenli sığır türü. (51/84) ~ **mondufön-inā** (25/168)
motur: (fr. moteur) Motor, traktör. (5/121)
möyündül-óküzleri: bk. mondöFon (5/63)
mu: <ET mu; bu ‘zamir’ (40/89)
muacı: bk. macir (27/70) ~ **muacir** (43/35)
muavinlik: Muavin olma durumu. (41/195)
muazam: (Ar. mu‘azzam) Önemli. (50/170)

muayne: (Ar. mu'āyene) Muayene, bir kimsenin hasta olup olmadığını veya hastalığının ne olduğunu araştırmak. (40/167) ~ **muane** (40/167)

mucur: Sekiz kilo alan tahıl ölçüğü. (2/92)

mujt: (Ar. muhīt) Çevre, yöre. (4/111)

mundar: (Far. murdār) Kirli, pis. (28/104)

muracat: (Ar. murāca'at) Müracaat, başvuru. (26/65)

muhanet: (Ar. muhannes) Kötü şey, kimse. (4/79)

muhat~ ol-: miḥāt~ ol- (20/99)

mut~ ol-: (Ar. muti') Muti olmak, uymak, bağlı olmak. (39/191)

muttakibir (Ar. mutekābil) Mütakabil karşılıklı. (20/165)

mutvaḥ: (Ar. matbah) Mutfak, yemek pişirilen yer. (43/200)

múgene~ et-: Muayene etmek. (7/82)

munnar: <ET muñar; bunlar. (29/90)

munī: <ET, OT munī; bunu. (29/129)

múracat: bk. muracat (28/32)

musa: Hz. Musa peygamber 'özel ad'. (24/268)

musavit: (Ar. müsāvāt) Denklik, eşitlik. (6/58)

mussasáray: Musasaray 'yer adı'. (29/34)

müsTa: Mustafa 'özel ad'. (10/18)

mutlaḥ: (Ar. matbah) Mutfak. (4/98)

mübadile: (Ar. mubādele) Mübadele, değişim. (1/26)

mühübeT möhüḥü: (Ar. nübüvvet+ Far. muhr) Nübüvvet mührü, peygamberlik işareti. (39/105)

mühüt: bk. mujt (24/109)

mükellem: (Ar. mukellem) Mükemmel, çok güzel. (33-34/9)

münasibetsüz: Münasebetsiz, uygun olmayan. (13/146)

münéccim: (Ar. muneccim) Yıldız falcısı. (19/110)

münKünab: (Ar. mümkünāt) Olması imkân dâhilinde olan. (4/177)

münübüsÇülüg: Dolmuşçuluk. (16/21)

mürüt: (Ar. murīd) Mürit, bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen ve o doğrultuda ilerleyen kimse. (35/29)

müsadíf: (Ar. musādif) Rastlayan. (25/73)

müsafir: (Ar. musāfir) Misafir, konuk. (9/147)

müsülman: (Ar.+Far. muslimān) Müslüman, İslam dininden olan kimse. (11-12/42)

müşdegi: (Ar. muşteki) Müşteki, şikâyetçi sızlanan. (25/61)

müşrüg: (Ar. muşrik) Müşrik, Tanrı'ya ortak koşan. (39/42)

mütayít: (Ar. mute'ahhid) Müteahhit. (37/96).

müüm: (Ar. muhimm) Mühim, önemli. (24/228)

-N-

nacaḥ: Nacak, sapı küçük odun parçası. (15/65)

naçar: (Far. nāçār) Çaresiz. (1/61)

nāḥ: İşte anlamında edat. (50/48)

nahledil-: Nakledilmek, nakletme işine konu olmak. (19/61)
nahyá: (Ar. nāhiye) Bölge. (37/58)
nākit: Ne vakit, ne zaman. (53/93)
nalbat: (Ar.+Far na‘lbend) Hayvanların ayağına nal çakan kimse. (47/12)
nalbathāne: (Ar+Far.) Nal yapıp satılan yer. (47/16)
naletlen-: Lanetlenmek, lanete uğramak. (54/113)
nam: (Far. nām) Ad. (25/61)
nāmzon: Namzan, sarı çiçekli yaban hardalı. (43/123) ~ **namzan** (53/41) ~ **namcan** (53/38)
namzet: (Far. nāmzed) Aday. (41/195)
nar: (Ar. nār) Ateş. (39/63)
nara: (Ar. nare) Haykırma, bağırma (6/147)
narıç: Ne arıyor, yok anlamında. (15/97)
narıyó: bk. narıç (4/219)
nasañ: Ne kadar, ne ölçüde. (43/187)
nāş: (Ar. na‘ş) Naaş, ceset. (19/60)
nece: <ET, OT neçe; nice, o kadar, pek çok. (36/227)
nefis: (Ar. nefis) Kendi, beden, şehvet. (24/211)
nēlādiK: Nereye gidelim. (40/210)
nelādiyōñ: Nereye gidiyorsun. (40/219) ~ **nerādiyōsuñ** (15/90)
nembe: Ne bileyim (14/192)
nemben: bk. nembe (22/27)
nēne ğabā: Nane kabağı. (9/96)
nēşliyég: Ne yapalım, ne işleyelim. (40/211)

nēteġim: Nitekim, gerçekten. (13/71)
nevs: bk. nefis (39/46)
nēy: Ne, hangi şey ‘ zamir’. (13/93)
nidār: (Far. dīdār) Yüz, çehre. (36/16)
niķah: (Ar. nikāh) Evlilik akdi. (13/134)
nizah: (Ar. nizā‘) Kavga, bozuşma. (42/169)
nóġsan: (Ar. nuksān) Eksik. (26/40)
noġsan: bk. nóġsan (26/98)
nunnu: (Far. nāmli) Namlu, silahların ucunda bulunan parça. (16/108)
nur: (Ar. nūr) Işık. (36/73)
nutfuna hasıġ er-: Lütfuna hâsil olmak. (36/83)

-O-

ó: Kişi zamiri, işaret zamiri ve işaret sıfatı. (2/131), (4/55), (1/66)
ocaġ: Ev aile soy. (1/32)
ōcazzalları: O çağızları, o kadarını. (53/34)
ōġaġ: Ocak, Alevilikte dedelik geleneğinin öğretildiği ve zamanı gelince başkasına devredilen yer. (24/122)
ō hōy: Daha neler manasında yasıma söz. (10/25)
oġ: Ok, at arabası, kaġnı vb. araçlarda koşum hayvanlarının bağlandığı ağaç. (7/168) ~ **oh** (47/192)
ōh: Sevinç, beğenme rahatlama gibi duyguları belirten bir ünlem. (11-12/79)
oġsaġı: <OT oġsa-, <oġşag; Kıp. oġşaşı “benzer” benzer. (24/17)

oĥu-: Okumak, davet etmek. (11-12/210), (13/35) ~ **oĥu-** (13/74)
oĥuyuntu: Davetiye. (13/39).
oĥġa: Topuz silah. (39/135)
oĥuyucu: Dũġüne çağrı yapan kimse. (41/86)
oġ: <ET ol; o, gösterme sıfatı. (36/20)
oġ: Oġul. (31/6)
oġmus Onus, Eynekaraca'nın eski adlarından biri. (24/183)
omuz: Çatıya yatay biçimde konulan uzun aġaç. (16/173)
oġn beş: On beş 'sayı adı' (2/73)
on ~ **iki imamlar**: Alevilikte on iki imam. (24/266)
onar-: Tamir etmek. (11-12/243)
oġnũ ~ **çuġı**: Onun için. (15/31)
oġnun ~ **ũnden**: Onun önünden. (20/216)
onus: bk. oġmus (20/87)
opús: (Fr. office) Ofis, Toprak Mahsuller Ofisi. (48/99)
oraĥ zamanı: Ekin biçme zamanı. (25/36)
orasıĥ ~ **ateş**: Orak zamanı, oraġın yapılacağı ısı, sıcaklık. (6/64)
ortahcılıĥ: Ortakçılık, yarıcılık. (25/277)
ortakóy: Ortakóy 'yer adı'. (20/122)
osan-: Usanmak, bezmek. (40/189)
oşşú(k): Aşuk, aşık kemiġi. (24/107)
oũl: bk. oġ (22/18)
oũlluh: Oġulluk. (11-12/131)
otlah: Otlak, hayvan otlatılan yer, yaylak. (4/223)

oġala-: Ezmek veya ufak parçalara ayırmak. (15/103)

oyn: Oyun, gũreşte rakibini yenmek için yapılan tũrlũ biçimlerde şaşırııcı hareket. (10/74)

oyna-: Oynamak, eġlenmek. (11-12/81)

oyuncāĥ: Oyuncak, önemsiz ve kolay iş. (24/175)

-Ö-

óbúr: Öbür, diġer. (5/127), (35/44)

oġ ve adet: (Ar. 'urf ve 'ādet) Örf ve gelenek. (7/143)

oġflũ: Örfli, saygın. (20/78)

oġgút: Öġüt nasihat. (24/275)

ókú z góş-: Tarla sürmede öküzü aracı kılmak. (5/113)

oġle: 1. Öyle, o denli zarf. 2. Onun gibi sıfat. (52/78), (1/24)

oġleli: Öylece. (16/68)

oġn: Ön, arka karşıtı. (54/181) ~ **oġn** (4/170) ~ **oġn** (44/21) ~ **oũnũnde** önünde. (1/18)

oġncedél: Önceden. (28/97) ~ **oġndũdũn** (28/219)

oġndũl: Ödũl. (25/233)

oġrtó sũn: Ertesi gũn. (30/145) ~ **oġteyĩn** (27/172) ~ **oġtóũn** (25/190)

oş-: Ölçmek, hesap etmek. (26/62)

oşşũr: (Ar. 'uşr) Oşşũr. (2/125)

oşşũrcũ: Oşşũr toplayan görevli. (5/22)

oũg: Höyük. (39/91)

oũn: Öġũn, bir vakitte yenilen yemek. (28/174)

övendere: (Rum. üvendire) Çifte koşulan hayvanları yürütmede kullandığı ucu sivri değnek. (36/108)

övey: Üvey, öz karşıtı. (3/107) ~ **óvey** (49/240)

öyni: bk. öle (43/129)

öz¹: Öz, kendi; bir şeyin içi iç kısmı; ruh, can, kalp. (39/158), (39/162) ~ **öz:** (10/19)

öz²: Kan bağı ile bağlı olan, üvey karşıtı. (51/132)

özeri: Üzeri, bir şeyin yukarı göğe doğru olan yanı. (31/90)

-P-

paħle-: Paklamak, temizlemek. (9/57) ~ **pakle-** (37/201)

palaş-: Paylaşmak. (40/163)

paħdır kündür: Paldır küldür, gürültü yaparak. (16/70)

paħla-: Parlamak, harekete geçmek, hızlanmak. (30/70)

pantuħ: (Fr. pantalon) Pantolon, genellikle paçaları ayak bileklerine kadar inen giyecek. (39/129)

papaz: (Rum.) Hristiyan din adamı. (13/134)

papara: (Rum.) Yemek türü. (21/113)

parla-: 1. Işıldamak, ışık saçmak. 2. Öfkelenmek. (46/247), (46/247)

parūlo: (İt. parola) Parola, gizlilik ortamında insanların birbirini tanımalarını ve anlaşmalarını sağlayan işaret. (23/54)

pavlón: (Fr. pardon) Pardon, 'özür dilerim' anlamında kullanılan bir söz. (24/6)

paytun (Fr. phaéton) Fayton, atlı binek arabası. (22/38)

paytuncu: Fayton süren kimse. (44/118)

papuşla-: Ayakçılık yapmak. (1/146)

parke: (Fr. parquet) Konut, iş yeri vb. yerlerin taban döşeme tahta, taş gibi malzemelerle belirli bir düzende yerleştirilen döşeme. (42/160)

pas sat: Ara sıra, tek tük. (3/81)

pasdırah: Çatıdaki kalın sırk. (29/96)

patadiS: (Rum.) Patates, toprak altında oluşan yumrulu biki. (6/69)

paṭıṣah: (Far. pādšāh) Padişah, hükümdar, sultan. (46/141)

patpat: Küçük taşıt. (32/108)

peħlivan: (Far. pehlevān) Pehlivan, güreşçi. (10/16)~ **peħliyan** (10/18)

peħlivan yáħısı: Tıbbi amaçlı kullanılan yakı. (20/245)

perde: 1. Çalgılarda bulunan parmakla basılan yer. 2. Genellikle pencere önüne getirilen örtü. (36/23), (43/201)

perışan: (Far. perīšān) Acınacak durumda olan. (11-12/242) ~ **persen** (11-12/242)

peşdemaħ: (Far. puştmāl) Örtü, dokuma. (50/164)

peydāħ- et-: Edinmek, oluşturmak. (40/58)

piħli-: Parlamak, ışıldamak. (16/109)

puñar: <OT buñar, miñar; yerden kaynatarak çıkan su, kaynak. 2. Çeşme. (3/101) ~ **puñar** (13/168)

pıtı: Pıtıptıt; mayalı hamurdan yapılmış sacda pişirilen ekmek. (23/117)

pıtıptıt: bk. pıtı. (47/75)

pic: (Far. pīç) Evlilik dışı doğan çocuk. terbiyesiz arsız. (15/9) ~ **piÇ** (15/132)

picama: (Fr. pyjama) Pijama, yatak giysisi. (2/38)

Pide: (Rum.) Hamurdan yapılan yiyecek. (44/165) ~ **bide** (44/166)

piğap: (İng. pick-up) Pikap, küçük kamyon. (20/158)

piļac: (Fr. plage) plaj, kumsal. (27/210)

pir: Bir ‘sayı adı’ (9/189)

pire: Küçük böcek. (13/123)

pir sultān aPdaļ: Pir Sultan Abdal ‘özel ad’. (36/28)

piş: bk. pic (15/131)

poçā: (İt. focaccia) Pođaçā, tuzlu çörek. (24/62)

pönteşan: (İt. polizza) Poliçe, sigorta senedi. (37/97)

pöreje: (Fr. projet) Proje, özel kurum veya devlet adına gerçekleştirilmesi kabul edilmiş tasarı. (26/80)

potin: (Fr. bottine) Bağcıklı ayakkabı. (17/45)

PatoS: (Fr. batteuse) Patoz, harman işini yapan araç. (47/157)

poyra: (Rum.) Su borusunun ucuna takılan yuvarlak parça. (26/71) ~ **boyļo** (43/71)

Poyraz: bk boyraz (13/84)

poyzıbn: Boydan giyilen giysi. (31/112)

pū: Tu, tuh anlamıdaki ünlem. (13/204)

puantör: (Fr. pointeur) Çalışanların giriş çıkış saatlerini işaretleyen kimse. (46/222)

purtuļ: Çiçek hastalığının yüzde bıraktığı iz. (28/70)

puroje: bk. pöreje (23/153)

puşluğ: Puştluk, kalleşlik. (20/177)

püsgét: (Fr. biscuit) Bisküvi, kuru pasta. (49/218)

-R-

rağı: (Ar. ‘arakī) Rakı, içki. (24/219)

raK: (Ar. rak‘) Kul, köle. (13/221)

rāt: (Ar. rāhat) Sıkıntı ve üzüntüsü olmayan. (1/138)

rāat: bk. rāt (1/107)

rāmed~ ét-: Rahmet etmek, bağışlamak. (10/98)

randıman: (Fr. randement) Verim. (26/77)

ras gel-: Rast, denk gelmek. (1/18)

reKdét-: Direnmek, tutmak. (20/248)

reKār~ ör-: Rekor kırmak. (9/64)

reşberlig: Rençperlik, rençper olma durumu. (11-12/70)

revā: (Far. revā) Uygun, yakışır. (53/97) ~ **reva** (53/101)

rivayét: (Ar. rivāyet) Söylenti. (42/13)

rubban: (Ar. ruhbān) Rahipler. (39/12).

rúsiyé: Rusya ‘ülke adı’. (2/132)

-S-

sā¹: Sağ sol karşıtı. (8/39)

sā²: Sana. (10/64)

sāa: bk. s^ā (22/15)
sāb: (Ar. s^āhib) Sahip, iye malik. (35/44)
sabi: (Ar. sabī) Çocuk. (20/210)
saban: Demir uçlu tarım aracı. (7/33)
sacira: Sacayak, üç ayaklı çember veya üçgen biçiminde demir araç. (20/155) ~ **sacırağ** (20/173)~ **sacirah** (20/80)~ **sacıyā** (16/65)~ **sacıyāh** (16/65)
sāde: (Far. s^āde) Sade, sadece. (14/222)
sāduş: Sağdıç, yakın arkadaşı. (13/77) ~ **savduş** (13/78)
sāde: bk. s^āde (1/92)
saf: Bir şeyden anlamayan, akli ermeyen. (49/27)
saFur: (Ar. sahūr) Ramazan ayında oruç tutanların gün doğmadan önce belirli saatte yedikleri yemek. (52/23)
saḥatdar: Sakatlık gibi durum. (15/162)
saḥlī: Gizli. (20/130)
sājbetliK-ēt-: Sahiplik yapmak. (27/193)
saḷ-: Göndermek. (20/88)
sālam: Sağlam, yıkılmaz, dayanıklı. (43/186)
sali: Salı 'gün adı' (5/85)
salif: (Ar. s^ālih) İyi insan. (49/204)
sallenceg: Salıncak. (5/172)
saḷun: (Fr.) Salon, evin en geniş bölümü. (10/13)
saḷur: Salur 'yer adı' (22/62)
saḷsay: Salsay 'yer adı'. (3/27)
samsa: Kıymayla yapılan hamurlu yemek, börek. (43/225)
sāña: bk. s^ā (1/18)
sandaḷ: (Fr. sandale) Sandalet. (43/169)

sandelle: (Ar. sandaliyye) sandalye, oturma eşyası. (11-12/10)
sanduḥ: (Ar. sandūk) Sandık. (37/183)
sap-: Yön değiştirmek. (26/142)
sāP: (Ar. sevāb) Sevap, Tanrı tarafında ödüllendirileceğine inalılan davranış. (5/132)
sapa: Merkezden uzak, kıyıda köşede kalmış. (6/83)~**sappah** (27/133)
sār: Sağır, işitme engelli. (18/9)
sar-ālan: Sarıalan 'yer adı'. (18/9) ~ **sarlān** (18/10)
saraç: (Ar. serrāc) Koşum ve eyer takımlarını yapan kimse. (47/12)
saraçhane: (Ar+Far serrāchāne) At takımları, araba koşumları yapıp satılan yer. (47/16)
sardır-: Tutunmak, alışmak. (50/55)
sardıma: Çarığın diğer bir adı. (29/70)
sarıgazel: Sarıgazel 'yer adı'. (46/40)~ **sarıgazaḷ** (46/40)
sarğun: Batakılık. (39/75)
sarī(k): Sarık, başlık. (39/59)
saru: Sarı 'renk adı' (36/68)
sāt: (Ar. s^ā'at) Saat, zaman dilimi. (5/102)
saTbazar: Sati pazar 'Allah bereket versin' anlamında bir söz. (39/178)
sat-: Kız evlendirmek. (40/124)
satēn: (Ar. zāten) Zaten, esasen, zati. (6/42)
sāum (Ar. savm): Savum, cenazenin oruç borcu için verilen sadaka. (19/92)
sav-: Sağmak. (47/155)
sav: bk. s^ā (7/32)

sav~ol-: Sağ olmak, çok yaşa, teşekkür ederim anlamında bir söz. (49/12)
sav~ul-: Canlanmak. (5/146)
savduç: bk. sâduş (13/81)
savlı: (Kıp. savrı) Deri. (39/18)
savul-: Uzaklaşmak, gitmek. (28/77)
sāvun: <ET sagın, sağmal, sağılan hayvan. (25/85)
sayi: (Ar. sahih) Sahi, gerçekten. (5/76)
sayibi: bk. sâb (23/183)
sâz: Sazlık. (10/96)
sazahlıh: Sazlık. (38/70)
seç-: Tanımak, ayırt etmek. (46/197)
seççât: Seçilen, ayırt edilmiş. (49/250)
sede: bk. sâde (32/142)
sef: (Ar. sehiv) Yanlış, doğru karşıtı. (25/261)
seferbirlig: Seferberlik, savaşın sürdüğü dönem. (17/31)
sek-: Sıçramak, zıplamak. (43/162)
sekle: Üç ölçek alan bir çuvalın yarısı. (42/71)
sele: (Ar. selle) Genişçe sepet. (20/82)
selayét: (Ar. salâhiyyet) Yetki. (49/172)
selbese çih-: Serbet olmak, kurtulmak. (36/101)
sepetle-: Başından savmak, göndermek. (15/72)
ser: (Far. ser) Baş. (36/51)
ser: (Ar. sefer) Sefer, kez. (40/152)
seren: Meyve, tahıl, sebze kurutmaya yarayan yer veya uzun ağaç. (14/61)
sergen: bk. seren (21/32)
sergi: Kilim. (46/150)

ser-: Sermek. (46/151)
sermayé: (Far. sermâye) Para. (46/148)
sért-:<OT sekirt- segirt-; Seğırtmek, koşturmak. (43/111)
séşdihlıh: Seçilmişlik. (24/206)
setdel: (Ar. settâr) Örtü. (39/162)
seten: Tahıl dövülen taş. (13/66)
sevdug pehliyan: Sevdik pehlivan 'özel ad'. (10/18)
sevk~ét-: Göndermek. (29/135)
seyd~âmedi kebir: Seyyid Ahmed-i Kebir. (4/30)
seyisilig: At bakıcılığı. (47/16)
sihyâ: (Ar. sihiyye) Sıhhiye, sağlık işleri, sağlıkçı. (10/81)
sındar~ét-: <ET sı- parçalamak, kırmak. (11-12/14)
sîr: Sığır (25/85)
sırı-: <OT sırı- sık dikişle dikmek. (47/150)
sırım: İp yerine kullanılan ince deri parçası. (23/133)
sış-: Sıçmak. (13/137)
sışra-: Sıçramak, savrulmak. (16/101)
sıtaş (Fr. stage) Staj, uygulamalı öğrenme dönemi. (37/85).
sıvatla-: Sıvazlamak. (20/206)
sıvır: Sığır. (40/94)
sîf: (Ar. sirf) Sıf, yalnız, sadece. (10/53)
sifil: (Ar. sefil) Yoksul. (53/54)
silsila: (Ar. silsile) Silsile, dizi, sıra. (25/110)
simenta: Simental 'inek cinsi'. (23/228)

simenter: bk. simenta (51/83) ~ **simentere** (51/83)
sin-: <OT. siñ- Saklanmak, gizlenmek. (20/106) ~ **sin** (21/59)
sini: (Far. sīnī) Büyük tepsi. (52/67)
sifñil-: <OT siñ-: Saklanılmak, gizlenilmek. (6/37)
siñir: Siğil. (19/63) ~ (Türk.) **siñil** (19/64)
sipor: (Far. siper) Siper, korunacak ya da saklanılacak yer veya koruyucu nesne. (56/88)
siter: (Fr. stere) Ster, Yakılacak odun için kullanılan bir metreküpe eşit hacim ölçüsü. (21/144)
sitoğ: (Fr. stock) Stok, yığılım. (43/275)
sítohcı: Stokçu, istifçi. (43/275)
sivdah: (Ar. istiftāh) Siftah, ilk alışveriş. (49/48) ~ **sivtah** (18/37)
siyéS: Siyez hayvan yemi olarak kullanılan bir çeşit tahıl. (42/182)
sífyul: bk. sīr (19/14)
soğanı: Soğanlı 'yer adı'. (22/51)
sohu: Tahıl dövmeye yarayan taş. (13/59) ~ **sofu** (6/130)
sohumlı: Sokumlu, Sokullu 'yer adı'. (4/206)
soľuhsuz: Soluksuz, nefessiz. (13/51)
som: Samanla karışık ekin. (7/106)
somağ: Mısır koçanı. (1/81) ~ **somağ** (29/106)
sōna: Sonra, önce karşıtı. (2/76) ~ **soña** (17/124) ~ **sona** (7/114)~**sonna** (2/35) ~ **sonra** (7/49)
sonracazım: bk. sōna (31/130)

sonuș: Sonuç, netice. (24/133)
soľu: Soğuk, sıcak karşıtı. (11-12/191)
soľul-: Soğulmak, sağmal hayvanın süttten kesilmesi. (20/97)
sov-: Sövmek. (21/168) ~ **söv-** (52/33)
söğül-: <ET, OT, söğül-: Izgara yapmak. (Kıp. söğül-) Kebap yapmak. (13/71)
söle-: Söylemek, demek. (13/117)
söört-: <OT sekirt- segirt-; seğırtmek, koşturmak. (19/32)
sörtu gél-: Seğırterek gelmek, koşarak gelmek. (36/118)
söz kes-: Sözlennmek, evlenmek için anlaşarak kesin karar vermek. (41/65)
sözdağ: Söz gibi. (20/109)
su dök-: İşemek. (36/109)
sufra dök-: (Ar. sufre) Sofra açmak, yemek yedirmek. (5/153)
suğunatlaş-: Sakinleşmek, durulmak. (55/128)
suľan-: Cinsel istekte bulunmak. (13/183)
sulh-ét-: Barıştırmak. (6/52)
suľuľ: Soluk, nefes. (6/35)
susa: Yol, şose. (22/39)
suva: Sıva, harç. (20/42)
suvaľ: (Ar. su'āl) Soru. (39/140)
suvaz: Sivas 'yer adı'. (29/60) ~ **suvaS** (29/60)
suvadah: Ayakyolu, hela gibi (bir şey) (6/21)
súenné: Süerler 'özel ad'. (10/141)
südük: <ET, OT sidük, südük: sidik, idrar. (36/109)

süfre vër-: (Ar. sufre) Yemek vermek. (19/142) ~ **súfra vër-** (19/142)
sülah: (Ar. silāh) Silah. (13/218)
süñale: (Ar. süñale) Soy, akraba. (24/28)
sülüK: <ET, OT süñük: kemik. (19/11)
sülüğ: Salyangoz. (46/150)
sümmetedēy: (Ar+Far. Summetedāruk) Son anda düşünülen. (9/11)
sünet: Boruların birbirine geçmesini sağlayan dar bölüm. (43/71)
sünnü: (Ar. sunnī) Sünni, sünnet ehlerinden olan kimse. (1/57)
sür-: Sürmek, göndermek. (20/71)
sürgün-ét-: Göndermek, sürmek. (46/90)
súy: Su. (38/27)
süyém: (Kıp. süyem, süyüm: Bir dikimlik iplik) 1. Başparmakla işaret parmağı arasındaki uzunluk. 2. Bir dikimlik iplik. (42/76) ~ **süem** (42/76)
süyle-: bk. söle- (13/118)
süz-: Dikkatle bakmak. (36/60)
süzül-: Hareket etmek, ilerlemek. (36/61)

-Ş-

şahnā: (Ar. şahne) Öşür toplayıcısı. (48/102) ~ **şahna** (48/102)
şam: Yelek, önü çaprazlı süslü yelek. (31/114)
şamur: Çamur, balçık. (40/107)
şangıdañ: Kırılan nesnesinin çıkardığı ses. (49/83)
şap: (İng. shaft) Şaft, tekerleler veya pervane bağlanan demir mil. (37/192)
şapir: (Kıp. çapar, çapur): Çaput. (40/89)

şapuh: (Far. çābuk) Çabuk, yavaş karşıtı. (13/205)
şarı şarı-: Şırl şırl akmak. (7/19)
şēér: (Far. şehir) Şehir, kent. (24/22)
şef: (Fr. chef) Önder, lider. (43/78)
şehli: Şeyhli 'yer adı' (21/54)
şeksen: Seksen 'sayı adı' (2/47)
şemş (Ar. şems) Güneş. (39/157)
şennik: Coşku veren eğlendirici kutlama. (13/97)
şēr: bk. şēér (13/8)
şejr: (Ar. şī 'r) Şiir, koşuk. (46/210)
şerigāt: bk. çāriğāt (24/74)
şerKes: Çerkez. (7/193)
şevle: Çevre, etraf. (39/29)
şeytanı ilahi: Şeytan-ı lain, lanetlenmiş Şeytan. (36/33)
şığıl: bk. şehli (21/18) ~ **şihli** (11-12/151)
şibilig: Cibilik 'yer adı' (13/211)
şik-: Çıkarmak. (13/112)
şikāt-ét-: Şikâyet etmek. (43/276)
şikır şikır: Şırl şırl 'yansıma sözcük'. (41/81)
şilte: Döşek. (55/154)
şim: Şimdi. (4/45) ~ **şimci** (31/202) ~ **şimcik** (31/200) ~ **şimdik** (13/46)
şimşit: (Kıp. çimçik) Halis, saf, katışık olmayan. (30/93)
şin: bk. şim (43/112) ~ **şinci** (3/99) ~ **şinciK** (4/152)
şindiKi: Şimdiki. (10/10)
şinik: (Rum.) şinik Tahıl ölçegi. (46/48) ~ **şinük** (46/48)
şırci: Şair. (20/28)

şire: (Far. **şīre**) Pancar, üzüm dut vb. meyve ya da sebzelerin ezilerek elde edilen suyu, özü. (53/80)

şişil: (Far. **şemşīr**) Şimşir, cilalı, parlak (2/53)

şitan: (Ar. **şeytān**) Şeytan. (25/47)

şühlü: bk. şehli (23/216)

şog: Çok, fazla. (43/83) ~ **şoh** (28/231)

şo: Şu “işaret zamiri”. (2/77)

şopar: Çingene. (47/53)

şök-: Çökmek, basmak. (40/169)

şumtu: (muştı) Müjde, sevindiren haber. (36/134)

şuför: (Fr. chauffeur) Şoför, sürücü. (37/183)

-T-

tā: Uzaklık anlatan söz. (2/19) ~ **ta** (2/21)

tabahlı: Tabaklı ‘yer adı’. (4/207)

tabi: bk. dabı (16/34)

tābu: bk. dabı (24/167)

tabur: Asker birliği. (21/29)

tag: (Fr. tank) Tank, zırhlı ve silahlı motorlu savaş taşıtı. (8/32)

tağsim- et-: Paylaştırmak, bölüştürmek, taksim etmek. (27/187)

taḥan: Dikenli bitki. (43/164)

taḥōṭta ayır-: Taahhüt etmek, üstlenmek (mec.) ilişiği kesmek. (40/25)

taḥır taḥır: Takır takır, sert ve kuru ses (13/218)

taḥla-: Dövmek. (46/220)

tahsil: (Ar. tahsīl) Öğrenim. (24/197)

taḥşi: (Fr. taxi) Taksi, araba. (2/47)

taḥan- et-: Yağmalamak. (2/97)

tali: (Ar. tāli‘) Şans, talih. (13/117)

talhundah ol-: (Ar. tarhān+daḥ) Vergiden muaf gibi, suçtan bağışlanmış gibi olmak. (5/35)

tamtahır ḡal-: Hiçbir şey kalmamak. (20/152)

tana yāp-: (Ar. ta‘n) Ayıp olacak harekette bulunmak. (39/97)

tane: Kalabalık olmayan, تنها. (38/70)

taP- et-: Belirlemek. (25/112)

taḥan: Tohum ekilen tarlanın toprağını düzeltmeye yarayan araç. (27/60)

tapenniK: Tepmelik, geri gelen (26/59)

taPurdeynen vur-: Tapırtıyla, gürültüyle vurmak. (1/175)

tarafdırıḡlıḡ: Taraftarlık. (24/110)

tāret: (Ar. tahāret) Temizlik. (23/89)

taretle-: Temizlemek. (6/93)

tarımardaḡ- ol-: Tarumar gibi perişan gibi olmak. (20/221)

tarifci: Tarihçi. (56/18) ~ **tarihci** (56/30)

tarīḡāt: (Ar. tarīkat) Tarikat. (24/75)

tarḥa et-: Tarḥ etmek, çıkarmak. (37/125)

tasvim- et-: (Ar. tasvīb) Uygun bulmak. (4/171)

taşımacı: Taşımayı sağlayan kimse. (11-12/244)

tarsıldar: (Ar.+Far. tahsīldār) Vergi toplayan görevli. (2/120)

tas: (Ar. tās) Metal, bakır kap. (42/141)

Tavarcı: Davarcı, sığırcı. (28/19)

tavlu: Dağlı. (21/29)

tayın: (Ar. ta‘yīn) Asker azığı. (28/174)

tebelleş- ol-: Musallat olmak. (13/157) ~
tebellâş- ol- (36/33)
tegKit: bk. degge. (19/50)
tehriz: (Ar. terhīs) Terhis, askerlik görevini tamamlama. (15/173)
tekbirli: Tedbirli, hazırlıklı. (30/51)
tekle-: Gözüne kestirmek. (36/41)
tente: (İt. tenda) Bez örtü. (30/145)
tepi: Depo. (38/24)
teptültar- ol-: Tebdil olmak, değiştirmek. (46/170)
tevit- ét-: Tevhit etmek. (31/100)
tez: (Far. tīz) Çabuk, hızlı. (4/189)
te: bk. tā (3/26)
tefe: bk. deve (16/18)
tekdil: (Ar. tebdīl) Değiştirme. (46/141)
tekné: Ağaçtan yapılan geniş kap. (53/79)
témam: Ar. tamām, bütün, eksiksiz. (1/27)
temüz: Temiz, pak. (1/27)
teniké: Teneke, ince sac. (5/22) ~ **tenüke** (13/173)
tene: bk. dène (15/49)
tenesire go-: (Far. tenesūr) Teneşire koymak. (36/20)
terbiyésüz: Terbiyesiz. (13/176)
tereke: Zahir, tahıl. (2/92)
tervúşlúg: Dervişlik. (39/63)
teşini evvel: Teşrîn-i evvel, Ekim ayı. (42/80)
teşini sani: Teşrîn-i sâni, Kasım ayı. (42/80)
tevekgeli: (Ar. tevekkül) Tevekkeli sebepsiz yere. (1/97)

tevelüd: (Ar. tevellut) İnsanın doğduğu zaman. (9/18)
téy-: Tüymek, kaçmak. (17/20).
tezatiyle: (Ar. techizāt) Teçizatıyla, donatıyla. (36/58)
tezcēma: Tezce, hemen. (40/210)
tıhır tıhır: Tıkır tıkır, aksamadan, ara vermeden. (43/157)
tılfis tılfis: Fısıllama, fısıltı hâlinde. (20/109)
tıngırtı mungırtu: Kuru ses, kuru gürültü. (13/139)
tırabü: Trabzon 'Yer adı'. (9/23)
tırahTör: (Fr. tracteur) Traktör, motorlu araç. (2/47)
tırpan: (Rum.) Ot, ekin biçmeye yarayan çelik bıçak. (21/84)
ti-: <ET ti- demek. (35/27)
tiken: Diken. (43/164)
til dut-: Tellemek, tel çekmek. (43/91)
tilem: Dilim. (49/90)
tin tin: Yavaş sessiz. (15/46)
tipçüg: bk. dipçüg (54/53)
todu daşı: (Kıp. totu: tuğ, sancak) Bir oyun adı (42/226) ~ **totu daşı** (42/226)
toh: Sık, kalın. (46/190)
tohtur: bk. dohdur (31/39)
tohuç: Tokaç, çamaşır yıkarken çamaşır dövmeye yarayan ağaç tokmak. (1/60)
tokalaş-: Tokalaşmak, el sıkışmak. (42/135)
toł-: <ET tol- Dolmamak. (14/101)
tombul: Yuvarlak. (19/59)

toPaġ ~ **osman**: Topal Osman ‘özel ad’. (22/71)
toprah: Toprak. (20/41) ~ **torPaġ** (13/227)
topah: Topak, külçe. (13/165)
toplaş-: Toplaşmak, bir araya gelmek. (24/226)
toPláTı git-: Toplatıp, toplanıp gitmek. (1/33)
torġal-: Doğrulmak, ayağa kalkmak. (49/200)
toştoparlaġ: Bütünüyle toparlak. (49/121)
tota: Kota, sınırlama. (54/121)
tönüm: Dönüm alan ölçüsü. (1/165)
töre-: <ET törü-; türemek, oluşmak, ortaya çıkmak. (24/124)
tū: bk. pū (13/169)
tuFan: (Ar. tūfān) Şiddetli yağmur. (3/57) ~ **tufañ** (39/191)
tuġay: Alayla tümen arasındaki askerî birlik. (56/69)
tuġa: (Rum.) Tuġla duvar örmekte kullanılan yapı malzemesi. (16/169)
tuġuh ~ **aliġlu**: Tuluk, Tulum Alioġlu ‘özel ad’. (10/141)
tuġum: Müzik aleti. (14/131)
tuġumlar: Tulumlar ‘özel ad’. (10/141)
turna: Göçebe iri kuş. (13/120)
tuyaġ ~ **ét-**: Talan etmek, yağmalamak. (15/52)
tükan: (Ar. dukkān) Dükkan. (44/153)
türbent: bk. dilbet (41/115)
tüvev ~ **at-**: Tüfek atmak, tüfekte atış yapmak. (6/23)

-U-

ū: bk. ó (15/82)
uçun: <ET uçun, üçün; için edat. (1/97) ~ **úçún** (39/251)
uçuşdur-: Koşuşturmak. (11-12/7)
ufala-: Ovalamak, ovuşturmak. (38/84)
uġa: Seslenme sözü. (21/63)
uġan: Öfke anlatan seslenme sözü. (9/195)
uġayí: bk. uġan (36/24)
unutġannıġ: Unutkanlık, unutkan olma durumu. (13/22)
um-: Bir şeyin olmasını istemek, beklemek. (19/112)
ūrġu: Uġurlu. (23/7) ~ **ūġlu** (23/7)
uruf: (Ar. rūh) Ruh, tin, can. (36/80), (5/52)
urūh: bk. uruf (36/78)
urun: <OT oġrı+n; gizli, gizlice. (23/152)
us-: Uçmak. (20/41)
usuġ: Uslu, edepli. (13/118)
usuġ: Yavaş, yavaş biçimde. (53/132)
uş: üç ‘sayı adı’. (11-12/42)
uş-: Uçmak, çökmek, yıkılmak. (15/177), (15/113)
uşah: Çocuk, uşak. (4/153)
uşşak: bk. uşah (14/174)
ūur: Uġur. (5/106)
uv-: Vurmak. (20/148)
uyáníġ: Kurnaz, açığız. (46/61)
uyuşuġ: Tembel, yavaş kimse. (5/116)
-Ü-
üç cüz: Üç yüz ‘sayı adı’. (24/225)
üçün: bk. uçun (45/47)
üf ~ **ét-**: Üflemek, üfürmek. (46/187)
üpür-: Ürpermek. (7/175)

üre: Böbrek rahatsızlığı. (45/9)
üréjreK: Yürüyerek. (27/27)
ürüsüm: Gelenek, görenek. (51/54)
üs¹: Üç (9/34)
üs²: Üst. (21/35)
űseyfn: Hüseyin ‘özel ad’. (10/55)
üssül: (Ar. usül) Usul, yöntem. (18/35)
üş: bk. üs (8/41), (1/144) ~ **úş** (14/41)
üt-: 1. Taze buğday veya mısırı ateşe tutup pişirmek. 2. Oyunda yenmek. (20/117), (42/294)
üt-: Öğütmek. (30/67)

-V-

vādd: (Ar. va‘d) Yerine getirilmesi için verilen söz. (4/14)
vade: bk. vādd (26/63)
vadi: (Ar. vādī) Vadi, iki dağ arasında kalan arazi veya geçit. (1/30)
vafriğā: bk. fablīga (16/163)
vağít: (Ar. vakt) Vakit, zaman. (9/125)
vah: bk. āh (31/18)
vahıt: bk. vağít (4/104)
vahfeT-: Ar. vakf+et- vakfetmek, bağışlamak. (26/108)
vahıl: Fakir. (28/38)
vahi: (Ar. vahy) Vahiy. (39/40)
vıyh: Şaşma bildiren ünlem. (31/216)
valā: Vallahi. (3/45) ~ **vaļļāhā** (49/249)~
vaļļāyí (41/47)
var: Yok karşıtı. (18/72)
var-: Varmak, ulaşmak. (13/21)
varluğlu: Zengin. (17/27)
vasil: bk. fasıl (3/24)

veleşılı gelam: (Ar.) Sözüün kırsası. (16/112)
velediyé: Belediye. (13/221)
verāni: Āşık Virānī ‘özel ad’. (36/28)
vesika: (Ar. vesikā) Bazı malların dağıtımını için gerekli olan belge. (41/35)
veyáuT: (Ar.+Far. veyāhod) Yahut. (3/47)
vırhadan~ öldü-: vırkadan öldürmek ‘yansıma sözüün birleşimiyle oluşan fiil’. (11-12/50)
viļā: (Ar. vilāyet) Vilayet, il. (27/15)
vilac: (Fr. virage) Viraj, dönemeç. (25/191)
vū-: Vurmak. (25/37)
vuhāt: (Ar. vukū‘āt) Vukuat, olan biten. (11-12/191)
vul-: bk. vū (31/24)
yuļayét: bk. viļā (24/55) ~ **ıayét** (24/55)
vuş vuş~ ahıd-: Fış fış akıtmak. (2/104)

-Y-

yā şabbil~ alemin: Ya Rabbil alemin Alemlerin Rabbi. (36/101)
yāba: Harman savurmada kullanılan çatal biçiminde tarınm aracı. (37/34)
yābasan: Yağbasan ‘Yer adı’. (3/28)
yāh-: Yakmak. (9/35)
yāhdumağ: Yaktırmak. (1/17)
yāhacuğ: Yakacık ‘yer adı’. (2/21)
yāhısuğlı: Yakışıklı. (24/207)
yāhıt: (Far. yā+hod) Yahut, veya. (10/31)
yāhu: Yakı, tedavi etmek amacıyla deriye uygulana eczalı parça. (20/244)

yáhní: Et ve soğanla yapılan yemek. (14/222) ~ **yáhní** (49/142)
yáışılığ: Yağışlılık, yağışlı olma durumu. (7/87)
yáleKi ğavur: Özel ad. (1/32)
yálıñuz: <ET yalañuz, yāliñus; yalangus, yalanguz; yalnız. (9/151)
yáluñuz: bk. yálıñuz. (1/38) ~ **yálıurt** (11-12/47) ~ **yálıuz** (18/89)
yáma: Delik ya da yırtığı bir parçayla kapatma. (23/128)
yámuğ: Yamuk, yanlış davranma. (24/201)
yán-: Kötülüğe uğramak. (43/299)
yángu: Ateş, sıcaklık. (23/118)
yáñırlı: Yaralı. (49/117)
yánkesici: Yankesici, tırtıkçı. (24/92)
yápi: Bina, ev. (20/45)
yár: <OT yar, uçurum. (37/200)
yárarlan-: Yararlanmak faydalanmak. (20/90)
yáricılığ: Yarıcılık, ortakçılık. (25/280)
yáru: Yarı, bir bütünü oluşturan iki eşit parçadan her biri. (56/132)
yáruntu: Yarıntı, deprem veya sel sularının açmış olduğu yarı. (30/69)
yárma: Kırılmış buğday. (23/109)
yásin- oğun-: Kuran'daki Yasin suresinin okunması. (19/152)
yáš: Yağış. (25/69) ~ **yáš** (25/69)
yášıruğ: Yeşermiş, yeşillenmiş. (10/43)
yátır: Ermiş mezarı, sini. (49/109)
yáv-: Yağmak. (56/86)
yáv: (Ar. yā+hū) Yahu. (1/10)

yáy-: <ET, OT yay- “sarsmak, sallamak”; yağını çıkarmak için yoğurdu yayıkta çalkalamak, sallamak. (31/190)
yáyá: Yürüyerek giden. (5/121)
yáyán: bk. yáyá (23/155)
yáyğalama: Yaygaracılık, şirretlik. (54/113)
yáyğara: Şikâyet, sızlanma. (54/113)
yáyhan-: <ET yayka- “sarsılmak”, yaykan-“sallanmak”; OT “çalkalanmak”; Osm. “yıkamak”; Kıp. yayka- “yıkamak” yıkanmak, yıkamak. (37/18)
yáyığ: Yayık, yoğurt ya da süttten yağ çıkarmaya yarayan araç. (31/190)
yáyıh-: Yaymak, yayılmak. (53/78)
yáyıl-: Yayılmak. (15/102)
yáyım: Otlak, yayılacak yer. (32/139)
yáyıla: Yayla, plato. (14/69)
yáyılan-: Otlanmak. (38/8)
yáyılım: Hayvan otlatılan yer, otlak. (46/117)
yáy-¹: Yazmak. (55/116)
yáy-²: <ET yağ- Yaymak. (11-12/200)
yáyı¹: <ET Tarlaların bulunduğu geniş arazi. (1/169)
yáyı²: 1. Düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesi 2. Alfabe. (9/157), (55/191) ~ yázu (55/191)
yáyılıu: Yayılmış, geniş. (33-34/9)
yég (Far. yek) Tek. (16/38)
yél: Rüzgâr. (13/84)
yém: Hayvan yiyeceği. (47/138)
yemek dök-: Yemek yedirmek. (5/128)
yémin: (Ar. yemīn) Ant. (19/99)

yène: Yine (27/75)
yèñi: Yeni, eski karşıtı. (1/40)
yenge: Dayı, amca, kardeş karısı. (23/113)
~ **yèñge** (47/73)
yèr: Toprak parçası, arazi. (1/111)
yèriş-: 1. Yetişmek, gelişmek. 2. Erişmek. (13/155), (19/25)
yért-: Yırtmak, (mec.) kurtulmak. (37/175)
yèsir: Esir. (10/117)
yésgiler: Eskiler. (23/65)
yéşil: Yeşil. (13/120)
yéşil gart: Hiçbir sosyal güvencesi olmayan yoksul vatandaşlara devletin sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanmaları için verilen kart. (38/50)
yétim: Babasız, babası ölmüş kişi. (29/28)
yétmiş: Yetmiş 'sayı adı' (13/24)
yıha-: Yıkamak. (6/93)
yıkıl-: Yıkılmak. (14/31) ~ **yıhıl-** (14/31)
yılannıh: Yılanlık, hainlik. (43/267)
yıv-: Yığmak. (22/23)
yit-: Kaybolmak. (20/56)
yıjtbaşı: Yiğitbaşı, düğünde önderlik yapan kişi. (6/154)
yılık: Şaşı göz. (13/233)
yim bês: Yirmi beş 'sayı adı' (5/48)
yirēydi: <ET, OT yig+rek; yeğrekti, üstündü. (4/202)
yırtıh murtumuş: Yırtık mırtıkmiş. (1/26)
yiti: Çok acı ya da ekşi. (42/193)
yoğ: Yok, var karşıtı. (6/45)
yògsá~mmé: Yoksa amma. (23/33)
yògut~je: Yahut, niye. (1/24)

yóh: bk. yoğ (2/93)
yohluh: Yokluk. (52/66)
yohsuz: Varlıksız, yoksul. (4/111)
yohsuzluh: Yoksulluk. (15/100)
yorgan: Yatakta örtünmeye yarayan örtü. (20/41)
yourt çalhama: Ayran. (20/135)
yout: bk. yáhit (16/30)
yöv: bk. yoğ (49/249)
yóbürken: Yürürken. (10/26)
yóri: <ET, OT yorı-; yürümek. (9/59) ~ **yörü-** (4/212)
yu-: bk. yıha- (4/158)
yular: Hayvanın başlığına bağlanan ip. (3/40)
yum-: Kapamak. (19/164)
yurt: Ev, bark. (43/64)
yuv-: Yığmak, biriktirmek. (6/96)
yuvacığ: Yuvacık 'yer adı'. (56/46) ~ **yuvacıh:** bk. yuvacığ (56/45), (4/23)
yualan-: Yuvarlanmak. (9/84)
yúğlen-: Yüklenmek. (16/82)
yúglü: Gebe, hamile. (17/24)
yüm-: Yummak. (35/52)
yün: Yön. (13/14)
yúram: Yüreğim. (9/79)
yüz-: 1. Derisini çıkarmak, soymak. 2. Deniz, havuz vb. yerde yüzmek. (19/65), (46/32)
yüz: bk. cüz. (19/110)
yüz: Yan taraf. (43/97)
yüzün: Uzun. (27/185)
yüzünguyu: Yüzükoyun, yüzüstü. (9/77)

-Z-

zān: (Ar. sahn) Sahan, kap. (29/150) ~
zān (49/55)
zabālan: Sabahleyin. (52/67)
zābzeci: Sebzeci. (43/165)
zaf: (Ar. zarf) Zarf, kağıttan kese. (6/118)
zahuna: (İt. casino) Gazino mec. askerlerin dinlenme alanı. (21/119)
zaj- o!-: (Ar. zayı‘) Yok olmak. (36/45)
zamanıñ berhi: Zamanın behri, önceki zamanda. (20/126)
zānetker: (Ar+Far sinā‘atkār) Zanaatçı. (47/12)
zār: Oyun aracı. (24/133)
zār: (Ar. zāhir) Zahir kuşkusuz. (21/116)
zarp: Hemen o anda. (50/213)
zati: (Ar. zāten) Zaten, zati. (1/137)
zavallı: Aciz, gücü bir şeye yetmeyen. (13/214)
zaviyá: (zāviyye) Köşe. (35/129)
zebat: (zevāt) Kişiler zatlar. (39/251)
zebze: (Far. sebze) Sebze zerzevat. (14/79)
zemheri: (Ar. zemherīr) Kara kış, Ocak. (42/33)
zen: (Ar. zihn) Zihin, anlayış. (32/11)
zerdeci: bk. Çerceci (31/123)
zerzele: Zelzele, deprem. (7/49)
zevfer yıldızı: Zühre yıldızı. (39/106)
zıPar-: Zıbarmak, ölmek. (24/41)
ziaret- ét-: Ziyaret etmek. (14/270)
zulb: (Ar. sulb) Soy, döl, zürriyet. (36/33)
zúlf: bk. zulb (36/88)
zulf: (Ar. sirf) Sırf, sadece, yalnızca. (29/105)

zina: (Ar. zinā‘) Evlilik dışı ilişki. (11-12/143)
zollu: Zorlu, çok iyi, güzel. (29/161)
zopa: Dayak, sopa. (46/50)
zorar: Zorla. (27/202)
zufuS: (Ar. nufūs) Nüfus dairesi.(8/20)
zunna: (Far. surnāy) Zurna, üflemeli çalgı. (16/43)
zulfúgar: Zülfikar, Hz. Ali’nin ucu ikiye ayrılmış kılıcı. (20/206)
zümriyét: Seyyid Zeynelabidin Rufâi ‘köken olarak’. (2/20)

KAYNAKLAR

- Abaz A. (2004). Çorum-İskilip ve Yöresi Ağızları, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Abdizâde HE. (1927). *Amasya Tarihi*, C. 4, İstanbul, Necm-i İstikbal Matbaası, s. 384 -390.
- Abdizâde HE. (1986). *Amasya Tarihi*, C. I, Amasya Belediyesi Kültür Yay., 314.
- Acar E. (2012). Kastamonu Yöresi ve Ağızları, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı, Doktora Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Akar A. (2018). *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, 3. Baskı, İstanbul, Ötüken Yayınları, 103-104.
- Akar A. (2011). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Oğuzca Dışı Dil Unsurları. 38. ICANAS, 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 10-15 Eylül 2007, Ankara, 38. *ICANAS Dil Bilim, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi*, C. I, 31-33.
- Akca H. (2009). Ankara İli Ağızları, (Doktora) Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Akça H. (2011). Ankara İli Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6/1:611-619.
- Alkaya E. (2008). Sibiryta Tatar Türkleri ve Dilleri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3/7:1-16.
- Altuğ M. (2014). Eski Anadolu Türkçesinde İsimden İsim Yapma Ekleri Üzerine. *Mütefekkir*, 1: 213-225.
- Alyılmaz C. (1999). Zamir N'si Eski Bir İyelik Ekinin Kalıntısı Olabilir Mi?. *Türk Gramerinin Sorunları II*, Ankara, TDK Yay., 403-415.
- Annanurov A. (2008). Türkmen Türkçesinin Ersarı Ağzında Uzun ve Kısa Ünlülerin Kullanım Özellikleri. Erdem, Melek (Çev.). *Türk Dünyası ve Edebiyat Dergisi*, 26:7-12.
- Arat RR. (1987). Türkçe Metinlerde Kapalı e/i Meselesine Dair. Makaleler, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.*, I:334-341.
- Aydın M. (2002). Aybastı Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük), Ankara, TDK Yay., 47.
- Azmun Y. (1990). Türkmencede Aslı ve Dolaylı Uzun Ünlüler. *Journal of Turkish Studies-Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 14: 75-94.

Banguoğlu T. (2015). *Türkçenin Grameri*, 10. Baskı, Ankara, TDK Yay., 65.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi: DH.SN.M. 6/ 79

Baydar S. (2016). Temettuat Defterlerine Göre Lâdik Kazasında Sosyal ve Ekonomik Hayat, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.

Boeschoten H. (2000). Avrupa Türkçesinde Anadolu Ağızlarının Yansımaları. Özsoy AS., Taylan EE. (Hazırlayanlar). *Türkçenin Ağızları Çalıştay Bilirileri*, İstanbul, Boğaziçi Yay., 96.

Bozkurt MF. (1977). Kabil Avşar Ağzı. *TDAY-Belleten*, C. 25, S. 1977:205-261.

Bozkurt MF. (1979). Afganistan'da Bir Türkmen Ağzı. *TDAY-Belleten*, C. 26-27, S. 1978-1979: 39-79.

Bölük R. (2011). Serik (Antalya) Ağzı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan: Erzincan Üniversitesi.

Brendemoen B. (1987). Trabzon Ağızlarındaki Zaman Kipleri Üzerine Bir Not. *Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi*, İstanbul, C. II:33-40.

Buluç S. (1972). Mendeli (Irak) Ağzının Özellikleri. Bilimsel Bildiriler 1972, Ankara, TDK Yay., 181-183.

Buran A. (2006). Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler. II. Kayseri Ve Yöresi Kültür, Sanat Ve Edebiyat Bilgi Şöleni, Erciyes Üniversitesi, 10-12 Nisan, Kayseri.

Caferoğlu A. (1963). Anadolu Ağızlarında Konson Değişmeleri. *TDAY-Belleten*, C. 11:1-33.

Clauson G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford, The Clarendon Press.

Coşkun S. (1995). Ladik ve Çevresinin Bitki Örtüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Coğrafyası Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Coşkun S. (2018). Akdağ ve Yakın Çevresinde Bitki Örtüsünün Coğrafi Dağılışı. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5, I. 25:2365-2373.

Coşkun V. (1999). Türkiye Türkçesinde Ünlüler ve Ünsüzler. *TDAY-Belleten*, C. 47, S. 1999:41-50.

Coşkun V. (2015). *Türkçenin Ses Bilgisi*, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yay.

Çağatay S. (1954). Türkçede ñ~ğ Sesine Dair, *TDAY-Belleten* C. 2:15-30.

- Çağbayır Y. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*, C. I-II-III-IV-V, İstanbul, Ötüken Yay.
- Çelebi E. (1986). *Seyahatnâme*, C. II, İstanbul 1314:390.
- Dallı H. (1991). *Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağzları Üzerine Araştırmalar*, Ankara, TDK Yay., 72.
- Darkot B. (1955). Ladik.İçinde: İslam Ansiklopedisi, C. VII, İstanbul Milli Eğitim Basımevi, 1-2.
- Demir N. (2000). Karadeniz Bölgesi Ağzlarında Kıpçak Türkçesi Özellikleri. *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri-I*, Ankara, 2007, 420.
- Demir N. (2018). *Tarihî Süreç İçinde Karadeniz Bölgesi (Tarih-Etnik Yapı- Dil-Kültür)*, 2. Baskı, Ankara, Altınordu Yay., 27-34.
- Demir N. (1994). Birleşik Fiiller ve Vurgu: iver- Şeklinin Görevlerini Tespitte Vurgunun Rolü *TDAY-Belleten*, C. 42, S. 1994:83-94
- Demir N. (1996). Güneybatı Anadolu Ağzlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki -ik gelir. *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992*, Ankara, 43-56.
- Develi H. (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, Ankara, TDK Yay., 49.
- Doerfer G. (1969). İran'daki Türk Dilleri. *TDAY-Belleten*, C: 17:1-11.
- Ercilasun AB., Akkoyunlu Z. (2015). *Dîvânu Lugâti't- Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)*, 2. Baskı, Ankara, TDK Yay., 580.
- Ercilasun AB. (1983). *Kars İli Ağzları*, Ankara, Gazi Üniversitesi Yay., 51
- Ercilasun AB. (1991). *Karşılaştırmaları Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yay., s. 829.
- Erdal M. (2004). *A Grammar of Old Turkic*, Brill-Leiden-Boston, p. 52.
- Erdem MD. (2001). Asarcık Ağzı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Erdem MD. (2008). Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmâle. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3/6: 251-276.
- Erdem MD. (2009c). Asarcık/Samsun Ağzı – III (Şekil Bilgisi). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2, 1.2:41-59.
- Erdem MD., Dağdelen G. (2012). *Karabük ve Yöresi Ağzları (Giriş-İnceleme-Metinler)*, Karabük, Karabük Valiliği Yay.,128-132.

- Erdem MD., Kirik E., Üst S., Dağdelen G. (2009). Türkoğlu Ağzı (Kahramanmaraş Ağızları-1). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4/8:2522-2565.
- Erdem MD., Gül M. (2006). Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi. *Karadeniz Araştırmaları, Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*, S. 11, Karam Yayınları Çorum, 111-148.
- Erdem MD. (2013). Ağız Sözlükçülüğü Üzerine. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8:95-103.
- Eren H. (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara, Bizim Büro Basım Evi.
- Ergin M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Basım-Yayım-Tanıtım, 72.
- Gabain AV. (2007). *Eski Türkçenin Grameri*, 5. Baskı, Ankara, TDK Yay., (Çev: Akalın, Mehmet), 33.
- Gemalmaz E. (1978). *Erzurum İli Ağızları*, C.I, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yay., 143.
- Gülensoy T. (1985). Anadolu Ağızlarındaki Şimdiki Zaman Eki. *Türk Kültürü Araştırmaları- İbrahim Kafesoğlu'nun Hatırasına Armağan*, 281-295.
- Gülensoy T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, C. I-II, Ankara, TDK Yay.
- Gülsevin G. (1990). Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı. *Türk Dili*, C. 1990/II, S. 466:187-190.
- Gülsevin G. (2002). *Uşak İli Ağızları*, Ankara, TDK Yay., 101.
- Gülsevin G., Boz E. (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara, Gazi Kitapevi, 150.
- Günay T. (2003). *Rize İli Ağızları (İnceleme, Metinler, Sözlük)*, Ankara, TDK. Yay., 45.
- İnce HG. (2006). Aslı Uzun Ünlülerin Kelime Sonundaki Ünsüzlerin Tonlulaşmasına Etkisi. *Büyük Türk Kurultayı Bildirileri*, Ankara, Bilkent Üniversitesi Yay., 608-619.
- Kara M. (1998). Türkmen Türkçesinde Ünlüler. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S: 6:824-837.
- Karaağaç G. (2002). *Dil Tarih ve İnsan*, Ankara, Akçağ Yay., 37.
- Karaağaç G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Ankara, TDK. Yay., 822.
- Karahan L. (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara, TDK Yay.,128.
- Karahan L. (2003). Türkiye Türkçesi Ağızlarında ş>s Değişmesi ve Çalış Beldesi (-Haymana) Ağzı. Selçuk Üniversitesi, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.13:41-61

Karahan L. (2012). Türkçede Bazı Ek ve Edatlarda “-n” Morfemi ile Ortaya Çıkan Varyantlaşma. Türk Moğol Araştırmaları Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı, Gül, Bülent (Editör), Ankara, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü*, 219-236.

Karasu S. (2017). Kavak Ağzı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dil ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Kocaoğlu T. (2003). ‘Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é/i Meselesi. *Türk Kültürü*, S, 483484:266-281.

Kopuz K. (2002). *Geçmişten günümüze Bafra*, Samsun Erol Ofset Yay., 15.

Korkmaz Z. (1979). Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler. *Türkoloji Dergisi*, C. VIII: 67-77.

Korkmaz Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 3. Baskı, Ankara, TDK Yay., 119.

Korkmaz Z. (1994a). *Güney-Batı Anadolu Ağzları Ses Bilgisi(Fonetik)*, Ankara, TDK Yay., 9.

Korkmaz Z. (1953). Batı Anadolu Ağzlarında Asli Vokal Uzunlukları Hakkında. *TDAY-Belleten*, C. 1:197-203.

Korkmaz Z. (1965). Bartın ve Yöresi Ağzlarındaki Lehçe Tabakalaşması. *Türkoloji Dergisi*, C. 2, S. 1:227-249

Korkmaz Z. (1994b). *Nevşehir ve Yöresi Ağzları*, Ankara, TDK Yay., 32

Korkmaz Z. (1999). Ağzların Tarihî Devirlerle Bağlantısı Üzerine. *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Ankara, TDK Yay., 64.

Korkmaz Z. (2007). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, 3. Baskı, Ankara, TDK Yay., 227-228.

Korkmaz Z. (2017). Anadolu Ağzları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. 1-2, Ankara, TDK Yay., 1161.

Korkmaz Z. (2017). Eski Anadolu Türkçesinde Aslı Ünlü (Vokal) Uzunlukları. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C 1-2, Ankara, TDK Yay., 443-458.

KTB, YHKB (2010). *Samsun*, İstanbul, Sanat Çevresi, s. 122-127.

Kursun Z., Kahraman SA., Dağlı Y. (1999). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, C: 2, İstanbul, Yapı Kredi Yay.

LB <http://www.ladik.bel.tr/index.php?page=icerik&id=139> 25.03.2020

LB. <http://www.ladik.bel.tr/index.php?page=icerik&id=139> 30.03.2020.

- Ligeti, Lajos (1942). 'Türkçede Uzun Vokaller', *Türkiyat Mecmuası*, C: 7-8, s. 82-94.
- Brendemoen, Bernt (1996) 'Osmanlı ve Çağatay Şiirinde İmâle ve Aslî Uzun Ünlüler', *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992*, Ankara, TDK. Yay., s. 435-456.
- Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi Kro-Mag*, C:12, Sabah Gazetesi Yay., s. 172.
- Németh, J. (1939). Zur Kenntnis des geschlossenen e im Türkischen, *KCSA I*, Supplement p.518.
- Nurmuhammedov, A. (2007). 'Kaşgarlı Mahmut'un Divanı'nda Aslî Uzun Ünlülerin Gösterilişi', *İlmî Araştırmalar*, (Çev: Sarıkaya, Yakup), S: 24, s. 117-128.
- OKA. <https://www.oka.org.tr/assets/upload/dosyalar/samsun-ili-mevcut-durum-raporu-2019.pdf> 23.03.2020
- Öçalan, Muharrem (2004). 'Sakarya İli Ağızları C.1 (Giriş-İnceleme)', (Doktora), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.260.
- Öner, Mustafa (1998). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Ankara, TDK Yay., s. 14-15.
- Öz, Mehmet (1997) 'XVI. Yüzyılda Lâdik Kazâsında Mâlikâne-Divânî Sistemi', *Vakıflar Dergisi*, XXVI, s. 65-73.
- Öz, Mehmet (1997). 'XVI. Yüzyılda Lâdik Kazâsında Mâlikâne-Divânî Sistemi', *Vakıflar Dergisi*, XXVI, s. 66
- Özgür, Can (2002). 'Doğu Karadeniz Ağızlarında Kıpçakça Üzerine Tespitler' *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 13, s. 120
- Özkan M. (2001). *Türkçenin Ses ve Yazım Özellikleri*, İstanbul, Filiz Kitapevi, s. 83.
- Parlatır İ. (2009). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara, Yargı Yay.
- Sağır, Mukim (1995a). 'Anadolu Ağızlarında Ünlüler', *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Bellekten*, C: 43, S: 1995, s. 386.
- Sağır, Mukim (1995b). 'Anadolu Ağızlarında Ünsüzler', *TDA Y-Bellekten*, C. 43, S. 1995, s. 393-394.
- Samsun Valiliği (1999). *Samsun 2000*, Ankara, Kültür Ofset Yay.
- Sarıoğlu, AA. (2018) *OKA Ladik Raporu*, 2-4.
- SGTHM. *2013-2017 Kuraklık Eylem Planı*, s. 57-59
- SİKTGM. <https://samsun.ktb.gov.tr/TR-231359/ladik-ilcesi.html> 30.03.2020

- SİKTGM. (1997). *Geçmişten Günümüze Kültür Değerleriyle Samsun*, Samsun Kültür Müdürlüğü Yay., 39
- Silahşör E. (2011). Amasya Merkez Ağzı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan: Erzincan Üniversitesi.
- Şahin H. (2018). *Eski Anadolu Türkçesi*, 5. Baskı, Ankara, Akçağ Yay., s. 74.
- Tacimuratoğlu A. (1984). *Kazak Türkçesi Sözlüğü*, H. Oraltay, N. Yüce, S. Pınar (Çev.), İstanbul, TDA Yay.
- Tavkul U. (2000). *Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü*, Ankara, TDK Yay.
- Tekin T. (1975). *Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yay., 34.
- Tekin T. (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Ankara, Simurg Yay.
- Tekin T. (2003). Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine. *Makaleler 1 Altayistik*, Yılmaz, E., Demir N. (Haz.), Ankara, Grafiker Yay., 131-138.
- TDK (1968). *Derleme Sözlüğü*, C1-12, Ankara, TTK Basımevi Yay.
- TDK (1995). *Tarama Sözlüğü*, 3. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi Yay.
- TDK Sözlükleri https://sozluk.gov.tr/?fbclid=IwAR378pkol95AjKr-y0X0XkbqTLuLBQBd7Ek4szagzEM-ybzO_vmq0MQcCdU 10.01.2020
- TDK (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*, Cem Dilçin (Düzenleyen), Ankara, TDK Yay.
- Tellioğlu İ. (2010). Türklerin Karadeniz'e Çıkışında Vezirköprü-Havza-Ladik Hattının Önemi, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences*, 10/45:141-154.
- Tellioğlu İ. (2012). *İlkçağdan Osmanlılara Samsun*, Samsun, İlkadım Belediyesi Yay., 37.
- Tellioğlu İ. (2014). Samsun'a Türk Yerleşiminin Tarihî Gelişimi, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9/4:1107-1117.
- Tezcan S. (2004). *Süheyl ü Nev-bahar Üzerine Notlar*, Ankara, Simurg Yay., 52.
- Toparlı R., Vural H., Karaatlı R. (2007). *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, 2. Baskı, Ankara, TDK Yay.
- Toprak F. (2002). Kıpçak Türkçesine Ait Sözlük ve Eserlerde Geçen Alet-Eşya İsimleri. *EKEV Academic Review Social Sciences*, Y. 6, N. 11:165-185.
- Tuna ON. (1988). Göktürk Yazılı Belgelerde ve Uygurcada Uzun Vokaller, *TDAY-Belleten*, C: 8, s. 213-282.

TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr/Start.do> 25.03.2020

TÜİK. <https://www.mevzuat.tuik.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf> 25.03.2020

Üçok N. (2007). *Genel Fonetik*, İstanbul, Multilingual Yay., 126.

Vardar B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, 1. Bakı, İstanbul, Multilingual Yay., 14.

Yılmaz C., Zeybek Hİ. (2016). *Samsun Coğrafyası*, Samsun, Canik Belediyesi Kültür Yay., S. 11:3.

Zülfikar H. (1995). *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler*, Ankara, TDK Yay., 92-106.

